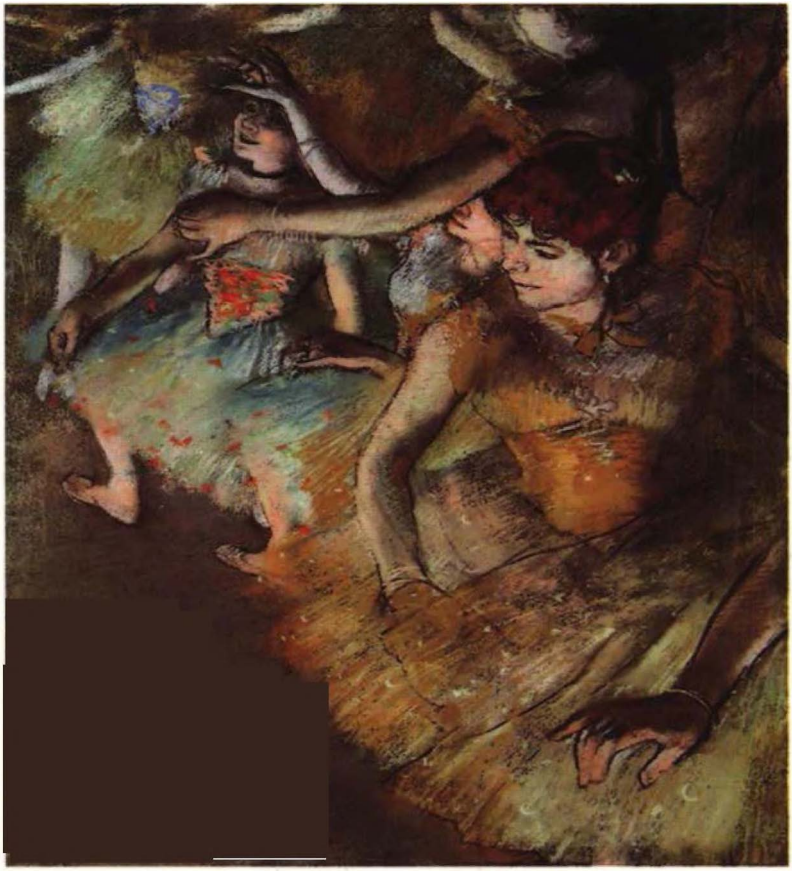
KADINLARIN CENNETİ

EMİLE ZOLA

Fransızcadan Çeviren: AYDIN KARAHASAN

telos

telos

Telos: 236
Edebiyat: 145

©Aydın Karahasan / Telos Yayıncılık, 2009

Kitabın Özgün Adı: Au Bonheur des Dames
Fransızcadan Çeviren: Aydın Karahasan

ISBN 978-975-545-244-3

Baskıya Hazırlık
Telos yayıncılık

Kapak Tasarımı ve uygulama: Deniz Yılmaz

Baskı ve Cilt :
Kayhan Matbaası
Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi, C Blok, No: 244
Topkapı-İstanbul
Telefon: 0212-576 01 36

Birinci Basım
Ekim 2009 İstanbul

TELOS YAYINCILIK
Cağaloğlu Yokuşu, No: 29 Kat: 5 Cağaloğlu, İstanbul
Tel : (0)212 512 23 14
E-posta: telosyayin@ttmail.com

Genel Dağıtım: Telos Yayıncılık ve Dağ. Hiz. Ltd. Şti.
Narlıbahçe Sokak No: 17 Cağaloğlu, İstanbul

Tel : (0)212 527 73 90 • 526 86 65
Faks: (0)212 511 04 70
e-posta: telosyayin@gmail.com

Emile Zola

KADINLARIN CENNETİ

Fransızcadan Çeviren: Aydın Karahasan

I

Denise ile iki kardeşi, Cherbourg treninin üçüncü mevkiindeki sert tahta sıralarında geçirdikleri zor bir gece yolculuğundan sonra, Saint-Lazare garında inip yaya olarak yollarına devam ettiler. Genç kız, Pepe'nin elinden tutuyor, Jean ise peşlerinden yürüyordu.Bu yolculuktan üçü de bitkin düşmüş, koca Paris'in ortasında telaşla kendilerini kaybetmişlerdi. Baudu amcalarının oturduğu yeri bulmak için başları havada evlere bakınıyor, her köşe başında durup, gelip geçenlere Michodière sokağını soruyorlardı. Gaillon Meydanı'na vardıklarında genç kız, olduğu yerde şaşkınlıkla kalakaldı.

"Oh, Jean! Baksana biraz," dedi.

Babalarının ölümünden beri tuttukları yas nedeniyle karalar giyinmiş olan çocuklar birbirlerine sokularak, kök salmış ağaç gibi durmuşlardı. Denise, yirmi yaşlarında ya var ya yoktu; yoksul görünümlü cılız bir kızdı. Bir elinde hafif bir paket taşırken, diğer eline beş yaşındaki küçük kardeşi Pepe asılmıştı. Onun hemen arkasında, on altı yaşının gençliğini süren diğer kardeşi Jean kollarını sarkıtarak duruyordu.

Denise bir anlık sessizlikten sonra, "İşte, dükkân buna denir," diyerek hayranlığını belirtti.

Michodière ile Neuve-Saint-Augustin sokaklarının kesiştiği yerde yükselen bir moda mağazasıydı bu. Ekim ayının solgun ve tatlı gün ışığı mağazanın vitrinine bir canlılık veriyordu. Saint-Roch Kilisesi'nin kulesindeki saat sabahın sekizini vuruyordu. Kaldırımlar, işleri gereği erken kalkan insanlar tarafından doldurulmuştu. Bunlar, işlerine gitmek

için aceleyle koşturan memurlar, sabahın köründe alışverişe çıkan ev kadınlarından oluşuyordu. Moda mağazasının kapısının önündeki iki tezgâhtar, açılır kapanır bir merdivenin üzerine yünlü kumaşları asmakla uğraşıyorlardı. Diğer bir tezgâhtar, Neuve-Saint-Augustin Sokağı'na bakan vitrinin önünde sırtı sokağa dönük olarak diz çökmüş, nazik hareketlerle ipekli mavi kumaşa kırmalar verip biçimlendirmeye çalışıyordu. Henüz müşteri olmamasına karşın, personelin gürültüsüyle mağazanın içi arı kovanı gibi uğulduyordu.

"Vay be!" dedi Jean, "Burası Valognes'u bastırır. Seninki bu kadar güzel değilmiş..."

Denise dikkatle bakıyordu. Şehrin en ünlü ilk moda mağazası olan Corneille'de iki yıl boyunca satıcı olarak çalışmıştı ve şimdi karşılaştığı muazzam mağaza heyecanlanmasına, her şeyi unutup öylece durmasına neden olmuştu. Gaillon Meydanı'na açılan vitrinin yanında, aynadan yapılmış yüksekçe bir kapı vardı ve karışık yaldızlı süslemeleriyle ilk kata kadar yükseliyordu. Mağazanın tabelasında, çıplak boyunlarıyla öne doğru eğilerek gülümseyen temsili iki kadın, ellerindeki bir levha ile görülüyordu. Levhanın üzerinde, *Kadınların Cenneti* yazısı vardı. İlerledikçe vitrinler daha da derinleşiyor, Michodière ile Neuve-Saint-Augustin sokaklarına kadar uzayarak, ikisi solda, ikisi sağda dört evi de kapsıyordu. Zemin katta teşhir edilen ürünlerin yanı sıra, mat aynalardan ilk kattaki tezgâhlar da rahatça görülüyor, bu görüntü mağazaya sonsuz bir derinlik kazandırıyordu. Üst katta, ipekli giysiler içindeki genç bir kadın bir kalem yontarken, yanındaki iki kız, kadife mantoları katlıyorlardı.

Valogne'dayken bir gönül serüveni yaşamış olan Jean, yakışıklı delikanlılara yaraşır bir gülümemeyle, "*Au Bonheur des Dames* (Kadınların Cenneti), dedi; "ne güzel bir isim, müşteri de çeker..."

Denise, ana kapının önünde sergilenen ürünlere büyülenmiş gibi bakıyordu. Tezgâhta, açık havada, hatta kaldırımlarda satılan türden tapon mallar da vardı. Kapının cazibesi, ikinci el ürünler, indirimli satışlar herkesin aklını çelecek gibiydi. Ta yukarıdan, ilk kattan itibaren sergilenmeye başlanan yünlü ve çuha kumaşlar, merinoslar, İskoç yapağıları, pamuklular, keten bezleri, hafif yünlü ürünler bayrak gibi aşağıya sarkıyordu. Solgun tonlu olanların yanında, lacivert ve kül renkliler, üzerinde duvar afişi gibi kesilip yapıştırılmış beyaz etiketler bulunan zeytin yeşili kumaşlar ve yan tarafda, ince uzun kayışlara bağlanmış kürkler, entari ve fistanlar, kül rengi sincap postları, kuğu göğüsünün lekesiz kar beyazı tüyleri, taklit kakımlar, sansar postları, tavşan derileri görülüyordu. Biraz ileride ise, yerlere yığılmış ya da sandıklara, masalara doldurulmuş parça parça kumaşlar yer alıyordu. Nerdeyse bedava denilebilecek kadar ucuza satılan ürünlerdi bunlar. Yünden ve ketenden dokunmuş eldivenler, atkılar, başlıklar ve yelekler de vardı. Uyumsuz renkleriyle göz alan bir yığın kışlık giysi, kan kırmızısı renklerle lekelenmiş gibi görünen benekli, çizgili kumaşlar üst üste yığılmıştı. Denise'in kamaşan gözleri, kırk beş sente satılan atkılara, Amerikan vizonundan yapılma franklık kuşaklara ve beş meteliklik parmaksız yün eldivenlere ilişti. Sanki batan geminin mallarıydı bunlar... Sanki fazla mal yüzünden mağaza patlamış, ürünler sokaklara yayılmıştı.

Baudu amca unutulmuş, ablasının elini sıkıca tutan Pepe'nin bile gözleri fal taşı gibi açmıştı. Tam o esnada hızla gelen bir araba onları meydanın ortasına doğru gitmeye zorladı; farkına varmadan Neuve-Saint-Augustin Sokağı'na daldılar. Vitrinlere bakıyorlar, kaldırımlardaki tezgâhların önünde duraksıyorlardı. Önce pek karışık yerleştirilmiş bir tezgâh dikkatlerini çekmişti. Üst kısımına eğik olarak yerleştirilmiş olan şemsiyeler, kır kulübelerinin hasırdan damları-

nı hatırlatıyordu. Alt kısımda ise, baldırların bombeli profilini gösterecek şekilde kalıplara geçirilmiş, bazılarına gül buketleri işlenmiş çeşitli renklerde ipek çoraplar vardı. Siyah olanları ajurlu, kırmızıların konçları işlemeliydi. Ten rengindeki satenlerde düzgün kadın bacaklarının tatlı yumuşaklığı hissediliyordu. Tezgâh örtüsünün üzerindeki eldivenler simetrik bir tarzda dizilmişti. Bizans bakirelerinin incecik ellerini andıran dar eldivenlerdi bunlar. Henüz buluğa ermemiş kızların giymedikleri bu eldivenlerde, gergin ve çekici bir hal vardı. Özellikle son vitrin onları oldukları yere çivilemişti sanki. İpek saten ve kadifeler, esnek ve titrek renk ahengi içindeydiler. En üstte koyu siyah ve süt beyazlığında kadifeler, daha aşağılarda pembe ve mavi kıvrımları solgunlaşarak yumuşak bir donukluğa bürünmüş satenler, en sonda ise koza biçimindeki ipekli eşarplar, gökkuşağı şeridi gibi göze çarpıyordu. Ayrıca, bükülmüş bir bele sarılmış gibi görünen kıvrımlı kumaşlar, tezgâhtarların becerikli parmakları arasında canlı gibi duran ipekliler de dikkat çekiciydi. Vitrinlerin her iki yanına dağ gibi yığılmış olan rengarenk motifli kumaşlar, kenarlarına ince sutaşı işlenmiş boyun atkıları, mendiller, mağazanın ürün zenginliğini gösteriyordu. Bunlar, *Paris-Bohneur* ile *Cuir d'Or** -Paris mutluluğu, Altın meşin. ç.n.- diye adlandırılan, devrim niteliğindeki iki moda markasıydı.

Kadınların Cenneti'nin karşısında şaşkınlıktan kendini alamayan Denise, "Beş franga satılan şu parlak ipekliye baksana," diye mırıldandı.

Jean sıkılmaya başlamıştı. Oradan geçmekte olan birini durdurup, "Mösyö, Michodière Sokağı'nın nerede olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu.

Sağdan ilk sokak olduğunu öğrendiklerinde, beraberce geri dönüp biraz yürümek zorunda kaldılar. Böylece mağazanın

çevresini de dolaşmış oluyorlardı. Aradıkları sokağa girecekleri sırada Denise, kadınlar için hazır konfeksiyon ürünleri bulunan bir vitrinin önünde durdu. Valogne'daki Corneille mağazasında özellikle kadın konfeksiyonu bölümünde çalışmıştı, ama şimdiye kadar böylesini hiç görmemişti. Hayran kaldığı vitrin, genç kızı âdeta kaldırıma çivilemişti. Vitrinin en dibinde, oldukça pahalı fiyat konmuş Brügge dantelinden geniş bir atkı, mihrap örtüsü biçiminde teşhir edilmişti. Kızıla çalan beyazlıktaki bu ürün, uçmaya hazırlanmış iki kanat gibi duruyordu. Bazıları, Alençon'un oya işlemeli çelenkleri gibi şuraya buraya atılmışlardı. Malines, Valanciennes, Brüksel ve Venedik dantelleri de, kar taneleri gibi vitrini süslüyorlardı. Vitrinlerin sağ ve sol köşelerinde bulunan ve koyu renkli kumaşlarla sarılmış olan sütunlar, buraya bir mihrap havası veriyordu. Kadının güzellik ve cazibesini yükselten tapınak gibi bu yerde başka konfeksiyon ürünleri de yer alıyordu. Tam orta yerde, eşine az rastlanır gümüş renkli tilki tüyleriyle süslü şahane bir kadife manto, kül rengi kürklerle astarlanmış geniş etekli, parlak ipekliden bir palto, horoz ve sincap tüyleriyle işlenmiş beyaz, parlak ipekliler, kuğu tüylü, tırtıllı ve saçaklı mantolar; nihayet, tiyatro ve balo giysileri, beyaz Kaşmir ipekleri de vardı. Yirmi dokuz franklık sade bir balo kıyafetinden, bin sekiz yüz franka satılan kadife pelerinlere kadar, her zevke göre kılık kıyafet bulmak mümkündü burada. Plastik mankenlerin dolgun, yuvarlak göğüsleri kumaşları geriyor, sert kalçaları bellerinin inceliğini büsbütün meydana çıkarıyordu. Boyunlarındaki kızıl çuhalara iğneyle tutturulmuş kocaman etiketler, mankenlerin âdeta başlarıymış gibi görünüyordu. Camekânın içine karşılıklı olarak yerleştirilmiş olan aynalar mankenleri daha da kalabalıkmış gibi gösteriyor, içrinin, iri rakamlarla yazılmış etiketler taşıyan bu mankenlerle doldurulmuş olduğu izlenimi uyandırıyordu.

Heyecanının gizleyemeyen Jean, "Bunlar ne güzel şeyler!" diye mırıldandı.

O bile, pembeleşmiş yüzü, şaşkın bakışlarıyla, üzerinde lüks giyisiler taşıyan mankenlerden büyülenmiş gibi duruyordu. Delikanlıda, parlak cildi, kızıl kıvırcık saçları, ıslak dudakları ve nemli gözleriyle gerçekten bir kız güzeliği vardı ve sanki bu özelliğini ablasından çalmış gibiydi. Yanında duran Denise, ona göre uzun yüzlü, büyük ağzılı ve başak sarısı saçlarının çevrelediği yüzüyle, daha ince görünüyordu. Ablası ve ağabeyi kadar sarışın ve henüz çocukluktan çıkamamış olan Pepe, okşanma arzusu duyuyormuş gibi ablasına daha çok sokulmuştu. Küçücük oğlan bile, camekânda gördüğü güzel vücutlu başsız manken kadınların cazibesine kapılmıştı. Karalar giyinmiş yoksul kılıklı iki sarışın güzel çocuk ve onların arasında duran mahzun yüzlü kız, kaldırım üzerinde öylesine hoş bir görünüm yaratmıştıki, gelip geçenler onlara bir kez daha gülümseyerek bakmaktan kendilerini alamıyorlardı.

Sokağın karşı kenarındaki dükkânın önünde duran ak saçlı, solgun yüzlü şişman adam da bir süredir onları izliyordu. *Kadınların Cenneti*'nın vitrinindeki gösteriş adamı sanki çileden çıkarmıştı. Öfkeden gözleri kan çanağına dönmüş, dudakları büzülmüştü. Genç kızla kardeşlerinin mağaza vitrinine hayranlıkla bakmaları onu daha çok sinirlendiriyordu. Şarlatanların gösterileri karşısında bu üç budalanın ne işi vardı ki?

Denise, uykusundan aniden uyandırılmış gibi yerinden sıçrayarak, "Aa! Lâf arasında amcamızı unuttuk!" dedi.

Gülerek ablasına bakan Jean, "Burası Michodière Sokağı," dedi. "Onun oturduğu yerde olmalıyız şimdi. Dükkânı da buralarda bir yerde olmalı..."

Bir süre çevrelerine bakındılar. Şişman adamın durduğu dükkânın üstünde bir levha gördüler: *Eski Elbeuf. Fanila ve Kumaş Firması. Baudu. Hauchecorne Halefi.*

XIV. Louis tarzındaki konakların ortasında bulunan evler gibi bu evin de, pas rengini almış düz cephesinde üç penceresi vardı. Panjuru olmayan pencereler sadece haç biçimindeki iki demir çubukla kaplıydı. Bütün bu çıplaklık içinde Denise'in gözüne çarpan şey, *Kadınların Cenneti*'nın alt katındaki dükkân oldu. Hapishane pencerelerine benzer hilâl biçiminde oyukları bulunan asma katın altındaki dükkânnın tavanı oldukça basıktı. Loş ve tozlu iki vitrini, bir zamanlar cam yeşiliyken artık solmuş olan ağaç kaplamalarla kuşatılmıştı. Kumaşlar gelişigüzel bir şekilde üst üste yığılmıştı. Açık kapı sanki onları rutubetli bir mahzene davet ediyordu.

"İşte, burası," dedi Jean.

"Haydi girelim öyleyse," diye karşılık verdi Denise.

Üçü de aynı çekingenlik ve kararsızlıkla duruyorlardı. Annelerini kaybetmelerinin üzerinden henüz bir ay geçmişken babalarını da kaybetmişlerdi ve bu durumu önceden amcalarına yazmıştı kız. İkili matem nedeniyle acı çeken amcaları Baudu ise, Paris'e gelmek istemesi halinde ona her zaman iş verebileceğini bildirmişti. Ne var ki, bu mektup yazılalı nerdeyse bir yıl olmuştu. Genç kız, kimsenin fikrini almadan, hatta geleceğini amcasına bile haber vermeden Volognes'dan ayrıldığına şimdi pişman olmuştu. Baudu amca yeğenlerini tanımazdı bile; çünkü onları şimdiye kadar hiç görmemişti. Genç yaşta kasabasını terk eden adam, bir daha oraya adımını atmamıştı. Manifaturacı Hauchecorne'un yanında tezgâhtar olarak işe başlamış, sonra onun kızıyla evlenmişti. Denise, kendilerine şaşkınlıkla bakan şişman adama doğru yürüyerek Mösyö Baudu'yü görmek istediğini söyleyince, "Baudu benim," diye cevap verdi şişman adam.

Denise biraz kızararak, "Oh, ne güzel! Ben Denise'im. Bunlar da Jean ile Pepe. Görüyorsunuz ya, geldik işte, amcacığım," diye kekeledi.

Baudu şaşkınlıktan kala kaldı, sararmış yüzündeki yuvarlak gözleri kızarmaya başladı. Kelimeleri arıyormuş gibi ağır ağır konuşuyor, damdan düşer gibi çıkagelen yeğenlerinin kendisinden fersah fersah uzakta olduğunu sanıyordu.

"Nasıl oldu da yolunuz buralara düştü? Siz Valognes'da değil miydiniz? Buralarda ne arıyorsunuz?" diye birkaç kez üst üste sordu.

Denise, tatlı ve titrek bir sesle bazı şeyleri açıklamak zorunda kaldı. Boyahanesinde bütün sermayesini batıran babalarının ölümünden sonra, iki çocukla ortada kalmıştı. Corneille'deki kazancı üçünü geçindirmeye yetmiyordu. Gerçi Jean, eski mobilyaları onaran ve abanoz işleriyle uğraşan bir marangozun yanında çalışmıştı, ama adamın ona para verdiği yoktu. Yanında zanaat öğreniyordu ya, neyine yetmezdi bu! Delikanlı, antika eşyaların tadına varmıştı; ağaçları oymaktan, küçük heykelcikler yapmaktan zevk alıyordu artık. Geçenlerde eline geçirdiği fildişi parçasından bir büst yontmuş, oradan geçen bir beyefendi bunu görüp çok beğenmişti. Aslında onların Valognes'u terk edip Paris'e gelmelerine biraz da, fildişi işleri yapan bir ustanın yanında Jean'a iş bulan bu beyefendi neden olmuştu.

"Anlıyor musunuz, amcacığım?" dedi kız. "Jean, yarın yeni patronunun yanında çıraklığa başlayacak. Bunun için benden para istemiyorlar. Ustası, Jean'ın yeme içmesinin yanı sıra, yanında kalmasını da sağlayacak. Pepe ile ben de, nasıl olsa başımızın çaresine bakarız diye düşündüm. Her halde Valognes'daki kadar perişan olacak değiliz..."

Denise'in amcasından sakladığı bir şey daha vardı. Kaçak Jean, şehrin soylu ailelerinden birinin kızına gönlünü kaptırmış, mektuplar yazarak aşkını ilân etmiş, hatta bir ara onunla bir duvar dibinde öpüşmüştü. Onun bu davranışı, küçük şehri yerinden oynatacak bir rezalet demekti. Denise,

bu yüzden Valognes'u terk etmeye karar vermişti. Paris'te en azından kardeşine göz kulak olur, onu bu tür rezaletlerden koruyabilirdi. Bütün kadınların bayıldıkları bu neşeli ve yakışıklı genci kendisi de bir ana şefkatiyle severdi.

Baudu amca hâlâ şaşkınlık içindeydi ve kendisini henüz toparlayamamıştı. Kardeşlerinden söz açan yeğenini dinledikten sonra, ona sen diye hitap etmeye başlamıştı.

"Baban size bir şey bırakmadı mı?" diye sordu. Sonra da, "Olur şey değil! Ondan yine de az çok bir şeyler kalmıştır, diye düşünmüştüm," diye ekledi. "Mektuplarımda kaç kere onu uyardım. O kumaş boyacılığı işini bırakması için sık sık nasihatlerde bulundum. Baban iyi adamdı, ama kafasını hiç çalıştırmazdı. Vah zavallı yavrum, sen de parasız pulsuz, üstelik bu yaşta kardeşlerine bakmak zorunda kaldın..."

Adamın soluk yüzü aydınlanmış, karşıdaki *Kadınların Cenneti* mağazasına bakarken az önce hiddetten kızaran gözlerindeki anlam aniden değişivermişti. Kapının önünde durup gelenlere engel olduğunu fark edince, "Hadi, içeri gelin," dedi. "Madem oralardan kalkıp geldiniz, metelik bile etmeyen bu tapon mal yığını karşısında duracağınıza, içeri girmeniz daha uygun olur."

Karşıdaki vitrinlere bir daha hiddetle göz attıktan sonra dükkânına girerek, karısı ve kızına, "Elisabeth, Geneviève, gelin, kimleri tanıştıracağım size?" diye seslendi.

Denise ile kardeşleri, yarı karanlık dükkânın önünde bir an tereddüt geçirdikten sonra gözlerini ovuşturarak, dikkatli adımlarla içeri girdiler. Tarifsiz bir endişeye kapılmışlardı ve bu yüzden birbirlerine daha fazla sokuldular. Ufaklık yine ablasının eteğine yapışmıştı. Delikanlı ise onların hemen arkasında duruyordu. Henüz yasta oldukları için giydikleri kara giysilerini sabah aydınlığı daha da keskinleştiriyor, alınlarına dökülen sarı saçları yaldızlar gibi parlatıyordu.

"Hadi gelin, çekinmeyin," diye tekrarladı, Baudu.

Karısı ve kızına kısaca durumu anlattı. Karısı ak pak, kansız bir kadındı. Saçları kırlaşmış, dudakları ve gözleri bile kıra çalmaya başlamıştı. Anasının yaşlılığı yüzüne yansırken, Geneviève de, gölgede yetişen bir bitkinin cansızlığı ve solgunluğu seziliyordu. Fakat harika kara saçları solgun yüzünü bir mucize gibi kuşatıyor, ona mahzunluk ve cazibe veriyordu.

Kadın ve kızı, "Hoş geldiniz, içeri buyurun diyerek," misafirleri güler yüzle karşıladılar.

Denise'i bir tezgâhın arkasına oturttular. Pepe, hemen ablasının dizlerine tırmandı. Ahşap kaplama bir dolaba dayanan Jean da ablasının yanında duruyordu. Gözleri karanlığa alıştıktan sonra, kendilerini toparlamış, dükkânı gözden geçirmeye başlamışlardı. Basık ve isli görünen tavana, kullanılmaktan aşınmış meşe tezgâhlara, sağlam asma kilitleriyle asırlık eski dolaplara dikkatle bakıyorlardı. Koyu renkli kumaş balyaları tavan kirişlerine kadar yükseliyordu. Boya ve kumaşların buruk kimyasal kokusu döşemenin rutubetiyle karışarak keskinleştiğinden, genizleri yakıyordu. İki çırakla bir satıcı kız, dip taraftaki tezgâhlarda bulunan beyaz fanilaları toplamakla uğraşıyorlardı.

Bayan Baudu, Pepe'ye tatlı bir tebessümle bakarak, "Şu küçük bey, bir şeyler içmek ister mi acaba?" diye sordu.

Onun yerine, "Hayır, teşekkürler," diye karşılık verdi Denise. "İstasyondaki bir kahvehanede birer fincan süt içtik," diye de ekledi.

Sonra, yere bıraktığı küçük pakete Geneviève'in dikkatle baktığını görerek, "Bavulumuzu istasyondaki emanetçiye bıraktım," diye sözlerine devam etti.

Böyle damdan düşer gibi habersiz gelmekle yanlış bir iş yaptığını anlamış, yanakları kızarmıştı. Aslında daha Valognes garından ayrılır ayrılmaz, kompartımandayken,

baba ocağından uzaklaştığına pişman olmuştu. Paris'e iner inmez bavulunu garın emanetine bırakmış, kardeşleriyle kahvaltı yapmıştı.

"Bakalım," diye aniden söze girdi Baudu. "Konuşalım, az ama öz konuşalım. Gerçi geçen yıl sana yazmıştım, kızcağızım. Ama ne yazık ki bu zaman zarfında çok şey değişti; bir yıldır işler hiç de iyi gitmiyor."

Göstermek istemediği heyecanı nedeniyle tıkanmış gibi duraksadı. Bayan Baudu ile Geneviève, kaderlerine razılarmış gibi başlarını öne eğmişlerdi.

Amcaları ise, "Umarım, işler düzelir; eminim ki, bu geçici bir krizdir, bundan bir kuşkum yok," diye sözlerine devam ediyordu. "Ne var ki, personelimi azaltmak zorunda kaldım. Şu anda yalnızca üç kişi çalıştırıyorum, dördüncü birini işe almaya durumum elvermiyor. Lâfı uzatmadan söyleyeyim: Geçen yıl verdiğim sözü tutamayacak, seni işe alamayacağım, yavrucuğum."

Denise beyninden vurulmuş gibi, bembeyaz kesilerek amcasını dinliyordu. Adam sözlerinde ısrarlıydı: "Bunun sana da, bana da bir faydası dokunmaz evladım..."

Denise zar zor, "Ziyanı yok, amcacığım," diyebildi. "Ne yapalım, elbet başımızın çaresine bakarız."

Baudu'ler aslında kötü insanlar değillerdi. Fakat nedense talihlerinin yaver gitmediğinden yakınırlardı. İşlerinin en iyi gittiği günlerde sekiz nüfusa bakmak zorundaydılar. Baudu'lerın beş erkek çocukları vardı. Bunlardan üçü, yirmi yaşına geldiğinde ölmüştü. Dördüncüsü yoldan çıkmış, beşinci oğulları ise kaptan olmuş, bir gemiyle Meksika'nın yolunu tutmuştu. Şu anda Geneviève'den başka yanlarında kalan kimseleri yoktu. Bu çocukları yetiştirmek için az para harcamamışlardı. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, Baudu bir de delilik etmiş, karısının memleketi olan, Paris dolayların-

daki Rambouillet'de onarıma muhtaç eski bir konak satın almıştı. Son parasını da bu konağın onarımına harcamış, artık elinde avucunda meteliği kalmamıştı. Ardı ardına gelen talihsizlikler yaşlı tacirin ters bir adam olmasında önemli bir rol oynamıştı.

Baudu, kendi tersliğine öfkelenmeye başlamıştı. Bunun acısını yeğenlerinden çıkarmak istercesine, "Gelmeden önce insan bir haber verirdi canım!" diye homurdandı. "Bana yazsaydın, otur oturduğun yerde derdim... Babanın ölümünü duyunca elbette üzüldüm; böyle durumlarda ne denirse onu yazdım. Hata ettim galiba. Bana haber vermeden kapıma dikildin. Ne yapacağımı şaşırdım doğrusu..."

Sesinin tonunu yükselttikçe rahatlıyordu. Karısı ile kızı başlarını öne eğmiş onu dinliyor, ona karışamayacaklarını gösteriyorlardı. Bu sıra Jean da sararmış, Denise ise, endişeli küçük kardeşini göğsüne bastırmıştı. Pepe korku içindeydi. Genç kızın solgun yanaklarından iki damla iri yaş döküldü.

"Peki, amcacığım. Ne yapalım? Biz de gideriz," dedi.

"Hadi canım!" diye çıkıştı bu kez Baudu. "Size gidin diyen oldu mu?"

Bir an sustu, sonra birden, "Sizi kovacak değilim ya," diye gürledi. "Madem geldiniz, şimdi yukarda yatın, gerisini yarın düşünürüz."

Baudu'nun bir bakışı üzerine, karısı ile kızı Geneviève duruma karışabileceklerini anladılar. Her şey hazırdı. Jean'ın artık bir sıkıntısı yoktu. Pepe'ye gelince, Orties sokağındaki evinde küçük çocuklara bakan bayan Gras'ın yanında çok rahat ederdi. Yaşlı kadın geniş bir zemin katında oturuyor, ayda kırk frank karşılığında küçük çocuklara bakıyordu. Denise, kardeşinin kalabilmesi için ilk aylığı verebilecek kadar parası olduğunu söyledi. Şimdi kendisinin kalacağı bir yere ihtiyaç vardı. Ona da mahallede bir yer bulunurdu.

Geneviève, "Vinçard tezgâhtar bir kız aramıyor muydu?" diye sordu.

Baudu sevinçle, "Doğru!" diye haykırdı. "Bunu ben de duymuştum. Yemekten sonra hemen oraya gideriz. Demiri tavında dövmeli."

Ailenin bu açıklaması kimseyi rahatsız etmemişti. Dükkân hâlâ karanlık ve boştu. Dipteki tezgâhtarlar ve satıcı kız mırıldanarak işlerini görüyorlardı. Biraz sonra üç kadın müşteri geldi. Denise bir an yalnız kaldı. Yakında kardeşlerinden ayrılacağı için üzülüyor, onlara daha çok sokuluyordu. Pepe'yi özlemle öptü. Küçük çocuk, sessiz bir kedi yavrusu gibi başını ablasının göğsüne dayamıştı. Bayan Baudu ile kızı geri döndüklerinde, Pepe'nin çok uslu bir çocuk olduğunu söylediler. Denise de, henüz tanıdığı akrabalarına kardeşinin çok uslu olduğunu söyledi. Pepe sadece okşanmakla yetinen, günlerce tek kelime bile söylemeye çekinen bir çocuktu. Öğle yemeğine kadar kendi aralarında çocuklardan, ev işlerinden, taşra ve Paris hayatından bahsettiler. Kısa ve kesik cümlelerle konuşuyorlar, henüz iyice tanışamadıklarından, utanıyormuş gibi çekingen davranıyorlardı. Jean, kapının eşiğinde kımıldamadan duruyor, orada gördükleriyle ilgileniyor, kaldırımdan gelip geçen güzel kızlara tebessümle bakıyordu.

Saat onda hizmetçi kız göründü. Yemek servisi önce Baudu, Geneviève ve ilk çırağa yapılırdı. İkinci sofra saat on birde bayan Baudu ve diğer çırak ile satıcı kız için kurulurdu.

Baudu, yeğenine dönerek, "Çorba hazır," dedi.

Daracık yemek salonunda üçü birden sofraya oturdu. Kumaşçı amca, geciken birinci çırağa, "Colomban, hadisene!" diye seslendi.

Genç adam özür dileyerek geldi. Fanilaları raflara dizdiğinden geciktiğini söylüyordu. Yirmi beş yaşlarında, hantal

görünümlü, irice bir delikanlıydı. Terbiyeli yüzündeki gözleri kurnazca parlıyordu; dudakları kalın ve sarkıktı.

Sofraya yerleşen Baudu, dana haşlamasını bir gram bile ziyan etmeden ustalıkla ince dilimlere ayırırken, bir taraftan da keyifli bir sesle: "Hay aksi şeytan!" diye homurdandı. "Her şey zamanında olmalı!"

Dana haşlaması dilimlerini tabaklara koydu, ekmeği dilim dilim kesti. Denise, üstüne dökmesin diye Pepe'yi yanına oturttu. Fakat odanın loşluğu kızın canını sıkmıştı. Endişelenerek etrafına bakındı, yüreğinde bir sıkıntısı hissetti. Taşranın temiz havasına, geniş evlerinin büyük ve aydınlık odalarına alışmıştı. Burada ise, daracık avluya açılan küçücük bir pencere vardı. Dışarı çıkmak için evin karanlık taş koridorundan geçmek gerekiyordu. Pis kokulu ve rutubetli bu avlu ışık almayan bir kuyu gibi karanlıktı. Kış günleri gaz lambaları sabahtan akşama kadar yanık kalırdı. Güneşli günlerde lambalar yakılmazsa ev daha da kasvetli olurdu. Gözleri karanlığa alışana, önündekileri görene kadar Denise akla karayı seçti.

Jean'ın tabağında ne varsa silip süpürdüğünü görünce, "Oh, ne güzel! Ne iştahlı delikanlıymış," dedi Baudu. "Yediği kadar da çalışırsa, yaman bir erkek demektir. Kızım, sen bir şey yemiyor musun? Eh, şimdi söyle bakalım, neler yapabiliriz? Ha, sahi, sen kasabada neden evlenmedin?"

Denise ağzına götürdüğü bardağı masaya koydu.

"Oh, amca! Evlenmek mi? Daha da neler... Bunu da neden çıkardınız? Çocuklara kim bakacak?" dedi.

Bu düşünce kendisine öylesine acayip gelmişti ki, birden gülmeye başladı. Böyle meteliksiz bir kızı kim alırdı ki? Güzel olmadığı gibi, serçe kadar da çelimsizdi. Hayır, hayır, evlenmeye hiç niyeti yoktu. İki çocukla uğraşmak kendisine yeterdi.

Amca, "Yanlış düşünüyorsun," dedi. "Bir kadının daima bir erkeğe ihtiyacı vardır. Şöyle uygun birini bulsaydın, bugün Çingeneler gibi Paris kaldırımlarına düşmezdin!"

Bir an duraksadı; haksız görünmemek için çaba sarf ederek, hizmetçi kadının masaya koyduğu patates kızartmasını sofradakilerle paylaştı. Sonra elindeki kaşıkla Geneviève ile Colomban'ı göstererek, "Bak, işte," dedi. "Bu ikisi baharda evlenecekler."

Bu, işletmenin geleneksel bir alışkanlığı idi. Kurucusu olan Aristide Finet, kızı Désirée'yi baş tezgâhtarı Hauchecorne'a vermiş; Baudu da, cebindeki yedi frankla Michodière Sokağı'na taşındıktan sonra yıllarca uğraşmış, patronu Hauchecorne'ın kızı Elisabeth ile evlenmişti. Şimdi, sıra ondaydı ve işlerini yoluna koyar koymaz, işyerini kızıyla evlenecek olan Colomban'a devredecekti. Kararlaştırılmasının üzerinden üç yıl geçmesine rağmen, bu evliliğin hâlâ gerçekleşmemiş olmasının tek sebebi, Bauda'nın işlerini henüz yoluna koyamamış olmasıydı. Bu durum bir huzursuzluk kaynağıydı. Damat, eline geçen işin iyi olduğuna kanaat getirmişti, ama Baudu, müşterilerin azaldığı bir dönemde işini devretmek istememişti.

Baudu anlatmaya devam ediyordu. Colomban da, bayan Baudu'nun babası gibi Rambouillet doğumlu idi. Hatta aralarında uzaktan bir akrabalık bağı bile vardı. Colomban çok çalışkan bir gençti; on yıl dükkânda çalışmış, bileğinin hakkıyla yükselip bugünkü konumunu elde etmişti. Zaten bu kente dışarıdan gelmiş biri değildi. Babası Paris'in Seine-et-Oise banliyösünün en tanınmış veterinerlerinden biriydi. Eğlence düşkünü baba, mesleğinde bir sanatkâr kadar becerikli olmasına rağmen, elinde para tutmasını bilmemiş, bütün kazandığını har vurup harman savurmuştu. Kumaşçı sözlerini, "Tanrıya hamdolsun ki, Colomban babasına çekmedi. O, paranın kıymetini biliyor," diye tamamladı.

Adam konuşurken, Denise, Colomban ile Geneviève'i inceliyordu. Masada yan yana oturmuşlardı ve çok sakin görünüyorlardı. Ne gülümsüyorlar, ne de yüzleri kızarıyordu. Delikanlı, dükkânda işe başladığından beri bu evliliği kafasına koymuştu. Mesleğinin basamaklarını başarıyla tırmanmıştı. Önce çırak, sonra tezgâhtar olmuş, ailenin güvenini kazanmış, eğlencelerine ortak olmuştu. Bütün bunları büyük bir sabırla yapmış, hayatını, düzenli çalışan bir saat gibi sürdürmüştü. Geneviève'le evlenmesyi çok uygun ve mükemmel bir iş gibi görmüştü. Genç kıza sahip olacağından emin olduğu için, onu arzulamıyordu bile. Genç kız da onu sevmeye alışmış; sakin huyunun ağırlığı, günlük hayatının monotonluğu içinde zamanla kendisinin bile fark edemediği derin bir tutkuyla ona bağlanmıştı.

Denise, yeni tanıdığı akrabalarına hoş görünmek için sevecen bir edayla, "İkisi de birbirlerinden hoşlanır, durum da uygun olursa, neden olmasın," dedi.

O ana kadar tek kelime etmemiş olan Colomban, lokmasını ağır ağır çiğneyerek, "Evet, her şey olacağına varır," dedi.

Genç adamı uzun uzun süzen Geneviève, "Anlaşmak esastır," dedi. "Gerisi kendiliğinden gelir."

Sevgileri Paris'in bu eski zemin katında başlamıştı. Bu sevgi bir mahzen çiçeği gibiydi. Genç kızın on yıldır Colomban'dan başkasını gördüğü yoktu. Aynı kumaş toplarının arkasında, dükkânın loş köşelerinde hep beraber yaşamışlardı. Sabah akşam dirsek dirseğe oturmuşlar, kuyu gibi serin ve daracık yemek salonunda yemeklerini beraberce yemişlerdi. Kırların yapraklarla kaplı ağaçları arasında olsalardı böylesine gizlenmeye gerek görmezlerdi. Ne var ki, bazan bir endişe, sebepsiz bir tasa, Geneviève'i huzursuz etmeye yetiyordu. Salt kalbinin boşluğunu doldurmak, iç sıkıntısını gidermek için gönlünü bu delikanlıya kaptırmış olabileceğinden endişe ediyordu.

Geneviève'in nişanlısına bakan gözlerinde bu endişenin belirtisini fark eden Denise, nazik bir edayla, "İnsan birbirini severse anlaşmak kolaydır," dedi.

Baudu, otoriter bir tavırla oturduğu yerden masayı gözlüyordu. İnce dilimlerle kesilmiş peyniri dağıttıktan sonra, konuklarına ikram olsun diye, Frenk üzümü tatlısını da koydurtmuştu masaya. Colomban, patronunun bu cömertliğini hayranlıkla seyrediyordu. O ana kadar pek sessiz duran Pepe, tatlıları görünce kendisini tutamayarak tabaklara uzandı. Jean ise, amca kızı Geneviève'e dikkatle bakıyor, onu fazla yumuşak ve solgun buluyor, kızıl gözlü, karakulaklı küçük bir aktavşana benzetiyordu.

Kumaşçı, "Haydi, epeyce lâfladık," diyerek kalkma zamanının geldiğini bildirdi. "Fazlasına evet dedik diye aşırısına gitmek doğru olmaz. Artık yerimizi diğerlerine bırakalım."

Bayan Baudu, diğer tezgâhtar ve satıcı kız, kendi sıralarının geldiğini görüp sofraya oturdular. Denise, amcasının kendisini Vinçard'a götürmesi için kapının yanında bir yere oturdu. Pepe onun ayaklarının dibinde oynuyor, Jean ise kapının eşiğinde durmuş, gelip geçen kızları seyrediyordu. Denise, bir saat kadar etrafa bakındı. Dükkâna ara sıra bir-iki müşteri girip çıkıyordu. Önce bir kadın, ardından iki kişi daha girmişti. Yarı karanlık dükkânda hâlâ küf kokusu vardı. Denise'in ilgisini yalnızca, caddenin karşısındaki *Kadınların Cenneti* mağazası çekiyordu. Vitrinlerinin yanısıra, açık kapısından da mağazanın içini rahatlıkla görebiliyordu. Gökyüzündeki bulutlar dağılmış olmasına rağmen, tatlı bir yağmur havası çevreyi ılıklaştırmıştı. Güneşin ışıklarını adeta bir toz bulutu gibi serpiştirdiği bu ak günde, büyük mağaza hareketli bir alışverişin canlılığıyla kendini gösteriyordu.

Denise, tam da bu sırada yüksek basınçla çalışan ve titreşimlerini tezgâhlara kadar yayan bir makinenin varlığını hissetti. Şimdi seyrettiği vitrinler sanki sabah gördüğü soğuk camlar değildi; içerdeki hareketlilikten ısınmış gibi titreşim halindeydiler. Kalabalıklar onlara bakıyordu. Kaldırımda duran kadınlar, neredeyse burunlarını cama dayayarak, vitrinin içindekileri seyrediyorlardı. Kaldırım üzerindeki bu tutku, kumaşlara da bir canlılık vermiş gibiydi. Danteller titrek ve gizli bir hareketle yerlere sarkıyor, mağazanın derinliklerini bulanık ve sır dolu bakışlardan koruyorlardı. Top halindeki kalın yünlü kumaşlar sanki soluyor, vitrinin önünde duranlara tahrik edici soluklarını yolluyorlardı. Mankenlerin üzerlerindeki kadife mantolar da hareket ediyormuş gibi sallanıyor, daha bir canlılık kazanıyordu. Harikulâde bir kadife manto, canlı bir bedene giydirilmiş gibi, manken kalıplarının yuvarlak boyunlarını ve kalçalarının pembeliğini açığa vuruyor, ılık ve esnek duygularla yürekleri titretiyordu. Bütün mağaza, satışlardaki canlılık, tezgâhlardaki itişip kakışmalar ve kalabalığın hareketi nedeniyle bir fabrikanın hararetiyle ısınıyordu. Alışverişler, işleyen hesap makinelerinin tıkırtıları ve tezgâhların önünde birikmiş müşterilerin ürünlere dönük şaşkın bakışları arasında sona eriyordu. Bütün bu işlemler mekanik bir düzen içinde yürüyor, kadın kalabalığını sanki güçlü bir çarkın mantığından geçiyordu.

Mağazanın bu hareketliliği ve albenisi, Denise'i de sabahtan beri tahrik ediyordu. Corneille'in neredeyse altı ayda toplayacağı müşteriyi bu devasa mağazanın bir saat içinde toplamış olması onu çok şaşırtmıştı. Orada çalışma arzusunun yanısıra, içini büyüleyici, belirsiz bir korku da sarmıştı. Amcasının dükkânı kendisine tuhaf bir rahatsızlık ve küçümseme duygusu veriyordu. Anlaşılması zor bu küçümseme duygusu, artık tedavülden kalkmış eski tarz ticaretin so-

ğukluğundan ileri geliyor olmalıydı. Bu dükkân, ona bir kovukmuş gibi görünüyordu. Bütün duyguları, dükkâna endişeli girişi, yakınlarının kendisini asık yüzle karşılamaları, zindan günü eziyetiyle yenilen o yemek, can çekişen şu eski kurumun uyuşuk yalnızlığındaki bekleyişi, hayat ve ışık tutkusuyla depreşen sessiz bir protestoymuş gibi özetlenebilirdi. İyi yürekli bir insandı, ama elinde olmadan gözleri hep *Kadınların Cenneti* mağazasına takılıyordu. Bu büyük satışın alevlerinde ısınma ihtiyacını duyuyormuş gibi, "Müşteriler amma da akın etmişler!" diye söylendi.

Hemen yanı başındaki Baudu'leri görünce, ağzından bu sözleri kaçırdığına pişman oldu. Sofradan yeni kalkmış olan Bayan Baudu'nun yüzü bembeyaz olmuştu ve uçuk gözlerini şu hilkat garibesine dikmişti. Gerçi kadıncağız felâketine boyun eğmiş gibi görünüyordu, ama yine de kendilerini korkutan karşıdaki bu dev mağazayı her görüşünde gözlerini sessiz bir üzüntü dolduruyordu. Geneviève'e gelince, o da, gittikçe artan bir şüpheyle nişanlısı Colomban'ı süzüyordu. Kendisine bakıldığından habersiz Colomban, âdeta büyülenmiş gibi gözlerini konfeksiyon tezgâhlarında çalışan genç kadınlara dikmişti. Kadınların çalıştıkları tezgâhlar birinci kattaki aynalara net bir şekilde yansıyordu. İyice öfkelenen Baudu, "Her parıldayan şey altın olmadığı gibi, sabrın sonu selâmettir!" diye söylemekle yetindi.

Baudu, gırtlağına kadar gelen kin dalgasını çoğu kez ailesi yüzünden yutmak zorunda kalıyordu. Daha bu sabah gelen akraba çocuklarının önünde her şeyi konuşmasına gururu elvermemişti. Nihayet, son bir çabayla karşısındaki alışverişin hengâmesinden kendini sıyırarak tok bir sesle, "Haydi, Denise," dedi. "Biz işimize bakalım. Vinçard'a yönelelim, yoksa yarın çok geç olur."

Henüz kapıdan çıkmadan tezgâhtar çırağına, Denise'in bavulunu alması için istasyona gitmesini söyledi. Bu sırada Denise, Pepe'yi yengesi bayan Baudu'ye bırakıyordu. Müşfik bayan Baudu, havanın güzelliğinden de yararlanarak, küçük çocuğu Ortie sokağındaki bayan Gras'a götüreceğini söyledi. Kadınla sık sık görüşür, dostluklarını pekiştirirdi. Jean, dükkândan ayrılmayacağına dair ablasına söz verdi.

Gaillon sokağının yokuşundan inerken, "İki dakikalık işimiz var," dedi Baudu yeğenine. "Vinçard, yeni bir ipekli çeşidini piyasaya sürdü. İşleri tıkırında. Gerçi onun da bizim gibi arada bir başı derde girer, ama yine de pintiliği yüzünden her zaman onun iki yakası bir araya gelir. Ne tilkidir o! Romatizmaları yüzünden işlerini galiba başka birine devredecekmiş."

Neuve-des-Petits-Champs caddesinde, Choiseul pasajının yanında bulunan mağazanın temiz ve aydınlık bir havası vardı. Pek büyük değildi, ama modern ve lüks bir dükkândı. Baudu ile Denise, Vinçard'ı iki beyefendiye nutuk çekerken buldular.

Baudu, "Rahatsız olmayın," dedi. "Acelemiz yok, bekleriz."

Dükkândakilerin konuşmalarına engel olmamak için kapıya doğru dönerek, yeğeninin kulağına, "Adamlardan zayıf olanı *Kadınların Cenneti*'nde tezgâhtar, şişkosu ise Lyon'lu bir ipek imalatçısı," diye fısıldadı.

Söylendiğine göre, Vinçard mağazasını tezgâhtar Robineau'ya devretmek niyetindeymiş. Babacan tavırlı, güler yüzlü Vinçard, yemin billâh etmekte sakınca görmeyen bir adamın rahatlığıyla karşısındakine şeref sözü veriyordu. Kendisine kalırsa, dükkânı altın yumurtlayan tavuk gibiydi. Ama gel gör ki, bütün o sağlıklı görünümüne rağmen, şu lânet romatizmaları daha çok çalışmasına ve büyük servetler edinmesi-

ne engel oluyordu. Sinirli ve telaşlı görünen Robineau, sabırsızlıkla ve sık sık onun sözünü kesiyordu. Moda olan kumaşların krizlere sebep olduklarını o çok iyi bilirdi. *Kadınların Cenneti* ile rekabet edemediği için iflas eden bir ipek mağazasının adını verince, beynine kan sıçrayan Vinçard, "Şu sersem Vabre'nin iflasa sürükleneceğini biliyordum," diyerek onun lâfını ağzına tıkadı. "Her şeyi yiyen, doymak nedir bilmeyen karısı har vurup harman savuruyordu. Bizim dükkânla *Kadınların Cenneti* arasında beş yüz metrelik bir uzaklık var; hâlbuki Vabre sizinle kapı komşu idi."

O sırada ipek fabrikatörü Gaujean lâfa karıştı. Herkes yeniden sesini alçalttı. Fabrikatör, büyük mağazalara veryansın ediyordu. Söylediğine göre, Fransız fabrikalarının kapanmalarına hep onlar sebep oluyordu. Üç buyuk kumaş mağazası, yasaların boşluklarından faydalanarak piyasaya egemen olmuşlardı. Bu dev kurumları batırmanın en iyi yolu, küçük esnafa destek vermek, büyüklere fırsat tanımamaktı. Bu yöntem, geleceğe dönük olarak mutlaka değerlendirilmeliydi. Gelecek onlarındı. Artık Robineau'ya da geniş krediler açabilirdi.

"*Kadınların Cenneti* mağazasının size karşı davranışı nasıldı? Gördüğünüz hizmetlerin kıymeti bilindi mi bari?" diye sordu Gaujean. Ardından, "Yapılan iş, sömürü çarkını işletmekten başka bir şey değildi. Baş tezgâhtarlık sizin hakkınızdı; bunu size çoktan söz vermişlerdi. Nereden geldiği bilinmeyen, hiçbir sıfatı olmayan Bouthemont diye birini başınıza geçirdiler," diyerek sözlerini tamamladı.

Bu haksızlığın açtığı yara hâlâ kanıyordu ve Robineau'nun aklından çıkmıyordu. Ama o, kendi başına bir iş yapmaya da cesaret edemiyordu. Ne de olsa elindeki para kendisine ait değildi. Eşi altmış bin franklık bir mirasa konmuştu ve yeni bir iş için kullanabileceği sermaye bundan ibaret-

ti. Bu durumdan rahatsızlık duyuyor, kendisine çok güvenen karısının parasını sonu belirsiz bir işe yatırıp çarçur etmekten çekiniyordu. Hatta, böyle bir akıbete uğramaktansa, iki elini bileğinden kesmeyi yeğ tutacağını bile söylüyordu.

"Henüz bir karar vermiş değilim," dedi sonunda. "Biraz daha zamana ve düşünmeye ihtiyacım var. Bu meseleyi daha sonra konuşuruz."

Uğradığı düş kırıklığını babacan bir gülüşle gizlemeye çalışan Vinçard, "Nasıl isterseniz," dedi. "Aslında burayı satmak benim için de pek uygun değil. Ah, şu kör olası sızılarım bir rahat vermiyor ki!"

Sonra mağazanın ortasına kadar gelerek Baudu'ye, "Sizin için ne yapabilirim?" diye sordu.

Konuşmalara tanık olan Baudu, yeğeni Denise'i tanıtarak, kızın taşrada büyük bir mağazada iki yıl çalıştığını söyledi. "Bir satıcı kız aradığınızı duymuştum da..."

Vinçard'ın yüzünü bir umutsuzluk kapladı. "Hay Allah! Ne uğursuz bir gün!" dedi. "Gerçekten de, tam bir haftadır satış memuru arıyordum. Şu aksiliğe bak! Tam iki saat önce genç bir kadını işe aldım."

Bir sessizlik oldu. Denise üzgün görünüyordu. Onun haline acıyarak bakan Robineau, yarım ağızla, "Bizde konfeksiyon reyonu için galiba bir satış memuruna ihtiyaç var," dedi.

Baudu İçinden gelen itirazı engelleyemeyen Baudu, "Sizde mi? Yok canım, daha neler!" dedi.

Sonra mahcup olmuş gibi sustu. Denise kıpkırmızı kesilmişti. Böylesine lüks bir mağazaya satış memuru olarak girebileceğini hiç düşünmemiş, buna cesaret bile etmemişti. Gene de adamın aklına böyle bir şeyin gelmesi kendisine büyük bir gurur verdi.

Robineau, şaşkın bir halde, "Neden olmasın?" dedi. "Ben tam tersini düşünüyorum. Bu bir şans. Onun için çok

iyi olur. Ben yarın sabah gelmesini öneririm. Orada baş satıcı Aurelie'yi görsün. En kötü ihtimal, işe almayabilirler, sonunda ölüm yok ya! Bir denesin."

Kumaş taciri, içinde beliren öfkeyi belli etmemek için anlaşılmaz lâfların ardına sığındı. Evet, bayan Aurelie'yi, daha doğrusu kocasını tanırdı: Kasadar Lhomme. Bir omnibüse kolunu kaptırarak sakat kalan şişman bir adamdı. Sonra birden Denise'e dönerek, "Zaten, bu Denise'in işi," dedi. "Beni ilgilendirmez, canının istediğini yapar."

Gaujean'la Robineau'yu selâmladıktan sonra dışarı çıktı. Vinçard, üzüntülerini tekrarlayarak misafirlerini kapıya kadar uğurladı. Genç kız, tezgâhtardan daha ayrıntılı açıklamalar duymak için mağazanın ortasında bir an için kalakaldıysa da, konuşmaya cesaret edemedi. Oradakileri selâmlayarak, sadece: "Teşekkür ederim, efendim," demekle yetindi.

Dışarı çıktıklarında, Baudu tek kelime söylemeden hızla yürüdü, düşünceleriyle baş başa kalarak, genç kızı da peşinden sürükledi. Michodière sokağındaki evine gireceği sırada, kapının dibinde bekleyen komşu esnaftan biri el işaretiyle kendisini çağırdı. Denise, kaldırımda öylece durup amcasını beklemek zorunda kaldı.

Baudu, "Hayrola Bourras baba, ne var ne yok?" diye sordu.

Bourras, peygamber yüzlü, iri yarı ihtiyar bir adamdı. Saçı sakalına karışmış, çalı gibi gür kaşlarının altından keskin gözleriyle etrafına bakınıyordu. Baston ve şemsiye işleriyle uğraşıyor, şunu bunu tamir ediyor, hatta oyma ve kabartma işleri bile yapıyordu. Bu özelliklerinden dolayı mahallede kendisine bir sanatkâr gözüyle bakılırdı. Denise, baston ve şemsiyelerin düzenli bir şekilde sıralandığı vitrine şöyle bir göz attı. Fakat başını kaldırıp içeriye baktığında hayretler içinde kaldı. *Kadınların Cenneti* mağazasıyla, XIV. Louis

devrinden kalma bir konak arasına sıkışmış böyle bir çatlakta nasıl geliştiği bilinmeyen iki katlı bir yapıydı bu. Sağına ve soluna payandalar konmasaydı mutlaka yıkılırdı. Damındaki kayagan taşları yosun tutmuş, iki pencereli cephesi çatlaklarla çizgi çizgi olmuştu. Harap olmuş tabelalasının yüzeylerindeki yarıklarından pas çapakları dökülüyordu. Bourras, alev alev yanan gözleriyle Baudu'ye derin derin bakarak, "Biliyor musunuz, mal sahibine yazarak burasını da satın almak istediğini bildirmiş?" diye mırıldandı. "Hem de değerinin dört katını ödeyerek!"

Bir anda rengi atan Baudu omuzlarını silkti. Bir süre sessizlik oldu, iki adam üzüntüyle birbirine baktı. Sonunda Baudu, "Her şey beklenir," diye mırıldandı.

İşte o zaman yaşlı adam öfkelendi. Gür saçlarını ve bir ırmak gibi göğsüne akan sakalını silkeledi, "Alsın bakalım, gerçek değerinin dört katını ödeyerek evi alsın," dedi. "Fakat andolsun ki, ben hayatta oldukça bir taşını bile satın alamaz! Daha on iki yıllık kira sözleşmem var. Bakalım el mi yaman, bey mi? Yakında görürüz."

Bu, sanki bir savaş ilânıydı. Bourras, düşmanının adını vermediği halde, yüzünü moda mağazası *Kadınların Cenneti*'ne çevirmişti. Baudu sessizce başını salladı, sonra evine gitmek için yavaş yavaş karşı caddeye geçti. "Aman yarabbi, aman yarabbi!" diye söylendi.

Denise, amcasının söylediklerini işitmişti. Peşi sıra yürüdü. O esnada yengesini gördü. Bayan Baudu, Pepe ile beraber eve dönüyordu. Bayan Gras'ın çocuğu sevdiğini, ona bakmayı memnuniyetle kabul ettiğini bildirdi. Fakat Jean ortalarda yoktu. Bu durum ablasına üzüntü verdi. Biraz sonra geri dönen delikanlının gözleri ışıldıyordu. Hararetli bir ifadeyle bulvarlardan söz ederken, Denise kardeşine öyle üzgün baktı ki, Jean ta kulaklarına kadar kızardı. Bu ge-

ceyi tavan arasındaki odada geçireceklerdi. Bavulunu da getirmişlerdi. Bayan Baudu, "Ha, sırası gelmişken sorayım dedim, şu Vinçard konusu ne oldu?" dedi.

Kumaş taciri, havanda su dövdüklerini söyledi. Sonra da yeğenine bir başka işi önerdiklerini ekledi. Eliyle moda mağazası *Kadınların Cenneti*'ni göstererek küçümser bir edayla, "Nah, şu karşıdaki," dedi.

Bu durum bütün aileyi rahatsız etmişti. Akşamları, ilk sofra saat beşte kurulurdu. Bu akşam da öyle oldu. Denise ile kardeşleri, amcası, Geneviève, Colomban yerlerini aldılar. Yemek kokuları sinmiş olan küçük salonu tek bir gaz lambası aydınlatıyordu. Yemeklerini sessizce yediler, fakat sofraya tatlı konduğunda, bir türlü yerinde duramayan bayan Baudu dükkândan çıkarak, gelip yeğeninin arkasına oturdu. Sabahtan beri içlerinde zorla tuttabildikleri öfkelerini serbest bırakarak, kendilerini tehdit eden canavara saldırıp içlerini döktüler. Söz alan Baudu, "Beni ilgilendirmez, canının istediğini yap!" dedi. "Seni etkilemek istemem. Fakat oranın nasıl bir müessese olduğunu bilmelisin!"

Şu Octave Mouret'nin hikâyesini kısa ve kesik cümlelerle anlattı. Şanslı herifti doğrusu. Bir maceraperestin sevimli sorumsuzluğuyla memleketi olan Güney'den Paris'e gelen cesur bir çocuk! Başkente düşmesinin daha ertesi günü foyası meydana çıkmıştı. Kadın meseleleri, kadınların sırtından geçinmesi, evli bir kadınla suçüstü yakalanması... Bütün bu rezaletler mahallede henüz unutulmadan bu kez de, anlaşılmayan bir sebeple dul bir kadını, kendisine *Kadınların Cenneti* mağazasını hediye eden bayan Hedouin'i baştan çıkarmıştı...

Söz buraya varınca, bayan Baudu kocasının sözünü keserek, "Şu çaresiz Caroline," dedi, "Uzaktan akrabam olurdu. Ah, o sağ olsaydı işler bu noktaya varır mıydı hiç? Bizim

ağır ağır öldürülmemize asla müsaade etmezdi o. Karısının ölümünden de sorumlu olan kendisidir. Evet, bana göre karısını o öldürdü sayılır. Şu uğursuz inşaatları yüzünden. Caroline, bir sabah inşaatta dolaşırken bir çukura düşmüştü. Bu kazadan üç gün sonra da öldü. Hastalık nedir bilmezdi. Ne canlı, ne neşeli bir kadındı. Çok da güzeldi. Mağazanın temellerine onun kanı bulaştı."

Kadın bunu söylerken, solgun ve titrek eliyle duvarların arkasındaki mağazayı göstermişti. Yengesinin anlattıklarına bir peri masalı dinler gibi kendini kaptıran Denise, aniden ürperdi. Buraya geldiğinden beri bu mağaza kendisini etkilemişti. Şimdi onun büyüsüne biraz da korku karışıyordu. Belki de bu güzel kadının henüz kurumamış kanı dolayısıyla ürkmüştü. Bu kan, zemin katındaki kızıl harçların içine karışmıştı olmalıydı.

Yengesi bayan Baudu, Mouret'nin adını anmadan gene anlaşılmayan bir işaretle, "Onun ölümü sanki kocasına uğur getirdi," diyerek sözlerini bitirdi.

Bu tür kocakarı lâflarından hoşlanmayan kumaş taciri, küçümser bir tarzda omuzlarını silkti. Az önceki anlattıklarına kaldığı yerden devam ederek, birkaç kısa cümleyle son ticarî durumu özetledi. *Kadınların Cenneti* firmasını 1882 yılında Deluze kardeşler kurmuşlardı. Büyük kardeşin ölümünden sonra, kızı Caroline Deluze bir tekstil fabrikatörü olan Charles Hedouin'le evlenmiş, dul kaldıktan sonra da, şu Mouret denilen adama varmıştı. Mouret ile nikâhlanırken, koca mağazanın yarısını çeyiz olarak ona vermişti. Evliliğinin henüz üçüncü ayında amcası da çocuksuz ölünce, Caroline tek mirasçı olarak kalmıştı. Kısa bir müddet sonra Caroline de müessesenin inşaatı esnasında çukura düşüp ölmüş, bütün mağaza Mouret'in olmuştu. Bu, eşi menendi görülmemiş bir talihti!

Baudu, "Adam hayalperestin teki!" diye söze başlayarak anlatmaya devam ediyordu. "Fokur fokur fokurdayıp yerinde duramayan, yeni buluşlar peşinde koşan, bıraksalar mahallenin altını üstüne getirecek olan tehlikeli bir adam. Hani, kendi başına bıraksak hepimizi işimizden edecek. Carolin de pek çok kadın gibi az çok romantik olduğundan, bu beyefendinin hal ve tavrından etkilenmişti herhalde. Lâfı uzatmayalım, Mouret, sağdaki ve soldaki evi de ona satın aldırttı. Karısını toprağa verdikten sonra iki ev daha satın aldı. Böylece müessese büyüdü, öylesine büyüdü ki, nerdeyse hepimizi yutacak hale geldi."

Güya bunları Denise'e anlatıyordu, amâ aslında kendisini ferahlatmak için, aylardır içini kemiren bir derdini dışa vuruyordu. Kendisini tatmin etmek için hummalı bir ihtiyaçla konuşuyordu. Ailede en öfkeli, her şey için kızıp duran, her zaman yumrukları sıkılı olan Baudu baba idi. Sandalyesinde kımıldamadan oturan karısı, kocasının sözünü artık kesmiyordu. Geneviève ile Colomban gözlerini masaya dikmiş ne yaptıklarının farkında olmadan, önlerindeki ekmek parçalarını yemekle meşguldüler. Bu küçük yemek odasındaki sıcaklık öyle boğucu bir hal almıştı ki, Pepe masa başında uyuyakalmış, Jean'ın da göz kapakları ağırlaşmıştı.

Birden bir öfkeyle sarsılan Baudu: "Sabır!" diye bağırdı. "Bu üçkâğıtçılar ekmeğimizle oynuyorlar! Mouret bir bunalımda, bunu biliyorum. Bütün kazancını aptalcasına tamir işlerine ve reklamlara yatırdı. Hatta sermayesini arttırmak için birçok memurunun parasını da kendi firmasına yatırmalarını sağladı. Bugün beş parasız kaldığını biliyorum. Bir mucize olmazsa, beklediği gerçekleşmez. Satışlarını üç katına çıkaramazsa, göreceksiniz nasıl tepetakla olacak! Olsun kerata! Gerçi, ben fena bir adam değilim ama andolsun ki, o gün gelince dükkânımı donatıp göbek atacağım!"

Kin dolu bir sesle anlatmasına devam ediyordu. Ona bakılırsa, *Kadınların Cenneti*'nin iflas etmesi, dürüst ticaretin onurunu kurtaracaktı. Böyle bir şey görülmüş müydü hiç? Bir moda mağazası değil, sanki her çeşit malı satan bir oryantal pazarıydı! Çalışanlarına da diyecek yoktu hani. Tıpkı istasyonlarda mal satan işportacılar gibi, müşterileri birer paket gibi gören tezgâhtarları vardı! Akıllarına estiğinde patronlarını terk eden, ya da patronunun kapı dışarı ettiği sadakatsiz, ahlâksız, sanatsız kimselerdi bunlar. Birden örnek olarak Colomban'ı ele aldı. Colomban tam bir esnaf olarak yetiştirilmişti; işin girdisini çıktısını çok iyi bilirdi. Zaten marifet çok mal satmakta değil, pahalı satmakta idi. Colomban, bu müessesede edindiği deneyimlerle iyi bir örnek olabilirdi. Yıllardan beri kendisine bir evlat gibi muamele edilmişti. Hastalığında onu alıp doktoruna kadar götürürler, çamaşırlarını yıkarlar, söküklerini dikerlerdi. O, artık aileden biri gibiydi. Bir baba şefkati görmüş, bütün aile onu sevmişti.

"Elbette," diye onu onayladı Colomban.

Baudu duygulanmıştı. Titrek bir sesle: "Sen en sonuncususun evladım," dedi. "Senin gibisi bir daha bulunmaz. Beni yalnız sen teselli ediyorsun. Mademki ticaret artık bir itiş kakış oldu, bir kör dövüşüne dönüştü, ben bu işten bir şey bekleyemem. En iyisi köşeme çekilmem olacak."

Nişanlısının gür ve parlak kesif kara saçlarının ağırlığına dayanamamış gibi başını omuzlarına doğru eğmiş olan Geneviève ona dikkatle bakıyordu. Bakışlarında bir kuşku vardı; Colomban'ın bu kadar övgü karşısında sıkılganlıktan yüzünün kızarıp kızarmayacağını anlamak istiyordu. Fakat eski ticaret tarzının bütün hilelerini bilen delikanlı hiç renk vermiyor, sakin tavırları, ciddî havası ve dudaklarındaki kurnaz ifadeyle etrafına bakınıyordu.

Bu durumda Baudu daha da coşuyor, kendilerine yer edinmek isterken aile hayatını da mahvedecek olan bu arsızların vahşi davranışları karşısında onları suçlayarak içini boşaltmaya çalışıyordu. Komşuları, köydeki Lhomme ailesinden, ana, baba, çocuklardan örnekler veriyordu. Üçü de karşıki derme çatma yapıda memurdular. Ev hayatları olmayan insanlar, pazar gününün dışındaki yemeklerini bile şurada burada tabldot usulü yerlerdi. Gerçi kendi yemek salonu pek büyük değildi, güneşli ve havadar olması da istenirdi, ama Baudu hiç değilse bütün hayatını burada, sıcak aile ocağında geçirirdi. Konuşurken gözlerini odada gezdiriyor, günün birinde bu vahşilerin evini de tahrip ederek, karısı ve kızıyla onu bu huzurlu köşesinden, mutlu olduğu bu sıcak ocağından edeceklerini düşünerek, hırsından küplere biniyordu. Kendisinin güven içinde olacağı temin edilmesine rağmen, iflaslar yüzünden dehşete kapılıyordu. Mahallenin yavaş yavaş nasıl mahvolmakta olduğunu da iyiden iyiye fark ediyordu. Sakin görünmeye gayret ederek, "Hevesini kırmak istediğimi zannetme," dedi. "Oraya girmeyi o kadar istiyorsan, seni ilk önce ben destekler, gir çalış, derim."

Denise şaşkınlık içinde, "Ben de öyle düşünüyorum, amcacığım," diye mırıldandı.

Kadınların Cenneti mağazasında çalışma arzusu onda hemen bir tutku haline gelmişti. Dirseklerini masaya dayamış olan Baudu, bakışlarıyla bile yeğenini yoruyordu.

"Söyle bakalım," dedi. "Sen de bu işlerden anlarsın. Basit bir moda mağazasının hırdavatçı dükkânı gibi her bulduğunu satmasını doğru buluyor musun? Ticaretin namusluca yapıldığı eski zamanlarda bir moda mağazası kumaşdan başka bir şey satmazdı. Bugün ise komşularının sırtından geçinmek istiyorlar. İşte, mahallenin yakınmasının nedeni de bu... Küçük esnaf çok zararda. Şu Mouret hepsini iflasa

sürüklüyor. Bak hele! Bedore ile kız kardeşini görüyorsun, Gaillon caddesindeki tuhafiye mağazası müşterilerinin yarısından fazlasını kaybetti. Choiseul pasajında iç çamaşırları satan matmazel Tatin, bir ucuzluk kampanyası başlatarak, fiyatlarını yarı yarıya kırdı, böylece o da rekabete katıldı. Duyduğuma göre bu ekonomik felâket Neuve-des-Petits-Champs caddesine kadar yayılmış. Söylendiğine göre, orada kürkçü dükkânı olan Vanpouille Kardeşler de artık dayanacak durumda değilmiş. Kürk satan basmacı dükkânları! Ha ha ha! Bunu hiç duymuş muydun? Çok komik doğrusu! Bu da tabii Mouret'nin aklı!"

"Ya eldivenler," diye araya girdi bayan Baudu. "Korkunç değil mi? Bir de eldiven reyonu açmış. Dün Neuve-Saint-Augustin caddesinden geçerken, Quinet'i kapısının önünde gördüm. Suratından düşen bin parçaydı, işler nasıl diye soramadım."

Bu kez bay Baudu, "Ya şemsiyelere ne demeli?" diyerek karısına destek çıkmak istedi.

"Bourras'ın öfkeden kan beynine sıçramıştı. Mouret'nin bunu sırf kendisini batırmak için yaptığına inanıyordu. Çünkü şemsiyelerin kumaşlarla bir ilgisini görmüyordu. Ne var ki, Bourras dayanıklıdır. Kendisini batırmalarına izin vermez. Bu günlerde iyi güleriz."

Baudu, diğer tacirlerden de söz etti. Bütün mahalleyi gözler önüne serdi. Bazan ağzından bir şeyler kaçırmaktaydı. Söylediğine göre Vinçard da satmaya kararlı olduğuna göre, hepsine yol göründü demekti, çünkü Vinçard, batacak gemiden kaçan farelere benzerdi. Fakat daha sonra bizzat kendisini yalanlıyor, küçük esnafla anlaşarak sağlayacağı birleşmeyle devlere kafa tutacağından söz ediyordu. Elleri titriyor, sinirinin sebep olduğu bir tik, ağzının kenarını çarpıtıyordu. Sonunda ansızın kararını verdi:

"Ben bugüne kadar pek yakınmadım. Gerçi şu mendebur herif beni zarara sokmadı değil! Fakat o daha çok kadın eşyaları satıyor. Elbiselik yünlü kumaşlar, mantoluk orta kalınlıkta yünlüler. Erkek konfeksiyonu için hâlâ bana gelirler. Av giysileri için çizgili kadifeleri, şayak kumaşları, çuhaları, dayanıklı keten bezi ve fanilaları benden başka nerede bulabilirler ki? Fakat tam karşımda kumaş mağazası açarak tepemin tasını attırmak istiyor. Tezgâhını gördün, değil mi? En güzel konfeksiyonlarını birkaç kumaş topunun ortasına yerleştirmiş. Kadınları avlamak için cambaz gibi yalancı cennet gösterisi yapıyor. İnsan utanır be! Ben böyle bir şey yapmaya kalkışsam yüzüm kızarır. Eski Elbeuf'ün nerdeyse yüz yıllık bir geçmişi var. Kapısında böyle aptalca tuzakların ne gereği var? Ömrüm oldukça, dükkânım nasılsa öyle kalacak... Sağda solda birkaç parça eşantiyon, fazlası değil!"

Heyecan bütün aileyi sarmıştı. Bir anlık sessizlikten sonra Geneviève de söze katıldı:

"Üzülme baba, müşterilerimiz bizi sever. Umudunu yitirme!" dedi. "Bugün bayan Desforges ile bayan De Boves geldiler. Bayan Marty de, fanilalar için gelecekmiş, onu bekliyorum."

Colomban, "Bayan Bordelais'den dün bir sipariş aldım," dedi. "İskoç yapağısı karşıda daha ucuzmuş, öyle söyledi."

Bayan Baudu bezmiş gibi:

"Aman yarabbi, neler görüyoruz!" diye söze girdi. "Şu mağaza mendil kadar bir yerdi! Evet, öyle sevgili Denise, Deluze biraderlerin Neuve-Saint-Augustin caddesinde açtıkları dükkânın vitrini daracıktı. İki top basmayla, üç top pamuklu bezin zar zor sığdığı bir gömme dolaptan başka bir şey yoktu. İki müşteri girip alışveriş ederlerken birbirine çarpardı. Hâlbuki Eski Elbeuf mağazası altmış yıldır saat gibi işliyordu. Bugün her şey nasıl da değişti!"

Yaşlı kadın başını salladı. Söyledikleriyle hayatın dramını ifade ediyordu. Eski Elbeuf mağazasının üzerindeki evde doğan Bayan Baudu, buranın nemli taşlarını bile severdi. O, bu mağaza sayesinde ve ancak bu mağaza için yaşardı. Bir zamanlar mahallenin karşısındaki rakip işletmenin gelişmesi kendisine sürekli acı veriyordu. Başlangıçta küçümsediği *Kadınların Cenneti* mağazası kısa zamanda kendi dükkânlarının hacmine ulaşmış, daha sonra da ünü çevreye yayılarak, kendilerini tehdit etmeye başlamıştı. Bayan Baudu için bu, kanayan bir yaraydı. O, kendisini mahcup eden Eski Elbeuf'ün uğruna canını verirdi. Ne var ki, sadece bir iç dürtünün gücüyle ayakta durmaya çalışan dükkânın günün birinde can çekiştiğini hisseder de kapanmak zorunda kaldığını görürse, kendisi de gözlerini kapardı.

Bir sessizlik oldu. Baudu, muşamba kaplı masaya parmak uçlarıyla vurarak tempo tutuyordu. Bir kere daha içini boşaltmış olmanın getirdiği gevşemenin keyfini sürüyordu. Bu gevşeklik bütün aileye bulaşmıştı. Hepsi, dalgın bakışlarla geçmiş acı hayat hikâyelerini düşlüyorlardı. Şansları hiç yaver gitmemişti. Çocuklarını yetiştirip kazançlarından artırabildiklerini bir kenara koymaya başladıklarında, rekabet kendilerini iflasa sürüklüyordu. On yıldır düşünü kurduğu gibi, ömrünün son demini Rambouillet'deki yazlık evlerinde geçirmek için sabırsızlanıyordu Baudu. Orayı kelepir fiyatına satın almış olmakla iyi bir iş yaptığını düşünüyor, fakat eski bir yapı olduğundan onarım için sürekli masraf çıkarması canını sıkıyordu. Sonunda burayı kiraya vermişlerdi ama ne var ki, kiracılar da kiralarını hiç ödemiyorlardı. Son kazançları da suyunu çekmişti. Burayı almakla iyi bir iş yaptığını sanan dürüst tacirin hayatı boyu yaptığı tek kusur bu eski yapıyı almak olmuştu. Sonra birden yerinden fırlayarak:

"Boşa çene çaldık," dedi. "Şimdi yemek sırası diğerlerinde."

Bu sözler sanki hepsini düşlerinden uyandırmıştı. Küçük odanın ölgün ve sıkıntılı havasında gaz lambası tıslayarak yanıyordu. Hep beraber yerlerinden kalkarak hüzünlü sessizliği dağıttılar. Pepe öylesine derin uyuyordu ki, onu yumuşak yünlülerin üzerine uzattılar. Esnemeye başlayan Jean, sokak kapısına yöneldi. Bu sırada Baudu, Denise dönerek, "Sen yine istediğini yap, biz sana sadece durumu anlattık, hepsi bu," diye tekrarladı.

Yeğenini bakışlarıyla sıkıştırıyor, ondan kesin bir cevap bekliyordu. Bütün bu anlatılanlardan sonra Denise, soğuyacağı yerde, *Kadınların Cenneti*'ne büsbütün bağlanıyordu. Genç kız, tatlı ve sakin görünüşünü sürdürmekle beraber, aslında çok inatçı, ne istediğini bilen bir Normandiyalı'nın kararlılığı içindeydi. Sadece, "Hele bir bakalım amcacığım, gün doğmadan neler doğar!" demekle yetindi ve ardından da, kardeşleriyle odasına çekilmek istediğini söyledi; üçü de çok yorulmuştu. Fakat henüz çok erkendi, saat ancak altıyı vuruyordu. Biraz daha dükkânda kalmak istedi. Hava kararmaya başlıyordu. Güneş batalı beri ince ama sık bir yağmur karanlık sokakları ıslatıyordu. Bu, Denise'i şaşırttı. Yağmur suları bir anda küçük sel birikintilerine sebep olmuştu. Kaldırımlar arasındaki yaya geçitleri su birikintileriyle dolmuştu. Kenarlarda sular bulanık dereler gibi akıyordu. Vıcık vıcık kalın bir çamur tabakası kaldırımlara yapışmıştı. Şiddetli sağanakta insanlar şemsiyelerinin altına sığınarak yol almaya çalışıyorlardı. Karanlıkta açılıp kapanan şemsiyeler, koyu renkli geniş kanatların boşlukta çırpmasını andırıyordu. Soğuktan ürperen Denise birden geriledi. Şu saatte büsbütün kasvetli görünen karanlık dükkân yüreğini burkuyordu. Sokaklardan nemli bir soluk, eski mahallenin nefesi yükseliyordu. Şemsiyelerden süzülen

yağmur damlaları tezgâhların üzerine dökülüyor, kaldırımların çamurları dükkânın ta içine kadar girerek, eski dönemden kalma küflü zemin katını büsbütün kirletiyordu. Ürpermesine neden olan Eski Paris'in ıslak görüntüsü Denise'i şaşırtmıştı. Bu büyük şehrin böylesine dondurucu ve çirkin görünmesi ona inanılmaz bir şeymiş gibi geldi. Başını geriye çevirdi; karşı taraftaki *Kadınların Cenneti*'nin sıralanmış gaz lambaları tek tek yanmaya başlamıştı. Bu şiddetli ışık odağında ısınmak ister gibi ilerledi. Makine bütün hızıyla çalışıp gürültüsünü sürdürüyordu. Satış memurları kumaşları katlıyor, kasiyerler paraları sayıyorlardı. Bu sırada makine de son bir homurtuyla buharlarını salmıştı. Buğulanmış sokak lambalarının ardında, belli belirsiz bir ışın huzmesi ve bir fabrikanın karınca gibi kaynayan içi seziliyordu. Kalın bir yağmur perdesinin ardından fark edilen bu görüntü, buharla karışan dev bir kazan dairesini andırıyordu. Kızıl alevler arasında ateşçilerin kara gölgeleri yansıyordu. Yağmur altında kalan Vitrinler sanki boğulacakmış gibi buharlaşmışlardı. Karşıda, sıra sıra gaz fenerlerinin aydınlatabildiği mat beyazlıkta ışıldayan vitrindeki danteller, kardan örülmüş gibi görünüyorlardı. Top top yığılmış konfeksiyon ürünleri oldukça cazip görünüyorlardı. Gümüş renkli tilki kürkleriyle süslü şahane kadife manto, Paris'in bu meçhul karanlığında bir şenliğe koşan, fakat başı görünmeyen bir kadının zarif görüntüsünü çağrıştırıyordu.

Denise, bu cazibenin etkisine dayanamayarak kapı önüne kadar gelmişti ve kendisini ıslatan sağanak yağmura artık aldırmıyordu. Gecenin bu saatinde kütür kütür yanan bir fırının sıcaklığını yayan *Kadınların Cenneti* mağazası kendisini büsbütün büyülemişti. Henüz tanımadığı yağmur altındaki karanlık koca şehirde, büyülü Paris'te bu mağaza bir fener gibi ışık saçıyor, tek başına şehri aydınlatıp ona hayat veriyordu sanki. Denise hayallere daldı; geleceğini orada görüyordu.

Kardeşlerini yetiştirmesi için çok çalışması gerekiyordu. Daha başka şeyler de vardı ama bunların neler olduğunu tam olarak bilmiyordu. Bunlar uzak ihtimaller de olsa, aklına geldikçe genç kızın ürperip titremesine sebep oluyordu. Birden, mağaza inşaatı sırasında temel çukuruna düşüp ölen o kadını hatırladı. Fakat dantellerin beyazlığını görünce ferahladı. Bir mutluluk dalgası yüreğini umutla doldurmuştu. Sicim gibi yağan yağmur damlaları ellerine vurdukça toz gibi dağılıyor, parmak uçlarını donduruyor, yola koyulma ateşini dağıtıyordu. Arkasından, "Aa, Bourras'a bak!" diyen bir ses duydu.

Biraz eğilince, Bourras'ın varlığını Denise de fark etti. Sabahleyin gördüğü, vitrini ustalıkla işlenmiş baston ve şemsiyelerle dolu binanın önündeydi yaşlı adam. İri yapılı Bourras, gece karanlığında kaldırıma çıkmış, gözlerini mal dolu tezgâhın zaferiyle doldurmak için karşıdaki mağazayı seyre dalmıştı. Ak saçlarından süzülen yağmur damlalarına aldırmıyor, mahzun bir edayla mağazanın ürünlerine bakıyordu. Aynı ses bu kez de, "Budala, üşütecek!" dedi.

Arkasına bakan Denise, Baudu'leri omuz başında gördü. Bourras'a bir anlam verememelerine rağmen, onlarda kaldırıma çıkmışlardı. Yüreklerini titreten bu görüntüye bakmaktan kendilerini alamıyorlardı. Buna katlanacaklardı. Yüzü solgunlaşan Geneviève, nişanlısı Colomban'ın karşıdaki satıcı kızlara baktığını fark etti. İçi kin dolu olan Baudu boğulurcasına solurken, karısının fersiz gözleri sessiz yaşlarla dolmuştu. İçini kemiren şüphe kurdu yüzünden kendi kendini yiyen kumaş taciri, yeğeninin etkilendiğini anladığı için, "Yarın gidip o işe başvuracaksın, değil mi?" diye sormadan edemedi.

Denise bir an karar veremediği için duraksadı, sonra tatlı bir edayla, "Evet, amcacığım," dedi. "Umarım, siz de sevinirsiniz."

II

Denise, ertesi sabah yedi buçukta *Kadınların Cenneti* mağazasının önünde bekliyordu. Kardeşi Jean, kendisini, Paris'in dışında oturan patronuna takdim etmek üzere Temple'e götürecekti. Fakat sabahçı alışkanlığıyla erken gelmişti. Memurlar işe henüz geliyorlardı. Genç kız, gülünç duruma düşmemek için bir müddet Gaillon meydanında bekledi.

Esen soğuk rüzgâr kaldırımları kurutmuştu. Kapalı havadan süzülen solgun ışıklarla zar zor aydınlanan sokaklardaki mağazalarda çalışan memurlar, paltolarının yakalarını kaldırmış, elleri ceplerinde, kışın bu ilk soğuklarında üşümüş halleriyle işlerine koşuşturuyorlardı. Bazıları tek başlarına yürüyor, selâmlaşmadan meslektaşlarının yanlarından geçip hemen mağazaya giriyor, bazıları da iki-üç kişilik gruplar halinde gülüp şakalaşarak ilerliyorlardı. Hepsi de, işyerlerine girmeden önce, yolda tüttürdükleri sigaralarını kaldırım kenarında birikmiş su birikintilerine aynı çevik hareketlerle fırlatıyorlardı. Denise, bu adamlardan birçoğunun geçerken kendisini süzdüğünü fark etti. Bu defa sıkılganlığı daha da arttı, onları izlemek gücünü kendinde bulamadı. Ancak kafilenin sonu geldiğinde mağazaya girmeğe karar verdi. Bütün bu erkeklerle daha kapıdayken karşılaşacağını düşününce şimdiden yüzü kızardı. Bu sırada mağaza çalışanları gelmeye devam ediyorlardı. Genç kız, kendisini yiyecekmiş gibi bakanlardan kurtulmak için yavaş adımlarla meydanda bir tur attı. Geri döndüğünde, mağazanın önünde kazık gibi duran solgun yüzlü genç bir adamla karşılaştı.

Genç adam titrek ve zoraki bir sesle, "Matmazel," dedi, "Siz bu mağazada mı çalışıyorsunuz?"

Denise, tanımadığı genç adamın sorusu karşısında bir an şaşırdı ve ne cevap vereceğini bilemedi. Delikanlı daha da mahcup olmuş gibi kekeleyerek devam etti:

"Bilmem ki, acaba beni de alırlar mı diye düşünmüştüm de? Buraya ilk defa başvuruyorum da... Belki bana bir bilgi verebilirsiniz..."

Delikanlı da genç kız kadar çekingen olduğundan onunla konuşmak cesareti bulmuştu. Denise sonunda, "Bunu memnuniyetle yapardım, ama ne yazık ki fazla bir şey bilmiyorum. Ben de buraya iş için geldim," diye cevap verdi.

Büsbütün utanan genç, "Peki, öyleyse," diyebildi. Her ikisi de çekingen davranıyordu ve epeyce kızarmışlardı. Bu yüzden birbirlerine şans bile dileyemediler. Sonra, sanki birbirlerini rahatsız etmişler gibi bir hisse kaplıp birbirlerinden birkaç adım uzaklaşarak, hiç konuşmadan beklemeye devam ettiler.

Tezgâhtarın, çırakların işyerlerine akınlarının henüz sonu gelmemişti. Denise, yanından geçenlerin kendisine göz ucuyla bakmalarından artık rahatsız oluyordu. Böyle göz önünde durmaktan çok sıkılmıştı. Civarda yarım saatlik bir gezinti yapmaya karar vermişti ki, Port-Mahon caddesinden genç bir adamın koşarak gelmesi bir dakika daha beklemesine sebep oldu. Bu yabancı, mağazanın kısım şefi olmalıydı; çünkü oradakilerin hepsi kendisini saygıyla selâmlamıştı. Uzun boylu, beyaz tenli, yakışıklı bir gençti. Sakalı pek bakımlıydı. Meydandan geçerken altın renkli, kadife gibi yumuşak tatlılıkta gözlerini Denise'e dikti; kızın bundan derin bir heyecana kapıldığının farkına varmadan mağazaya girdi. Denise, heyecanının endişeyle harmanlandığını hissederek, ağır adımlarla Gaillon caddesinin yokuşundan inmeye başladı. Sonra Saint-Roch caddesine saptı, heyecanın geçmesi için orada biraz bekledi.

Denise'i böylesine heyecanlandıran şey sadece, gözgöze geldiği o gencin reyon şefi olduğunu düşünmesi değildi. Bu delikanlı Octave Mouret'nin ta kendisiydi.

Bir gün önce bir bankacının evinde verilen balo dolayısıyla, Mouret o gece hiç uyumamıştı. Balodan sonra bir arkadaşı ve iki tiyatro oyuncusu kızla sabahçı kahvesine uğrayıp çorba içmiş, orada sabahlamıştı. Sora alelacele kendi dairesine çıkıp yüzünü yıkamış, üstünü değiştirmişti. Hemen ardından birinci kattaki bürosuna geçtiğinde kendini zinde hissediyordu. Canlı bakışları, zinde bedeniyle, sanki bütün gün uyumuş da yorgunluğunu gidermiş gibi çevik görünüyordu. Meşeden yapılma eski mobilyalarla dolu, pencereleri yeşil çuha perdelerle kaplı geniş çalışma odasının tek süsü, mahallede hâlâ konuşulan şu bayan Hedouin'in duvardaki portresi idi. Ölümünden beri onun hatırasına saygı besliyor, kendisiyle evlenerek servet edinmesini sağlayan karısına her zaman minnet duygularını ifade ediyordu. Gelen giden evrakı, senetleri imzalamak için her sabah çalışma köşesindeki masasına geçerken, mutlu bir adam tebessümüyle karısının portresini selâmladı. Kaçamak yapıp zevkini başka yataklarda gideren genç dul adam, dönüp dolaşıp yine karısının portresi önünde çalışmaya koyulurdu.

Kapı vuruldu, uzun boylu, zayıf bir genç adam, giriş izni beklemeden içeri girdi. Gelenin ince dudakları, uzun sivri burnu vardı. Kırlaşmış köklerine bakılınca boyalı olduğu fark edilen saçları pek düzgün taranmıştı; giyimi de çok özenliydi. Mouret bir an gözlerini kaldırdı, sonra imzalamayı sürdürdü.

"İyi uyudunuz mu, Bourdoncle?" diye sordu.

Kendi evindeymiş gibi rahat davranan genç adam, "Teşekkür ederim, çok rahat uyudum," diye karşılık verdi.

Limoges dolaylarında çiftçilik yapan yoksul bir köylünün çocuğu olan Bourdoncle, bu mağazaya Mouret ile beraber girmişti. O sıralar mağaza Gaillon meydanındaydı ve ancak bir köşeyi işgal edebilecek kadar küçüktü. Pek zeki ve çalışkan olan Bourdoncle, işi kendisi kadar ciddiye almayan arkadaşını iş hayatında geride bırakabilirdi. Mouret, başıboş, karı kız peşinde koşan bir gençti; sanki kendisinde peygamber tüyü varmış gibi, kadınlar bu çekici taşralıdan hoşlanırdı. Üstelik bu gibi işlerde başının belâya girmesinden de korktuğu falan yoktu. Aslına bakılırsa, aklı başında bir gencin içgüdüsüyle davranan Bourdoncle, daha ilk günlerden itibaren Mouret'ye boyun eğmiş, onun üstünlüğünü kabul ederek, hiç karşı çıkmadan emrine girmişti. Mouret, çalışanlarından paralarını müesseseye yatırmalarını önerdiğinde, Bourdoncle bu öneriyi hemen benimsemiş, teyzelerinin birinden kendisine kalan beklenmedik mirası patronuna emanet etmişti. Mesleğinin bütün basamaklarını ağır ağır tırmanan delikanlı, sonunda patronun yardımcılarından biri olmuştu. *Kadınların Cenneti*'ni yönetmek için Mouret'ye yardım eden altı kişiden biri de Bourdoncle idi; hem de en sevilen, sözü en çok dinlenenlerden biri... Bu yöneticiler, mutlak bir kralın âdeta nazırlar meclisi gibiydiler. Her biri ayrı bir ilin yönetimini ele almıştı. Bourdoncle ise genel denetimle görevliydi ve bu, patronun sağ kolu olmak gibi bir şeydi.

Teklifsizce, "Ya siz, geceyi nasıl geçirdiniz?" diye sordu.

Mouret gözünü bile kırpmadığını söyleyince, arkadaşı başını sallayarak, "Yanlış yapıyorsunuz," diye mırıldandı. "Sağlığınızı hiç düşünmüyorsunuz."

Neşeyle, "Neden canım?" diye karşılık verdi diğeri; "Sizden daha az yorgunum, sevgili dostum. Uykudan sizin gözleriniz şişmiş. Fazla rahat olmaktan hantallaşıyorsunuz. Biraz eğlensenize, fikirleriniz kamçılanır."

Her zaman yaptıkları gibi dostça bir şakalaşmaydı bu. Bourdoncle, kendisini uyutmayan sevgililerini patakladığını anlatırdı hep. Bugün ise kadınlardan nefret ettiğini söylüyordu. Konu edinmediği tanışmalardan başka, kadınların hayatında hiç yer edinmediğini ileri sürer, onları ciddiye almadığını temcit pilavı gibi tekrarlamaktan usanmazdı. Paçavralar için enayice para harcayan kadınlardan bıktığını söylerdi; böyle müşterileri mağazalar tabii ki kolayca kazıklardı. Mouret ise, kadınlar söz konusu olunca kendinden geçerdi. Onlara karşı pek nazik ve âlicenap davranırdı. Durmaksızın yeni aşk maceralarına atılırdı. Onun sürekli sevgili değiştirmesi, gönül eğlenceleri, satışlarının artmasını da sağlardı. Bütün cinsi lâtifleri elinin altında tutmak için hepsini aynı tarzda kucaklıyor, aralarında ayrım yapmıyordu.

"Dün gece bayan Desforges'i gördüm," dedi. "Baloda harikulâdeydi."

"Geceyi onunla mı geçirdin?" diye sordu yardımcısı.

Mouret, "Amma da yaptın!" diye karşı çıktı. "Böyle bir şey yok, dostum. O namuslu bir kadındır. Heloise'la beraber sadece yemek yedik. Folie'de oynayan tiyatrocu kız... Kaz kafalı biri, ama çok tatlıdır."

Kenardaki paketleri ve evrakı yanına çekti; birtakım kâğıtları imzaladı. Bourdoncle, kısa adımlarla odada bir aşağı bir yukarı geziniyordu. Pencereden dışarı, Neuve-Saint-Augustin caddesine bir göz attıktan sonra patronunun yanına dönüp, "Biliyor musunuz? Günü gelince onlar sizden öçlerini alır," dedi.

"Kimler?"

-"Kimler olacak, kadınlar tabii..."

O sırada patron daha da keyiflendi. Şehvet düşkünü görünümünün altında kabalığını da ortaya koydu. Omuzlarını

kayıtsızca silkerek, servetini arttırmaya yardım ettikleri günden itibaren hepsini boş bir çuval gibi fırlatıp atacağını açıkladı.

Dik kafalı Bourdoncle soğuk tavırlarla, "Öç alacaklar!" diye tekrar edip duruyordu. "İçlerinden biri hepsinin acısını çıkaracak. Bu kesin!"

Mouret, taşra ağzıyla konuşarak dalgasını geçti:

"Korkmayın... Böyle bir kadın daha anasından doğmadı dostum."

Bir bıçak gibi yukarı kaldırdığı mürekkepli kalemini, görünmeyen bir kalbe saplamak istercesine boşluğa uzattı. Ortağı, her zaman yaptığı gibi onun üstünlüğünü kabul edip önünde eğilerek, odada gezinmeye devam ediyordu. Mouret'nin ara sıra ipin ucunu böyle kaçıran dehasına bir türlü alışamamıştı. Pek dürüst, aklı başında, makul ve ihtirassız biri olan Bourdoncle, başarının böyle karı-kız aracılığıyla elde edilmesine bir türlü akıl erdiremiyordu. Paris, bir öpücükle en çapkınına kendini vermekteydi.

Bir sessizlik oldu. Mouret'nin kâğıt üzerinde gezdirdiği kalemin gıcırtısından başka bir ses duyulmuyordu. Daha sonra patron kısa kısa sorular sordu. Bourdoncle, pazartesi başlayacak olan büyük kış sonu satışları üzerine bazı bilgiler verdi. Bu satışlar çok önemliydi. Firmanın bütün geleceği bu dönemdeki işlere bağlıydı ve mahalledeki dedikodularda bir parça gerçek payı da vardı. Mouret, bu vurgunculuğa öylesine şairane bir gösterişle atılmıştı ki, bir bozguna uğramasından endişe edilirdi. Onun ticaret anlayışı çok yeni, bir o kadar da alışılmadık ve tehlikeliydi. Eskiden karısı bayan Hedouin'i endişelendiren bu atılımları, bütün başarılarına rağmen, bugün ortaklarını da ürkütüyordu. Patronun çok hızlı yükselmesinden, gecesini gündüzüne katarak çalışmasından yakınanlar vardı. Müşterilerini daha da çoğaltıp güvenceye

almadan mağazalarını geleceği belirsiz tarzda büyütmesini etrafındakiler pek tehlikeli buluyorlardı. Bir köşeye kırk para koymadan, bütün sermayeyi harcayarak rafları mallarla doldurmasından endişe ediliyordu. Bu büyük satış için böyle tek karta oynayıp, tamir işleri dolayısıyla işçilere ödeneceklerin dışında, sermayenin dışarı gidecek olması rizikosu da endişeleri büsbütün arttırıyordu. Ya yenmek, ya ölmek! Söz konusu olan buydu. Oysa Mouret, hiç telaş etmediği gibi, bir şeye aldırmıyordu da. Bu genel endişe ortasında onun neşesine diyecek yoktu. Milyonlar kazanacağından emin görünüyordu. Kadınların hayran olduğu bu adam, onların ihanetine uğramayacağından emindi. Henüz pek satış yapmayan reyonlar için harcanan paralar hakkında kuşkularını açıklayan Bourdoncle'u, "Endişeye mahal yok! Bu mağaza henüz pek küçük," diye güven verici bir tebessümle teskin etti.

Bourdoncle şaşakalmıştı. Artık korkusunu bile gizleyemiyordu. Mağaza pek küçük! Bununla ne demek istiyordu? On dokuz reyonu, dört yüz çalışanı ile modern bir giyim mağazası küçük sayılır mıydı hiç?

Mouret, anlatmaya devam ediyordu:

"Şüphesiz, dostum, on sekiz aya kalmadan daha da büyütmek zorunda kalacağız. Ben bunu aylardır düşünüyorum. Dün akşam, bayan Desforges bana birini tanıtacağını söyledi. Bize yardımı dokunacak bir maliyeciyi... İş kıvamına gelinceye kadar vaktimiz var..."

Senetleri imzalamayı bitirmişti. Yerinden kalkarak arkadaşının yanına gidip omuzlarını dostça sıvazladı. Etrafındaki bu tedbirli kişilerin endişelerinden âdeta memnun oluyordu. Bazan yakın arkadaşlarıyla yaptığı sohbet sırasında söylediği bir şeyi yineledi: Kendisinin, dünyadaki bütün Yahudilerden daha Yahudi olduğunu bildirdi. Paranın önemini kavrayan babası gibiydi. Gerek sima, gerekse huy bakımın-

dan babasına benzerdi. Huzursuz fantezilerinden başka bir şeyi olmayan annesinden ise maceraperest ruhunu almıştı. Bütün şansının bundan ileri geldiğini sanırdı. Yenilmeyen bir güçle, her tehlikeyi göğüslemeyi bilmişti.

Bourdoncle sonunda, "Sizi sonuna kadar takip edeceğimizi biliyorsunuz" diye mırıldandı.

Mağazaya inip alışıldık sabah işlerine başlamadan önce bazı ayrıntılar üzerinde durdular. Satışların sürümü için yeni keşfedilen bir defter koçanını incelediler. Bu, Mouret'nin buluşu idi. Modası geçmiş malların satışı için satış memurlarına bir yüzdelik pay vermeyi düşünmüştü. Bu yöntem satıcılar arasında bir rekabet yaratmış, bu da dükkân sahibinin işine yaramıştı. Bu rekabet onun nezdinde en beğenilen formül olmuş, organizasyon açısından da, uygulama bakımından da değişmez ilke olarak kabul edilmişti.

Mouret, ihtiraslara meydan açıyor, güç dengelerini tartıyor, büyük balığın küçük balığı yutmasına izin veriyordu. Elbette ki, bu çıkar kavgasında kazanan hep kendisi oluyordu. Defter örneği beğenildi: Üstte, koçan koparılıp alınacak kısmında reyonun cinsi ve satış memurunun adı yazılacaktı. Sonra kâğıdın her iki yüzünde tekrarlanan ölçüler ve malların cins ve fiyatlarını gösteren haneler bulunacaktı. Satış memuru faturayı imzaladıktan sonra kasiyere verirdi. Böylece kontrol da sağlanmış oluyordu. Kasiyerlerin büroya verecekleri pusulaları satış memurlarında kalan koçanlarla karşılaştırmak yeterdi. Herhangi bir yanlışa düşülmeden, tezgâhtarlar yüzde paylarını hafta sonları düzenli olarak alacaklardı.

Bourdoncle, "Desenize, böylelikle kasaya parmak atmanın da önü alınmış olacak," diye memnuniyetini belirtti.

"Dün gece aklıma bir şey daha geldi," dedi Mouret. "Evet, dostum, dün gece, eğlencede iken... Muhasebe me-

murlarının her satış fişinde buldukları hesap yanlışlarına da prim usulü koymalı. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz her halde. Bu usulü uygularsak, muhasebe memurlarının gözünden hiçbir hata kaçmaz; hatta prim almak için yanlış yoksa bile bulurlar!"

Mouret, Bourdoncle'nun hayran bakışları altında gülmeye başladı. Çıkarları bakımından hayatî olan bu yeni buluştan pek memnun görünüyordu. Onda, makineleşmiş bir iradenin dehası vardı. Mağazasına öyle bir biçim vermek istiyordu ki, hem herkesin iştahını kabartacak, hem de kendi arzusunu gerçekleştirmiş olacaktı. Düşüncesi şuydu: Memurlarından tam verim alabilmek için onların dürüst çalışmalarını sağlamak gerekirdi. Bunun için de onların bütün ihtiyaçlarını karşılamalıydı.

Arkadaşına, "Haydi, artık inelim," dedi. "Şu satış işleriyle meşgul olmamız gerekiyor. İpekliler dün gelmişti, değil mi? Bouthemont onları almak üzeredir."

Bourdoncle onun peşinden gitti. Malların alınma işi Neuve-Saint-Augustin caddesine yakın depoda yapılıyordu. Orada, kaldırım hizasında camekânlı bir büro vardı. Kamyonla gelen mallar buraya boşaltılır, tartıldıktan sonra, hızla geçen bir akar bant üzerinden giderdi. Gelen bütün mallar koca kapıdan içeri alınırdı. Irmaklar gibi hışırdayan kumaşlar ardı arkası kesilmeyen seller gibi akar, depoyu doldururdu. Bereketli satış günlerinin arifesinde bu akar bantlar sonu gelmeyen dalgalar halinde Lyon ipeklilerini, İngiltere yünlülerini, Flaman bezlerini, Alsas patiskalarını depoya taşırdı. Basmalar, Rouen'dan gelir, kamyonlar çoğu kez kuyruk olurdu.

Mouret, akar bandın önünde bir an duraksadı. Makineler tam hızla çalışıyor, yukarıdan elle itilen mal dolu sandıklar birbirinin ardısıra aşağı iniyordu. Sanki yukarıdanki bir

kaynaktan çıkıp, sel gibi kendi kendine akıyorlardı. Daha sonra, yamaçtan yuvarlanan çakıl taşları gibi döne döne inen balyalar göründü. Mouret, tek kelime söylemeden onlara bakıyordu. Dökülen mal yığınına baktıkça, bunların bir dakika içinde kendisine binlerce frank kazandıracağını düşünüyor, dev mal dalgası servet edinme hırsını daha da alevlendiriyordu. İlân ettiği savaşın anlamını ancak şimdi kavramaktaydı. Paris'in her köşesine bu mal yığınını ulaştırması gerekiyordu. Ağzını açmadan gözlemeye devam etti.

Nefesliklerden süzülen ölgün ışıklarda işçiler ekibi malları istif ederlerken, diğer arkadaşları sandıkları açıyor ve kısım şeflerinin gözetiminde balyaların iplerini çözüyorlardı. Duvarlarına sıva çekilmiş mahzendeki depoda bir şantiye canlılığı görülüyordu.

Mouret, sandıklardan birinin içindekileri denetleyen geniş omuzlu bir gence yaklaşarak, "Hepsi tamam mı, Bouthemont?" diye sordu. "Bir eksiğimiz yok değil mi?"

"Tamam, görünüyor," dedi Bouthemont, "her halde hepsi gelmiş olmalı. Öğleye kadar saymam gerekecek. Şimdiden bir şey diyemem."

Satış memurlarından biri, sandıktan aldığı ipekli kumaşları büyük bir tezgâhın üzerine tek tek özenle sıralarken, kısım şefi ayakta durmuş, faturaya göz gezdiriyordu. Arkada yine mal birikmişti. Pek çok kişi bunları denetlemekle uğraşıyordu. Genel boşaltmanın hayhuyu içinde sıra kumaşların bir bir açılıp incelenmesine gelmişti. Piyasadaki ünü artmaya başlayan Bouthemont'un sevinçten ışıldayan bir yüzü, mürekkep gibi koyu kara sakalı ve güzel, kestane rengi gözleri vardı. Montpellier'de doğan Bouthemont, eğlence düşkünü bir gençti. Satış yeteneği orta halliydi, ama satın alma işlerinde üstüne yoktu. Montpellier'de bir moda mağazası işleten babası onu staja için Paris'e göndermiş, delikanlı bir

daha doğduğu şehre dönmek istememişti. Oysa artık yaşlanan baba, ticaret işlerinde bilgi ve deneyim kazanmış oğluna bırakmak istiyordu dükkânını. O günden itibaren baba ile oğul arasında bir rekabet başlamıştı. Taşra ticaretinde günlük ekmeğini zar zor kazanan yaşlı baba, Paris'te oğlunun kendisinden üç kat fazla para kazanmasına bir türlü akıl erdiremiyordu. Bouthemont ise, babasının modası geçmiş yöntemlerle iş yapmasıyla alay ediyor, her onu görmeye gelişinde cebindeki altınları şıngırdatarak herkesi şaşırtıyordu. Diğer kısım şefleri gibi Bouthemont da ayda üç bin franklık kazancından başka, satış başına yüzde payı da alıyordu. Montpellier'de kendisini tanıyanlar, geçen yıl kazandığı paranın miktarını duyduklarında onunla gurur duyuyor, böyle başarılı bir evladı olan babayı kutluyorlardı. Bunun bir başlangıç olduğunu, delikanlı Bouthemont'un daha ne paralar kazanacağını söyleyenler gittikçe çoğalıyordu.

Bu sırada eline bir parça ipekli almış olan Bourdoncle, işten anlayan adam edasıyla onu inceliyordu. Kenarları mavi ve gümüşî renkte, kalınca bir ipekliydi bu.

Mouret, piyasayı birbirine katacak olan şu ünlü *Kadınların Cenneti* mağazasıyla servetine servet katacağına iyice inanmıştı.

"Kumaşlar gerçekten çok iyi, diye mırıldandı."

"Aslında pek dayanıklı değil, ama çok gösterişli," dedi Bouthemont. "Böylesini ancak Dumonteil üretebilir... Geçenlerde Lyon'a yaptığım yolculukta Gaujean'la bu yüzden takışmıştım. Bu ipekliyi bize kakalamak istemişti de... Fakat metre başına yirmi beş santim fazla talep etti..."

Bouthemont, hemen hemen ayda bir Lyon'a gider, orada lüks otellerde kalır, kesenin ağzını açıp tekstil fabrikalarını dolaşarak, uygun gördüklerini alırdı. Bu iş onun yetkisindeydi. Patron kendisine tam bir özgürlük tanımış, satışları artır-

dığı ölçüde istediğini almasına karışmayacağını bildirmişti. Nasıl olsa yaptığı satışlar üzerinden yüzdesini alıyordu. Meslektaşlarının bütün haklarına sahipti. Ticaretin girdisini çıktısını çok iyi kavramış, bu alanda uzman kesilmişti.

"Demek kesin karar verdiniz. Metre başına 5.60'lık etiket yapıştıracağız. Biliyorsunuz, maliyetini ancak kurtarıyor."

Mouret ataklıkla, "Evet, evet, beş frank altmış santim," diye cevap verdi. "Hatta ben tek başıma olsam, zararına bile satarım."

Reyon şefi bir kahkaha patlattı:

"Oh! Daha iyisi can sağlığı," dedi. "Böylece satışı üç misline çıkarmış olacağız. Benim çıkarım buna bağlı, biliyorsun, sürümden kazanmam lâzım..."

Onların yanında duran Bourdoncle, kuşkuyla dudaklarını büzdü, ciddî ve düşünceli bir hal aldı. Bouthemont, kâr edildiği zaman yüzdesini alırdı; fiyatların kırılması işine gelmezdi tabi. Kendisinin görevi ise satışı artırmak için Bouthemont'u kontrol etmek, zararına satışa engel olmaktı. Dahası, reklam işlerinin inceliklerinden anlamadığı için derin bir endişeye kapılıyordu. Tereddüdünü, "Bunu beş altmışa verirsek zarar ederiz. Masraflarımızın ne kadar yüklü olduğunu biliyorsun. Böyle bir ipekli her yerde yedi franga satılıyor," diye açıklamak zorunda kaldı.

Mouret birden öfkelendi; önündeki ipekli topa eliyle vurup sinirli bir şekilde, "Bunu ben de biliyorum," diye bağırdı: "İşte bu yüzden müşterilerime bunu hediye edeceğim. Ah, dostum! Kadınların duygularından hiç anlamıyorsunuz siz! Bu ipekliyi kapışacaklarını düşünemiyor musunuz?"

Ortağı fikrinde ısrar ediyordu:

"Olabilir, fakat ne kadar çok kapışılırsa, o kadar zarar edeceğimizi de siz düşünmelisiniz!"

"Bu malda birkaç kuruş kaybedebiliriz. Ama sonra Paris'in en şık kadınlarını hepsini kendimize çekeriz. Bütün paralarını bizde harcamalarını sağlamak az zafer mi? Bu kadarcık önemsiz bir indirimle kadınları mağazamıza çekmiş olacağız. Bütün sanat, dostum, kadınları büyülemek, bir malı onlara sevdirmektir. O zaman hepsi buraya koşar, her kadın kendine giyimlik bir şey almak ister. Sonra istediğin malı istediğin fiyata satarsın. Kadınlar senden ucuza aldıklarına inansınlar bir kere. Meselâ, şu bizde altın derisi denilen ve her yerde yedi buçuk franga satılan taftayı da sürmüş oluruz. Kadınlar bunu da altın fırsat bilip tüketirler. Böylece Paris Cenneti'nden doğan zararımızı da çıkarmış oluruz. Bak, göreceksiniz..."

Mouret, konuştukça coşuyordu.

"Anlıyor musunuz? Sekiz güne kalmadan Paris Cenneti piyasada bir devrim yaratır! Bunu bekliyorum. Bizi kurtaracak, bize servetin kapılarını açacak olan bu kumaştır. Her yerde bunun lâfı edilecek. Mavi ve gümüşî kenarlı ipekli Fransa'nın bir ucundan bir ucuna tanınıp satılacak... Rakiplerimizin nasıl kudurduklarını, nasıl köpürdüklerini göreceksiniz. Küçük esnaf bundan öldürücü bir darbe yiyecek. Bodrum dükkânlarında romatizmadan kıvranan, güya antika mal satan eskicilerin sonu geldi demektir."

Gelen malları denetlemek üzere orada bulunan işçiler, patronlarının bu güzel konuşmasını tebessüm ve hayranlıkla dinliyorlardı. Mouret, konuşmayı, kendine hak verilmesini severdi. Bourdoncle gene sessizdi. Bu arada sandıklar boşaltılmıştı ve işçiler başka bir sandığı açmak için uğraşıyorlardı.

Bouthemont, "Ne var ki, patronlar bu işten memnun değil," diyerek söze karıştı. "Onlar bu işe sevinmeyecekler. Lyon'dakiler size çok kızıyor. Böyle ucuza mal satmakla

kendilerini iflâsa sürüklediğinizi ileri sürüyorlar. Gaujean'ın bana açıktan açığa saldırdığını biliyor musunuz? Bizim fiyatlarımızı kabul etmektense, küçük esnafa kredi açmayı tercih edeceğini söyleyip, rakiplerimize de destek olacağına yemin etti."

Mouret omuzlarını silkti: "Gaujean aklını başına toplamazsa kendi kaybeder. Neden yakınıyorlarmış şu patronlar? Aldığımız malın bedelini hemen ödüyoruz, dokuduklarını derhal alıyoruz, daha ne isterler? Daha ucuza üretseler ne kaybederler? Biraz da halk yararlansa ne olur sanki?

Bouthemont elindeki faturayı işaretleyerek kumaş toplarını denetlerken, yardımcısıda ikinci sandığı açıyordu. Tezgâhın diğer ucunda bekleyen başka bir işçi, toplara belirli sayıları vurarak, kısım şefinin imzaladığı, muhasebeye gidecek faturaları hazırlanıyordu. Mouret bir süre daha depoda kaldı, gelen giden mallara, açılan balya ve sandıklara zevkle baktı. Daha sonra tek kelime bile söylemeden Bourdoncle'u da yanma alarak, bölüğünü teftiş eden yüzbaşı memnuniyetiyle oradan uzaklaştı.

Yavaşça yürüyerek bodrumdan geçtiler. Nefesliklerden solgun bir ışık süzülmekte idi. Köşelerde ve koridor girişlerinde yanan gaz lambaları karanlığı zar zor aydınlatıyordu. Bu koridorlarda, demir parmaklıklarla ayrılmış küçük mahzenler vardı ve buralarda, satılmayıp elde kalan ya da özürlü mallar bekletilirdi. Patron, ilk defa pazartesi günü yakılacak kaloriferi de şöyle bir gözden geçirdi. Demir bir kafes içinde bulunan koca bir sayacı bir itfaiye bölüğü koruyordu; onların da hatırını sordu. Eski koridorun bazı bölümleri mutfak ya da yemekhane haline getirilmişti. Bunlar daha çok sol tarafta, Gaillon meydanının bulunduğu yerdeydiler. Bodrumun diğer ucunda nakliye servisi bulunuyordu. Müşterilerin beraberinde götüremeyecekleri kadar büyük paket-

ler buraya indirilir, sonra arabalarla Paris'in her yanına dağıtılırdı. *Kadınların Cenneti* mağazasının mekanik araçları sayesinde, Neuve-Saint-Augustin caddesine gelen mallar, mağazadaki reyonlara dağıtıldıktan sonra buradan müşterilere ulaştırılırdı.

Mouret, "Campion, dün öğleden sonra iki sularında bir kadın altı çift çarşaf satın aldığı halde, paketi hâlâ neden alınmamış?" diyerek hareket şefini uyardı.

Eski bir çavuş olan zayıf yüzlü memur, "Bu kadın nerede oturuyor?" diye sordu.

"Rivoli caddesinde. Cezayir sokağının köşesinde. Adı Madam Desforges."

Sabahın saat altısında masalar henüz boştu. Dünden kalma birkaç paket ortada duruyordu. Campion elindeki bir listeyi inceleyip yerine ulaşmayan paketi bulmaya çalışırken, Bourdoncle, Mouret'yi süzüyor, bu cin gibi adamın her şeyi bilmesine, her şeyle ilgilenmesine hayret ediyordu. Lokanta masalarında, sevgililerin yatağında bile mağazasının işlerini ihmal etmiyordu. Sonunda kısım şefi paketi ve çıkışı yapan kasayı buldu. Verilen numara yanlış olduğundan paket geri gelmişti.

Mouret, "Hangi kasa?" diye sordu. "Ne dediniz, on numaralı kasa mı?"

Sonra Bourdoncle'a döndü:

"On numara Albert'in kasası olacak değil mi? Onunla bir-iki lâf ederiz," dedi.

Fakat mağazada henüz bir tur atmadan, ikinci kattaki gönderme servisiyle ilgili odalara çıkmak istedi. Taşra ve yabancı ülkelerin siparişleri hep buraya gelirdi. Mouret, gelen mektupları okumak, yazışmalara bakmak için burayı da gezerdi. Mektuplaşma servisi iki yıldır gelişme halindeydi. Önceleri on memur yeterliyken, şimdi otuz kişi az geliyordu.

Bazıları mektupları açıyor, diğerleri açılan mektupları okuyordu. Mektuplar sıralanır, her birine sıra numarası konup çeşitli reyonlara gönderilirdi. İstenilen mallar geldiğinde, mektuplardaki sıra numaralarına göre tanzim edilir, evrak raflarına dizilirdi. Bir işçi ekibi, sabahtan akşama kadar sandıkları çivilemekle meşgul olur, bağlanan paketler ilgili servislere yollanırdı. Mouret, çalışmaları gözden geçirdikten sonra alışıldık sorusunu tekrarladı: "Bu sabah kaç mektup geldi, Levasseur?"

Kısım şefi saygılı bir tavırla, "Beş yüz otuz dört, efendim," cevabını verdi. "Pazartesindeki satışlardan sonra bunların altından kalkılamayacağından korkuyorum. Personelim yetersiz. Dün geç vakitlere kadar çalışmak zorunda kaldık."

Bourdoncle memnunlukla kafasını kaldırdı. Bir günde beş yüz otuz dört sipariş! Doğrusu, bu inanılacak gibi değildi. Masa başındaki memurlar zarfları gürültüyle açarak okuyorlardı. Bir yandan mallar da evrak raflarına dizilmekteydi. Bu kısım müessesinin en zor, en karışık servislerinden biriydi. Kesintisiz bir coşku içinde çalışılırdı. Mağazanın tüzüğüne göre, sabah verilen siparişlerin hepsinin akşama kadar gönderilmesi gerekiyordu.

Servisin iyi çalıştığını gören Mouret, "Size birkaç kişi daha vereceğim Levasseur," dedi. "Yeter ki sipariş olsun, memurlarımızın sayısını arttırmaktan çekinmeyiz."

Çatı katının altında, satıcı kızların küçük yatakhaneleri vardı. Mouret oraya çıkmadan ilk kata indi, yazıhanesinin yanında bulunan kasa odasına geçti. Burası bakır çubuklu parmaklıklarla ayrılmış bir odaydı; dev gibi bir kasa duvara gömülmüştü. Baş kasadar Lhomme, satışlardan elde edilen paraları iki memuruyla buraya yerleştirirdi. Bu kasada biriken paralar mağazanın giderlerini, personelin aylıklarını, dış

borçları karşıladıktan başka, bütün personeli yaşatırdı. Bir başka yazıhane daha vardı; burada muhasebe işleri görülürdü. Siyah masalara eğilmiş altı genç memur önlerindeki muhasebe defterlerini, satış listelerini, çalışanların aylık ve primlerini hesaplıyor, faturaları inceleyip tasnif ediyorlardı. Bu servis henüz yeni olduğu için pek düzenli çalışmıyordu.

Mouret ile Bourdoncle, yazıhaneyi teftiş amacıyla içeri girdiler. Genç memurlar birbirleriyle şakalaşırlarken yakalanınca, aniden başlarını öne eğip utançlarından ne diyeceklerini şaşırdılar. Patron hoşgörüyle davranarak onları azarlamadı, hatta kendilerine ödemek istediği primler hakkında açıklamalarda bile bulundu. Faturalarda bulacakları her hata için küçük bir prim alacaklardı. Patron odadan çıktığında, memurlar âdeta kamçılanmışlar gibi yeni bir hevesle önlerindeki işlere bakıp yanlışları aramaya koyuldular.

Mağazanın zemin katına inen Mouret, doğruca 10 numaralı kasaya yöneldi. Müşterileri bekleyen Albert Lhomme, bir yandan da tırnaklarını törpülüyordu. Konfeksiyonların birinci satış memuru olan bayan Aurelie, kocasını baş kasadar tayin ettirmeyi başardıktan sonra, oğlu Albert'i de bir kasanın başına geçirmeyi sağlamıştı. Kadının bu başarısından dolayı, mağazada onlar için bir nükte olarak, 'Lhomme'lar Hanedanı' deyimi kullanılmaya başlanmıştı. Albert, soluk tenli, kötü huylu, hayırsız bir çocuktu. Bir işte sebat etmesini bilmez, uzun zaman kalamazdı. Annesi onun bu haline çok üzülür, düzelmesi için elinden bir şey gelmezdi. Mouret, delikanlıyı görünce bir adım geriledi. Çalışanlarına kendisini sevdirmek isteyen patron, personelini bir jandarma gibi azarlamaktan hiç hoşlanmaz, onlara hep güler yüz gösterirdi. Bu yüzden de Albert'i ikaz işini yardımcısı Bourdoncle'a bıraktı. Yardımcısının dirseğine hafifçe dokundu. 'Hesap Adamı' lâkabıyla da anılan Bourdoncle, böyle işleri

üzerine alırdı. Sert bir sesle, "Mösyö Albert!" dedi, "Gene bir adresi yanlış yazmış olacaksınız, paket geri geldi. Dikkat edin artık!"

Kasa memuru kendini savunmak istedi. Paketi hazırlayan elemanı yardıma çağırdı. Joseph adındaki bu genç de 'Lhomme'lar Hanedanı'ndandı ve Albert'in süt kardeşiydi; mevkisini de bayan Aurelie sayesinde elde etmişti. Albert, yapılan hatanın müşteriden kaynaklandığını delikanlıya söyletmek isterken, Joseph ne diyeceğini şaşırdı. Bir taraftan yalan söylemek istemiyor, diğer taraftan da kendisine bu kadar iyilikleri dokunan Lhomme ailesine nankörlük etmekten çekiniyordu. Yüzündeki yara izi iyice belli oluncaya kadar eliyle sakalını çekiştirerek kekeledi. Eski bir asker olarak, dürüst olmayan davranışlardan kaçınıyordu. Büsbütün sinirlenen Bourdoncle öfkeyle, "Joseph'i rahat bırakın, bana da cevap vermeyin lütfen!" diye bağırdı. "Ah! Annenizin bizde çalışmasından ötürü memnun olmalısınız."

Tam o esnada Lhomme çıkageldi. Kapının yanında duran kasasından, eldiven reyonuna yakın oturan oğlunu görebiliyordu. Saçına sakalına ak düşmüş, hareketsizlikten hantallaşmış orta yaştaki adamın yüzü de pörsümüştü. Durmadan saydığı paraların ışıltısı yüzüne donuk ve gevşek bir anlam vermişti. Dirseğinden kesilmiş kolu onun iş görmesini hiç de zorlaştırmıyordu. Hatta sol eliyle para sayarken bile, salt onu seyretmek için kasanın önüne yığılanlar olurdu. Paraları sayarken sağ elinden sol eline öylesine ustaca kaydırırdı ki, şaşmamak elde değildi. Chabis şehrinden bir tahsildarın oğlu olan Lhomme, Paris'te bir şarap tacirinin yanına sekreter olarak girmiş, daha sonra da, Alsaslı kapıcının terzi olan küçük kızıyla evlenmişti. O gün bu gündür karısının sözünden dışarı çıkamazdı. Ama konfeksiyon işlerinde aylık on iki bin frank kazanan karısının ticarî yeteneklerine

hayrandı. Kendisi, kasadar olmasına rağmen aylık kazancı beş bin frangı aşmıyordu. Eve böylesine gelir getiren karısına gösterdiği saygı da kayda değerdi. Bu saygıda karısının kendisine hediye ettiği oğlan çocuğunun da ayrıca payı vardı.

Orta yaşlı adam telaşla kekeleyerek, "Gene ne oldu Albert? Yanlış bir şey mi yaptın?" diye sordu.

Tam da bu sırada, alışkanlığı gereği prens rolüne bürünen Mouret sahneye çıktı. Bourdoncle personele korku saldığında, Mouret kendini göstererek ortalığı yatıştırırdı; böylece memurlarını kendisine daha çok bağlardı.

"Ziyanı yok," dedi yumuşak bir sesle. "Ah, sevgili dostum Lhomme! Şu sizin Albert pek düşüncesiz biri. Oysa sizi kendisine örnek edinmeli."

Sonra konuyu değiştirerek, daha da sevimli görünmek istedi:

"Geçen günkü konserden memnun kaldınız mı? Yeriniz iyi miydi bari?"

Yaşlı kasadarın ak yanakları kızardı. Onun tek tutkusu müzikti. Bu gizli kusuru hayatının tek lüksü sayılırdı. Tiyatro ve konserleri hiç kaçırmıyor, kesik koluna rağmen trompet çalıyordu. Bunu, ustalıkla tutturulmuş maşalar sistemiyle yapıyordu. Karısı gürültüden nefret ettiğinden, geceleri onu uyandırmamak için müzik aletini bezlerle sarmalayıp öyle çalıyor, çıkan kısık acayip seslere rağmen gene de kendinden geçiyordu. Dağınık ve ahenksiz ocağında huzuru müzikte buluyor, bu zevkiyle sanki kurak bir çölde susuzluğunu gideriyordu. Karısına beslediği sevgisinin yanı sıra, müzik ve kasasındaki para işlemlerinden başka bir şey bilmezdi.

Parlayan gözleriyle, "Yerim çok rahattı," dedi. "Ne kadar lütufkârsınız, bayım."

Tutkuları tatmin etmekten kişisel bir haz duyan Mouret, bazan Lhomme'a, hayırsever kadınların kendisine zorla sattıkları konser biletlerini verirdi. Onu sevindirmek için, "Ah, Beethoven, Mozart! Onlar ne büyük dehalardır!.. Ne harikulâde müzikleri var," dedi.

Adamın cevap vermesini beklemeden oradan uzaklaşıp, reyonların yanında olan Bourdoncle'a yaklaştı. Merkezi holde camekânlı bir dolaba ipekliler konmuştu. Neuve-Saint-Augustin caddesinde bulunan, boydan boya beyazlarla kaplanmış galeriden beraberce geçtiler. Burada kusurlu görülecek bir şey yoktu. Kendilerini saygıyla selâmlayan işçileri arkalarında bıraktılar, Rouen bezleri ve keten reyonlarının önünden yürüdüler. Yünlü kumaşların satıldığı Michodière sokağındaki tezgâha geldiklerinde Bourdoncle yine yargılamalarına başladı. Geceyi eğlenmekle geçiren işçilerden biri yorgunluktan bitkin bir halde tezgâhın üzerine yığılmıştı. Angers şehrinden zengin bir moda mağazası sahibinin oğlu olan Lienard adındaki bu delikanlı, hiç karşılık vermeden azarları sakince dinledi. Delikanlının tek endişesi, babasının yanma gönderilmekti. Tembel ve haylaz biri olduğu için ikaz ve azarlar hep birbirini izledi. Acı sözler, kusurlu memurları dolu kamçısı gibi sıkıntıya sokuyordu. Michodière sokağındaki galeri bu fırtınalara katlandı. Yünlü kumaşlar kısmında, işe henüz tam olarak alınmayan ve şimdilik para almadan denene amacıyla çalışan bir çırak, gece yarısı işe geldiği için bir güzel azarlandı. Tuhafiye kısmındaki ikinci tezgâhtar, depoda gizlice sigara içerken yakalanmıştı. Fakat asıl fırtına eldivenler bölümünde koptu. Mağaza çalışanları arasında tek Parisli olan yakışıklı Mignot'nun başına daha büyük işler gelmişti. Müzik öğretmeni güzel bir kadının evlilik dışı çocuğu olan Mignot, aslında çalışkan bir memurdu. Ama o, büyük bir kusur işlemiş, yemekleri be-

ğenmediği için kantinde patırtı koparmış, ortalığı birbirine katmıştı. Günde üç öğün yemek verilirdi: İlki sabahın dokuzunda kahvaltı, ikincisi on buçukta ara yemek, sonuncusu on bir buçukta öğle yemeği idi. Delikanlı, üçüncü öğünde kendisine salçanın dibi, yemeklerin artıkları kaldığını ileri sürerek gürültü koparmıştı.

Mouret, nihayet konuşma gereğini duymuş gibi saf bir tavırla, "Ne o, yemekleri beğenmedin mi?" diye sordu.

Patron, aşçıbaşına, her kişi için günde bir buçuk frank veriyordu. Bu paradan bir kısmını cebine indirdiği için, bu hırsız adam, çalışanların yemeklerini gerçekten kısmış oluyordu. Bourdoncle omuzlarını silkti. Sabah ve öğlen için dört yüz kişilik kahvaltı ve yemek hazırlayan bir aşçının daha özenli çalışamayacağını belirtti.

Patron ise babacan bir tavırla, "Ne demek?" diye çıkıştı. "Bütün çalışanlarımızın tam ve sağlıklı gıda almalarını isterim. Aşçıbaşıyla ben konuşurum."

Mignot'nun şikâyeti de böylece giderildi. Mouret ile Bourdoncle kapı önündeki şemsiyeler ve kravatlar bölümünden geçerek, mağazanın genel durumundan sorumlu dört müfettişten birinin görüşlerini dinlediler. Eski bir yüzbaşı, aynı zamanda Konstantin nişanı sahibi olan Jouve Baba, iri ve şehvetli burnu, alnına dökülen derin anlamlı saçları ve heybetli haliyle hâlâ yakışıklı bir adamdı. Jouve, kendisine 'beyni sulanmış bunak' diye hakaret eden bir satış memurundan şikâyetçi oldu. Genç adamın hemen işine son verildi.

Henüz müşteriler gelmediği için mağaza boştu. Yalnız mahallenin ev kadınları çarşıya alışverişe giderlerken, boş galeriden geçiyorlardı. Kapıda durup personelin içeri girişini denetleyen müfettiş, sicil defterini kapatmış bulunduğundan, gecikenlerin adlarını ayrıca kaydediyordu. Satış me-

murlarınm tezgâhlarının başıña geçme vakitleri gelmişti. Sabahın beşinden itibaren temizlikçiler mağazayı silip tozunu almışlardı. Gelenler şapka ve paltolarını vestiyere asıyor, henüz uykularından ayılamayanlar ağızlarını avuçlarıyla kapatarak esniyorlardı. Bazıları aralarında şakalaşıyor, etraflarına bakınarak yeni bir iş gününe başlamanın heyecanını yaşıyorlardı. Bazıları da, hiç aceleleri yokmuş gibi yavaş hareketlerle, bir akşam önce örttükleri yeşil örtüleri kaldırıyorlardı. Katlanmış kumaş sıraları göze hoş gelecek şekilde karşılıklı dizilmişlerdi. Bütün mağaza tamamen temizlenmiş ve her şey yerine yerleştirilmişti. Biraz sonra, sabah alışverişi için yavaş yavaş itiş kakışlar başlayacaktı. Müşteriler bir kere daha keten, yünlü, pamuklu ve ipeklileri, elişi dantelleri kapışarak dükkânın malını azaltacaktı.

Merkezi holün canlı ışıkları altındaki ipekliler bölümünde iki genç adam, alçak sesle sohpet ediyordu. Bunlardan biri pek uzun boylu, yakışıklı ve güçlü kuvvetli görünüyordu. Pembe yanaklı ve sevimli yüzlü olanı ise, içerdeki bir sergi için ipeklileri uygun renklerine göre tasnif etmekle meşguldü. Adı Hutin olan bu genç adam, Paris civarındaki banliyölerden birinde kahvecilik yapan bir adamın oğluydu. Aç olmasa bile her şeyi silip süpürürcesine iştahla yiyen bu genç, on sekiz ay boyunca pohpohladığı şeflerinin gözlerine girmeyi başarmış, müşterileri hoş tutarak birinci satıcı mevkiine yükselmişti.

Besançon'lu dokumacı bir ailenin oğlu olan diğeri, kazık kadar boyu, sarı suratı ile hep öfkeli görünen biriydi. Onu büsbütün tahrik etmek isteyen Hutin, "Bakın Favier, sizin yerinizde olsam, ona bir tane patlatırdım," dedi.

Kararlı iradesini soğukkanlı görüntüsüyle gizleyen Favier, hiç oralı olmadan, "İnsanları tokatlamakla ele bir şey geçmez. Sabretmek daha iyi," diye cevap verdi ona.

İkisi de, çalışanları denetlemekle görevli Robineau'dan söz ediyordu. Bu sırada tezgâh şefi Bouthemont, depoda kendini bir işe vermişti. Hutin, ikinci tezgâhtar olan Robineau'nun yerini almaya çalışıyordu. Onun ayağını kaydırmak için Bouthemont'u mağazaya aldıran da Hutin olmuştu. Bununla beraber, Robineau açık vermiyor, dayanmakta devam ediyordu. Şimdi amansız bir mücadele başlamıştı. Hutin, bütün reyonu Robineau'ya karşı kışkırtıyor, onun damarına basıyor, mağazadan gitmesini sağlamak için elinden geleni yapıyordu. Zaman zaman hoş görünmeye çaba harcıyor, arkadaşlarına güler yüz göstererek, sinsi amacına erişeceğini sanıyordu. Hele kendisinden bir basamak aşağıda olan Favier'i şefe karşı kışkırtması, onun da bu oyuna katılmış görünmesi Robineau'yu çileden çıkarıyordu.

Mouret ile Bourdoncle'un yaklaştığını bildirmek için kendi aralarında bir parola kararlaştırmışlardı: Sus, on yedi!

Mouret ile Bourdoncle, holde ağır ağır gezinerek çalışanları izliyorlardı. Bir an duraksadılar. Bir masa üzerinde yığılı olan karton kutulardan kadife demetleri sarkıyordu. Bunlarla ilgili olarak Robineau'dan bilgi istediler. Robineau, yer olmadığını söyleyince, Mouret yüksek sesle gülerek, "Az önce dememiş miydim, mağaza çok küçük diye? Choiseuil pasajına kadar uzanan duvarları bir gün yıkmak zorunda kalacağız... Göreceksiniz, pazartesi günü nasıl kalabalık olacak," dedi.

Bütün tezgâhlarda süren muazzam satış hazırlıkları için Robieneau'ya bazı sorular sordu. Bir yandan konuşurken, bir yandan da ipeklileri sıralamakta olan Hutin'i göz acuyla izliyordu. Delikanlı, açık mavi ipeklileri kül rengi ve sarı ipeklilerin arasına yerleştirip bir adım geriliyor, böylece görüntünün etkisini, renklerin ahengini inceliyordu. Mouret birden araya girdi, "Neden göz sakınmasını düşünüyorsunuz, Hu-

tin?" diye sordu. "Kadınların gözünü alacağından mı korkuyorsunuz? Kırmızı, yeşil, sarı... Bunları buradan alın!"

Renkleri birbirleriyle az çok ilişkili olan kumaş parçalarını aldı, buruşturarak tezgâhın üzerine attı. Mağazada çalışanlar patronlarının zevkine hayrandılar. Onun Paris'te devrimci bir dekoratör olduğuna, vitrin dekorunu bir sanat haline getirdiğine inanırlardı. Kimse onun kadar hayranlık uyandıran canlı bir vitrin dekoru yapamazdı. Kırık dökük dolaplardan, yıkıntılardan, alev gibi canlı renklerden etkili ve muazzam bir ekol kurmasını bilirdi. Birbirine zıt renklerin büyülü etkisini severdi. Mouret'nin dediğine bakılırsa, müşteri mağazadan çıktığında malların cazibesinden gözlerinin kamaştığını, zihninin allak bullak olduğunu hissetmeliydi. Oysa Hutin tam aksine, klâsik ekolden yanaydı. O, renklerin tatlı karışımını, simetrik ahengin müşteride bırakacağı hoş etkileri düşünürdü. Masanın üzerinde renk renk yanan kumaş yığınını seyreden kısık dudaklı adamın sanatkâr ruhu bu görünümden etkilenmişti.

İşini bitiren Mouret, "İşte!" diye haykırdı, "Buna dokunmayın. Göreceksiniz, pazartesi günü bu köşe kadınları nasıl büyüleyecek!"

Tam o sırada Bourdoncle ile Robineau'nun yanından geçen bir kadın, gerçekten de büyülenmiş gibi serginin önünde durmuştu. Heyecandan nefesi tıkanmış, gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Bu, Denise'den başkası değildi. Bir saate yakın bir süre dehşetli bir çekingenlikle kapı dışında beklemiş, sonra ani bir hareketle içeri dalmıştı. Kendisine yapılan bütün tariflere rağmen bir türlü yolunu bulamamış, koca mağazanın içinde kaybolmuştu. Kekeleyerek Bayan Aurelie'nin nerede olduğunu sorduğunda, işçiler ona nasıl ulaşacağını pek güzel anlatıyorlar, ilk kata giden merdivenin istikametini gösteriyorlardı. Ne var ki Denise, şaşkınlık içinde sağa

döneceğine sola sapıyor, kendisini on dakikadır izleyen satıcıların alaylı bakışları arasında bir türlü zemin katından çıkamıyordu. Ondan kaçma arzusuna şimdi bir hayranlık duygusu da karışmıştı. Bu dev gibi binanın içinde kaybolduğunu hissediyor, henüz harekete geçmemiş bir makinenin, dinlenmekte olan bir ejderhanın koynunda çırpınıyordu sanki. Karanlık ve dar Eski Elbeuf'ün anısı onu etkiliyor, bu mağazayı gözünde parlak, yaldızlı ışıklarıyla daha da büyük gösteriyordu. Burası, anıtları, meydanları, binaları bulunan meçhul bir şehir gibi görünüyordu. Böyle bir yerde yolunu bulmanın güçlüğünü şimdi daha iyi anlıyordu.

Bununla beraber, şu ana kadar ipekliler bölümüne girmeye cesaret edememişti. Yüksek camlı tavanı, lüks tezgâhları ile bir kiliseyi andıran bu bölüm onu korkuya sürüklüyordu. Sonra, alaycı gözlerle kendisine bakan beyaz önlüklü çıraklardan kurtulmak için başka tarafa sapınca, aniden Mouret'nin sergisiyle karşılaşmıştı. Bütün şaşkınlığına rağmen, içinde uyanan kadınlık duygusuyla heyecana kapılınca yanakları kızarmış, karşısındaki parlak ipeklileri zevkle seyretmeye başlamıştı.

Hutin, arkadaşı Favier'nin kulağına eğilerek, "Aa! Bakın, Gaillon meydanında gördüğümüz sokak kızı," diye fısıldadı.

Bourdoncle ile Robineau'nun konuşmalarına dikkatle kulak kabartan Mouret de, kızcağızın varlığını fark etmiş ve onun heyecanından etkilenerek, bir markizin arabacısına gösterdiği şefkatle duygularını göstermek istemişti. Aniden başını kaldıran Denise, kısım şefi sandığı genç adamı görünce büsbütün şaşırıp, kendisine kızacağını sandı. Oradan nasıl uzaklaşacağına karar veremeden, en yakınında bulunan birine yolunu sormak istedi:

"Bayan Aurelie'yi nerede bulabileceğimi söyler misiniz lütfen?"

Asık suratlı Favier, kuru bir sesle, "Birinci katta," diye kısaca kesip attı.

Bütün bu insanların bakışlarından rahatsız olan Denise bir an önce oradan uzaklaşmaya çalışırken, Hutin samimî bir nezaketle, "Hayır, şu taraftan matmazel, gelin ben size göstereyim," dedi.

Biraz önce ona sokak kızı demişti, şimdi ise asil bir kadına davranır gibi davranarak, onunla beraber yürümeye başladı. Genç kadına merdiven başına kadar refakat etti. Orada, bütün kadınlara yaptığı gibi nazik bir gülüşle başını eğip selâm verdi:

"Yukarı çıkıp sola dönün. Konfeksiyonların tam karşısında..."

Bu okşayıcı kibarlık Denise'i derinden etkilemişti. Kardeşçe yardım için ona teşekkür etmek istedi. Gözlerini Hutin'e çevirdi; delikanlıyı çok beğenmişti. Onun güzel simasını, kendisinin sıkılganlığını gideren tebessümünü, hatta yatıştırıcı tatlı sesini hiç unutamayacaktı. Yüreği şükran duygularıyla dolan Denise, heyecandan titreyen bir sesle teşekkür etmek isterken, içinde bir dostluk duygusunun uyandığını hissediyordu.

"Ne kadar iyisiniz, efendim, artık rahatsız olmayın, binlerce teşekkür!"

Arkadaşının yanına dönen Hutin, alçak ama kaba bir sesle, "Ne çiroz bir şey!" dedi.

Genç kız, yukarıdaki konfeksiyon bölümüne gitti. Burası geniş bir salondu ve duvarlardaki yüksek meşe dolaplarındaki aynalar Muchodière sokağının binalarını içeri yansıtıyordu. Özenle yapılmış topuz şeklindeki saçları enselerinde toplanmış beş altı şık kadın, alışveriş için koşuşturuyordu. İçlerinden, yorgun düşmüş azgın atları andıran, uzunca yüzlü bir kadın bezgin bir halde dolaplardan birine yaslanmıştı.

Denise ona yaklaşarak, "Bayan Aurelie ne tarafta?" diye sordu.

Perişan görünüşünü hor bakışlarla süzen satıcı kadın cevap vermek tenezzülünde bile bulunmadı. Bunun yerine, kısa boylu, soluk renkli, masum yüzlü arkadaşına dönerek, "Matmazel Vadon, birinci satıcı nerde, biliyor musunuz?" diye sordu.

Boy sırasına göre mantoları düzene sokan bu kadın, kafasını bile kaldırmadan yarım ağızla, "Hayır, Matmazel Prunaire, haberim yok," dedi.

Bir sessizlik oldu. Denise hareketsiz beklerken, kimsenin onunla ilgilendiği yoktu. Birkaç dakika daha bekledikten sonra bir kere daha sormaya cesaret edebildi:

"Bayan Aurelie bu yakınlarda gelir mi acaba?"

O sırada dolap üzerindeki etiketleri gözden geçiren ve aynı zamanda reyonun ikinci satıcısı olan zayıf, yüzü çıkık kemikli, fırça gibi sert ve dik saçlı başka bir kadın, "Bekleyin, şimdi gelir," diye seslendi.

Sonra yanında çalışan kızlardan birine, "Acaba resepsiyonda mıdır?" diye sordu.

"Hayır bayan Frederic, hiç sanmam," dedi kız. "Bize bir şey söylemedi. Uzakta değilse gelmek üzeredir."

Bu konuşmanın ardından Denise ayakta beklemeye başladı. Gerçi orada müşteriler için birkaç iskemle ve koltuk vardı, ama Denise bunlardan birine oturmaya cesaret edemedi. Kimse de kendisine, buyurun oturun, dememişti. Beklemekten bacaklarına karasu inmesine rağmen ayakta dikili kaldı. Reyonda çalışan kadınlar onun iş aramaya geldiğini anlamışlar olacaklardı ki, kendisini baştan aşağı süzmeye başladılar. Dışarıdaki açlara bir parça yer açmak, iyilik yapmak nedir bilmeyen bu insanlar, masalarında birazcık bile sıkışmaya yanaşmıyor, düşmansı bakışlarıyla onu sanki so-

yuyorlardı. Sıkıntısı artan Denise ne yapacağını büsbütün şaşırmıştı. Tereddütle birkaç adım atarak pencereye yaklaştı. Caddeye bakınca, Eski Elbeuf'ü gördü. Bel vermiş haliyle, dökülen paslı cephesi ve cansız vitriniyle bu dükkân öyle çirkin, öyle acıklı görünüyordu ki, canlılık dolu şu lüks bir mağazada bulunmaktan âdeta vicdan azabı duydu.

Uzun boylu Prunaire, kısa boylu Vadon'a mırıltıyla, "A kuzum, şunun ayakkabılarını gördün mü?" diye sordu.

"Ya entarisine ne demeli!" diye cevap verdi Vadon.

Caddeyi izlemekte olan Denise, kızların söylediklerini duyuyor, kahroluyor, ama yine de onlara öfke duymuyordu. Denise onları aslında beğenmişti. At gibi uzun boyunlu olanı dağınık kızıl saçlarıyla sevimsiz biriydi. Ufak tefek olanının ise bozuk süt rengi teni, kemiksiz bir et parçası gibi yumuşak görünüyordu. Vivet kasabasında bir takunyacının kızı olan Clara Prunaire, çamaşır işleri için kontesin kendisini Mareuil şatosuna çağırttığı zamanlarda kontun uşakları tarafından yoldan çıkartılmış bir köylü kızıydı. Daha sonra Langres şehrinde bir mağazada satıcı olarak çalışmış ve ardından Paris'e gelmişti. Babasının kendisine attığı tekmelerden vücudunda oluşmuş morarmaların acısını bütün erkeklerden çıkarmaya çalışıyordu. Marguerite Vadon ise Grenoble doğumluydu ve keten ticareti yapan bir babanın kızıydı. Grenoble'dayken genç kızın başına bir kaza gelmiş, şehrin dedikodusundan sakınmak için, karnındaki çocuğuyla birlikte alelacele Paris'e gönderilmişti. Bu koca şehre geldiğinde *Kadınların Cenneti* mağazasında çalışmaya başlamış ve bu sırada dünyaya ölü bir çocuk getirmişti. Bu olaydan sonra, onu bir müddet daha başkentte kalmaya zorlamışlardı. Paris'teki hal ve gidişi iyi ve dürüst olduğu takdirde doğduğu şehre dönebilecek ve kuzenlerden biriyle evlendirilerek, babasıyla birlikte dükkân işleteceklerdi.

Clara pek yavaş bir sesle, "Buna burada pek hayat yok," dedi.

Sonra birden sessizleştiler. Aşağı yukarı kırk beş yaşlarında, uzun boylu bir kadın mağazaya girdi. Bu dolgun kadın Aurelie idi. Siyah ipekli elbisesi vücudunu bir zırh gibi sarıyor, dolgun göğüslerinin ve geniş omuzlarının gerdiği yerlerde parıl parıl parlıyordu. Koyu kara saçlarının çevrelediği ablak yüzündeki iri gözleri gözleri parlıyor, geniş sert dudakları, biraz düşükçe yanakları hemen dikkat çekiyordu. Reyonun baş tezgâhtarı olması sebebiyle, yüzünde Roma imparatorlarının gururu seziliyordu. Amirane bir edayla, "Matmazel Vadon, dün atölyeye manto modellerini niçin göndermediniz?" diye sordu.

"Küçük bir düzeltme gerekiyordu madam..." dedi,Vadon. "Bu yüzden bayan Frederic onları dolapta bekletti."

Bunun üzerine ikinci satış memuresi bayan Frederic mantoları dolaptan çıkardı, uzun uzun açıklamalarda bulundu. Kararlılığını her zaman hissettiren bayan Aurelie'nin önünde kimse duramazdı. Bu kibirli kadın, kocasının soyadı olan Lhomme adıyla çağrılmak istemediği gibi, babasının mesleğinden de hiç söz etmezdi. Henüz kapıcı olmadan önce kasabasında terzilik yapan babasının hâlâ büyük bir terzi olduğuna inanırdı. Bayan Aurelie, sadece kendi emri altında çalışan satıcı kızlara iyi davranır, onların kendine itaat etmesini, kendisini pohpohlamasını isterdi. Bir zamanlar kendi adına açmış olduğu giyim eşyaları atölyesini yürütemediği için huysuz, sinirli, ters bir kadın olmuştu. Bugün *Kadınların Cenneti* mağazasındaki başarısından dolayı yılda on iki bin frank kazanacak kadar yükselmiş, reyon şefi olmuştu. Bu yükselişi onu biraz yumuşak huylu yapmışsa da, yeni başlayanlara karşı hiç hoşgörüsü yoktu. Gençliğinde yediği hayat darbelerinden böylece öcünü alacağını sanıyordu.

Kuru bir sesle, "Yeter!" dedi. "Siz de diğerleri gibi pek makul değilsiniz, Madam Frederic. Şu düzeltme işi hemen yapılsın!"

Denise bu sırada dışarı bakmaktan vazgeçmişti. Yeni gelen kadının madam Aurelie olduğunu anlamıştı, fakat sert konuşmalarından sinmiş gibi beklemeye devam ediyordu. Satıcı kızlar, ikinci tezgâhtara ettikleri oyundan memnun, olayla fazla ilgileri yokmuş gibi işlerinin başına dönmüşlerdi. Aradan birkaç dakika daha geçti. Zavallı Denise unutulmuştu ve kimse ona yardım etmeyi düşünmüyordu. Sonunda onun farkına varan bayan Aurelie oldu. Ne istediğini sordu.

"Bayan Aurelie ile görüşecektim," dedi, Denise.

"Benim."

Denise'in ağzı kurumuş, elleri soğumuştu. Dayak yemekten korkarak titrediği çocukluk günlerini hatırladı. İsteğini kekeleyerek anlatmaya çalıştı. Sözlerinin iyi anlaşılmamış olacağını düşünerek, söylediklerini bir kez daha yineledi. Bayan Aurelie, yüzünde hiçbir belirti olmadan onu dinliyordu.

"Yaşınız kaç?"

"Yirmi."

"Nasıl, yirmi mi? Ben sizi daha on altısında sanmıştım."

Satıcı kızlar tekrar başlarını kaldırdılar. Denise hemen,

"Ben güçlü kuvvetli biriyim," dedi, "Görünüşüme bakmayın."

Bayan Aurelie geniş omuzlarını silkti, "Peki, adınızı başvuranların listesine kaydedeyim," dedi. "Matmazel Prunaire, bana kayıt defterini verir misiniz?"

Defter o anda bulunamadı; her halde müfettiş Jouve'un çekmecesinde olmalıydı. Uzun boylu Clara defteri aramaya giderken, arkasından Mouret içeri girdi. Hep onunla olan Bourdoncle da yine yanındaydı. İlk kattaki reyonların denetlenmesini bitirmek üzereydiler. Dantelleri, şalları, kürk-

leri, mobilyaları inceledikten sonra, konfeksiyonlara bakıp işlerini bitireceklerdi. Bayan Aurelie gelenleri saygıyla selâmladı. Paris'in, palto alımları yapan ünlü bir müessesesinin siparişlerinden bahsetti. Sipariş işlerine genellikle kendisi bakardı, fakat böylesine önemli sayıda olunca müdüriyete danışırdı. Daha sonra Bourdoncle, oğlu Albert'in yeni ihmalini anlattı ona. Kadın buna çok üzülmüş göründü; bu çocuk onu öldürecekti. Baba, en azından sert davranmıyor, davranışlarıyla durumu idare ediyordu. Bayan Aureli'nin olaylara, şefliğini yaptığı şu 'Lhomme Hanedanı'nın penceresinden baktığı çok olurdu. Bu yüzden de, Denise'i burda görünce çok şaşıran Mouret, baş tezgâhtara yaklaşarak, bu kızın burada ne aradığını sordu. Bayan Aurelie iş için başvurduğunu söyleyince, bütün kadınlara hafifser edayla bakan Bourdoncle'in nefesi tıkanır gibi oldu.

"Hadi canım, şaka yapmayın!" dedi. "Olacak şey değil, kız çok çirkin, bize yaramaz."

Biraz önce, alt kattaki sergide hayran bakışlarla sempatisini belirten Mouret bile onu savunmaya cesaret edemeden, "Doğru," dedi. "Hiç de güzel değil."

O sırada kayıt defteri gelmişti. Bayan Aurelie, Denise'e döndü. Bu arada kızcağız hoş bir etki bırakmıştı. Siyah, ince yünlü elbisesi pek temizdi, ama onun bu yoksul görüntüsüyle kimse ilgilenmiyordu. Çünkü müessese, satıcı kızlara tek tip satıcı kıyafetleri giydirirdi. Denise, pek çelimsiz görünüyordu ve yüzünde oldukça mahzun bir ifade vardı. Satıcı kızların çok güzel olması şart değildi, ama işe alımlarda hoş, güler yüzlü, sempatik olanlar tercih edilirdi. Orada bulunanların, köylülerin pazarda satışa çıkardıkları dişi danaları inceliyormuş gibi kendisine bakmaları karşısında Denise büsbütün şaşırmıştı. Baş tezgâhtar eline bir kalem alarak, "Adınız nedir?" iye sordu.

"Denise Baudu."

"Yaşınız?"

"Yirmi yaşından dört ay aldım, efendim."

Bu soruya, gözlerini Mouret'ye çevirerek cevap vermişti. Şu kısım şefi denilen adama da önceden rastlamıştı. Onunla karşılaştığında heyecanlanırdı.

"Görünüşüme bakmayın, efendim, oldukça güçlüyümdür," dediğinde oradakiler gülümsediler. Bourdoncle, dikkatle tırnaklarına bakıyordu. Baş tezgâhtar sorularına devam etti.

"Daha önce hangi mağazada çalıştınız?"

"Cornaille'de."

Bu arada Mouret, "Bilirim, iyi bir müessesedir," diye ağzından kaçırdı. İşe eleman alırlarken araya girmek hiç de âdeti değildi. Kısım şeflerine bırakırdı bu gibi işleri. Fakat tam bir kadın sarrafı olan genç adam, bu genç kızda da gizli bir özellik, esrarlı bir cazibe ve kendisinin de tam olarak tanımlayamadığı bir şefkat ve sevimlilik sezmişti. Çalışılan bir önceki müessesenin iyi ünü, iş başvurusunda bulunan adaylara avantaj sağlardı. Çoğu kez, bu müessesinin önerisine göre eleman alınırdı. Bayan Aureli daha sakin bir sesle sorularına devam etti.

"Cornaille'den niçin ayrıldınız?"

Denise kızararak, "Bazı ailevî sebepler yüzünden, efendim," dedi. "Annemden bir ay sonra babamı da kaybettim. Biz de, hep birlikte Paris'e gelmek zorunda kaldık. İşte, bonservisim de burada."

Genç kız, kendisine verilen belgede övülmekteydi. Tam da işe alınacağı umuuna kapılmıştı ki, son bir soruyla sarsıldı: "Paris'te başka tanıdıklarınız var mı? Kimde kalıyorsunuz?"

Amcasının adını söyleyip söylememek arasında bocaladı. Belki de rakip saydıkları bir kumaş tacirinin yeğenini işe al-

mak istemeyebilirlerdi. Tereddütle kekeleyerek, "Amcam Baudu'nun yanında kalıyorum," dedi. "Kumaş taciri Baudu."

Bu cevap üzerine Mouret ikinci kez söze karışarak, "Ne dediniz, Baudu'nun yeğeni misiniz? Yoksa sizi o mu gönderdi buraya?" dedi.

"Yoo, hayır efendim. Kendim geldim."

Bu fikir kendisine o kadar tuhaf gelmişti ki, Denise gülmesini tutamadı. İşte tam o esnada bir dönüşüm oldu. Genç kız tamamen değişmişti. Yanakları pembeleşmiş, biçimli büyükçe ağzına güzel bir hava veren tatlı gülümseyişi bütün çehresini aydınlatmıştı. Sanki lacivert gözlerinde parlak alevler yanıp sönüyor, az önce pembeleşen yanaklarını şirin gamzeler süslüyordu. Solgun, yoğun saçları kızın bu güzel ve canlı neşesine bütün varlığıyla katılrcasına yüzünün çevresinde uçuşuyordu.

Mouret, alçak bir sesle, " Bu kız güzelmiş aslında," dedi Bourdoncl'a.

Diğeri ilgisizce omuzlarını silkti, ortağıyla aynı kanaati paylaşmak istemedi. Clara dudaklarını ısırmaya başlamış, Marguerite onlara sırtını dönmüştü. Aralarında Mouret'ye hak veren sadece bayan Aurelie idi. Baş tezgâhtar, bir baş hareketiyle patronunu onayladı. Mouret yeniden söze girdi:

"Amcanız sizinle beraber gelmemekle yanlış bir iş yaptı. Onun önerisi sizi almamız için yeterdi. Bize kızdığı söyleniyor. Oysa biz geniş görüşlüyüz. Kendi dükkânında iş vermiyorsa, bize başvurması halinde sizi alacağımızı kendisine bildirirdik. Lütfen ona söyleyin, ben, bay Baudu'yü sahiden severim. Şanssızlığını bizden bilmesin, ticarette böyle şeyler olur. Bir yığın gülünç eşyaları antika diye satmaya devam ederse yakında topu taca atacağını söylediğimi kendisine bildirin."

Denise bembeyaz kesilmişti. Demek Mouret böyle biriydi. Gerçi genç adam adını söylememişti, ama konuşmasıyla

kim olduğu anlaşılmıştı. Denise artık her şeyi anlıyordu. Onu ilk gördüğü andan itibaren duyduğu heyecanın nedenini anlaması hiç de zor değildi. Genç kız, anlamını tam bilemediği bu heyecanın, büyük bir yükmüş gibi kalbini sıkıştırdığını hissediyordu. Amcasının anlattığı hikâyeler aklına geliyor, Mouret gözünde büsbütün büyüyor, bir efsane gibi kendisini sarıyordu. Sabahtan beri kendisini ezen o korkunç dişli çarkın ıstırabını hissediyordu. Genç kız, karşısındaki yakışıklı adamın çekici yüzünde, eski altın gibi parlayan gözlerinde, pek bakımlı düzgün sakalında, mağazanın temellerine kanını akıtmış olan güzel Hedouin'i görür gibi oldu. O anda, bir akşam öncesinde olduğu gibi ürpererek, Mouret'den korktuğunu hissetti.

Bu sırada bayan Aurelie kayıt defterini kapattı. Kendisine sadece bir satıcı gerkliydi, fakat şimdiye kadar on kişinin adı kaydedilmişti. Zeki kadın, patronunu darıltmak niyetinde değildi. Bir an bile tereddüt etmeden istek formlarına uygun bir tarzda işlemleri yürütecek, müfettiş Jouve'un araştırmalarını tamamlayıp raporunu hazırlamasından sonra kendi kararını verecekti.

Ağırlığını hissettirmek için azametli bir tavırla, "Tamam, matmazel!" dedi. "Şimdi gidin, biz size yazarız."

Denise hâlâ şaşkınlık içindeydi. Bir an hareketsiz kaldı. Bu insanların arasında nasıl bir adım atacağını bilemiyordu. Aklına bayan Aurelie'ye teşekkür etmek geldi, Mouret ile Bourdoncle'un önünden geçerken, onları da selâmladı. Oysa Mouret ve yardımcısı, Denise'le ilgilenmiyorlardı bile. Diğer satış memuru bayan Frederic'le beraber manto modellerini incelemekle uğraşıyorlardı. Clara, arkadaşı Marguere'e bakarak kaşlarını çattı. Böylece, yeni gelecek satıcı kıza hayatı cehennem edeceklerini belirtmek istemiş oluyordu. Denise, bu kayıtsız, hatta kin dolu duyguları hissetmişti; zira merdivenden

inerken, az önceki heyecanı hâlâ koruyordu ve bir huzursuzluk içindeydi. Buraya başvurmakla yanlış bir iş mi yapmıştı yoksa? Sevinmeli mi, üzülmeli mi, bilemiyordu. Acaba kendisini işe alacaklar mıydı? İçindeki bu karışık duygular, onda uyanan iki izlemi hiç unutturmayacaktı: Mouret'nin kendisine verdiği korkuya benzer heyecan ve Hutin'in pek kibar davranışı. Bu minnet dolu duygularla mağazanın merdivenlerden inerken, gözleri bir kez daha Mouret'yi aradı. Onu tekrar göremeyince üzüldü. Kaldırıma indiğinde ardından heyecanlı bir ses duydu: "Tamam mı matmazel, başardınız mı?"

Arkasına baktı, sabah kendisiyle konuşan uzun boylu, solgun benizli delikanlıyı gördü. O da mağazadan çıkarken, kendisine sorulan sorular yüzünden serseme dönmüş görünüyordu.

"Aman tanrım!" dedi, genç kız. "Bilmem ki, hiçbir fikrim yok!"

"Desenize siz de benim gibisiniz. Bunlar insana öyle acayip bakıyor, öyle tuhaf sorular soruyorlar ki... Ben danteller bölümünde çalışıyorum; Mail caddesindeki Crèvecoeur mağazasında."

Tekrar karşılaşmışlardı. Nasıl vedalaşacaklarını bilmediklerinden ikisi de kızardı. Çekingen olan genç, sıkılganlıkla ve salt bir şeyler söylemiş olmak için, "Adınız nedir, matmazel?" diye sordu

"Denise Baudu."

"Benim adım da, Henri Deloche."

Artık birbirlerine gülümsüyorlardı. Durumlarının birbirine benzemesi onları yakınlaştırmıştı. Ellerini karşılıklı uzattılar.

"Bol şanslar!"

"Size de..."

III

Bayan Desforges, her cumartesi saat dörtle altı arasında yakın dostları tarafın ziyaret edilir, onlara çay ve pasta ikram ederdi. Dairesi, Rivoli Caddesi ile Cezayir caddesinin kesiştiği yerde yükselen bir apartmanın üçüncü katındaydı. İki salonun pencereleri de, Tuileries parkına açılıyordu.

O cumartesi günü hizmetçilerden biri kendisini büyük salona almak üzere sofadan geçerken, Mouret açık kalmış kapıdan onu gördü. Genç kadın Mouret'i görünce hemen durdu. Mouret, onu saygıyla selâmladı. Sonra, hizmetçinin kapıyı kapatarak geri çekildiğini görünce, aniden kadının elini tutup nazikçe öptü.

Bayan Desforges büyük salonu işaret ederek, yavaşça, "Dikkat edin," dedi. "Misafirlerimiz var; onlara şu yelpazeyi göstermek istiyorum."

Yelpazenin ucuyla genç adamın yüzüne neşeli bir halde hafifçe dokundu. Bayan Desforges, etine dolgun, kıskanç bakışlı, esmer güzeli bir kadındı. Mouret, elleri arasına aldığı biçimli küçük eli bırakmadan, "Gelecek mi?" diye sordu.

"Tabii," dedi evin hanımı. "Bana söz verdi."

İkisi de, Emlâk-Kredi Bankasının müdürü Baron Hartmann'dan bahsediyordu. Bir devlet müsteşarının kızı olan bayan Desforges, borsacı biriyle evlenmiş, sonra dul kalmıştı. Bazıları kocasından ona büyük servet kaldığını ileri sürerken, bazıları da, kocasını kaybettiğinde meteliği olmadığını söylüyordu. Söylenenlere bakılırsa, genç kadın, kocasının hayatta iken, kendi tavsiyeleriyle ailesinin servetinin büyümesinde büyük rolü olmuş, kocası öldükten sonra da Baron'la arala-

rındaki ilişki gizlice devam etmişti. Fakat bu gizli ilişkiyi sessizce yürütmüşler, asla tedbirsiz davranmadıkları için, lüzumsuz kıskançlık sahneleri yüzünden aşklarını açığa vurmamışlardı. Bayan Desforges uygunsuz bir harekette bulunmaz, ilişkilerini kimseye sezdirmezdi. Yüksek burjuvazi, kendilerinden olan biri saydıkları bayan Desforges'i her zaman memnunlukla aralarında görmeye devam ediyordu. İnce ruhlu ve şüpheci biri olan banker Baron, zamanla aşkı öldüğü için, güzel sevgilisine artık bir baba şefkatiyle bağlıydı. Bayan Desforges'in şimdi başka âşıkları vardı ve bunları öylesine bilge bir sessizlikle yürütüyordu ki, kendisini tanıyanların hiçbiri, iffeti üzerine tek bir laf dahi edemezdi. Mouret ile dostlarının evinde tanışmış, genç adama önce nefret duygularıyla bakmış, ama sonra onun şiddetli aşkına karşı gelemeyerek, kendisini ona teslim etmişti. Delikanlı, bir süreden beri, kendisini maliyeci Baron'la tanıştırmasını istiyordu. Bayan Desforges, yavaş yavaş kendisini bu sevgiye bırakmış, Mouret'ye derin bir aşkla bağlanmıştı. Yirmi dokuz yaşında olduğunu söylemesine rağmen aslında otuz beşini aşmıştı ve yaşlanmaktan ürken her kadın gibi, kendisinden daha genç olan dostunu kaybetmek korkusuyla tir tir titriyordu.

"Baronun bundan haberi var mı?" diye sordu Mouret.

Dostuna artık sen demeyi bırakan kadın, "Yok, ona meseleyi siz anlatırsınız," dedi.

Bayan Desforges, güzel gözleriyle ona bakıp düşünüyordu. Belli ki, bu istekte bulunan Mouret, eski bir dostu olan Baron'la geçmişteki ilişkilerinin boyutunu kendisinden öğrenmek istiyordu. Mouret hâlâ kadının ellerini tutuyor, ona 'benim iyi yürekli Henriette'ciğim' diyordu. Genç kadın, şefkat duygularıyla yüreğinin bir mum gibi eridiğini hissetti. Gayet sakin bir şekilde dudaklarını uzattı, uzun uzun öpüştüler, sonra yavaş bir sesle, "Arkamdan gel," dedi. "Beni bekliyorlar."

Büyük salondaki kalın perdelerin arkasından hafif sesler geliyordu. Genç kadın kapıyı iterek açtı, geniş kapının kanatlarını açık bıraktı. Odanın ortasında, koltuklarında oturan dört kadından birine elindeki yelpazeyi uzattı.

"Alın," dedi. "Nerede olduğunu bilmiyordum, hizmetçim bile bulamazdı."

Sonra arkaya dönerek neşeyle, "Girsenize mösyö Mouret, küçük salondan geçin, merasime gerek yok," dedi neşeyle.

Mouret, kadınları tanıyordu ve onları tek tek selâmladı. XVI. Louis üslûbuyla döşenmiş salondaki koltukların üzerine yaldızlı buketler işlenmiş, koca yeşil bitkiler tavanlara kadar uzanmıştı. İki geniş pencereden Tuileries parkının kestane ağaçları görülüyor, ekim rüzgârıyla dökülen yapraklar yerlerde sürükleniyordu.

Elindeki yelpazeyi sallayan bayan Bourdelais, "Şu Chantilly dantelleri hiç de fena değil," dedi.

Bourdelais, otuz yaşlarında, ufak tefek, sarışın bir kadındı. Dikkat çeken küçük bir burnu vardı ve canlı bakışlarıla çevresini süzüyordu. Henriette'nin yatılı okul arkadaşıydı. Maliye bakanlığında şef yardımcısı olarak çalışan bir memurla evlenmişti. Eski bir burjuva ailesine mensup olan sarışın kadının üç çocuğu vardı. Ne istediğini bilen, ev işlerini ustalıkla yürüten, çocuklarının bakımını ihmal etmeyen, iyi niyetli, yumuşak başlı, faal bir kadındı. Dantelin her bir ilmiğini tek tek inceleyerek, "Buna sadece yirmi beş frank mı ödedin?" diye sordu. "Ne dedin, kasabadaki Luc adlı işçi kız mı ördü? Hayır, hayır, hiç de pahalı değil. Fakat çerçevelettin tabii, değil mi?"

Bayan Desforges, "Gayet tabii," dedi. "Yalnız çerçevesi iki yüz frank tuttu."

O zaman bayan Bourdelais gülmeye başladı. Yoksa Henriette'in *kelepir* dediği şey bu muydu? Basit bir fildişi çerçe-

ve için iki yüz frank! Bütün bunlara, yüz para daha ucuza aldığı bir dantel parçası için mi katlanmıştı? Hazır yelpazelerden her mağazada bolca vardı ve her biri yüz yirmi beş franga satılıyordu. Poissonerie Caddesi'nin arkasındaki bir dükkânın adını verdi.

Bu sırada kadınlar yelpazeyi elden ele dolaştırıyorlardı. Bayan Guibal'ın hiç ilgisini çekmedi. İnce, uzun boylu, kızıl saçlı kadının bu ilgisizliği, donuk yüzünde parlayan kül rengi gözlerindeki bencilliği de yansıtıyordu. Kocası adliyede ün salmış bir avukat olmasına rağmen, onunla beraber ortalıkta hiç görünmezdi. Dava dosyalarıyla özgür yaşayışının arasında gidip gelen adam, hayatını bu şekilde sürdürmeye çalışırdı.

Bayan Guibal, ilgi göstermediği yelpazeyi yanında oturan bayan De Boves'e uzatarak, "Oh," diye mırıldandı. "Bu güne kadar kendime bir çift yelpaze bile alamadım. Çünkü bana hep bu tür hediyeler verirler."

Kontes De Boves inceden alay eden bir sesle, "Ne mutlu size dostum," dedi. "Böylesine kibar bir kocanız olduğu için sizi kutlarım."

Sonra kızına doğru eğildi, "Şunun markasına bir göz atsana Blanche," diye fısıldadı. "Markası çerçevenin değerini arttırıyormuş, ne zarif bir işleme!"

Blanche, yirmisinde var yok, ince, uzun, güzel bir kızdı. Kontes De Boves ise kırkını aşmıştı. Bir tanrıça kadar güzel vücuduyla çok çekici bir kadındı. Oldukça biçimli yüzündeki iri gözleri, rüya gibi durgun bakardı. Haraların genel müfettişi olan kocası Kont De Boves, güzelliğine vurulduğu için onunla evlenmişti. Kontes yelpazeye hayran kalmıştı, hele markasının işlemesine bakarken, arzu dolu gözlerinde beliren heyecanını saklayamıyordu. Birden, "Siz de fikrinizi söyleyin Mösyö Mouret," dedi. "Böyle bir çerçeve için iki yüz frank çok mu?"

Beş kadının arasında gülümseyerek duran Mouret, onların ilgisine kayıtsız kalmıyordu. Yelpazeyi eline aldı, tam fikrini söyleyeceği sırada uşak kapıyı açıp yeni gelen konuğu takdim etti: "Bayan Marty!"

Zayıf bir kadın içeri girdi. Yüzü çiçek bozuğu, çirkin bir kadındı. Biraz komplike olmakla beraber, zarif ve şık giyimliydi; yaşı tahmin edilemiyordu. Hareketlerini canlı kılan anın heyecanına göre otuzunda görünse bile, daha genç, ya da daha yaşlı da olabilirdi. Yanından hiç ayırmayacağı büyük bir kırmızı deri çantayı sağ omzuna asmıştı. Henriette'den özür dileyerek, "Beni bağışlayın," dedi. "Bu çantayla içeri girdiğim için ayıp ettiğimi biliyorum. Fakat, düşününüz ki, buraya gelirken, şöyle bir göz atmak için Bonheur'e de bir uğrayayım dedim. Dayanamadım, delilik bu yaptığım. Çalınmasından korktuğum için çantayı arabada bırakamadım."

Bunları söylerken Mouret'yi gördü, gülerek, "Ah, mösyö Mouret, siz de mi buradaydınız ?" diye devam etti. "Hiç de reklamınızı yapmak niyetinde değilim, çünkü sizinle burada karşılaşacağımı sanmıyordum. Gerçekten de nefis dantelleriniz var."

Bir anda herkes yeni gelen konukla ilgilindi. Delikanlı da elindeki yelpazeyi yanındaki sehpaya bıraktı. Şimdi kadınların hepsi, bayan Marty'nin alışverişlerini görmek için sabırsızlanıyordu. Onun ne kadar müsrif olduğunu, olur olmaz şeyleri satın alma hastalığına tutulduğunu bilirlerdi. Aslında çok dürüst ve namuslu bir kadın olan bayan Marty, kolay kolay gönlünü kaptırmaz, fakat bezlere, kumaşlara dayanamaz, bu konuda büyük bir zaaf gösterirdi. Küçük bir memur kızı olan Marty, Bonapart Lisesi'nde öğretmen olan kocasını bu yüzden yiyip bitiriyordu. Zavallı adam, maaşını - ki altı bin frangtı- karısına yetiştiremediğinden, evin artan

masraflarını karşılamak için özel derslere koşmak zorunda kalıyor, bu yüzden sağlığına da zarar veriyordu.

Dizinin üstünde sıkı sıkı tuttuğu çantasını bir türlü açmıyor Bayan Marty, on dört yaşındaki kızı Valentine'e bir şeyler anlatıyordu. Kızını, modanın en son yenilikleriyle bir kukla gibi süsler, güzel görünmesini sağlardı.

Arkadaşlarına, "Haberiniz vardır," dedi. "Bu kış, genç kızların entarilerini küçük dantellerle süslüyorlar. Tabii, ben de, çok güzel bir Valencienne danteli görünce dayanamadım..."

Sonunda çantasını açmaya karar verdi. Kadınlar daha iyi görebilmek için boyunlarını uzattıklarında kapının zili çaldı.

Bayan Marty telaşa kapılarak, "Galiba kocam geldi," diye kekeledi. "Okuldan çıkar çıkmaz beni almaya geleceğini söylemişti."

Hemen çantasını kapatarak kaşla göz arasında oturduğu koltuğun arkasına sakladı. Kadınlar gülmeye başlayınca gereksiz yere korktuğunu anlayarak, çantasını eskisi gibi dizlerinin üzerine koydu. Erkeklerin böyle şeylerden anlamadıklarını, her şeyi öğrenmelerinin gerekmediğini söyledi.

Hizmetçi, "Mösyö De Boves, Mösyö De Vallagnosc!" diyerek gelenleri takdim etti.

Bayan De Boves, kocasının geleceğini hiç de beklemiyordu. Kocası Kont, imparatorunkine benzer sakalı ve bıyığıyla yakışıklı bir adamdı. Tuilerie sarayının modası olan askerî şıklığın tam bir örneği gibiydi. Bayan Desfoges'in babasıyla tanışıklığı olduğundan, onun genç kızlığını bilirdi. Kibar bir tavırla elini öptü, kendisiyle beraber giren misafire yer açmak için kenara çekildi. Boylu poslu, solgun yüzlü bu delikanlının farklı bir soydan olduğu anlaşılıyordu. Genç adam ev sahibesini henüz selâmlamıştı ki, hafif bir haykırış duyuldu: "Nasıl olur, Paul, sen misin?"

-"Aa, Octave! Nerden çıktın böyle?"

Mouret ile Vallagnosc el sıkıştılar. Bayan Desforges şaşkınlık içindeydi. Demek ki onlar tanışıyorlardı. Plassans Koleji'nde birlikte okumuş olmalılardı. Ama şimdiye kadar Desforges'le karşılaşmamaları garip bir şeydi.

İki genç el ele tutuşarak küçük salona geçerlerken, bir yandan da şakalaşıyorlardı. Bu sırada uşak, gümüş bir tepsi üzerindeki Çin porseleninden fincanlara konan çayı getiriyordu. Kadınlar bayan Desforges'in yanındaki mermer sehpaya daha da yaklaşırlarken, yüksek sesle konuşmaya devam ediyorlardı. Onların arkasında duran Mösyö de Boves, kibar bir erkeğe yakışır nezaketiyle kadınlara iltifatlar yağdırmaktaydı. Dayalı döşeli geniş salon, gülüşme ve sohbetin cıvıltısıyla daha da neşelenmişti.

"Ah, eski dost Paul!" diye tekrarlamaktan memnun görünen Mouret, onunla beraber bir kanepeye yerleşti. Küçük salonun bir köşesinde oturmuşlardı. Burası sarı düğün çiçekleriyle süslenmiş, meraklı kulaklardan uzak küçük bir odaydı. Aralık kalmış kapıdan ancak birkaç kadın görülebiliyordu. İki dost, şakalaşıp gülüşerek birbirlerinin gözlerine bakıyorlar, elleriyle birbirlerinin dizlerine vuruyorlardı. Bu karşılaşmayla çocukluk günlerini tekrar yaşamaya başlamış gibi görünüyorlardı. Gençlikleri yeniden canlanmıştı. İki avlusu, rutubetli ders çalışma odaları, morina balığı yedikleri yemekhaneleriyle, Plassans Koleji gözlerinin önüne gelmişti sanki. Nöbetçi öğretmen sırtını döner dönmez, yataktan yatağa yapılan yastık savaşı ne zevkli şeydi... Eski bir milletvekilinin oğlu olan Paul, servetini batırmış asil bir aileden geldiği için biraz somurtkandı, ama sınıf birinciliğini kimseye kaptırmıyordu; hele Lâtincede üstüne yoktu. Öğretmeni hep onu örnek gösterir, çok parlak bir geleceği olduğunu söylerdi. Octave ise sınıfın en arkasında, tembel ve haylaz çocukların arasında oturur, keyif çatmaktan başka bir şey düşün-

mezdi. Zıt yaradılışta olmalarına rağmen, çok derin arkadaşlık bağlarıyla kopmaz şekilde birbirlerine bağlıydılar. Biri okulun birincisi olarak hep iftihar listesine geçiyor, Octave ise hep bütünlemeye kalarak, zar zor paçasını kurtarıyordu. Daha sonra hayat onları birbirinden ayırmıştı ve on yıl sonra, yaşlanmış, değişmiş olarak yeniden karşılaşıyorlardı.

Mouret, "Anlat bakalım, neler yaptın?" diye sordu.

"Ne mi yaptım? Hiçbir şey!"

Vallagnosc, karşılaşmalarının sevincine rağmen bezgin ve üzgün havasından kendini bir türlü kurtaramamıştı. Bu cevaba hayret eden arkadaşı, "Fakat nasıl olur? Mutlaka bir şeyler yapıyorsundur; nelerle meşgulsün?" diyerek, sorusunda ısrar etti.

"Hiçbir şeyle..."

Octave gülmeye başladı. "Hiçbir şey" cevabı yetersizdi. Arkadaşını konuşmaya zorlayarak, sonunda sıkıntısını anlamıştı. Vallagnosc, servetini batırmış ve bir süre serbest mesleklerde çalışarak geçimini sağlamaya çalışmıştı. Doğuştan talihsiz olduğuna inanıyordu ve çekmece dolusu diplomasına rağmen, açlıktan ölmeyecek kadar bir parayı ancak kazanabildiğini söylüyordu. Lâf olsun diye hukuk öğrenimini tamamlamış, iki kızının çeyizini nasıl hazırlayacağını bilemeyen dul annesine yük olmaya başlamıştı. Sonunda kendini biraz toparlayıp, batan servetinin kırıntılarını annesiyle iki kız kardeşine bırakarak Paris'in yolunu tutmuş ve İçişleri Bakanlığında bulduğu küçük bir memuriyet işine başlamıştı. Deliğine sığınan köstebekler gibi, bu memuriyetinde sakin ve sessiz bir hayatı sürdürmeye çalışıyordu.

"Kazancın ne kadar?" diye sordu Mouret.

"Üç bin frank."

"Ne acı! Sadaka gibi bir aylık. Ah, zavallı dostum, senin adına üzüldüm doğrusu. Olur şey değil. Sen ki, hepimizden

daha başarılı, daha güçlüydün. Beş yıl kafa patlattıktan sonra kazancın bu kadar mı olacaktı? Hayır, haksızlık bu!"

Bir an duraksadı, sonra çınlayan bir kahkaha attı:

"Ben, haydi eyvallah deyip ayrıldım. Şimdi ne yaptığımı biliyor musun?"

"Evet," dedi Vallagnosc. "Ticaretle uğraştığını duydum. Gaillon meydanındaki şu koca müessesenin sahibisin, değil mi?"

"Evet, dostum. Tuhafiyecilik yapıyorum."

Mouret başını kaldırdı, tekrar onun dizine eliyle vurdu, kendisini zenginleştiren mesleğiyle böbürlenen bir adamın sevinciyle, "Evet, tuhafiyeci olduk" diye tekrarladı. "Hatırlar mısın, bilmem? Benim kitaplarla falan başım hoş değildi. Başkalarından da daha dangalak olmadığımı biliyordum. Ailemi üzmemek için lise olgunluk sınavını verdikten sonra, diğer arkadaşlar gibi ben de doktor, avukat, mühendis falan olabilirdim. Ama bu meslekler beni ürkütüyordu. Kaç kişi bu mesleklerde başarısız olmuştu, bunu gördüm. Eşeğin semerini devirdikten sonra işadamı olmaya karar verdim."

Vallagnosc ne diyeceğini şaşırmıştı. Bir süre sessiz kaldıktan sonra, "Keten bezi satmak için her diplomanın bir faydası olmaz halde," diye mırıldandı:

Mouret neşeyle, "Ayak bağı olmasın yeter," dedi. "Bilirsin, böyle bir yük altında olanlar kaplumbağa gibi ağır ilerlerler, sırtında yumurta küfesi olmayanlar ise koşar adımlarla..."

Sonra, arkadaşının bu tarz konuşmalardan rahatsız olduğunu görerek ellerini eline aldı: "Seni üzmek istemezdim dostum," dedi. "Ancak, sen de itiraf etmelisin ki, diploma dediğin şey bir boka yaramıyor. Haberin var mı, benim ipekliler bölümü şefi bu yıl tam on iki bin frank kâr sağlayacak. Mükemmel değil mi? Hem de sadece yanlış yapmadan iş mektupları yazabilen, bir de parmak hesap yapabilen

orta zekâlı bir delikanlı. Bende sıradan satış memurları bile ayda dört beş bin frank kazanırlar. Yani senin kazandığından fazla para geçer ellerine. Hem de senin gibi yıllarca okul sıralarında dirsek çürütmemişler. Şimdi bana diyeceksin ki, para kazanmak her şey değildir. Belki doğru, haklı olabilirsin. Ama serbest mesleklerde çalışanlarla, doyasıya yemek yiyemeyen zavallı aydınlar arasında tercih yapmam gerekirse, tereddüt bile etmeden, hayat için mücadele veren pratik gençlerin yanında yer alırım. Bana göre bu gençler hayatlarının istikametini daha iyi çizmişlerdir."

Hararetle konuşuyordu. O sırada çay getiren Henriette'ye baktı. Kadının gülümsediğini görünce, salondaki kadınların kendisini dinlediklerini fark ederek sözlerine büsbütün süslü bir hava verip dikkatleri üstüne çekmek amacıyla, "Evet, dostum," dedi. "Bugün serbest bir işe atılan, yarın pekâlâ milyoner olabilir."

Vallagnosc rahat bir şekilde kanepeye yayılmıştı. Göz kapakları yorgunluktan ağırlaşmış, dudaklarında, asillere özgü küçümsercesine ironik bir gülümseme belirmişti.

"Adam sen de!" dedi mırıldanırcasına. "Hayat bu kadar zahmete değmez. Her şey boş!"

Bu sözleri üzerine Mouret'nin şaşkınlığa düşüp tedirgin olduğunu görünce, kayıtsızca, "Her şey olacağına varır. Ellerini kavuşturarak beklemek daha akıllıcadır," diye ekledi.

Bu kez görüşlerini açıklama sırası ondaydı. Hayatın sıradan olaylarını, başarısızlıklarını, karamsarlıklarını anlattı. Bir zamanlar edebiyatla ilgilenmiş, yazar ve sanatçılarla düşüp kalkmış, sanatının evrensel boyutlarına erişemeyeceğini anlayınca umutsuzluğa düşmüş. Ne kadar çaba harcasa da, bunların hep boş olduğuna inanıyordu. Geçen zamanın boş ve sıkıcı, şu âlemin saçmalıktan başka bir şey olmadığını nihayet anlamıştı. Zevkler bile tatsızlaşıyordu, günah işlemek

bile artık zevk vermiyordu. Sonunda, "Söyle bakalım, hayattan zevk alıyor musun?" die sordu.

Mouret şaşkınlık ve isyan duyguları içinde, "Daha neler, sen benimle dalga mı geçiyorsun?" diye haykırdı. "Elbette hayattan zevk alıp eğleniyorum. İşlerim bozuk gittiği zamanlarda bile... Gayretlerim boşa gittiğinde en azından öfkelenirim. Ben tutku dolu bir insanım; hayata öyle durgun gözlerle bakmıyorum. Belki de bu yüzdendir ki, hiçbir şeye ilgisiz kalamıyorum."

Salona bir göz attıktan sonra sesini alçaltıp, "Ah, çoğu zaman kadınlarla başım derde girdi," dedi. "Fakat şunu da itiraf edeyim ki, birini ele geçirdim mi, artık elimden kolay kolay kurtulamaz; bende şeytan tüyü var. Elimdekini kimseye kaptırmam, bu konuda sana garanti veririm. Aslına bakarsan kadınlar çok da önemli değil; onlara pek aldırdığım yok. Bak, bir irade ve davranış meselesidir bu, sonuçta yaratıcılık yani... Bir idealin olur, ona ulaşmak için uğraşıp didinirsin; bunu etrafındakilere zorla kabul ettirmek için mücadele etmek, sonunda amacına ulaşmak, hayatın aslı budur. Sevgili dostum, hayattan zevk alıp istediğim gibi eğleniyorum..."

Çalışmanın bütün sevinci, hayatın bütün neşesi onun bu sözlerinde yansıyordu. Çağının adamı olduğunu tekrarladı. Gerçekten de, çağımızın çalışmaya bu kadar elverişli olduğu bir döneminde, herkesin gelecek için çırpındığı günümüzde bir şeyler yapmadan oturmak için insanın ya vücutça bir sakatlığı ya da ruhsal sorunları olmalıydı. Çağımızın şu devasa şantiye alanında yer almak istemeyen umutsuzlara, karamsarlara, aylaklara, her şeye kuşkuyla bakanlara veryansın ediyor, bu ruh hastalarıyla dalgasını geçiyor, onları hor görüyordu. Başkaları harıl harıl çalışırken, onların sıkıntıdan kollarını kavuşturup esneyerek oturmaları hiç de güzel bir şey değildi.

Vallagnosc soğuk bir gülümsemeyle, "Benim de yegâne zevkim başkalarının karşısında esnemek," dedi.

Octave'ın heyecanı aniden yatıştı. Sevgi dolu bir sesle, "Ah, sevgili Paul!" dedi. "Hep aynı kalmışsın. Hiçbir şeyi ciddiye almıyorsun, gene eskisi gibi tezatlar içindesin. Her halde kavga etmek niyetinde değiliz, şu aykırı fikirlerini sen yine kendine sakla. Ben de sana tıkır tıkır işleyen makinemi göstereyim, umarım beğenirsin. Evdekiler ne yapıyor? Haydi, onlardan haber ver bana. Annen nasıl, kız kardeşlerin de iyiler mi? Altı ay kadar önce Plassans'ta biri bana, senin evlendiğini söylemişti. Doğru mu?"

Vallagnosc ani bir el hareketiyle onu sözünü kesti. Arkadaşının endişeli gözlerle salona baktığını gören Mouret başını çevirince, matmazel De Boves'in gözlerini kendilerinden ayırmadığını fark etti. İnce, uzun bir genç kız olan Blanche annesini andırırdı. Daha şimdiden yüzünde hatlar belirmişti. Paul, damdan düşer gibi bir soru karşısında bocaladı. Henüz bir karara varamadığını, belki de hiç karara varamayacağını bildirdi. Geçen kış bayan Desforges'in davetlerine sık sık geldiğinden, genç kızla burada tanışmıştı. Fakat bu yıl eskisi gibi sık gelmiyor, arada bir uğruyordu. Octave'la da karşılaşmamıştı. Boves'lere uğrar, eski bir dünya adamı olan müstakbel kayın pederi ile yarenlik eder, vaktini böyle değerlendirirdi. Boves, devlet memurluğundan emekliye ayrılmıştı. Zengin değildi. Bayan De Boves, kocasına Hera'nın ilâhî güzelliğinden başka bir şey getirmemişti. İpotek altındaki bir çiftliğin geliriyle geçimlerini sağlamaktaydılar. Haraların genel müfettişi olan kont, bu yetersiz gelire, dokuz bin frank daha katmaktaydı. Dışarıdaki hovardalıklarını karşılamak için masraftan kaçınmayan kont, karısı ile kızına karşı pek hasis davranıyor, bu yüzden ana kız elbiselerini bile kendileri dikmek zorunda kalıyorlardı. Mouret gene şaşkınlıkla, "Ama neden?" diye sordu.

"Aman tanrım, neden olacak? Eninde sonunda bir baltaya sap olmak için," diye cevap verdi arkadaşı.

İlerisi için bazı umutları vardı. Varlıklı ve çocuksuz bir hâlânın bu yakınlarda ölmesi bekleniyordu. Mösyö de Boves, bayan Guibal'ın yanında oturmuş, sefere çıkan generallerin yumuşak gülüşüyle ona bazı şeyler anlatıyordu. Mouret onu dinledikten sonra arkadaşına döndü, kinayeli bir şekilde gözünü kırptı. Vallagnosc hemen, "Hayır, bu değil," dedi. "En azından aralarında henüz bir şey yok. Daha kötüsü, işi dolayısıyla damızlık beygir bulmak için Fransa'nın dört bucağını dolaşması gözlerden kaybolmasına bahane oluyor. Meselâ geçen ay, karısı onun Perpignan'da işi olduğunu sanırken, o Paris'in kenar mahallelerinden birinde bir piyanist kadınla bir oteldeymiş."

Bunun üzerine bir sessizlik oldu. Sonra genç adam bayan Guibal'ın yanındaki konta bakarak, alçak bir sesle ve kibarca, "Bilmem ki, belki de haklısın," dedi. "Bu güzel kadının o kadar vahşi olmadığı söyleniyor. Bir subayla olan dalgasını bilmeyen yok. Ama baksana, kadını göz ucuyla nasıl süzüyor! Ah eski Fransa, sevgili dostum! İnan ki, bu adama hayranım! Belki de ona yakın olmak için kızını alırdım!"

Mouret de bu durumdan memnundu, gülmeye başladı. Vallagnosc'a tekrar sorduğunda, matmazel Blanche ile bu evlilik fikrini ilk ortaya atanın bayan Desforges olduğunu öğrendi ve olayı daha eğlenceli buldu. Şu iyi niyetli Henriette, kimilerini evlendirmekle, onurlu bir dulun tadına varacağı keyifleri alıyor oolmalıydı. Yalnız kızlara koca bulmakla kalmıyor, kendi çevresindeki babaların da gönül kaçamaklarına göz yumuyordu. Fakat bütün bunları görgü kurallarını çiğnemeden öylesine becerikli ve iyi niyetle yapıyordu ki, ne kimsenin kendisini ayıplamasına meydan veriyor, ne de bir reza-

let çıkmasına sebep oluyordu. Eline tez ve aktif insanları beğenen, sevecenliği bile hesaplı olan Mouret, şimdi bütün hesapları bir yana bırakarak genç kadını bir dostluk nişanesi olarak görüyor, ona yalnız şefkat duygularıyla bağlanıyordu.

Tam o esnada ev sahibesi, ardında altmış yaşlarında bir beyle küçük salonun kapısında göründü. İki dost, yeni gelen kişiyi fark etmemişti. Hepsi birden konuşan kadınların cırlak sesleriyle, porselen fincanlara çarpan gümüş kaşık gürültüleri birbirine karışıyordu. Koca bir bulutun kenarlarında beliren batan güneşin kızıl ışınları, kestane ağaçlarının tepelerinde yaldız gibi parlıyor, kızıl altın tozları halinde pencerelerden salonun içine doluyordu. Sırmalı ipek kumaşlarla kaplı koltuk ve kanepelerin üzerine çarpan bu kızıl ışınlar, odanın içine bir yangın alevi gibi yansıyordu.

Bayan Desforges kibarca, "Şöyle buyurun sayın Baron," dedi. "Size bir an önce hayranlığını belirtmek için sabırsızlanan Octave Mouret'yi tanıtmak isterim."

Octave'a dönerek, "Ekselans, Baron Hartmann Hazretleri!" diye devam etti.

Yaşlı baronun dudaklarında hafif bir gülümseme belirdi. Ufak tefek olmasına rağmen, Alsaslılar gibi güçlü bir görünümü vardı. Gözlerini kırpıştırdığında, geniş yüzü zekâ parıltılarıyla aydınlanıyordu. On beş gündür sevgilisi Henriette'nin görüşme arzusuna karşı koymuştu. Bunda bir kıskançlık payı aramak abartılı olurdu; o artık Henriette'i bir baba şefkatiyle sevmekteydi. Şakacı ihtiyar kendi bu role alıştırmıştı; çünkü genç kadının tanıttığı üçüncü dostuydu bu. Hartmann, gülünç duruma düşmekten endişeleniyordu. Octave'a yaklaşarak kendini daha çekici göstermek için saygılı bir gülüşle karşılık verdi. Yardım etmek isteyen, fakat enayi yerine konulmak da istemeyen bir insanın tavrıyla davranıyordu.

Kendini taşralı bir adamın coşkusuna kaptıran Mouret, "Oh, bayım!" dedi. "Emlak-Kredi Bankasının son işlemleri hayranlık uyandıracak gibi. Sizinle tanışmaktan ne kadar mutluluk ve gurur duyduğumu kelimelerle ifade edemem."

Baron, dudaklarında hiç eksik olmayan tebessümüyle, "Çok naziksiniz efendim, çok naziksiniz!" dedi.

Henriette, berrak gözleriyle dikkatle onlara bakıyordu. Onları tanıştırdığı için çok memnun görünüyordu. Narin boynunu ve ince bileklerini kapatmayan dantelli entarisi genç kadına pek yakışmış, çekici bir hava vermişti.

Sonunda, "Beyler," dedi. "Sizleri baş başa bırakayım. Aranızda konuşursunuz."

Ayakta bekleyen Vallagnosc'a dönüp, "Beyefendi, bir fincan çay içer miydiniz?" diye sordu.

"Memnuniyetle Hanımefendi."

İkisi birlikte salona geçtiler.

Mouret kanepede, Baron Hartmann'ın yanında yerini almış, ona bankasının son işlerinden övgüyle söz ediyordu. Daha sonra asıl konuya, kendi konusuna geçti. Yeni açılacak yoldan, Réaumur Caddesi'nin uzatılacağından bahsetti. Borsa ile Opera meydanları arasında yapılacak bu yeni caddeye *La Rue du Dix-Décembre* adı verilecekti. Bu konuda karar çıkalı on sekiz ay olmuştu. Çevredeki binaları yıkma komisyonu kurulmuştu bile. Bütün mahalle bu yeni istimlâkle ilgilenmekteydi. Mouret de, üç yıla yakın bir zamandır bu çalışmaları bekliyordu. Böylece mağazasının daha çok iş yapacağını umuyor, iş yaptıkça de henüz kendi kendisine itiraf edemediği genişleme hayallerinin gerçekleşeceğini düşünüyordu. Yeni açılacak cadde *Dix-Décembre*, La Rue de Choiseul ile La Rue de Michodière'i keseceğinden, Mouret, *Kadınların Cenneti*'nin bütün bu adayı kaplayacağını, Neuve-Saint-Augustin Caddesi'ne kadar uzanacağını hesaba ka-

tıyordu. Yeni cadde üzerinde uzayacak olan mağazayı gözlerinin önüne getiriyor, böylece fethedilen kentin efendisi olacağını düşündükçe keyfinden göklere uçuyordu. Bu işleri Emlâk-Kredi Bankasının üstleneceğini öğrenince, Baron Hartmann'la tanışmak istemişti. Belediyenin yaptığı ihale gereği, *Dix-Décembre* caddesinin kenarında kalan arazinin büyük bir kısmının mülk sahibi Mouret olacaktı. Saf görüntüsünü elden bırakmayarak Hartmann'a, "Sahi mi? Siz, bütün caddeyi tamamladıktan sonra mı onlara teslim edeceksiniz? Kanalizasyonları, kaldırımları, gaz lambalarını, hepsini siz mi yapacaksınız? Desenize bu müthiş bir inşaat olacak! Yaya kaldırımlarının kenarlarındaki arsalarla yetinecek misiniz? Masraflarınızı karşılar mı? gibi sorular sordu.

Nihayet işin en zevkli yanına gelindi. Aldığı bilgiye göre, Emlâk-Kredi Bankası, *Kadınların Cenneti* mağazasının bulunduğu adanın bütün binalarını satın alıyormuş. Yıkılacak binalardan başka, yıkılmayacakları da satın alacaklarmış. Şimdi yüreğini bir endişe sarmıştı. İleride mağazasını genişletmek isterse, karşı çıkacak birileri olur muydu? Böyleleriyle dalaşmak niyetinde değildi. Bu endişe yüzünden banka müdürüyle görüşmek istemiş, böyle kudretli bir müessesede günün birinde kendisine yardım edecek bir dost sağlamayı düşünmüştü. Gerçi maliye memurlarıyla onun bankasında da görüşebilirdi, hatta bu tür işleri konuşmak için orası uygundu. Fakat Henriette'nin evinde kendisini daha güçlü hissediyordu. Aynı kadının ikisinin de metresi oluşu, aralarındaki bağların güçlenmesine sebep oluyordu. Henriette'nin evinde buluşmaları, onun havasını benimsemeleri, aynı konuda görüş alışverişinde olmaları, hafif bir tebessümüyle ikisini de fethedeceğini bilmeleri, kendisine başarının ilk şartı gibi görünüyordu.

"Mağazamın bitişiğinde bulunan şu eski Duvillard konağını satın aldığınız doğru mu?" diye sordu.

Baron Hartmann kısa bir tereddüt geçirdi, sonra inkâr etti. Fakat Mouret onun yüzüne bakarak gülmeye başladı. Dürüst bir işadamı rolüne bürünerek, "Baron hazretleri," dedi, "mademki sizinle tanışmak şerefine nail oldum, size bazı açıklamalarda bulunmada bir sakınca görmüyorum. Gerçi sizin sırlarınızı öğrenmek niyetinde değilim, ama içimdekileri sizinle paylaşmak isterim. Sırlarımın sizde güvende olacağından eminim. Zaten sizin önerilerinize de ihtiyacım var; ne zamandır sizinle görüşmeyi istiyordum."

Mouret, gerçekten de bütün içtenliğiyle içini döktü. İş hayatına atıldığı ilk günden bugüne kadar olan bütün aşamaları anlattı. Bugünkü başarısının zirvesinde bile kendisini tehdit eden muhtemel malî krizleri de saklamadı. Her şeyi tek tek sıraladı, dükkânını nasıl büyüttüğünden, sermayenin büyümek için emrinde çalışanların kazançlarını yatırmalarını nasıl sağladığına kadar, bütün sırlarını açıkladı. Kumar oynar gibi bütün sermayesini riske soktuğunu da ekledi. Baron'dan istediği para da değildi. Çünkü müşterilerine sonsuz güveni vardı. Onun hırsı daha yükseklerdeydi; Baron'a bir ortaklık öneriyordu. Emlâk-Kredi Bankası, kendisine hayallerindeki dev sanayi tesislerini gerçekleştirecek krediyi verecekti, o da hissesine düşeni vererek, dehasından ve ticaretinden onları yararlandıracaktı. İsterse, bu konudaki müfettiş raporlarını inceleyebilir, bu işin gerçekleşmesinin sanıldığı kadar zor bir şey olmadığını bizzat kendisi görebilirdi. Bunları söylerken ısrarla, "Size bırakılan arsaları ve gayrimenkulleri nasıl kullanacaksınız?" diye sordu. "Kuşkusuz sizin de bir fikriniz vardır?" diyordu, "Fakat benimki kadar değerli olmadığından eminim. Önerimi iyi düşünün. Bu arsaların üzerinde satış galerileri inşa ederiz. Size bırakılan gayrimenkulleri yıkarak, ya da tamir ederek Paris'in en geniş mağazalarını açarız. Milyonlar getirecek bir pazar kurarız."

İçinden, "Ah, sizden vazgeçemem! Şimdi benim için her şey demeksiniz. Siz olmadan hiçbir ilerleme kaydedemem. Bir anlaşmaya varmamız gerekiyor, yoksa bir cinayet işlemiş oluruz böyle bir fırsatı kaçırmakla..." diye bir feryat yükseliyordu.

Baron Hartmann memnun görünerek, "Pek heyecanlısınız azizim. Ne yüksek hayal gücünüz var!" diye cevap verdi.

Gülmsedi. Gösterilen güvene karşılık beklemeden sırlarını kendisine saklıyordu. Emlâk-Kredi Bankası'nın bambaşka bir tasarısı vardı. Onların düşüncesine göre, *Dix-Décembre* Caddesinde'ki Grand-Hotel'le rekabet edebilecek nitelikte lüks ve muhteşem bir otel kurulmalıydı. Böylece yabancı turistlerin gelmesi sağlanırdı. Fakat, otel arsanın hepsini kaplayacak değildi. Bununla beraber Baron, Mouret'nin fikrini kabul edebilirdi. Ama önceden Henriette'nin tanıştırdığı iki dostuna daha kredi verilmişti. Artık yapılacak fazla bir şey yoktu. Başka bir sakınca daha vardı: Akıllı ve cesur işadamlarına belki kesenin ağzını açardı, ama Mouret'nin muazzam projeleri kendisini biraz ürkütüyordu. Bu dev mağazanın yapılması büyük bir fantezi değil miydi? Moda ticaretini böylesine geniş tutmanın riski sonuçta bir felâkete yol açamaz mıydı? Baron'un bu öneriye aklı pek yatmamıştı ve bu yüzden de kabul etmiyordu.

"Kuşkusuz, fikir cazip olabilir," dedi. "Ne var ki, bu bir şair hayali... Böylesine muazzam bir katedrali doldurmak için müminleri nereden bulacaksınız?"

Mouret, önerisinin kabul görmemesi nedeniyle şaşkına dönmüş gibi bir süre sessiz kalıp, fal taşı gibi açılan gözleriyle onu süzdü. Paranın kokusunu ta uzaklardan alabilen Baron gibi işbilir bir maliyecinin böyle bir öneriyi kabul etmemesi akıl alacak şey miydi? Birden eliyle solondaki kadınları işaret edip, "Müminlerden kastınız müşteri ise, işte, şu salona bir bakın!" dedi.

İpekli perdelerin, mobilyaların üzerine kızıl bir altın tozu gibi düşen güneş yavaş yavaş sararmış, can çekişen bir ışık haline dönüşmüştü. Gün batımına yakın bu saatlerde, geniş salon samimi bir havaya bürünüyordu. Pencerelerden birinin önünde oturan bay De Boves ile Paul de Vallagnosc, parka bakmaktan vazgeçip sohbet ederlerken, kadınlar birbirlerine daha da sokularak, eteklerin dar çemberinden, kadın giyim kuşamının masraflarından bahsediyorlar, gülüşüp fısıldaşarak görüşlerini açıklıyorlardı. Bir ara kadın tuvaletlerinden söz açılınca, bayan De Boves bir balo kıyafetinden bahsetti.

"Önce şeffaf bir erguvan ipekli, sonra üzerine otuz santim eninde dantel farbalalar konmuş."

Bayan Marty araya girerek, "Olur şey değil, ne mutlu kadınlar varmış!" diye haykırdı.

Mouret'nin el hareketlerini takip eden Baron, açık kapıdan kadınlara baktı. Kulağı onlardaydı. Onu ikna etmek için yanıp tutuşan genç adam, büyük bir gayretle moda ticaretin yeniliklerini anlatıyordu. Ticaretin temeli artık, sermayenin yenilenmesinin ve el değiştirmesinin yanı sıra, ürünlerin aynı yıl içinde ne kadar çok satılırsa o kadar kazanılacağı esasına da dayanıyordu. Böylece, beş yüz bin franklık sermayesini bu yıl dörde katlayarak iki milyona çıkarmıştı. Gene de bu kazancı az buluyor, on katına çıkaracağını umuyordu. İleride ise, bazı tezgâhlarda sermayeyi on beş, yirmi kat arttırabilirdi.

"Dinliyorsunuz değil mi, Baron Hazretleri?" dedi. "Bütün mekanizma burada. Bu gayet basit bir iş, yeter ki düşünülmüş olsun. Tek çabamız, satın alınan malları hızla elden çıkarıp yerine başkalarını almak, böylece sermayenin yıpranma payını azaltarak çıkarlarımızı korumak. Küçük bir kârla da yetinebilirdik. Bizim muazzam boyuttaki giderlerimizi yüzde on altılık bir kâr payı ile kapatmak pekâlâ mümkün, gerisi yüzde yirmiden düşünülürse, milyonlara yol açan kazanç sağlanabi-

lir. Ondan sonra yüzde dörtten bile satsan zarar etmezsin. Beni iyice dinliyorsunuz değil mi? Bundan iyisi can sağlığı."

Baron tekrar kafasını kaldırdı. O ki, bir zamanlar en olmayacak önerileri bile kabul etmişti, şimdi karşısındakinin bu yeni önerilerine bir türlü yanaşmıyor, kabul etme cesaretini gösteremiyordu. Gazla ilk aydınlatma denemeleri sırasında da hep endişeli ve inatçı davranmıştı.

"Evet, dinliyorum," cevabını verdi. "Sürümden kazanmak için ucuza elden çıkarıyorsunuz mallarınızı; ucuza elden çıkarınca da çok satıyorsunuz. Tabii çok satmak gerekir. Ben gene ilk sorumu soruyorum: Alıcınız kim? Böylesine muazzam bir satışı nasıl devam ettireceksiniz?

Salondan yükselen bir ses, Mouret'nin açıklamalarını yarım bırakmasına neden oldu. Bayan Guibal, dantel farbalalarını önlük biçiminde tercih ettiğini söylüyordu.

Madam de Boves, "Fakat kuzum," dedi. "Önlük zaten dantellerle kaplıydı. Hayatımda böylesine zengin bir balo kıyafeti görmedim."

Bayan Desforges, "Bak hele," diye mırıldandı. "Bana bir fikir verdiniz. Bende de eski Alençon dantelinden birkaç metre kalmış. Onu da garnitür olarak kullanırım."

Konuşmalar mırıltı haline dönüştüğünde, dantel markaları elden ele dolaşmaya başladı. Kadınların alışveriş arzusu kamçılanmıştı. Avuç dolusu dantel satılmaya başlandı.

Mouret nihayet fırsat bulup, "İnsan isterse her şeyi satar. Zaten marifet de budur," dedi. Taşralı girişkenliğiyle kurduğu sıcak ve canlı cümlelerle ticaret sanatının yeniliklerini anlattı. Önce mal birikiminin doğuracağı kudretten söz etti. İşsizlik asla söz konusu değildi. Mevsimin gerektirdiği mallar her zaman el altında olmalıydı. Mağazada tezgâh tezgâh dolaşan müşter her istediğini bulmalıydı. Bir reyondan aldığı kumaşa gerekli olan ipliği başka bir reyondan sağlamayıydı. Bu durumdaki bir

müşteri, gördüğü hazır mantoyu satın almak arzusunu da duyacaktı. Umulmadık rastlantılar da hesaba katılmalıydı. Moda mağazalarının büyük devrimi hep bu buluşlar sayesinde olmuştu. Küçük esnaf, eski tarz ticaret yüzünden can çekişiyor, kırılan fiyatlarla başa çıkamıyordu. Bugün rekabet halkın gözü önünde yapılıyordu. Reyonları dolaşarak fiyatlar üzerine bilgi edinilirdi. Her mağaza, çok satmak için az bir kârla yetiniyordu. Dürüst bir tüccar, hileye hurdaya, vurgun peşinde koşmaya tenezzül etmiyordu artık. Pahalıya verip az satmak yerine, ucuz verip çok satmak daha kârlıydı. Başarının sırrı da buradaydı zaten. Bu, şaşkınlık uyandıran yaratıcılık değil miydi? Bütün pazarı altüst eden bu yeni anlayış Paris'i de değiştirmişti. Çünkü bu, kadınların etiyle, kanıyla yapılmıştı.

Tutkunun körüklediği yırtıcı bir sesle, "Kadınlar avucumun içinde, gerisi bana vız gelir!" diye haykırdı.

Bu haykırış Baron Hartmann'ı sarsmıştı. Alaylı gülüşü kayboldu. Delikanlıya dikkatle bakıyor, onun güvenini ve sevgisini yavaş yavaş kendisine çekmesini başarıyordu.

Babacan bir sesle, "Susun, kadınlar sizi duyacak!" diyerek delikanlıyı uyardı.

Fakat kadınlar kendilerinden geçip öylesine konuşmaya dalmışlardı ki, kimin ne söylediği anlaşılır değildi. Madam de Boves, balo tuvaletinin tanıtımını bitirmek üzereydi. Dantel boğumlarıyla tutturulmuş erguvan renkli ipek bir gömlekten bahsediyordu. Vücudun üst kısmı, gerdan ve ense açıkta kalacak tarzda dekolte bir kıyafetti bu.

"Göreceksiniz," diyordu, "ben de kendime satenden bir korse yaptırıyorum."

Bayan Bourdelais, "Ben, kadife istemiştim, hem de kelepir fiyatına," diyerek onun sözünü yarıda kesti.

Bayan Marty, "Ne dediniz?" diye sordu. "İpeklinin fiyatı ne kadar?"

Sesler bir süre daha birbirine karışarak yükselmeye devam etti. Bayan Guibal, Henriette ve Blanche, ölçüp biçme işiyle uğraşıyorlardı. Kumaşlar yağma ediliyor, mağazalar âdeta boşaltılıyordu. Lüks giyime karşı besledikleri açlığı gidermek için böyle davranıyorlardı. Giyim kuşama kendilerini öylesine kaptırmışlardı ki, buna hayat damarlarında dolaşan kan kadar gereksinim duyuyorlardı.

Mouret salona bir göz attı. Baron Hartmann'ın kulağına fısıltıyla, çağdaş ticaretin girdisini çıktısını, bazan erkekler arasında yapılan aşk sohbeti havasında, uzun uzun anlattı. Sonra daha yüksek bir sesle, günümüzde kadının nasıl sömürüldüğünü sözlerine ekledi. Kendini sürekli yenileyen sermaye karşısında, biriken malların ucuza satılması, alıcıya güven veren markaların tercih edilmesi, bütün bunlar hep kadınlar içindi; mağazaların aralarında rekabet ederek paylaşamadıkları kadınlar için... Mağazalar, vitrindeki malların karşısında şaşkına dönen kadınların daha fazla dayanamadıklarını çok iyi bildikleri için, onları tuzaklarına çok kolay düşürüyorlardı. Evinin gereksinimleri için bir şeyler almaya öncelik veren aklı başında bir kadın bile, zarif ürünlerin cazibesi karşısında daha fazla dayanamayıp bir süre sonra her şeyi satın almaya kalkışacaktı. Bu durum satışları on katına çıkarıp lüksü halka da yayarak, tüketimi dehşetli bir şekilde tahrik ediyordu. Evin normal ihtiyaçlarını gideren kadınlar gittikçe pahalılaşan lükse teşvik ediyor, moda delisi yapıyorlardı. Bu moda mağazalar, kadınlara yaltaklanıp onları pohpohlayarak etrafını çeviriyor, zaaflarından yararlanıp arzularını yerine getiriyor, âdeta kendilerinin uyruğuna alıyor, ama aslında kaprislerinin kurbanı olan, her hevesini kanının son damlasına kadar ödemek zorunda kalan âşık bir kraliçe gibi karşılıyorlardı. Mouret'in, nezaket ve inceliğinin altında, kadını para karşılığında satan bir Yahudi'nin hodbinliğini yansıyordu. Onu bir mabet

gibi yükseltiyor, yamaklardan müteşekkil bir lejyon ordusu ile ona hizmet ettiriyor, böylece yeni bir tapınmanın ayinini yaratıyordu. Bütün dikkatini kadına egemen olmaya yoğunlaştırıyor, bu egemenliği sağlayabilmek için sürekli yeni yeni icadlar yapıyor, ceplerini boşattıktan, sinirlerini perişan ettikten sonra, bir erkeğin kendisine teslim olan aptal bir kadına karşı göstereceği küçümsemeyi gösteriyordu.

Baronun kulağına eğildi, yavaş bir sesle ve küstah bir gülüşle, "Bütün mesele kadına dayanıyor," dedi. "Kadını avucunuza aldınız mı, onunla dünyayı fethedersiniz!"

Baron artık meseleyi anlamıştı; bunun için birkaç cümle yetti, artık gerisi kolaydı. Kadınlara karşı böylesi bir yaklaşım onu canlandırıyor, kadın canlısı geçmişini hareketlendiriyordu. Konuyu anladığını göstermek için zeki bir ifadeyle gözlerini kırptı; kadınları öğüten bu makinenin mucidine karşı duyduğu hayranlığını belirtti. Mouret gerçekten kudretliydi. Farkında olmadan, Bourdoncle'un bir gün önce söylediği, "Günü gelir, kadınlar da sizden öcünü alır," sözünü tekrarladı.

Ezici bir hareketle ve küçümser gibi omuzlarını silkti. Kadınların hepsi onun emrindeydi; hepsini elinin altında tutuyor, fakat hiçbirine bağlanmıyordu. Onları kullanıp servetini edindikten, zevkini de aldıktan sonra, sıkılmış bir limonun gibi bir kenara atacak, ya da isteyenlere ciro edecekti. Bir taşralıya, bir vurguncuya uygun bir davranış biçimiydi bu. Sonunda işi bağlamak amacıyla, "Sayın Baron hazretleri, artık benimle beraber misiniz?"diye sordu. "Şu arsa meselesine de aklınız yatmıştır, umarım," diye ekledi.

Baron yarı ikna olmuştu, ama gene de tereddüt ediyor, tamamen bağlanmak istemiyordu. Teklifin çekiciliğine rağmen, zihninin bir köşesinde kalan kuşkuları tümüyle dağılmamıştı. Ona kaçamak bir cevap vermeye çalışırken, kadınların ısrarlı çağırları kendisini bu zahmetten kurtardı. Hafif

gülüşmelerin arasında, "Mösyö Mouret! Mösyö Mouret!" diye tekrarlanan çağrılar duyuldu.

Sözünün kesilmekten rahatsız olan Mouret, bunları duymak istemiyordu. Bir süreden beri ayakta duran bayan De Boves, küçük salonun kapısına kadar ilerledi.

"Hepimiz size sesleniyorduk, Mösyö Mouret... Köşelere çekilerek iş bağlantıları yapmanın sırası değil şimdi," dedi.

Mouret kararını verdi. Güler yüzle ve pek sevinçli bir tavırla yerinden kalktı. Onun bu hali Baron'u çok şaşırtmıştı. Beraberce büyük salona geçtiler. Genç adam salona girerken, dudaklarındaki tatlı bir tebessümle, "Bayanlar, her zaman olduğu gibi şimdi de emrinizdeyim," dedi.

Bunu bir zafer uğultusu karşıladı. Biraz daha ilerlemek zorunda kaldı. Kadınlar kendi aralarında ona bir yer açtılar. Tuillerie Parkındaki ağaçların ardından güneş batıyordu. Hava yavaş yavaş kararıyor, geniş salona ince bir gölge düşüyordu. Gurup vaktinin en tatlı saatiydi. Sokaklarda gün ışığının ölgünleşmeye başladığı, Paris'in apartman dairelerinde lambaların yakılmaya hazırlanıldığı hafif bir şehvet anının heyecanı yaşanıyordu. Bay De Boves ile Vallagnosc, iki gölge halinde hâlâ pencere önünde duruyorlardı. Birkaç dakika önce sessizce içeri girmiş olan Bay Marty, sırtındaki dar ve temiz redingotu, derslerden yorgun ve üzgün çehresiyle, salona bir yoksulluk havası getirmişti. Kadınların giyim kuşamdan bahsetmeleri yorgun adamı daha da yormuştu. Tam o sırada bayan Marty, "Şu büyük satışlarınız hep pazartesi günleri mi olacak?" diye sordu.

Kadınlarla konuşurken, bir aktörün flütten çıkan sesine benzer bir sesle, "Elbette hanımefendi," dedi Mouret.

O sırada Henriette de söze karışıp, "Biliyorsunuz, hepimiz geleceğiz." dedi. "Harikalar hazırladığınız söyleniyor..."

Delikanlı aldırmaz gibi görünerek, "Ne harikaları canım! Takdirlerinize lâyık olalım yeter," diye karşılık verdi.

Kadınlar peş peşe sorudukları sorularla onu sıkıştırıyorlardı. Bayan Bourdelais, bayan Guibal, hatta Blanche bile ondan bazı şeyleri öğrenmek istiyordu.

Madam de Boves ısrarla, "Canım, bize biraz anlatın," dedi. "Meraktan çatlatacaksınız bizi."

Etrafını sarmış, onu soru yağmuruna tutuyorlardı. O sırada Henriette onun henüz çay bile içmediğini fark edip üzüntüsünü belirtti. Kadınlar ona hizmet etmek için kendi aralarında yarışa girdiler. Ama buna karşılık olarak ondan, sorularına cevap vermesini istediler. Bayan Marty fincanı tutuyor, Henriette çayı dolduruyordu. Bayan De Boves ile Bourdelais ise şekeri atamak için birbiriyle çekişiyordu. Mouret oturmak istememiş, onların arasında ayakta kalarak çayını içmeye başlamıştı. Kadınlar ona daha da yaklaştılar. Işıl ışıl parlayan gözleriyle ona dikkatle bakıyorlardı.

Madam Marty sabırsızlanarak, "Şu sizin piyasaya yeni sürdüğünüz Paris Mutluluğu adındaki ipekli nasıl bir kumaştır?" diye sordu.

"Şahane bir kumaş! İri taneli bir dokuma; esnek olduğu kadar da dayanıklı... Göreceksiniz hanımefendiler, sizler de çok beğeneceksiniz. Bunu yalnız bizde bulabilirsiniz, çünkü patentini satın aldık."

Madam Bourdelais de coşkuyla, "Gerçekten de çok güzel bir ipekli. İnanılır gibi değil, böylesine güzel bir ipekliyi beş frank altmı santime bulabilmek mümkün değil," dedi.

Reklamları duyan kadınlar günlerdir bu ipeklilerin peşindeydiler. Arzu ve kuşku arasında bocalıyor, hep bu kumaştan söz açıyor, satın alacaklarına yemin ediyorlardı. Meraklı sorularla delikanlıyı bunaltan kadınların mizaçları da meydana çıkıyordu. Harcama hastalığına tutulan Madam Marty,

Kadınların Cenneti'nde önüne geleni satın alır, bayan Guibal ise saatlerce tezgâh tezgâh dolaşır, satıcılarla çene çalar, renk renk kumaşlara bakıp göz zevkini doyurduktan sonra, bir mendil bile almadan dışarı çıkardı. Eli sıkı bayan Madam de Boves, bir türlü satın alamadığı eşyalara garezle bakardı. Basiret ve feraset sahibi orta halli, becerikli bir ev kadını olan Bourdelais, alışverişlerini indirimli satış zamanlarından yaptığı için hep kârlı çıkardı. Oldukça şık ve zarif bir kadın olan Henriette ise, başka butiklerden giyinir, büyük mağazalardan ancak eldiven, tuhafiye, iç çamaşırı gibi şeyler satın alırdı.

Mouret, şarkı söyler gibi ahenkli bir sesle, "Şaşırtıcı ucuzlukta ve çok zengin çeşitlerimiz var," dedi. "Size, altın derisi diye adlandırılan ışıl ışıl taftamızı öneririm. Fantastik ipeklilerde, büyük bir zevk inceliğiyle en güzel desenler seçilmiştir. Bizdeki kadife çeşitlerini de başka bir yerde bulamazsınız. Bakın, size bir haberim var. Bu yıl çuha kumaşlar çok tutuluyor. Bir de şiltelerimizi, İskoç yapağılarımızı bir görün!"

Kadınlar, ağızları yarı açık, dudaklarında tatlı bir tebessümle, büyülenmişçesine onu dinliyorlardı. Gözlerini kendilerini kışkırtan mağazacıya dikmiş, bütün varlıklarıyla ona yoğunlaşmışlardı. Gözleri dalıyor, enselerini heyecanlarının sıcaklığı yakıyordu. Mouret ise, bütün bu zarif kadınların ipek gibi saçlarından yükselen baygın kokuları içine çekiyor, her cümlenin sonunda, elindeki fincandan çayını yudumluyordu. Tahrik edici bu keskin kokuları çayın tatlı kokusu biraz hafifletiyordu. Mouret'den gözlerini ayırmayan Baron Hartmann, kadınları böylesine avucunun içine alabilen çekicilikteki delikanlının etkisinde kalmış, gittikçe ona karşı hayranlık duymaya başlamıştı. Perişan yüzü zarif tutkularla güzelleşmeye başlayan bayan Marty, "Demek bu yıl çuha kumaşlar giyeceğiz," dedi. "Öyleyse size bir uğrayayım."

Açık renk gözleriyle dikkatleri üzerine çeken Madam Bo-

urdelais, sıra kendine gelince, "Perşembe günleri sizde kupon satışları var, değil mi?" diye sordu. "Bilirsiniz, ben giyime pek tutkunum. İndirimli satışları bekliyeyim en iyisi."

Sarı saçlı güzel başını ev sahibesine çevirerek, "Ya sen, gene Sauveur'den mi giyiniyorsun?" diye sordu.

"Ben mi, aman Allah'ım! Evet, tabii," diye cevap verdi Henriette. "Gerçi Sauver çok pahalı, ama Paris'te onun gibi usta terzi yok. Kimse onun kadar iyi korse yapmasını bilmez. Hem, Mösyö Mouret ne der bilmem, ama hiçbir yerde bulunmayan şahane desenler Sauver'de var. Ben, sırtımdaki bir elbisenin eşini başkasında görmek istemem."

Mouret gülüsedi. Sonra da bayan Sauveur'ün kumaşlarını *Kadınların Cenneti*'nden aldığını ileri sürdü. Gerçi, ünlü terzinin birkaç parça kumaşı üreticiden aldığı doğruydu, ama siyah ipekliler için Mouret'nin indirimli satışlarını bekler, sonra fiyatları iki-üç katma çıkararak stoklara beleşden konardı.

"Artık iyice eminim ki," dedi Mouret, "Sauveur bundan sonra adamlarını gönderip bizden bol bol Paris Mutluluğu'ndan aldıracaktır. Aynı ipekliyi üreticiden niçin daha pahalıya alsın ki? Yemin ederim, biz zarardayız."

Böylece kadınlara son darbesini vurmuş oldu. Ucuza satın almak, tüccara madik atmak anlamına gelirdi ve bu da kadınların satın alma arzusunu tahrik ederdi. Kurnaz Mouret, kadın psikolojisinden çok iyi anlardı. Neşeli bir tavırla, "Biz her şeyi zararına satıyoruz," dedi.

Mermer masa üzerindeki Madam Desforges'in yelpazesini alarak, "Şu yelpazeye bir bakın," dedi. "Size kaça mal oldu?"

"Danteli yirmi beş, çerçevesi iki yüz franga," dedi Henriette.

"Güzel, Chantily gibi kaliteli bir danteli doğrusu bedavaya almışsınız. Fakat buna rağmen bizde aynı dantel on sekiz franga satılıyor. Çerçevesine gelince, sevgili hanımefendi,

kusura bakmayın ama iyi bir kazık yemişsiniz! Ben aynısını size rahat rahat doksan franga bırakırdım."

Madam Bourdelais, Madam de Boves'e dönerek, "Sana söylememiş miydim?" diye haykırdı.

"Doksan franga mı?" diye kendi kendine mırıldanır gibi söylenmeye başladı Madam de Boves. "Yelpazesiz gezmeye değmezmiş. Baksana, bedava ayol!"

Yelpazeyi eline aldı, kızı Blanche'la beraber tekrar incelemeye koyuldu. Muntazam yüzündeki uykulu gözlerinde doyumsuz kaprisinin hüzün dolu arzusu belirmişti. Yelpaze kadınların ellerinde ikinci kez dolaştı. Hep beraber şaşkınlık ve hayranlık belirtilerini gösteriyorlar, coşkun duygularını bastıramıyorlardı. Mösyö de Boves ile Vallagnosc pencere önünden ayrılmışlardı. De Boves, ayartmaya niyetlendiği bayan Guibal'in tam arkasında durmuş, mağrur ve kendinden emin tavrıyla kadının korsesine bakıyordu. Matmazel Blanche'a doğru eğilmiş olan Vallagnosc ise, ona bir şeyler söylemek için cazip sözler aranıyordu.

"Bu siyah dantelin etrafındaki beyaz çerçeve biraz sakil duruyor, değil mi Matmazel?" diyebildi sonunda.

Ablak yüzü hiç renk vermeyen genç kız, "Oh, bana mı dediniz?" diye karşılık verdi. "Geçenlerde bir yelpaze gördüm, sedef bir çerçeve içinde beyaz tüyleri vardı. Öylesine el değmemiş bir şeydi ki!"

Karısının yelpazeye dokunaklı bakışlarını fark eden Mösyö de Boves de, "Bu hassas yelpazeler hemen kırılır, değil mi?" diyerek nihayet söze karıştı.

Pek güzel kızıl saçları olan Madam Guibal somurtarak, ilgisiz bir tavırla, "Bana bunun lâfını etmeyin! Benimkileri ha bire yapıştırmaktan canım çıktı," dedi.

Kırmızı deri çantasını bir süreden beri dizlerinin üzerinde tutmakta olan Madam Marty, çok heyecanlı görünüyordu.

Satın aldıklarını henüz göstermemişti. Onları arkadaşlarına göstermek için âdeta kösnül bir istekle yanıp tutuşuyordu. Kocasının yanında olduğunu unutarak, nihayet çantasını açtı; dar bir mukavva parçasına sarılmış birkaç metrelik bir dantel çıkardı.

"Valansiyen danteli," dedi. "Kızım için aldım, üç santim eninde, bir doksa boyunda. Nasıl, çok hoş değil mi?"

Dantel elden ele dolaştı. Kadınlar hayran kalmıştı. Mouret, bu tür küçük garnitürleri fabrika fiyatına sattığını söyledi. Bu sırada bayan Marty, gösterdiklerini şimdi saklamak ister gibi çantasına soktu. Fakat dantelin uyandırdığı hayranlık karşısında dayanamadı, bir mendil daha çıkardı.

"Bir de şu mendili aldım," dedi. "Brüksel işi, iğne oyası. Şekerim, bedavaya aldım, sadece yirmi frank."

Çantanın içindekilerin sonu gelmiyordu. Bayan Marty'in yüzü, soyunan bir kadının utancıyla, hem zevkten, hem de çekingenlikten al al olmuştu. Gösterdiği her dantelle yüzü daha da sevimli hale geliyor, yeni bir çekicilik kazanıyordu. Sarı İspanyol dantelinden otuz franga bir kravat almıştı. Gerçi buna ihtiyacı yoktu, fakat tezgâhtar, bu bir fırsattır, yakında fiyatlar artacak demiş, o da almak zorunda kalmıştı. Daha sonra Chantilly dantelinden bir örtü gösterdi. Bu biraz pahalı sayılırdı, elli frank! Fakat çok işe yarayacak bir şeydi. Kendisi kullanmaktan bıksa da, kızına bundan bir şeyler yapabilirdi. histerik bir gülümsemeyle, "Aman tanrım!" diye bir çığlık attı. "Dantellere hiç dayanamıyorum. Ne güzel şeylerdir bunlar! İçeri girdiğimde bütün mağazayı satın alasım geliyor."

Kontes de Boves, elindeki büyük gözenekli danteli uzun uzun inceleyerek, "Peki, ya buna ne demeli?" diye sordu.

"Bu mu? Bu da ikisinin arası bir şey. Yirmi altı metre, metresi bir franga satılıyordu. Dayanamayıp onu da aldım."

Bayan Bourdelais şaşkındı. "Peki, bundan ne yapmak niyetindesiniz?" diye sordu.

"Gerçekten ben de bilmiyorum. Ama deseni çok güzel!"

Tam o anda gözlerini kaldırdı. Karşısında dehşete kapılmış gibi sararan kocasını fark etti. Adam daha da sararmış görünüyordu. Bütün varlığının, zar zor kazandığı parasının talan edildiğini gören bir çaresizin hüzün dolu görüntüsünü almıştı. Karısının her dokunduğu dantel onun için bir felâket sayılıyordu. Lâf anlamaz öğrencilerle ders yapması, yağmur çamur demeden bir dersten diğerine koşması canını sıkıyordu. Hayatındaki bütün gayretleri, aile içi sorunların yarattığı cehennemî bir rahatsızlığın sonucu boşa gidiyordu. Kadın, kocasının gittikçe artan endişeleri karşısında mendili, örtüyü, kıratı gizlemek için ellerini sinirli bir şekilde onların üzerinde gezdirdi. Sıkıntılı bir gülüşle, "Sizin yüzünüzden kocamdan papara yiyeceğim," dedi. "Fakat sizi temin ederim ki, çok makul davrandım. Beş yüz franga bir dantel vardı, bayıldım, ama almadım."

Bayan Guibal sakince, "Niçin almadınız? Kocanızdan mı koktunuz?" diye sordu. "O bir şey demezdi. Bay Marty nazik bir insandır."

Adam, Bayan Guibal'i selâmlayarak, karısının bu konularda serbest olduğunu söyledi. Fakat bu dantel meselesi aklına geldikçe sırtından aşağı buz gibi terler iniyordu. O sırada Mouret büyük alışveriş merkezlerinin refahı artırdığını, ekonomiye katkıda bulunduğunu, orta sınıfı geliştirdiğini söyleyince, tepesi attı. Ona öfke dolu gözlerle baktı. Bu bakış, karşısındaki düşmana saldırmak cesaretini gösteremeyen, çekingen ve üzüntüye düşmüş bir adamın öfkeli bakışıydı.

Kadınlar, hayran kaldıkları dantelleri ellerinden hâlâ bırakmamışlardı. Kendilerinden geçen kadınlar, onları elden ele dolaştırıyor, danteller ellerine değdikçe zevkten mest olu-

yorlar, âdeta sıkı bir dayanışma içinde birbirlerine daha da sokuluyorlardı. Dizlerinde duran bu harika dokumaları okşarlarken, ateşe tutulmuşlar gibi parmakları yanıyor, gözleri parlıyordu. Mouret'yi de aralarına almışlar, onu soru yağmuruna tutmaya başlamışlardı. Hava gittikçe kararduğından, bir dantelin gözeneğini incelemek için başını eğmek zorunda kalan genç adamın sakalı bu güzel kadınların saçlarına değiyor, yayılar rayihalar delikanlıyı mest ediyordu. Gün batımının bu kösnül anında, yumurtanın bombesi gibi yuvarlak ve dolgun omuzlarından yükselen o tahrik edici kokular Mouret'yi baştan çıkarmaya yetse de, genç adam onlara yine de yüz vermiyordu. Onların arasında sanki bir kadınmış gibi kayıtsız davranıyor, kadınlar ise, ruhlarının ta derinliklerine kadar girmesini bilen bu adama kolaylıkla kendilerini kaptırıyorlardı. Bu kadınların hepsi onun pençesi altındaydı ve bu bezlerin mutlak hükümdarı olarak onun merhametine sığınmışlardı. Salonun loş köşesinden baygın bir şekilde yükselen, "Oh, Mösyö Mouret, Mösyö Mouret!" mırıltıları duyuldu.

Mobilyaların pirinç kaplamalarına gurubun ışıkları yansımaktaydı. Kadınların yuvarlak dizlerindeki danteller kar yığını gibi bembeyaz görülüyor, porselen çaydanlığın kenarlarındaki bir ışıltı, alevler gibi yanıp sönerek parlıyordu. Çayın tatlı kokusuyla ılıklaşmış bir aşk köşesinde yanan gece lambasının uyandırdığı bir heyecanı hatırlatıyordu bu durum. Fakat hizmetçilerden biri elindeki iki lambayla içeri girince büyü bozuldu. Salon neşe ve sevinçle uyandı. Bayan Marty dantellerini çantasına yerleştirirken, Kontes de Boves de romlu pastasını yemekle meşguldü. Bu sırada Henriette yerinden kalkarak, pencere önünde ayakta duran Baron'a yaklaştı. Baron genç adama hayran olmuştu, yavaş bir sesle, "Çok yakışıklı biri," dedi.

Henriette, âşık bir kadının yüreğinden kopan bir feryada engel olamadan, "Değil mi ya?" diye haykırdı. "Onun çok yakışıklı olduğunu size söylemiştim."

Yaşlı Baron gülümseyerek, bir zamanlar tutkuyla sevdiği bu kadına şimdi bir baba şefkatiyle baktı. Bu kadının birine böylesine tutulduğunu ilk defa fark ediyordu. Gerçi, onu kısmayacak kadar olgundu, ne var ki, çok şefkatli görünmesine rağmen, böylesine soğuk bir gencin eline düşmesine acıdı. Onu uyarmak amacıyla sesine alaycı bir ton vererek, "Dikkat edin güzelim!" dedi. "O, hepinizi bir lokmada yutabilir."

Henriette'nin güzel gözlerinde bir kıskançlık alevi parladı. Mouret'nin Baron'la yakın olmak için kendisini kullandığı kuşkusuzdu; bunu anlamıştı. O an delikanlıyı deli etmeye, aşktan çıldırtmaya yemin etti. Neşeli bir tarzda, "Oh! hep öyledir," dedi. "Sonunda kurt kuzuyu yer!"

O zaman Baron da durumu anlayarak, bir baş işaretiyle onu yüreklendirdi. Kim bilir, Mouret'nin üstesinden gelecek kadın belki de Henriette idi.

Mouret, hareket halindeki makinelerini göstermek için Vallagnosc'u mağazasına davet ettikten sonra, vedalaşmak için Baron'a yaklaştı. Baron onu bir süre pencere önünde, kararmakta olan bahçeye bakarak ayakta tuttu. Bu cazibe karşısında nihayet o da gevşemişti. Mouret'nin kadınlara nasıl egemen olduğunu bizzat onların arasındayken görmüş ve ona inanmıştı. Bir ara alçak sesle kendi aralarında bir şeyler konuştular. Sonra Baron, "Peki, şu işi bir tahkik edeyim... Pazartesi günkü satışınız istediğiniz gibi olursa, söylediklerinizi önemle dikkate alacağım. Bu iş oldu sayılır," dedi.

El sıkışıp ayrıldılar. Mouret sevinçten uçuyordu. Önce mağazaya uğradı. Her akşam yemeğinden önce hesaplara bir göz atmazsa içi rahat etmezdi.

IV

Ekim ayının onuna rastlayan o pazartesi günü, parlak bir sabah güneşi, bir haftadır Paris'i karartan kara bulutları bir zafer neşesiyle delmeye başlamıştı. Bütün gece toz gibi çiseleyen ince bir yağmur sokakları çamura bulamıştı. Fakat gün doğduğunda bulutları dağıtan hafif bir rüzgâr esmiş, ıslak kaldırımları kurutup mavi gökyüzü bahar seması gibi neşeyle uyandırarak berraklaştırmıştı.

Kış yeniliklerinin satışı şerefine *Kadınların Cenneti* de, sabahın sekizinden itibaren bu parlak sabah güneşinin ışıklarıyla aydınlanmıştı. Kapıda bayraklar dalgalanıyor, sabahın serin havasında yünlüler uçuşuyordu. Gaillon meydanı bir panayır yeri gibi canlı ve uğultuluydu. Her iki caddeye bakan vitrinlerin silinip temizlenmiş camlarından görünen ürünler, bir senfoninin renk ve ses kompozisyonu kadar canlıydı. Herkesin bedavadan bakarak gözlerini doyurabileceği bu vitrinlerde âdeta bir renk cümbüşünün, bir sokak sevincinin coşkusu yaşanıyordu.

Bu saatte mağazaya pek müşteri gelmezdi. Sadece acele işi olan tek tük alıcılar, öğleden sonraki kalabalıkta sıkışmak istemeyen ev kadınları ya da yolu tesadüfen oraya düşenler uğrarlardı. Bu yüzden de mağaza, cilalı parlak parkesi, dolu tezgâhlarıyla henüz müşterisiz görünüyordu. Sabahın aceleci kalabalığı, vitrinlere sadece bir göz atıp, adımlarını yavaşlatmadan işlerine koşuyordu. Saat dokuz olmasına rağmen, Neuve-Saint-Augustin Caddesi ile Gaillon Meydanı arasındaki park yerinde sadece iki kupa fayton bekliyordu. Yalnız, mahalle sakinlerini, özellikle küçük esnafı mağazanın flama ve bayrakları harekete getirmiş, kaldırım kenar-

larında, sokak köşelerinde grupçuklar halinde toplanarak, durumu acı bir eleştirel yaklaşımla izlemelerine neden olmuştu. Oları en çok kızdıran şey, hareket bürosunun önündeki Michodière caddesinde, Mouret'in artık âdet haline getirdiği dört arabydı. Hele bunlardan boyalı olan biri vardı ki, her tarafında müessesinin adı yazılıydı. Harika bir atın çektiği arabayı bir gün öncesinden paketlerle doldurmuşlardı. Günün muazzam indirimli satışlarını gösteren koca bir afişi Paris'in her köşesine ulaştıracaktı. Eski Elbeuf'ün eşiğinde durup rakibinin bu muzaffer geçişini seyreden Baudu, sapsarı kesilmişti. Nefret ettiği bu lânetli şey, bir yıldız gibi parlamaya başlayan *Kadınların Cenneti*'nin ta bulvarlara kadar duyurulması sağlanacaktı.

Birkaç kupa fayton gelip peş peşe sıraya girmişti. Ana kapının ağzında nöbet bekleyen mağaza görevlilerinde, her yeni müşteri geldiğinde bir kıpırdanma oluyordu. Bunların üzerinde müessesenin özel formaları vardı. Ceket ve pantolonları açık yeşil, yelekleri sarı ve kırmızı çizgiliydi. Yüzbaşılıktan emekli olan müfettiş Jouve, sırtındaki redingotu, boynundaki beyaz kravatı ve göğsünde dürüst geçmişinin göstergesi madalyasıyla kadınları çok kibar karşılıyordu. Onlara doğru eğilerek, eliyle reyonları gösteriyordu. Sonra bu kadınların tümü, sanki bir şark hareminde toplanacaklarmış gibi aniden gözden kayboluyorlardı.

Kapıdan giren herkes, buranın cezbediciliği karşısında bir hayranlık duyuyor ve şaşkınlık yaşıyordu. Bu şaşılası fikirler hep Mouret'den geliyordu. Önce, doğu ülkelerinden çok uygun fiyatlarla halılar satın almış, bunları eski ve yeni koleksiyonlar diye tasnif etmişti. Hâlbuki bugüne kadar bu eski halı koleksiyonlarını ancak antikacılar yapar, hem de ziyadesiyle pahalı satarlardı. Mouret, piyasayı halılarla dolduracak, onları sermayesine devredecekti. Bu arada, zevki daha ince olan

sanatseverleri cezp edecek, harikulâde bir dekor yaratacaktı. Ta Gaillon meydanından bu şark dairesi görülüyordu. Görevliler, patronlarının emrine uyarak, halı ve seccadeleri sergilemişlerdi. Kırmızı zemin üzerine karışık desenli İzmir halıları tavanı süslüyordu. Başka bir yanda, Karaman ve Suriye'nin sarı, yeşil, kırmızı motifli seccadeleri asılıydı. Çoban gocukları gibi kalın dokunmuş Diyarbakır seccadeleri başka bir yandaydı. İsfahan ve Tahran'ın ince, uzun şahane halıları ile Şumka, Madras ve Kırmanşah'ın enli halıları bir düşler âleminin bahçesine serpilmiş şakayık ve palmiye dalları gibi göz dolduruyordu. Yığın yığın halılar, renk ve desen güzelliğiyle birbirleriyle yarışıyorlardı sanki. Orta yerde bir Agra halısı vardı ki, beyaz zemin üzerinde erguvan renklerin uçuştuğu geniş mavi kenarlı saçaklarıyla harika bir sanat eseriydi. Bu güzellik her taraftan görülüyordu. Kadife ışıltıları yansıyan Mekke halıları, üzerlerinde dinsel motifleri bulunan Dağıstan namaz seccadeleri, rengârenk çiçeklerle bezenmiş Kürt halıları, nihayet bir köşeye üst üste konmuş, biraz daha ucuz olan Gördes ve Kula halılarının yanında, Horasan seccadeleri de vardı. Bu muhteşem paşaçadırı, deve heybeleriyle kaplanmış, yerler sedir ve koltuklarla döşenmişti. Bu heybelerin üzerleri geometrik şekiller vardı ve bazıları, stilize edilmiş çiçek motifleriyle bezenmişti. Türkiye, Arabistan, İran, Hindistan bugün burada bir araya gelmiş, saraylar boşaltılıp cami ve hanlar yağma edilmişti sanki. Eskiden koyu renkte olan halılar şimdi solmuş, açık renkleriyle dikkati çekiyordu. Koyu altın renginde olanların diğer tonları bastırdığı görülüyordu. Belli ki bu harika renk halitaları fırında pişirilerek elde edilmiş ve yünlülerin üzerinde desen olarak kullanılmıştı. Bu yabancı sanatın ihtişamı, onları işleyen ustaların ne büyük bir yeteneğe sahip olduklarını açıkça gösteriyor, doğunun o bilmediğimiz güneşli ülkelerinin uzak görüşlülüğünü ortaya koyuyordu.

Pazartesi sabahın sekizinde işe başlayacak olan Denise, şark bölümünden geçerken, şaşkınlıktan az daha küçük dilini yutacaktı. Kapının girişinde kurulan bu harem görünümü onu şaşırtmış, mağazanın girişini tanıyamamıştı. Yardımcı işçilerden biri onu çatı katındaki bayan Cabin'e götürdü. Valizini de beraber getirmişti. Cabin, satıcı olarak işe alınan genç kıza yedi numaralı odayı verdi. Burası, kapak penceresi çatıya doğru açılan daracık bir yerdi. Mobilya olarak, küçük bir karyola, ceviz kaplama bir dolap, bir tuvalet masası ve iki de sandalyesi vardı. Birbirine benzer yirmi oda, manastır koridorunu andıran, sarıya boyanmış bu yerde yan yana dizilmişti. Mağazada çalışan otuz beş kadından, Paris'te yalnız yaşayan yirmi genç kız burada yatıyordu. Geri kalan on beşi ise dışarıda, akrabalarının yanında kalıyorlardı. Denise odasına girince, fırçalamaktan yer yer aşınmış sırtındaki ince yünlü giysisini çıkardı. Valognes kasabasından gelirken, yenleri aşınmış bu giysisinden başka bir şey getirmemişti. Sonra müessesenin verdiği tek tip siyah ipekliyi sırtına geçirdi. Yatağının üzerinde kendisini bekleyen rob biraz bol gelmişti. Hele omuzları çok boldu. Ama Denise yeni işi dolayısıyla öyle heyecanlanmıştı ki, zarafetin ayrıntılarına ayıracak zaman bulamadı. Şimdiye kadar hiç ipekli giymemişti. Aşağı indiğinde kendini, bayramlık esvapları içinde sıkılıp rahatsız olan köylüler gibi hissetti. Parıl parıl parlayan eteklerine bakıyor, kumaşın hışırtılarından utanıyordu sanki.

Aşağıya, reyona indiğinde, kendini yeni patlamış bir kavganın ortasında buldu. Clara cırlak bir sesle, "Fakat Madam, ben ondan önce gelmiştim!" diye bağırıyordu.

Marguerite ise, "Bu doğru değil," diye itiraz ediyordu. "Sağ ayağımı tam içeri atmıştım ki, beni kapıda itti."

Bütün bu gürültü patırtı, isimlerini kara tahtadaki satıcı listesine yazdırmak içindi. Satıcı kızlar mağazaya girer gir-

mez adlarını bu tahtaya yazarlar, içlerinden biri bir müşteriyle ilgilendikten sonra, tekrar kendini isim sırasına ilave ederdi. Bayan Aurelie, Marguerite'i haklı buldu. Clara öfkeden küplere biniyordu. Dişlerini gıcırdatarak, "Hep haksızlık yapılıyor!" diye söylendi.

Denise'in kapıda belirmesi, kadınların barışmasını da sağlamıştı. Ona baktıktan sonra birbirlerine gülümsediler. İnsan hiç böyle giyinir mi idi? Denise, acemice bir tavırla kara tahtaya yaklaşıp adını en sona yazdı. O sırada Madam Aurelie genç kızı endişeli bir çehreyle inceliyordu.

"Güzelim, giydiğiniz bu entariye sizin gibi iki kişi sığar. Bu size çok bol, onu daraltmamız gerek. Hem üstünüze yakıştıramamışsınız da... Biraz bana yaklaşın da, şu kılığınızı bir parça düzelteyim," demek zorunda kaldı.

Hazır giysilerin kapalı tutulduğu aynalı dolaplardan birinin önüne götürdü genç kızı. Meşe doğrama aynalı dolaplar, kırmızı kadife koltuklarla döşeli bu geniş yer, misafirlerle dolup taşan otellerin lobisine benziyordu. Müessese kuralları gereği tek tip ipekli elbise giyinmiş olan genç kadınlar, müşterileri karşılamaktan fırsat bulup oturamadıkları yarım düzine iskemle arasında dolaşırlarken bu lobi benzerliğini daha da güçlendiriyorlardı. Hepsinin korsalarının iki düğme arasında, tam göğüslerinin hizasında, ucu havaya kalkık iri birer kurşun kalem, ceplerinde ise, ucu dışarı sarkmış bir not defteri bulunuyordu. Bu, onların görünümlerine ayrı bir hava vermekteydi. Kadınların bazıları riski göze alıp, yüzük, broş, altın zincir ya da kolye gibi takılar takarlardı. Fakat onların asıl zarafeti, tek tip giysilerinin biteviye görünümüne karşı direnmek için pek bir özen göstererek açık tuttukları saçlarında gözlenirdi. Bu monoton giysilerinin içinde saçlarına türlü biçimler vererek, onları pek güzel şekillere sokar, kendilerine kraliçelerin gururlu görkemini verirlerdi. Bol ve gür saçlardan

mahrum olanları ise, takma örgü ya da topuzlarla bu eksikliklerini gidermeye çalışırlardı.

Bayan Aurelie sinirli bir tarzda, "Şu kemerinizi biraz öne çeker misiniz!" diye çıkıştı. "İşte, sırtınızın kamburu düzeldi en azından. Şu saçlarınızın haline bakın! Bunları böyle süpürge gibi bırakmak delilik! Gür saçlarınız var, isterseniz onlara şahane biçimler verebilirsiniz."

Gerçekten de Denise'in en güzel yeri saçlarıydı ve saman sarısı bu saçlar nerdeyse topuklarına kadar iniyordu. Bu saçları taramak da bazan bir mesele oluyordu. Çoğu zaman bunlarla uğraşmaya vakit bulamayan Denise, kolaya kaçar, alelacele hepsini ensesinde toplardı. Bu saçları kıskanan Clara, işi alaya vurmaya başladı. Denise, bu sabah da saçlarını gelişigüzel toplamıştı. Clara, çamaşır reyonunda satıcı olarak çalışan birine bir işaret yaptı. Geniş yüzlü, sevimli görünümlü bir genç kızdı bu. Esasen bu iki reyon, iki rakip gibi birbirini çekemezdi. Ama birbirleriyle dalga geçmek amacıyla bazan kendi anlaştıkları da olurdu. Clara bir yandan dirseğiyle Marguerite'i dürtüyor, bir yandan da, "Matmazel Cugnot, şunun yelelerine bir baksanıza!" diyordu.

Diyordu ama, umduğunu bulamamıştı. Çamaşır satıcısı kız, şakalaşmak niyetinde değildi. Bir süre Denise'i dikkatle takip etmiş, reyona geldiğinden beri ona yapılan eziyetleri açık bir şekilde fark etmişti.

"Ne olmuş yani!" dedi. "Kimin böyle yelesi var?"

Clara ve Marguerite'e aldırmadan kendi reyonuna gitti. Kızlar bozuma uğramış, şaşırmışlardı. Denise şükran duygusu dolu gözlerle, kendisinden yana çıkan kıza bakıyordu. Bayan Aurelie, ona bir not defteri uzattı. Defterin üzerinde adı yazılıydı.

"Ziyanı yok," dedi, defteri verdikten sonra. "Yarın her şey düzelir. Şimdi müessesenin âdetlerini öğrenmeye dikkat edin.

Satışlarda sıranızı bekleyin. Sanırım bugün zor bir gün olacak. Bu arada yetenekleriniz hakkında da bir fikir edineceğiz."

Bu sırada tezgâhlar hâlâ boştu. Sabahın bu saatlerinde konfeksiyonlara pek müşteri gelmezdi. Satıcı kadınlar kendilerini öğleden sonraki satışlara hazırlamak niyetinde olduklarından, yorulma zahmetine de katlanmıyorlardı. Dik durup, ağır hareketlerle ortada dolaşıyorlardı. Denise, boş duruyor görünmemek için elindeki kalemi yonttu, sonra diğerleri gibi onu göğsündeki iki iliğin arasına soktu. Cesaretini toplamaya çalışıyordu. Yerini doldurmalı, kendisine verilen görevi hakkıyla başarmalıydı. Bir gün önce atama emrini aldığında, aylık almadan bir süre denemesi gerktiği de söylenmişti. Fakat yapacağı satışlardan kendisine küçük bir pay verilecekti. Denise böylelikle, yılda bin iki yüz frank kazanacağını umuyordu. Biraz daha zahmete girerse, bu kazanç yılda iki bine kadar çıkabilirdi. Bütçesini hazırlamıştı, bir miktar parayı kardeşi Pepe'nin pansiyon masrafları için ayıracaktı. Ustasından kırk para yardım almayan Jean'a da ara sıra yardım edecekti. Belki de kendisi için giysiler ve iç çamaşırları bile alabilirdi. Ama böyle büyük bir meblağa erişebilmek için çok çalışması, cesur olması, çevresinde kimseyle ters düşmemesi gerekiyordu. Başarı için arkadaşları ile yarışma içinde olması, kendi hakkını savunması doğaldı. Kendisini böyle bir mücadeleye hazırlamayı düşünürken, reyonun önünden geçen ve kendisini gülümseyerek selamlayan uzun boylu birini gördü. Deloche'u tanıdı, o da bir gün öncesinde işe alınmış, bu sabah dantel reyonunda işe başlamıştı. Onu gördüğünde, Denise de hafif bir gülüsemeyle selam verdi. Yeniden karşılaştığı bu gençte, geleceğe dair iyi şeyler olacağını hissetmişti.

Saat tam dokuz buçukta, ilk serviste çalışanları kahvaltıya çağıran çanın sesi duyuldu. Daha sonraki çalışta ise, ikinci servisin çalışanları kahvaltıya indi. Mağazaya henüz müş-

teri akını başlamamıştı. İkinci satıcı olan dul bayan Frederic, felâket tellalı gibi haberler yaymaktan hoşlandığından, kısa ve kesik cümlelerle, günün berbat geçeceğini, kimsenin tezgâhlarına uğramayacağını söyleyip duruyordu. Ona göre, en iyisi tezgâhları toplayıp eve gitmekti. Bu keramet, sert huylu Marguerite'in düz yüzünü kederlendirmişti. Dizginleri koyuverilmiş bir beygiri andıran Clara, müessese iflas ettiği takdirde memleketine dönmeyi ve Verrière koruluğunda bir parti vermeyi düşünüyordu.

Bayan Aurelie ise, Roma İmparatorluğu'nun zafer veya mağlubiyetinden sorumlu bir kumandan edasıyla, boş reyonda ciddi ve sessiz adımlarla dolaşıp duruyordu.

Saat on bire doğru birkaç müşteri gelmiş, Denise'in satış sırası yaklaşmıştı. O sırada içeriye bir kadın daha girince, Marguerite, "Şu şişko taşralıya bir bakın," diye mırıldandı.

Kırk beş yaşlarındaki bu şişman kadın, ara sıra Paris'e gelir ve trenden iner inmez *Kadınların Cenneti*'nin yolunu tutar, taşra kasabalarında uzun zaman dişinden tırnağından arttırarak biriktirdiği paraları bir günde tüketirdi. Malları görmeden almak istemediği için, siparişlerini mektupla vermezdi. Alacağı malları enine boyuna yoklamaktan büyük bir zevk alırdı. Genellikle düzinelerle iğne iplik alır, söylendiğine bakılarsa, bunları taşrada kâr ederek satardı. Adı Boutarel olan bu kadını mağazada herkes tanırdı. Güneyde, Albi'de otururdu. Hayatının diğer ayrıntıları kimsenin ilgisini çekmezdi. Müşterileri karşılamak için birkaç adım ilerleyen bayan Aurelie, "Hoşgeldiniz Madam, Nasılsınız?" dedi ve "Birazdan hizmetinize gelecekler," diye ekledi.

Hemen ardından da satıcı kızlara dönerek, "Hanımlar!" diye seslendi.

Denise yaklaşırken, Clara bir dirsek darbesiyle onu engelledi. Clara, mağaza dışında da para kazandığından, aslın-

da satışlarda pek de atılgan davramazdı. Şimdi ise, yeni gelmiş olan Denise'ye soğuk bir oyun oynamak ve müşterisini elinden almak için böyle davranmıştı.

Denise, "Kusura bakmayın, sıra benimdi," dedi. Ama Bayan Aureli sert bir bakışla onun uzaklaşmasını sağladı. "Sıra mıra yok, burada benim sözüm geçer!" dedi. "Tanınmış müşterilerimize hizmet verebilmek için, önce işi öğrenmeniz gerekir."

Genç kız geriledi, yanaklarına süzülen gözyaşlarını göstermemek için sırtını mat aynalara dönerek, pencereden dışarı bakar gibi yaptı. Kendisine hep böyle mi davranılacaktı? Diğer satıcılar kendi aralarında dayanışma göstererek, onun iş yapmasını önlemek mi isteyeceklerdi? Geleceğini karanlık görmeye başladı. Böylesine bayağı bir çıkar birlikteliği arasında kendisini ezilmiş ve yalnız hissediyordu. Alnını endişeyle soğuk cama dayamış, karşıdaki Eski Elbeuf'e bakıyordu. Acaba yanında kalması için amcasına yalvarsa mıydı? Belki de yaşlı adam ona acır, bu yakarışını kabul ederdi. Önceki akşam yanından ayrılırken çok üzüntülüydü. Belki bu yüzden fikrini değiştirirdi. Kendisini kimsenin sevmediğini sandığı bu koca mağazada şu an öylesine yalnızdı ki... Derinden yaralanmış, kendini kaybetmiş gibiydi. Sevgili kardeşleri Pepe ile Jean da bu gece yabancıların yanında kalacaklardı. Oysa bugüne kadar ablalarının eteğinden hiç ayrılmamışlardı. Bu ayrılık onun için çok zor olmuştu. Genç kız, zorla tuttuğu gözyaşlarının ardından baktığı sokağı, sanki siste kalmış titrek perdeler arasından izliyor gibiydi. Bu sırada arkadan sesler geliyordu. Bayan Boutarel, "Bu bana hiç gitmedi," dedi. "Boynum sanki omzuma gömülmüş gibi..."

Clara, "Yanılıyorsunuz Madam," diye cevap verdi. "Omuzlar yerli yerine oturmuş. Fakat bilmem ki, manto üstü kürkle daha mı iyi olur acaba?"

Denise, omzunda bir el hissedince aniden yerinden fırladı. Bayan Aurelie, "Nedir bu hal?" diyerek, sert bir ses tonuyla onu uyardı. "Hiçbir şey yapmadan, şimdi de sokaktan gelip geçenleri mi seyrediyorsunuz? Bu böyle devam edemez!"

"Madam, biliyorsunuz, satış yapmama engel oldular."

"Sizin için başka işler de var matmazel, onları yapın! Baştan başlayın... Şu tezgâhlardaki malları katlayıp dolaba kaldırın bari."

Mağazaya gelen birkaç müşteriyi memnun etmek amacıyla dolapları boşaltmışlar, salonun sağ ve sol tarafına yerleştirilen iki uzun masanın üzerine her boydan mantolar, manto üstü kürkler, geniş ve dar etekler, her boy palto ve çeşitli kumaşlardan yapılmış giyisiler koymuşlardı. Denise, itiraz etmeden malları katlayıp yeniden dolaplara yerleştirmeye başladı. Bu türden basit işler gerçekten de yeni başlayanlara yaptırılırdı. Genç kız, yapması gerken işleri kusursuz yerine getirmeye çalışıyor ve baş satıcının kendisine satış iznini vermesini bekliyordu. Bu kadın ona önce, yardım etmek niyetindeymiş gibi göründü. Mouret kapıda belirdiğinde, kumaşları katlamaya devam ediyordu. Onun gelişi genç kızı birden sarstı, yanakları heyecandan al al oldu. Kendisine bir şeyler söyleyeceğini sanarak tuhaf bir ürperti geçirdi. Ama Mouret onu fark etmemişti. Bir anlık bir heyecala ilgilendiği bu kızı şimdi hatırlamıyordu bile. Yüksek sesle ve emredercesine, "Madam Aureli!" diye bağırdı.

Yüzü hafifçe solgun, bakışları ise kararlıydı. Gezinirken reyonları boş olduğunu fark etti. İşlerin kötü gitmesi ihtimali, kendine olan güvenini sarsmıştı. Gerçi saat henüz on birdi ve bu, ticaret hayat için kuşkusuz erken sayılırdı. Kalabalıklar öğleden sonraları, özellikle ikindi vakti çoğalırdı. Bunu deneyimlerinden biliyordu. Ne var ki, bazı belirtiler kendisini korkutuyordu. İndirimli satışlar başladığı için, sabah-

leyin de bir canlılığın olması gerekirdi. Oysa daha mahallenin kadınları bile gelmemişti. Şapkalarını bile giymeden mağazasına koşan komşuları bugün neredelerdi? Kendini savaşa hazırlayan büyük kumandanlar gibi her zaman cesur ve atak davranmasına rağmen, şimdi hafif bir tereddüt yaşıyordu. Bugün işlerinin iyi gitmeyeceğini sanıyor, mahvolacağını düşünüyordu. Bunun sebebini şu anda bilemiyordu. Önünden geçen kadınların yüzlerinden, duyduğu endişeleri okuduklarını sanıyordu.

Her zaman bir şeyler satın alan, salt bu amaçla uzak kasabasından Paris'e gelen bayan Boutarel bile, "Hayır, hoşuma giden bir şey bulamadım. Bakalım, belki daha sonra karar veririm..." diyerek, bir şey almadan çıktı.

Bu durumu Mouret de gördü. Bayan Aurelie, koşar adımlarla onun yanına gitti. İki kadın alçak sesle kendi aralarında çabuk çabuk bir şeyler konuştular. Bayan Aurelie'nin hareketlerinden, üzüldüğü anlaşılıyordu. Galiba alışverişin henüz hızlanmadığını söylüyordu. Sonra, bir bozgunu askerlerinden saklayan generaller gibi Mouret'le bir an birbirlerine baktılar. Mouret, ciddi ve yüksek bir sesle, "Bu kadınlar size yetmiyorsa, atölyeden bir kız daha alın, size biraz yardımı olur," dedi.

Büyük bir umutsuzluğa kapılmıştı. Kontrollerine devam etti. Sabahtan beri abuk sabuk lâflarla moralini bozan Bourdoncle'dan kaçıyordu. Satışları düşen iç çamaşır reyonundan ayrılırken onunla karşılaştı. Bourdoncle üzüntülerini belirtince artık patladı. Yüksek memurlarına bile yapmadığı bir sertlik ve katılıkla, "Rahat bırakın beni! İşler yolunda... Mızmızlık edenlerin hepsini kapı dışarı ederim!" diye bağırdı.

Holdeki merdivenin başına kadar gelip durdu. Oradan bakınca, bütün mağaza ayaklarının altında kalıyordu. İlk kattaki reyonları görebildiği gibi, zemin katındakileri de görüyor-

du. Yukarıdaki tenhalığa sinirlendi. Danteller bölümünde yaşlı bir kadın bütün kutuları yokluyor, ama bir şey satın almıyordu. Hafifmeşrep üç kadın, iç çamaşırları bölümündeki on sekiz kuruşluk yakaları uzun uzun incelemekle meşguldüler. Aşağıda, caddenin aydınlattığı örtülü galeride insanların biraz arttığını görerek sevindi. Evet, müşterilerin sayısı artmaya başlamıştı, ama bu, tezgâhların önünden ağır ağır geçen bir defile gösterisi gibi bir şeydi. Manifatura ve tuhafiye bölümünde kadınlar biraz daha kalabalıktı. Beyaz çamaşırlar bölümünde ise henüz kimse yoktu. Görevliler, parlak düğmeli yeşil ceketleri sırtlarında olduğu halde ellerini, kollarını sallayarak müşteri bekliyorlardı. Arada bir, boynunda beyaz kravatı, kasıntılı haliyle bir müfettiş geçiyordu. Mağazadaki sakinlik Mouret'yi özellikle üzüyor, yüreğinin sıkışmasına sebep oluyordu. Gerçi sokağa bakan galerilerin önünde insanlar yavaş yavaş ilerliyorlardı, ama bunlar ne zaman içeri gireceklerdi? Hol hâlâ bomboştu. Renkli camlardan süzülen ışık, beyaz bir huzme gibi etrafa yayılıyordu. İpekliler bölümü sanki kış uykusundaymış gibi görünüyordu ve insanı ürküten bir kilise sessizliğine bürünmüştü. Bir yamağın ayak sesleri, fısıltı halinde söylenen birkaç söz, kadınların etek hışırtıları, kaloriferin ısısına karışarak dağılıp gidiyordu. Dışarıda arabalar da görülmeye başlamıştı. Arabaların kapıları aniden kapanıyor, atların kişnemeleri duyuluyordu. Dışarıdaki canlılık giderek artıyor, vitrinlerin önünde yığılan meraklılar, Gaillon meydanında biriken faytonlar, bir kalabalığın belirdiğini haber veriyordu. Kasiyerlerin boşuna beklediklerini, paket masalarının boş durduğunu gören Mouret dehşete kapıldı. Bu kadar koktuğu için bir yandan da kendine kızıyordu.

Onun bu halini gören Hutin, arkadaşının kulağına eğilerek, "Baksana Favier, patronun keyfi pek pek yerinde değil galiba," dedi.

"Ne berbat bir gün, daha siftah bile etmedim," dedi Favier.

Hutin ve Favier bir yandan müşteri gözlerlerken, öte yandan çene çalıyorlardı. Robineau'nun emrindeki reyonun satıcıları, Paris Mutluluğu'nun kumaş toplarını üst üste yerleştiriyorlardı. Bu sırada ince, uzun, genç bir kadınla epeydir konuşmakta olan Bouthemont, hatırı sayılır bir sipariş almıştı. Çevrelerindeki zarif etajerler, krem rengi kâğıtlara sarılmış ipekliler, henüz kullanılmamış broşür formatları gibi yığılmıştı. Tezgâhlara yığılı fantastik ipekliler, hareli kumaşlar, saten ve kadifeler, biçilmiş bir çiçek tarhına benziyordu. Mağazanın en zarif, en pahalı ürünleri burada bulunuyordu.

Hutin, "Pazara kadar yüz franga ihtiyacım var," dedi. "Günde ortalama on iki franklık bir gelir sağlayamazsam yandım demektir... Bütün ümidimi şu indirimli satışlara bağladım."

"Vay anasını be!.." dedi Favier. "Yüz frank da az para değil hani... Ben kendi payıma elli, ya da altmışa fitim. Tabii, sen şık ve zarif sosyete hanımlarıyla düşüp kalkıyorsun, para mı dayanır onlara?" diye takıldı.

"Öyle değil, dostum. Bir hıyarlık yaptık işte... Bir bahse girmiştim, kaybettim. Beş kişiye ziyafet çekeceğim şimdi. İki erkek, üç kadın... İğrenç bir sabah! Mağazaya yeni gelene şu Paris Mutluluğu'ndan yirmi metre kadar bir kesebilirsem!.."

Biraz daha çene çaldılar. Bir gün önce yaptıklarından, bir hafta sonra yapacaklarından bahsettiler. Favier, at yarışlarında müşterek bahis oynardı. Hutin, hafta sonlarında sandal gezintileri yapar, bar kızlarına para yedirirdi. Bu yüzden her ikisi de paradan başka bir şey düşünmez, koca hafta bunun için didinir, bir haftada kazandıklarını bir pazar günü tüketirlerdi. Mağazada tek dertleri paraydı. Bunun için aralıksız ve acımasız mücadele verirlerdi. Şu hinoğluhin Bout-

hemont parsayı toplamaktaydı. Ünlü bayan terzi Sauveur'le arası iyi idi. Onun yardımcısına, şu çiroz kadına haylice yüklü mal satmıştı. Her seferinde en azından iki-üç top mal verirdi, çünkü bu ünlü terzinin gözü doymak nedir bilmezdi. O anda Robineau'nun aklına onun müşterilerinden birini kendine çekmek geldi.

En ufak olaylardan yararlanmasını bilen Hutin, reyonu ikinci satıcıya karşı kışkırtmış, bu durumdan bir çıkar sağlamayı düşünmüştü: "Oh! Şunun da hesabını görmeli," diye homurdandı. "Bence birincilerle ikinciler satmalı önce. Hele bir ikinci satıcı olayım, namus sözü, bakın göreceksiniz, diğerlerine karşı ne kadar kibar davranacağım!"

Normandiyalı ufak tefek satıcı, pek sevimli ve babacan haliyle oldukça enerjik davranıp, tombul yüzünde beliren samimi bir gülüşle etrafına bakınıyordu. Ne var ki, kurnaz Favier onun bu ikiyüzlülüğünü yutmayacak kadar uyanıktı. Cevap olarak, "Evet, biliyorum," demekle yetindi. "Bundan iyisi can sağlığı."

Sonra bir kadının yaklaştığını görünce, "Dikkat, bu sizin için!" diye fısıldadı.

Yüzü kızıl çilli, sarı şapkalı, kırmızı entarili bir kadındı bu. Hutin durumu kavradı, kadının bir şey alacağı yoktu; böylelerini hemen sezerdi. Güya çözülen ayakkabı bağlarını yeniden bağlamak ister gibi tezgâhın altına eğilip oradan, "Bunun bir şey alacağı yok. Başkası ilgilensin," diye mırıldandı.

Bu arada Robineau, "Beyler, sıra kimde? Dizilin şöyle... Bay Hutin! Bay Hutin nerede?" diye sordu.

Kimse cevap vermeyince, çilli suratlı kadınla, Hutin'den sonra gelen satıcı ilgilendi. Hutin'in hakkı vardı. Kadın yalnız örnekleri çıkartıp fiyatları öğrenmek istiyordu. Satıcıyı on dakika tuttuktan sonra çekip gitti. Bu arada Hutin de tezgâhın altından doğruldu. Robineau onu görmüştü. Bir sonraki

müşteri geldiğinde, "Sizin sıranız geçti... Daha önce çağırdım sizi, yoktunuz," diyerek onun ileri atılması önlendi.

"Burada, arkalarda bir yerdeydim. Bu yüzden sizi duymadım," dedi Hutin.

"Adınızı listenin sonuna ilave edin. Şimdi sıra bay Favier'de," diyerek kestirip attı Robineau.

Favier bu durumdan çok hoşlanmıştı, fakat gene de Hutin'i darıltmak niyetinde değildi. Gözleriyle işaret edip özür diler gibi yaptıktan sonra, yeni gelen müşteriye doğru ilerledi. Hutin, kulaklarına kadar kızararak başını çevirdi. Onu en çok üzen şey, müşteriyi tanıyor oluşuydu. Tapılacak kadar güzel olan bu sarışın kadın sürekli mağazaya gelir, reyonları dolaşırdı. Satıcılar onu kendi aralarında 'sarışın güzel' diye adlandırmışlardı. Hakkında kimsenin bir şey bildiği yoktu, hatta adını bile bilmiyorlardı. Her gelişinde bol keseden alışveriş yapar, sonra bütün paketleri kapıda bekleyen arabasına yükletirdi. İnce, uzun, zarif bir kadındı; giyinişi pek şıktı. Kendine özen göstermesi güzelliğini büsbütün arttırıyordu. Varlıklı kibarlar âlemine mensup biri olduğu her halinden belliydi.

Favier onu kasaya kadar götürüp geri döndükten sonra, Hutin, "Şu sizin yosmanız ne oldu?" diye sordu.

Genç adam, "Bırak şu yosma lâfını," diyerek kadını savundu. "Namuslu bir kadın o. Varlıklı göründüğüne göre, ya bir bankerin, ya bir doktorun karısı olmalı."

"Hadi canım, sende!" diyerk itiraz etti Hutin. "Bana kalırsa, tam bir yosmadır o! Günümüzde bu tarz kadınlar soylu bir havaya bürünürler. Ayırt etmesi o kadar zor ki..."

Favier not defterine bakıp o günkü satışını inceledi.

"Bırak bunları şimdi," dedi. "Ona tam iki yüz doksan altı franklık mal kakaladım. Bana bundan, aşağı yukarı üç franklık bir yüzde çıkar."

Hutin öfkeyle dudaklarını ısırdı, hıncını sürümün kaydedildiği not defterinden çıkardı. Cebe yük olmaktan başka bir işe yaramayan manasız bir uygulama, diye düşündü. Favier'le aralarında, açıkça ortaya koymadıkları gizli bir mücadele vardı. İçten pazarlıklı Favier çoğu zaman onun yüzüne güler, üstünlüğünü kabul edermiş gibi görünür, ama arkasından kuyusunu kazırdı. Bundan dolayı Hutin, kendi niteliğinde ve gücünde olmayan bir satıcının üç frangı böylesine kolayca cebe indirmesine bir türlü katlanamıyordu. Gerçekten de berbat bir gündü! Böyle devam ederse, zavallı delikanlı davetlilerine bir bardak su bile ikram edemezdi. Kızışmakta olan gizli kavgada Hutin, payını almak için dişlerini gıcırdatarak tezgâhın önünde bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Kıskançlığı şefine kadar varmıştı. Bouthemont, dal gibi genç kadını kapıya kadar uğurlarken, "Gayet tabii canım," dedi. "Kendisine söyleyin, elimden geleni yaparım. Yeter ki, Bay Mouret razı olsun!"

Bir süredir ortlarda görülmeyen Mouret, şimdi zemin kata inen büyük merdivenin yanında aniden belirivermişti. Oradan bütün mağazayı kolaylıkla görebiliyordu. Yüzüne biraz renk gelmiş, inancı yeniden güçlenmişti. Mağazasının yavaş yavaş müşterilerle dolmaya başlamasıyla, kendisinin de büyüdüğünü hissediyordu. Sonunda şansı bir kez daha yaver gitmiş, beklenen ikindi kalabalığı yığılmaya başlamıştı. Bir an için de olsa kapıldığı umutsuzluktan kurtulmuştu. Son bir çan sesi üçüncü övünün sona erdiğini bildirmiş, herkes işinin başına dönmüştü. Belki de müşterilerinin erken gelmesini sabah dokuzda yağıp Paris sokaklarını ıslatan sağanak engellemişti. Çok şükür, şimdi hava düzelmişti ve mavi gökyüzünde neşeli bir zafer havası seziliyordu. İlk kattaki reyonlar daha canlanmıştı. İç çamaşırları ve hazır elbiseler bölümüne çıkmak isteyen kadın kalabalığına yer açmak için kenara çekil-

mek zorunda kaldı. Dantel ve atkı reyonlarında da yoğun alışveriş yapıldığını duyunca sevindi. Hele zemin katındaki galerilerin görüntüsü onu büsbütün coşturmuştu. Tuhafiye mallarının, beyaz çamaşırların bulunduğu reyonlardaki müşteriler neredeyse birbirini eziyordu. Yünlülerin başına bile kalabalık bir gurup üşüşmüştü. İnsanlar tezgâhların önünden kafileler halinde geçiyor, bu sırada birbirlerine çarpıyor, ilerleyebilmek için herkes önündekini iteklemek zorunda kalıyordu. Kadınların çoğunun başında şapkaları, bazılarının üzerinde önlükleri vardı. Belli ki bunlar, ev işlerinin gecikmemesi için alelacele çıkıp gelmişlerdi. İpeklilerin bulunduğu kısımdaki kadınlar, sarı ışık huzmelerinin altındaki Paris Mutluluğu ipeklilerinin inceliğini daha iyi fark edebilmek için eldivenlerini çıkarmışlardı ve çıplak elleriyle onları yoklayıp, alçak sesle görüşlerini söylüyorlardı. Dışarıdan gelen gürültüler onu yanıltmıyor, büsbütün ferahlatıyordu. Fayton ve kupa arabaların hızla geçişleri, duran arabalardan inenlerin kapıları çarpması, kalabalığın gittikçe artan uğultusu, Mouret'yi çok sevindiriyordu. Sahibi olduğu makinenin sarsıla sarsıla harekete geçtiğini, tam yol çalışmaya başladığını hissediyordu. Çil çil altınların biriktiği kasaları, ürünleri paketleyen çırakları, servisleri, mahzenleriyle bütün müessese, uğuldayan bir arı kovanına dönmüştü. Bu kalabalık ortasında, ellerini arkasına kavuşturup dolaşan müfettiş Jouve dikkatle etrafına bakınıyor, çokça rastlanan hırsızlık olaylarını gözden kaçırmamaya çalışıyordu. Mouret, görevlilerden biriyle kendisine doğru gelen De Vallagnosc'u görünce, "Aa! Sen mi geldin dostum?" dedi sevinçle. "Gel, benimle biraz dolaş, her şeyi olduğu gibi gör. Bugün gözlemcilik yapıyorum. Sen de benimle beraber bakın."

Bunca kalabalığa rağmen, Mouret yine de endişelerinden tümüyle kurtulmuş değildi. Gerçi mağaza dolup taşıyordu,

ama onun beklediği satışlar sağlanacak mıydı? Endişelerini arkadaşına hissettirmek istemedi. Neşeyle gülerek onun koluna girdi, beraber ilerlediler.

Hutin, Favier'e yaklaşarak, "Bir canlanma var gibime geliyor," dedi. "Baksana, az çok gelen giden oluyor. Ama bugün şansım pek yaver değil. Şu kadın beni sadece lâfa tutup hiçbir şey almadan gitti." Bunları söylerken çenesiyle işaret edip, tezgâhlardan uzaklaşan bir kadını göstermişti. Kadın, hiç de alıcı olmayan bakışlarla kumaşlara şöyle bir göz gezdirdikten sonra çekip gitmişti. Umduğu satışı yapamazsa giderlerini nasıl karşılardı? Bin franklık aylığı nesine yederdi? Hutin bu yüzden kederleniyordu. Becerikli bir satıcı, günde en azından yedi sekiz frank cebine indirirdi. Bu geliri on franga çıkarmak da mümkündü. Ama bunu bir türlü başaramamıştı. İşte, şu dangalak Favier bile onun lokmasını ağzından almaktaydı. Hatta az önce bir rob daha satmıştı. Müşteriyi tavlamasını bile bilmeyen soğuk bir genç bunu nasıl başarıyordu? Deli olmamak işten bile değildi!

"Manifatura ve tuhafiye bölümlerindekiler de bugün iyi para kırıyor," dedi Favier.

Mağazaya göz gezdiren Hutin, yavaş bir sesle, "Patronun dostu olan şu bayan Desforges'i tanır mısın?" diye sordu. "Bak, eldiven tezgâhında, hani şu esmer güzeli... Mignot ona eldivenleri prova ettiriyor."

Favier'in cevabını beklemeden gözlerini Mignot'a dikip duyurmak istercesine, "Hadi, hadi aslanım!" diye söylendi. "O güzel parmakları adamakıllı okşa... Bu konuda epey beceriklisin. Avlamadığın kadın yok!"

Eldiven bölümündeki Mignot ile aralarında bir çekişme vardı. Her ikisi de yakışıklı olduğundan kendilerini kadınlara beğendirmeye çalışır, ama elleri böğürlerinde kalırdı. Boşuna böbürlenirler, dul da olsa hayal ettikleri varlıklı kadını

bulamazlardı. Dedikodulara bakılırsa, Mignot, gizlice bir polis komiserinin karısıyla sevişiyordu. Hutin ise, kendi bölümünde kurdeleler satan bir kızı ayarlamıştı. Belki de bunların hepsi palavraydı. İkisi de yüksekten atar, alışverişe gelen kontes, düşes gibi soylu kadınlarla düşüp kalktıklarını söylerdi. Gerçekte ise, tahtakurulu otellerde müptezel kadınlarla sevişmekten başka bir şey gelmezdi ellerinden.

Favier muzip bir şekilde gülerek, "Bari şu kadının tadına baksaydın," dedi.

"Fena fikir değil," diye karşılık verdi Hutin. "Bir daha gelirse, tavlamanın bir yoluna bakarım. Ama bana önce yüz frank lâzım."

Eldiven bölümünün yeşil kadifelerle örtülmüş dar tezgâhının nikelajlı kısmının önünde bir gurup kadın oturuyordu. Güler yüzlü satış memurları onların önlerine çeşitli boy ve renkteki kutuları yığmışlardı. Hele Mignot, sevimli çehresiyle müşterileri memnun etmek için elinden geleni yapıyordu. Güzel Paris Fransızcasını daha da berraklaştıran sesinin müzikal tonu ile cümlelerine anlamlı bir hava veriyordu. Bu becerikli oğlan, işini bilirdi doğrusu. Daha şimdiden Madam Desforges'e ceylan derisinden bir düzine eldiven satmıştı. Bunlar, *Mutluluk* kurumunun özel yapımı eldivenlerdi. Bunlarla yetinmeyen varlıklı kadın, üç çift de süet eldiven istemişti. Şimdi ise eline tam uygun olmasına dikkat ederek, Saksonya eldivenlerini deniyordu. Mignot, sürekli aynı sözleri tekrarlayarak, "Oh, mükemmel oldu Madam! Böylesine narin ve zarif bir el için altı buçuk bol gelir," diyordu.

Tezgâha yarı yaslanmış olan delikanlı, kadının elini eline almış, parmaklarını okşayarak eldiveni geçirmeye çalışıyordu. Yüzünde kösnül bir mutluluğun izleri görülüyordu. Bayan Dosforges ise dirseğini tezgâhın yumuşak kadifesine dayamış, sanki ayakkabılarını giydirmesi için ince uzun ayağı-

nı hizmetçisine uzatmış gibi kayıtsız bir tavırla ellerini ona uzatmıştı. Karşısındaki bir erkek değil de, özel işlerinde kullandığı biri varmış gibi küçümser bir tavır içerisindeydi.

"Canınızı acıtmıyorum ya madam?" diye sordu Mignot.

Bayan Desforges, 'hayır' der gibi bir baş hareketi yaptı. Saksonya cinsi eldivenlerin kokusu, âdeta şekerli misk suyuna batırılmış gibi ona zevk ve heyecan verirdi. Bu zevkini bazan gülerek anlatan kadın, bu kokuyu, pudra kutusuna düşen bir böceğin debelenme sırasında yaydığı kokuya benzeterek, zevkinin basitliğini itiraf ederdi.

"Başka bir emriniz madam?"

"Mersi. Şu paketleri benim adıma kasaya yollatır mısınız lütfen?"

Mağazanın tanınan müşterisi olduğundan, satın aldıklarını kasaya kendi adına yollatmayı âdet edinmişti. Peşinden bir çırağın gelmesini istemiyordu. Nasıl olsa burada herkes kendisini tanırdı. Kadın biraz uzaklaştığında, Mignot yanındaki memura doğru eğilerek göz kırptı. Sanki gizli bir şeyi açıklıyormuş gibi, "Keşke her gün bu kadar eldiven satabilsem!" diye mırıldandı.

Bu sırada Madam Desforges alışverişlerine devam ediyordu. Geri dönüp sol tarafa yöneldi, beyaz çamaşır reyonunda biraz oyalandı, sonra mutfak için bulaşık bezleri aldı. Etrafa dalgın dalgın bakınarak, galerinin dibindeki yünlülerin bulunduğu yere kadar yürüdü. Mutfağındaki aşçı kadından pek memnundu ve ona da bir şeyler almak istiyordu; bir entaride karar kıldı. Yünlülerin bulunduğu reyon dolup taşıyordu. Mahalledeki orta halli kadınların çoğu buradaydı. Yünlü kumaşlara bakınıyorlar, onları merakla yokluyorlar, satın almaları halinde ne kadar tutacağının sessizce hesabını yapıyorlardı. Bayan Desforges, orada bulunan koltuklardan birine çöktü. Yorgunluktan bitap düşmüş satıcı-

lar, raflardaki kumaş toplarını müşterilerin istekleri doğrultusunda tek tek indiriyorlardı. Kumaşların üst üste yığıldığı tezgâhlarda insan aradığını kolayca bulamıyordu. Solgun renkliler, donuk matlar, sarılar, parlak renkliler, koyu, açık maviler, grinin çeşitli tonları dalgalar halinde yükseliyordu. Bunların arasında kan kırmızısı İskoç kumaşlarının yanı sıra, alaca bulaca renkli olanları da vardı. Kumaşların üzerindeki beyaz etiketler, donuk aralık ayının rengine uygun olarak, serpiştirilmiş kar taneleri gibi bir izlenim veriyordu.

Poplin kumaş yığınlarının arkasındaki reyonun baş satıcısı Lienard, uzun saçlı bir kızla şakalaşıyordu. Bu işçi kız, merinos kumaşlarından satın almak üzere patroniçesi tarafından buraya göndermişti. Lienard, kendisini bitkin düşüren bu büyük satış günlerinden nefret ederdi. Nasıl olsa babası ona bol bol harçlık gönderiyordu, çalışmasına ne gerek vardı ki? İşten kaytarmaya çalışan genç adam, salt kapı dışarı edilmemek için çalışırmış gibi görünüyordu.

Kıza doğru eğilerek, "Beni dinleyin Matmazel Fany," dedi. "Hep bir acele ve telaş içindesiniz. Günlerin köküne kıran mı girdi? Geçenlerde aldığınız vikunya türü yünlü kumaşı patroniçeniz beğendi mi? Sizden de bir pay isterim hani..."

İşçi kız kahkaha atarak oradan uzaklaştı. Tam o sırada da bayan Desforges çıkageldi. Lienard, durumu idare etmek için, "Bir arzunuz var mıydı Madam," diyebildi.

Genç kadın, şöyle güzelce, dayanıklı ve biraz da ucuz bir entarilik olup olmadığını sordu. Rahatına düşkün delikanlı kendini fazla yormak istemediğinden, tezgâh üzerindeki bir yığın kumaşı gösterdi. Orada bol miktarda kaşmir, çuha ve şayak vardı. Bu kumaşların hem dayanıklı, hem de ucuz olduğunu söylüyordu; hele kalitesine hiç diyecek yoktu. Bütün dil dökmelerine rağmen, bayan Desforges'i bir türlü ikna edemiyordu. Kadın, rafların en üstünde mavi çizgili, yünlü

bir kumaş olduğunu fark etti, onu indirmesini söyledi. Lienard, birkaç basamaklık merdiveni isteksizce tırmanarak istenilen topu indirdi. Fakat bu zahmete boşuna katlanmıştı; kadın kumaşı çok sert buldu. Daha sonra kumaş topları sırayla indirildi. Önce bir İskoç yapağısı, ardından diyagonal çizgili kumaşlar, sonra kül rengi yünlü çeşitleri... Kadın, alsa da almasa da hepsini görmek istiyor, onları tek tek eliyle yokluyordu. Aslında hangisi olursa olsun bunlardan birini alacaktı, ama salt merakı yüzünden bütün kumaşları önüne serdiriyordu işte... Genç adam içinden söylenerek, en üstteki rafları da boşaltmak zorunda kaldı. Omuzları çıtırdıyordu. Tezgâh, kaşmir, ipekli ve poplinlerle, İskoç yapağısı, yığın yığın vikunya türü lama tüyü kumaşların altında kaybolmuştu. Bayan Desforges, doymak bilmeyen obur insanların önüne sıralanan yemek çeşitlerine bakması gibi, hiç gereği olmadığı ve almayacağı halde, Chambery tülleri, Grenada bezleri ve başka kumaşları da indirtip bakmak istiyordu. Nihayet Bayan Desforges'in içi daralmaya başlamıştı.

"Aman Tanrım! Bu kadar çeşit içinde galiba ilk gördüğüm en iyisi," dedi. "Aşçım için düşünmüştüm de... Evet, şu küçük benekli serjeyi almak istiyorum. Metresi iki frank olanı..."

Lienard öfkeden sararmış vaziyette kumaşı ölçerken, Bayan Desforges, "Bunu on numaralı kasaya benim adıma gönderin," dedi.

Reyondan çıkarken, Bayan Marty ve kızı Valentine ile karşılaştı. Valentin, on dört yaşında, serpilip gelişmiş, uzun boylu, ince, atak bir kızdı. Annesinin harcama hastalığına o da tutulmuştu; kumaşlara bir kadının suçlu gözleriyle bakıyordu.

"Aa! Ne güzel bir tesadüf, nerden böyle şekerim?" dedi, Bayan Desforges.

"Alışverişten... Of! ne kalabalık böyle!"

"Hiç sormayın, nerdeyse boğulacağız. Biraz önce soluğum tıkandı. Adım atılmıyor ayol! Sanki operadan çıktık. Doğrusu büyük başarı! Şark köşesini gördünüz mü?"

"Harikulâde, görülmemiş şey!"

Kalabalık arasında durup ufak tefek dirsek darbeleri yiyerek dar gelirli ev kadınlarının alışverişlerine bakarlarken, bir yandan da şark köşesinde sergilenen halılara bayıldıklarını söylüyorlardı. Madam Marty, mantoluk bir kumaş aradığını söyledi, fakat henüz karar verememişti. Önce yünlülere bir göz atmak niyetindeydi. Yanı başındaki kızı Valentine, bir kumaşı göstererek, "Şuna baksana anne," diye seslendi. "Pek adi bir şey..."

Madam Desforges, "Gelin, şu ipeklilere bir göz atalım," dedi. "Günlerdir methini duyduğumuz şu *Paris. Mutluluğu* nasıl bir şeymiş, merak ediyorum doğrusu."

Bayan Marty bir anlık tereddüt geçirdi. Böyle bir ipekliyi almak ona pahalıya mal olurdu. Oysa makul olacağına dair kocasına söz vermiş, yemin billâh etmişti. Buna rağmen mağazada gezinirken bir yığın öteberi almaktan geri kalmamış; kendisine bir kürk manşon ile kırma saçakları uygun bulmuş, kızına ise bir çift çorap almıştı. Sonunda, kendisine kapitonelerin yerini gösteren tezgâhtara, "Çok teşekkürler, zahmet etmeyin, bir de şu ileriye bakayım," deyip veda etti.

Tezgâhtar malları yüklenip, kadınların önünden yürüdü.

İpekliler bölümü de kalabalıklaşmaya başlamıştı. Gelenler, Hutin'in düzenlediği, fakat Mouret'nin daha ustaca şekillendirdiği sergi önünde hayran hayran bekleşiyorlardı. Holün dip tarafında, vitrinin yanı başındaki sütunlardan birinin etrafında kumaş yığınları sel gibi akıyordu. Yukarılardan dökülen kumaşlar parke döşemeye çarpınca geniş bir alana yayılıyor, önce açık renk satenler, sonra solgun tonlu ipekliler göze çarpıyordu. Rönesans satenleri, Hint kumaş-

ları, mavi Tuna bezleri... Daha sonra dayanıklı dokumalar, harikulâde satenler, düşes ipeklileri, bir kaynaktan fışkırıyormuş gibi görünen sedef renginde tafta kumaşlar, seyredenlerde büyük bir ilgi uyandırıyordu. Daha aşağılarda, bir fıskiye havuzunda uyur gibi yayılmış ağır kumaşlar, Şam ipeklileri, güllü dibalar, sedef gibi parlak ipekliler, sırma işlemeliler, siyah, beyaz, yeşil, mor, rengârenk kadifeler görülüyordu. Durgun bir göl üzerinde kımıldayan hareler gibi, gökyüzünü ve çevredeki görüntüleri yüzeyinde yansıtan satenler de vardı. Bunlara sahip olma arzusuyla yanıp tutuşan kadınlar, daha iyi görebilmek için eğilip onları elle yokluyor, birbirlerine fikir danışıyorlardı. Bütün kadınlar, bir çağlayan gibi akan bu kumaş yığını karşısında büyülenmiş gibiydi. Bu ihtişam hekesin gözlerini kamaştırmış, büyük bir heyecana kapılmalarına neden olmuştu. Bayan Desforges, çocukluk arkadaşı Bayan Bourdelais'yi bir tezgâhın önünde görünce, "İşte, nihayet buldum! Deminden beri seni arıyordum..." diye sevinçle bağırdı.

"Günaydın," diye karşılık verdi Bayan Bourdelais. Sonra onlara elini uzattı. "Şöyle bir göz atmak amacıyla içeri girmiştim," dedi.

"Şu sergiye bakar mısın? Rüya gibi bir şey! Hele şark köşesi! Ne muhteşem, değil mi?" dedi, Bayan Desforges.

"Evet, evet... Harikulâde bir şey!"

Bayan Bourdelais, böyle günü birlik coşkulara kendisini kaptırmayacak kadar hesabını bilen, soğukkanlı, pratik bir biriydi. Üç çocuk anası, kocasına düşkün, sarışın güzeli bir kadındı ve gereksiz şeyler için aile bütçesinden para harcamazdı. Önündeki *Paris Mutluluğu* ipeklilerini dikkatle inceledi. Eğer işine gelirse, indirimlerden yararlanıp o çokça övülerek göklere çıkarılan ipeklilerden birkaç metre almayı düşünebilirdi. Sonunda beğenmiş olacaktı ki, kendisi için bir

entari, kızı için de bir pardösü yaptırmak üzere bir miktar kumaş kestirdi. Bayan Desforges, "Ne o, hemen gidiyor musun? Gel, şöyle beraber bir tur atalım," dedi.

" Teşekkürler, beni evde bekliyorlar..." dedi kısaca.

Bayan Bourdelais, paketini kasaya götüren satıcının yanında yürüyordu. On numaralı kasadaki genç Albert, hesapları şaşırmış gibi görünüyordu. Kasa önünde kuyruğa giren kalabalık onun aklını çelmiş olmalıydı. Satış memurları yapılan satışları not defterine işler, sonra kasadaki pusulalarla karşılaştırırlardı. Bu işlemden sonra, dip koçandaki yaprak kasa kenarında duran sivri bir demir çubuğa geçirilirdi.

Albert, "Yüz kırk frank," dedi.

Bayan Bourdelais hesabı ödedi, sonra adresini bıraktı. Mağazaya yürüyerek gelmişti, bu yüzden yanında ağır paket taşımak niyetinde değildi. Kasanın arkasında bulunan Joseph, ipekliyi paketlemekle meşguldü. Döner bir sepete atılan paket, çıkış servisine doğru büyük bir gürültü ile yollandı.

Bu arada ipekliler reyonunun önü o kadar kalabalıklaşmıştı ki, satıcılar kime hizmet edeceklerini şaşırmışlardı. Madam Desforges ile Madam Marty, kendileriyle ilgilenecek birini bulamadılar. Öylece ayakta bekliyor, önlerindeki kadınların bir türlü karar veremeyip, elleriyle kumaşları evire çevire yoklamalarını seyrediyorlardı. Bu gün büyük bir başarı sağlanmış gibi görünüyordu. Özellikle *Paris Mutluluğu* ipeklileri çok ilgi görüyor, büyük bir heyecan yaratıyordu. Şu bir günlük canlılık, modanın kaderini değiştirecekti. Bu ipeklinin kısa sürede merak uyandırıp tutulması, onun başarısını kat kat arttırıyordu. Tezgâhtarların hemen hepsi, ellerindeki ağaç metrelerle bu ipekliyi ölçüp kesmekle meşguldüler. Tezgâhtarlar raflardan harıl harıl kumaş toplarını indiriyorlar, onları açgözlü müşterilere yetiştirmek için canla başla çalışıyorlardı. Masa kenarındaki bir top ipeklinin

ucundan tutmayı başaran Bayan Desforges, kendi kendine, "Hiç de fena değil, hem de beş frank altmışa, bedava ayol!" diye mırıldandı.

Fakat bayan Marty ile kızı Valentine aynı fikirde değillerdi, onlar pek memnun görünmüyorlardı. Günlerdir yapılan reklamlardan sonra, daha farklı bir kumaşla karşılayacaklarını sanıyorlardı. Belki de bunu yeteri kadar parlak ve dayanıklı bulmamışlardı. Onca kalabalık içinde Bayan Desforges'i tesadüfen fark eden Bouthemont, hemen oraya doğru yöneldi. Kurnaz satıcı, patronun gözüne girmek için bu fırsattan faydalanmayı düşünmüştü. Yanına yaklaşarak kibarca gülümsedi, "Nasıl olur?" dedi. "Sizinle ilgilenmiyorlar mı? Bağışlanacak şey değil! Ama bugün kusurlarımızı hoş görün. Satıcılarımız hangi birine bakacaklarını şaşırdılar."

Etrafı dolduran eteklikler arasında bir sandalye arıyor, kendine özgü haliyle çocuk gibi gülüyordu. Yüzünde, Henriette'nin hoşuna gideceği belli olan o kösnül aşk belirtileri vardı.

Arkasındaki raftan kadife kumaşı almaya çalışan Hutin'e kısık bir sesle, "Baksana, Bouthemont müşterini elinizden alacak!" diye mırıldandı Favier.

Hutin, Madam Desforges'i unutmuş, kendi derdine düşmüştü. İhtiyar bir kadın yarım saatten beri kendisini oyalıyordu ve nihayet, korselik bir metre siyah saten almakla yetinmişti. Delikanlı, o esnada yeniden içeriye giren Madam Boutarel'in sorularına cevap veriyordu. Bu kadın öğleden sonra yine alışveriş için *Kadınların Cenneti*'ne gelmişti. Oysa sabahleyin de gelmiş, üç saatini bu mağazada geçirmişti. Favier'in uyarmasıyla yerinden sıçradı. Sanki bir bu eksikti; patronun sevgilisinden koparmayı umduğu yüz kuruşluk yüzdeyi alamayacaktı. Bu kadar şansızlık olmazdı. Hizmet ettiği müşteriler artmasına rağmen, sabahtan beri üç franklık bir gelir payı elde edememişti.

Tam o esnada Bouthemont yüksek sesle, "Beyler, biriniz buraya baksın!" diye seslendi.

Hutin, bayan Boutarel'i boş duran Robineau'ya gönderdi. "Hanımefendi, bu ikinci satış memurumuz bay Robineau. Ona başvurunuz! Sizi benden daha iyi cevaplandırır."

Hemen işe atıldı. Bayan Marty'nin aldığı yünlüleri, kadınları buraya kadar getiren satıcının elinden aldı. O gün öylesine telaşlıydı ki, bütün tahminleri boşa çıkıyordu. Bir kadının bir şeyler alıp almayacağını genellikle bir bakışta anlar, hatta ne kadar alacağını bile tahmin ederdi. Dahası, müşteriyi etkilemesini bilir, mallar arasında tercih yapılırken kendi seçimini kabul ettirir, bu konularda kendisinin ne kadar bilgili olduğuna müşteriyi inandırırdı. Kibar bir tavırla, "Hanımefendi, hangi tür ipeklileri görmek istemiştiniz?" diye sordu.

Bayan Desforges cevap vermek için ağzını açmadan, "Tamam, ne istediğinizi anladım," diye atıldı.

Tezgâhın bir kenarında, diğer ipeklilerin ortasına *Paris Mutluluğu* diye ünlenen ipek cinsi serildiğinde, Bayan Marty ile kızı Valentine hemen yaklaştılar. Biraz endişelenen Hutin, onların önce çok bir şey almayacaklarını, sadece ufak bir siparişle yetineceklerini düşündü. Yarım ağız konuşan kadınlar kendi aralarında fikir yürütürlerken, Bayan Desforges, "Oh! Beş altmışa bırakılan böyle bir ipekli on beş, hatta on franklık bir ipekliyle bile karşılaştırılamaz," diye mırıldandı.

Bayan Marty, aynı lâfları tekrarlayarak, "Bu, bez parçasından başka bir şey değil," dedi. "Çabuk buruşacağından endişe ederim. Bana kalırsa, manto için de çok ince. Daha sağlam, daha kalınca bir şey düşünmüştüm ben."

Bu sözler satıcının araya girmesine sebep oldu. Hutin, hiç yanılmayan bilgili bir satış memuru tavrıyla, "Hanımefendi," dedi, "bu ipeğin kalitesi esnek olmasından ileri geliyor;

onun için de dayanıklıdır. Öyle dediğiniz gibi bez parçası değil, hiç buruşmayan türden, tam da istediğiniz kalitede bir ipektir..."

Böylesi bir güvence karşısında kadınlar susmak zorunda kaldılar. Kumaşı tekrar incelerken, omuzlarına uzanan bir elle başlarını çevirdiler. Bu, Bayan Guibal'di; bir saattir mağaza içinde dolaştığı halde hiçbir şey almamıştı, bir metrecik patiska bile... Sadece renk renk mal zenginliğine bakıp gözlerine ziyafet çekiyordu. Kadınlar arası o bilindik yarenlik başlamıştı:

"Aa! Siz misiniz?"

"Evet, ama biraz yorgunum."

"Değil mi ya! Öyle kalabalık ki, adım bile atılmıyor. Şark köşesini nasıl buldunuz?"

"Harikulâde!"

"Aman Tanrım! Böylesini hiç görmemiştim, ne başarı doğrusu! Biraz bekleyin, yukarı beraber çıkarız."

"Hayır, teşekkürler, oradan şimdi geldim."

Hutin bir şey demiyor, sadece bekliyordu. Dudaklarında her zamanki tebessümü ile içini kemiren sabırsızlığını zor tutuyordu. Bu kadınlar onu saatlerce bekletecekler miydi yoksa? Şu kadınlar insanı amma da rahatsız ediyorlardı. Delikanlı, cebinden parası aşırılmış gibi öfkelendi. Bayan Guibal, ipeklilerin bulunduğu tezgâhlara hayran hayran bakınıp dolandıktan sonra, nihayet ağır adımlarla oradan uzaklaştı.

Bayan Desforges, *Paris Mutluluğu*'na göz gezdirerek, "Sizin yerinizde olsam, hazır manto alırdım," dedi. "Daha ucuza geliyor."

Bayan Marty, "Doğru," diye onu onayladı. "Garnitürü, düğmeleri, astarı derken, insan farkına varmadan dünyanın masrafını yapıyor. Hem hazır konfeksiyonda çeşitler öyle bol ki, seç seç al..."

Üçü de yerlerinden kalktı. Bayan Desforges, Hutin'in önünde durup, "Bizi hazır elbiseler bölümüne götürür müsünüz?" dedi.

Hutin böylesi bir hezimete alışkın değildi. Şaşkınlıktan ağzı açık kaldı. Nasıl olurdu, demek şu esmer güzeli kadın bir şey almayacaktı? Demek önsezisi onu bir kere daha yanıltmıştı. Bayan Marty'den vazgeçerek, Henriette'ye "Ya siz hanımefendi, bizim satenlerimizi, ipekli kadifelerimizi görmek istemez misiniz?" diye ısrar etti. "Fevkalâde indirimli satışlarımız var!"

Bayan Desforges, az önce Mignon'na, sanki adam yerine koymuyormuş gibi nasıl yüzüne bakmadan cevap verdiyse, Hutin'e de aynı şekilde, "Teşekkürler, başka bir sefere..." diye cevap verdi.

Hutin, Bayan Marty'nin paketlerini yüklenip, yukarı çıkarmak için önden yürüdü. Tam o esnada Robineau'nun bayan Boutarel'e birkaç metre ipekli kumaş sattığını görünce yüreği burkuldu. Bugün şansı hiç yaver gitmemişti. İleriyi görememiş, metelik kazanamamıştı. Öfkesi içini kemiriyor, nezaketinin kurbanı oluyordu. Yüzünde yapay bir gülümsemeyle, "Buyurun hanımlar, birinci kata çıkıyoruz," dedi.

Kalabalık nedeniyle merdivene kolay kolay yaklaşılacak gibi değildi. Bu müthiş kalabalıkta sadece dalgalanan başlar görülüyordu. Yatağından taşan bir nehrin dalgaları gibi inip çıkıyordu bu başlar... Ticari savaş da adamakıllı kızışmıştı. Satıcılar, kendi arzularına ram olan bu kadın milletinden istediklerini elde ettikten sonra, onları bir tezgâhtan diğerine gönderiyorlardı. Hepsi hararetli bir telaş içindeydiler. Artık gong vurmuş, ikindi vaktinin müşteri kalabalığı, ticaret lokomotifinin kazanını ısıtmak için cebindeki parayı ocağa akıtıyordu sanki. Özellikle de ipekliler reyonundaki alışveriş bir çılgınlık halini almıştı. *Paris Mutluluğu* ipeklileri müşte-

riyi öylesine kendine çekiyordu ki, Hutin bir ara adım atamaz oldu, Henriette'nin soluğu tıkandı. Kafasını kaldırınca, yukarıda, merdivenin sahanlığında Mouret'yi gördü. Mouret, dönüp dolaşıp şimdiki durduğu yere gelir, oradan başarısının zaferini seyrederdi. Henriette gülümsedi, Mouret'in merdivenden inip kendisine doğru geleceğini sandı. Fakat o, kalabalıktan dolayı Henriette'i fark etmemişti bile. Vallagnosc ile meşgul oluyor, ona parlak zaferinin ihtişamını gösteriyordu. Mağazanın içindeki uğultu öylesine artmıştı ki, dışarıdakini bile bastırıyordu. Artık ne kaldırım kenarlarında duran fayton ve kupa arabalarının kapı gürültüleri, ne de atların nal sesi işitiliyordu. Kalabalıkların kulakları tırmalayan uğultusu, koca Paris'in cadde ve sokaklarında esen rüzgârın uğultusuna karışıyordu. Kaloriferin ısısı kumaşların kokusuna karışıyor, havayı boğucu bir hale getiriyordu. Bu gürültü patırtıya bir de, tezgâhların önünde yüzlerce kez tekrarlanan cümleler, kasalardan gelen altın şıngırtıları, açık mahzenlere gönderilen döner sepetlerin çıkardığı mekanik gürültüler ekleniyordu. Fark edilmeyen ince toz bulutu altında her şey birbirine karışıyor, bazan reyonlar bile zorlukla seçiliyordu. Uzakta kalan tuhafiye reyonu, sular altında kalmış gibi şeffaf görünüyordu. Neuve-Saint-Augustin Caddesi üzerinden gelip, altın bir ok gibi vitrinlerden süzülerek içeri giren güneş, eldivenlere, yünlülere, rengarenk şapka ve kumaş toplarına vuruyordu. Artık kadınların giyisileri bile görülmüyor, sadece uyumsuz kurdele ve tüylerle süslenmiş şapkalar ve saç biçimleri fark ediliyordu. Bu insan kalabalığı içindeki bazı erkeklerin şapkaları, siyah lekeler halinde görülebiliyordu. Kadınların yorgunluktan bitkin görünen halleri, kamelyanın şeffaflığı gibi tenlerine yansımıştı. Önde yürümeye çalışan Hutin, dirseklerini kullanarak kalabalık arasında kendine kadınlara yol açmaya çalışıyordu. Henri-

ette, merdiveni çıktığında Mouret'yi görmedi. Mouret, arkadaşı Vallagnosc'u büsbütün sersemletmek için kalabalığa daldırdı, ardından, bir zafer kalabalığı olarak gördüğü bu kitlenin içine kendisi de girdi. Bu kalabalık arasında soluğunun kesilir gibi olması ona büyük bir zevk veriyordu. Sanki tüm müşterileri onu sıkarak kucaklıyordu ve ezilir gibi olması bundan ileri geliyordu.

Hutin, gittikçe artan kızgınlığını pek nazik bir ses tonuyla gizlemeye çalışarak, "Lütfen sol tarafa doğru hanımlar," diyerek bir uyarıda bulundu.

Yukarıdaki kalabalık aşağıdakinden farksızdı. İğne atılsa yere düşecek gibi değildi. Genellikle en tenha kısım olan mobilya bölümünde bile yoğun bir kalabalık vardı. Atkılar, kürkler, iç çamaşırları bölümü insanlarla dolup taşıyordu. Kadınlar dantel reyonundan geçerlerken, yeni bir karşılaşma daha oldu. Kontes de Boves de, kızı Blanchle'la beraber oradaydı ve Deloche'un gösterdiği şeylere dalmışlardı. Elindeki paketle ilerlemeye çalışan Hutin, onları görünce durmak zorunda kaldı.

"Merhabalar!" dedi kadınlardan biri. "Biz de şimdi sizi anıyorduk."

"Ben de sizi arıyordum. Fakat tesadüfler de olmasa, bu kalabalıkta buluşmanın mümkün yok!"

"Harika, değil mi?"

"Göz kamaştırıcı bir şey ayol. O köşe senin, bu köşe benim diye gezinmekten ayaklarımıza karasular indi."

"Ee... Neler aldınız bakalım?"

"Yoo... Sadece bakınıyoruz."

Gerçekten de Madam de Boves'in çantasında dönüş parasından başka meteliği kalmamıştı. Salt görmek ve dokunma zevkini tatmak amacıyla kutulardaki dantelleri çıkarttırıp önüne serdiriyordu. De Boves, işe yeni başlayan Deloche'un

deneyimsizliğinden ve kadınlara karşı nezaketinden yararlanarak, sürekli yeni ürünleri görmesini istiyor, yarım saattir onu oyalayıp iyi niyetini kötüye kullanıyordu. Tezgâhın üzeri dantellerle dolup taşmıştı. Ama kontes hâlâ elini Chantilly ve Valencienne dantellerinin arasına sokuyor, bunları ellemekten büyük bir keyf alıyordu, parmakları arzuyla titrerken, yüzüne ağır ağır kösnül bir zevk yayılıyordu. Aynı tutku içinde olan Blanche ise solgun ve yorgun görünüyordu.

Yarenlik bu minvalde devam ederken, Hutin, kendisini böyle hareketsiz bırakan bu şımarık kadınları tokatlamamak için kendisini zor tutuyordu.

Bayan Marty, "Şuna bakın," dedi heyecanla, tezgahtaki ürünleri göstererek. "Bunlar benim daha önce aldığım kravat ve örtülerle aynı!"

Dediği doğruydu. Cumartesi gününden beri bayan Marty'nin dantellerini düşünerek âdeta hasetten çatlar hale gelen kontes, aynı modellere en azından elini sürmek istemişti. Mademki kocası onun hiçbir şey almasına razı değildi, o da beğendiği kumaşları doya doya seyredecek, bunlara el sürecekti. Bayan Marty'nin sözlerinden biraz alınan kontes kızararak, bu kravatları Blanche'ın görmek istediğini söyledi. Peşinden de, "Siz de konfeksiyon reyonuna mı gidiyorsunuz? Birazdan ben de gelirim. Şark köşesinde buluşuruz," diye ekledi.

"Peki, şark köşesinde... Harika!" dediler.

Çeşitli ürünler karşısında hayranlık dolu duygularla kendilerinden geçerek, kalabalığı yara yara oradan ayrıldılar. Ucuz fiyatlarla satılan küçük garnitür eşyalara ait reyonların önünden geçtiler. Ana kızın önünde iş yapar görünmekten hoşlanan Deloche, bütün karton kutuları boşaltmıştı. Reyonları dolduran kalabalığın arasına karışmış olan müfettiş Jouve, göğsündeki başarı madalyasıyla bir komutan gibi dolaşmaktaydı. Bu değerli ve ince malları kaşla göz arasında bir şe-

yin içine sıkıştırıp tüymek işten bile değildi. Bayan De Boves'in tam arkasından geçerken, kontesin dantel yığınına daldırdığı elini görerek birden ciddileşip dikkat kesildi.

Hutin tekrar yürümeye başlayınca, "Lütfen sağ tarafa hanımlar," diye seslendi yeniden.

Öfkeden artık delirmek üzereydi. Aşağıda bir müşteriyi kaçırmasına neden olmaları yetmemiş gibi, şimdi de her reyonun önünde kendisini bekletiyorlardı. Her zaman birbirlerinin müşterilerini çekmek isteyen iki reyon arasındaki rekabet gerginliklere neden olurdu. Kumaş bölümleri, hazır elbise satan reyonlarla hiç geçinemezdi. Paylaşamadıkları müşteriler yüzünden, gelir yüzdelerini de kaybediyorlardı. İpekli ve yünlüler bölümündekiler bir müşteriyi hazır elbise bölümüne götürürken çileden çıkarlardı. Tafta ve kadifeleri raflardan indirtip uzun süre kendilerini oyaladıktan sonra hazır manto almak isteyen müşteriye çok kızarlardı. Hutin, tezgâha yaklaşır yaklaşmaz kızgın bir tavırla, "Matmazel Vadon!" diye seslendi.

Genç kız ona kulak bile asmadan, rüzgâr gibi önünden geçti. Salon tıka basa dolmuştu ve geç kalması halinde bir müşteriyi kaçırabilirdi. Sıradaki kadınlar bir kapıdan giriyor, tam karşılarındaki dantel ve iç çamaşırı bölümünün kapısından çıkıyorlardı. Müşteriler, elbiselerin kendilerine uyup uymadığını kontrol etmek için aynaların karşısında kalçalarını sağa sola kıvırıp duruyorlardı. Döşemeyi bir uçtan diğer uca kaplayan kırmızı halı, ayak seslerinin duyulmasını önlüyordu. Zemin katının uzaktan duyulan sesleri bile buraya ulaşmıyordu. Burada, kibarlar âlemine mensup kadınların birbirlerine içlerini açtıkları samimî ve sıcak bir hava vardı. Konuşmalar bile fısıltı şeklinde yapılıyordu.

Hutin, "Matmazel Prunaire!" diye seslendi.

Bu kız da onu umursamayınca, Hutin dişlerini sıkarak hırsla, "Maymun cenabetler!" diye söylendi.

Hutin onların bir tekini bile sevmezdi. Merdivenleri inip çıkmaktan dizleri kesilen genç adam, onlara getirdiği her müşteriyle kendi cebinden bir şeyler kaybettiğine inanıyordu. Aralarındaki bu mücadele kızıştıkça, hiç ödün vermeden kızlar da inatla direnirlerdi. Cinsiyet farkı gözetmeksizin hepsi ayaküstü çalıştığından, müşterek yorgunlukları bedenlerini ölgünleşiyor, ticaretin alevlendirdiği çıkar kavgasının dışında bir şey düşünemeyecek duruma geliyorlardı.

Hutin, "Kimse yok mu burada?" diye sordu.

O anda Denise'i fark etti. Genç kız, sabahtan beri kendisine verilenleri katlamak ve istiflemekle uğraşıyordu. Gerçi ona birkaç müşteri bırakmışlardı, ama bunlar da bir şey alan cinsten kimseler değildi. Hutin, onun tezgâhtan elbise ve mantoları toplayıp derlediğini görünce hemen yanma gelip, "Matmazel, deminden beri bekleyen şu kadınlarla biraz ilgilenir misiniz?" diye sordu.

Sonra da, Bayan Marty'ye ait olan elindeki koca paketi ona teslim etti. Bu paketi taşımaktan epeyce yorulmuştu. Dudaklarında yeniden bir gülümseme belirdi. Bu gülümsemede, deneyimli bir satış memurunun bir meslektaşına oynayacağı kötü oyundan duyacağı gizli sevincin belirtisi vardı. Bununla beraber, ummadığı bu satış, genç kızı sevindirdiği kadar heyecanlandırmıştı da. Genç adam ona ikinci kez müşfik bir kardeşmiş gibi yardımında bulunuyordu. Gölgede kalarak daima onu kurtarmaya çalışan adsız bir kahraman gibi davranıyordu. Gözleri minnetle ışıldayan Denise, uzun uzun ona bakarak şükranlarını belirtti. Hutin, kalabalık arasında dirsekleriyle kendisine yol açarak, hızla reyonuna yürüdü.

Bayan Marty, "Bir manto istemiştim," dedi.

Denise, ne tarz bir manto istediğini sordu. Ama müşterinin bu konuda bildiği bir şey yoktu; mağazanın mevcut modellerini gördükten sonra bir karar verebilirdi. Sabahtan be-

ri yorgunluktan bitkin düşen genç kız, kalabalık nedeniyle büsbütün sersemlemişti. Valognes'daki Cornaille firmasında çalışırken, sınırlı sayıdaki ürün ve tek tük müşteriyle meşgul olurdu. Şimdi ise ne modellerin yerini, ne de sayısını biliyordu. Ayrıca, sabırsızlanmaya başlayan kadınların sorularına da doğru düzgün cevap veremiyordu. O esnada Bayan Aureli, Bayan Desforges'in gelmiş olduğunu fark etti. Onun Mouret ile olan ilişkisinden haberi olmalıydı; hemen onların bulunduğu köşeye yöneldi.

"Bayanlarla ilgileniliyor mu?" diye sordu.

Henriette, "Evet, şu genç kız bir şeyler arıyor. Ama pek bilmiyor galiba, henüz bir şey bulamadı," dedi.

Birinci satıcı, Denise'in kulağına, onu kaskatı bırakan bir ses tonuyla, "Bilmediğinizi görüyorsunuz... Sakin olun, rica ederim," diye fısıldadı.

Sonra, "Matmazel Vadon, lütfen bir manto," diye seslendi.

Marguerite modelleri tek tek gösterirken, kendisi ayakta bekliyordu. Genç kız, müşterilerle konuşurken kuru bir nezaketten öteye gidemiyor, bugüne kadar şık giyisilerden nasiplenememiş biri olarak bu lükse hınç duyuyordu. Bayan Marty'nin iki yüz franktan fazlasını veremeyeceğini söylediğini duyunca, Marguerite'nin yüzünde bir acıma duygusu belirdi. Oh! Hayır, hanımefendi biraz daha fazla verebilirdi. İki yüz franga, böylesine uygun bir fiyata aynı malı bulması mümkün müydü? Tezgâhın üzerine fırlatılan adi mantolara bakarken, yüzünü buruşturarak, "Hele şunlara bir bakın, ne bayağı şeyler!" diyordu, Bayan Marty. Mantoları beğendiğini söyleyemedi. Arkadaşı Desforges'in kulağına eğilerek, "Keşke erkek satıcılardan alışveriş etseydik, daha iyi olurdu," diye fısıldadı.

Sonunda, pek özenle tuttuğu siyah kehribarla işlenmiş ipekli bir mantoyu getirdi Marguerite. Bayan Aurelie, "Bu-

raya gelin," diye Denise'i yanına çağırıp, "Şunu omuzlarınıza alın da barı bir işe yarayın!" dedi.

Denise yüreğinden vurulmuş gibi sarsıldı. Burada tutunamayacağını anlayarak, üzgün ve umutlarını yitirmiş bir halde hareketsiz duruyordu. Böyle giderse işten atılacaktı; o zaman kardeşlerine kim bakacaktı. Kalabalığın uğultusu başına vuruyordu. Gözlerinin kararmakta olduğunu, başının döndüğünü, kol ve bacaklarının takatten düştüğünü hissediyordu. Bir yığın elbiseyi katlayıp düzene sokmak, onları istiflemek, dolaplara yerleştirmek az iş değildi. O güne kadar böyle yorucu işler yapmamıştı. Ancak, verilen işi yapması, emirlere boyun eğmesi gerektiğini de biliyordu. Marguerite'in bir kumaş parçasını mankene sarar gibi mantoyu üzerine sarmasına karşı çıkmadı.

Bayan Aurelie sert bir sesle, "Dik durun!" diye onu uyarıdı.

Mouret, arkadaşı Paul Vallagnosc ve yardımcısı Bourdoncle ile içeri girince, Denise birden unutuldu. Patron, genç kadınları saygıyla selâmladı. Kış modası için hazırladığı harika sergisi nedeniyle kendisine yapılan iltifatları gülümser bir yüzle dinliyordu. Özellikle de şark köşesi hakkında kadınların söylediği övücü sözler Mouret'yi pek memnun ediyordu. Reyonları tek tek dolaşan Vallagnosc ise, hayranlıktan çok şaşkınlığını ifade ediyordu; çünkü kendisi, karamsar gevşekliği yüzünde bu gibi şeyleri sıradan işlermiş gibi düşünüyordu. Bourdoncle'a gelince, kendisinin de müessese mensubu olduğunu unutarak, dışarıdan biriymiş gibi, patronunun sabahki kuşku ve endişelerini unutturmak için onu övüp göklere çıkarıyordu. Mouret, sevgilisi Henriette'in sevgi dolu bakışlarına aynı sıcaklıkla karşılık verip gülümseyerek, "Evet, evet, işler oldukça iyi gidiyor, memnunum doğrusu," dedi. "Her neyse, sizleri fazla rahatsız etmek istemem."

Bu sırada bütün gözler Denise'e çevrildi. Marguerite onu yavaş hareketlerle döndürüyordu ve genç kız kendisini tümüyle onun ellerine bırakmıştı.

Bayan Marty, Desforges'e bakarak, "Ne dersiniz, şekerim?" diye sordu.

Giyim zevki pek ince olan, moda konusundaki yargılarıyla tanınan Desforges, "Hiç de fena değil, kesimi de pek özgün," diye cevap verdi. "Yalnız bel kısmı biraz sakil duruyor gibime geliyor."

Bayan Aurelie araya girerek, "Bunu bir de kendi üzerinizde görmelisiniz," dedi. "Bilmem farkına vardınız mı, matmazel pek zayıf olduğundan manto kendini pek göstermedi? Matmazel, biraz dik durun, başınızı geriye atın ki, manto kendini göstersin!"

Bir gülüşme oldu. Denise şimdi büsbütün sararmıştı. Kendisini salonun ortasında bir silindir gibi döndürmelerinden, herkesin alaya almasından utanıyor, artık bu kadarına dayanamıyordu. Bayan Desforges, bilinçaltından gelen itici bir duyguyla, genç kızın tatlı ve sevimli görünen yüzüne sinirlenmişti. Azarlarcasına, "Matmazelin giysileri sırtına öylesine bol geliyor ki, ne giyse üzerine oturmuyor. Entarisi daha geniş olsa, belki manto da daha iyi otururdu," diye homurdandı.

Giyim kuşam nedir bilen zarif bir Parisli kadının alaycı bakışıyla Mouret'ye baktı. Taşralı genç kızın zevksiz giyimiyle eğleniyor gibiydi. Genç adam, bu bakışlardaki aşk dolu okşamanın anlamını hissetti. Sanatın ve güzelliğinin yarattığı mutluluğun bir zaferiydi bu bakışlar. Genç adamın minnet dolu hayranlığına rağmen kızdaki gizli cazibenin etkisinde kalarak, doğasındaki kibarlığı Denise de hissettirmek için, "Bir de o güzel saçlarınızı tararsanız!" dedi.

İş artık tamamdı. Müdür güldüğüne göre, satıcı kızların gülmesinde de bir sakınca yoktu; onlar da kahkahayı koyu-

verdiler. Marguerite sessizce gülmeye çalışırken, Clara kendini tutamayarak yüksek sesle gülüyor, müşterilere de aldırış etmiyordu. Gülüşmeleri duyan iç çamaşır bölümündeki satıcılar da gelmişlerdi. Diğer kadınlara gelince, onlar daha anlayışlı davranıyor ve pek gülmüyorlardı. Şahane bir profili olan Aurelie ise hiç gülmüyor, aksine üzgün görünüyordu. Vahşi güzellikteki dağınık saçları, el değmemiş ince omuzları, ışık saçan aydınlık yüzü, bu acemi kızın onurunu korumasına yetmiyordu. Denise, kendisiyle alay edenlerin arasında büsbütün sararmış, zorla soyulup çırılçıplak bırakılmış gibi savunmasız hissetmeye başlamıştı. Ne gibi bir hata yapmıştı da kendisine böylesine saldırılmıştı, bir türlü anlayamıyordu. Yoksa saçının koca topuzu pek çelimsiz vücuduna ağır mı geliyordu. Ya Bayan Desforges ile patronu Mouret'nin alaylarına ne demeliydi? Sanki aralarında gizli bir anlaşma vardı. Yüreğini o güne kadar bilmediği bir acı kaplamıştı. Ağzı var dili yok bir kıza karşı böyle davranışları reva gören bir kadın, ancak çok kötü kalpli biri olabilirdi. Tam olarak tanımlayamadığı soğuk bir kâbus çökmüştü üzerine. Kendisini, bir tarafa atılmış bir parya gibi görüyor, derin korkulara sürükleniyordu. Böylesi bir haksızlığa uğradığı için isyan edesi geliyor, boğazında düğümlenen hıçkırıklarla boğulur gibi oluyordu.

Buraya geldiği andan itibaren kıza yapmadığı münasebetsizlikler kalmayan şu Bourdoncle, bayan Aurelie'nin kulağına, "Yarından tezi yok, şu kızın aklanıp paklanmasını, saçını bir düzene sokmasını sağlayın!" diye fısıldadı.

Çelimsiz yapısından dolayı Denise'i çekemeyen Bourdoncle, ona iyi gözle bakmıyordu. Bayan Aurelie, Denise'in omuzlarındaki mantoyu alırken, öfkeden kısılan sesiyle alaylı bir tarzda, "Bravo doğrusu, hanımefendi! İyi bir başlangıçla neyi ne kadar yapabileceğinizi göstermekten geri kalmadınız. Bu kadar da budala olunmaz ki!" diye söylendi.

Denise, gözyaşlarının yanaklarından süzülmesinden korkarak hemen, mantoları istif ettiği tezgâhın başına döndü. Orada en azından kimseye görünmez, bu kadar acı çekmezdi. Zaten vücudunu bitiren yorgunluk da, düşünmesine de engel oluyordu. Aniden, o sabah kendisini savunan iç çamaşırları bölümündeki kadını yanı başında hissetti. Kadın, olanları izlemişti. Denise'in kulağına eğilerek, "Zavallı yavrucuğum, bu kadar duygulu olma," diye fısıldadı. "Kendini boş yere harap etme. Sabırlı ol, daha neler yapacaklar! Biz bunların nelerini gördük. Ben de buralı değilim, Chartres'tan geliyorum. Senin gibi taşralıyım yani. Adım Paulin Cugnot, ailem orada değirmencilik yapar. Aşağıdan almasaydım ilk günler beni de yiyeceklerdi. Biraz daha dayan, yüreğini serin tut. Elini bana uzat; istediğiniz zaman uzun uzun konuşur, dertleşiriz."

Kendisine uzatılan bu el, Denise'i daha da duygulandırdı. Tekrar suçlu duruma düşmemek için, kendisine uzatılan eli gizlice ve alelacele sıktı, manto yığınlarını topladı. Mağazada bir dost edindiğinin farkına varırlarsa, belki bu yüzden de azar işitebilirdi.

O sırada duruma bizzat el koyan Bayan Aurelie, mantoyu bayan Marty'nin omuzlarına oturttu. Kadınlar hep bir ağızdan, 'ne güzel,' 'harika olmuş,' diye sevinçlerini belirttiler. Manto gerçekten de kendisini iyice göstermişti. Bayan Desforges, "bundan iyisi can sağlığı," dedi. Mouret izin isteyip yanlarından ayrıldı. Bayan Boves'le kızının danteller bölümünde olduğunu fark eden Vallagnosc, aceleyle onların yanına gelip kontesin koluna girdi. Ara kattaki kasaların birinin önünde ayakta bekleyen Marguerite, bayan Marty'nin paketlerinin arabaya götürülmesi emrini verdi. Bayan Desforges, siparişlerinin bedelini on numaralı kasaya ödemişti. Kadınlar, şark köşesini bir kez daha hayranlıkla gezmişlerdi.

Artık hep birlikte mağazadan ayrılıyorlardı. Fakat bir hayranlık krizine tutulmuşçasına kendilerine hâkim olamıyor, mağazadaki cazibenin etkisinden kurtulamıyorlardı. Bayan Guibal bile kendini bu heyecana kaptırmıştı.

"Oh! Ne harikulâde şeyler! Sanki harikalar ülkesindeydik!"

"Değil mi ya! Hele şark köşesi, gerçek bir harem! Öyle çok pahalı da değil hani."

"Ya o İzmir halıları! Ne kadar güzel şeyler! Ne desen, ne sanat!"

"Hele şu Kürt kilimleri..."

Kalabalık yavaş yavaş dağılıyordu. Birer saat arayla çalan iki şiddetli çan sesi akşam yemeğini haber veriyordu. Neredeyse üçüncü servis başlayacaktı. Gitgide tenhalaşan reyonlarda birkaç açgözü harcama tutkunu müşteri kalmıştı. Dışarıdaki gürültü azalamıştı; fayton ve kupaları çeken atların nal sesleri artık eskisi kadar duyulmuyordu. Paris'te hava yavaş yavaş kararıyordu. Sabahtan beri yapılan alışveriş sırasında danteller, ipekliler, yünlüler ve ketenler elden ele dolaşmış, koca mağazanın uğultusu dışarının gürültüsüne karışmıştı. Havanın kararmasıyla, gaz lambaların ışığı altında artık son satışlar yapılıyordu. Mıncıklanmaktan âdeta harap olmuş kumaşlar, henüz sıcaklığını koruyan bir meydan savaşının kalıntılarıymış gibi görünüyordu. Yorgunluktan bitkin düşen satış memurları, tezgâh ve rafların önüne çökmüşlerdi. Sandalyelerin gelişigüzel yığıldığı zemin katındaki galerilerden zorlukla geçilebiliyordu. Eldiven bölümünde, Mignon'nun bir barikat gibi yığdığı kartonların üzerinden atlayarak geçmek gerekiyordu. Yünlülere ulaşmak neredeyse imkânsızdı. Lienard, yerleri kaplayan kumaş yığınının ortasında bir kedi gibi uyuya kalmıştı. Kumaşların yarısı satılmıştı ve geriye kalan toplar, sel baskınından zar zor kur-

tarılmış yıkık evleri hatırlatıyordu. Biraz ötelerde, beyaz keten bezleri ve patiskalar, zemini kar gibi kaplamıştı. Yerlerde sürüklenen keten havlular, buz denizinde yüzen bankizleri andırıyordu. İri kar tanelerine benzeyen mendiller şurada burda uçuşuyor, üzerine basılıp geçiliyordu. Yukarıdaki ara katta da benzer görüntüler vardı. Parke döşemeler kürklerle doluydu. Hazır elbiseler, çürüğe çıkarılan askerlerin kaputları gibi üst üste yığılmıştı. Yerlere atılmış kadın iç çamaşırlarının hali, bir gurup kadının aniden soyunarak buradan geçmiş olduğu fikrini akla getiriyordu. Oysa aşağıda, servis çıkışının dip tarafında faaliyet halen devam etmekteydi. Paketlenen mallar aralıksız sevk ediliyor, arabalar, birkaç sefer yapmalarına rağmen harıl harıl çalışıyordu. İpekliler bölümüne ilgi o kadar fazlaydi ki, müşteriler oraya âdeta yığınla saldırıp rafları tümüyle boşaltmışlardı ve bu yüzden insan rahatça yürüyebiliyordu. Hol çıplak kalmıştı. *Paris Mutluluğu*'nun devasa stokları kadınlar tarafından silinip süpürülmüştü. Bu bölüm, aç bir çekirge sürüsünün saldırısına uğramış gibiydi. Bu boşlukta Hutin ve Favier ellerindeki not defterlerini inceleyerek paylarına düşecek yüzdeleri hesaplarlarken, mücadelenin soluklarını kestiğini de belli ediyorlardı. Favier'nin yüzde payı on beş franktı. Hutin'in günü ise uğursuz bir gün geçmiş, payına ancak on üç frank düşmüştü. Yine de bu kâr nedeniyle gözleri ışıl ışıl parlıyordu. Bütün mağaza çalışanları hesap işiyle uğraşıyor, yağma akşamlarının vahşi neşesini aynı ateşin alevinde buluyordu.

Mouret, "Hey, Bourdoncle!" diye haykırdı. "Hâlâ titriyor musunuz?"

Yine her zamanki yerine, merdiven yanındaki sahanlığa dönmüştü. Birinci katın merdivenlerinin başındaki trabzanın kenarında durmuş, dudaklarında beliren bir tebessümle, adeta yağmaya uğramış olan mağazasını muzaffer bir ku-

mandan gibi süzüyordu. Sabahleyin bir ara endişelemiş, kimsenin bilmediği o bağışlanmaz zaafa düşerek, zaferinin gölgeleneceğinden kuşkulanır gibi olmuştu. Ama şimdi, giriştiği mücadeleden zaferle çıktığından, sokakların küçük esnafının ayağa kalkamayacak kadar ezilmiş olduğundan, milyonları ve arsalarıyla birlikte Baron Hartmann'ın da kendisinden yana olacağından artık emindi. Bir yandan kasalarında oturan veznedarlara bakarken, öte yandan onların kasalara yerleştirdiği çil çil altınların sesine kulak kabartıyordu. Mağazasının ölçüsüz bir şekilde büyüdüğünü görüyordu. Hol genişliyor, galeriler ise yeni açılmakta olan Dix-Décembre caddesine kadar uzanıyordu.

Yardımcısı Bourdoncle'a döndü, "Bu mağazanın küçük olduğuna artık siz de ikna oldunuz mu?" diye sordu. "Daha büyük olsaydı, iki misli satış yapardık," diye de ekledi.

Yanıldığını kabul eden Bourdoncle, bu itirafından âdeta memnun görünüyordu. Keşke hep böyle yanılsaydı da, işler iyi gitseydi... Aniden karşılarına çıkan bir manzara ikisinin de ciddileşmesine neden oldu. Müessesenin baş kasadarı Lhomme, hesaplarını tamamlayan kasaların gelirini toplardı. Bunları bir kâğıt üzerine yazdıktan sonra, kâğıdı demir çubuğa geçirdi. Sonra tutarı, merkez kasaya yatırmak üzere bir cüzdana ya da bir torbaya koyarak saklardı. O gün altın ve gümüş sikkeler daha fazlaydı. Üç koca torbayı yüklenerek merdivenleri ağır ağır tırmandı. Sağ koluyla daha fazla taşıyamayacağını anlayınca, yükünü sol koluyla göğsüne doğru bastırdı. Nefes nefese kalmıştı ve hırıltıyla soluk alıp vermesi uzaklardan bile duyulabiliyordu. Daha alt seviyedeki görevliler onun geçişini saygıyla seyrediyorlardı.

Mouret, "Ne kadar oldu Lhomme?" diye sordu.

"Seksen bin yedi yüz kırk iki frank, on santim."

Kadınların Cenneti mağazasını bir sevinç dalgası kapladı, verilen rakam dilden dile dolaşmaya başladı. O güne dek hiçbir moda mağazasının bir günde bu kadar iş yaptığı duyulmamıştı.

O akşam Denise, yatağına giderken dar koridorun duvarlarına tutunarak yürüdü. Odasının kapısını kapattıktan sonra, kendini bir çuval yığını gibi yatağın üzerine attı. Bütün gün ayakta kaldığı için, ayakları sızlıyordu. Sersemlemiş gibi, uzun bir süre tuvalet masasına, dolaba baktı. Bu çıplak odada bütün eşya bunlardan ibaretti. Demek artık burada yaşayacaktı! Daha ilk günden içini sonsuz bir nefret duygusu kapladı. Bir daha hayata yeniden başlama cesaretini asla bulamayacaktı. Sonra, sırtında ipekli bir giysinin olduğunu fark etti. Bu üniformanın içinde kendisini hiç rahat hissetmiyordu. Valizini boşaltıp odasına çekidüzen verdikten sonra, birlikte getirdiği ince yünlü entarisini giyindi. Bu zavallı kumaşa daha önceden alışkın olduğu için, derin bir heyecana kapıldı. Hıçkırıklar boğazında düğümleniyor, sabahtan beri zor zapt ettiği gözyaşlarını artık tutamıyordu. Sıcacık gözyaşları bir sel gibi akıp yanaklarını ıslatırken, tekrar yatağına abandı. Şimdi, kardeşlerinin özlemiyle hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Yorgunluk ve kederden takatsiz düşmüştü. Soyunma gücünü bile bulamadan, kendini öylece yatağına bıraktı.

V

Ertesi gün Denise'in işe başlamasının üzerinden henüz yarım saat bile geçmişti ki, bayan Aurelie soğuk ve sert bir sesle, "Matmazel, sizi müdüriyetten istiyorlar," dedi.

Genç kız, patronu Mouret'yi geniş çalışma odasında, yeşil çuha kaplı yazı masasının başında yalnız buldu. Mouret, bir gün önce Bourdoncle'un 'pasaklı kız' diye adlandırdığı yeni elamanını hemen hatırlamıştı. Mağazasında çalışanlara karşı genellikle jandarma çavuşu gibi davranmamayı âdet edinen genç patron, kendisine bir çeki düzen vermesini tembihlemek üzere onu odasına çağırtmıştı. Bir gün önce yaşanan olayı şakaya verip geçiştirmeye çalışmasına rağmen, müşterilerinin ve bayan Desforges'in önünde satıcı kızlardan birinin giyim kuşamının eleştirilmiş olması nedeniyle aslında rencide olmuştu. Patronu şu anda ona, sempatiyle öfke karışımı bir duyguyla yaklaşıyordu.

"Matmazel," diye söze başladı Mouret. "Sizi amcanızın hatırına işe aldık. Ne var ki, bizi güç durumda bırakmaya..."

Genç adam, sözlerinin gerisini getirmedi. Yazı masasının karşısında dimdik ayakta duran Denise, ciddi ve solgun görünüyordu. İpekli giysisi bir gün önceki gibi üzerine bol gelmiyordu artık. Tam tersine, ince belini, el değmemiş tatlı, yuvarlak omuzlarını açığa çıkarıyor, zarif ve havalı genç kızın endamını daha bir cazip hale getiriyordu. Kalın örgülerle ensesinde topladığı saçlarının hâlâ hırçın bir havası olsa da, en azından özenle yapıldığı görülüyordu. Dün gece ağlamaktan gözleri şişmiş, soyunmadan kendini yatağa atmıştı. Sabah

dörde doğru şiş gözlerini açınca, bir önceki gece kapıldığı karamsarlık ve öfkesinden utanır gibi olmuş, yatağından fırlayarak elbisesini daraltmaya koyulmuştu. Daracık ayna önünde bir saate yakın zaman geçirmiş, hırçın saçlarını zapturapt altına almak için çok uğraşmıştı. Bukle bukle altın sarısı saçları gene de ensesine, şakaklarına dökülüyordu.

Mouret mırıldanarak, "Çok şükür, bugün daha iyi görünüyorsunuz. Fakat şu şeytani kıvrımlar hep öyle mi kalacak?" diye sözlerine devam etti.

Yerinden kalkarak, saçlarını eliyle düzeltmek üzere genç kızın yayına yaklaştı. Bir gün önce bayan Aurelie de aynı teklifsiz bir hareketle bunu denemek istemişti.

"Saçlarınızı kulaklarınızın arkasına atın, topuzunuz pek dik duruyor," dedi.

Denise, tek kelime dahi etmemiş, saçlarının düzeltilmesine izin vermişti. Güçlü olmak için ettiği yeminine rağmen, patronun odasına pek soğuk bir tavırla girmişti. Buraya çağrılmasını hayra yormamış, kovulacağını sanmıştı. Mouret'nin kendisine gösterdiği güler yüze rağmen, içi henüz rahat değildi. Kaderi iki dudağı arasında olan bu kudretli adamın önünde tuhaf bir heyecan ve güvensizlik hissediyordu. Mouret ise, elinin altında kızın titreyen boynunu görünce, otoritesini yitireceği endişesiyle, ona gereğinden fazla incelik gösterdiğine pişman oldu.

"Matmazel," dedi, "daha dikkatli olmanızı isteriz. Giyiminize de biraz özen gösteriniz. Artık Valognes gibi bir taşra kasabasında olmadığınızı unutmayınız. Burası Paris. Bakın, Paris kızları nasıl giyiniyor? Gerçi amcanızın ünü size müessesemizin kapısını açtı, ama ben yine de sizin gerçek kişiliğinizi ve niteliğinizi ortaya koyacağınızı umuyorum. Ne yazık ki, hakkınızda herkes benim gibi iyimser düşünmüyor. Beni güç duruma sokmayacağınızı umarım. Size her şeyi za-

manında söylemiş oldum, değil mi? Hadi bakalım, yüzümü kara çıkartmayın!"

Mouret ona bir çocuk gibi davranıyor, iyilikten çok acıma duygusu besliyordu. Kadınlara olan zaafından dolayı, şu yoksul ve beceriksiz kızın henüz kadınlaşmadığını hissediyor, onun nasıl bir kişilikte gelişeceğini merak ediyordu. Bu nasihatları dinlerken, Denise'in dikkatini, altın çerçevesi içinde kendisine ciddiyetle gülümseyen Bayan Hedouin'in o güzel portresi çekmişti. Patronunun cesaretlendirici sözlerine rağmen, içinde bir ürperti hissetti. Bu resim, hâlâ sözü edilen o ölmüş kadının portresi olmalıydı. Kadının ölümünden herkes Mouret'yi sorumlu tutuyor, salt müessesesini büyütmek için onun kadını öldürdüğünü ileri sürüyordu.

Mouret, "Şimdi gidip işinize devam edin," dedi. Ardından masasına geçip bir şeyler yazmaya koyuldu.

Denise odadan çıktı, koridordan geçerken derin bir nefes aldı. Rahatladığını hissediyordu. O günden sonra büyük bir cesaretle işine sarıldı. Onun duyarlı bunalımında, zayıf ve yalnız bir varlığın yiğitçe bir cüreti vardı. Kendisine verilen görevleri severek yapıyor, memnuniyetle yerine getirmeye çalışıyordu. Öyle fazla gürültü patırtı çıkarmadan, hedefine emin adımlarla yürüyordu. Önüne çıkarılan engellere rağmen yolundan şaşmıyor, bu gibi şeyleri, sağlam, tatlı mizacı gereği, basit ve doğal şeylermiş gibi karşılıyordu.

Önce reyonun dehşetli yorgunluklarına katlanmak zorunda kalmış, paket taşımaktan kollarında derman kalmamıştı. İlk altı hafta boyunca o kadar yorulmuştu ki, geceleri yatağında dönerken bile omuzlarındaki acıyla kıvranıyor, çığlık atmak zorunda kalıyordu. Valognes'ten gelirken beraberinde getirdiği kaba köy ayakkabıları canının çok yakıyor, ama parası olmadığı için bunları hafif ayakkabılarla değiştirip bir türlü ayaklarını rahatlatamıyordu. Sabahtan ak-

şama kadar ayakta durmak zorunda kaldığından, ayaklarının şişmemesi için tepiniyor, dinlenmek için duvara dayanacak olsa azar işiteceğini biliyordu. Kızcağızın ayakları sanki işkence kalıbına sokulmuştu. Ayaklarının tabanı kabarcıklarla dolmuştu. Topukları alev alev yanıyor, kopan deri parçacıkları çoraplarına yapışıyordu. Bütün vücudu kırgınlık ve bitkinlik içindeydi; bacaklarının yorgunluğu vücudunun bütün organlarına sirayet etmiş, onları da bitkin hale getirmişti. Kadınlığını hissetmez olmuş, bitkinlikten nerdeyse cinsel isteksizliğe düşmüştü. Bu, yüzünün solgunluğundan da apaçık görülüyordu. Kendisinden çok daha kanlı canlı durumdaki pek çok satıcı kız, kadınlara özgü hastalıkları yüzünden işlerini bırakmak zorunda kalırlarken, Denise, o çelimsiz, dayanıksız haliyle direnç gösterebiliyordu. Erkeklerin bile dayanamadıkları yorgunlukların altından kalkıyor, cesur ve kararlı direnci ile acıların üstesinden geliyordu. Bazan gücünü yitirir gibi olduğu günlerde bile iyimserliğini elden bırakmıyor, güler bir yüzle dimdik durmasını biliyordu.

Fakat onun başka bir derdi vardı: Reyondaki bütün arkadaşları kendisine karşıydılar. Arkadaşlarının o sağır, vurdumduymaz, azaba dönüşen davranışları, zayıf, çelimsiz kızcağızı yalnız ruhen değil, bedenen de harap ediyordu. İki aylık sabrı ve tatlılığından sonra bile, arkadaşları hâlâ yola gelmemişti. Hele o yaralayıcı sözler, acımasız ithamlar, daha çok şefkate muhtaç olan yüreğine bir bıçak gibi saplanıyordu. İlk günlerde kılığından dolayı onu alaya almışlar, 'kazma kafalı', 'takunyalı' diye lâf atmışlar, genç kızı epeyce rencide etmişlerdi. Dahası, en zor müşterileri ona gönderirler, reyonda en çok ona eziyet ederlerdi. Daha sonra mağazanın işleyiş kurallarını kavrayıp becerikli bir satıcı olduğunu gösterdiğinde, kendisine karşı duydukları öfke ve kızgınlıkları daha da arttı. O andan itibaren Marguerite ile

Clara, içgüdüsel bir kinle aralarında anlaşarak, ona ciddi hiçbir müşteri bırakmamak, ellerinden gelen zorluğu çıkarmak için çaba göstermeye başladılar. Clara ile Marguerite, hor gördükleri bu kızın niteliklerini fark ettiklerinde, aslında ondan çekinmeye başlamışlardı. Bayan Aurelie'ye gelince, o da genç kızın çekingenliğinden istifade etmeye çalışıyordu. Denise, diğer kızlar gibi ona sırnaşmıyor, eteğinde dolanmıyordu. Artık gözdelerinin ona hınç duymalarına da ses çıkarmıyordu. Önünde diz çöken diğer kızlar ona hep dalkavukluk ederler, o da etrafındakilerin bu sırnaşmalarına bayılırdı. Aslında otoriter bir kadın olan Aurelie, ancak böyle dalkavukların arasında kendini mutlu hissediyordu. İkinci satıcı bayan Frederic, bir ara bu suç komplosuna katılmak istememişti; fakat bu belki de dikkatsizlikten ileri geliyordu. Ona nazik davrandığı takdirde diğerlerinin öfkesini üzerine çekeceğini fark edince, o da değişmek zorunda kalmış ve Denise'e çok sert davranmaya başlamıştı. Orada çalışanlar, elbirliğiyle Denise'i bir kenara itmişlerdi. Onu 'pasaklı' diye tanımlıyor, vur abalıya misali üstüne çullanıyorlardı. Denise, her saat başı yeni bir mücadeleye katlanıyor, ancak bu direnişi sayesinde reyonda kalabiliyordu.

Kendisine ait olmayan ipekli bir entari içinde yüreği kan ağlarken, cesaret ve zarafetini gösterip hep güler yüzlü olak zorundaydı. Oysa yorgunluktan canı çıkıyor, üstelik doğru dürüst beslenemiyordu. Kovulma korkusu içini sarmıştı ve her ana azarlanmak endişesiyle yaşıyordu. Akşam olunca biraz rahatlar gibi oluyordu. Sığınabileceği tek yer, küçücük odasıydı ve gündüzleri çektiği acıyı, hiç değilse akşamları oraya kapanıp gözyaşı dökerek dindirebilirdi. Odanın çinko tavan örtüsünden buz gibi bir soğuk giriyordu içeriye. Yatağında büzülüyor, bütün giysilerini üzerine örtüyor, ama yine de soğuktan korunamıyordu. Yüzünün cildi çatlamasın diye

çoğu kez başını yastığın altına sokardı. Mouret kendisini gördüğü zaman ne konuşur, ne yüzüne bakardı. Bourdoncle'i gördüğünde ise, nereye saklanacağını bilemezdi. Onu kendisine bir can düşmanı olarak görür, en küçük bir yanlışını, önemsiz bir kusurunu bağışlamayacağını bilirdi. Bu genel düşmanlık ortasında müfettiş Jouve'un cana yakınlığı Denise'i hayrete düşürüyordu. Onu bir köşede görünce ya gülümsüyor, ya da nazik birkaç söz söylüyordu. Hatta bir keresinde azarlanmasına bile engel olmuştu. Denise, Jouve'un neden böyle davrandığını bir türlü anlayamıyordu. Bu yüzden de, onun bu hamiliğine sevinsin mi, şaşırsın mı, bir türlü karar veremiyor, minnet duygularını ifade edemiyordu.

Bir akşam, yemekten sonra genç kızlar dolaplarını yerleştirirlerken, Joseph, Denise'e, bir delikanlının kendisini aşağıya çağırdığını haber verdi. Genç kız merakla alelacele aşağı indi.

Clara gülerek, "Şuraya bakın!" dedi. "Ne günlere kaldık! Şu pasaklı bile kendisine bir sevgili bulmuş!"

Marguerite küçümser bir edayla lafa karışarak, "Hadi canım sen de," dedi. "Onu kim bilir hangi abaza çağırmıştır!"

Denise dışarı çıktığında, kapının yanında kardeşi Jean'ı buldu. Mağazaya bu şekilde gelmeyi kardeşine yasaklamıştı. Buna rağmen gelmiş olması kötü bir şeyin işareti olabilirdi. Bu yüzden onu azarlama cesaretini gösteremedi. Jean pek kendinde değil gibiydi. Başında kasketi bile yoktu. Temple semtinden buraya kadar koşarak gelmiş olacak ki, soluk soluğaydı.

"On frangın var mı?" diye sordu. "Bana hemen on frank ver, yoksa mahvoldum demektir!"

Sarı saçlı, kız yüzlü delikanlının melodrama çalan bu cümlesi o kadar gülünçtü ki, Denise, kardeşine verecek parası olsa bile gülerdi. Kız da para sıkıntısı içinde idi.

"Nasıl, on frank mı?" dedi. "Ne oldu, niçin lâzım?"

Delikanlı kızardı, bir arkadaşının kız kardeşine rastladığını söyledi. Denise onun telaşını görünce, bir el hareketiyle konuşmasına engel oldu. Hakkında daha fazla bir şey bilmek istemiyordu. Daha önce de iki kere ablasından borç almaya gelmişti, fakat onlar önemli mitarlar değildi. İlki, sadece yirmi beş santim, ikincisi de otuz santim kadar bir şeydi. Jean'ın kadınlarla olan sorunları bir türlü bitmek bilmiyordu.

Denise, "Sana verecek on frankım yok," dedi. "Daha Pepe'nin pansiyon kirası bile ödenmedi. Elimdeki para ancak onun kirasına yeter. Biraz artsa da, kendime bir çift kundura alabilsem diye düşünüyorum. Hiç de makul değilsin Jean, ne kötü!"

Delikanlı, çok üzgün bir hareketle ellerini kaldırıp, "Öyleyse mahvoldum!" dedi. "Bak ablacığım, uzun boylu, esmer güzeli bir kızla bir gazinoya gittik, oranın böylesine pahalı olacağını nerden bilirdim?"

Denise onu yeniden susturmak zorunda kaldı. Sevgili yaramazın gözlerinden yaşlar süzüldüğünü görünce, cüzdanını çıkartarak gümüş bir on franklık uzattı. Jean'ın yüzü güldü.

"Biliyordum, sevgili ablacığım," dedi. "Sana şeref sözü; bir daha seni hiç üzmeyeceğim. Bu parayı alamasam haydut olmak gerekecekti..."

Çılgınca ablasının boynuna atılıp onu yanaklarından öptü, sonra koşmaya başladı. Mağaza çalışanları olayı şaşkınlıkla seyrediyorlardı.

O gece Denise rahat uyuyamadı. *Kadınların Cenneti*'nde çalışmaya başlayalı beri para sıkıntısından kurtulamamıştı. Aylığı hâlâ ödenmemişti. Reyondaki diğer satıcı kızlar satışlarını engellediği için yeteri kadar para kazanamıyor, yapabildiği önemsiz satışlardan eline geçenle kardeşi Pepe'nin

pansiyon kirasını ancak karşılayabiliyordu. Koyu bir yoksulluğa düşmüştü. İpekli entariler içinde yoksulluğunu gizlemek zorunda kalan zavallı bir genç kızın çaresizliğiydi bu. Giysilerini yenilemek için çoğu zaman gecenin geç saatlerine kadar sökük dikmesi gerekiyordu. Gömleklerinin her yanında bir yama vardı. Usta bir kunduracıymış gibi, ayakkabılarını bile yamalayıp giyiyordu. Bulaşıklarını bir leğende yıkıyordu ve eski yünlü robu kendisini çok üzüyordu. Akşamları odasına dönüp tek tip ipekli giysisini çıkarınca bunu giymek zorunda kalıyordu. Başka da giyecek bir şeyi yoktu. Ufak bir leke uykusunu kaçırıyor, bir sökük üzmesine yetiyordu. Meteliği kalmamıştı. En basit ihtiyaçlarını bile karşılayamıyordu. İğne iplik alabilmek için tam on beş gün beklemek zorunda kalmıştı. Jean'ın yeni bir aşk serüvenine atılıp kendisinden para istemek zorunda kalması halinde ne yapacağını bilemiyordu. Delikanlı her borç isteyişinde bütçesi biraz daha sarsılıyordu. Beş-on santim bile olsa, Denise'in kesesine dokunuyordu. Ertesi güne kadar on frangı nerden bulacaktı? Bunu düşünmek bile istemiyordu. Sabaha kadar karabasanlar içinde çırpındı. Pepe sokağa atılıyor, kendisi kaldırım taşlarının altında para arıyordu.

Üstelik bir de, ertesi gün şık, zarif ve güler yüzlü satıcı kız rolünü oynamak zorundaydı. Ünlü müşteriler tezgâhların önünde yığılmışlardı. Bayan Aurelie kendisini sık sık çağırtıp, yeni biçilmiş mantoları üzerinde deniyordu. Denise, omzundaki mantolarla ağır ağır yürüyüp yeni modelleri denerken, Pepe'nin kırk frank tutan pansiyon parası bir türlü aklından çıkmıyordu. Bu tutarı akşama ödeyeceğine söz vermişti. Bu ay kendisine ayakkabı almaktan vazgeçebilirdi. Ama elindeki otuz franga biriktirdiği dört frangı eklemesi halinde bile ancak otuz dört frankı oluyordu ki, bu da borcunu karşılamaya yetmiyordu. Geri kalan altı frangı nere-

den bulacaktı? Bunları düşündükçe genç kızın yüreğindeki sıkıntı büsbütün artıyordu.

Bayan Aurelie, "Fark ettiniz mi, omuzlar çok rahat," dedi. "Matmazel şimdi kollarını kavuşturabilir."

Denise de, sevimli havasını muhafaza ederek, "Mükemmel," dedi. "Öylesine hafif ki, insan onu sırtında hissetmiyor bile... Madam pek memnun olacak!"

Şimdi, geçen pazar bayan Gras'a uğrayıp Pepe'yi Champs-Elysées'de gezmeye götürdüğüne sitem ediyordu. Çocukcağızın ablasıyla sokağa çıktığı yoktu. Ona tarçınlı çörek almış, parkta oynayabilmesi için eline bir de kova ve kürek vermişti. Fakat kukla oyununa götürünce, masrafı yirmi dokuz santim daha artmıştı. Şu Jean hiç de makul davranmıyordu ve yapmadık enayiliği kalmamıştı. Küçük kardeşlerini düşündüğü bile yoktu. Bütün yük kendi sırtına binmişti.

Birinci satıcı, müşteriyi tatmin etmek amacıyla, "Nasıl isterseniz hanımefendi," dedi. "Madem beğenmediniz, bir de şu geniş omuzlu mantolara bakınız."

Mantoyu sırtına geçiren Denise, kısa adımlarla yürüyerek, "Bu daha sıcak tutuyor," dedi. "Aynı zamanda yılın modası!"

İhtiyacı olan parayı akşama kadar nasıl bulacağının sıkıntısını yaşarken, bir yandan da güler yüzlü olmaya çalışıyordu. Tezgâhların önü o gün de kalabalıktı. Diğer satıcı kızlar pek meşgul oldukları için, Denise'in kârlı bir iş yapmasına ses çıkarmadılar. Günlerden Salıydı ve haftalığını almasına daha dört gün vardı. Denise, akşam yemeğini yedikten sonra, Bayan Gras'ı ertesi günü ziyaret etmeye karar verdi. Küçük bir işi çıktığını söyleyerek özür dileyip ayrıldı. O zamana kadar bir yerlerden para bulabileceğini umuyordu.

Masraf etmekten özenle kaçınan Denise, erkenden yatmaya gitti. Cebinde meteliği olmayan bir genç kız, kaldırımlar-

da tek başına ne yapabilirdi ki? Aslında pek girişken biri olmadığından, fazlaca dost da edinememişti. Üstelik koca bu şehir onu ürkütüyordu. Mağazanın bulunduğu bölgenin dışına çıktığında, kendisini yabancı bir yerde sanarak endişeleniyordu. En fazlasından, hava almak için Palais-Royal'a kadar uzanır, sonra çabucak geri dönüp odasına kapanarak ya söküklerini diker ya da çamaşırlarını yıkardı. Kışla koridorunda sıralanan daracık odalar gibi hoş olmayan bir görünümü olan bu yerde çamaşır yıkama günü kavgaları da eksik olmaz, pasaklı kızların cırlak bağırışları, gürültü patırtıları duyulurdu. Aslında gündüzleri bu kata çıkmak yasaktı. Sadece geceleri yatmak için gelinirdi buraya. Son dakikada odalarına çekilen kızlar, sabahın köründe uyanır ve yarı uykulu yüzlerine alelacele su çırparak işbaşına koşarlardı. On üç saatlik bir çalışmadan ardından, bitkin bir halde kendilerini tekrar yatağa bırakırlardı. Bütün bu devinimler çatı katını, asık suratlı yolcuları sürekli değişen, karmakarışık bir kasaba hanına benzetmekteydi. Bu kargaşa içinde Denise'in hiç arkadaşı olmamıştı. Mağazada çalışan genç kızlar arasında ona şefkatle yaklaşan sadece Pauline Cugnot olmuştu. Ne var ki, yan yana reyonlarda çalışan bu iki genç kız dostluklarını ilerletme fırsatını pek bulamamışlardı. Çünkü hazır elbise bölümüyle, iç çamaşırları satan reyon arasında hiç eksilmeyen bir rekabet vardı ve bu yüzden arkadaşlıkları, gelip geçerlerken birbirlerine fısıldadıkları birkaç sempatik kelimeden öteye geçememişti. Üstelik Pauline, Denise'in odasının bitişiğinde kalıyordu, ama yemekten sonra hemen ortadan kaybolurdu ve saat on birde döndüğünde Denise uyumuş olurdu. Bu yüzden iş saatlerinin dışında hiç bir araya gelememişlerdi.

O akşam Denise yine ayakkabısıyla uğraşmak zorunda kaldı. Onu nasıl onaracağını bilmiyordu. Bu ayakkabılarla ay sonunu nasıl getirecekti? Sonunda, çuvaldız gibi kalın bir

iğneyle, ayakkabısının patlayan tabanının dikmeye karar verdi. Bu işe girişince, yakası ve kollarının yenleri leğendeki sabunlu suda adamakıllı ıslandı.

Her akşam aynı sesleri duyardı; tek tek odalarına çekilen genç kızların kendi aralarında fısıldanmalarını, arada bir çınlayan bir kahkaha sesini, bazan da kavgalarını... Daha sona karyolaların gıcırtılarını, öksürük aksırık seslerini... Sesler kesilince artık derin bir uykularına daldıklarını anlardı. Denise'in sol yanında yatan arkadaşı düş gördüğünde yüksek sesle konuşurdu. Bu durum ilk başlarda Denise'i çok korkmuştu, ama zamanla alıştı. Kendisi gibi sıkıntıda olan kızlardan bazıları, yasağa rağmen zaman zaman sökük dikmek için geç saatlere kadar uyanık kalıyorlardı. Buradaki herkes, bu tür işlerini sessizce yapmak zorundaydı; çünkü derin bir sessizliğe gömülen koridorda, çıt çıksa duyuluyordu.

Saat gecenin on birini çoktan bulmuştu. Denise, duyduğu bir ayak sesiyle aniden irkildi. Genç kızlardan biri yine geç kalmış olmalıydı. Yandaki kapının açılmasıyla, Pauline'in geldiğini anladı ve aniden şaşaladı. Çamaşırcı kadın, yavaş adımlarla ilerleyip kendi kapısını tıklatarak, "Çabuk olun, benim!" diye seslendi.

Kadınların odalarında arkadaş ağırlaları yasaktı. Pauline'i alelacele içeri alan Denise, kapıyı hemen kilitledi. Hiçbir şeyi gözünden kaçırmayan Bayan Cabin'in onu yakalamasını istemiyordu.

"O da dışarıda mıydı?" diye fısıltıyla sordu.

"Kim, Bayan Cabin mi? Adam sen de... Kurttan kork, kuzudan kork, nedir bu be! Ondan mı korkacağım? Eline yüz santim sıkıştırdın mı tamam..." diye söylendi kız.

Sonra, "Çoktandır sizinle şöyle uzun uzadıya konuşmak istiyordum," diye ekledi. "Biliyorsun, aşağıda buna pek fırsat bulamıyoruz. Sizi dün akşam yemekte çok üzüntülü gördüm."

Denise, teşekkür edip oturmasını rica etti. Onun bu iyi niyetli tavrından dolayı pek duygulanmıştı. Bu beklenmedik ziyaretin heyecanıyla, dikmekte olduğu ayakkabıyı elinden bırakmamıştı. Pauline'in gözleri birden bu ayakkabıya takıldı. Başını salladı, küvetin içinde ıslanmış olan yakası ve kolunun yeni dikkatini çekti.

"Zavallı yavrucuğum, bundan kuşkulanıyordum zaten, bunları ben iyi bilirim..." dedi. "Chartres'ten buraya gelişimin ilk günleriydi. Babamın kırk para yolladığı yoktu. Ben de gömleklerimi kendim yıkardım; evet, evet, gömleklerime varıncaya kadar... Zaten iki tane gömleğim vardı. Birini giyerken diğerini yıkardım."

Koşuşturmaktan soluğu kesilmiş gibiydi. Hemen bir sandalyeye oturdu. Geniş yüzünde, canlı parlak gözlerinde, dolgun dudaklarında bir tatlılık okunuyordu. Kadın birden kendi hayat hikâyesini anlatmaya başladı: Çocukluk ve gençlik yıllarını bir değirmende geçirmişti ve Gugnot Baba bir davayı kaybedip dara düşünce, genç kız cebindeki yirmi frankla Paris'in yolunu tutmuş, orada bahtının açılacağını ummuştu. Önceleri Batignolles'deki mağazalardan birinin deposunda çalışmış, daha sonra *Kadınların Cenneti*'ne girmişti. Buradaki ilk günleri çok çetin geçmişti. İşe başladığında ona da hayatı cehennem etmişlerdi. Çok kötü davranmalarına rağmen bütün sıkıntılara katlanmış, büyük dayanma gücü gösterip sonunda hayatını bir düzene sokmuştu. Artık ayda iki yüz frank kazanıyor, bununla istediği gibi eğleniyor, günlerini endişesiz geçiriyordu. Göğüs iğnesi, saat zinciri, altın broş gibi mücevherler bile satın alabilmişti. Mavi entarisinin göğsüne iliştirdiği altın broşu parıl parıl parlıyordu. Genç kız, başına, bu güzel entarisine uygun, kadifeden kül rengi bir şapka geçirmişti. Kenarına koca bir tüy iliştirilmiş şapkasının altında tatlı tatlı gülümsüyordu.

Denise, ayakkabısını onarırken görülmesinden ötürü kıpkırmızı olmuştu. Kekeleyerek bir şeyler söylemeye çalışıp durumu açıklamak isteyince, "Sıkılma," dedi Pauline. "Bu durumları ben de yaşadım. Benim de başımdan neler geçti! Sizden büyüğüm üstelik, göstermiyorsam da tam yirmi altı yaşındayım. Bana her şeyi anlatabilirsiniz, çekinmenize gerek yok!"

Denise biraz rahatlamıştı. Kendisine gösterilen bu içten dostluğa minnettarlığını sunmak için üzerine bir yün şal alarak, şık tuvaleti içindeki Pauline'in yanma oturdu. Aralarında dostane bir sohbet başladı. Oda buz kesiyor, mahpushane duvarları gibi çıplak olan kırma duvarlardan nem sızıyordu. Parmaklarının sızladığını bile hissetmiyorlardı. Birbirlerine içlerini dökmekten, dondurucu soğuğun farkına varmıyorlardı. Denise, yaşadığı sıkıntıları yavaş yavaş anlatmaya başladı; Jean'dan, Pepe'den söz etti. Para sıkıntısının kendisine nasıl eziyet ettiğini anlattı. Söz dönüp dolaşıp, genç kızın hiç de iyi niyetli olmayan iş arkadaşlarına geldi. Pauline onların yaptıklarını anlattıkça âdeta rahatlıyordu.

"Ah, ne kötüdürler onlar bir bilseniz!" dedi. "Kene gibidirler. Size karşı iyi bir arkadaşlık gösterselerdi, ayda yüz franktan fazla kâr payınız olurdu."

Denise yaşlı gözlerle, "Sebebini bilmiyorum, ama burada herkes bana karşı," diyerek ona katıldı. "Onlara ne yaptım ki ben? Bay Bourdoncle da hep beni gözlüyor. Bir açığımı yakalarsa yandım demektir. Aralarında bana biraz iyi davranan Jouve baba..."

"Şu maymun suratlı ihtiyar müfettiş mi?" diyerek onun sözünü kesti Pauline. "Kaçın kurasıdır o! Sevgili arkadaşım, burada kimseye güvenme! Burnu Kaf Dağı'nda, göğsünde madalyalarla gezen o adamın görünüşüne aldanma! İç çamaşırları bölümündeki macerası hâlâ dillerde dolaşıyor... Fakat

kendini böylesine üzmenin de bir anlamı yok! Çocukça davranmayı bırak ve aldırma! Senin başına gelenler burada herkesin başına geldi. Sana acemi olmanın bedelini ödetiyorlar."

İyi niyetli kız, yüreğinin sesine dayanamayarak onu ellerinden kavrayıp öptü. Ne var ki, para sorunu pek ciddiydi. Kızcağız, belirli bir geliri olmaksızın taşıma su ile küçük kardeşinin pansiyon, büyüğünün hovardalık masrafların çarkını döndüremezdi. İşin başka bir ters tarafı da vardı: Mart ayında işler iyice açılmadan ona aylık bağlayacakları şüpheliydi.

Kararlı bir tavırla, "Beni iyi dinle," dedi Pauline. "Daha fazla dayanman mümkün değil; senin yerinde olsam..."

Tam o sırada koridordan gelen bir gürültüden ürkerek sustular. Her halde, arkadaşlarını hafiye gibi gözetlemekten hoşlanan Marguerite, gecelikle koridorda geziniyordu. Yeni arkadaşının elini ellerinin arasında tutmaktan hoşlanan çamaşırcı kız, bir süre konuşmadan ona baktı, bir yandan da dışarı kulak kabartıyordu. Sonra çok yavaş bir sesle ve yüzündeki kararlı ifadeyle söze başlayıp, "Senin yerinde olsam, birisine bağlanırdım," dedi.

Bunun ne anlama geldiğini bir an kavrayamayan Denise safça, "Nasıl, birisine mi? Kime yani?" diye mırıldandı.

Arkadaşının ne söylemek istediğini anlayınca aniden ellerini çekerek, alıklaşmış gibi kalakaldı. Kendisini rahatsız eden bu öğüt hiç aklına gelmediği gibi, bunda bir fayda da görmüyordu.

Sadece, "Yoo, hayır," diyebildi.

Pauline, "Öyleyse işin içinden çıkamazsın," dedi. "Bunu da söylemiş olayım! Başka çıkar yol yok! Rakamlar ortada. Küçük kardeşin için ayda kırk frank, ayrıca bir yığın masraf da büyük kardeşin için... Peki, senin durumun ne olacak, böyle hırpani kılıkla ne zamana kadar gezeceksin? Müessesedeki kızlar ayakkabılarınla dalga geçiyor. Birini bul, rahat edersin!"

"Hayır, olmaz!" diye itiraz etti Denise.

"İşte bu olmadı! Hiç de makul değilsin," dedi Pauline. "Buna mecbursun sevgili arkadaşım. Bundan daha doğal bir şey olur mu? Hepimiz bu badireyi atlattık. Beni ele al! Ben de senin gibi boğaz tokluğuna çalışıyordum. Meteliğim yoktu. Gerçi yeme, yatma şirketten ama giyim kuşam meselesi de var. Dışarı çıkmadan bir odaya kapanıp, sabahtan akşama kadar sinek avlanmaz ya... Aman sen de! Üzme tatlı canını... Her şey olacağına varır..."

İlk aşkından söz açtı. Meudon'da bir eğlencede karşılaştığı bir avukat kâtibiymiş ilk sevgilisi. Ondan sonra bir posta memuruyla bir süre beraber yaşamış. Nihayet, sonbahardan beri de Bon Marché'de satıcılık yapan uzun boylu, yakışıklı bir delikanlıyla boş vakitlerini değerlendiriyormuş. Yani gömlek değiştirir gibi sevgili değiştirdiğinden, hiç boş kaldığı yokmuş. Aslında terbiyeli, namuslu bir kızmış, biriyle beraberken ikincisini edinmemiş. Her önüne gelenle düşüp kalkan o bildik hayâsız kızlardan da değilmiş; üstelik bunlardan söz açıldığında çok kızarmış...

"Ben, önüne gelenle düşüp kalkmanı söylemiyorum. Şu sizin Clara ile de bir alıp veremediğim yok. Ama onunla bir araya gelmek istemem, aksi halde beni de onun gibi hafif kadın sanırlar. İnsanın sevdiği biriyle yaşamasında ne sakınca var? Bu, kötü bir şey mi?"

"Hayır," diye cevap verdi Denise. "Ama ne yapabilirim ki, böylesi bana göre değil."

Yeniden bir sessizlik oldu. Buz gibi soğuk odada kızlar gülüşerek bakıştılar. Alçak sesle yapılan bu konuşmalar onları birbirine daha da yaklaştırmış, heyecanlandırmıştı. Hatta Denise'in yanakları kızarmıştı.

"İnsanın bir sevgilisi olmalı," diye yineledi Pauline.

Onu ikinci kez öperken gülümsedi.

"Bak şekerim," dedi. "Karşılaştığın biri hoşuna gitmişse mesele yok. Ne kadar tuhafsın, seni zorlayan yok ki... Bak, istersen Baugé Pazar günü bizi kırda bir yere götürür. Dostlarından birini seninle tanıştırır."

Denise tatlı inatçılığı ile, "Hayır," diye diretti.

Pauline de daha fazla ısrar etmedi. Herkes istediği gibi yaşamakta serbestti. Bu sözleri sırf onun iyiliği için söylemişti. Ne de olsa bir arkadaşının böylesine acı çekmesine dayanamazdı. Geceyi yarılamışlardı. Pauline gitmek için ayağa kalktı. Ama gitmeden önce, eksik olan altı frangı Denise'e zorla kabul ettirdi. Geri almak için hiç acelesi olmadığını, parası olduğu zaman iade edebileceğini bildirdi.

Kapının önüne geldiğinde, "Haydi, şimdi mumu söndürün ki, hangi kapının açıldığı anlaşılmasın. Daha sonra tekrar yakarsın," dedi.

Mum söndürüldükten sonra tokalaşarak odalarına çekildiler. Gecenin sessizliğinde, yerde sürünen eteğinin hışırtıdan başka bir ses duyulmuyordu.

Denise, yatağına girmeden önce yırtık ayakkabılarını onarmaya devam etmek, sonra da çamaşırlarını yıkamak istedi. Gece ilerledikçe soğuk daha da şiddetlenmişti. Ama genç kız bunun farkına bile varmıyordu. Konuşmalar onu heyecanlandırmış, yüreğini rahatlamıştı. Kanı kıpır kıpır kıpırdanıyordu. Öyle baş kaldırır gibi bir hali yoktu. İnsan yeryüzünde yalnız ve özgür olursa, canı istediği gibi yaşayabilirdi. Ona kimse karışamazdı. Denise, o güne kadar kendine aykırı gelen fikirlere hiç boyun eğmemişti. Aklıselim ve dürüst biri oluşunun, sağlıklı yaradılışının, doğru yoldan ayrılmamasında büyük payı olmuştu. Onuruyla yaşamak Denise'e pek doğal geliyordu. Nihayet, sabaha karşı yatağına girdiğinde bir süre gözlerini kapatamamıştı. Hayır, kimseyi sevdiği falan yoktu. Bundan sonra hayatının düzenini ne diye bozacak,

kardeşleri için yaptığı analık fedakârlığından ne diye vazgeçecekti ki? Bir türlü uyuyamıyordu. Sırtından ensesine doğru ılık ürpertiler geçirdi. Gece karanlığındaki uykusuz gözlerinde, gelip gelip yok olan hayaller dolaşmaktaydı. O geceden sonra, kendi bölümündeki kızların aşk hikâyelerine Denise de ilgi duymaya başladı. İşin yoğun olmadığı günlerde genç kızlar için tek konu erkeklerdi. Bir yığın dedikodu dolaşır, genç kızlar anlatılan bu maceralarla günlerce oyalanıyorlardı. Hele Clara'nın yaşamı bir rezaletti. Kendisine para yardımı dokunan üç sevgilisinden başka, gelip geçici aşklarının hesabı yoktu. Dışarıda kazandığı para çok daha hoş olmakla beraber, buna pek önem vermez, mağazada çalışırken kendini hiç zorlamazdı. Burada çalışmasının sebebi, kötü davranışlarını ailesinden saklamak içindi. Prunaire Baba, kızını sürekli tehdit eder, Paris'e yazdığı mektuplarda, hakkında bir dedikodu duyduğu zaman bir yerini tekmeyle kıracağını bildirirdi. Marguerite ise tam tersine, çok dürüst bir hayat sürmekteydi. Mağazadan pek dışarı çıkmaz, kimselerle gezip tozmazdı. Onun bu tavrına herkes şaşırırdı. Paris'e, gayri meşru çocuğunu orada doğurmak için gelmişti. Namuslu bir kız nasıl olur da evlilik dışı bir piç peydahlayabilirdi? Birçokları, onun başından bir kaza geçtiğini söylerken, bazıları da Grenoble'deki nişanlısına layık olmak için böyle uslu görünmek zorunda olduğunu ileri sürüyordu. Genç kadınlar, Bayan Frederic'in de bir sevgilisi olduğuna inanmışlardı. Alttan alta, onun yüksek mevkide bir adamla ilişkisi olduğunu yayanlar vardı. Ama işin aslı astarı var mı, kimsenin bildiği yoktu. Asık suratlı dul kadın, akşam oldu mu hemen ortalıktan kaybolurdu. Onun böyle alelacele koşarak nereye gittiğini de kimse bilmezdi. Bayan Aureli'nin tutkularına gelince, kendisine körü körüne bağlı, şiddetli açlığın etkisinde olan delikanlılardan söz edenler oluyordu. Bütün bunlar söylentiden ileri giden

şeyler değildi. Kadından memnun olmayan satıcı kızlar böyle gülünç hikâyeleri kasten uyduruyorlardı. Baş satıcı kadın belki de oğlunun arkadaşlarından birine fazlaca şefkatli davranmıştı. Bugün müessesenin önemli elemanlarından biri olan bu ağırbaşlı kadının böylesi çocukluklara ayıracak zamanı olmadığını herkes bilirdi. Daha sonra akşam kargaşası başlar, kızların yüzde doksanı kapıda sevgililerini beklerdi. Gaillon meydanında, Michodiere ile Neuve-Saint-Augustin caddelerinde bir yığın delikanlı, gözleri mağaza kapısına dikli vaziyette bekleyip dururdu. Geçit başladığında herkes sevgilisini koluna takarak, sanki karı kocalarmış gibi konuşa konuşa yokuşu inerlerdi.

Colomban'ın sırrını öğrenmek Denise'i allak bullak etmişti. Genç kız, başını her kaldırışında, Geneviève'in nişanlısını caddenin karşı tarafındaki Eski Elbeuf'ün eşiğinde gözleri havada bulurdu. Colomban, sürekli olarak konfeksiyon reyonundaki kızları gözetlerdi. Kızların kendisine baktığını fark edince de, kızararak başını çevirirdi. Denise, bu sırrını kuzini Geneviève'e açıklamaktan korkar gibiydi. Oysa Baudu'nun yeğeniyle görüştüğü bile yoktu. Aralarındaki ilişki, genç kızın *Kadınların Cenneti*'ne girdiği günden beri kesilmişti. Denise önce, akrabasının nişanlısının Marguerite'e âşık olduğunu sandı. Akıllı bir kadın olan Marguerite, mağazada yattığı için hiç rahat değildi. Bir gün tezgâhtarın Clara'ya âşık olduğunu öğrenince, Denise derin bir şaşkınlık geçirdi. Delikanlı aylardan beri karşıdaki kaldırımdan onu hayran hayran süzüyor, aşkını açıklama cesaretini bir türlü gösteremediği için yanıp tutuşuyordu. Bütün bunlar, her önüne gelenle düşüp kalkan, başıboş, hafif bir kız içindi. Dışarıda bir pansiyonda kalan Clara, her akşam bir başka dostunun koynuna girerdi. Onu elde etmek işten bile değildi. İşin en gülünç yanı, Clara'nın bile bu gizli aşkın farkına varmasıydı. Bu durumu anlamış ol-

ması Denise'i derin bir üzüntüye sürüklemişti. Demek, aşk denen şey böylesine aptalca bir duyguydu. Mutluluğu elinin altında tutan şu budala çocuk onun bütün hayatını ayaklar altına alıyor, ciğeri beş para etmez bir hoppaya Meryem Anaya tapar gibi tapıyordu. O günden itibaren onu her gördüğünde kalbi daha da daralıyor, sıkıntısı artıyordu. Hele Eski Elbeuf'ün yeşile çalan camlarının ardından Geneviève'in solgun ve üzgün yüzünü görmek ona daha da acı veriyordu.

Akşamları, âşıklarıyla beraber giden şu kadınlara baktıkça, Denise'in aklına bu düşünceler geliyordu. *Kadınların Cenneti*'nde kalmayanlar ertesi sabaha kadar gözden kaybolurlardı. Reyonlarına döndüklerinde, etekleri üzerinde dışarının baş döndürücü kokusunu taşırlardı. Her akşam saat sekiz buçuk olur olmaz Gaillon meydanında kendisini bekleyen Baugé'nin kolundaki Pauline, Denise'i dostça selâmlar, o da çoğu zaman sıkılgan bir gülüşle karşılık verirdi. Herkes çıktıktan sonra tek başına işyerinden ayrılan Denise, birkaç adımlık akşam gezintisini yalnız tamamlayıp herkesten önce mağazaya girerdi. Çalıştıktan sonra yatağına döner, bazan deliksiz bir uyku çeker, bazan de hayal kurarak henüz yeterince tanımadığı şu Paris'in iç yüzünü merak ederdi. Şu kadınları kıskandığı falan yoktu; yalnızlığından memnundu. Kabuğuna çekildiği şu vahşi boşluk kendisine iyi geliyordu. Kendisini burada tehlikelerden uzak hissediyor, ama arada bir hayallerinin esiri olmaktan da kurtulamıyordu. Bilmediği birçok şeyi öğrenmek istiyor, kendisine anlatılan eğlencelerin iç yüzünü, kafeteryaları, lokantaları, tiyatroları merak ediyordu. Bazan kırlarda geçirilen pazar günlerini de düşünüyor, ırmak boylarındaki küçük meyhanelerde bir iki kadeh ön içki almayı arzuluyordu. Kafasında, bütün bir zihin yorgunluğu ve bezginlikle karışık bir arzu vardı. Ama yine de kendisini, henüz hiç tatmadığı bu zevklere doymuş sanıyordu.

Oysa mağazanın yoğun işleri arasında bu gibi tehlikeli hayallere pek az yer verilirdi. Günde on üç saatlik yorucu bir işten sonra, satış memurları arasında birbirlerine şefkatle bağlanan kimse olmazdı. Sürekli yaşanan para kavgası ve bunun için yapılan amansız yarışma cinsiyet farkını unutturuyor, bedeni yorgunluktan kırıp bitiren, kafaları meşgul eden itiş kakış arzuları öldürmeye yetiyordu. Tezgâhtarlarla satıcı kızlar arasında pek nadir aşk ilişkisi doğardı. Burada çalışan insanlar kendilerini makinenin çarkları arasına kaptırıp robotlaşarak kişiliklerini kaybetmişlerdi ve enerjilerini bir araya getirerek, sadece phalanstère'in (Falanster: Fourier sisteminde bir çalışma tarzı. -ç.n.) gücüne katılmaktaydılar. Akşam olup dışarı çıktıklarında, tutkuların birden alevlenmesiyle ancak kişisel hayatlarına tekrar dönüyorlardı.

Denise bir gün, Bayan Aurelie'nin oğlu Albert Lohmme'un iç çamaşırları bölümünde çalışan kızlardan birinin eline bir mektup tutuşturduğunu gördü. Delikanlı birkaç kez reyonun önünden kayıtsızca geçtikten sonra, kimseye göstermemeye gayret ederek pusulayı kıza uzatmıştı. Aralık ayından şubata kadar sürecek olan ölü sezon henüz başlamış, Denise dinlenebilmek için biraz zaman bulmuştu. İşyerine gittiğinde gözlerini mağazanın boşluğuna dikiyor, saatlerce müşteri beklediği oluyordu. Konfeksiyon bölümünde çalışan diğer kadınlar ise bu boşluktan yararlanarak dantel reyonundaki erkeklerle ilişki kuruyor, ama bu arkadaşlıkları yavaş sesle yapılan şakalardan ileri gitmiyordu. Bu bölümde çalışan ve şaka yapmaktan hoşlanan bir çocuk vardı. Clara'ya bir yığın palavra atan bu çocuk, aslında her şeyden uzak kalmış biriydi ve mağazada gördüğü bir kızdan, dışarıda buluşmak için hemen bir randevu isterdi. Mağazada çalışanlar, bu tür ilişkilerde birkaç kelimelik cümlelerle ya da bir iki işaretle yetinirlerdi. Üstelik bunu, kimseye sezdirme

mek için pek ustaca yaparlardı... Deloche'a gelince, uzun bir süre Denise'e gülümseyerek bakmakla yetinmiş, sonra bir gün yanından geçerken dostça birkaç söz mırıldanmıştı. Kısım şefi bayan Aurelie'nin oğlu Albert'in iç çamaşırları bölümündeki kıza pusulayı verdiği sırada Dolche da oradaydı ve olayı görmüştü. Kıza yemek yiyip yemediğini sordu, birbirlerine bakarlarken ikisi de kızardı.

Denise, içinde uyanan sıcak kadınsı duygulara rağmen ruhunun çocuksu havasını hâlâ koruyordu. Özellikle Hutin'le karşılaşmak onu daha çok heyecanlandırıyor, yüreğinin hızla çarpmasına neden oluyordu. Denise, bunu sadece ona olan minnet duygusuna bağlıyor, delikanlının bir-iki kez gösterdiği kibar davranışının bir sonucu olduğunu sanıyordu. Hutin'in reyona her müşteri getirişinde genç kız kulaklarına kadar kızarırdı. Kasadan dönüşünde çoğu kez yolunu değiştirir, yüreği heyecanla çarparak ipekliler bölümünden geçerdi. Bir öğlen sonrasında reyonda Mouret ile karşılaştı. Genç patron, ona güleç bir yüzle baktı. Mouret onunla artık eskisi kadar ilgilenmiyor, daha çok uzaktan bakmakla yetiniyordu. Arada bir kılık kıyafetine ilişkin önerilerde bulunuyor, bazan de şakalaşıyordu. Onun bu çekingen, ürkek halinden bir türlü sıyrılamayacağını, erkek kılığında bir kız olduğunu daha önce yüzüne karşı söylemişti. Kadınları çok iyi tanımasına rağmen, onda bir kadınlık, erkekleri cezbedecek bir dişilik bulamıyormuş gibi davranıyor, lüle saçlı bu güzel kızın garip heyecanını umursamaz görünüyordu. Ona pek cazip gelmese de, büklümlü, tuhaf gür saçlı bu kızın çekici olmadığı söylenemezdi. Patronun tebessümü karşısında Denise kendisini suçlu gibi hissederek ürperdi. Yoksa patronu onun bu bölüme geliş sebebini sezmiş miydi? Denise'in kendisi bile yolunun istikametini neden değiştirdiğini bilmiyordu.

Hutin, genç kızın minnet dolu bakışlarının farkında bile değildi. Bu tür kızlar onun tarzına pek uymuyordu. Bu delikanlı, mağazada çalışan kadınlara hor bakar, onları hiç beğenmezdi. Çevresini daha çok, soylu kadınlarla ardasında gizli maceralar geçtiğine inandırmaya gayret ederdi. Onun çalıştığı bölüme uğrayan bir barones kendisine yıldırım aşkıyla vurulmuş, bir mimarın genç ve güzel karısı da, bir ölçüm hatasını düzeltmek için evine gelen Hutin'in kollarına düşüvermişti. Palavracı Normandiyalı bütün bunları övünmek için söylüyordu ve aslında elinden, gazino ve kabarelerde bulduğu sıradan şantözlerle, dansözlerle yetinmekten başka bir şey gelmiyordu. Moda mağazalarında çalışan diğer meslektaşları gibi onun da doymak bilmeyen harcama hırsı vardı. Bütün hafta boyunca dişinden tırnağından arttırdığını bir hafta sonunda tüketirdi. At yarışlarında müşterek bahis oynar, yemeğini lokantalarda yer, eğlenceye düşkünlüğü nedeniyle baloları hiç kaçırmaz, tasarruf nedir bilmez, geleceğini düşünmez, haftada, hatta ayda kazandığını bir günde bitirirdi. Favier, eğlencelerinde onu kendi başına bırakır, hiç beraber olmazdı. Mağazadayken Hutin'le bu kadar içli dışlı olan asık yüzlü delikanlı, işten çıkınca onu soğuk bir şekilde selâmlar, sanki hiç tanımıyormuş gibi yabancı kesilirdi. Hutin'in dışarıda sadece bir tane yakın dostu vardı, o da Lienard idi. İkisi de, Rue Sainte-Anne'deki İzmir Oteli'nde kalırdı. Bu loş, sevimsiz otel, taşradan gelen tacirlerle dolup taşardı. *Kadınların Cenneti* mağazasında çalışanların çoğu, sabahları beraberce gelmelerine rağmen işyerinde pek konuşmaz, erken paydos edenler diğer arkadaşlarıyla Rue Sainte-Anne'deki aynı adı taşıyan küçük kahvede buluşur, sigara dumanı arasında bir yandan kâğıt oynarlarken, öte yandan da içkilerini içerlerdi. Çoğu kez hizmet etmekten yorgun düşen kahvehane sahibi kapı dışarı edinceye kadar

orada çöreklenirlerdi. Hutin ve arkadaşları son bir aydan beri haftanın üç gecesini zaten Montmartre'daki adi bir çalgılı gazinoda geçirmişlerdi. Arkadaşlarını da beraber götüren Hutin, son olarak tavladığı şantöz matmazel Laure'un o harikulâde sesini onlara alkışlatırdı. Gazinoda şamata bazan o kadar ileri gitmişti ki, bu yüzdenpolis iki kez müdahale etmek zorunda kalmıştı.

Kış günleri böyle geçmişti. Denise'in maaşı nihayet, üç yüz frank olmak üzere mart ayında kesinleşmişti. Kasabadan geldiği günden beri ayaklarından çıkarmadığı o hantal kunduralarını değiştirmenin şimdi tam zamanıydı. Ayakabılar o kadar eskimişti ki, yolda çıplak ayak kalmak korkusuyla son günlerde artık yürüyüş bile yapmıyordu.

Bayan Aurelie yüzünü buruşturarak, "Aman Allah'ım! Matmazel, yürürken çıkardığınız bu gürültü de nedir böyle? Ne var ayaklarınızda Allah aşkına, bir türlü anlamıyorum?" diye inledi.

Denise, beş franga aldığı yeni ayakkabılarıyla bir gün aşağı indiğinde, Clara ve Marguirite ona duyurmak için kendi aralarında yüksek sesle konuşup şaşkınlıklarını belirttiler.

Kızlardan biri, "Şu pasaklıya bak, o hantal kunduralarından vazgeçmiş!" derken, diğeri daha yüksek sesle, "Kim bilir ne kadar ağlamıştır. Her halde köydeki anasının takunyalarıydı bunlar," dedi.

Bütün reyonda Denise'e karşı zaten yeni bir başkaldırı başlamıştı. Onun Pauline'le olan arkadaşlığına hiç de iyi gözle bakmıyorlardı. Rakip reyondan bir kadınla böylesine içli dışlı olmasından hoşlanmıyor, bunu kendilerine karşı bir meydan okuma, bir ihanet sayıyorlardı. Denise'in diğer reyonlara lâf taşıdığını da ileri sürüyorlardı. O günden itibaren hem konfeksiyon bölümünde, hem de iç çamaşırları kısmında daha şiddetli bir mücadele başladı. Karşılıklı atılan

lâflar tenis topları gibi gidip gelmeye başladı. Hatta bir gün, gömlek kutularının ardından bir şamar sesi bile işitildi. Bu eski mücadelenin kökeni belki de, iç çamaşırları bölümündeki kızların yünlü elbiseler giymelerine karşılık, konfeksiyondakilerin ipekliler giymelerinde yatmaktaydı. Zira iç çamaşırları bölümündekiler reyon arkadaşlarından söz ederlerken dudak büker, onların pek de matah bir şey olmadıklarını söylerlerdi. Olan bitenler de onlara hak verir gibiydi. İpekli kıyafetler giymek kızların ahlâkında kim bilir ne tür etkiler yapmış olacaktı ki, konfeksiyondakileri pek sağlam ayakkabı olarak görmüyorlardı. Peşinde bir yığın âşığı gezinen Clara için bir sürü lâf ediliyordu. Marguirite bile bu dedikodulardan payını almıştı ve onun bir piç doğurduğu söyleniyordu. Bu söylentilere bakılacak olursa, Bayan Frederic'in bile gizli ilişkileri vardı. Bütün bunlar şu Denise denilen pasaklı yüzünden oluyordu!

Bu tür dedikodular ayyuka çıkınca, Bayan Aurelie ciddi bir tavırla, "Lütfen hanımlar, kaba söz istemem! Kim olduğunuzu bilerek konuşunuz!" diye bir uyarıda bulunmak zorunda kaldı.

O, bu kavgalarla ilgilenmek istemiyordu. Hatta bir ara patronu Mouret'nin bir sorusuna, bu kızların birbirlerinden farkı olmadığını söyleyerek cevap vermişti. Fakat Bourdoncle'un ağzından o iğrenç haberi duyunca bir ara o bile heyecanlanmış, az kalsın düşüp bayılacak gibi olmuştu. Yardımcısının söylediğine göre, oğlu Albert mektup yazdığı çamaşırcı kızı nihayet pusuya düşürmüş, güya onunla bodrumda öpüşürken yakalamıştı. Bu, katlanılır bir şey değildi. Bayan Aurelie, her zaman yaptığı gibi yine oğlunu savundu, onun, iç çamaşırları bölümünün tertiplediği bir tuzağa düşürüldüğünü ileri sürdü. Bu, kendisine karşı tertiplenmiş bir tuzaktı. Saf buldukları delikanlıyı baştan çıkararak, reyonun ba-

şarılarını gölgeleyip kendi onurunu lekelemek istemiş olmalılardı. Kadın bu tatsız durumdan sıyrılmak istiyor, ama oğlunun sütten çıkmış ak kaşık olmadığını bildiği için, böyle budalalıklar yapabileceğini de hesaba katıyordu. Aslında gürültü patırtı çıkararak, dikkatleri Albert'in üstünden çekmek istiyordu. Hatta bir ara işler iyice sarpa sarar gibi oldu. Albert'le yüz göz olduğunu bilinen eldiven bölümündeki Mignon, arkadaşının sevgilisinin bazı davranışlarını görmemezlikten geldiğini söyledi. Genç kızlarda şapka taşımak âdet olduğu halde, Albert saçları meydanda birkaç kızı Mignon'un çalıştığı kısma yollamış, saatlerce eldiven kutularını karıştırıp durmalarını sağlamıştı. Üstelik bir rezalet daha vardı: Çamaşırcı kıza armağan olarak bir çift süet eldiven verilmiş, dedikodusu yapılmasın diye bu mesele de bir şekilde örtbas edilmişti. Nihayet, Mouret'nin bile saygı duyduğu Bayan Aurelie'nin yüzü suyu hürmetine bu dedikoduları tam zamanında kestiler. Böyle şeyler dışarıda olsa gene idare edilirdi, ama müessese içinde yapılması halinde kimsenin gözünün yaşına bakılmazdı. Bourdoncle kızın en ufak bir hatasını yakalayacak olsa, derhal işine son verirdi.

Kendisiyle hiçbir ilgisi olmadığı halde, bu macerayla ilgili olarak da kabak sonunda yine Denise'in başına patladı. Olayın bütün ayrıntılarını öğrenen Bayan Aurelie, Denise'in bir gün Pauline'le gülüştüğünü görmüş, bunu oğluna atfedilen gönül dedikoduları yüzünden kendisine karşı yapılmış bir hakaret olarak algılamıştı. Demek ki Denise kendisine bu şekilde meydan okuyordu. Bu yüzden ona gizli bir hınç duymaya, onu tecrit etmek için elinden geleni ardına koymamaya başladı.

Uzunca bir süredir, emrinde çalıştırdığı kadınları bir pazar günü yazlık köşküne davet etmeyi düşünüyordu. Bayan Aurelie, tasarruf ettiği yüz bin frankla, Rambouillet yakınların-

daki Rigolles'te bir mülk almıştı. Herkesi davet edip Denise'i çağırmamakla, ona bir çeşit ceza vereceğini sanıyordu. Davete on beş gün kala, reyonda hep bu konudan söz edildi. Mayıs güneşinin ılıklaştırdığı havaya bakılıp, günün nasıl değerlendirileceği tasarlanıyor, eğlence için eşek yarışları, içmek için taze köy sütü, yemek için esmer çavdar ekmekleri düşünülüyordu. Bu eğlenceye sadece kadınlar katılacaktı. Kim bilir böylesi ne eğlenceli olurdu! Bayan Aurelie, tatil günlerini kadın arkadaşlarıyla birlikte geçirmeyi âdet edinmişti, çünkü aile bireyleri evde pek az bulunurdu. Kırk yılda bir evde yemek yiyecek olsalar canı sıkılır, hep bir bahane bulup oğlu ve kocasıyla beraber dışarıda yemek yerdi. Lhomme genellikle karısını evde yalnız bırakıp çalgılı gazinolara gider, Albert ise orospuların peşinde koşardı. Birbirini sevme alışkanlığı olmayan üç kişilik bu aile pazar günleri bile bir araya gelmez, sadece uyumak için, otele gider gibi sessizce yatak odalarına çekililerdi. Bayan Aurelie, Rambouillet'de vereceği partiye oğlu Albert'in katılmasının uygun olayacağını, hatta kendilerini rahatsız etmemesi için kocasının bile özel bir incelik gösterip başka bir yere gitmesi gerektiğini bildirdi. Bayan Aurelie'nin önerisi her iki erkeği de memnun etmişe benziyordu. Bu arada mutlu gün giderek yaklaşıyor, kadınlar bir yandan o gün giyecekleri kıyafetlerini hazırlarken, bir yandan da, sanki güzel bir yolculuğa çıkacaklarmış gibi heyecanlanıyor, birbirlerine sevinçlerini ifade etmekten kendilerini alamıyorlardı. Köşesine çekilmiş olan Denise ise, bütün bu konuşulanları sessizlik içinde dinlemek zorunda kalıyordu. Bir sabah Pauline kendisine, "Sırf seni kızdırmak için böyle yapıyorlar, değil mi?" diye sordu. "Senin yerinde olsam, inanki onlara aynı karşılığı verirdim. Benimle dalga mı geçiyorlar, ben de onlarla dalga geçerdim. İstersen Pazar günü sen de bizimle gel, Bauge beni de Joinville'de kıra götürecek. Ne güzel olur!"

Genç kız sakince, "Teşekkür ederim, ama gelemem," dedi.

"Neden gelemiyorsun? Bir zorlayan olur diye hâlâ korkuyor musunuz?"

Pauline tatlı tatlı gülümsedi. Denise de aynı tatlı gülümseyişle karşılık verdi. Bu tür işlerin nasıl olduğunu artık biliyordu. Bu kadınların hepsi, âşıklarını böyle gezilerde tanımışlardı. Tesadüfen karşılaşılan bir arkadaş... Hayır, böyle bir şey istemiyordu.

Pauline ciddileşerek, "Bak," dedi. "Sana yemin ederim ki, Bauge kimseyi getirmeyecek. Sadece üçümüz olacağız. Madem istemiyorsun, öyle olsun. Seni ben evlendirecek değilim ya!"

Denise bir türlü karar veremiyordu. Aslında böyle bir geziye ihtiyaç duyuyor, bu arzusu gözlerinden, pembeleşen yanaklarından anlaşılıyordu. Arkadaşlarının kır gezilerinden bahsetmeleri onda yeşil çimenlerlere uzanma, ağaçların gölgesinde gezinme, kırların temiz havasını soluma isteği uyandırıyordu. Cotentin çayırlarındaki gezintileri, oranın parlak güneşi gözlerinin önüne geliyordu. Sonunda, "Peki, gelirim," dedi.

Her şey hazırdı. Bauge, pazar sabahı sekizde gelip onları Gaillon meydanından alacaktı. Orada bir araba kiralanıp Vincennes istasyonuna gideceklerdi. Aylık kazancının yirmi beş frangını kardeşlerine ayıran Denise, kendisine yeni bir elbise almamış, ama eski kareli poplinlerini ütüleyip süsleyerek biraz yenilemişti. İpekli başlığına mavi kurdeleler takmış, kendisine güzel bir şapka da hazırlamıştı. Bu sade kıyafet bile ona çok yakışmış, serpilip gelişmiş bir genç kız havası vermişti. Şapkasından dışarı sarkan altın renkli gür saçları, onu en parlak mücevherlerden bile daha fazla süslüyordu.

Pauline de pek şıktı. Beyaz üzerine mor kareli ipekten yazlık bir elbise giyinmiş, tüylerle bezenmiş kenarsız bir şapka takmış, ellerini mücevherlerle süslemişti. Bu haliyle, tuzu kuru zengin tüccarı andırıyordu. Sanki haftanın diğer gün-

lerinin rövanşını alıyor gibiydi. Her gün yünlüler giymek zorunda kalan genç kız, bugün ipekliler içindeydi. Oysa hafta başından hafta sonuna kadar mağazada ipekli üniformasıyla çalışmak zorunda olan Denise, bu pazar gününde bile eski yoksulluğuna bürünmüştü.

Pauline, çeşmenin yanındaki uzun boylu genci göstererek, "İşte, Bauge," dedi sevinçle.

Sevgilisini Denise'e tanıştırdı. Denise o anda delikanlıyı beğenmişti. Çift öküzü kadar güçlü görünen Bauge, çam yarması gibi iri yarı biriydi. Flamanlarda görülen uzun yüzündeki açık mavi gözleri bir çocuk saflığıyla gülümsüyordu. Bir bakkalın en küçük oğlu olan genç adam, Dunkerque'de doğmuştu. Dükkânda çalışamayacak kadar dangalak bulan babası ve ağabeyi onu kovmuşlardı. Bauge, Paris'e gelince işini yoluna koymuş, Bon Marché'de yılda üç bin frank kazanabilecek kadar bir iş bulmuştu. Öyle pek akılı biri olmasa da, işini bilen biriydi; özellikle de kumaş işlerinden çok iyi anlardı ve kadınlar onu pek beğenirdi.

Pauline, "Canım, araba nerde kaldı?" diye sordu.

Bulvara kadar yürümeleri gerekiyordu. Mayıs güneşi sabahın erken saatinde bile havayı ısıtıyor, kaldırım taşlarını aydınlatıyordu. Tek bir bulutun bile olmadığı gökyüzü lekesiz bir çarşaf gibiydi. Denise'in aralık dudaklarında tatlı bir gülümseme görülüyordu. *Kadınların Cenneti*'nin kalın duvarlarının ağırlığını artık omuzlarında hissetmiyordu. Şimdi kırların temiz havasını soluyacak, kendini kuşlar kadar özgür hissedecekti. Bu, ona yeni bir zindelik, sonsuz bir sevinç verecek, gençliğini ta iliklerine kadar duyumsatacaktı. Pauline'in arabada sevgilisiyle uzun uzun öpüştüğünü görünce, birden yüzünü pencereden yana çevirerek "Bakın, bakın!" diye haykırdı. "Mösyö Lhomme de burada. Nasıl da koşar adımlarla yürüyor..."

Pauline, "Borazanı da elinde," diyerek Denise'in sözünü tamamladı. "Hay ihtiyar çılgın! Sanki sevgilisinin ardından koşuyor gibi..."

Lhomme gerçekten de kolunun altına enstrümanı sıkıştırıp burnunu ileri uzatmış, keyifli keyifli gülerek, bir müzisyen bir dostuna gidiyordu. Orada arkadaşlarıyla buluşup oda müziği yapacak, felekten bir gün çalacaklardı. Hepsi de amatör olan bu kişiler, sabah kahvelerini içtikten hemen sonra çalgıya başlarlardı.

Pauline, "Hem de sabahın sekizinde! Ne çılgınmış şu adam!" dedi. "Bayan Aureli ile avanesi de, sabahın köründe kalkan Rambouillet trenine yetişeceklerdi. Eminim ki, karı koca bugün karşılaşmayacaklar."

İki kız, kendi aralarında Rambouillet'deki eğlenceden bahsettiler. İnşallah bugün yağmur yağmazdı, yoksa kır eğlenceleri burunlarından gelirdi. Sonra söz dönüp dolaşıp Clara'ya geldi. Şu savurgan kadın, şundan bundan aldığı borç paraları nasıl harcayacağını bilemezdi bir türlü. Bir anda üç çift ayakkabı aldığı olurdu; nasırlı ayakları yüzünden onları giyemez, daha ayağına geçirmeden ertesi gün çöpe atardı. Ayakları rahat etsin diye, nasırlarını makasla keserdi. Moda mağazalarında çalışan şu kadınlar, aslında erkeklerden daha makul değillerdi. Bir kenara metelik bile ayırmazlar, bütün kazançlarını giysi diye paçavralara verirlerdi.

Meraklanan Bauge, "Ama bu adam tek kollu. Borazanı nasıl çalar?" diye sordu.

Bazan onun saflığıyla eğlenen Pauline, adamın borazanı duvara dayayarak çaldığını söyledi. Bauge de hemen inandı, hatta onun bu usulünü mükemmel bile buldu. Fakat onu işlettiğine üzülen genç kız, adamın kesik koluna maşa sistemi takıp, bunu el gibi kullandığını anlattı. Bu kez de Bauge, bunu bana yutturamazsın der gibi güvensiz bir şekilde başını salladı.

Pauline gülerek "Amma da aptalsın ha!" dedi. "Zararı yok, gene de severim seni."

Araba yoluna devam ediyordu. Vincennes garına tam zamanında varıp trene yetişmişlerdi. Masrafları Bauge ödedi, fakat Denise kendi payına düşen parayı ısrarla vermek istedi. İkinci mevki vagona bindiler, içerisi neşeli yolcularla doluydu. Nogent istasyonuna geldiklerinde, bir düğün alayı neşe ve sevinç gösterileri yaparak, kahkahalarla trenden indi. Onlar da öğle yemeğini yemek için hemen adaya geçtiler. Sonra Marne Irmağı'nın kıyıları boyunca yükselen kavak ağaçlarının gölgesinde yürüdüler. Hava serinlemişti. Güneş olduğu halde kuvvetli bir rüzgâr esiyor, karşı kıyıdaki çayırın çimenlerini dalgalandırıyordu. Arkada kalan Denise, kollarını birbirlerinin beline dolamış olan Pauline'le sevgilisinin ardından geliyordu. Genç kız, sarı düğün çiçeklerinden bir demet yapmış, suyun akışına mutlulukla bakıyordu. Bauge'nin eğilip sevgilisinin ensesine öpücük kondurduğu bir sırada onları görmemek için başını yana doğru çevirdi. Gözleri yaşarmıştı ama acı çekmiyordu. Neden böyle nefesi tıkanıyor, eğlenmek için geldiği bu geniş kırlarda yüreği neden anlatılmaz bir hüzünle doluyordu? Bunun nedenini kendisi de bilmiyordu. Pauline'in kahkahalarını duyunca kendine geldi. Aylardır şehirde yaşayan Pauline, kalabalığın hayhuyunda gaz lambasının ışığına alışkın birinin tutkusuyla kırları özlemişti. Hava serin olduğu halde, yemeğini dışarıda çardak altında yemek istemişti. Şiddetli rüzgâr masa örtüsünü dalgalandırıyor, Pauline de bundan hoşlanıyordu. Yeni boyanmış baklava biçimi çardağın kenarları pek tuhaf görünüyordu. Mağazada iyi beslenemeyen kız, burada aç kurt gibi yemek yiyordu. Dışarı her çıkışında, mide fesadı oluncaya kadar yemek yerdi. Zaten onun yegâne zaafı da buydu. Parasının hepsini yemeye verir, pasta, kurabiye, şe-

kerleme ne bulursa yerdi. Denise, yumurta, patates kızartması ve tavuk sövüşüyle doyduğunu söyleyince, Pauline de daha fazla üstelemedi ve ağzı sulandığı halde turfanda çilekleri yemekten vazgeçti. Zaten daha fazla yemesi halinde bunun pahalıya mal olacağını biliyor ve bunu da istemiyordu.

Kahvelerini içerlerken, "Peki, şimdi ne yapacağız?" diye sordu Bauge.

Çoğu zaman, öğleden sonraları Pauline'le beraber Paris'e dönerler, akşamları tiyatroya giderlerdi. Fakat Denise'in arzusu üzerine bir süre daha Joinville'de kalmaya karar verdiler. Bu pek eğlenceli olacak, yoruluncaya kadar kırlarda gezeceklerdi. Akşama kadar dere tepe dolaştılar. Bir an akıllarına kayık gezintisi yapmak geldi, sonra Bauge'nin kürek çekmesini bilmediğini öğrenip bundan vazgeçtiler. Fakat gezinip dolaştıkça yine Marne Irmağı boylarına geliyorlardı. Gün batarken Joinville'e döndüler. Irmağın akışını ve kayık yarışlarını seyrettiler. Yarış halindeki iki kayık, akıntıda birbirini geçmeye çalışıyordu. Aynı hizaya geldikleri sırada kayıktakilerin birbirlerine "meyhaneciler," "paçavracılar" diye küfrettiklerini işittiler.

Pauline aniden, "Aaa, şuraya bakın! Mösyö Hutin de aralarında!" diye haykırdı.

Elini gözlerine siper eden Bauge, "Evet, onun maun ağacından yapılma kayığını tanıdım," dedi. "Diğer kayıktakiler de öğrenci olmalılar."

Bauge, yanındaki kadınlara, ticaret memurları ile üniversite öğrencileri arasındaki eski bir husumetten söz etti. Esnafla öğrenciler arasında öteden beri bir çekememezlik vardı. Hutin'in adını duyan Denise olduğu yerde kalakalmış, fal taşı gibi açılan gözleriyle ince uzun kayığa bakıyordu. Kürek çekenler arasında genç adamı aradı, fakat beyaz lekeler halinde iki kadından başka kimseyi göremedi. Kadınlar-

dan biri, başında kırmızı bir şapka olduğu halde dümenin başında oturuyordu. Bir yandan da ırmağın şırıltısı ve bağrışan insanların sesi işitiliyordu.

"Suya dalın meyhaneciler!"

"Suya dalın paçavracılar!"

Akşam yine ada lokantasına döndüler. Hava epeyce serinlemişti. Kapalı salonlardan birine çekilip yemeği orada söylediler. Kapalı salon bile kıştan kalma rutubetle öylesine nemlenmişti ki, masa örtüleri yeni asılmış çamaşırlar kadar ıslaktı. Saat altıdan sonra boş masa bulmak nerdeyse imkânsızdı. Müşteriler alelacele içeri giriyor, kendilerine boş bir masa arıyor, garsonlar ise masaları birbirine yaklaştırarak, üzerlerine tabakları diziyordu. Bu nemli yer kalabalık nedeniyle aniden ısınmaya başlamış, bu yüzden pencereleri açmak zorunda kalmışlardı. Dışarıda hava kararıyor, söğütlerin gölgeleri içeriye işik girmesini engelliyordu. Sonunda servis yapmakta zorlanan garsonlar, lokantada yeteri kadar da lamba bulunmadığı için, her masada mum yakmak zorunda kaldılar. Bir yanda kahkahalar, diğer yanda ırmağın gürültüsü kulakları rahatsız ediyordu. Açık pencereden giren meltem, mum alevlerini söndürecekmiş gibi dalgalandırıyor, ışığa gelen pervaneler havada daireler çiziyorlardı. Pek rahat bir koltuğa yerleşmiş olan Pauline'nin doğrusu keyfine diyecek yoktu.

"Bakın, millet nasıl da eğleniyor!" diye haykırdı.

Sonra Denise'in kulağına eğilerek, "Şu köşede gördüğümüz Bay Albert değil mi?" diye yavaşça sordu.

Gerçekten de oydu. Delikanlı Lhomme, pek de sağlam ayakkabıya benzemeyen üç kadının arasında oturmuştu. Yaşlıca bir kadın olan sarı şapkalısı muhabbet tellalını hatırlatıyor, arsız arsız kırıtan on üç, on dört yaşlarındaki genç kızlar ise onun el altında hazır tuttuğu satılık mallara benzi-

yordu. Albert iyiden iyiye sarhoştu; kadehini masaya vurarak garsonu çağırıyor, içkileri getirmediği takdirde canına okuyacağını söylüyordu.

Pauline, "Tam bir aile," diye takıldı. "Anne Rambouillet'de, baba Paris'te, oğul ise Joinville'de... Her halde birbirlerinin ayağına çelme takamazlar."

Gürültü patırtıdan nefret eden Denise, bu şamata ortasında gülümsemeye çalışıyor, kendini düşüncelerden uzak tutmanın sevincini yaşıyordu. Bu sırada salonun ortasında patlayan ani bir gürültü diğer sesleri bastırdı. Galiba kavga vardı, çünkü bu hayhuy arasında artık sadece ırmağın şırıltısı değil, yuvarlanan sandalyelerin gürültüsü de duyuluyordu.

"Suya dalın, kahrolası paçavracılar!"

"Suda boğulun meyhaneciler!"

Meyhanecinin gür sesiyle kavgayı durdurduğu anda Hutin çıkageldi. Sırtında kırmızı bir gemici gömleği, başında geriye atılmış kızıl bir külâh vardı. İri yarı, aygır gibi bir kızı koluna takmıştı. Denise, bu kızı biraz önce kayıkta gördüğünü hatırladı. Beyazlar giyinmiş olan kız, dümeni tutuyordu. O da sevgilisinin renklerine uymak için saçlarının arasına bir tutam gelincik iliştirmişti. Onların gelişi alkışlarla karşılandı. Hutin kasıla kasıla yürüyor, göğsünü kabartıyor, adımlarını gemiciler gibi sallana sallana atıyor, yanağındaki morartıdan âdeta gurur duyuyordu. Alkışlar, uğultular gururunu okşuyor, göğsünü kabartıyordu. Onların ardından ekipleri de geldi ve hemen boş bir masaya üşüştüler. Gürültü ayyuka çıkmıştı. Arka masadaki konuşmaları duyan Bauge, "Öğrenciler güya Hutin'in metresini tanıyorlarmış. Bu kadın eskiden Quartier Latin'deymiş, şimdi ise Montmartre'da bir kabarede şarkı söylüyormuş. Bu yüzden de hır gür çıkıyormuş... Malum, öğrenciler parayla sevişmezler!" diye söylenmeye başladı.

Pauline dudaklarını büzerek, "Ne çirkin şey!" dedi. "Havuç rengi saçlarını süpürge gibi salmış! Şu Hutin denilen adam bu kızları nereden toplar? Biri diğerinden pasaklı!"

Denise sararmıştı. Sanki damarlarının kanı çekilmiş, vücudu buz kesilmişti. Biraz önce ırmağı hızla geçen kayığı gördüğünde ilk ürpertiyle sarsılmıştı. Fakat şimdi kuşku duymaya gerek kalmamıştı. Demek bu kız, Hutin'le beraberdi. Boğazı düğümleniyor, elleri titriyor, kararan gözleri uzaklara dalıyordu.

Pauline, "Ne oldu sana?" diye sordu.

"Bir şeyim yok," diye kekeledi Denise. "Burası çok sıcak," dedi.

Hutin'in masası onlarınkiyle bitişikti. Bauge'yi fark eden şımarık genç, salondakilerin dikkatini çekmek için bağıra bağıra, "Söyle bakalım Bauge!" dedi. "Siz, hepiniz Bon Marché'de namuslu mu geçinirsiniz?"

"Pek o kadar değil," diye karşılık verdi Bauge, kulaklarına kadar kızararak.

"Hadi, hadi! Duyduğuma göre sizin oraya yalnız bakireleri alırlarmış. Sonra, satış memurlarının mağazada çalışan kızlara bakması yasakmış. Bir de günah çıkartma köşesi varmış. Evlenmeler de gırla gidiyormuş. Doğru mu bütün bunlar? Cevap verirsen çok sevinirim..."

Herkes gülmeye başlamıştı. Hutin'in ekibinden olan Lienard da, "Hiç de Louvre'daki gibi değil..." diyerek söze karıştı. "Konfeksiyon reyonuna bağlı bir ebe kadın varmış. Bak, şerefim üzerine yemin ederim yalanım varsa..."

Neşe iki katına çıkmıştı. Şu ebe konusu öylesine tuhaf gelmişti ki, Pauline'ine bile gülmekten kendini alamadı. Ama Bauge bu konuşmalardan pek memnun kalmamış, çalıştığı işyerinin alay konusu yapılmasını içine sindirememişti. Aniden, "*Kadınların Cenneti*'nde siz pek mi rahatsınız? İş güvenceniz

yok, kaderiniz patronun iki dudağı arasında. Tek kelimeyle kendinizi kapının önünde bulursunuz. Üstelik patronunuzun işi gücü kadın müşterilere askıntı olmak!" diye çıkıştı.

Hutin artık onu dinlemiyordu. Place Clichy'de bildiği bir mağazayı övmeye başladı. Orada çalışan, yakından tanıdığı bir genç kız vardı. Kız o kadar temiz ve dürüst idi ki, müşteriler onu gücendirmemek için isteklerini nasıl ifade edeceklerini bilemezlerdi. Daha sonra Bauge'lerin masasına tabağını yaklaştırarak, bir haftada nasıl yüz on beş frank tasarruf ettiğini övünerek anlatmaya başladı. Oh, doğrusu çok güzel bir hafta geçirmişlerdi. Favier bile kendi payına düşen elli iki frangı cebe indirmişti. İçlerinde yalnız kendisi kadınlarla para yemesini bilirdi. Bu da zaten kendini gösteriyordu, değil mi? Şu yüz on beş frangı yemeden bu gece yatağa gireceği yoktu.

Epeyce sarhoş olduğundan, şimdi de Robineau'yu haşlamaya başladı. Çöp kadar çelimsiz biri olan Robineau, mağazada ikinci satış memuruydu. Boyuna posuna bakmadan öylesine kibirlilik taslardı ki, reyonundan biriyle sokakta karşılaşsa, beraber yürümemek için yolunu değiştirirdi.

Lienard, arkadaşını uyararak, "Azizim, sus artık!" dedi. "Çok konuşuyorsun."

Sıcaklık iyice artmıştı ve eriyen mumlar masa örtüsünün üzerine akıyordu. Biraz sessizlik olduğunda, bu kez uzaklarda yankılanan ırmağın ve kavak yapraklarının sesi açık pencereden içeri giriyor, gecenin sessizliğini bozuyordu. Bauge, Denise'in bembeyaz kesildiğini, çenesinin titrediğini görünce hesabı istedi. Fakat garson ortalıkta görünmediğinden, kızcağız bir süre daha sarhoş Hutin'in saçmalıklarını dinlemek zorunda kaldı. Şimdi, Lienard'dan şık olduğunu ileri sürüyor, onun baba parasıyla yaşadığını söylüyor, kendisinin ise aklını kullanarak alnının teriyle kazandığı paralarla

geçindiğini iddia ediyordu. Nihayet Bauge hesabı ödedi, birlikte dışarıya çıkarlarken, salonda mantosunu giyen ince, uzun genç bir kızı gören Pauline, "İşte, bu kız, Louvre mağazasında çalışıyor," dedi.

"Onun Louvre'da çalıştığını nereden çıkardın? Onu tanımıyorsun ki..." dedi Bauge.

"Tanımaz olur muyum?" diye itiraz etti kız. "Ben birini görür görmez tanırım. Mantosunu giyiş tarzına bir baksana. Ebe kadının reyonundan olmalı, değil mi? Duymuşsa o da memnun olmuştur."

Dışarı çıktılar. Denise rahat bir nefes aldı. Bunaltıcı sıcaklar, yükselen çığlıklar ortasında bayılacak gibi olmuştu. Üzerine çöken ağırlığın sebebini havanın boğucu sıcaklığına verdi. Havasızlıktan fenalaşmıştı. Dışarıda, yıldızlı semalardan serinlik dökülüyordu. İki genç kız lokantanın bahçesinden çıkarlarken, karanlıkta birinin kendilerine, "İyi akşamlar hanımefendiler," diye seslendiğini duydular.

Seslenen kişi Deloche idi. Kızlar, ilk salonun en dip tarafında oturan genci görmemişlerdi. Paris'ten buraya kadar zevk için yürüyerek gelen delikanlı bir köşeye çekilmiş, tek başına yemeğini yiyordu. Kızları dostça selamlayan bu sıcak sesin yankısında bir destek, ferahlatıcı bir duygu vardı.

"Bizimle gelin Mösyö Deloche," dedi Denise. "Koluma girin."

Pauline ve Bauge önden gidiyorlardı. Böylesine çekingen bir kızın bu ani tavrı her ikisini de çok şaşırmıştı ve kulaklarına inanamıyorlardı. Trenin kalkmasını daha bir saat zaman olduğundan, ırmak kenarını takip ederek adanın diğer ucuna kadar uzanan ağaçlı yolu yürüdüler.

Pauline ve Bauge arada bir arkalarına bakarak, "Nerede kaldılar? Hah, işte geliyorlar... Ne tuhaf değil mi?" diye fısıldaşıyorlardı.

Denise ile Deloche, ağızlarını açmadan bir süre öylece yürüdüler. Geride kalan lokantanın gürültüsü gecenin derinliğinde âdeta bir müzik etkisi uyandırıyordu. Mumların tek tek söndüğü uzaktan bile fark edilirken, gençler keskin soğuğun etkisinden kaçınmak için ormana saptılar. Karşılarına sanki karanlık bir duvar çekilmişti. Tümsek üzerindeki belli belirsiz patika yolun izini bile seçemediler. Buna rağmen yavaş adımlarla ve korkmadan ilerlediler. Nihayet gözleri karanlığa da alıştı. Sağ taraftaki kavak ağaçlarının iri gövdelerini fark ettiler. Kavak gövdeleri, kalburu andıran yıldızlı gökyüzüne doğru koyu sütunlar gibi yükseliyordu. Sağ taraftaki ırmak, karanlıkta ki bir ayna gibi parlayıp sönüyordu. Rüzgâr dinmişti. Artık gürül gürül akan ırmağın sesinden başka bir şey duyulmuyordu.

"Size rastladığıma ne kadar sevindiğimi bilemezsiniz," diye kekeleyerek söze başlayan Deloche oldu. "Benimle beraber yürümek istemenizden duyduğum sevinci kelimelerle anlatamam," diye devam etti.

Karanlıktan da faydalanarak ettiği birkaç kararsız kelimelerden sonra, Denise'i sevdiğini açıklama cesaretini ancak bulabilmişti Deoche. Bu sevgisini bir mektupla bildirmeyi uzun zamandır istemiş, ama buna cesaret edememişti. şimdi karanlık da kendisine yardım etmiş, cesaretini arttırmıştı. Hele şu gürül gürül akan ırmağın, gölgeleriyle kendilerini gizleyen yüksek ağaçların katkısı olmasa, Denise bunu hiç öğrenemeyecekti. Genç kız, hiç cevap vermeden onunla kol kola yürüyordu. Delikanlı tam da onun yüzüne bakmak isterken, hafif bir hıçkırık duydu.

"Ne o, ağlıyor musunuz Matmazel! Yoksa sizi üzecek bir şey mi söyledim?" diye sordu.

"Hayır, hayır," diye mırıldandı genç kız.

Gözyaşlarını tutmak için kendini zorluyor, ama başaramıyordu. Masadayken bir ara kalbinin çatlayacağını sanmıştı. Şimdiyse kendini karanlıklara bırakmıştı. Deloche'un yerine bu sözleri Hutin mırıldansa, yanında o yürüse, Denise takatsiz bir şekilde kendisini ona bırakırdı. Bunları düşünürken boğazı düğümlenmiş, hıçkırmaya başlamıştı. Kendi kendine yaptığı bu itiraftan dolayı çok utandı. Kızları ağına düşüren, bir hindi gibi kabaran şu rezil gencin kollarına düşmüş gibi, yüzünün utançla kızardığını hissetti. Bütün bunlardan habersiz olan Deloche da ağlamamak için kendini zor tutuyordu.

"Size hakaret etmek niyetinde değildim," dedi.

Sesi titreyen Denise, "Hayır, dinleyin," dedi. "Size bir kızgınlığım yok. Yalnız bir ricam var: Benimle bir daha lütfen böyle konuşmayın. Benden imkânsız bir şey istiyorsunuz. Çok iyi bir insansınız, ama sizinle arkadaşlıktan fazlasını yapamam. Anladınız değil mi, ancak arkadaş olarak kalabiliriz."

Deloche ürpermişti. Sessizce birkaç adım yürüdükten sonra ürpererek, "Yani beni sevmiyorsunuz ve hiç sevmeyeceksiniz, öyle mi?" diye sordu.

Denise onu büsbütün kırmamak için, kesin ret anlamına gelen bir söz söylemek istemedi. Delikanlı tatlı ve üzüntü dolu bir tonla, "Zaten bunu bekliyordum," dedi. "Hiçbir zaman şansım yaver gitmedi. Evde hep dayak yerdim. Paris'te de vur abalıya misali herkes bana yüklenirdi. Anlıyorsunuz, değil mi? İnsan başkalarının sevgilisini elinden almayı bilmeyecek kadar beceriksiz olursa, onlar kadar para kazanmak elinden gelmezse, bir köşede gebersin daha iyi. Oh, sakin olun! Sizi artık üzmeyeceğim. Sizi karşı duyduğum sevgiye gelince, buna engel olmak elimde değil, öyle değil mi? Sizi karşılık beklemeden seveceğim. Platonik bir âşık gibi... İşte, hayatta benim payıma düşen de bu olacak: Sadece sevmek!"

Bu kez ağlama sırası Deloche'a gelmişti. Denise onu teselli etti. Birbirlerine dostça içini dökerlerken, aynı memleketten olduklarını da öğrendiler. Denise'in kasabası Valoges, Deloche'unki ise Briquebec idi. İki kasaba birbirine çok yakındı. Bu yakınlık, aralarında yeni bir bağın doğmasına neden oldu. Deloche ailesinden söz etti. Babası malî sıkıntılar içinde yaşayan basit bir odacıymış. Saman sarısı saçları, uzun yüzüyle kendisine hiç benzemeyen oğlunu hiç sevmez, âdeta marazî bir çekememezlikle bütün hıncını ondan alırmış. 'Bizim ailemizde böyle biri olamaz' diye bağırıp çağırır, çoğu zaman ona 'piç' diyerek hakaret edermiş.

Çitlerle çevrilmiş çayırlardan, patikayı kuşatan karaağaçların arasından, düzenli bir parkı anımsatan çimenli yollardan geçerek, konuşa konuşa yürüyorlardı. Gece daha da solgun bir renge bürünmeye başlamıştı. Yol kenarındaki hasırotlarım, yıldızların pırıltısı altındaki ağaçların kara dallarını zar zor seçebiliyorlardı. İkisine de bir ferahlık gelmişti. Dertlerini, tasalarını unutmuşlar, aynı kaderi paylaşarak yakınlaşmışlar, iki iyi arkadaş olup çıkmışlardı.

İstasyona geldikleri sırada Pauline, Denise'i bir kenara çekerek, "Durum nedir?" diye sordu.

Pauline'in gülümeyerek ve merakla sorduğu sorunun anlamımını çok iyi bilen Denise'in yüzü kıpkırmızı olmuştu.

"Asla düşündüğün gibi değil şekerim!" diye cevap verdi. "Böyle bir şeyi istemediğimi daha önce de söylemiştim. Deloche da benim memleketimden. Valognes'dan bahsediyorduk."

Pauline ile Bauge, tahminlerinde yanıldıkları için şaşkındılar ve neye inanacaklarını bilemiyorlardı. Paris'e döndüklerinde, Bastille meydanında Deloche onlardan ayrıldı. Bütün genç satıcılar gibi o da, ancak boğaz tokluğuna mağazada çalışıyordu ve orada yatıp kalktığından erken dönüp, saat on birden önce yatağında olması gerekiyordu. Deloche'la

beraber mağazaya dönmek istemeyen Denise, tiyatroya gitmek için izin aldığından Pauline'le birlikte Bauge'nin evine gitmeyi kabul etti. Delikanlı, sevgilisine yakın olmak için Saint-Roch sokağında bir oda tutmuştu. Bir araba kiraladılar. Yolda Pauline'in geceyi delikanlının evinde geçireceğini öğrenen Denise şaşkınlık geçirdi. Oysa Pauline için bundan daha kolay ne olabilirdi ki? Bayan Cabin'in avucuna beş frank tutuşturmak yeterliydi. Bütün satıcı kızlar kaçamaklarını böyle örtbas etmezler miydi?

Bauge, babasının kendisine yolladığı ampirik stildeki mobilyalarla kaplı odasında misafirlerine ikramlarda bulunmaktan onur duydu. Denise'in masraflara katılmasına önce kızdı, fakat sonra ikna oldu. Genç kız, komodinin üzerine on beş frank altmış santim bıraktı. Evden ayrılmadan önce, Bauge ona bir fincan çay daha ikram etmek istedi. Bir ispirto kandilini yakmak için uğraştı durdu. Çaya katacak şekeri olmadığını fark edince dışarı çıkmak zorunda kaldı. Çay fincanlarını doldururken, saat gece yarısını vuruyordu.

Denise ayağa kalktı, "Artık gitmeliyim," dedi.

Pauline, "Hemen gitmen mi gerek?" diye sordu. "Ne acelen var? Tiyatrolar öyle erken bitmez."

Bu bekâr odasında Denise'in canı sıkılmıştı. Arkadaşı robunu çıkarmış, korse ve jüponla odada dolaşıyordu. Biraz sonra da, bir şarkı mırıldanarak yatağını hazırlamaya başladı. Genç kadın, süt gibi beyaz kollarıyla yastıkları kaldırıp kabartıyordu. Aşk gecesi için yapılan bütün bu hazırlıklar Denise'i heyecanlandırıyor, yüreğinde kanayan yarasını tazeliyor, kendisine Hutin'i hatırlatıyordu. Saat on ikiyi çeyrek geçe dostlarından ayrılırken, içinde bir utanç duygusu vardı. Aklına bir kötülük gelmeden arkadaşına iyi geceler dilerken, Pauline ona, "Sağ ol, evet, gece güzel geçecek!" diyerek tatsız bir karşılık vermişti.

Mouret'nin dairesine ve çalışanların odalarına uzanan koridorun dış kapısı, Neuve-Saint-Augustin sokağına bakardı. Bayan Cabin ipi çeker, sonra gelene bir göz atıp yoklamasını yaparak elindeki deftere kaydederdi. Koridoru bir gece lambası zar zor aydınlatırdı. Denise, bu yetersiz aydınlıkta endişeyle sarsıldı. Sokağın köşesini dönerken üzerine bir erkek gölgesi çökmüş, daha önce içeri giren birinin kendisini bekleyeceğini, belki de bu yarı aydınlıkta üzerine saldıracağını düşünerek korkudan kaskatı kesilmişti. Birinci katta bir kıpırdanma fark etti, çizme gıcırtıları duydu. Kendini büsbütün kaybeden genç kız, mağazanın kapılarından birini araladı. Gece bekçileri bu kapıları çoğu kez aralık bırakırlardı. Rouen bezlerinin bulunduğu reyona gelmişti. Öylesine heyecanlıydı ki, içinde kendi kendine, "Hey tanrım, şimdi ne yapmalı?" diye söylendiğinin bile farkında değildi.

Üst katta, yatakhane koridoruna açılan başka bir ara kapı bulunduğunu hatırladı. Ama oraya ulaşmak için mağazanın içinden geçmesi gerekiyordu. Galerileri karanlık olan bu bölgeden geçmeye karar verdi. Yerlerinde asılı oldukları halde gaz lambalarının çoğu yanmıyor, yanan birkaç kandi ise burayı zar zor aydınlatıyordu. Üst üste yığılmış ürünler karanlık duvarlara kocaman gölgeler olarak yansıyor, yıkık duvar harabelerine dayanmış vahşi hayvanlarmış ya da yol kesen haramilermiş gibi korkunç bir görünüm kazanıyordu. Her yana sinmiş olan ağır sessizlik sanki bu gölgeleri daha da büyütüyor gibiydi. Buna rağmen Denise el yordamıyla yolunu buldu. Beyaz çamaşırlar kısmı, açık yaz gecelerinin evleri mavileştirmesi gibi solgun görünüyordu. Denise holden geçmek isterken, orada yığılı bulunan Hint kumaşlarının üzerine kapaklandı. Tuhafiye reyonundan sonra yünlüler kısmına geçmeyi daha uygun buldu. Kulağına gelen bir hırıltı nedeniyle endişeye kapıldı. Bu hırıltı, geceleri kapı eşi-

ğinde uyuyan çıralardan Joseph'den geliyordu. Dışarıdan gelen bir ışık camlardan süzülüyor, holü aydınlatıyordu. Denise kendini buraya zor attı, ama burası da genç kıza ürperti veriyordu. Gölgeler sanki daha da büyümüştü. Rafların haç biçimi, geceleri kiliselerin aldığı korkunç görüntüyü andırıyordu. Tuhafiye ve eldiven bölümlerinde çıraklar sere serpe yerlerde uyuyorlardı; Denise bir ara onların üzerine düşecek gibi oldu. Merdiven başına geldiğinde artık kurtulduğuna kanaat getirerek rahat bir nefes aldı. Fakat yukarıda, konfeksiyon bölümünde bir el fenerinin yanıp söndüğünü görünce gene korkuya kapıldı. Bu, gece nöbetinde olan iki itfaiyeciden biri olmalıydı. Bir süre ne olduğunu anlayamadan öylece duran Denise, eli fenerli adamın mobilya bölümüne, sonra da çamaşır kısmına geçmesini bekledi. Kilide sokulan anahtarlar döndükçe gıcırdıyor, demir kapılar bir toplu kırım gürültüsüyle kapanıyordu. Gece nöbetçileri yaklaştıkça, Denise dantel bölümünün diplerine kadar geriledi. Orada da bir ses duyunca, koşarak ara kapıya yöneldi. Genç kız, Deloche'un sesini tanımıştı. Delikanlı, dantel bölümünde, bir perdenin arkasında kendisinin kurduğu portatif bir karyolada yatıyordu. Henüz uykuya dalmamıştı, akşamın tatlı anılarını açık gözlerinde bir kez daha canlandırıyordu.

Denise, merdiven dibin indiğinde patronu Mouret ile karşılaştı. Mouret'nin elinde küçük bir mum vardı.

"Ne o Matmazel, siz misiniz? Burada ne arıyorsunuz? diye sordu Mouret.

Genç kız, kekeleyerek durumu anlatmaya çalıştı, sonra da, reyonda bir şey unuttuğunu, onu aramak için geldiğini söyledi. Patron hiç de kızgın değildi. Aksine, müşfik bir baba gibi ona tatlı bir merakla bakıyordu, "Demek tiyatro izni almıştınız," dedi.

"Evet bayım."

"Peki, iyi eğlendiniz mi bari? Hangi tiyatroya gittiniz?"

"Tiyatroya gitmek yerine kırlarda gezindim efendim."

Bu cevap Mouret'yi güldürmüştü. Sonra kelimelerin üzerine basa basa, "Yalnız mı gezindiniz?" diye sordu

"Hayır efendim, bir kız arkadaşımla beraberdim."

Bunları söylerken utancından yanakları kızarıyor, patronunun yanlış bir yargıya varmasını önlemek için ezilip büzülüyordu.

Mouret bir daha ses etmedi. Sadece kızı tepeden tırnağa süzmekle yetindi. Denise siyah bir rob giymişti, başında mavi bir kurdele ile süslü şık bir şapka vardı. Yoksa bu yabanî kız günün birinde harika bir kadın mı olacaktı? Açık havada yürümek ona iyi geliyordu demek. Alnına dökülmüş ipek gibi saçlarıyla çok sevimli, çok güzel bir kız olmuştu. Oysa kendisi ona altı aydan beri bir çocukmuş gibi davranıyor, deneylerine dayanarak bazı öğütler veriyordu. Paris'te genç bir kızın nasıl kolayca baştan çıkarılabileceğini, bu konuda kendini kollaması gerektiğini de öğütlüyordu. Artık gülmüyordu. Şaşkınlık ve endişeye karışmış bir şefkat duygusuyla tanınmayacak haldeydi. Şüphesiz, ancak bir âşık sevdiği kızı böylesine güzel görebilirdi. Sanki avucuna sevdiği bir kuşu almıştı ve bu kuş, kanatıncaya kadar onun elini gagalamıştı. Mouret bunları düşünürken, Denise çıkmaya hazırlanarak, "İyi geceler, efendim," dedi.

Herhangi bir cevap vermeyen Mouret, gözden kaybolunca kadar onun arkasından baktı. Sonra dairesine çekildi.

VI

Yaz geldiğinde ölü mevsim başlamıştı ve *Kadınların Cenneti*'nde bir panik havası esiyordu. İşten atılma korkusu bütün çalışanları sarmıştı. Temmuz ve Ağustos sıcaklarında müşterisi azalan mağazayı artık müdüriyetin elemanları temizliyordu. Kış aylarında müşterilerini memnun etmek için işe yeteri kadar eleman alan Mouret, şimdi Bourdoncle'la her sabah yaptığı yoklama sırasında kısım şeflerine danışıyor, tezgâhlarda altı kişiden fazlasını çalıştırmamalarını öneriyordu. İşler yoğunlaştığı günlerde bile fazladan tek satış memuru alınmadı. Şu sıra tasarrufa gitmek, elemanların üçte birini sokağa dökmek gerekiyordu. Her zaman olduğu gibi, yine büyük balıklar küçük balıkları yutuyorlardı.

"Baksanıza," diyordu patron, "içlerinde hiç işe yaramayanlar var. Böyle avare kasnak gibi duranları besleyemem ben!"

Tezgâh şefleri karasız görünüyor, hangi memurların kurban edileceğini bilemiyordu. Bu durumda çözüm önerisi yine patrondan geliyordu: "Bir hal çaresine bakın işte!" diyordu. "Altı kişi size fazlasıyla yeter... Ekim ayında gerekirse birkaç kişi daha alırsınız. Sokaklar iş arayanlarla dolu."

Bu tensikat işi zaten Bourdoncle'un da işine geliyordu. O ince dudaklarıyla öyle zalimce şeyler söylüyordu ki, ürkmemek elde değildi. Ağzından çıkan "Kasaya gidin!" sözü, taşa vurulan kazma gibi kıvılcım saçıyor, dehşet uyandırıyordu. Bahaneler arıyor, çalışanların en küçük kusuru bile büyük bir kabahate dönüşüyordu.

Sık sık, "Ne oturuyorsunuz? Kasaya geçsenize!", "Bana cevap mı veriyorsunuz? Hadi iş başına!" ya da "Ayakkabı-

larınızı boyatmamışsınız!" diye bağırıp çağırarak önüne geleni azarlıyordu.

En cesur olanlar bile bu acımasız kıyım karşısında tir tir titriyordu. Bu yöntemle de gereken verimi elde edemeyen Bourdoncle, satış memurlarını kovmak için bu kez başka bir çareye başvurdu. Eline bir saat alarak sabahın köründe ana kapıda bekliyor, iki-üç dakika geciken olursa gözünün yaşına bakmadan kâğıtlarını eline veriyordu. "Haydi kasaya!" sözleri soluksuz koşuşturan gençlerin kulağında çınlıyor, kabusa dönüşüyordu. Onları işten atmak için eften püften bahaneler bulması yeterliydi. Hatta bir keresinde ipin ucunu iyice kaçırmış, kaşının üstünde gözün var türünden ipe sapa gelmez bir bahaneyle, çarpık burunlu zavallı bir memuru huzuruna çağırtmış ve "Bakışınız pek hoşuma gitmedi, hemen kasaya gidip hesabınızı kesin!" diye bağırmıştı.

Masrafları kısmak için, mağazada uzun süredir çalışan memurlara bile on beşer günlük mecburi ücretsiz izinler veriyor, zavallı tezgâhtarların elinden, bu emirlere boyun eğmekten başka bir şey gelmiyordu. Paris'e yeni ayak basıp mağazada işe girenler, çıraklık döneminde sürekli yer değiştirerek acemiliklerini gideriyorlardı. Fabrikada iş olmazsa, işçiler de ekmeksiz kalırlardı ve dev makinelerin üzerine branda bezinin çekilmesine neden olurdu. İşe yaramayanlar, eski hizmetleri unutulanlar, paslanmış demir parçası gibi bir köşeye atılırdı.

Artık reyonlarda bundan başka bir konu konuşulmuyor, her gün yeni hikâyeler dolaşıyordu. Salgın hastalıkların insanları kırıp geçirdiği dönemlerde ölüler nasıl sayılırsa, şimdi de işten çıkarılan memurların kaç kişi oldukları sayılıyordu. Bu durgunluk aylarına daha ne kadar kurban verilecekti? En çok memur, atkı ve yünlüler bölümünden çıkarılmış, bir hafta içinde bu reyondan yedi kişiye yol verilmişti. Daha

sonra iç çamaşırları bölümünde bir dram yaşandı. Müşteri kadınlardan biri alışveriş sırasında fenalık geçirmiş, satıcı kızın sarımsak koktuğunu ileri sürmüştü. Zavallı kızcağız hemen kapı dışarı edildi. Oysa yeterli oranda beslenemeyen, çoğunlukla açl kalan kızcağız, tezgâhın arkasında bir dilim kuru ekmekle açlığını gidermeye çalışıyordu. Müdüriyet, özellikle müşteri şikâyetlerine çok önem verirdi. Suçu sabit görülen bir bir memur kesinlikle bağışlanmaz, mağazaya zarar vereceği ya da diğer çalışanlara kötü örnek olacağı gerekçesiyle, en küçük kabahat bile işten atılma gerekçesi sayılırdı. Bu vicdansız uygulama karşısında kimse sesini çıkaramaz, herkes duruma boyun eğmek zorunda kalırdı. Bu panik havası, herkesin başını, rüzgârda sallanan yapraklar gibi titretirdi. Âdeta bir dehşet devri başlamıştı. Mignot, bir gün kolunun altında bir paketle mağazadan çıkarken, kurallara aykırı davranmış olabileceğini düşünerek, yakalanacağı korkusuyla derhal geri dönüp paketi içeride bırakmıştı. Babasının hatırı için işe alınmış olan Lienard'ın tembelliği dillere destandı ve o da bir gün işten atılma tehlikesi geçirdi. Genç adam uykusuz bir gece geçirmiş, ertesi gün reyonda birazcık dinlenmek isterken Bourdoncle'un baskınıyla yakalanmıştı. Babasının nüfuzu yüzünden kapı dışarı edilmekten son anda kurtulmuş, ama o günden sonra çok dikkatli davrandığı için huzuru da kalmamıştı. Bu durumdan en çok korkan, bir işe yaramayan oğulları Albert'in her an kapıdışarı edilebileceğini düşünen Lhomme ailesiydi.

Bütün bu gelişmeler kuşkusuz ki Denise'i de çok etkiliyordu. Genç kız, işten atılma tehlikesini başucunda sallanan Damokles'in kılıcını hissediyor, derin bir endişeye kapılıyordu. Her an bir felâketle karşılaşabilirdi. Ne kadar cesur ve gayretli olursa olsun, sevecenliği, güler yüzlülüğü korkusunu gizlemeye yetmiyordu. Odasının kapısını örttüğünde gözlerin-

den yaşlar boşanıyor, kendisini kapı dışarı edilmiş hissediyor, kardeşlerinin ekmeksiz kalacağını düşündükçe yüreği burkuluyordu. Böyle bir durumda ne yapabilirdi ki? Ne gidebileceği bir yeri, ne de cebinde meteliği vardı. Amcası da kendisine gücenmişti. Mağazada çalıştığı ilk zamanlarda edindiği izlenimler gözlerinin önüne geliyordu. Kendisini ağır bir değirmen taşının altında ezilen buğday tanesi kadar güçsüz hissediyordu. Bu duygu cesaretini kırıyor, koca bir makinenin dişlileri arasında ezileceğini sanıyordu. Hiç de hayale kapılmıyor, eğer konfeksiyon bölümünden birileri atılacak olursa, kendisinin bir istisna olmayacağını iyi biliyordu. Rambouillet'deki partide, Marguerite ile Clara, bayan Aurelie'ye aleyhinde bir şeyler söylemiş olmalıydılar ki, kadın ona pek soğuk davranıyordu. Hatta bu soğuk davranışına biraz kin de karışmıştı. Onun aynı gün Joinville'e kırlara gitmesi, üstelik başka reyondan bir kızla beraber gezmesi, affedilemeyecek bir suç gibi görülmüştü. Denise, bu tutumuyla bütün reyondakilere meydan okumuş, hepsinin duygularını yaralamıştı sanki. Reyonda bu kadar hırpalandığını hiç hatırlamıyordu. Artık onları tekrar kazanma umudu da kalmamıştı.

Pauline onu cesaretlendirmek istiyor, bunun için de, "Bırak canım şu kaz kafalı, ciğeri beş para etmez, züppeleri," diyordu.

Fakat onların bu davranış tarzı Denise'i yıldırıyordu. Hemen hemen bütün satıcı kızlar, zengin müşterileri kapma, onlar gibi davranma uğruna günlük sürtüşmelerin içinde zıtlaşırlarken, burjuvalıkla işçi sınıfı arasında nerede yer alacaklarını bilememenin kararsızlığıyla bocalıyorlardı. Giyinişleri, davranış biçimleri, öğrendikleri birkaç basmakalıp söz, edindikleri bazı sahte bilgi ile bilgiçlik taslarlardı. Özellikle de, okudukları bulvar gazetelerinden ya da tiyatrolardan kaptıkları birkaç tiratla, Paris kaldırımlarında hava basarlardı.

Bir sabah işe gelen Clara, "Haberiniz var mı, bizim pasaklının bir çocuğu varmış!" diyerek, yeni edindiği bir bilgiyi hemen arkadaşlarıyla paylaştı.

Bu haberi herkes şaşkınlıkla karşıladı.

"Çocuğun elinden tutup gezdiriyordu," diye açıklamalarına devam etti Clara. "Her halde onu bir yerlerde gizliyordur."

İki gün sonra Marguerite başka bir haber getirdi. Yemekten sonra yukarı çıktığında, "Alın size bir haber daha!" dedi. "Pasaklının dostunu gördüm. Amele, evet, sahi söylüyorum, pis bir amele! Sarı saçlı, arsız suratlı biri. Camın ardından kızı dikizliyordu."

Bu söylentilere artık herkes inanmaya başlamıştı. Denise bir amele ile sevişiyor, gayri meşru çocuğunu mahallede saklıyordu. Karşılaştığı herkes ona kötü imalarda bulunuyor, ama genç kız bu imaların anlamını tam olarak kavrıyamıyordu. Bu imalarla neyi kastettiklerini anladığında büyük bir dehşete kapılarak, ne yapacağını bilemedi. Artık böyle bir şeye katlanamazdı. Bu iftiraları yalanlamak amacıyla, "Ama onlar benim kardeşlerim!" diye kekeleyerek bir şeyler söylemek istedi.

"Hıh, kardeşleriymiş, sanki bize yutturacak!" diye itiraz edenler oldu.

Bu sırada Bayan Aurelie araya girerek, "Susun!" diye çıkıştı. "Şu etiketleri değiştirseniz daha iyi edersiniz. Matmazel Baudu'nün özel hayatı bizi ilgilendirmez, ama başka bir şey var. Onun buradaki çalışmasından ben şahsen memnun değilim."

Bayan Aurelie, güya onun özel hayatına karışmıyordu ama başka yönden zor duruma düşürüyordu. Genç kız, sanki cinayet işlemekle suçlanmış gibi kendini savunmak, durumu açıklamak istedi. Etrafındakiler onu dinlemiyor, anlattık-

larıyla dalga geçiyorlardı. Denise, yüreğinin sızladığını hissetti. Gürültü çoğaldığında Deloche öylesine öfkelenmişti ki, o anda bütün kadınları tokatlamak istedi. Sonra, böyle davranması halinde sevdiği kıza daha büyük kötülük edebileceğini düşünerek bu niyetinden vazgeçti. Bu Delikanlı, Jonville Adasındaki akşam gezintisinden beri ona karşı derin bir sevgi, nerdeyse dinsel bir dostluk besliyor, sahibine sadık bir köpeğin bakışlarıyla duygularını açığa vuruyordu. Hiç kimse, aralarındaki bu ilişkinin farkına varmamalıydı. Böyle bir durum Denise'e zarar verirdi. Ne var ki Deloche yine de hayale kapılmaktan kendini alamıyordu. Öfkesinden küplere biniyor, ona sataşanlardan hırsını alacağına yeminler ediyordu.

Denise, bu sataşmalara artık cevap vermemeyi düşündü. Sataşmalar çok çirkindi. Buna kimseyi inandıramıyordu. Bölüm arkadaşlarından biri böyle çirkin imalarda bulundukça, Denise ona sadece üzüntüyle bakmakla yetiniyordu. Zaten başka sıkıntıları da vardı. Maddi sorunlar kafasını daha çok işgal ediyordu. Jean iyice azıtmıştı; sürekli para isteyerek onu rahat bırakmıyordu. Hafta geçmiyordu ki, sayfalar dolusu mektuplarla kızcağızı üzüp canını sıkmasındı. Denise bu mektupları alıyor, hemen cebine sokmaktan başka bir çare bulamıyordu. Çünkü çevresindeki kızlar edepsizce şarkılar mırıldanıyor ve bir yandan da onu parmakla gösterip kıs kıs gülerek küçük düşürmeye çalışıyorlardı. Denise, bir bahaneyle kuytuya çekilip Jean'dan aldığı mektupları okuduğu zaman dehşete kapılıyordu. Şu zavallı Jean'ın hiç uslanmayacağına iyice inanmaya başlamıştı ve onu nasıl adam edeceğini bilemiyordu. Kimsenin başına gelmeyen aşk maceraları sanki sadece onun başına geliyor, bu durum Denise'i fazlasıyla tedirgin ediyordu. Hayata tozpembe gözlüklerle bakan Denise, kardeşinin yalanlarına saflıkla kanıyor, onu bekleyen tehlikeleri düşündükçe kendisi de endişeye kapılıyordu.

Bazan bir kadının kıskançlığından sakınmak ya da bir kadınla görüldüğü için kendisine şantaj yapanlara sus payı verip yakayı kurtarmak için, bazan de kötü yola düşmüş zavallı bir kızı babasının ölümcül dayağından kurtarmak ve ona onurunu kazandırmak adına beş-altı frank istediği olurdu. Kardeşinin bu masraflarını kapatacak kadar geliri olmadığından, Denise ek iş aramak zorunda bile kalmıştı. İlk karşılaştıkları günden beri kendisine yardım eden Robineau'ya içini dökmüş, delikanlı da, bir kravat imalathanesinde ona gece işi bulmuştu. Düzinesi için beş metelik alıyordu. Oturarak çalıştığı gece işinde, saat dokuzdan bire kadar ancak altı düzine dikebiliyordu. Mum parası düşüldükten sonra eline yirmi altı metelik geçiyordu. Bu da, Jean'ın aşırı masraflarına yeterdi. Genç kız, uykusuzluktan bile yakınmıyor, kendisini pek mutlu hissediyordu. Ne var ki başka bir felâket bütçesini sarsmıştı. Hafta sonunu gelip de kadın patronun kapısını çaldığında, kapıyı açan olmamıştı. İşi bozulan kadın, dükkânına kilidi vurduğu gibi sırra kadem basmış, Denise'e olan on sekiz franklık borcunu da ödememişti. Oysa Denise, günlerden beri alacağını umduğu, kendisi için hiç de azımsanmayacak bir meblağ olan bu paranın hayaliyle yaşıyordu. Bu beklenmedik sarsıntı, bölümündeki kızların kendisine verdiği eziyeti bile unutturmuştu.

Mobilyaların bulunduğu bölümden geçerken Pauline'le karşılaştı. İyi yürekli Pauline, arkadaşının koluna dokunarak, "Çok üzgün görünüyorsun, bir şey mi oldu?" diye sordu. "Bir şeye ihtiyacın varsa söyle, çekinme," diye de ekledi.

Arkadaşına olan on iki franklık borcunu bile henüz ödeyememiş olan Denise, onu kendi sıkıntılarıyla gereksiz yere üzmek istemedi. Zoraki bir gülümsemeyle, "Hayır, bir şeyim yok!" dedi. "Gece pek uyuyamadım, ondandır her halde."

Temmuz ayının yirmisi idi. Bourdoncle işçilere yol vermeye devam ediyordu. Çalışanlar huzursuzluk içindeydi. Dört yüz kişiden ellisi işten çıkarılmıştı. İşten çıkarmaların daha da süreceği söyleniyordu. Denise, söylentilere aldırmıyordu artık. Jean'ın en son ve en beter serüveni canını çok sıkmıştı. Denise'in kısa sürede on beş frank bulması gerekiyordu, çünkü, karısı tarafından aldatılan öfkeli bir kocanın elinden canını ancak böyle kurtarabilecekti koca oğlan!

Dört sayfalık bir mektup yazarak, olan biteni bir gün önce ablasına anlatmıştı Jean. Zavallı ablasına peş peşe iki mektup daha yazmıştı. Pauline'le karşılaştığı sırada, akşama kadar on beş frank bulamadığı takdirde kardeşinin öldürüleceğinden korkuyordu Denise. Genç kızın aklı başından gitmek üzereydi. Pepe'nin pansiyon parasını iki gün önce ödemişti; bu yüzden hiç parası kalmamıştı. Aksilikler peş peşe geliyordu. Robineau'yu bulabilirse, belki o kravat işini veren kadının nerede olduğunu öğrenebilirdi. İki haftalığına tatile çıkan Robineau, bir gün önce işe başlaması gerektiği halde henüz gelmemişti. Pauline ise, müşfik bir abla gibi boyuna Denise'e sorular soruyordu. Tenha bir köşede karşılaştıklarında hep böyle bir iki çift lâf ederlerdi. Gözleri çevrede, kulakları kirişte beklerlerken, aniden beyaz kravatıyla müfettişlerden birinin geldiğini sandılar. Onun olmadığını anladıklarında rahatladılar. Paulie, "Ah, Jouve baba imiş! Şu ihtiyar bizi beraber görünce neden bıyık altı güler anlamıyorum. Senin yerinde olsam, ona biraz daha dikkat ederim," dedi. "Sana pek nazik davranıyor. Böyle davranması biraz manalı geldi bana. Uyuz köpekten korkar gibi, bu adamlardan da korkulur. Erlerine kumanda eden bir komutan havası var!"

Baba Jouve, sert davranışları nedeniyle çalışanlar arasında hiç sevilmezdi. Herkes ona düşman kesilmişti. İşten atılmalarda onun parmağının olduğunu da herkes bilirdi. Bour-

doncle, onun verdiği raporlara göre hareket eder, işten çıkarmaları öyle yapardı. Eğlence düşkünü, mor patlıcan burunlu bu emekli sefih yüzbaşı, kadınlar karşısında kendini unutur, gevşeyiverirdi.

Denise, "Ondan niçin korkacakmışım?" diye sordu.

Pauline, "Senin, kendisine minnettar olmanı istiyor da ondan," deyip gülerek görüşünü açıkladı. "Buradaki kadınların çoğu onunla iyi geçinmeye çalışır!"

Jouve, genç kızları görmezlikten gelerek oradan uzaklaştı. Sonra birden yükselen sesi duyuldu. Dantel reyonunda bir satıcıyı azarlıyordu. Delikanlının kabahati, Rue-Neuve-Saint-Augustin sokağında devrilen bir arabanın ölmekte olan atma bakmaktan ibaretti.

Pauline konuyu değiştirerek, "Sen, Robineau'yu mu arıyordun dün? Onu gördüm, bugün işe gelmiş," dedi.

Denise, kendini kurtulmuş gibi hissederek rahatlamıştı. "Teşekkür ederim," dedi. "İpekliler reyonuna şöyle bir uğrayıp işime döneyim. Yoksa gecikirim. Beni prova için atölyeye yollamışlardı."

Birbirlerinden ayrılıp işlerine doğru yöneldiler. Genç kız, kasadaki bir yanlışı düzeltmek ister gibi koşar adımlarla merdivenleri dörder dörder inip hole geçti. Saat sabahın onuna gelmiş, ilk serviste kahvaltı edenler işlerinin başına dönmüşlerdi. Pencereleri örten kalın kül rengi perdelere rağmen, yakıcı güneş içeriyi ısıtıyordu. Çıraklarının ara sıra suladıkları döşemelerden sıcak bir buhar yükseliyordu. Tezgâhlarda, yaz günlerinin öğlen rehaveti ve son ayinin ardından kiliselere çöken kasavetin tedirginliği seziliyordu. Gevşemiş satış memurları ayakta durup, tek tük gelen müşterilerle ilgileniyor, onları eliboş göndermemek için uğraşıyorlardı. Güneşten rahatsız olan birkaç kadın, telaşlı adımlarla galerilere doğru ilerliyordu.

Denise'in aşağıya indiği sırada, Favier de, birkaç gün önce taşradan gelen Madam Boutarel'in satın aldığı ince ipekliyi ölçmekle meşguldü. Aybaşından beri taşradan akın akın Paris'e gelenler vardı. Giyimleri pek zevksiz olan, sarı şallı, yeşil etekli kadınların akınına uğramıştı mağazalar. İlgisiz kalan tezgâhtarlar, onlara tebessüm bile etmiyorlardı. Favier, Madam Boutarel'i tuhafiye kısmına kadar götürdü. Geri döndüğünde Hutin'e, "Öf be!" diye yakındı. "Dün burası Auvergnates'ten gelenlerle doluydu, bu gün de Güneylilerle dolu. Kafam şişti bunlardan!"

Hutin ona karşılık vermeden yerinden fırladı. Güzel kadın'ı tanımıştı. Reyondakiler, şu harikulade sarışına adıyla hitap etmek yerine, 'güzel kadın' diyorlardı. Onun hakkında kimsenin bir şey bildiği yoktu. Adını bile bilmiyorlardı. Bütün çalışanlar onu gülümseyerek karşılardı. Zaten o da, buraya her gelişinde sık sık *Kadınların Cenneti*'ne damlardı. Bu defaki gelişinde dört-beş yaşlarında bir erkek çocuğu da beraberinde getirmişti. Bu çocuk, mağazada hemen bir dedikodunun malzemesi oldu. Hutin, otuz metrelik düşes sateni sattıktan sonra kadını kasaya kadar götürüp gülümser bir yüzle geri dönmüştü.

"Bu kadın yoksa evli mi?" diye sordu Favier.

Hutin hemen, "Olabilir," diye karşılık verdi. "Ama yanındaki çocuk bir yakınının olabileceği gibi, yeğeni de olabilir. Şurası kesin: Kadın bugün üzgün görünüyordu. Her halde çok ağlamış olmalı, gözleri kızarmıştı."

Bir sessizlik oldu. İki tezgâhtar, dalgın gözlerle dışarıya bakıyordu. Sonunda Favier yavaş bir sesle, "Gerçekten evliyse, kocasından tokat yemiş olmalı," dedi.

Hutin de onu onaylarcasına, "Olabilir," dedi. "Belki de sevgilisi onu yüzüstü bırakmıştır."

Kısa bir sessizlikten sonra, "her neyse, beni bunlar ilgilendirmiyor!" diyerek konuyu noktaladı Hutin.

O sırada ağır adımlarla Denise ipekliler reyonuna girip Robineau'yu görmek için etrafına bakındı. Onu göremeyince, beyaz çamaşırlar bölümüne geçti. Sonra bir kere daha geri geldi. Satış memurları kızın bu hareketini fark etmişlerdi.

Hutin, "Gene mi şu çiroz kız," diye mırıldandı.

Favier, "Robineau'yu arıyor olmalı," dedi. "Bunlar birlikte ne yapıyorlar acaba, doğrusu çok merak ediyorum. İlginç bir şey olmasa gerek. Robineau da amma dangalakmış! Kıza, bir kravatçıda yan iş bile bulmuş."

Hutin gene bir hınzırlık düşünüyordu. Denise yanından geçerken bir el işaretiyle onu durdurdu, "Beni mi arıyordunuz, yoksa?" diye sordu.

Genç kız kıpkırmızı kesildi. Jonville Adası'ndaki o partiden bu yana kalbinde tuhaf duygular çarpışıyor, genç adamı hep o kızıl saçlı kızla görür gibi oluyordu. Onun önünde ürpermesi belki de bundandı. Onu sevmiş miydi? Hâlâ seviyor muydu? Kendisine acı veren bu duygularını depreştirmek istemiyordu. Karışık duygularla, "Hayır efendim," diye cevap verdi.

Hutin bu kez, "Robineau ile bir işiniz olmalı. Haydi, Favier, Robineau'yu matmazelin hizmetine verin!" diyerek onu alaya aldı.

Denise sarardı; üzgün gözlerle Hutin'e baktı. Kendisine eziyet eden reyondaki arkadaşlarına da böyle bakardı. Ne kötü biriymiş; diğerleri gibi o da kendisine düşmanca davranıyordu. Yüreği yırtılır gibi oldu, son bağ da kopar gibiydi. Üzüntüsü yüzüne öyle yansımıştı ki, pek de yufka yürekli olmayan Favier bile içinin sızladığını hissetti. Bu yüzden onun imdadına yetişmek için, "Mösyö Robineau bir iş için dışarı çıktı; birazdan gelir. Kendisini görmek isterseniz öğleden sonra görürsünüz," dedi.

Denise, teşekkür edip konfeksiyon bölümüne döndüğünde, Madam Aureli kendisini pek bir soğuk karşıladı. Bunca zamandır nerdeydi? Yarım saattir ortalıkta yoktu. Kendisini atölyede aratmış, bulamamıştı. Genç kız, boynu bükük bir şekilde, bu sıkıntılı durumdan nasıl kurtulacağını düşünüyordu. Robineau mağazaya gelmezse, kardeşi Jean mahvolurdu. Yeniden ipekliler reyonuna inip onu aramaya koyuldu.

Robineau'nun izinden dönüşü ipekliler reyonunda bir başkaldırıya sebep olmuştu. Bölümdeki bütün çalışanlar onun dönmeyeceğini sanıyorlardı. Robineau da, kendisine kötü davranılmasından dolayı Vinçard'ın mağazasında çalışmayı düşünmüştü bir ara. İkinci satış memuru, Hutin'in sinsi sinsi kazdığı kuyunun içine düşecekti sonunda. Yokluğunda onun işini gören ikiyüzlü Hutin, şeflerine dalkavukluk ederek yerini tümüyle almayı düşünüyordu. Hemen her gün Robineau'nun aleyhine yalanlar uydurur, iftiralar atar, ayağını kaydırmaya çalışırdı. Onun yerini alması halinde mağazada yapacağı yeniliklerden de söz ederdi. Reyonlarda çalışanlar aslında birinin işten atılması nedeniyle hiç yakınmazlar, onun yerini kendilerinin dolduracağını düşünerek, işten çıkarmalara direnmezlerdi. Özellikle de kendilerinden daha yüksek derecedeki bir memur işten çıkarıldığında, onun yerini alıp yükselme umuduna kapılırlardı. Birbirlerinin yerini kapmak için giriştikleri bu mücadele, makinenin düzenli çalışmasını sağlar, satışları ve başarı şansını arttıran sebeplerin başında gelirdi. Paris'i hayretler içinde bırakan mağazanın bu başarısında çalışanlarının çıkarcılığı ve ihtiraslarının büyük payı vardı.

Rekabet konusunda Hutin'in peşinden Favier gelir, onu bir yığın satış memuru takip ederdi. Hepsinin diş bilediği ikinci memur Robineau'yu bir çırpıda yutmak için çeneleri

hiç boş durmazdı. Zavallı Robineau'yu el birliğiyle yargılayıp mahkûm etmişlerdi sanki. İznini bitirip tekrar mağazaya döndüğünde, homurdanmalar da yeniden başlamıştı. Memurlar, ona karşı âdeta tehditkâr bir tavır takınmışlardı. Bölüm şefleri müdüriyete başvurup, Robineau için artık bir karar vermeleri gerektiğini belirtmişti. Hutin daha da ileri giderek, "Ya o gider, ya da hepimiz toptan çekiliriz!" diyordu.

Bu durum Bouthemont'un da canını sıkıyordu. Neşeli ve iyi biri olan Bouthemont, karınca ezmez, kimseye kötülük etmek istemezdi.

"Robineau'dan ne istiyorsunuz? Size ne yaptı? Rahat bırakın çocuğu!" diyerek onlara karşı çıktı.

Fakat itirazlar kesilmedi.

"Bize bir şey yapmamış mı? Çekilmez biridir o! Sinir küpü!"

Reyonda ona karşı büyük bir hınç vardı. Aslında kötü biri olmamakla beraber, kendini pek sevdirememişti Robineau. Emrinde çalışanları zaman zaman kırdığı da oluyordu. Hakkında yirmi kadar fıkra anlatılırdı. Reyonda yeni işe başlayan genç birini sinirinden hasta etmişti. Hatta müşteri kadınlardan bile kırdıkları oluyordu.

"Beyler, benim yapabileceğim bir şey yok!" dedi sonunda Bouthemont. "Ben müdüriyete bildirdim. Karar oranın."

İkinci yemek servisi için zil çalmaya başlamıştı. Bodrumdan gelen zil sesi zar zor duyuluyordu. Hutin ile Favier'in yanı sıra, tezgâhtarlar da yavaş yavaş yemek için aşağıya iniyorlardı. Yemek kokusu yayılan mutfağın yanındaki dar koridor genellikle aceleyle geçilirdi. Tek tük yanan gaz lambaları zaten burayı yarım yamalak aydınlatıyordu. Kalabalık, bardak, tabak gürültülerine doğru sessizce ilerliyordu. Etrafı yağ kokuları kaplamıştı. Koridorun sonundaki bir tezga-

hın önünde yığılmalar olurdu. Burada bulunan tabak, çatal ve kaşıkları alanlara, başı beyaz külâhlı bir aşçı, bakır kazanlardaki yemekleri dağıtmaktaydı. Beyaz önlüklü, şiş göbekli aşçı biraz geri çekildi miydi, arkadaki mutfağın alevleri görülürdü.

Tezgahın arkasındaki kara tahtaya yazılmış yemek listesine bir göz atan Hutin, "Gene mi salçalı sığır yahnisiyle vatoz balığı! Şu barakada bir gün olsun kızartma et ya da ızgara yiyemeyecek miyiz?" diye homurdandı.

Balık pek yenmediği için, balık kazanı dolu duruyordu. Favier, biraz vatoz balığı almak istediğini söyledi. Onun peşi sıra gelen Hutin, "Salçalı sığır," dedi.

Aşçı, her zamanki alışkanlığıyla çatalı et parçasına saplıyor, sonra üzerine bir kaşık salça döküyordu. Mutfağın sıcak buharını yüzünde hisseden Hutin elindeki tabağıyla masaya gelirken, iğnesi takılmış bozuk plaklar gibi "salçalı sığır, salçalı sığır!" diye söylenip duruyor, sanki bir duanın sözlerini tekrarlıyordu. Aşçı ise hiç oralı olmadan işine devam ediyor, bir saat gibi çalışıyordu.

Favier elindeki tabağın pek sıcak olmadığını hissedince, "Bunların balıkları da soğukmuş!" dedi.

Birbirlerine çarpmamak için hepsi aynı dikkat ve özenle, ellerinde tabaklarla masalarına geçtiler. Oturdukları yerden bakılınca, on adım ileride bir tezgah görünüyordu. Tezgahın çinko zemininin üzerinde boylarına göre şarap şişeleri dizilmiş, mantarsız küçük şişelerin ağzıları şarapla nemlenmişti. Masaya geçen herkes, bu şişelerden birini alırdı. Hutin bu kez de, "Eldeki çatal, bıçak, tabakla dolaşmak hiç de rahat değil!" diye homurdanıyordu.

Favier ile Hutin'in oturdukları masa, koridorun sonundaki salondaydı. Burada üç ayrı yemek salonu vardı ve üçü

de birbirine benziyordu. Beşer metre boyunda, dörder metre enindeki salonlar, eski bir bodrumun yeniden düzenlenip boyanmasıyla elda edilmişlerdi. Burası epeyce rutubetli olduğundan, duvarlarındaki badana da yer yer bozulmuş, küf yeşili rengini almıştı. Dışarıya açılan hava mazgallarından solgun bir ışık huzmesi süzülüyordu. Hutin, salona ilk girenlerdendi. Duvarın yanma konulmuş olan uzun masa, muşamba kaplıydı. Herkesin yeri belirlenmiş, masanın her iki ucuna yedek tabaklar dizilmişti. Ortada koca bir ekmek vardı ve ortasına keskin bir mutfak bıçağı saplanmıştı. Hutin şarap şişesini masaya koydu, tabağı önüne yerleştirdi; sonra da duvarların tek dekoru olan gömme rafdan peçetesini de alarak yerine oturdu. İçini çekerek, "Amma da acıkmışım ha!" diye mırıldandı.

Masaya yaklaşan Favier de, "Hep aynı terane," diyerek söylendi. "Bizim açlıktan midelerimiz kazınırken, hiç şöyle leziz bir şey hazırlamazlar!"

Önce çatal-bıçakların kulakları rahatsız eden şakırtıları duyuldu, ardından masalar çabucak doldu. On üç saatlik bir çalışmanın sonunda açlıktan gözleri kararan delikanlılar, yemeklerini iştahla yemeye başladılar. Bir süre öncesine kadar tezgâhtarlara, yemekten sonra kahvelerini dışarıda içmeleri için bir saatlik izin bir verirdi müdüriyet. Kahvelerini içip hava aldıktan sonra mağazaya dönenler, dışarının havasına kapıldıklarından olsa gerek, kendilerini işe veremiyorlardı. Bunu fark eden müdüriyet, bu izinleri kaldırdı. Artık dışarı çıkamayacaklar, canı kahve içmek isteyenler fazladan üç metelik daha ödeyerek, kahve keyiflerini mağazada gide-rebileceklerdi. Bu yüzden vaktinden önce reyona dönmek istemeyenler yemeklerini yavaş yiyorlar ve masada oyalanıyorlardı. Çoğu, bir taraftan tıkıştırırken, diğer taraftan şarap şişesine dayadıkları gazetelerini okurlardı. Bazıları da,

ilk açlıklarını giderdikten sonra yüksek sesle konuşarak, yemeklerin tatsızlığından, kazançlarının azlığından, hafta sonları yaptıklarından ya da gelecek hafta yapacaklarından söz ederlerdi.

Satış memurlarından biri Hutin'e seslenerek, "Şu Robineau konusu ne oldu?" diye sordu.

İpekli reyonundakilerin ikinci tezgâhtara karşı duydukları hıncı mağazada duymayan kalmamıştı. Bu konu, her akşam bir araya geldikleri Saint-Roch kahvesinde de gündeme gelir, yarı gecelere kadar konuşulurdu. Hutin tabağındaki sığır etiyle boğuşurken sadece, "Olacağı buydu işte, Robineau geri döndü!" demekle yetindi.

Sonra birden hiddetlenerek, "Hay Allah kahretsin! Bu sığır değil, eşek eti! Bu kadarı da fazla artık!" diye bağırdı.

"Hiç yakınma aziz dostum," dedi Favier. "Keşke ben de o sığırdan alsaymışım. Bu balık bozuk!"

Herkes birden konuşuyor, öfkeleniyor ya da şakalaşıyordu. Deloche da masanın bir köşesine oturmuş, bir türlü doyuramadığı midesini doldurmaya çalışıyordu. Midesi dolsun diye ekmek dilimlerini iri iri kesmeyi, en tatsız yemekleri iştahla boğazından aşağı indirmeyi huy edinmişti. Arkadaşları onu kızdırmak için Favier'e dönerek, şaka yollu, "Balığı Deloche'a ver, o kokmuş balıkları çok sever" diye bağırdılar.

"Hey, Hutin! Sen de etini Deloche'a versene..."

Delikanlı oralı olmuyor, bu kötü şakalara cevap bile vermiyordu. Açlıktan ölüyorsa bu onun suçu değildi ya... Diğerleri de yemekleri beğenmedikleri halde, tabakları silip süpürürlerdi. O anda duyulan kısa bir ıslık herkesi susturmuştu. Demek ki, Mouret ile yardımcısı Bourdoncle geliyordu. Çalışanların yemeklerden şikâyetleri öylesine çoğalmıştı ki, mağaza yönetimi bu sorunla bizzat ilgilenmek zorunda kalmıştı. Müdürler inip yemeklerin tadına kendileri bakacak-

lardı. Kişi başına aşçıbaşına verilen günlük otuz metelikle, kumanya, kömür, gaz, personel masrafları da hesaba katılırsa, elbette iyi yemek çıkarılamazdı. Bu durumda mağaza yönetimi yemeklerin kötü olmasını normal karşılamalıydı. Çalışanlar daha o sabah, müdüriyetle görüşmek üzere kendi aralarında birer delege seçmişlerdi. Mignot ile Lienard, arkadaşları adına bu görüşmeye gitmeyi kabul etmişlerdi. Yemekhaneye egemen olan ani sessizlik içinde, yan salondan gelen sesleri dikkatle dinlediler. Mouret ile Bourdoncle oradaydı ve müdür yardımcısı Bourdoncle, sığır etinin çok leziz olduğunu ileri sürüyordu. Mignot onun bu şekilde konuşmasına daha fazla dayanamadı ve "Bir de kendiniz çiğneyin bakalım, iddia ettiğiniz kadar leziz mi?" diye bağırdı.

Bu sırada balığı eline alan Lienard, tatlı bir ses tonuyla, "Bu balık kokmuş, efendim!" dedi.

Mouret, samimi sözlerle durumu yatıştırmaya çalıştı. Çalışanların huzuru için her gayreti gösterecekti. Onların babası sayılırdı. Çalışanların kötü beslenmelerine göz yummaktansa, bir dilim kuru ekmeğe razı olurdu. Bütün yemek salonlarından duyulması için sesini yükselterek, "Size söz veriyorum, meseleyi adamakıllı inceleyeceğim. Sonucun lehinize olmasını sağlayacağım," dedi.

Müdüriyetin soruşturması sona ermişti. Tekrar çatal bıçak sesleri yükselmeye başladı.

Hutin, "Aşağı tükür sakal, yukarı tükür bıyık," diye mırıldandı. "Dilin kemiği yok ya, bol keseden söz veriyorlar! Verilen söz, çalınan yem borusundan başka bir şey değil! Kokmuş balıklarla, kösele gibi sığır etleriyle bizi doyurmaya kalkışırlar; sonra da en ufak bir bahane ile köpek gibi kapı dışarı ederler."

Daha önceden Robineau'yu soran satıcı, merakla aynı soruyu tekrarladı:

"Robineau meselesi ne oldu?"

Çatal bıçak sesleri delikanlının sesini bir kez daha bastırdı. Tezgâhtarlar, tabaklarını kendileri değiştiriyorlardı. O sırada bir aşçı yamağı çinko sahanlar getirdi. Hutin öfkeyle, "Şimdi de dibi tutmuş pilav, öyle mi? Bir bu eksikti..." dedi.

Favier de, tabağını doldururken, "Tutkalla mı pişirmişler, nedir? İçi yapış yapış!" diyerek onu destekledi.

Bazıları pilavı iştahla yerken, bazıları onu hamur gibi bulmuştu. Öte yandan gazetelere gömülüp tefrika roman okuyanlar ne yediklerinin farkında bile değillerdi. Yemek yerken terleyenler, peçetelerle yüzlerini kuruluyorlardı. Dar koridoru kızıl bir buğu kaplamıştı. Sokaktan geçenlerin gölgeleri kara çubuklar gibi duvarlara yansıyordu.

Nüktedarın biri, "Deloche'a biraz daha ekmek verin!" diye seslendi.

Herkes birer dilim ekmek kesiyor ve bunu bir bıçağın ucuyla yanındakine iletiyor, yuvarlak ekmek masanın üzerinde tekerlek gibi gidip geliyordu.

Hutin, "Benim pilavı tatlısıyla değiştirmek isteyen var mı?" diye sordu.

Ufak tefek, zayıf bir oğlan da, şarabını satmak istiyordu. Kimse oralı olmadı, zira kendi önlerindeki şarabı bile içen yoktu.

Hutin gülerek, "Doğru, Robineau geri geldi ama onun işi bitik. Tezgâhtar kızları ayartıyormuş! Düşünün bir kere; kızlara dışarıdan kravat işleri bile ayarlıyormuş," dedi

Bunun üzerine Favier söze girerek, "Susun!" diye çıkıştı. "İşte, yargı başladı."

Koridorda Mouret ile Bourdoncle'un arasında yürüyen Bouthemont'a göz ucuyla baktılar. Reyon şefleri ile ikinci memurların yemek salonu koridorun karşısındaydı. Bouthemont, Mouret ile yardımcısını görür görmez hemen yerin-

den kalkmış, onlara satıcıların Robineau ile ilgili yakınmalarını anlatıyordu. Mouret, yardımcısıyla birlikte onu dinliyor, fakat Robineau'yu öyle kolayca harcamaya pek niyetli görünmüyordu. İkinci memur olan Robineau, ne de olsa uzun yıllardır *Kadınların Cenneti*'nde çalışıyordu. Birinci sınıf bir elemandı ve Madam Hedouin zamanından beri bu mağazaya epeyce emeği geçmişti. Ancak şu kravatçı meselesi söz konusu olunca, Bourdoncle hiddetlenmişti. Bu çocuk deli miydi ne? Satış memurlarına fazladan iş bulmak da nereden çıkmıştı? Müessese bu kadınlara gereken ücreti veriyordu. Yan gelir için bir de geceleri çalışırlarsa, ertesi gün asıl işlerinde nasıl verimli olabileceklerdi? Sonuçta hem mağaza zarar eder, hem de bu kadınlar sağlıklarını tehlikeye atmış olurlardı. Gece, çalışmak değil, uyumak içindi. Gündüz işinden sonra, geceleri hepsi dinlenmek için uyumak zorundaydılar, aksi halde kapı dışarı edilirlerdi.

Bu tartışma Hutin'in çok hoşuna gitmişti. "Galiba işler iyice kızışıyor," dedi gülerek.

Üç kişi kendi aralarında konuşarak yavaş adımlarla ilerliyordu. Salon kapılarının önünden geçişlerinde tezgâhtarlar onlara dikkatle bakıyor, davranışlarından bir anlam çıkarmaya çalışıyorlardı. Bütün gayretlerine rağmen, ne konuştuklarını tam olarak anlayamıyorlardı. Kouşmalara kulak kabartırlarken, tabaklarına konulmuş pilavın halini unutmuşlardı. Oysa kasiyerlerden biri, tabağında bir pantolon düğmesi bulmuştu. Deminden beri konuşulanlara kulak kabartan Favier, "Arkadaşlar, bir kravat lâfı geçti, siz de duydunuz mu?" diye atıldı.

Bourdoncle, burnunun ucuna kadar kızarmış, Mouret de arkadaşlarının fikrine katılmıştı. Geceleri çalışmak zorunda kalan bir kadın, *Kadınların Cenneti*'ndeki işini aksatmış olurdu. Buradaki kazancıyla yetinmeyen şu ahmak kız kimdi?

Mouret bunu öğrenmek istedi. Bouthemont'in ağzından Denise'in adını duyunca da, hemen değişti. Onun adının anılacağını ummuyordu, bu yüzden yumuşadı, gevşedi, onu temize çıkarmak için bahaneler bulmaya çalıştı. Şu Normandiyalı küçük kız mıydı bu, hani Baudu'nün yeğeni!.. Ama o daha işe alışmamıştı ki. Masrafları da çoktu onun. Kardeşine bakmak zorunda olduğunu bile biliyordu. Bourdoncle onun sözünü keserek, Denise'in işine derhal son vereceğini bildirdi. Onun gibi pasaklı bir kız zaten işlerine yaramazdı. Bu görüşünü daha ilk günlerde de söylemişti. Bourdoncle, sanki eski bir kinini gidermek için konuşuyor gibiydi. Onun bu çıkışı Mouret'i biraz rahatsız etmişti. Gene de zoraki olarak tebessüm etmeyi tercih etti. Yok canım, bu kadar sert olmanın ne gereği vardı? Bu seferlik kızı bağışlamak daha uygun olurdu. Öyle eften püften sebeplerle çalışanların işine son vermek vicdansızlık olurdu. Moure onu çağırıp biraz azarlarsa, bir daha geceleri çalışmaya cesaret edemezdi. Aslında kabahat Robineau'nundu. Yıllarca çalışmış olan kıdemli bir tezgâhtarın, *Kadınların Cenneti*'nin geleneklerini herkesten iyi bilmesi gerekirdi.

Favier, şaşırmış gibi, "Şuna bakın," diye mırıldandı. "Patron gülüyor!"

Hutin, "Siktirsinler be!" diyerek bir küfür salladı. "Şu Robineau'yu başımızdan def etmezlerse, biz de onlara hayatı cehennem ederiz!"

Bourdoncle, Mouret'nin yüzüne baktı. Küçümseyen bir tavırla, bütün bu anlattıklarını anladığını, ama tümünü saçma bulduğunu belirtmek istedi. Bouthemont yakınmalarını sürdürüyordu. Satış memurları topluca istifa edeceklerini söyleyerek tehditte bulunmuşlardı. İçlerinde çok iyi olanları da vardı tabii... Gerçi kendisinin Robineau'ya bir düşmanlığı yoktu; hatta sevgisi bile vardı, ama Bouthemont'un bahsettiği gibi, Gaujean'la olan dostluğu yeterince rahatsız ediciydi.

Bu konuşma üzerine, Gaujean'ın Robineau'ya krediler önermesi, ona bir dükkân açıp *Kadınların Cenneti* mağazasıyla rakip olma fırsatını vermek istemesi konusunu ele aldılar.

Bir sessizlik oldu. Ah! Bu Robineau'nun niyeti hır çıkarmak, kavga etmekti galiba. Mouret ciddileşmiş, ama yine de sorunu önemsemezmiş gibi görünmeyi daha uygun bulmuştu. Henüz bir karara varmamıştı. Şu kızla görüşüp konuşarak, nasihatler vermeyi düşündü. Sonra birden konuyu değiştirerek, Bouthemont'la şakalaşmaya başladı. Dün gelen babasından söz açtı. Bouthemont Baba, yıllardır emek yediği küçük dükkânından sonra oğlunun egemenliğindeki koca ipekliler reyonunu görünce, hayret ve hiddetten kendini alamamıştı. Keyfi yerinde olan bu coşkulu Güneyli herkesi güldürürken, kendisi sunturlu bir küfür savurarak şu moda mağazalarının yakında topu atacaklarını ilân ediyordu.

Reyon şefi mırıldanarak, "İşte, Robineau da geliyor," dedi. "Bir hır çıkmasın diye onu depoya göndermiştik. Kusura bakmayın, gene aynı konuya geldik. Beni pek ırgalamaz, ama durumun pek nazik oluşundan dolayı bir karara varmamız gerektiği için bunları söylüyorum."

Robineau, oradakileri selamlayarak masasına geçti. Mouret, yanındakilere sadece, "Pekala, bu konuya bir ara bakarız..." demekle yetindi ve oradan ayrıldılar.

Hutin ile Favier hâlâ onları bekliyordu. Ortalıkta görünmediklerini fark ettiklerinde rahatladılar. Müdüriyettekilerin işi gücü kalmamış da, her gün yemek salonuna inip onların lokmalarını mı sayacaklardı? Yemek esnasında rahat edemezlerse, çok keyfli olurlardı doğrusu... Aslında Robineau'nun girişini görmüşler; patronun keyifli oluşu kendilerini biraz endişelendirmişti. Atıldıkları mücadelenin sonunu merak ediyorlardı. Seslerini alçaltarak, bu kez kimi çekiştireceklerini aramaya koyuldular.

Hutin yüksek sesle, "Açlıktan ölüyorum!" diye bağırdı. "Bu ne iş yahu? Sofradan kalkarken bile acıktığımı hissediyorum."

Oysa kendi payına düşen reçeli yedikten sonra, pilavına karşılık aldığı ikinci tatlıyı da midesine indirmişti. "Hay aksi şeytan! Doymadım be!" diye söylendi yeniden. "Can boğazdan geçermiş. Victor, bana bir tatlı daha getir!" diye seslendi.

Garson tatlı servisini bitirmiş, sıra kahvelere gelmişti. Kahve fincanını eline alan, hemen üç metelik ödüyordu. Yemekten kalkanların bir kısmı, gizliden bir sigara tüttürmek için, loş koridor boyunca kendilerine uygun bir köşe arıyordu. Geri kalanlar, yemek artıkları ve tabakların biriktiği masada gevşek gevşek oturmaya devam ediyor, ekmek içlerinden yaptıkları topakları fırın gibi sıcak yemekhanede ağızlarına atıyorlardı.

Duvarlar nemlenmişti. Nemden yosunlaşmış kubbeli tavanlardan ağır koku yayılıyordu. Deloche, sırtını duvara dayayıp gözleri hava deliğine dikerek, midesindekilerin sindirilmesini bekliyordu. Onun, yemeklerden sonraki en büyük eğlencesi, kaldırımdan geçenlerin ayaklarını izlemekti. Bileklerinden kesikmiş gibi görünen kadınların ayaklarını bazan kaba kunduralar, bazan şık ayakkabılar, bazan de son moda çizmeler süslüyordu. Bu bodrum katından bakılınca, insanların sadece ayakları görülüyordu; bir vücuda ve başa bağlı olmayan güzel ayakların resmigeçidi...

Koridorun ötesinden bir çan sesi duyuluyordu. Üçüncü ekibin yemek zamanı gelmişti. Servis yapan garsonlar, ellerindeki su kovaları ve süngerlerle masaları silmek için içeri giriyorlardı. Yemekhane yavaş yavaş boşalmaktaydı. Satış memurları, işbaşı yapmak için yavaş yavaş reyonlarına çıkıyorlardı. Mutfaktaki aşçıbaşı, tezgahın önündeki yerini al-

mıştı bile. Balık ve sığır haşlaması dolu tencereler sıra sıra dizilmiş, yeni gelecek olan açların tabaklarını doldurmak için hazır bekliyorlardı.

Hutin ile Favier yavaş adımlarla arkadan gelirlerken, aceleyle aşğıya inen Denise'i gördüler. Hutin alaycı bir incelikle, "Mösyö Robineau döndü, Matmazel," dedi.

Favier, "Henüz yemeğini bitirmedi; aceleniz varsa girebilirsiniz," diye söze karıştı.

Denise, onlara karşılık vermeden merdivenleri indi. Yüzlerine bile bakmamıştı. Reyon şeflerinin ve ikinci satış memurlarının yemek yedikleri salonun önünden geçerken, içeriye bir göz atmaktan da kendini alamadı. Gerçekten de Robineau oradaydı. Bugün öğleden sonra onunla konuşma fırsatını bulmalıydı. Koridorun en sonundaki yemek salonuna yürümeye devam etti.

Kadınlar, yine eski bir bodrumda yapılmış olan iki özel salonda yemek yerlerdi. Ama burası daha rahat, daha temiz bir yerdi. Salonun ortasına yerleştirilen oval biçimli geniş masa on beş kişilikti. Şarap sürahilerde, balık ve salçalı sığır haşlaması tabaklardaydı. Beyaz önlüklü garsonlar, kadınlara daha iyi hizmet ediyorlardı. Böylece kadınlar tegah önünde yığılmaktan da kurtuluyorlardı. Müdüriyet, yemek hizmetini böyle düzenlemişti.

Pauline masaya yerleşmiş, kendisine ekmek kesmekle meşguldü. Denise'i görünce, "Ooo, hangi rüzgâr attı seni buraya?" diye sordu.

Mahcup bir tavırla, "Bir müşteriyi kapıya kadar geçirmiştim de..." dedi Denise.

Söylediği doğru değildi. Clara, yanında oturan satıcı bir kızı dirseğiyle dürttü. Şu pasaklının bugün gene nesi var? demek ister gibiydi. Dostundan boyuna pusulalar alıyormuş, bu yüzden pek perişanmış. Mağazanın bir ucundan bir ucu-

na deliler gibi koşuşturup duruyormuş. Atölyeye çıkmak için bahaneler uydurmasına rağmen, oraya çıkamayacağı kesinmiş. Başı dertte olmalı ki, böyle telaş içindeymiş...

Bir zamanlar köyünde yavan çorba ile karnını doyurmaya çalıştığını unutamayan Clara, şimdi önündeki balığı iştahsız yiyor, bir yandan da gazetelerde okuduğu kıskançlık dramını anlatıyordu.

"Sevgilisinin boğazını usturayla kesen canavarın haberini okudunuz mu?"

Tatlı yüzlü, gülümser bakışlı genç bir çamaşırcı kız, yumuşak bir sesle, "Okudum tabii," dedi. "Sevgilisini bir başkasıyla yakalamış da ondan. İyi yapmış!"

Pauline şaşırarak, "Olacak şey değil," diye itiraz etti. "Bir erkeği sevmediniz diye, onun sizi öldürmeye ne hakkı var?" Pauline'ye göre bu, korkunç bir canavarlıktı. Sonra arkasında duran garsona dönüp, "Pierre," diye seslsndi. "Şu eti yiyemiyorum, kösele gibi bir şey. Ne olur söyleyin de bana başka bir şey yapsınlar, omlet gibi meselâ..."

Ceplerinde her zaman fındık, fıstık, çukolata gibi şeyler olurdu. Çukolatadan bir parça kırarak, ekmekle yemeye başladı.

Clara yine aynı konuya dönerek, "Bu tip erkekler korkunç olmalı!" dedi. "Geçenlerde de, karısını kuyuya atan bir işçinin haberini okumuştum. Ürperdim!"

Gözlerini Denise'den ayırmıyordu. Onun sarardığını fark etti. İçin için seviniyordu. Demek tahminlerinde yanılmamıştı. Bu, yere bakan yürek yakan kızın da dayak yediği bir dostu vardı mutlaka. Bu yüzden ondan korkuyordu her halde. Ya adam onu aramaya kalkıp buralara kadar gelirse... Ne eğlenceli olurdu.

Konu birden değişmişti. Satıcı kızlardan biri, kadife üzerindeki lekeleri çıkarmak için yeni öğrendiği bir yöntemi an-

latıyordu. Sonra tiyatro ve operadan bahsedildi. Operada oynayan küçük kızlar, büyüklerden daha güzel dans ediyorlardı. Pauline, önüne getirilen omleti fazla kuru bulduğundan suratını asmıştı. Ama bir-iki lokma alıp tadına varınca, hepsini yedi. Yanında oturan Denise'e, "Bana şu şarap sürahisini uzatır mısın?" dedi. "Sen de bir omlet söyleseydin, hiç de fena değilmiş."

Fazla masrafa girmemek için mağazanın verdikleriyle yetinen Denise, "Yo, istemem," dedi. "Ben bu tabakla doyarım."

Garson, dibi tutmuş pilavı getirdiğinde kadınların hepsi birden itiraz ettiler. Geçen hafta bu pilavdan bir kaşık bile yiyememiş, tabağı olduğu gibi bırakmışlardı.

Clara'nın anlattığı kıskançlık hikâyelerine canı sıkılan Denise, kardeşi Jean'ı çok merak ediyordu. Ne yaptığının farkına bile varmadan, tabağını pilavla doldurdu. Bu kadar pilavı nasıl yiyecek diye herkes ona bakıyordu. Sonra kadınlar bir sürü kuru yemiş aldılar. Tatlılara, pastalara da para harcadılar. Kazanılan para yemek için değil miydi?

Tatlı yüzlü, gülümser bakışlı çamaşırcı kız, "Erkekler yemeklere itiraz etmişler. Müdüriyet bu meseleyle ciddî şekilde ilgilenecekmiş," dedi.

Gülüşmeler kızcağızın sözünü tamamlamasını engellemişti. Kimsenin müdüriyetten başka bir lâf ettiği yoktu zaten. Denise'in dışındaki kadınlar kahvelerini içiyorlardı. Kahvenin dokunduğunu söyleyen Denise, kendine göre bir mazeret bulmuştu. Ev kadınları gibi incecik yünlüler içindeki çamaşırcılar, ipekliler giyinmiş konfeksiyoncuların hepsi oradaydı. İçerideki boğucu havanın değişmesi için küçük pencerelerden biri aralamış, ama hemen kapatmak zorunda kalmışlardı. Çünkü dışarıdaki arabaların kulakları tırmalayan sesi herkesi rahatsız ediyordu.

Pauline arkadaşının kulağına eğilerek, "Yine şu mendebur herif geliyor!" diye fısıldadı.

Müfettiş Jouve, kadınların yemekhanesinde gezinmeyi alışkanlık haline getirmişti. Zaten salonların yoklanması ve denetiminden de o sorumluydu. Güler yüzlü kadınlarla şakalaşmaktan hoşlanır, yemekleri beğenip beğenmediklerini sorardı. Bu mendebur herifi kimse sevmediğinden, onu gören herkes yanından kaçmak isterdi. Henüz zil çalmamıştı. Buna rağmen, ortalıkta neredeyse kimse kalmamıştı. Önce Clara sıvışmıştı; peşinden diğerleri kaçmıştı. Pauline ile Denise, masada yalnız kalmışlardı. Kahvesini içen tombul kız, şimdi çukolataları atıştırıyordu. Yerinden kalkınca, "Şimdi de birini gönderip portakal aldırayım," dedi. "Sen de gelir misin?"

Bir yolunu bulup Robineau'yla konuşmak için arkada kalan Denise, elindeki bir ekmek kabuğunu ısırıyordu.

"Ben sonra gelirim," dedi kısaca.

Fakat Jouve'la baş başa kalınca sıkılır gibi oldu. Onun kapıya doğru gittiğini gören Jouve, önüne keserek, "Matmazel Baudu!" diye seslendi.

Jouve, kızın karşısında durmuş babacan bir tavırla gülümsüyordu. Kırçıl, kalın bıyıkları, düzgün bir şekilde arkaya taranmış saçlarıyla, adamın çok efendi bir görünüşü vardı. Askerlikten kalma kırmızı kurdeleli şeref madalyası göğsünde parlıyordu. Denise'e bir güven gelmişti:

"Bir isteğiniz mi var, Mösyö Jouve?" diye sordu.

"Bu sabah sizi halıların arkasında biriyle konuşurken gördüm. Bunun müessese yönetmenliğine aykırı olduğunu biliyorsunuzdur sanırım. Bunu rapor edersem ne yaparsınız! Şu Pauline denilen arkadaşınız sizi çok mu seviyor?" dedi adam.

Bunları söylerken kırçıl bıyıkları titreşiyor, koca burnunun delikleri bir boğanınki gibi iştahla açılıp daralıyordu.

"İkinizin böyle gizlice buluşup sevişmesi de ne demek oluyor?" diye sordu Jouve.

Adamın söyledikleri Denise anlaşılmaz geliyor ve onu korkmaya başlıyordu. Adam daha da yaklaştı. Sıcak nefesi kızın yüzüne vuruyordu. Denise biraz gerilemek zorunda kaldı.

"Hakkınız var Mösyö Jouve," dedi. "Birlikte bir çift lâf ediyorduk. Her halde bu büyük bir suç sayılmaz. Bana öyle iyi davranıyorsunuz ki, size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum."

"Hayır, o kadar iyi sayılmam," dedi Jouve. "Ben, adaletten ayrılmam; anacak sizin gibi güzel bir kızla karşılaşınca..."

Daha da yaklaşmıştı. İşte o zaman Denise'de iyice korktu. Birden Pauline'in sözlerini hatırladı. Onun hakkında duydukları bir anda zihninde toplandı. Zor durumda kalan satıcı kızları nasıl korkuttuğunu, işlerinden olmamak için bu zavallı kızların ona nasıl yüz vermek zorunda kaldıklarını hatırladı. Gerçekte adam fazla ileri gitmiyor, kadınlarla tokalaşırken elini biraz fazlaca tutuyor, bazan da yanaklarından birer makas alıyordu. Yakında bulunan evine gelmeyi kabul edenlere daha sıcak davranıyor, kızları babacan tavırlarıyla evinde çaya davet ediyordu.

Denise gerilemeye çalışarak, "Beni rahat bırakın," dedi.

"Hadi canım, size hep sıcak davranan bir dosta karşı böyle çekingen davranılır mı? Fazla nazlanmayın ve bu akşam bana gelin de, birer fincan çay içelim. Sizi bütün içtenliğimle davet ediyorum."

Denise ondan kurtulmanın çarelerini arıyordu. "Hayır, gelemem!" diye karşılık verdi.

Yemek salonu boşalmıştı. Garsonlar da görünmüyordu artık. Jouve, kulağını kabartarak çevresine bakınırken çok

heyecanlı görünüyordu. Her zamanki babacan tavırlarını bırakarak kendini kaybeden adam, "Seni küçük yaramaz! Seni sevimli mahlûk! İnsanın böylesine ipek gibi saçları olur da, bu kadar naz yapar mı? Haydi, gelin bu akşam, iyi eğleniriz..." diye ısrar edip, kızı boynundan öpmek istedi.

Denise, adamın sıcak nefesini yüzünde hissedince öylesine dehşete kapılmıştı ki, ne yaptığını bilemeden onu şiddetle itti. Adam sendeledi, az daha masaya yığılacaktı. Tesadüfen oradaki bir sandalyeye çöken Jouve, şarap sürahisini devirmiş, beyaz kravatını, madalyasının kurdelesini lekelemişti. Denise'in davranışı karşısında şaşkına dönen adam, üzerini silmeyi bile unutmuştu. Şaşkınlıktan sersemlemiş gibiydi. Şu vahşi kıza haddini bildirecekti.

"Sizi pişman edeceğim! Şerefin üzerine söylüyorum, bunu size bırakmayacağım!" dedi.

Denise kaçmıştı. Tam o sırada zil çaldı. Heyecandan titriyordu. Artık Robineau'yu düşündüğü yoktu. Konfeksiyon reyonuna çıktı. Bir daha aşağı inmeye cesaret edemedi. Öğle sonu güneşi Gaillon Meydanı'nı fazla ısıttığından, kalın perdelerle kapalı olmasına rağmen, birinci kattaki salonları boğucu bir sıcak kaplamıştı. Birkaç müşteri gelmiş, satıcı kızları boşuna yorarak hiçbir şey almadan çekip gitmişlerdi. Madam Aurelie'nin iri, mahmur gözlerinin önünde bütün satıcılar esniyorlardı. Saat üçe doğru birinci memurun uyukladığını gören Denise, nihayet sessizce sıvışma fırsatını buldu. Kendisini izleyecek meraklıları şaşırtmak için hemen ipekliler reyonuna inmedi. Önce, işi varmış gibi Deloche'un yanına yaklaşarak ona bir şeyler sordu. Daha sonra aşağıdaki kravatlar bölümüne geçmek isterken olduğu yerde çakılı kaldı. Jean gelmiş, karşısında duruyordu. Denise, sapsarı kesilmiş halde, "Nasıl, sen ha! Nereden çıktın böyle?" diye kekeledi.

Delikanlının sırtında hâlâ iş gömleği vardı. Bir kızınki kadar parlak olan yüzüne dökülen sarı saçlarıyla pek sevimli görünüyordu. Başı açıktı, kasketini bile giymeden soluk soluğa gelmişti. Renk renk dizilmiş kravatların önünde düşünceli duruyordu.

"Burada ne işin var?" diye sordu ablası.

"Ne işim olacak, seni bekliyordum. Gelmemi yasaklıyorsun. Ben de kimseye görünmeden usulca girdim. Korkma, beni tanımıyor gibi görün!"

Satıcılar şaşkınlıkla onlara bakıyorlardı. Jean, yavaş bir sesle, "Biliyorsun, kız da benimle gelmek istedi. Gaillon Meydanı'nda beni bekliyor. Çabuk on beş frank ver! Yoksa ikimiz de yandık demektir! Yani kızla ben demek istiyorum..." dedi.

Denise onun aniden çıkıp geleceğini ummuyordu. Etraftakiler kardeşinin anlattıklarını duymuş, kıs kıs gülüyorlardı. Kravat bölümünün yanındaki ardiyelere inen merdiveni görünce, Denise kardeşini oraya itti. Kendisi de aceleyle peşinden indi. Jean, ablasını ikna etmek için macerasını bütün ayrıntılarıyla anlatmaya başladı.

"Parayı kız için istemiyorum," dedi. "Ama bir görsen, ne hanım kız! Kocası on beş franka şerefini satacak değil ya... Milyon versen karısını değişmez. Bunlar çok zengin kimseler, paraya ihtiyaçları yok. Parayı bir serseri için istiyorum. Adam bizi uzaktan beraber görmüş. Bu akşama kadar kendisine on beş frank vermezsem her şeyi kocasına anlatacakmış!"

Denise sinirinden titriyordu. "Sus!" dedi. "Sonra anlatırsın, şimdi yürü..."

Ardiyeye inmişlerdi. Hava deliklerinin zar zor aydınlattığı bu yerde yaz uykusunun gevşekliği vardı. Burası serin bir yerdi. Tavanlardan sanki sessizlik süzülüyordu. Bu sessizli-

ği, dışarı gönderilmek üzere birkaç paket alan çıraklardan biri bozdu. Servis şefi Campion, koca masanın kenarında oturmuş dinleniyordu.

Jean, "Kocasının koca bir bıçağı var!" diye anlatmaya devam etmek iteyince Denise onu ileri iterek, "Yürü be!" dedi.

Gaz lambalarının zar zor aydınlattığı koridorların birinden geçiyorlardı. Loş koridorun sağ ve sol tarafında yedek mallar istif edilmişti. Sonunda bir köşede durdular. Denise hâlâ titriyordu. Jean tekrar, "Bu alçak şantajcı konuşacak olursa, ele bıçaklı kocası..." diye yakınmaya başlamıştı.

Denise onun sözünü keserek, "On beş frangı nereden buyayım?" diye bağırdı. "Jean, sen adam olmayacak mısın bir türlü? Başına boyna ne belâlar açıyorsun!.."

Genç adam göğsünü yumrukladı. Uydurduğu romantik yalanlarına kendisi bile şaşıyordu. Bir türlü gerçeği göremiyor, ihtiyacı olan parayı böyle abartılı hikâyelerle koparmaya çalışıyordu.

"İsa adına yemin ederim ki yalan söylemiyorum. Kıza şöyle bir sarılmıştım, o da beni öpüyordu..."

Ablasının artık dayanacak hali kalmamıştı.

"Hiçbir şey duymak istemiyorum artık!" diye öfkeyle bağırarak onu susturdu. "Bıktım senin bu ahlâksızlıklarından. Yeter artık! Çok kötü şeyler yapıyorsun, anlıyor musun? Her hafta bana böyle eziyet ediyorsun. Sana beş-on kuruş bulmak için canım çıkıyor. Geceleri saatlerce kravat dikiyorum. Yaptıkların yetmezmiş gibi bir de kız kardeşinin ekmeğiyle oynuyorsun!"

Jean, sapsarı kesilerek öylece kalakaldı. Demek kötü şeyler yapıyordu. Bunu şimdiye kadar hiç düşünmemişti. Çocukluğundan beri ablasıyla bir arkadaş gibi yaşamış, onunla dertlerini paylaşmıştı. Demek ablası onun yüzünden geceleri de çalışmak zorunda kalmıştı. Hele Pepe'nin rızkına en-

gel olmaya asla katlanamazdı. Yaptıklarından utanç duydu, ağlamağa başladı.

"Hakkın var, ben rezilin biriyim," dedi. "Ama sevmek güzel bir şey. Bu kız daha yirmi yaşında. Benden üç yaş büyük. Önce benimle gönlünü eğlendirmek istemişti. Hey tanrım! Kendime ne kadar kızsam azdır. Tam bir sopalığım ben!"

Ablasının ellerini tutup öperken, bir yandan da gözyaşlarıyla onları ıslatıyordu.

"Bana şu parayı son kez ver, sana yemin ederim ki, bir daha... Ya da hiç verme. Kocası beni öldürsün, sen de kurtul!" dedi.

Ama ablasının da ağladığını görünce içi sızladı.

"Söylediklerime kulak asma, lâf olsun diye konuşuyorum işte... Adamın belki de kimseyi öldürmeye niyeti yok. Her halde bir şeyler yaparız, sevgili ablacığım! Sana söz veriyorum, uslu olacağım... Haydi, allahaısmarladık, ben gidiyorum."

Tam o esnada koridorun öbür ucundan gelen ayak sesleri genç kızı endişelendirdi. Kardeşini bir köşeye çekti. Yanlarında yanan gaz lambasının ıslık çalan sesinden başka bir şey duyulmadı. Adımlar gittikçe yaklaşıyordu. Denise başını kaldırınca, müfettiş Jouve'u tanıdı. Adam dosdoğru koridora girmişti. Buradan tesadüfen mi geçiyordu? Ya da onu birisi mi gammazlamıştı? Kızcağız öylesine korkmuştu ki, ne yapacağını şaşırarak kardeşini köşeden çekip öne sürdü.

"Git, hadi git artık!" diyebildi kekeleyerek.

İkisi de hızla koşmaya başlamıştı. Arkalarından Jouve'un ayak sesini duyuyorlar, nefesini enselerinde hissediyorlardı. Jouve da koşmaya başlamıştı. Ardiyelerin önünden geçtiler. Buradan bir merdiven Michodiere sokağına çıkıyordu.

Denise yeniden, "Hadi git diyorum sana, çabuk git!" diye bağırdı. "On beş frangı bulursam yollarım sana..."

Jean gözden kayboldu. Nefes nefese oraya ulaşan müfettiş Jouve, çocuğun sadece gömleğinin bir kenarını ve kaldırım rüzgârında uçuşan sarı saçlarını görmüştü. Adam bir an kendini toparlamaya çalıştı. Boynunda beyaz bir kravat parlıyordu. Biraz önce lekelenen kravatını değiştirmişti.

Jouve, titreyen bir sesle, "Peki Matmazel, çok güzel! Benim görmediğimi mi sanıyorsunuz? Güzel masal doğrusu... Göz yumacağımı mı sanıyorsunuz?" dedi.

Denise, kendini savunacak bir söz bulamadan boğazı düğümlenerek yukarı çıktı. Kaçtığına iyi etmemişti. Keşke kardeşini müfettişe tanıtsaydı... Gene hakkında iğrenç iftiralar yapılacaktı. Artık kendisine kimseyi inandıramazdı. Robineau'yu aradığını unutarak, doğruca reyonuna gitti.

Jouve, hiç vakit geçirmeden raporunu vermek üzere müdüriyete çıktı. Kapıcı, müdürün şu anda Mösyö Bourdoncle ve Mösyö Robineau ile görüşmekte olduğunu bildirdi. İçerdeki üç kişi, on beş dakikadır bazı konuları görüşüyorlardı. Bir süre orada bekledi; kapı da zaten biraz aralık kalmıştı. Mouret, neşeli bir eda ile ikinci memura izninin nasıl geçtiğini soruyordu. Hiç de onun işine son vermek gibi bir niyeti yoktu. Aksine, tezgâhlarda yapılması gereken değişikliklerden bile söz ediyorlardı. Mouret, müfettişin kapıda beklediğini görünce, "Bir isteğiniz mi vardı, Mösyö Jouve? İçeri buyurun..." dedi.

Müfettiş, bir içgüdüyle, Mouret'ye açılmamayı daha uygun buldu. O an dışarı çıkan Bourdoncle'un peşine takıldı. Beraberce galerilerin önünden geçtiler. Biri eğilip alçak sesle bir şeyler anlatıyor, diğeri de haşin yüzünde kıl kıpırdamadan dikkatle onu dinliyordu.

Bourdoncle, "Evet, anladım Mösyö Jouve," dedi sonunda.

O sırada tam da konfeksiyon bölümüne gelmişlerdi. Bourdoncle içeri girdi. Madam Aurelie, Denise'i azarlıyor, ne-

reden geldiğini soruyordu. Yine atölyeden geldiğini söyleyemezdi ya... Bu iki de bir kaybolmalarına artık bir son vermeliydi.

"Madam Aurelie!" diye seslendi Bourdoncle.

Adamın niyeti kendi başına hareket etmekti. Bir punduna getirecek, Mouret'ye danışmayacaktı. Onun Denise'i alıkoymasından endişeleniyordu. Birinci memur ağır adımlarla ilerledi. Bourdoncle hikâyeyi alçak sesle kendisine anlattı. Reyondakilerin hepsi muhtemel bir felâketi sezinliyor, merakla bekliyorlardı. Sonunda Madam Aurelie görkemli bir tavırla geri geldi.

"Matmazel Baudu!" diye seslendi.

Kadının tavrı bir Roma imparatoriçesi gibiydi. Yüzünde bir imparatoriçenin kudreti seziliyordu.

"Kasaya gidin!" dedi buyurgan bir tavırla.

Bu müthiş söz, henüz müşterilerin doldurmadığı boş reyonda dalga dalga yankılandı. Denise'in soluğu kesilmiş, yüzü kireç gibi olmuştu. Kesik cümlelerle, "Ben, ben mi? Ne yaptım ki?" diyebildi sonunda.

Bourdoncle, sert bir ses tonuyla, suçunun ne olduğunu en iyi kendisinin bilmesi gerektiğini söyledi. Dolambaçlı lâflarla kimseyi tahrik etmemeliydi. Sonra kravat işini sordu. Bir kadının bodrumda erkeklerle kırıştırması da ne demek oluyordu?

Denise, ırzına geçilmekte olan bir bakirenin çığlığıyla, "O benim kardeşimdi!" dedi.

Marguerite ile Clara birer kahkaha attılar. Hatta kendisine yakın görünen Madam Frederic bile inanmamış gibisine başını salladı. "Hep de kardeşi oluyor, başka bir bahane bulamıyor," diyorlardı. Denise, onlara bir göz attı. Ta baştan beri kendisine cephe alan Bourdoncle'a, kendisine kötülük etmek için fırsat kollayan Jouve'a, dokuz aydır gösterdi-

ği bütün o tatlı ilgiye rağmen bir türlü yumuşatamadığı şu taş kalpli iş arkadaşlarına... Öyle bir halleri vardı ki, kendisinin kapı dışarı edilmesi hepsini sevindirecek gibiydi. Artık kendisini savunmaya bile ihtiyaç duymadı. Çünkü bütün çabalarının boşa gideceğini iyi biliyordu çünkü. Madem burada kendisini kimse istemiyordu, kimse sevmiyordu, böyle bir yerde daha fazla kalmanın da âlemi yoktu. Uzun zamandır çalıştığı bu salona şöyle bir dönüp bakmadı bile... Tek bir kelime bile söylemeden, öylece çıkıp gitti.

Yüreğini burkan asıl acıyla merdiven başına geldiği zaman karşılaştı. Kimse istemiyordu kendisini. Bir an Mouret'yi düşündü. O da bu çirkin yalanlara inanacak, bodrumda bir erkekle buluştuğunu mu sanacaktı? Hayır! Bu düşünce yüreğine bıçak gibi saplanıyordu. Bu tarz bir kovulmaya razı olamazdı. Yüreği sanki demir bir mengenede sıkışıyordu. Gidip Mouret'yi görmeyi, ona gerçeği anlatmayı düşündü. Gerçi artık çekip gitmeye kararlıydı, ama buradan ayrılmadan önce son bir denemeyle kendisini temize çıkarmalıydı. Patronun gerçeği bilmesi gerekiyordu.

Saat beşe yaklaşıyordu. Akşam serinliğinde müşteriler çoğaldıkça, mağazaya bir canlılık geliyordu. Acele adımlarla müdürün odasına yöneldi. Büronun kapısına geldiğinde gene kalbi kederle doldu. Ne söyleyeceğini bilemiyor, hayatın yükü bütün ağırlığıyla omuzlarına çöküyordu. Mouret de kendisine inanmayacak, o da diğerleri gibi alay edecekti. Bu kaygı onu büsbütün perişan ediyordu. Her şey bitmişti; yalnız kalmak, kaybolmak, hatta ölmek en iyisiydi. Bu düşüncelerle kasaya doğru gitti. Pauline ve Deloche'a bile bir haber vermemişti.

Personel memuru, "Matmazel," dedi. "Yirmi iki gün işe gelmişsiniz. Bu da on sekiz frank yetmiş santim tutuyor; buna yedi franklık yüzdeliğiniz de eklenince..." Adam bir an dudu. "Sizin hesabınız böyle mi çıktı?" diye sordu.

"Evet efendim, teşekkür ederim."

Denise parasını alıp oradan çıkarken Robineau ile karşılaştı. Denise'in işten atıldığından genç adamın haberi bile yoktu. Kendisine kravat işini veren kadını bulacağına söz vermişti. Sessizce kızı teselli etmeye çalışıyordu. Hayat böyleydi işte. Her an bir kaprisin kurbanı olarak yaşamak vardı! Bir aylık kazancını bile tam alamadan kapı dışarı edilmek!

Denise, Madam Cabin'e haber vermek için yukarı çıktı. Biraz sonra pılı pırtısını toplayacağını bildirdi. Gaillon Meydanı'na indiği zaman saat tam beşi gösteriyordu. Kalabalık landon arabaları arasına düşünce, bir an sersemlemiş gibi oldu.

Aynı akşam, Robineau evine döndüğünde müessese müdürlüğünden bir mektup aldı. Dört satırlık bu mektupta, şimdiye kadarki hizmetinden dolayı kendisine teşekkür ediliyor, artık müessese ile bir ilişkisinin kalmadığı bildiriliyordu. Yedi yıldan beri bu müessesede çalışıyordu. Daha aynı gün Mouret ile Bourdoncle kendisiyle görüşmüş, müessese hakkında ne gibi yenilikler yapabileceklerini konuşmuşlardı. Genç adam bu haber üzerine beyninden vurulmuşa döndü. Hutin ile Favier kendi reyonlarında zaferlerini kutlarlarken, konfeksiyon bölümünde Clara ile Marguerite sevinçten bayram ediyorlardı. Oh, çok şükür, şu kızdan kurtulmuşlardı sonunda!

Denise'in gidişine üzülenler sadece, Pauline ile Deloche olmuştu. Dürüst ve temiz bir kız olarak yâd ettikleri Denise'i ne kadar aradıklarını, her karşılaştıklarında birbirlerine itiraf ediyorlardı.

"Ah!" diyordu Genç adam: "Denise başka yerde başarsa da, sonra tekrar buraya dönüp hepsinin hakkından bir gelse!"

İlerleyen günlerde kabak yine Bourdoncle'un başına patlayacaktı. Denise'in işten çıkarıldığını duyan Mouret çok kızmıştı. Demek kendisine danışılmadan kararlar alınıyordu. O zamana kadar işe alınıp çıkarılmalarla pek ilgilenmeyen Mouret, bu kez kendi otoritesine el atıldığını, karşı gelindiğini düşünüyordu. Yoksa buranın sahibi kendisi değil miydi? Ne hakla bir başkası emirler vermeye kalkışıyordu? Her şeyi gözden geçirecekti, her şeyi... Kendisine karşı geleni bir saman çöpü gibi ayaklarının altında ezecekti. Bir türlü içi rahat etmediğinden, yapılan bir soruşturmanın sonucunda daha da öfkelenmişti. Büyük bir haksızlık yapılmıştı. Kızcağız yalan söylemiyordu; gelen çocuk onun öz kardeşiydi. Ardiye şefi Campion, çocuğu tanımıştı. Kızın kovulmasına bir sebep yoktu. Hatta Mouret, onun tekrar işe alınması gerektiğinden bile söz etmişti bir ara.

Bütün bunlara ses çıkarmadan boyun eğermiş gib görünen Bourdoncle, öte yandan alttan altta ve pasif bir direniş gösteriyordu. Onun bütün amacı, Mouret'nin takınacağı tavrı bekleyip incelemekti. Nihayet Mouret'nin hiddetinin geçtiğini gördüğü bir gün, "O kızın gitmesi herkes için hayırlı oldu..." demeye cesaret etti.

Mouret, onun bu sözlerinden çok rahatsız oldu. Öfkesinden kanı beynine çıktı. Ama öfkesini belli etmemek için zoraki gülümseyerek, "Bilmem ki, belki de haklısınız," dedi kısaca. "Hadi, aşağıya inelim de, satışlar ne durumda bir bakalım," diye ekledi. "İşler biraz canlanmış galiba. Dün, yüz bin franga yakın bir satış yapılmış..."

VII

Denise, öğle sonrası güneşinin yakıcı etkisiyle bir an için bunaldı. Temmuz güneşi kaldırım taşlarının üzerine koca bir kor parçası gibi düşüyor, Paris, kireç gibi beyaza büründürüyordu. Felâket öyle aniden gelmişti ki, sokağa atıldığında cebindeki yirmi beş frank yetmiş santimi eliyle şöyle bir yoklamış, ne yapacağını, nereye gideceğini düşünemez olmuştu.

Kadınların Cenneti'nin önündeki kaldırımın kenarına dizilmiş olan fiyark ve landon arabaları yüzünden önünü göremiyor, durgun gözlerle öylesine etrafa bakınıyordu.

Arabaların arasından geçerek caddeye indikten sonra, bir süre Gaillon Meydanı'na doğru yürüdü. Louis-le-Grand caddesine gitmeyi düşündü, sonra fikrini değiştirerek Saint-Roch sokağının yokuşundan aşağıya inmeye başladı. Boş boş dolanıyor, nereye gitmek istediğini bilmiyordu. Bu sefer de Neuve-des-Petits-Champs caddesinin köşesinde durdu. Bir karara varamadan etrafına bakındıktan sonra, dosdoğru yürümeye devam etti ve karşısına çıkan Choiseul Pasajı'na girdi. Biraz sonra, nasıl olduğunu kendisi de bilmeden, tekrar Neuve-Saint-Augustin caddesine çıkıverdi. Başı uğulduyor, kolları, bacakları kırılıyordu sanki. Bir hamalı görünce, elindeki bavulu ona taşıtmayı düşündü, ama nereye gitmeleri gerektiğine ilişkin bir cavabının olmadığını anımsadı. Daha bir saat öncesine kadar gece yatacağı yer belli iken, şu anda sokakta kalmıştı...

Başını kaldırıp apartmanların pencerelerine baktı. Belki geceyi geçireceği, cebine uygun kiralık bir oda bulabilirdi. Bazı ilânlar gördü. Gözleri karardığından yazıları seçemez oldu. Bu devasa kentte tek başına sokakta mı kalacaktı, ba-

şına bu da mı gelecekti? Karnını doyurması, uyuması gerekiyordu. Şimdi, açlığına bir dilim arpa ekmeği, uykusuzluğuna bir saman döşek en iyi çare olurdu. Sokaklar, caddeler peş peşe geliyordu: La rue des Moulins, la rue Saint-Anne... Genç kız, dönüp dolaşıp farkına varmadan başladığı yere geliyordu. Birden şaşkınlık ve kararsızlıkla olduğu yerde durdu. Farkında olmadan, adımları onu *Kadınların Cenneti* mağazasının önüne kadar sürüklemişti. Bu saplantıdan kurtulmak için kendini Michodiere sokağına attı.

İyi ki de Mösyö Baudu kapısının önünde değildi. Karanlık camların ardındaki *"Eski Elbeuf,"* ölü gibi duruyordu. Denise, amcasının kapısını çalmaya hiçbir zaman cesaret edemezdi. Çünkü ihtiyar adam onu tanımamazlıktan geliyor, selâmını bile almıyordu. Amcası, başına gelecekleri bir kâhin gibi önceden söylemişti; bu yüzden onun karşısına çıkamıyordu. Yolun karşı tarafındaki sarı bir yafta hemen dikkatini çekti: Kiralık Eşyalı Oda.

Binanın çok perişan bir görüntüsü vardı. Buna rağmen yaklaşmaktan çekinmedi ve sonunda orayı hatırladı. *Kadınların Cenneti* ile eski Duvillard Oteli arasına sıkışmış, iki alçacık katı, küf rengi cephesiyle bu köhne yapı, Mösyö Bourras'ın evi idi. Şemsiye dükkânının eşiğinde duran saçı sakalı birbirine girmiş derviş kılıklı adam, burnunun ucuna kondurduğu gözlüğü, elindeki fildişi bir baston sapını inceliyordu. Kendi dükkânının kirasını çıkarmak için, diğer iki kattaki odalarını kiraya veriyordu. Denise, bir içgüdünün etkisinde kalarak, "Kiralık odanız var mı efendim?" diye sordu.

Adam, tahta fırçası gibi gür kaşlarının gölgelediği gözlerini kaldırarak Denise'e baktı. Kızı görünce şaşırır gibi oldu. Tek başına kiralık oda arayan bu kadınları iyi tanırdı. Denise'in temiz kılığına, masum yüzüne göz gezdirdikten sonra, "Var, ama size göre değil," dedi.

Denise, buna rağmen üsteleyerek, "Aylık ne kadar kira istiyorsunuz?" diye sordu.

"On beş frank yeter."

Genç kız, odayı görmek istedi. Daracık dükkânda karşı karşıya idiler. Denise, *Kadınların Cenneti*'nden ayrıldığını, amcasını da rahatsız etmek istemediğini söyledi. Yaşlı adam artık onu tanımıştı. Dükkân arkasındaki bir bölmeye geçerek, bir rafta çiviye asılı duran anahtarı aldı. Çok dar da olsa, böyle bir yerde yemeğini de yapar, uykusunu da alırdı. Tozlu camların ardından loş bir iç avlu zar zor seçiliyordu. Dükkânın arkasındaki karanlık geçitte duran Bourras, "Önden gidiyorum, beni takip edin," dedi.

Adamın ayağı basamaklardan birine çarptı. Yukarı çıkarken; dikkat et korkuluk duvara yakındır, birkaç adım ilerde bir basamak eksiktir, sahanlıktan dikkatli geçmek gerekir, gibi şeyler söyleyip genç kızı önceden uyarıyordu.

Bazan kiracılar çöp tenekelerini dışarı bırakırlardı. Karanlıkta Denise hiçbir şey göremiyor, sadece nemli duvarlardan düşen kireç parçalarının çıkardığı sesi duyuyordu. Bourras sızlanıyormuş gibi, "Keşke şu iki odadan biri boş olsaydı da, oraya siz yerleşseydiniz, rahat ederdiniz," dedi. "Ama ne yazık ki kiracılar var."

İkinci kat daha aydınlıktı ve bu yüzden de perişan hali daha iyi görülüyordu. Bu kattaki odalardan birinde bir fırıncı çırağı kalıyordu. Dipteki oda boştu. Bourras, kapıyı açıp eşikte bekleyerek kızın içeriye girip odayı görmesini istedi. Kapı içeriye açıldığından odada ancak tek kişi gezebiliyordu. Bir köşede ceviz ağacından küçük bir dolap, çam tahtasından yapılma kararmış bir masa ve iki sandalye vardı. Burada yemek yapabilmek için ocağın önünde diz çöküp iki büklüm çalışmak gerekiyordu.

"İşte, hepsi bu," dedi yaşlı adam. "Öyle lüks bir yer değil, ama pencereden bakınca dışarının lüksü görülebilir."

Denise şaşkınlıkla, tavanın bir köşesine mum isiyle yazılmış *Ernestine* adına bakıyordu. Bunu, vaktiyle burada oturan bir kadın yazmış olmalıydı.

Bourras babacan bir tavırla, "Odayı biraz onarsam iyi olurdu, ama gücüm yetmiyor... İki yakamın bir araya geldiği yok," diye yakındı.

Başını sokacak bir yer bulduğuna sevinen genç kız, "İyi, iyi," dedi. "Bana yeter, rahat ederim burada."

İlk aylık kirayı hemen ödedi. Bavulundan bir çift çarşaf çıkardı, zaman geçirmeden yatağını yaptı. Artık huzura kavuşmuştu. En azından bu gece nerede kalacağını biliyordu.

İlk iki ay çok zor geçti. Pansiyon ücretini ödeyemediğinden Pepe'yi de yanına almıştı. Bourras'ın geçici olarak verdiği eski bir kanepe üzerinde yatırıyordu onu. Günde en azından otuz metelik harcaması gerkiyordu. Kendisi kuru ekmekle yetinebilirdi. Ama çocuk için arasıra da olsa biraz et almak zorundaydı. İlk on beş gün durumu idare etti. On frankla önce mutfak masraflarını karşıladı. Sonra şansı yaver gidip, kravat işi yaptığı kadını buldu. Kadın, borcu olan on sekiz frank otuz santimi eksiksiz ödedi. Fakat daha sonra para sıkıntısı arttı. Clichy Meydanı, Louvre, Bon Marché... Neredeyse Paris'in bütün mağazalarını dolaşıp iş başvurusunda bulundu. Ölü sezon nedeniyle her tarafta bir durgunluk vardı. Başvurduğu müesseseler, yaz sonu tekrar gelmesini söylüyorlardı. Paris'te onun gibi yığınla işsiz vardı. En azından ufak tefek işlerle uğraşabilirdi; tabi onu da bulabilirse... Paris'te tanıdığı kimse yoktu. Nereye başvuracağını bilmiyordu. Bazı akşamlar Pepe'ye yavan çorba içiriyor, kendisinin dışarıda yediğini söyleyerek aç karnına yatıyordu. Bu yoksulluk ortamında Jean da, bütün bunlara ken-

disinin sebep olduğunu düşünüp üzülüyor, ablası onu teselli ederek, zar zor biriktirdiği birkaç meteliği gizlice cebine sokuyordu. Denise, kardeşlerinin yanında hiç ağlamazdı. Ocaktaki toprak fırında pazar günleri bir parça dana eti kızartırken çocuklar bunun sevincini yaşarlardı. Jean işine gittikten, Pepe de uyuduktan sonra, ertesi günün nasıl geçeceğini düşünüp huzursuz bir gece geçirirdi.

Uykusunu kaçıran daha başka endişeleri de vardı. İlk katta oturan kadınlar ve onların ekslik olmayan ziyaretçileri, üst katta birinin bulunduğunu hiç hesaba katmadan geç saatlere kadar oturur, laklakla vakit geçirirlerdi. Arada bir yolunu şaşıran bir sarhoşun kapısını yumrukladığı da olurdu. Bourras onu uyarmış, böyle durumlarda asla kapıyı açmamasını tembihlemişti. Kaba saba sözleri duymamak için genç kız bazan kafasını yastıklara gömüyordu. Yan odadaki komşusu fırıncı da bir ara ona takmış, dalga geçmek istemişti. Adam, odasına ancak sabahları gelirdi, odasına kovayla su taşıyan Denise'i gözetlerdi. Hatta işi iyice ileri götürerek, duvarda açtığı bir delikten kızın soyunup giyinmesini seyretmeye yeltenmiş, durumu fark eden Denise, elbiselerini deliğin üzerine asarak önlem almak zorunda kalmıştı. Fakat onu en çok rahatsız eden şey, sokaktaki adamların lâf atmaları, sarkıntılık etmeleriydi. Bir şey almak için çamurlu sokaklara indiğinde, peşine takılanların pis nefeslerini, çirkin sözlerini duyardı. Evin eski, pejmürde görüntüsünden cesaret alan çoğu erkek, onu kapının arkasındaki loş koridora kadar takip ederdi. Peşine takılanlar, kendilerini dost edinmesini, nasılsa günün birinde bu ağa düşeceğini söylüyorlardı. Denise, bütün bunlara direniyor, açlık tehlikesiyle, etrafını saran muhteris arzuların yarattığı heyecan dalgası arasında bocalayıp duruyordu.

Bir akşam, çorbaya katık edeceği bir dilim ekmeği bile kalmamıştı. Pepe'yi nasıl doyuracağını düşünürken, göğsü madalyalı biri peşine takılmış, hatta evin kapısından içeri girerek ona sarılmak istemişti. Denise, iğrenerek onu itip kapıyı yüzüne çarptı. Odasına çıkıp, her tarafı titreyerek yatağına oturdu. Şimdi ne yapmalıydı? Küçük Pepe uyuyordu. Uyandığında, karnım aç derse ne cevap verecekti? Ona bir kâse çorba verebilse rahat eder, bütün sıkıntıları gidecekti. Peşine takılanlardan birine evet demesi halinde bütün zorlukları sona erecek, sefaletin sonu gelecek, parası, çeşit çeşit giysileri olacak, rahat, güzel bir daireye kavuşacaktı. Paris'teki genç bir kız sadece bir işte çalışmakla rahat edemezdi. Bu yüzden de, çoğu kendini satmak zorunda kalırdı. Denise'i ayakta tutan şey, onun dürüst kişiliği, onurlu benliğiydi. Hayır, ötekileri de ayıplamıyordu. Ancak kendisi kirli işlere elini bulaştıramazdı. Ona göre hayat namus, şeref, dürüstlük, çalışma ve cesaret ve mücadele demekti.

Zaman zaman yaşama ilişkin bazı sorunları düşünürken, aklına hep eski bir aşk türküsünün dizeleri takılırdı. Bu içli türkü, gemici olan nişanlısını bekleyen saf bir kızın aşk çağrısını anlatıyordu. Kız, bütün temizliği ve saflığıyla kendisini, uzaklarda dalgalarla boğuşan sevgilisine saklıyordu. Denise, Valogne kasabasındayken bu içli türküyü mırıldanarak gözlerini tenha sokağa diker, hayallere dalardı. Şimdi cesur olabilmesi için de yüreğinde böyle bir sevginin olması mı gerekirdi? Arada bir Hutin aklına geldikçe rahatladığını hissederdi. Onun sokaktan geçtiğini pencereden her gün görürdü. Artık ikinci satış memuru olan genç adam, diğerlerinin saygısını da kazanmış olmalıydı. Sokakta tek başına yürür, başını kaldırıp çevresine bakmazdı. Denise, bu mağrur delikanlının kendini beğenmişliğinden acı duyuyordu. Mouret'yi gördüğü zaman ise ürperir, kalbi çarpar, saklanmaya çalışırdı. Nerede

oturduğunu eski patronunun bilmesini istemiyordu. Kaldığı yerden utanıyordu çünkü. Belki de bir daha hiç karşılaşmayacaklardı, ama yine de Mouret'nin kendisi hakkında kötü bir düşünceye kapılmasından yana değildi.

Denise, *Kadınların Cenneti*'nde yaşadıklarının etkisinden henüz kurtulmuş değildi. Hâlâ oranın iyi-kötü anılarıyla yaşıyordu. Şimdi yattığı odayı ordan sadece şu ince duvar ayırıyordu. Sabah olur olmaz mağazaya gelenlerin ayak seslerini duyar, koca binaya yapışık harap kulübesi en ufak gürültüde bile sarsılırdı. Denise ne kadar kaçınmak istese de, eski çalışma arkadaşlarıyla karşılaşmaktan kurtulamıyordu. Pauline'le iki kez karşı karşıya gelmişlerdi. İyi yürekli Pauline, onun durumuna üzüldüğünü belirtmiş, yardımcı olmayı canı gönülden istediğini bildirmişti. Denise, şu sefalet yuvasında ağırlamak istemediği için, sevgilisi Baugé ile beraber kendisini ziyaret etmek isteyen kızı atlatmıştı. Ne var ki, Deloche'u atlatmakta zorluk çekiyordu. Delikanlı, sorunlarını bildiğinden sürekli olarak onu gözlüyor, yardımcı olmak istiyordu. Bir akşam kendisine zorla otuz frank vermek istemiş, bunu bir ağabeyin kardeşine yardımı gibi algılaması gerektiğini anlatmaya çalışmıştı. Bütün bu karşılaşmalar, çalıştığı mağazanın Denise'in hafızasında canlı kalmasını sağlıyordu. Genç kız, oradan ayrıldığı için hâlâ çok üzgündü. Kendisini orada hissediyor, oradaki hayatıyla ilgileniyordu.

Denise'in ziyaretine kimse gelmezdi. Öğleden sonra kapısının çalındığını duyunca şaşırdı. Gelen, kuzininin nişanlısı Colomban'dı. Denise onu kapıda karşıladı. Bu duruma biraz canı sıkılan delikanlı hal hatır sorduktan sonra, ona Eski-Elbeuf'ten bahsetti. Denise umutlandı. Kim bilir, belki de amcası yollamıştı delikanlıyı. Kendisini soğuk karşılamasına rağmen, nasıl zor günler geçirdiğini biliyor olmalıydı. Denise ağzını arayınca, delikanlı şaşırmış göründü. Hayır, patron yollama-

mış, delikanlı kendiliğinden gelmişti. O sırada ağzında Clara'nın adını geveledi. Niyeti yalnızca Clara'dan söz etmekti.

Bu ziyaretten sonra Colomban'ın cesareti artmış, zaman zaman Denise'le görüşmeye başlamıştı. Belki de eski arkadaşıyla konuşur, ona aşkını açıklamasına yardımcı olurdu. Oysa Denise onun bu kötü tutkusunu boşa çıkarmak için elinden geleni yapıyordu. Kalpsiz bir sokak kızı için Geneviève'i üzmek aptallık olurdu. Colomban bir gün yine onun ziyaretine geldi. Denise'i görmeyi artık alışkanlık haline getirmişti. Bu ziyeretler sevdiği kızın aşkını kazanmaya yetiyordu sanki. Utangaç Colomban, aynı lâfları tekrarlamaktan başka bir şey bilmiyordu. Denise ise, bu konuşmalar sayesinde eski işyerine daha da yakınlaştığını hissediyordu.

Eylül ayının son günleri geldiğinde, Denise'in yaşadıkları tam anlamıyla bir kara sefalete dönüşmüştü. Bu sırada Pepe hastalanmış, sıkıntıların üstüne adete tüy dikmişti. Hasta çocuğa et, süt, yumurta gibi gıdalar vermek gerekiyordu, oysa zavallı kızcağızın yedirecek ekmeği bile yoktu. Yenik düştüğünü iyice kavrayan Denise hıçkırıklara boğuldu. Umutlarını tamamen kaybetmiş kızları intihara ya da fuhuşa sürükleyen bir durumu yaşıyordu. O esnada, elinde bir ekmekle, et suyu dolu bir tencere olan Bourras kapıyı çalarak, "Al, bunları çocuğa yedir," dedi. "Bu kadar yüksek sesle de ağlama, kiracılar duyuyor."

Denise, yine ağlayarak şükranla onun ellerine sarıldı, teşekkür etti.

"Artık ağlama!" dedi adam. "Yarın bana gel, iş için bir bakınayım..."

Kadınların Cenneti'nde açılan şemsiye ve baston reyonundan beri işleri bozulan Bourras, dükkânında artık işçi çalıştırmıyor, masrafları kısmak için her şeyi kendisi yapıyordu. Asıl işlerinin yanısıra, dükkânın temizliğini bile ken-

disi üstlenmişti. Müşterisi çok azaldığı için, genellikle boş oturuyordu. Ertesi gün Denise'i dükkânına çağırdığından, ona bir iş uydurmak istiyordu. Evinde kiracı olan genç bir kızın açlıktan ölmesine vicdanı razı olmazdı.

"Sana günlük kırk metelik verebilirim," dedi. "Daha fazlasını bulursan, hemen o işe gidersin!"

Denise, Bourras'ın verdiği işi çabucak yapıp bitirdi. Adamın daha ne tür işler vereceğini bilemiyordu. Birbirine karışmış saçı sakalıyla ihtiyar bir aslanı andıran sert bakışlı adamdan ilk başlarda çok korkuyordu. Sert ifadeleri, vahşi hareketleri yüzünden mahalledeki kadınların çocuklarını korkutmak için ondan bahsetmeleri Denise'in tedirginliğini daha da artırıyordu. Zaten bu hali nedeniyle adamın adı umacıya çıkmıştı. Jandarmadan korkar gibi ondan korkan çocuklar, kapısının önünden geçerlerken bir küfür savurup kaçarlardı. Bourras bu küfürlere kulak asmaz, olgun davranarak çocuklara ilişmezdi.

O ancak, mesleğin kadrini bilmeyen rezil, çıkarcı kimselere öfkelenirdi. Köpeklerin önlerine bile atılamayacak kadar kötü malları ucuza satan işportacılardan nefret ederdi. Bazan öyle öfkelendiği anlar olurdu ki, Denise şaşırır, ne diyeceğini bilemezdi.

Bir gün, "Zanaat öldü artık, biliyor musun?" diye bağırmıştı. "Herkes baston yapıyor, ama şu koca Paris'te kimse tutamağını sağlam oturtamıyor! Bana doğru düzgün tutamağı olan bir baston göster, hemen yirmi frank vereyim!"

Gerçek bir zanaatkâr olan Bourras, işiyle gurur duyardı. Başkentte onun kadar hafif ve zarif baston yapabilen kimse yoktu. Baston tutamaklarında hep yenilikler arar, çiçek, meyve motifleri, hayvan başları gibi özgün şekiller üretirdi. Bunları yapabilmesi için bir çakı yeterliydi. Gözlükleri gözünde, günlerce şimşir, gürgen, fildişi yontardı.

"Ciğeri beş para etmeyen bir yığın cahil cühela, yaka balinalarını ipeklilere takmakla bir iş yaptıklarını sanıyorlar! Fabrikadan çıkmış tek tip hazır baston tutamaklarını satın alıp düz çubuklara geçirdiler mi, bir iş yapmış oluyorlar sanki! İşte, piyasada baston diye satılan bunlar... Beni dinleyin, zanaat öldü diyorum size, anlıyor musunuz!" diye yakınıp dururdu.

Denise, gün geçtikçe ona daha çok alışıyor, güvenini kazanıyordu. Çocukları seven yaşlı patron, Pepe'nin yanında oynamasına da izin vermişti. Fakat burası öyle daracık bir yerdi ki, oğlanın oyun oynaması halinde nefes alacak yer kalmazdı. Denise bir köşede oturup sökükleri diker, patronu da vitrin önünde çakısıyla baston yontardı. Hemen hemen her gün aynı işler yapılıyor, aynı konular konuşuluyordu. Bourras, bir yandan çalışırken, bir yandan da Denise'e içini dökerdi. *Kadınların Cenneti*'ni diline dolayan yaşlı patron, müthiş kavgasını bütün ayrıntılarıyla anlatırdı. Bu dükkânı, 1845'te, yıllık 1800 frank karşılığında otuz yıllığına kiralamıştı. Dayalı döşeli dört odadan yılda bin frank elde edince, dükkânın yıllık kirası kendisine sekiz yüz franga geliyordu ve çok sayılmazdı. Giderleri de fazla olmadığından, uzun süre dayanabilirdi. Bütün bunlar az başarı değildi. Evet, Bourras bir devle boğuşuyordu ve onu alt etmeye kararlıydı.

İşini yaptığı bir sırada, "Böyle köpek başları yapabilen var mı?" dedi.

Gözlerini kırpıştırarak, çakıyla yonttuğu gerçekten çok canlı görünen bir buldok başına gözlüklerinin ardındanhayran hayran bakıyordu. Sırıtıyormuş gibi dişlerini gösteren hayvanın başı da çok iyi görünüyordu. Köpeğe hayran kalan Pepe, oynadığı yerden kalkıp küçük ellerini adamın dizlerine dayadı. Yaşlı zanaatkâr, çakısıyla köpeğin dilini ya-

parken, bir yandan da, "Namerde muhtaç olmayacak kadar kazansam yeter," diye söyleniyordu.

"Çıkarcı dürzüler çok kazanmama engel oldular. Zarar etmeyeyim de, kazanmasam da olur!" diyordu. "Bu işi ölünceye kadar sürdüreceğim. Öyle havlu atmak yok!"

Elindeki çakıyı havada sallayınca, ak saçları öfke yeliyle dalgalandı. Denise, elindeki dikişinden başını kaldırmadan, "Size toplu bir para verselerdi ve burayı devretmeyi kabul eteydiniz daha doğru olurdu her halde," dedi.

"Asla!" diyerek yıldırım gibi gürledi adam. "Kafamı kesecek olsalar, yine de hayır diye haykırırdım. Kira sözleşmem henüz bitmedi. Daha on yılım var... Bu süre dolmadan önce yerimi alamazlar. Dört duvar arasında açlıktan geberecek olsam da, onlara boyun eğmem. Beni kandırmaya iki kez geldiler. On iki bin franklık bir sermaye, ayrıca kira bedeli için de on sekiz bin frank önerdiler. Topu topu otuz bin. Elli bin verseler bile yine hayır derdim. İsterlerse ayaklarıma kapansınlar!"

"Otuz bin frank az para değil ki," dedi Denise. "Başka bir yere gider, orada yeni bir iş kurardınız... Peki, ya evi sahibinden satın alırlarsa..."

Köpeğin diline son şeklini vermeğe çalışan Bourras, Noel Baba gibi saf bir hayranlıkla kıza baktıktan sonra, "Evi satın almaları mı?" dedi. "O yönden bir endişem yok. Böyle bir şey söz konusu olmuştu. Geçen yıl seksen bin frank, yani değerinin iki katını verdiler. Ama onlar kadar eşkiya biri olan mal sahibi daha fazlasını istedi. Bana da güvenleri yok, çünkü benim boyun eğmeyeceğimi biliyorlar. Hayır, hayır! Beni bu yerden kimse çıkaramaz. Kralları gelse, ben yine burada olacağım."

Denise, elindeki işine soluk almaya bile cesaret edemeden devam ediyordu. Bir yandan iğnesini çekerken, diğer yandan

da, elindeki çakıla işini yapan ihtiyar adamın anlattıklarını dinliyordu. İleride daha neler görülecekti. Kendisindeki parlak fikirler, Bonheur'ün şemsiye reyonuna top attırabildi. İnadının arkasında, küçük işletmelerin kendini koruma içgüdüsüyle büyük sermayedarlara karşı duyuduğu patlamaya hazır kini vardı.

Bu sırada Bourras'ın dizlerine tırmanmış olan Pepe, adamın yonttuğu köpek başına uzanmaya çalışıyordu.

Yumuşak bir sesle, "Biraz bekle," dedi yaşlı adam. "Daha gözlerini tamamlamadım, bitirince onu sana veririm..."

Elindeki oymayı tamamlamaya çalışırken, "Makinelerin gürültüsünü duyuyor musun?" dedi. "Beni en çok kızdıran da, işte bu sesler..."

Bourras'ın küçük iş tezgâhı bile sarsılıyor, bütün dükkân zangırdıyordu. Günü siftah etmeden geçiren ihtiyar zanaatkâr, Bonheur'e girip çıkan kalabalığın ayak seslerini duydukça deliye dönüyor, hep aynı şeyleri tekrarlayarak, "Bizim duvarın arkasındakiler bugün gene iyi iş yapmışlar, yalnız ipekliler reyonunun kasasına günde on bin frank girmiş!" diyordu.

Şiddetli sağanak olduğu zaman müşteri azalır, böylece Bonheur'ün satışları düşerdi. Duvarın arkasından gelen her ses, Bourras için ayrı bir yorumun konusu olurdu. "Bak, derdi, "gene birinin ayağı kaydı galiba, yuvarlanma sesi geliyor... Keşke hepsi yuvarlansa da, ayakları kırılsa!" Ya da, "Dinle bak, gene karılar dalaşıyorlar... Ne iyi, ne iyi! Paketlerin ardiyeye fırlatılışını duyuyor musun? Ne kaba iş!" diye söylenirdi.

Denise, eski işini konu edinmeyi pek sevmez, orada çalıştığı günleri anmayı da istemezdi. Ama Bourras, oradan nasıl vicdansızca kovduğunu ona hatırlatmış olurdu. İlerleyen zamanda bu konuyu ona yüzlerce kez anlatması, konfeksi-

yondaki kadınların kendisine yaptıklarını tekrar tekrar hatırlaması gerekecekti. Bourras, daracık yatak odalarını, kötü yemeklerini, satıcıların bitip tükenmek bilmeyen kavgalarını, kısaca orada bütün olup biten her şeyi merak ederdi. Denise hiç istemediği halde ve sanki konuşulacak başka bir konu kalmamış gibi, sabahtan akşama kadar mağaza konuşuluyordu.

Pepe yine ellerini uzatarak, yontulan köpek başını istiyordu. Sonunda buldogun başı da bitmişti. Bourras, onu eliyle bir uzaklaştırıp bir yaklaştırarak, yarattığı eserini hayranlıkla inceliyor, bundan büyük bir keyf alıyordu.

"Hadi al bakalım. Ama dikkat et de, seni ısırmasın!" diyerek onu Pepe'ye verdi.

Aklına yine aynı düşünceler takıldığı için, bir kez daha duvarı yumruklamaya başladı. "Bu yeri benden alamayacaksınız!" diyordu. "Sokaktaki bütün evleri alsanız da, burayı size vermem... Hadi, alın da göreyim sizi!"

Denise, günlük ekmeğini yeniden çıkarmaya başlamıştı ve kendisine bu olanağı veren ihtiyar zanaatkâra şükran duyguları besliyordu. Sertliğine rağmen, aslında Bourras'ın altın gibi bir kalbi vardı. Denise, yine de başka bir iş arıyordu. Yaşlı adamın, işçiye ihtiyacı olmadığı halde, yardım amacıyla kendisine iş verdiğini biliyor, onun bu iyiliğini unutmuyordu. Burada çalışmaya başlayalı altı ay olmuş, kış aylarının ölü sezonu başlamıştı. Mart gelmeden önce bir yere girmesine imkân yoktu. Bir akşam köşe başında Deloche'la karşılaştı ve Deloche ona, Robineau'ya başvurmasını önerdi.

Robineau, işten çıkarıldıktan sonra, Vinçard'ın dükkânını satın almaya karar vermişti. Bu kararı almak onun açısından epeyce zor olmuştu; çünkü karısının altmış bin frangını riske atmak istemiyordu. Özel ipeklere kırk bin frank öde-

miş, geri kalan yirmi bin frankı sermaye olarak kullanmıştı. Gerçi bu yeterli bir sermaye değildi, ama arkasında, uzunca bir süre kendisini krediyle destekleyecek olan Gaujean vardı ve Robineau ona güveniyordu. Fabrikatör Gaujean'in bütün amacı, arasının açık olduğu *Kadınların Cenneti* mağazasının karşısına güçlü rakipler çıkarmaktı. Çevrede birkaç moda mağazasının açılması halinde başarının kesin olacağından da emin görünüyordu. Ne de olsa fazla çeşit bulmak isteyen müşteriler yeni açılan mağazalara yönelirlerdi. Bu durumda Dumonteil gibi Lyon'un zengin fabrikatörleri mağazaların şartlarını kabul etmek zorunda kalacak, *Paris-Bonheur* gibi zengin işletmelerden birini *Kadınların Cenneti*'ne devredecekti. Bunlar, kazandıklarıyla ancak işçilerine ücret ödeyebiliyorlardı ve kârlarını başka işlerden sağlıyorlardı. Ne var ki, Dumonteil'ın gücü ve sermayesi Gaujean'da yoktu. Uzun bir süre işlerini komisyoncululkla çeviren Gaujean, altı yedi yıldan beri birkaç dokuma tezgâhı kurabilmişti. Buna rağmen hem ham maddeyi sağlar, hem de işçilerine metre başına bir şeyler de öderdi. Masraflarının artması nedeniyle, Dumonteil'a karşı *Paris-Bonheur* mal veremiyor, onunla rekabet edemiyordu. Bu yüzden *Bonheur*'e hınzı olan Gaujean, Robineau'yu kendi yanına çekerek moda mağazalarına karşı mücadele vermeyi tasarlıyordu. Çünkü bu moda mağazaları küçük Fransız işletmelerinin çanına ot tıkıyordu.

Denise görüşmeye gittiğinde, Robineau'nun karısı Madam Robineau ile karşılaştı. Bir yol kontrol mühendisinin kızı olan genç kadın, ticarî işlerinden hiç anlamazdı. Manastırda yetişen kızların elinden ne gelirse, onun da o kadar becerisi vardı. Ama esmer güzeli olan bu kadının cazibesi dikkate değerdi. Bu da çevresindekilerin ilgisini çekmeye yetiyordu. Çevresi ona ne kadar sevgi ve ilgi gösterirse göster-

sin, genç ve güzel kadın kocasını taparcasına severdi. Denise'in adını kaydettireceği bir sırada Robineau çıkageldi. Genç kızı ilgiyle karşıladı, işlemlerin tamamlanmasının ardından onu hemen işe aldı. Satıcı kızlardan biri "*Kadınlar Cenneti*"nde çalışmak üzere işten ayrıldığı için, Denise'e iş çıkmıştı.

Robineau, "Çalışkan elemanlarımızı hemen kapıyorlar," diye yakındı. "Ama sizinle de iyi çalışacağımı biliyorum. Çünkü siz de benim gibi onları sevmezsiniz. Hemen yarın başlayabilirsiniz!"

Denise, hemen o akşam, yeni bir iş bulduğunu, artık işinden ayrılmak istediğini çekingen bir tavırla Bourras'a açıkladı. İhtiyar zanaatkâr bu duruma biraz kızıp onu nankörlükle suçlayınca, Denise gözyaşlarını tutamadı. Onun, acıdığı için kendisine bir iş verdiğini, aslında işçiye ihtiyacı olmadığını bildiğini söyledi. Bunun üzerine yaşlı adam gevşedi ve duygulu bir ses tonuyla, piyasaya yeni bir şemsiye süreceğini, bu nedenle şu sıralar yüklü siparişler aldığını, tam da kendisine ihtiyacı olduğu bir sırada işten ayrılacak olmasına üzüldüğünü söyledi. Sonra da, "Peki, çocuğu ne yapacaksın?" diye sordu. "Pepe'ye kim bakacak?"

Bu konu gerçekten de Denise için bir endişe kaynağıydı. Onu tekrar Madam Gras'ın yanına götüremeyecek, ama evde de tek başına da bırakamayacaktı. İhtiyar adam durumu kavramıştı.

"Peki," dedi. "Ben bakarım, onu bana bırak. Zaten dükkânda kendi başına güzel güzel oyalanıyor. Yemek pişirirken bana yardım da eder..."

Denise onu rahatsız etmek istemiyordu. Onun "olmaz" demeye niyetlendiğini fark eden ihtiyar, "Hay Allah! Bana güvenin yok mu?" diye köpürdü. "Çocuğu yiyecek değilim ya!"

Belki kazancı çok değildi, ama Denise yine de yeni işinden memnundu. Aylığı ancak altmış frank kadardı. Ayrıca yemeğini de işyeri veriyordu. Bonheur'deki gibi, satışlardan komisyon da almıyordu. Fakat iş çevresi çok iyi, iş arkadaşlarının davranışları da çok kibardı. Özellikle de Madam Robineau ona tam bir arkadaş gibi davranıyordu. Kasanın başındaki genç kadın, Denise'i her zaman tatlı bir gülümseme ile karşılardı. Robineau ise karısı gibi değildi; ara sıra kırıcı olabiliyordu. Ama Denise onun içtenliğine inanıyordu. Bazan sertlik gösterse de, bunu kötü niyetle yapmadığından emindi. Aradan henüz bir ay geçmişti ki, Denise aileden biri gibi algılanmaya başlandı. Bir başka satıcı kadın daha vardı; sakin ve hastalıklı biriydi, verem illetine tutulduğu söyleniyordu.

Robineau ailesi, Denise'in yanında en gizli işlerini bile hiç çekinmeden konuşmaya başlamıştı. Yemek salonu, dükkânın hemen arkasındaki geniş ve aydınlık bir avludaydı. Bir akşam masa başında sohbet edilirken, *Kadınların Cenneti*'ne karşı geniş bir kampanya açılmaya karar verildi.

O akşam Gaujean da yemekteydi. Önündeki nefis et parçasını bitiren Lyonlu patron, "Artık mümkün değil!" diye kesin bir ifade kullanarak söze girdi. "Dumonteil'a geliyorlar değil mi? Bir desenin patentini elde ederek, bir anda üç yüz topluk kumaşı birden götürüyorlar. Metre başına üç kuruşluk bir indirme şartını peşin ödediklerinden, yüzde on sekizlik indirimden de yararlanıyorlar. Dumonteil böyle bir alışverişten yirmi kuruş bile kazanmaz. Dokuma tezgâhları boş durmasın diye onlarla iş yapıyor. Çünkü tezgâhlar işlemezse ölür, pas tutar. Bu durumda nasıl olur da diğerleriyle rekabet edebiliriz?"

Robineau önündeki yemeği unutmuş, düşüncelere dalmıştı. "Üç yüz top," diye mırıldandı. "Dile kolay... Ben, üç ayda ödemek şartıyla on iki top alsam bile korkumdan tit-

rerim. Gerçi bizden ucuza satıyorlar. Bizim fiyatlarla onların katalog fiyatlarını karşılaştırdığımda, onlarınkinin en aşağı yüzde on beş daha düşük olduğunu gördüm. İşte, küçük işletmeleri öldüren de bu ya..."

Gene umutsuzluğa kapılmıştır. Endişelenen karısı, yumuşak bakışlarla ona bir göz attı. Genç kadın, bu tarz hesap kitap işlerinden anlamazdı. İşi kolay tutmak, gülmek, sevmek, sevilmek dururken, hayatı ne diye cehenneme çevirecekti ki? Ne var ki kocasının gölgesinde yaşıyordu ve kendini onun gibi düşünmek zorunda hissediyordu. Zafer ya da ölüm, tümü onunla beraber olmalıydı.

Robineau aniden, "Şu küçük işletmeler neden bir araya gelmiyorlar?" diye söylendi. O zaman yasaları kendileri yapar, kimsenin kendilerini ezmesine izin vermezlerdi.

Tabağındaki etten bir parça daha alan Gaujean, yavaş yavaş çiğnerken, "Evet, evet neden?" dedi. "Evet, dediğim gibi, makineler çalışsın diye... Çünkü İsar'dan Le Gard'a kadar, Lyon'un çevresi dokuma tezgâhlarıyla dolu. Bir gün çalışmamakla bizim büyük bir kaybımız olmaz. On, on beş tezgâhta çalıştırdığımız işçilerle üretimin patronu biz sayılırız. Ama büyük fabrikatörler kendilerini daha çok sürüm yapmakla yükümlü görüyorlar. Onun için büyük mağazalarla iyi ilişkiler kurmak isterler. Birkaç tane böyle işletme bilirim; müşterilerini kaybetmemek için zarar etmeye bile katlanırlar. Sonra bunun acısını, sizin gibi küçük işletmelerden çıkarmaya bakalar. Evet, onlar sizin sayenizde ayakta duruyorlar, sizin sayenizde para kazanıyorlar. Bu kriz nasıl biter, Allah bilir!"

Robineau atılarak, "Bu küstahlıktır!" diye kükredi.

Böyle çikişlarla rahatlamak istiyordu. Denise, hiç ses çıkarmadan onları dinliyordu. Onun mantığı, büyük mağazaların haklı olduğunu söylüyordu. Şimdi herkes susmuş, ta-

baklarındaki taze fasulyeyi yiyordu. Genç kız, neşeli bir havayla, "Ama halka bu durum vız geliyorsa, ne yapılabilir ki!" diyecek oldu.

Madam Robineau, onu onaylarcasına tebessüm etmekten kendini alamadı. Fakat bu manalı gülümseme hem kocasını, hem de Gaujean'ı sinirlendirmişe benziyordu. Kuşkusuz müşteriler bu durumdan memunlardı; sonuçta düşük fiyatlar onların işlerine geliyordu. Öte yandan herkesin bir ekmek kapısı vardı. Sadece tüketicinin çıkarını düşünerek, kendi zararına kim iş yapardı ki?

Konuyla ilgili tartışma büyüdü. Denise, sağlam kanıtlara dayanarak düşüncelerini neşeli bir şekilde açıklıyordu: Aracılar, firma temsilcileri, komisyoncular bir kenara atılırsa, ürünler daha ucuza gelecekti. Bu da tüketicinin lehine bir durumdu. Büyük mağazalar ne kadar sürüm yaparlarsa, fabrikalar da o kadar üretirlerdi. Büyük mağazaların mal alımları durursa, işsizlik de yaygınlaşırdı. İflas ise öldürücü bir darbe olurdu.

Denise'in bu söyledikleri üzerine Gaujean söz alarak öfkeli bir şekilde, "Demek siz kapı dışarı edilenlerin değil de, kapı dışarı edenlerin yanındasınız, öyle mi?" diye sordu.

Denise kızardı. Büyük mağazaları savunan sözlerinden dolayı kendisi de şaşkındı:

"Aman tanrım!" dedi. "Ben nasıl kapı dışarı edenlerin yanında olurum? Sadece kendi görüşümü söylemek istemiştim. Üstelik sizler kadar bilgili de değilim. Eskiden fiyatları kırk-elli kurum belirlerken, bugün, sermayelerinin büyüklüğü ya da müşterilerinin çokluğuyla orantılı olarak dört-beş kurum bir araya gelip fiyatları düşürebiliyor. Bu da tüketicinin işine geliyor. Benim dediklerimin hepsi bu!"

Robineau sinirlenmemiş, ama ciddileşmişti. Gözlerini önündeki masa örtüsüne çevirdi. Genç kızın sözünü ettiği ti-

caretteki bu yeni gelişmelerin aslında o da farkındaydı. Her şeyi önüne katıp sürükleyen böylesi bir akıntının kolay kolay durdurulamayacağının da bilincindeydi. Madam Robineau bile bakışlarıyla Denise'i onaylıyordu. Genç kız, bu kadar açık konuşmanın sıkıntısını hissettiğinden susmuştu.

Gaujean kısa kesmek için, "Hadi canım sen de!" dedi. "Bütün bunlar birer faraziye. Biz işimize bakalım."

Hizmetçi kız, peynirden sonra meyve ve tatlı getirdi. Gaujean onları da iştahla yedikten sonra, "Bu yıl önemli başarılar sağlayan Paris-Bonheur'de büyük bir gedik açmamız gerekecek. Lyon'daki pek çok imalatçı ile görüştüm. Size çok özel bir teklif sunuyorum. Beş buçuk franktan satılacak siyah bir ipekli... Mouret onu beş frank altmışa satıyordu değil mi? İki metelik daha eksiğine verirşek, onu batırırız," diye sözlerine devam etti.

Robineau'nun gözleri parladı. Zaten bu tür durumlarda endişeleri hemen umuda dönüşürdü.

"Bir örnek getirdiniz mi?" diye sordu.

Gaujean cebinden küçük bir ipekli parçası çıkarınca, Robineau'nu sevinçle, "Bu gösterdiğin şey Paris-Bonheur'ünkünden çok daha güzel! Haklısınız, bu gediği açmamız gerek!" diye bağırdı.

Kocasının coşkusunu paylaşan Madame Robineau da ipekliyi çok beğenmişti. Denise bile, bunun bir başarı olduğuna inandı. Yemek faslı mükemmel bir hava içinde sona erdi. Sohbet hararetle sürüyordu. *Kadınların Cenneti* artık can çekişecek demekti. Önündeki tatlıyı iştahla bitiren Gaujean, böyle bir kumaşı bu kadar uygun fiyata satmakla kendisinin ve meslektaşlarının ne büyük bir fedakârlıkta bulunduklarını anlattı. Büyük mağazalara ağır bir darbe vurmayı kafalarına koyduklarından, iflası bile göze almışlardı. Kahveler getirilirken Vinçard da içeri girdi. Bunun üzerine sevinç büsbü-

tün arttı. Buradan geçerken, şöyle bir uğrayıp halefine bir merhaba demek istemişti Vinçard. İpekliyi bir eliyle yoklayanca, "Mükemmel!" dedi. "Eminim ki, karşı tarafı çökerteceksiniz. Ben size, burada bir altın madeni yatıyor dememiş miydim? Bana ne kadar teşekkür etseniz azdır!"

Vincennes Ormanları yakınlarında bir lokanta açacağını söz ediyordu Vinçard. Yıllardır ipekli toplarını ölçer biçerken, hep bu lokanta işini düşünürdü... Bu güne kadar, işlerinin kötü gidip dükkânını satmak zorunda kalacağı korkusuyla yaşamıştı. Lokanta işi öyle miydi? İnsanlar yaşadıkça yemek yemek zorundaydılar. Parasını batması muhtemel işlere değil, bu tür güvenli işlere yatırmak istiyordu. Bu fikir, kuzeninin düğünü yapılırken aklına gelmişti. Bulaşık suyu gibi çorbaya, içinde et diye kayış gibi parçacıkların yüzdüğü bir tabak yemeğe on frank ödemişlerdi. Başından def etmek istediği dükkânını Robineau'ya devretmesinin sevinci gözlerinden okunuyordu. Tatlı gülüşü, sevimli tavırlarıyla cana yakın olan adam, artık çok sağlıklı görünüyordu.

Bayan Robineau nezaketle, "Ağrılarınız nasıl oldu?" diye sordu.

"Ağrılar mı, hangi ağrılar?" dedi adam şaşkınlıkla.

"Canım, şu romatizmalarınızı kastediyorum. Çok şikâyetiniz vardı da..."

Vinçard biraz kızararak, "Ha, evet... Aslında ağrılarım hep var. Ama kırların temiz havası iyi geliyor. Doğrusu sizler de iyi iş yaptınız. Ah, şu romatizmalarım olmasaydı, on yılda on bin frank yıllık emekli gelirim olurdu. Yeminle söylüyorum..."

İki hafta sonra Robineau ile *Kadınların Cenneti* arasındaki mücadele kızıştı. Bu rekabet bütün Paris piyasasını meşgul ediyordu. Düşmanının silâhlarını kullanan Robineau, gazetelere konu olmuş, böylece bol bol bedava reklam da

yapmıştı. Ürünlerini teşhir etmeye özel bir önem veriyor, koca koca ipekli topları vitrinlerde sergiliyordu. Beyaz etiketlerin üzerine iri rakamlarla, fiyatın beş frank elli metelik olduğunu yazmıştı. Böylesine düşük bir fiyat kadınları baştan çıkaracak, ipeklileri kapışmalarına neden olacaktı. Bu fiyatlar, başka mağazalarmkine göre iki metrelik daha ucuzdu. Üstelik bu kumaş diğerlerinden çok daha dayanıklıydı. Daha ilk günden mağaza müşteri akınına uğradı. Madam Marty, ihtiyacı olmadığı halde, sırf ucuzdur diye bir ropluk kumaş satın aldı. Madam Bourdelais, kumaşı beğenmesine rağmen biraz daha beklemeği tercih etti. Şüphesiz, birkaç gün sonra mutlaka uğrayacaktı.

Bir hafta sonra Mouret de indirime giderek, aynı ürünü Paris-Bonheur'de beş frank kırk meteliğe satmak zorunda kaldı. Bu karara varmadan önce Bourdoncle ve diğer ortaklarıyla da görüşüp uzun uzun tartıştıktan sonra, sırf mücadeleyi kazanmak için zararına satış yapmayı bile göze almıştı. Aslında bu kadar indirim yapmalarının gerçekten de mantığı yoktu; çünkü bu ürünü zaten alış fiyatına satıyorlardı. Onların bu çıkışı Robineau'ya çok ağır gelmişti. Rakibinin bu kadar fiyat düşürebileceğini hiç düşünmemişti. Bu, intihar demekti. Böyle fiyat kırmalar, bu tarz satışlar şimdiye kadar görülmüş şeyler değildi. Daha ucuz mal arayan müşteriler, Neuve-Saint-Augustin caddesine akın ediyorlardı. Neuve-des-Petits-Champs'daki Robineau'nun mağazası boşalmıştı. Gaujean alelacele Lyon'dan çağrılmış, toplantıda heyecanlı tartışmalar yapılmıştı. Sonunda cesurca bir karar aldılar. Buna göre, ipeklilerde bir indirime daha gidilecek, fiyatlar beş frank otuz meteliğe çekilecekti. Bu fiyattan aşağıya inmek ise artık delilik demekti. Ertesi gün vitrinine yeni etiketler yapıştıran Mouret, kumaşının fiyatını beş yirmiye indirdi. O günden sonra rekabet daha da çılgın bir hal

aldı. Robineau beş indirirken, Moure on indiriyor, her ikisi de daha çok zarar ediyordu. Bu rekabetten faydalanan kadınlar ise pek keyfliydiler. Gülüşüp şakalaşıyorlar, birbirleriyle boğuşan iki mağaza için biraz da kaygılanıyorlardı. Sonunda Mouret fiyatı beş franga kadar düşürdü. Mağaza çalışanları bile bu rekabet karşısında şaşırmaktan kendilerini alamıyorlardı. Nefes kesen bu rekabette Robineau da beş franga indi, daha fazlasını yapmak cesaretini gösteremedi. Bu tür durumlarda, fiyatları kim ne kadar kıracak diye hep karşılıklı beklerlerdi. Her iki taraf da onurunu kurtarmak için uğraş veriyor ama sonuç Robineau için öldürücü bir darbe oluyordu. *Kadınların Cenneti* böyle bir indirimi kaldırabilirdi, çünkü onun sermayesi büyük, kârını çoğaltacak kadar da bol müşterisi vardı. Oysa Robineau'yu Gaujean'dan başka destekleyen yoktu ve ürün çeşidi sınırlıydı. Genç adam, bitkin ve perişan düşerek, her geçen gün biraz daha iflasa doğru sürükleniyordu. Gerçi bu rekabet sayesinde dükkânı birçok yeni müşteri kazanmıştı, fakat zamanla müşterilerinin bir kısmı zamanla yine Kadınların Cenneti'ne geri dönüyordu. Robineau'yu en çok üzen de bu durumdu. Cesareti ona pahalıya mal olmuştu.

Nihayet bir gün geldi, sabrının tükendiğini iyice fark etti. Müşterilerinden Kontes de Boves, mantoları görmeye geldi. Robineau'nun, ipeklilerin yanında ayrıca hazır giyim reyonu da vardı. Kılı kırk yararak bakan kadın bir türlü seçimini yapamıyor, mantoların kumaşını beğenmediğini söylüyordu. En sonunda, "Paris-Bonheur'de bunların daha sağlamları var," dedi.

Robineau, nezaketle ona yanıldığını söylüyor, müşterisini kaçırmamak için dil döküyordu. Kadın, fikrini bir türlü değiştirmiyor, bir mantonun yakasını göstererek, "Bakın mösyö," dedi, "şu mantonun ipeği örümcek ağı gibi ince...

Siz ne derseniz deyin, onların beş franga verdiği ipekli bunun yanında kösele kadar sağlam duruyor."

Robineau'nun kanı yüzüne çıkmış, dudakları büzülmüştü. Kötü bir şey söylememek için kendini zor tutuyordu. Aslında hazır giyim eşyası için gerekli ipekleri rakibinden alıyordu. Böyle olduğu için, kumaştan kaybeden Mouret oluyordu. Robineau, sadece kumaşın kenarlarını kesiyordu.

"Sanmam," dedikten sonra, "Paris-Bonheur'dekileri gerçekten daha sağlam mı buluyorsunuz?" diye sordu.

Madam de Boves, kendinden emin bir edayla, "Pek tabii," dedi. "Mukayese bile edilemez!"

Müşterinin bu davranışı, kasıtlı olsun olmasın, Robineau'yu çileden çıkardı. Kadın mantoyu elledikten sonra beğenmemiş gibi bir havaya bürünmüştü. O sırada mantonun gümüş ve mavili kenar kumaşları astardan sıyrıldı. Genç adam artık kendini tutamayarak, gerçeği itiraf etmek zorunda kaldı. "Evet madam," dedi. "Bu ipekli de Paris-Bonheur'den. Onu ben aldım. İşte, kumaş kenarına bakın..."

Madam de Boves öfkelendi, mantoyu almadan dışarı çıktı. Kadınların çoğu Robineau'dan vazgeçip yine Bonheur mağazasına dönüyor, bu arada dedikodular da ayyuka çıkıyordu. Bu günlerde işleri iyice bozulan Robineau, daha ziyade karısı için üzülüyor, onun için endişe ediyordu. Zengin bir ailenin kızı olan karısı, bolluk ve refah içinde yaşamıştı, şimdi ise yoksul bir hayata dayanamazdı. Bir felâketle karşılaşır da, borç içinde sokaklara düşerlerse ne yaparlardı? Bu onun hatasıydı. Karısının altmış bin frangına dokunmamalıydı. Eşi onu sevecenlikle teselli ediyordu. Üzülmesine gerek yoktu. Bu para kendisinin olduğu kadar onun da sayılırdı.

Kayıpları her ay biraz daha artsa da, Robineau evin gidişatını az çok yoluna koymuştu. Buna karşın, korkulu bir

bekleyiş hâlâ huzurlarını kaçırıyordu. *Kadınların Cenneti*'nin iflasını beklemekten artık bıkmamışlardı. Ama yine de umutlarını sürdürüyorlardı.

Robineau, karısına sık sık, "Haydi canım, daha genciz! İstikbal bizim!" diye moral veriyordu.

Karısı da, ona güç vermek için, "Canın sağ olsun kocacığım," diyordu. "İstediğini yaptın ya! Bu bana yeter."

Onların arasındaki bu karşılıklı sevgi ve şefkat, Denise'i de duygulandırmıştı. Gerçi yakında iflas edeceklerinin farkındaydı, ama bunu onlara söyleyemiyordu. Genç kız, ticaretteki yeni gelişimin gücünü hissetmiş, Paris'i sarsan bu gücün nasıl biçimleneceğini düşünmeye başlamıştı. Aslında kendisi de değişiyor, fikirleri olgunlaşıyordu. Valogne treniyle bir genç kız olarak gelip bu yabancı şehire alışmaya başlayan Denise, artık zarif bir genç kadın oluyordu. Bütün yorgunluğuna rağmen, yeni hayat onu kendine çekiyor, bütün gün ayakta çalıştıktan sonra evine dönüp Pepe ile meşgul oluyordu. Çocuk, hâlâ Bourras'ın yanındaydı. Bakımını o üstlenmişti. Buna rağmen evde Denise'in yapacak çok işi vardı. Çamaşırları yıkıyor, sökükleri dikiyor, evi silip süpürüyordu. Gün boyunca uslu uslu oynayan çocuk, akşama ablasıyla karşılaşınca şımarıp yaramazlaşıyor, genç kız bu yüzden yatağa geç saatlerde girmek zorunda kalıyordu. Pazar günleri bile evde işi olurdu. Bütün haftaya yetecek işi bir pazar gününe sığdırmak istiyor, böylece diğer günler biraz nefes alabileceğini düşünüyordu. Pazar günleri evde bu kadar iş yapmazsa, haftanın normal günlerinde saçını tarayıp toplamaya bile zamanı olmazdı. Bu sıkışıklığına rağmen kardeşini hava alması için dışarı çıkarır, Paris dolaylarında gezdirirdi. Neuilly'de bir çiftliğe uğrar, bir kâse taze süt içip biraz dinlenirdi. Çiftlik sahibi ona bahçesini gezdirir, Pepe de, hayran hayran ineklere bakardı. Denise, bu çiftliğe her

gelişinde kasabasını anıpsayıp özler, duygusal anlar yaşardı. Jean bu gezintilere katılmaz, işlerinin çokluğunu bahane ederek birkaç gün gözden kaybolurdu. Bazan öylesine tasalı gelirdi ki, gene ne oldu diye endişelenen ablası onun için sakladığı yüz meteliği cebine sokuştururdu. Aslında zavallı kızın tek masrafı, uslanmaz kardeşi için yaptığı bu harcamaydı. Yüz meteliği gören Jean, "Ne? Yüz metelik mi veriyorsun?" diye şaşkınlığını belirterek sevinçle haykırırdı. "Sevgili ablacığım, sen ne iyi yüreklisin! Tam zamanında imdadıma yetiştin! Hani şu kırtasiyecinin karısı vardı ya..."

"Sus, gene hikâye anlatma! Dinlemek istemiyorum," diye müdahale ederek onon sözünü keserdi Denise.

Ama Jean ısrsr ederdi: "Sahi söylüyorum, hani kırtasiyecinin karısı... Kırtasiye dükkânları var. Paralı kimseler..."

Aradan üç ay geçmiş, ilkbahar yaklaşmıştı. Denise, Pauline ve Baugé'nin gezmek için Joinville Adası'na gitme önerisini kabul etmemişti. Çalıştığı mağazadan çıkınca, Saint-Roch sokağında ara sıra onlara rastladığı olurdu. Hatta bir karşılaşmalarında Pauline onun boynuna sarılmış, Baugé'nin kendisiyle evlenmek istediğini, buna çok sevindiğini ama henüz bir karar veremediğini söylemişti. Zaten çalıştığı mağaza da, satıcı kızların evlenmesini pek hoş karşılamıyordu. Denise, arkadaşını sadece dinlemiş, konuya ilişkin olarak ona bir öneride bulunamamıştı. Aynı yerde bir gün de Colomban ile karşılaşmış, o sırada yoldan geçmekte olan Clara'yı da görmüştü. Delikanlı sevinçle, Clara ile konuşmak, ona evlenmek istediğini bildirmek istediğini söylemişti. Herkes neden böyle evlenme delisi kesilmişti? Rahatlık batıyor muydu? Oysa birine bağımlı olmadan yaşamak ne kadar da rahattı. Çok şükür, Denise'in o taraklarda henüz bezi yoktu. Kalbinde kimsenin yer almaması da onu mutlu ediyordu.

Bir akşam eve döndüğü sırada, kapıda yaşlı şemsiye satıcısıyla burun buruna geldi. Adamın yüzünde kederli bir ifade vardı. Kısık bir sesle, "Haberi duydun mu?" diye sordu.

"Hayır, Bay Bourras," dedi Denise.

"Eşkıyalar bitişiğimdeki Duvillard Oteli'ni de satın almışlar sonunda. Beni kuşatma altında tutuyorlar."

Aklaşmış yeleyi andıran saçları titrerken, koca kollarını da çılgın gibi havaya kaldırmıştı Bourras.

"Bu dalaverelerden bir şey anladığım yok," dedi. "Güya bu otel Emlak Bankası'na aitmiş. Bankanın genel müdürü de, orayı şu serseri Mouret'ye devretmiş. Artık beni iyiden iyiye çember içine aldılar. Elimdeki bastonu nasıl tutuyorsam, onlar da beni de öyle tutuyorlar."

Bourras'ın verdiği bu haber gerçekti. Bir gün önce devir teslim anlaşmasını imzalamışlardı ve *Kadınların Cenneti* ile Duvillard oteli arasında bir leylek yuvası gibi sıkışıp kalan küçücük ev ha düştü, ha düşecekti. Dev, bütün engelleri aşıyor, önüne gelene saldırıyordu. Bourras, tepesinde Damokles'in kılıcı gibi sallanan tehlikenin farkında olmayacak kadar saf değildi. Yaşlı adamın başka bir endişesi daha vardı. Makinelerin her homurdanışında, şemsiye ve bastonlarıyla birlikte titreyen evin bir gün koca devin ağzına düşeceğini iyice anlamıştı.

"Hey, dinlesene be!" diyerek hiddetle bağırıyordu yaşlı adam. "Yoksa duymuyor musun, nasıl homurdanıyorlar? Sanki duvarlar kemiriliyor. Bodrumdan çatı katma kadar hep bu gürültü! Alçıyı kemiren de bu bıçkı sesi. Ne yaparlarsa yapsınlar, ben çıkmıyorum. Herhalde beni tamamen ezemezler. Tavanı da delseler, o delikten üstüme yağmur da yağsa, yatağımda şemsiyemi açarak ben yine beklerim."

İlerleyen günlerde Mouret, Bourras'a yeni tekliflerde bulundu. Tezgâhını satın almanın yanısıra, yüklüce hava parası önererek, onun on yıllık kira süresini de elde etmek isti-

yordu. Bu yüzden ona tam elli bin frank önerdi. Bu öneriye büsbütün sinirlenen ihtiyarın kan tepesine sıçradı. Öneriyi küfürler savurarak reddetti. Şu eşkıyaların ne mal oldukları ortaya çıkıyordu. Esasında on bin frank etmeyen ticarî bir işe elli bin frank vermek delilikti. Bu gibi masraflardan kaçınmamak için kim bilir neler yapıyorlardı? Bourras, namuslu bir kızın onurunu koruması gibi dükkânını koruyor, salt insanlık ve hak adına direniyordu.

Denise, iki haftadır Bourras'ın çok üzügün olduğunu görüyor, kendisi de üzülüyordu. Yaşlı adam öfkeyle dükkânını adımlıyor, evinin duvarlarını ölçüyor, bazan de dışarı çıkıp bir mimar gibi uzaktan ona bakıyordu. Bourras, onların yöntemini kullanarak *Kadınların Cenneti*'yle savaşmaya karalıydı. Mademki müşteriler kapalı, karanlık yerlerden hoşlanmıyorlardı, o da dükkânını onarıp daha aydınlık, daha ışıklı, daha modern bir yer yapacaktı. Sonunda, bir sabah bir gurup işçi çıkageldi. Önce çatlakları tıkadı, duvarları badanaladı. Sonra kaplamaları ve ön vitrini açık yeşile boyadı. Tabelayı bile sarı yaldızla boyayarak daha çekici hale getirdi. Bourras'ın, ak akçe kara gün içindir diyerek bir kenarda tuttuğu üç bin frangı, bu onarım işleri nedeniyle eriyip gitti. Onu seyre gelmek için bütün mahalle ayaklanmış, ta uzaklardan bile gelenler olmuştu. Bourras ise bu görkemli durum karşısında kendinden geçmiş, âdeta eski alışkanlıklarını kaybetmiş gibiydi. Bu aydınlık dekorda kendisini rahat hissetmiyor, kendi evinde değil de, başka yerde çalışıyormuş gibi bir duyguya kapılıyordu. Yoğun saçları, gür, karışık sakalı da bu duruma ters düşüyordu. Kaldırımdan geçenler, onu baston ve şemsiye yaparken izlemekten büyük bir zevk alıyorlardı. Bourras, yenileyip temizlediği dükkânını kirletmemek için şimdi tuhaf bir telaş ve heyecan içindeydi. O güne kadar uzak kaldığı bu temizliğe ve pek anlamadığı lüks ticarete giderek alışıyor gibiydi.

Bonheur des Damse, Robineau'ya karşı açtığı kampanyanın bir benzerini şimdi Bourras'a karşı açmıştı. Yaşlı adam ise, yeni buluşu olan kıvrımlı şemsiye modelini piyasaya sürmüştü ve bu model halk arasında epeyce tutmuştu. Ne var ki, Bonheur bu buluştan hareket ederek, kısa sürede şemsiyeyi daha da geliştirdi. İşte o zaman fiyatlar üzerinden süren bir mücade başladı. Bourras, çelik telli, sağlam bir şemsiyeyi sadece bir frank doksan beş meteliğe satıyor, rakibini kendi eleriyle yaptığı ilginç tutamaklarla yenmeye çalışıyordu. Bambu kamışı, zeytin dalı, mersin ağacı, Hint hurması dalından yaptığı tutamaklara, akla hayale gelmeyen şekiller işliyor, hayvan başı, çiçek, meyve gibi kabartmalar işliyordu. *Bonheur* mağazasındakiler ise daha ziyade kumaşa önem veriyor, alpakaları, çuhaları, kalın satenleri değerlendiriyorlardı. Sonunda bu mücadeleyi *Bonheur*'un kazanacağı açıktı. Bu duruma üzülen yaşlı adam, bitkin bir halde aynı sözleri tekrarlamakla yetiniyor, zanaatın artık hapı yuttuğunu söylüyor, bundan böyle sırf işsiz kalmamak, hasta olmamak, daha da önemlisi, kendi zevki için tutamaklar yapacağını ilan ediyordu. Bir gün Denise'i karşısına alarak, "Bütün kabahat bende," diye içini dökmeye başladı. "Hiç gereği yokken onlara öykündüm. Sonunda uçurumun kenarına geldim. O Allahın belâsı şemsiyeleri ne diye bir frank doksan beşe verdim ki? Ben de herhalde şu eşkıyaların etkisinde kaldım. İyi oldu bana, şimdi cezasını çekiyorum işte!"

Temmuz ayı gelmiş, sıcaklar iyice bastırmıştı. Denise, çatı katındaki daracık odasında artık hepten bunalıyordu. İş dönüşünde Bourras'a uğrayıp kardeşi Pepe'yi alarak, biraz gezip hava almak için Tuilleries parkına gidiyordu. Bir akşam kestane ağaçlarının gölgesinde serinlerken önünden geçen birini Hutin'e bezetti. Sonra dikkatle bakınca, onu tanıyp birden heyecanlandı. Evet, Sen nehrinin sol tarafındaki

bir lokantada yemeğini yedikten sonra, yürüyerek Madam Desforges'in evine gitmekte olan Mouret idi bu. Genç kız hızla geri adım atınca, adam dönüp ona baktı. Gölge altında olmasına rağmen kızı tanımıştı. Olduğu yerde durarak, "Ah, siz misiniz matmazel?" diye sordu Mouret.

Onunla karşılaşmış olmaktan şeref duyduğunu söyleyince, genç kız da duygulandı. Mouret'nin, heyecanını nezaket maskesi altında gizlemeye çalıştığı belli oluyordu.

"Hep Paris'te miydiniz?" dedi.

"Evet Mösyö," diye yanıtlayan Denise, selâm verip yavaşça gerileyerek yolunu değiştirmeyi düşündü. Fakat Mouret yanma gelip kestane ağaçlarının gölgesinde beraber yürüdü. Gölgeler hoş bir akşam serinliği veriyor, uzaklardan çocuk cıvıltıları geliyordu.

Pepe'yi işaret eden Mouret bu kez, "Kardeşiniz mi?" diye sordu.

Çocuk, iyi giyimli adamdan çekinerek ablasının eline tutunmuştu.

"Evet Mösyö," diye cevap verdi Denise.

Marguernite ile Clara'nın iğrenç iftiralarını hatırlayınca yüzü pembeleşmişti. Onun böyle tereddüt geçirmesinin nedenini Mouret de anlamış olmalıydı ki, "Bakın, matmazel!" dedi. "Size haksızlık yapıldı. Bu yüzden özür dilemem gerekiyor. Ama ne yazık ki bu özür için geç kaldım. Yapılan hataya ne kadar üzüldüğümü de önceden bildirmeliydim. Size haksızlık edip iftira atarak, boşuna suçladılar. Her neyse, olan oldu. Şimdi burada karşılaşmışken size şunu bildirmek isterim ki, kardeşinize gösterdiğiniz şefkati bu gün artık mağazamızdaki herkes biliyor."

Satıcıların pek de alışkın olmadığı saygılı bir nezaketle konuşmasını sürdürüyordu adam. Denise daha da heyecanlanmıştı. Birden sonsuz bir sevince kapılarak yüreği ferahladı so-

nunda. Evet, dürüst biri olduğunu, hiçbir erkekle düşüp kalkmadığını nihayet Mouret anlamıştı. Bir süre sessiz kaldılar. Mouret, Denise'in yanında yürüyor, Pepe'yi ve onu yormamak için yavaş adımlarla ilerliyordu. Paris'in uzaklaşan gürültüleri koca ağaçların gölgesinde kaybolmuştu sanki.

"Durumu düzelteceğim, matmazel," dedi Mouret. "Tabii, tekrar bizde çalışmak isterseniz!"

Denise telaşla onun sözünü kesip, "Hayır Mösyö," dedi. "Artık çok geç, bunu yapamam. Ama yine de ilginiz için teşekkür ederim. Ben şu an başka bir yerde çalışıyorum."

Bunu Mouret de biliyordu. Onun Robineau'da çalıştığını önceden öğrenmişti. Sakin bir tavırla Robineau'dan söz açtı. Onun değerli niteliklerini inkâr etmiyordu. Ancak bu zeki ve çalışkan çocuğun kendisine zararı dokunan sinirli halleri vardı. Böyle buluttan nem kaparcasına alıngan ve sinirli olması kendisi için de iyi değildi. Bu gidişle bir felâkete sürüklenebilirdi. Gaujean, Robineau'yu çok ağır bir yükün altına sokmuştu. Bu yükün altından ancak ikisi de ezilerek kalkabileceklerdi.

Eski patronun bu samimi anlatımından cesaret alan Denise de konuya ilişkin kendi düşüncelerini anlatmaya başladı. Bu büyük rekabette kendisinin de büyük mağazaların yanında olduğunu söyledi. Çünkü küçük işletmelerin gücü günümüzde artık iyice zayıflamıştı ve yavaş yavaş piyasadan çekilmektelerdi. Genç kız, fikirlerini oldukça sade bir şekilde dile getiriyordu. Meseleyle yakından ilgilendiğini belli ediyor, yeni ve parlak fikirlerini bilgiçliğe düşmeden cesurca açıklıyordu. Mouret onu hayranlık ve mutlulukla dinlerken, bir yandan da artık artık iyice kararmaya başlayan havada güzel yüz hatlarını görmeye çalışıyordu. Üzerindeki zarif ve sade elbisesi, yüzündeki tatlı gülüşüyle hep aynı Denise idi. Bu sadeliğinden yükselen parfüm kokusu Mouret'yi mest et-

mişti. Belli ki Denise Paris'e alışıyor, taşralı vahşi kız havasından sıyrılıyordu. Artık genç kızlığı geride bırakmış, ölçülü konuşmaları, ipek gibi parlak sarı saçlarıyla erkeklerin içini titreten bir kadına dönüşmüştü.

"Madem bizim gibi düşünüyorsunuz, o halde neden bize savaş açanların yanında çalışıyorsunuz? Duyduğuma göre Bourras'ın evinde kalıyormuşsunuz," dedi.

Genç kız mırıltıyla, "Çok iyi bir insan!" diye cevap verdi.

"Bırakın canım, bunak herifin biridir o!" dedi Mouret. "Kendisine servet teklif ettiğim halde reddetti. Aklından zoru olmasa böyle davranır mı? Bu gidişle açlıktan ölecek... Hem sizin yeriniz orası olamaz. Onun evinin adı kötüye çıkmış. Orayı ahlâksız kimselere kiralıyormuş!"

Son olarak söylediği sözleriyle genç kızı tedirgin etmiş olabileceğini düşünerek, "Lütfen bu sözlerimi üzerinize almayın. Sizin için bu tür şeyler söylemeyeceğimi bilirsiniz. İnsan namusunu her yerde koruyabilir. Parası olmayan yığınla dürüst insan var!" dedi.

Biraz daha sessizce yürüdüler. Pepe, erken büyümüş bir çocuk gibi ağırbaşlılıkla onları dinliyordu. Sıkıca tutunduğu ablasının elinin ateş gibi yandığını hissediyor, ara sıra meraklı gözlerle ona bakıyordu.

Mouret neşeyle, "Bana aracılık yapar mısınız?" diye sordu. "Yarın fiyatı arttırarak, Bourras'a seksen bin frank teklif etmeyi düşünüyordum. Onunla önce siz konuşun. Böyle inat etmesi halinde sürükleneceği felâketi anlatın. Sizi sevdiğine göre, sözünüzü de dinleyebilir... Böylece ona büyük bir faydanız dokunmuş olur."

Denise gülümseyerek, "Nasıl isterseniz," dedi. "Memnuniyetle yardımcı olmaya çalışırım, fakat sanmam ki kabul etsin!"

Araya gene bir sessizlik girdi. İkisinin de artık konuşacak bir şeyi kalmamıştı. Mouret bir ara Baudu amcadan bahsetmek istedi. Fakat kızın oralı olmadığını fark ederek bundan vazgeçti. Sonunda Rivoli caddesine çıktılar. Etraf birden aydınlanmıştı sanki. Mouret kızı daha fazla tutamayacağını anlamıştı. Vedalaşıyormuş gibi, "İyi akşamlar Matmazel," dedi.

"İyi akşamlar Mösyö..." diyerek cevap verdi kız.

Fakat hemen ayrılmadılar. Mouret, Cezayir sokağına geldiklerini fark edip sevgilisinin kendisini beklediğini hatırladı. Bakışlarını Denise'e çevirdi. Sevgilisi Henriette gibi dolgun vücutlu bir kadının yanında bu genç kız epeyce çelimsiz kalıyordu. Buna rağmen, bu kız neden Mouret'nin kalbinde gedikler açıyordu? Her halde budalaca bir hevese kapılmış olmalıydı...

Lâf olsun diye birkaç kelime söyledi. Pepe'nin başını okşayarak, "Küçük beyfendi yoruldu galiba," dedi. "Şunu aklınızdan çıkarmayın Matmazel, kapımız size her zaman açıktır. Kapıyı hafifçe tıklamanız bile yeter. Size her türlü kolaylığı yapmaya hazırım. Uğradığınız haksızlığı da, arzu ettiğiniz şekilde düzeltirim. Tekrar iyi akşamlar..."

"İyi akşamlar Mösyö."

Mouret ayrıldıktan sonra, Denise koca kestane ağaçları arasından yol boyunca yürümeye devam etti. Genç kızın yüzü pembeleşmiş, kulakları uğuldamaya başlamıştı. Ablasının elini tutmakta olan Pepe, onun adımlarına yetişmeye çalışıyordu. Ablası bunun farkında bile değildi.

Sonunda, "Ablacığım, çok hızlı yürüyorsun," dedi çocuk

Denise bir bankın üzerine oturdu. Çok yorulan Pepe, ablasının kucağında uyuya kaldı. Genç kız, kardeşini sevgiyle göğsüne bastırıyor, dalgın gözlerle uzaklara bakıyordu. Bir saat sonra Michodière sokağına geri döndüğünde kendisini ancak toparlayabilmiş, eski canlı halini almıştı.

Onu geldiğini gören Bourras, "Nerelerde kaldın?" dedi. "Şu Allahın belâsı Mouret başıma ne işler açtı, bir bilsen! Eşkıya herif sonunda benim evi de satın aldı."

Öfkesinden kuduran Bourras, kendini kaybetmiş görünüyordu. Dükkânın arkasında deliler gibi tepinerek geziniyordu. O kadar öfkeliydi ki, farkında olmadan az kalsın vitrinin camlarını kıracaktı.

"Şu, manav denen rezil herif bana bir pusula göndermiş, durumu ondan öğrendim," dedi. "Evi kaça satmış, biliyor musun? Yüz elli bin franga! Değerinin tam dört katına! Ah, o da az eşkıya değildir! Açgözlü manav, benim masrafımı da kendi cebinden çıkmış gibi göstermiş. Yapılan onarımları sanki kendisi yaptırmış gibi daha fazlasını istemiş. Bu herifler yakamı bir türlü bırakmayacaklar."

Boya, badana ve diğer tamir giderlerinin manava yaradığını öğrenmek Bourras'ı çılgına çevirmişti. Şimdi durum daha da kötüleşmişti. Ev Mouret'nin mülkiyetine geçiyordu ve kirayı, nefret ettiği bu adama ödemek zorunda kalacaktı. Onun evinde oturmak Bourras için zaten ölümcül bir darbe demekti.

"Duvarları deldiklerini duyuyordum. Şimdi gelmek üzeredirler. Burnumun dibine kadar sokuldular, nerdeyse tabağımdaki çorbadan içecekler," diye bağırdı.

Tezgâhı yumrukladıkça dükkân zangırdıyor, duvardaki şemsiye ve bastonlar sallanıyordu.

Şaşkınlık içindeki Denise, tek kelime dahi edemeden olduğu yerde kalakalmıştı. Bourras sakinleştiğinde, Pepe iskemlede kıvrılmış uyuklamaktaydı. Yaşlı adamın bir parça durulduğunu gören Denise, Mouret'nin önerisini söylemeye karar verdi.

"Bugün *Kadınların Cenneti*'nde çalışan birine rastladım," dedi. "Bu kişi, durumun bütün inceliklerini biliyor. Söylendiğine göre, yarın size seksen bin frank önereceklermiş."

Adam, "Şimdi de seksen bin frank ha, hem de seksen bin!" diye yeniden gürleyerek onun sözünü kesti. "Neden bir milyon değil de seksen bin? Bir milyona da vermem ya!.."

Denise onun makul olmasını istiyordu. Ama bunu başaramamıştı. Dükkânın kapısı açıldığında genç kız sessizce geri adım attı. İçeriye sapsarı bir yüzle giren Baudu amca daha da yaşlanmış görünüyordu. Bourras, komşusunun yakasına yapışıp öfkeyle, "Komşu, bana ne teklif ettiler haberin var mı?" diye sordu.

O anda Baudu'yu görmüş olması öfkesini daha da kamçılamıştı. Adamın ses çıkarmasına fırsat vermeden, "Eşkiyalar işi buraya kadar vardırdılar," diyerek sözlerine devam etti. "Kendimi, bir orospuymuşum gibi satacağımı sanıyorlar. Evi satın aldılar ya, beni de satın alacaklarını düşünüyorlar! Hayır, artık her şey bitti! Belki kabul ederdim, fakat mademki evi satın aldılar, şimdi beni de satın alsınlar da görelim!"

"Demek duyduğum haberler doğruymuş?" dedi Baudu. "Duyduklarımı bir de size sorayım istemiştim."

Bourras, "Seksen bin frank öneriyorlarmış, neden yüz bin olmasın ki?" dedi. "En çok da şu para işlerine kızıyorum. Ben, kendini paraya satacak adam mıyım, Allahın belâları! Asla vermeyeceğim, asla!"

Olup bitenleri dinleyen Denise nihayet sessizliğini bozarak, "Dokuz yıl sonra sözleşmeniz bitince evi yine alırlar," dedi.

Amcası orada olduğu halde, Denise yaşlı adama âdeta yalvarıp iyi düşünmesini, ayağına kadar gelen bu kısmeti tepmemesini rica ediyordu. Kendisinden kat kat güçlü biriyle karşı karşıya olduğu için mücadele etmesi de zor olacaktı zaten. Ayağına kadar gelen bu hazır serveti tepmek budalalık olurdu.

Bourras, onun her önerisine "hayır"la karşılık veriyor, dokuz yıl sonra kim öle kim kala diyerek inatla direniyordu.

"Görüyorsunuz ya Mösyö Baudu," dedi sonunda, "yeğeniniz de onlardan taraf. Beni satın almaları için onu aracı yapmışlar. O da eşkıyaların suç ortağı olmuş!"

Baudu o ana kadar yeğeni Denise'i hep görmezlikten gelmişti. Onun kapının önünden geçerken gördüğünde hep başını öbür yana çevirirdi. Ama artıkkarşı karşıya duruyorlardı. Yüzünü yavaşça ona doğru çevirerek yumuşak bir sesle, "Bütün bunlardan haberim var mıydı?" diye sordu.

Denise'in gözleri buğulandı. Amcasını böyle görmek onu çok üzmüştü. Yaşlı adam da, o güne kadar yeğenine yardımcı olamamaktan dolayı vicdan azabı duyarak sarsılır gibi oldu. İskemlenin üzerinde uyuyan Pepe'yi görünce iyice gevşeyerek, "Denise," dedi. "Yarın akşam kardeşlerinle birlikte bize yemeğe gel. Karım ve Geneviève de gelmenizi çok istiyor."

Sevinçten yüzü kızaran Denise, amcasının boynuna atıldı, onu şükranla öptü. Bu barışmaya çok sevinen Bourras, gitmek üzere olan Baudu'ya, "Kusurunu bağışlayın, o iyi bir kızdır," dedi. "Bana gelince, burayı elimden almaları için evimi başıma yıkıp altından cesedim çıkarmaları gerekir!"

Baudu umutsuz bir sesle, "Evlerimiz yıkıldı bile komşu!" dedi. "Hepimiz bu enkazın altında kaldık."

VIII

Herkes, *Dix-Décembre* adıyla açılacak olan yeni bir caddeden bahsediyordu. Bu cadde, Opera'dan başlayıp Borsa Meydanı'na kadar uzanacaktı. İstimlâk kararları alınmış, yıkım işleri iki uçtan başlamıştı bile. Bir grup Louis-le-Grand sokağındaki eski binaları yerle bir ederken, diğer bir grup da, Eski Vaudeville tiyatrosunun zayıf duvarlarına kazmayı indiriyordu. Yoğun faaliyet içinde kazma kürek sesleri birbirine karışıyor, Choiseul ile Michodière sakağının sakinleri, yıkımına karar verilen evleri için üzülüyorlardı. İki hafta içinde onlar da yerle bir olacaktı. Fakat *Kadınların Cenneti*'nde yapılan onarım işleri bölgedeki insanları daha çok ilgilendiriyordu. Michodière ile Neuve-Saint-Augustin ve Monsigny sokaklarının üç cephesini kaplayan, dev gibi bir mağazanın yapılmasıydı söz konusu olan. Dediklerine göre Mouret, "Emlâk Bankası"nın genel müdürü Baron Hartmann ile bütün adayı kapsayan bir sözleşme imzalamıştı. Ama Dix-Décembre caddesinin ön cephesi Baron Hartmann'a bırakılıyordu. Baron oraya daha büyük bir otel yaptırarak, "Grand Hôtel"le rekabet edecekti. Bonheur müessesesi süekli kirişler satın alıyor, civardaki dükkânlar kapanıyor, kiracılar başka yerlere taşınıyorlardı. Bütün bu yıkıntılar arasında yaşlı Bourras'ın daracık kulübesi el değmemiş bir yuva gibi duruyordu.

Denise, Pepe ile birlikte amcası Baudu'ye gittiği zaman, eski Duvillard Oteli'nin önünde devasa bir tuğla yığınıyla karşılaştı. Amcası mağazanın kapısında ayakta durmuş, sessizce işçilere bakıyordu. "Kadınların Cenneti" büyüdükçe,

"Eski Elbeuf" sanki daha da küçülmekteydi. Genç kız, aradan geçen zaman zarfında amcasının dükkânının iyice harap olduğunu gördü. Vitrinler daha karanlık, zemin katı daha basık, yuvarlak pencereler zindan delikleri gibi görülüyordu. Yeşil tabelanın bile rengi solmuştu. Binadan bir umutsuzluk havası yayılıyordu.

Onları kapıda karşılayan Baudu, "İşte geldiniz!" dedi. "Dikkat edin de, gelip geçen şu arabalar sizi ezmesin!"

Denise, dükkânın içinde de aynı yürek ezikliğini hissetti. Buranın daha loş bir havası vardı ve sanki yıkımın uykusuna dalmıştı. Boş köşeler karanlık delikler gibi görünüyordu. Tezgâhlar ve raflar toz içindeydi. Uzun süredir el sürülmeyen kumaş balyalardan mahzen kokusu yayılıyordu. Madam Baudu ile kızı Geneviève kasada sessizce oturuyorlardı. Kimse gelip de kendilerini rahatsız etmiyordu. Bayan Baudu elindeki iğneyle bir elbisenin eteklerini dikerken, kızı elleri dizlerine koyup gözlerini boşluğa dikmişti.

İçeri giren Denise, "İyi akşamlar yengeciğim," dedi. "Sizi gördüğüme çok sevindim. Eğer sizi üzdüysem beni affedin."

Madam Baudu da çok duygulanmıştı. Denise'e salıp yürekten öptü. "Zavallı yavrucuğum," dedi. "Başka kaygılarım olmasaydı, beni daha neşeli görürdün."

Denise bu kez de Geneviève'ye dönüp, "İyi akşamlar kuzinim," diyerek, onu yanaklarından öptü.

Genç kız da, uykusundan uyanmış gibi tek kelime söylemeden Denise'i öptü. Bu arada Pepe kollarını kadınlara doğru uzatmıştı. Geneviève ile annesi sırayla onu kollarına aldılar. Artık aralarında dargınlık kalmamıştı.

Baudu, "Saat altıya geliyor," dedi. "Haydi, masaya geçelim. Jean'ı neden getirmediniz, nerdedir o?"

"Bu sabah kendisini gördüğümde geleceğini söylemişti," diye mırıldandı Denise. "Her halde patronu alıkoydu."

Kardeşinin yeni bir maceraya atılmış olmasından kuşkulanıyordu. Gelememiş olması nedeniyle onun adına özür diledi.

Baudu, "Haydi, masaya geçelim," dedi yeniden. Sonra dükkânın dip kısmına doğru, "Colomban, siz de masaya buyurun. Artık kimse gelmez," diye seslendi.

Denise, tezgâhtar henüz görmemişti. Yengesi, tezgâhtar yardımcısıyla satıcı kızı işten çıkarıldığını söyledi. Artık müşteri öyle azalmıştı ki, Colomban işlerin altından tek başına kalkabiliyordu. Hatta onun bile boş kalıp sinek avladığı zamanlar oluyordu.

Yaz mevsiminin en uzun günlerinden biri olmasına rağmen, yemek odasındaki gaz lambası yanıyordu. Denise içeri girerken hafif bir ürperti geçirdi; serin duvarlar onu üşütmüştü. Yuvarlak masayı kaplayan muşambanın üzerine çatal ve bıçaklar dizilmişti. Hava ve ışık alması için küçük avluya açılan pencereden içeri pis bir koku giriyordu. Bütün bunlar kıza sıkıcı gelmişti. Onun rahatsız olduğunu fark eden Geneviève, "Baba, pencereyi kapatayım mı?" diye sordu. "İçeriye pis bir koku giriyor."

Babası bir şey hissetmemişti. Şaşırmış gibi etrafına bakınıp, "Sen bilirsin," dedi. "İstersen kapat! Hava alsın diye açık tutmuştuk."

Gerçekten de içerisi havasız kalmış, sıcaklık boğucu bir hal almıştı. Sade bir aile yemeği yeniyordu. Çorbanın ardından hizmetçi kadının getirdiği et haşlaması yenirken, amca sözü kendisini üzen konuya getirdi. Önce çok hoşgörüyle konuştu, yeğeninin farklı düşünüyor oluşunu doğal karşıladığını belirtti. Ardından, "Yavrucuğum," dedi, "şu büyük mağazaları desteklemekte serbestsin, herkesin düşüncesi kendine, ama eften püften sebeplerle işten atılmana bile aldırdığın yok gibi! Bu da senin bileceğin bir şey. Onları des-

teklediğine göre, her halde sağlam kanıtların vardır... Tekrar Bilmeni isterim ki, orada tekrar işe başlaman halinde bile ne ben, ne de burada bulunan başka biri sana darılmaz..."

Bu sırada Madam Baudu söze karışarak, "Yoo, hayır!" diye mırıldandı.

Denise, Robineau'larda ileri sürdüğü nedenleri tekrarlayarak sakin bir şekilde görüşlerini açıkladı. Ekonomideki gelişmelerinden, modern çağın ihtiyaçlarından, yaratıcı düşüncenin öneminden ve nihayet, toplumun huzur ve refahından söz etti. Amcası Baudu gözlerini fal taşı gibi açmış, merakla onu dinliyordu. Genç kız sözlerini bitirdiğinde, başını sallayarak, "Bütün bunlar göz boyamadan başka bir şey değil," dedi Baudu. "Ticaret, ticarettir. Tek amacı da para kazanmaktır. Evet, onlar başardılar, biz niye başarmayalım, bütün mesele bu! Uzun zaman onların dayanamayacağını sanmıp sabırla bekledim. Meğer durum hiç de benim sandığım gibi değilmiş. Demek bugün çalmadan servet yapılamıyormuş! Namuslu insanlar ise, ya açlıktan ölmeye ya da sürünmeye mahkûm! İşte, bizim halimiz de bu... En kötüsü de, namerde muhtaç olmak, ona boyun eğmek!"

Adam giderek öfkeleniyordu. Çatalını önündeki tbağa sallayarak, "Ben işimin başındayım," dedi. "Şunu bil ki, *Eski Elbeuf* asla gevşemez, asla ödün vermez! Çok önceden Bourras'a da söylemiştim: Komşu, demiştim, siz, dolandırıcılarla işbirliği içindesiniz. Bu yaptıklarınız çok ayıp!"

Kocasının çok hiddetlendiğini gören Madam Baudu endişeyle, "Haydi, yemeğini ye!" deyip onun konuşmasına müdahale etti.

"Dur bakalım," dedi Baudu. "İlkelerimi yeğenimin de bilmesini istiyorum. Beni iyi dinle kızım: Ben, şu masadaki sürahi gibiyim. O nasıl duruyorsa öyle dimdik duruyorum. Onlar başarmış, ne âlâ! Ben ise direniyorum, bütün mesele bu!"

Hizmetçi masaya kızarmış dana eti getirmişti. Baudu, sinirden titreyen elleriyle eti kesip masadakilere dağıttı. Artık eski gücü kalmamıştı; yenilgisinin bilincinde olması, patron olarak eski saygınlığını yitirme endişesini de doğuruyordu. Pepe, amcasının kendisine kızdığını sanarak ağlamaya başlamıştı. Onu yatıştırmak için hemen tabağındaki bisküvileri verdiler. Bunun üzerine Baudu sesini alçalttı, konuyu değiştirmek istedi. Yıkılmakta olan binalardan söz etti. Dix-Décembre Caddesi açıldığında kuşkusuz ki bölgedeki ticaretin canlanmasına sebep olacaktı. Fakat konuşmalar dönüp dolaşıp, *Kadınların Cenneti*'ne geliyordu. Edilen bütün lâfların orada toplanması artık marazî bir illet haline gelmişti. Yıkımlar nedeniyle her taraf toz içindeydi. Yük arabaları sokakları tıkadığından beri bir de şey satılamaz olmuştu. Zaten durum gülünç olmaya başlamıştı. Böyle büyük yerlerde insan kendisini kaybederdi. Özellikle de Paris'in o koca semti les Halles'de... Baudu, karısının yalvaran bakışlarına rağmen *Kadınların Cenneti*'nin cirosunu hesaplamaktan kendini alamadı. İnanılacak gibi değildi, ama dört yıldan daha az bir zaman zarfında mağazanın cirosu beş kat artmıştı. Daha önceleri yılda sekiz milyonluk ciroları olurken; şimdiki hesaplara göre bu sefer yıllık ciroları kırk milyona ulaşmıştı. Bu görülmedik bir çılgınlıktı. Buna karşı mücadele edilemezdi. Ne büyük bir kazançtı bu! Şu anda orada bin memur çalışıyordu. Mağazanın yirmi sekiz reyonu vardı. Baudu'yu deli eden de, işte bu reyon çokluğuydu. Gerçi eski reyonlar da vardı, ama şimdi bunlara yenilerini eklemişlerdi. Meselâ bu yeni bölümlerden biri mobilyalara aitken, diğeri Paris malları reyonu idi. Anlaşılır gibi değildi, nasıl oluyordu bu iş? Sanki kıçlarıyla balık tutuyorlardı bu insanlar! Amcası yeğeninin fikirlerine saygı duyduğunu belirtirken, bir yandan da ona güzel bir ders veriyordu.

"Açıkçası, onları savunman anlaşılır şey değil," dedi. "Şimdi ben kalkıp kumaş dükkânımda tava, tencere satsam, bana ne dersin? Olur mu böyle şey, amcam aklını mı kaçırdı demezmisin? Haydi, şimdi onların bu yaptıklarını da doğru bulmadığını itiraf et!"

Genç kız, tekrar makul sebepler ileri sürmenin gereksiz olduğuna kanaat getirerek gülümsemekle yetindi. Nasıl olsa amcası yine bildiğini okuyacaktı.

Baudu bir süre sessiz kaldıktan sonra, "Neyse, sen gene onları destekle," dedi. "Bu bahsi kapatalım, onların yüzünden seninle bozuşmaya, ailemizin içine fitne sokmalarına gelemem. Git, istersen orada çalış, ama benim yanımda onların tarafını tutma! Onların masalını artık dinlemek istemiyorum."

Bir sessizlik ve gevşeme oldu. Şiddetin dozu giderek düşüyordu. Gaz lambasının da katkısıyla iyice ısınan daracık odada zor nefes alınıyordu. Hizmetçi kadın pencereleri tekrar açmak zorunda kaldı. Nemli avlunun pis kokusu sofraya kadar yayıldı. Masaya kızarmış patates getirildi. Şimdi herkes sessizce tabağını dolduruyordu.

Baudu, elindeki bıçağıyla Geneviève ve damadı Colomban'ı işaret ederek, "Şunlara baksana!" dedi. "Bir sor bakalım, onlar da *Kadınların Cenneti*'ni seviyorlar mı?"

Alıştıkları bu yerde on iki yıldır beraber çalışan Colomban ve Geneviève seslerini çıkarmadan yemeklerini yiyorlardı. Ağızlarından tek kelime bile çıktığı yoktu.

Baudu'nun yüzündeki babacan ifade, yüreğinde yanan ateşi gizliyor gibiydi. Ama öne doğru eğilmiş olan gür saçlarının altındaki ağır başı onun içindeki gizli acıyı dışa vurmasını engellemeye yetmiyordu.

"Geçen yıl çok kötü geçti," dedi. "Onların nikâhlarını bir kez daha ertelemek zorunda kaldık. Hayır, bunu keyfimizden yapmadık. Sor bakalım, bu konuda onlar ne düşünüyor?"

Denise, amcasını memnun etmek için bir şeyler söylemeye çalıştı. "Sevgili kuzinim," dedi Geneviève, "elbett ben onları sevemiyorum. Ama merak etmeyin, onlardan herkesin nefret ettiği de söylenemez."

Bu sözleri söylerken masadaki ekmekten bir parça koparan Geneviève, bir yandan da Colomban'a bakıyordu. Nişanlısı onun bakışlarını üzerinde hissedince, "Pis bir dükkândır orası, üstelik oradakilerin hepsi birbirinden namussuzdur... Mahalle için kolera salgını kadar tehlikelidir onlar!" diyerek atıp tutmaya başladı.

Bu sözlerden memnun görünen Baudu, "Duyun, duyun!" diye bağırdı. "İşte, onların satın alamayacağı gerçek bir insan bu! Ağzına sağlık, senin gibilere kolay kolay rastlanmaz!"

Hüzünlü ve öfkeli Geneviève'in bakışları Colomban'dan ayrılmıyordu. Bu bakışlarıyla onun kalbini okuduğu anlaşılıyordu. Delikanlı, küfürlerini daha da yoğunlaştırmıştı. Sakin fakat endişeli görünen Madam Baudu, doğabilecek yeni bir felâketi sezmişçesine kızına ve nişanlısına bakıyordu. Bir süreden beri kızının üzüntüsü onu endişelendiriyordu. Kızının öleceğini sanacak kadar korkuya kapılmıştı. Sonunda masadan kalkarak, "Dükkânda kimse yoktu," dedi. "Colomban, bir baksana, biri mi geldi?"

Kadının niyeti, bu tatsız duruma bir son vermekti. Zaten yemek de bitmişti. Sofradan hep birlikte kalktılar. Baudu ile Colomban sipariş için gelen bir simsarla görüşmeye gittiler. Madam Baudu, Pepe'ye bazı resimler göstermek için onu dükkâna götürdü. Bu arada hizmetçi sofrayı toplamıştı. Denise ise pencereden avluya bakıyordu. Geriye döndüğünde Geneviève'i fark etti. Genç kız hâlâ masadaki yerinde oturuyor, süngerle silinen nemli muşamba örtüsüne bakıyordu.

"Bir sıkıntın mı var, sevgili kuzinim?" diye sordu.

Genç kız cevap vermedi. Masa muşambasının küçük bir yırtığına bakıyor, düşüncelere dalmış görünüyordu. Kafasını güçlükle kaldırdı, kendisine acıyan gözlerle bakan Denise'i fark etti. Diğerleri gitmişler miydi? Kendisinin bu iskemle üzerinde ne işi vardı? Birdenbire hıçkırıklara boğuldu, başı masa kenarına düştü.

Allak bullak olan Denise, "Aman Tanrım!" diye haykırdı. "Neyin var, birini yardıma çağırayım mı?" diye sordu.

Geneviève sinirli bir hareketle onu kolundan yakaladı. "Hayır, hayır!" diye kekeledi. "Annem görmesin! Senin burada bulunmanda bir sakınca yok; ama diğerlerinin haberi olmasın! Elimde değil, yeminle söylüyorum. Yalnız kalınca ağlamadan edemedim. Dur... Şimdi daha iyiyim. Bak, artık ağlamıyorum da!"

Kızın ince bedeni, sarsıntıya tutulmuş gibi derin bir ürpertiyle titriyordu. Ensesine dökülen gür saçlarının altında sanki ezilir gibiydi. Yorgun başını kollarından kaldırırken bir firkete düştü; boynuna dökülen gür kara saçları onu gölgelere boğdu. Sessizce duran Denise onu ferahlatmak için düğmelerini çözünce, ne kadar zayıf olduğunu görüp şaşkına döndü. Kızcağızın hali perişandı. Göğüsleri bir çocuğunkinden daha kabarık değildi; vücudu kansızlıktan bitkin düşmüş bir bakirenin hastalıklı görüntüsünü yansıtıyordu. Saçlarını avuçlarının içine aldı. Genç kıza hayat veren bu mükemmel saçları topuz yaparak ensesini açtı. Kız gerçekten de rahatlamış gibiydi.

"Çok teşekkür ederim, çok iyisin," dedi. "Ne kadar zayıfım, değil mi? Eskiden bu kadar çiroz değildim, çok kilo verdim. Düğmelerimi hemen kapat! Annem beni böyle görmesin. Elimden geldiği kadar saklamaya çalışıyorum. Aman tanrım, hiç de iyi değilim! Kendimi çok bitkin hissediyorum."

Kızcağızın sarsıntıları geçiyordu. İskemlesinde oturan amcakızına dalından kopmuş solgun bir çiçeğe bakar gibi bakıyor, gözlerinin içinde kendi yansımasını görüyordu. Kısa bir sessizlikten sonra, "Bana gerçeği söyle, Denise," dedi Geneviève. "Colomban onu seviyor, değil mi?"

Denise, yanaklarının kızardığını hissetti. Colomban ile Clara'dan bahsedildiğini anlamıştı, fakat farkında değilmiş gibi davrandı.

"Kimden bahsediyorsun, şekerim?"

Geneviève inanmamış gibi başını salladı.

"Ne olur yalan söyleme. Gerçeği söylersen bana yardım etmiş olursun. Bunu senin bilmen gerek, bildiğini de sanıyorum. Evet, o kadınla dostluğunuz vardı. Colomban'ın senin peşinde olduğunu, sana alçak sesle bazı şeyler anlattığını uzaktan görmüştüm. Ona bazı şeyleri söylemen için sana ısrar ediyordu, değil mi? Ne olur yalan söyleme bana... Gerçeği söylersen bana iyilik edersin."

Denise, böylesine güç duruma düşeceğini hiç düşünmemişti. Kızcağız her şeyin farkındaydı. Genç kız, gözlerini önüne dikmişti. Denise, onu yanıltma gücünü bulduğunu düşünerek, "Colomban'ın sevdiği sensin!" dedi.

Geneviève, üzüntüsünü belirten bir el hareket yaparak, "Anlaşıldı, bir şey söylemek istemiyorsun," dedi. "Ama ben onları gördüm. Colomban sürekli kaldırıma çıkıyor, kadını gözleriyle yiyordu. Kadın da ona tepeden bakıp, bir yosma gibi gülüyordu. Dışarıda buluştukları kesin!"

"Hayır, yemin ederim ki, böyle değil," dedi Denise.

Bir an kendini unutmuş, Geneviève'i teselli etmek istemişti.

Genç kız, derin derin nefes aldı, hafiften gülümsedi. Sonra, yataktan yeni kalkmış bir hastanın cansız sesiyle, "Bir bardak su verebilir misiniz?" dedi. "Kusura bakma, seni de rahatsız ettim. Bardak orada, dolabın içinde."

Bardağa alıp sürahiden su doldurdu. Denise, onun çok su içmesini istemiyordu. Bunu fark eden genç kız, "Korkma, bir şey olmaz," dedi. "Geceleri sık sık böyle susar, çoğu zaman yataktan kalkıp su içerim."

Kısa bir sessizliğin ardından, "Biliyor musun? On yıldan beri bu evliliği tasarlıyordum," dedi kız. "Henüz kısa etekler giyerken bile Colomban ile nişanlanacağımı düşünürdüm. Sonra durum nasıl değişti ben de bilemiyorum. Burada hep beraber yaşadığımız, hep kapalı kaldığımız, başka eğlence de bilmediğimiz için, ona müstakbel kocam gözüyle baktım. Onu sevdiğimin bile farkında değildim. Ama yine de onun karısı olmak istiyordum, hepsi bu! Bugün onun başka birini sevdiğini ve onunla gideceğini biliyorum artık. Ah, tanrım, yüreğim parçalanıyor! Bu kadar acı çekeceğimi bilmiyordum, anlıyor musun? Baştan ayağa yaralıyım şu an, bu acı beni öldürecek!"

Geneviève'nin gözleri yaşla dolmuştu. Denise de çok duygulanmıştı.

Ona cıyan gözlerle bakarak, "Yengem bir şeylerden şüpheleniyor mu?" diye sordu.

"Evet, annem bazı şeylerin farkında galiba... Babam ise kendi derdinde. Evliliğimizi ertelemekle bana ne kadar acı verdiğini anlamıyor. Annem beni birkaç defa sorguya çekti. Benim böyle zayıflamamdan endişe ediyor. Zaten kendisi de güçlü kuvvetli biri değil. Çoğu zaman: 'Sevgili kızım, seni güçlü kuvvetli biri yapamadım,' diye üzülür dururdu. Bu boş dükkânlarda insan zaten kolay gelişemez. Fakat son zamanlarda aşırı zayıfladığımı daha iyi fark etmiş olmalı. Kollarıma baksanıza, çöp gibi..."

Titreyen elleriyle yeniden sürahiye sarılınca, Denise ona engel olmak istedi.

"Hayır, içim yanıyor, bırak içeyim!" diyerek ısrar etti kız.

Bu sırada Baudu'nün sesi duyuldu. İçinden gelen sese boyun eğen Denise, yere diz çöküp amcasının kızını kucakladı, öperek teselli etmeye çalıştı. Onu, her şeyin düzeleceğine, Colomban ile evleneceğine, sağlığına kavuşacağına, mutlu olacağına inandırmaya çalışıyordu.

Amcasının, "Jean burada, sen de gelsene!" diye seslendiğini duyunca yerinden fırladı.

Gerçekten de Jean gelmişti ve biraz telaşlıydı. Kendisine saatin sekize geldiği söylendiğinde şaşırmıştı. İşten çıkar çıkmaz doğruca buraya gelmişti, nasıl bu kadar geç kalmış olabilirdi ki? Onunla biraz dalga geçtiler. Her halde Vincennes ormanlarına uğrayıp geldiği için yolu biaz uzamış olmalıydı. Delikanlı, ablasına yaklaşarak, "Şimdi de çamaşırcı küçük bir kızla tanıştım," diye fısıldadı. "Araba parasını ödeyemedim. Bana acele yüz metelik lâzım!"

Madam Baudu onu sofraya davet etti. En azından bir tabak çorba içirmeden yeğenini yollamazdı. Geneviève her zaman olduğu gibi yerinde sessizce oturuyor, Colomban ise hafiften uyukluyordu. Akşam saatleri hüzünlü geçiyordu. Baudu amca boş dükkânından yakınıyor, gür sesiyle herkesi bastırıyordu. Odada tek bir gaz lambası yanıyordu. Basık tavanın gölgesi, yeni kazılmış mezardan atılan kürek dolusu kara toprakmış gibi yansıyordu.

Bu görüşmenin üzerinden aylar geçmişti. Hemen her gün birkaç dakikalığına amcasına uğrayan Denise, Geneviève'le konuşarak, onun tasalarını gidermeye çalışıyordu. Fakat, *Kadınların Cenneti* mağazasının büyütülmesinden dolayı Baudu ailesinin üzüntüsü giderek artıyordu. Yeni açılacak cadde için yapılan istimlâk, talihsizliklerinin üstüne tüy diken bir üzüntü kaynağı olmuştu. Neşeli bir saat, umut dolu bir gün geçirmek isteseler, bir yük arabasının ya da bir taş

kırma makinesinin gürültüsü bu arzularının kırılmasına yeterli oluyordu. Bu gürültüden bütün mahalle rahatsızdı. Üç sokakta birden hummalı bir çalışma yapılıyordu. Mimarlar, inşaat alanından mümkün olduğu kadar faydalanarak yolu genişletmeye çalışıyorlardı. Böylece, avluların boşluğunda bile merkezî bir galeri yükseliyordu. Bir kilise kadar geniş olan bu galer, bir şeref kapısından, cephenin tam ortasındaki Neuve-Saint-August caddesine açılıyordu. Binaların temelini kazmak, bodrumlar için yer açmak bir hayli güçtü. Çünkü zemin kazıldıkça lâğım sızıntıları oluyor, topraktan insan kemikleri çıkıyordu. Büyük bir temel çukurunun açılması yakındaki evleri de tehlikeye sokmuştu. Yüz metre derinliğe inen temel çurundan dakikada beş yüz litre su alınması bekleniyordu. Artık birinci kata kadar uzanmış olan duvarlardan yapı iskeleleri ve tahta perdeler yükseliyor, bütün adayı kaplıyordu. Koca koca taşları çıkaran vinçlerin gürültüsü, işçilerin heyamola temposu, kazma kürek sesleri birbirine karışıyordu. Bütün bu gürültüleri asıl bastıran, iş makinelerinin sesleriydi. Bu makineler buharla çalışıyordu ve çıkardıkları tiz sesler sanki havayı deliyordu. En hafif rüzgârda bile toz bulutu yükselerek karşı yapıların duvarlarını bir kar yığını gibi kaplıyordu. Bu duruma üzülen Baudu'ler, her yeri kaplayan amansız toz bulutunun kendi yerlerine de ulaştığını, dükkânlarındaki kumaşları kirlettiğini, yatak örtülerine varıncaya kadar her şeyi berbat ettiğini gördükçe daha derin üzüntülere kapılıyorlardı. Her nefes alışlarında avuç avuç toz yuttuklarını, yuttukları bu toz yüzünden ölebileceklerini düşünüyor, hayatları büsbütün kararıyordu.

Bu inşaat devam ettikçe durum daha da kötüleşecekti. Eylül ayında bitmesi gereken inşaatın vaktinde yetiştirilemeyeceği endişesiyle, işçileri geceleri de çalıştırmaya karar vermişlerdi. Güçlü elektrik lambalarının ışığı altında artık gece gün-

düz çalışılıyordu. İşçi vardiyası birbirini izliyor, kazma, kürek, çekiç, balyoz sesleri hiç durmuyor, ıslık sesleri çıkaran makinelerin gürültüsü kesilmiyordu. Göklere kadar yükselen gürültülerin yanısıra, etrafı yoğun bir inşaatın tozu kaplıyordu. Bu hengâme içinde Baudu'lerin gözüne uyku girmiyor, yataklarında bile rahat edemiyorlardı. Bitkinlikten biraz gözlerini kapatacak olsalar, ayyuka çıkan gürültüler rüyalarını kâbusa çeviriyordu. Pencereye yanaşarak perdeyi biraz araladıklarında, karşılarında duran cehennemî görünümden ürküyorlardı. Kopkoyu karanlık bir fonda ışıl ışıl parlayan *Kadınların Cenneti,* mahallenin yıkımına sebep olan dev bir demir-çelik fırını gibi duruyordu. Koca koca gediklerin açıldığı yarı yükselmiş duvarların ortasına yerleştirilen elektrik lambalarının saçtığı parlak mavimtırak ışıklar gözleri kamaştırıyordu. Yakındaki kilisenin peş peşe vuran saati sabahın ikisini, üçünü dördünü gösteriyor, uykusu kaçan mahallenin huzursuzluğuna, mehtabın ışığıyla daha da büyüyen inşaat alanının gürültüsü ve işçilerin koyu gölgeleri karışıyordu.

Baudu amcanın dedikleri bir bir çıkıyor, mahallenin küçük esnafı darbe üstüne darbe yiyordu. *Kadınların Cenneti*'ne eklenen her yeni reyon, civardaki bir esnafın iflasına sebep oluyordu. Bu yüzden civardaki esnaf kan ağlıyor, felâket gittikçe büyüyor, en eski işletmeler bile ard arda kapanıyordu. Choiseul pasajında iç çamaşırları mağazasını işleten Matmazel Tatin çoktan topu atmıştı. Eldiven satan Quinette'nin de, ancak altı ay dayanabilecek takati kalmıştı. Kürkçü Vanpouille Kardeşler de, mağazalarının bir bölümünü başka bir esnafa devretmek zorunda kalmışlardı. Gaillon sokağındaki Bedor Kardeşler hâlâ ayakta durabiliyorlarsa, bu, bir zamanlar bir köşeye attıkları birikimleri yüzündendi. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, başka yıkımlar da yapılacaktı çevrede. *Paris Malları* bölümü açıldığından

beri, Saint-Roch sokağında oyuncakçı dükkânı işleten Desgniere telaş içindeydi. Kanlı canlı bir adam olan dükkân sahibi, birkaç ay içinde sararıp solmuştu. Mobilya alanındaki işler de iyi gitmiyordu. Saint-Anne pasajında mağazaları bulunan Piot ile Rivoire'ın canları çok sıkkındı. Bir beyin kanamasının oyuncakçıyı götürmesinden endişe ediliyordu, zira Bonheur'ün her ürünü yüzde otuz indirimle satması onu çileden çıkarıyordu. Mobilyacılar, tuhafiyecilerin masa, dolap, sandalye gibi şeyler satmalarına kızıyorlardı. Reyonları ünlü olmakla beraber, onların da bir hayli müşteri kayıpları vardı. Her şey bitmiş, küçük esnafa, boyun eğmekten başka seçenek kalmamıştı. İflaslar peş peşe gelecek gibi görünüyordu. Gün gelecek bütün esnaf tek tek kepek indirmek zorunda kalacak, semtte Bonheur'den başka mağaza kalmayacaktı.

Sabah mağazaya girip akşam çıkan bin kişilik memur kadrosu Gaillon Meydanı'nı doldurmaktaydı. Öylesine uzun bir kuyruk oluşturuyorlardı ki, mahallenin çocukları bir alay geçidini seyreder gibi onları seyrediyorlardı. Kaldırımlardan geçişleri on dakikayı buluyordu. Dükkânlarının eşiğinde durup müşteri bekleyen zavallı esnaflar ise, gündeliklerini nasıl ödeyeceklerini bilmedikleri tezgâhtarlarının işlerine son vermeyi düşünüyorlardı. Büyük mağazanın dillere destan olan şu kırk milyonluk cirosu mahallede büyük yankı uyandırmıştı. Bu durum insanlarda bir yandan hayranlık, öte yandan öfke uyandırıyordu ve mahallenin dilinden düşmüyordu. Kırk milyon ciro! Dile kolaydı... Ancak bir devletin bütçesi bu kadar büyük olabilirdi. Bu rakama her halde vergiler (ödenmişse tabii) de dahil olmalıydı. Böylesine ciro yapan bir müessese yüzde dört kârla yetinebilir miydi? Mouret'in beş yüz bin franklık ilk serveti, her yılki kârların eklenmesiyle, dört milyonluk bir seviyeye ulaşmıştı.

Yemeklerini henüz yemişlerdi ve Robineau bir yandan Denise'in gözleri önünde bu hesapları yaparken, bir yandan da önündeki boş tabağa bakıyordu. Mouret'in sermayesinin sürekli artması, yeni ticaret sisteminin kudretini de gösteriyordu. Büyük balığın küçük balığı yutması tam da böyle bir şey olmalı diye düşündü Denise. Bunu anlamak istemeyen tek kişi Bourras idi. Adam, inadım inat diye tutturmuştu ve ona göre, bu işler sadece bir yığın eşkıyanın marifetinden ibaretti! Hepsi yalan söylüyordu ve bu devler su başlarını tutmuş, küçüklere göz açtırmıyorlardı.

Eski Elbeuf'ün geleneklerini hiçbir şekilde değiştirmek istemeyen Baudu'ler bile, çılgınca bir inatla bu duruma karşı rekabet etmek niyetindeydi. Mademki müşterileri yoktu, simsarlara başvuracaklardı. O sıralar Paris piyasalarında ünlü bir simsardan bahsediliyordu. Büyük terzilerle ilişkisi olan bu simsar, kumaş ve fanila satan dükkânları dolaşarak onları kurtarmaya çalışan önemli bir şahsiyet olarak görülüyordu. Baudu ile pazarlık edip anlaşmasına rağmen, sonradan Croix-de-Petit-Champs caddesindeki Matignon adlı işletmeyle iş yaparak onu satmıştı. Bu duruma çok üzülen Baudu, üç simsara para kaptırmıştı. Sonunda namuslu birini bulmuştu ama onunla da kazançlı bir iş yapamamıştı. Böylece ağır ağır can çekişiyor, yavaş yavaş ölüme sürükleniyordu. İşler azalıyor, müşteriler bir bir kaybediliyordu. O güne kadar elde avuçtakilerle geçinmişlerdi; ama şimdi harç borçla geçinmek zorunda kalıyorlardı. Aralık ayında ödemesi gereken senetlerinin çokluğu karşısında dehşete kapılan Baudu büyük bir fedakârlığa katlanarak, ihtiyarlığında başını sokmak için elinde tuttuğu Rambouillet'deki yazlık evini satmak zorunda kaldı. Sürekli tamirat yüzünden bu ev aslında kendisine çok pahalıya mal oluyordu. Bir ara kiraya vermiş, fakat dolandırıcı eşkıyalar kira bedelini ödemeden sırra kadem

basmışlardı. Yazlığı satması ihtiyar adamın bütün hayallerini söndürmüş, çok sevdiği bir dostunu yitirmiş gibi yüreğini sızlatmıştı. Kendisine iki yüz bin franga mal olan evi ancak yetmiş bine satabilmişti. Komşusu olan Lhomme'lar, çiftliklerini geliştirmek için böyle bir teklifte bulunmuşlar o da kabul etmişti. Bu kayba rağmen, Baudu kendini yine de şanslı sayıyordu. Bu para ile bir süre daha idare edebilirlerdi. Bütün kayıplara rağmen mücadeleden vazgeçmiyor, sabır ve titizlikle bekleyip bir sonuç almayı umuyordu.

Lhomme'lar, parayı verdikleri Pazar günü "Eski Elbeuf"te akşam yemeğine kalmışlardı. Önce Madam Aurelie geldi. Öğleden sonraları evinde müzik yapmak alışkanlığı olan Lhomme geç kalmıştı. Albert de çağrıyı kabul etmişti, fakat o da henüz ortalıkta yoktu. Zahmetli bir akşam olmuştu. Havasız, daracık yemek odasında yemek yemeye alışkın olan Baudu'ler, misafirlerinin getirdiği dış atmosferden pek hoşnut kalmamışlardı. Lhomme'lar ise bir aile birliği göstermediklerinden, başıboş yaşamasını seven aile havası yaratmışlardı. Bu ailenin fertleri kendi bildikleri gibi yaşarlardı. Madam Aurelie'nin buyurgan tavırlarından alınan Geneviève, yemek boyunca ağzını açmadı. Colomban ise, bu müthiş kadının Clara üzerinde hâkimiyet kurmuş olduğunu düşünerek, ona hayran hayran bakıyordu.

Baudu, yatmadan önce odasında bir süre gezinip durdu. Karısı yatağa çoktan girmişti bile... Dışarda ılık, tatlı bir hava vardı. Pencerenin kapalı olmasına rağmen, iş makinelerinin gürültüsü duyuluyordu. Baudu nihayet ağzını açarak, "Ne düşündüm, biliyor musun Elisabeth?" dedi. "Şu Lhomme ailesinin çok kazanıyor olduğunu biliyorum. Ama ben yine de onların yerinde olmak istemezdim. İşlerinde başarılı oldukları bir gerçek. Kadın, yalnız bu yıl için yirmi bin frank kazanmış. Evimi de zaten bu parayla aldı... Evet, evim elden gitti, ama

hiç olmazsa ben onun kocası gibi evde müzik yapıp, karımın başkalarıyla kapı kapı gezmesine izin vermiyorum. Bilmem anlatabildim mi? Böyle kimseler mutlu olamazlar..."

Yüreği yanıyordu. Evini aldıkları için hayalleri yıkılan ihtiyar adamın içinde onlara karşı bir hınç vardı. Yatağına yaklaştıkça hırsla el kol hareketleri yapıyor, karısına doğru eğiliyor, bir an sessiz kaldıktan sonra pencere önüne giderek, dışarının şantiye gürültüsünü dinliyordu. Eski yakınmalarını tekrarlıyor, şu umutsuzluk dolu modern zamanların acılarından kahroluyor, bu yüzden kendini yiyip bitiriyordu. Böyle şey görülmüş müydü? Ciğeri beş para etmeyen insanlar büyük paralar kazanırlarken, büyük yetenekler yerlerde sürünüyorlardı. Veznedarlar patronlarının mallarını satın alıyorlardı. Demek ki artık her şey ters yüz olmuştu. Ailenin de bir anlamı kalmamıştı. Evinde, sıcak ocağının önünde çorbasını kaşıklamak varken, insanlar otellerde kalıyorlardı...

Sonunda sözlerlerini, Albert denen şu delikanlının gelecekte kaldırım yosmalarıyla çiftliğin altından girip üstünden çıkacağı kehanetiyle özetledi.

Madam Baudu, başı yastıkta kocasını dinliyordu. Kadının yüzü, yastık kılıfının bezinden daha solgun görünüyordu.

"Parayı verdiler mi?" diye sordu.

Baudu bir süre cevap vermedi. Birkaç saniye yere baktıktan sonra, "Evet, verdiler," dedi. "Onların parası da diğerlerininki gibi değerli. Bu parayla dükkânımı kalkındırabilseydim, ne güzel olurdu! Ah, bu kadar yaşlı, bu kadar ihtiyar olmasaydım!"

Uzun bir sessizlik oldu. Kumaş taciri boş hayallere dalmıştı. Kadın ise gözlerini tavana dikmişti. Başını yastıktan kaldırmadan, "Son günlerde kızımızın hali hiç dikkatini çekti mi?" diye sordu.

"Hayır," dedi adam.

"Onun halini pekiyi görmüyorum. Çok zayıfladı, sararıp soldu... Bir derdi var galiba."

Karısının yatağına yaklaşan Baudu şaşkın görünüyordu. "Öyle mi, neden acaba? Hastaysa bize neden söylemiyor? Yarın bir doktor çağıralım."

Madam Baudu hâlâ yatağında kıpırdamadan duruyordu. "Bana kalırsa," dedi, "şu evlenme işini bir halletsek fena olmayacak."

Adam karısına baktı, sonra tekrar odayı arşınlamaya başladı. Kafasında bazı kuşkular vardı. Kızının üzülmesi onu da üzüyordu. Demek ki kızı, daha fazla bekleyemeyecek kadar tutkundu Colomban'a. Bu da başka bir dertti. Baudu biraz sarsılmıştı; çünkü onun bu evlilikle ilgili bambaşka tasarıları vardı. Bugünün şartlarında evlenmelernin iyi sonuç vereceğini düşünmüyordu. Bu yüzden de, bazı endişeleri vardı.

"Peki," dedi sonunda. "Yarın Colomban ile konuşurum."

Başka bir şey söylemeden odada gezinmesini sürdürdü. Kısa bir süre sonra karısının gözleri kapandı. Kadın, kireç gibi bembeyaz çehresiyle sanki ölüm uykusuna dalmıştı. Adam hâlâ odayı arşınlıyordu. Yatağa girmeden önce pencereye yaklaşıp perdeleri araladı. Sokağın karşı tarafına bir göz attı. İnşaat alanındaki eski Duvillard Oteli'nin camsız pencereleri koca mazgal delikleri gibi görünüyordu. Elektrik lambalarının ışığı altında çalışan işçileri görmek de mümkündü.

Sabah olur olmaz Baudu, Colomban'ı birinci kattaki odaya götürdü. Ona ne söyleyeceğini bir gece öncesinden hazırlamıştı.

"Evladım," dedi, "sen de biliyorsun, Rambouillet'deki evimi sattım. Bu, bizim işlere yeni bir atılım sağlayacak. Fakat daha önce seninle de bir konuşayım istedim."

Delikanlı bu sözlerden ürkmüşe benziyordu. Sersemlemiş gibi biraz bekledi. Geniş yüzünde küçük gözleri kırpışmış, ağzı açık kalmıştı. Çok endişeli olduğu her halinden anlaşılıyordu.

"Beni iyi dinle!" diye sözlerine devam etti Baudu. "Hauchecorne Baba bana bu dükkânı devrettiğinde, işler iyi gidiyordu. O da, yıllar önce bu dükkânı kayın pederi Finet'den devralmıştı. O zaman da işler iyi gidiyormuş. Bu konuda ne düşündüğümü sen de bilirsin. Aileden kalma bu dükkânı harap durumda çocuklarıma bırakırsam içim rahat etmez. Bu yüzden, kızım Geneviève ile evlenmenizi bugüne kadar geciktirdim. Evet, inat edip direndim. Eski refaha kavuşacağımızı sanıyordum. Muhasebe defterini sana uzatırken: 'Bak Colomban, dükkânı benim devraldığım yıl şu kadar kumaş satılmıştı; şimdi sana devrederken on bin, ya da yirmi bin franklık bir ciro ile ayrılıyorum,' demek istemiştim. Bu ahdımı yerine getirmek için bugüne kadar bekledim. Dükkânımı işletirken zararda olmadığımı ispat etmek en doğal hakkımdır, değil mi? Aksi halde sizlerin hakkına tecavüz etmiş sayardım kendimi."

Heyecandan konuşamıyordu. Kendini toparlamak için burnunu sildi.

"Sen bir şey söylemiyorsun," dedi.

Colomban'ın söyleyecek bir sözü yoktu; o yüzden susuyor, başını sallamaktan başka bir şey yapmıyordu. Kuşku içinde bekliyordu. Patronun ne demek istediğini anlamıştı. Artık fazla geciktirmeden nikâhın kıyılmasını önerecekti. Bunu artık reddedemezdi. Bu gücü asla gösteremezdi. Ya öteki kadın! Geceleri düşlerine giren, benliğini alev alev yakan öteki kadın! Colomban onun ateşiyle delicesine yanıyor, bedenindeki ateşi söndürebilmek için kendini taşlara vuruyordu.

Baudu, "İşte, bugün bizi kurtaracak paraya kavuştuk," diyerek sözlerini sürdürdü. "Durum gün geçtikçe kötüye gidiyordu. Belki de son bir çaba gerekecekti... Neyse, sana bir haber vereyim dedim. Bütün tehlikeyi göze alarak, son bir atılım daha yapacağım. Kaybedersek sonumuz geldi demektir. Evlenmeniz biraz daha ertelenmiş olacak. Çünkü bu kavgaya sizi yalnız başınıza atamam..."

Colomban rahatlamıştı. Titreyen bacaklarıyla bir sandalyeye çöktü. Sevincini belli etmekten çekiniyordu. Başını eğip ellerini dizlerine dayadı.

Baudu, "Sen hâlâ bir şey söylemeyecek misin? diye tekrar sordu.

Gerçekten bir şey söylemiyordu delikanlı. Söyleyecek bir söz bulamıyordu çünkü.

"Bunun seni üzeceğini biliyordum," dedi yavaş bir sesle Baudu. "Biraz cesur ol, kendini toparla... Böyle ezik durma. Benim durumumu anlamaya çalış. Boynunuza ağır bir yük asabilir miydim ben? Hemen evlenmenizi isteseydim, size hazır bir iş bırakacak yerde, belki de bir iflâsla karşı karşıya gelmenize sebep olurdum. Aslında en büyük arzum kızım ile mutlu olmanızdır. Bunun içindir ki, vicdanımın sesine asla karşı gelmedim."

Baudu konuşmalar uzun süre böyle devam etti. Bazan birbirini tutmaz sözler arasında bocalayıp durdu. Ne düşündüğünün tam anlaşılması ve kendisine güçlük çıkarılmaması için çırpınıyordu. Madem ki kızıyla beraber dükkânını da verecekti, her ikisini de iyi durumda vermeliydi. Damadına borç bırakmak istemiyordu. Artık yorulmuştu. Omuzlarındaki ağır yükün altında eziliyordu. Kekeleyen sesinde yalvarışlar seziliyordu. Dudaklarından dökülen kelimeler birbirine karışıyordu. Colomban'dan bir atılım, yürekten bir haykırış gelmedi.

"Yaşlıların gençler kadar ateşli olmadığını bilirim, bu çok doğal," diye mırıldandı Baudu. "Gençler kolay parlar, onların kanı kaynar. Ama hayır, benden bunu bekleme, yapamam. İşte sana şeref sözü! Bunu yapacak olursam, gün gelir beni ayıplarsınız!"

Adam sözlerini bitirdi. Genç adam sessizce başını eğiyordu; üçüncü kez sordu, "Sen bir şey söylemeyecek misin?"

Colomban, yaşlı adamın yüzüne bakmadan, "Söylenecek bir şey yok, ne diyebilirim ki?" diye cevap verdi sonunda. "Dükkânın sahibi sizsiniz; hepimizden daha akıllı, daha bilgilisiniz... Mademki böyle uygun gördünüz, biz de bekleriz. Daha makul olmaya çalışırız."

Artık her şey bitmişti. Aslında Baudu bu konuşmalardan bambaşka bir sonuç bekliyordu. Delikanlının kollarını açarak, "Baba, artık sen dinlen, şimdi mücadele sırası bize geldi. Dükkânı olduğu gibi bize bırak. Onu kurtarmak, onurumuzu kurtarmak olsun! Bir mucize yaratır bu işin altından kalkarız," demesini umuyordu.

Başını kaldırıp Colomban'a baktı. Yıllardır yetiştirdiği gencin başka bir tasarısı olabileceğini düşünmüyordu bile. Adamın hastalık derecesindeki dürüstlük tutkusu depreşmişti yine. Aklı başındaki bu çocuğun hakkı vardı. Ticarette duygusallığa yer yoktu, ancak kâr vardı.

"Gel, sarıl bana evladım," diyerek işi tatlıya bağlamak istiyordu. "Sen akıllı bir çocuksun. Artık karar verdik; bir yıl sonra nikâhınızı kıyarız. Her şeyden önce ciddî konuları düşünmeliyiz."

Akşam olup Madam Baudu görüşmenin sonucunu sorunca, Baudu yine eski inadına dönüp, mücadeleyi bırakmayacağını, sonuna kadar direneceğini söyledi. Colomban'ı överek göklere çıkardı. Güvenilir bir delikanlıydı o, sağlam düşünceleri de vardı. Onu kendisi yetiştirmiş, sağlam karak-

terinin oluşumunda rol oynamıştı. Kendi ilkelerine göre yetiştirdiği bu genç adam, Bonheur'ün tezgâhtarları gibi müşterilerle lâubalî olmaz, kadınlara sırnaşmazdı. Hayır, o temiz aile çocuğu, dürüst, sağlam bir gençti. Satışlarla, borsada oyun oynayanlar gibi oynamazdı.

Madam Baudu, "Peki, nikâh ne zaman?" diye sordu.

"İleride... Hele işlerimi bir düzene sokayım..."

Kadın bir süre sustu. Sonra sakin bir sesle, "Kızımız nerdeyse ölecek!" dedi.

Baudu kızdı, ama kendini tutmaya çalıştı. Hep böyle üzmeleri halinde ilk ölenin kendisi olacağını söyledi. Kabahat onlarda değildi. O, kızını çok severdi, gereğinde kızı için canını verirdi. Ancak kötü giden işlerini düzeltmesi gerekiyordu. Geneviève biraz makul olmalı, dükkânda yapılması gereken mal sayımına kadar beklemeliydi. Hay aksi şeytan! Colomban buhar olup uçacak değildi ya!

"İnanılır gibi değil," dedi. "O kadar iyi yetiştirdiğimiz bir kız..."

Madam Baudu sözlerini tamamlamadı. Kızının kıskançlıktan için için eridiğini hissediyordu. Fakat kocasına bunun sözünü etmedi. Garip, çekingen bir kadındı; bu yüzden bazı konuları kocasına hiç açmazdı. Karısının sustuğunu gören Baudu, yumruklarını sıkarak öfkesini bu kez boşluğa, şantiyeye doğru yöneltti. O gece dışarıda yapı iskeleleri kuruluyor, çekiç ve tokmak sesleri kulakları tırmalıyordu.

Denise, yeniden *Kadınların Cenneti*'nde çalışmaya karar vermişti. Robineau'nun işlerinin iyi gitmediğini, işçi çıkarmak zorunda kalacağını bilmesine rağmen bunu kendisine bildirmediğinin farkındaydı. Biraz daha direnebilmeleri için karı-kocanın yalnız çalışmaları gerekiyordu. Gaujean kredileri uzatmaya devam ediyor, onların yeni sermaye bulabil-

melri için bile yardımı dokunuyordu. Ne var ki, Robineau'lar geleceklerinden endişe ediyorlar, daha düzenli, daha tutumlu olmak istiyorlardı. Denise, son iki haftadır onların kendisine karşı çekingen davrandıklarını fark etmişti. Sonunda başka bir yerde iş bulduğunu kendisi açıklamak zorunda kaldı. Herkes rahatlamıştı. Madam Robineau çok duygulanmıştı, heyecanla Denise'i kucakladı. Onu hiçbir zaman unutmayacağına dair yeminler etti. Fakat Denise *Kadınların Cenneti*'ne döneceğini söyleyince, Robineau birden sarardı. Kızgın bir ses tonuyla, "Haklısınız!" diye tepki göserdi.

Bu haberi ihtiyar Bourras'a vermek daha kolay olmadı. Denise, bu haberi ona da verip izin alması gerektiğini düşünmüştü. Çünkü odasını boşaltıp yine mağazada yatacaktı. Genç kız korkudan titriyordu. Kara günlerinde yardımına koşan Bourras'a karşı derin bir minnettarlık duyuyordu. Bitişikteki inşaatın gürültüsü nedeniyle Bourras dükkânının kepengini bile açmıyordu. Kazma-kürek darbeleri dükkânının duvarlarını sarsıyor, çekiç-tokmak darbeleri dükkândaki her şeyi sallayıp duruyordu. Bu yıkım ortasında direnen küçücük kulübenin her an çökebileceği bile bekleniyordu. İşin en kötüsü de şuydu: İnşaatta görevli mimar, mağazadaki reyonları eski Duvillard otelinin girişine bağlamak üzere, arada kalan Bourras'ın küçük evinin altından bir geçitin açılmasını öngörmüş ve bir kazı yaptırmıştı. Mouret'nin şirketi, satın aldığı evin onarım çalışmalarına yardım için önceden yazılı bir sözleşme hazırlatmıştı. Bir sabah işçiler kazma-kürek Bourras'ın kapısına dayandılar. İhtiyar adama nerdeyse kahrından inme gelecekti. Onu her yönüyle kuşatıp boğmağa çalışmaları yetmiyormuş gibi, bir de ayaklarının altındaki toprağı mı kazacaklardı? Kapısına dayanan işçileri kovvan Bourras, Mouret'nin şirketi'ne karşı dava da açmıştı. Onarım çalışmalarına o da 'evet' diyordu, ama bunların yaptığı onarım değil, mak-

yaj çalışmasıydı. Mahallede kimse doğru dürüst bir şey bilmemekle beraber, yine de herkes davayı Mouret'nin kazanacağını umuyor, onun yanında yer alıyordu. Dava uzun sürebilirdi; bu düellonun sonucunu herkes merakla bekliyordu.

Denise, dükkânından ayrılmak için Bourras'dan izin isteyeceği gün, onu avukatından dönerken yolda yakaladı. Genç kızı gören yaşlı adam, "Olacak şey değil!" diye söylenmeye başladı. "Şimdi de evin sağlam olmadığını ileri sürüyorlar. Yok, temelleri sağlamlaştırmalıymış, yok destek payandaları konulmalıymış, daha neler... Aylardır lânet makineleriyle evimi sarstıkları yetmiyormuş gibi, şimdi de başıma bunu çıkardılar. Evim çökerse onlardan bilirim..."

Genç kız, Bourras'a, artık dükkânından ayrılacağını, bin frank aylıkla *Kadınların Cenneti*'nde iş bulduğunu sıkılarak bildirdi. Bunun üzerine heyecanlanan yaşlı adam, buruşuk, titrek ellerini havaya kaldırarak yalvarırcasına, "Sen de mi, sen de mi?" diye kekeledi. "Artık tek başıma kalıyorum, öyle mi, yapayalnızım!"

Çaresiz ihtiyar, olduğu yerde çöküp kalmıştı. Kısa bir sessizlikten sonra, "Ya çocuk ne olacak?" dedi.

"Onu yine Madam Gras'ın yanına bırakırım," diye cevap verdi Denise. "Madam Gras onu çok seviyor."

Yeniden bir sessizlik oldu. Denise onun sinirlenmesini, masayı yumruklamasını bekliyordu. Felâketin altında ezilen yaşlı adamın durumuna çok üzülüyordu.

Bourras yavaş yavaş kendine geldi, "Bin frank! Bu kadar para reddedilemez. Durma, git!" dedi. "Evet, ben yalnız kalacağım, ama şunu bilesin, onlara boyun eğmeyecek biri varsa, o da ben olacağım! Onlara şunu da bildir, davayı kazanacak olan benim! Sırtımdaki gömleğimi satmak zorunda kalsam bile davamı kazanacağım."

Denise, Robineau'lardan ancak ay sonunda ayrılacaktı. Mouret'yi tekrar görmüş, her şeyi yoluna koymuştu. Bir akşam odasına çıkarken, kapıda Deloche ile karşılaştı. Delikanlı onun yolunu gözlüyordu, geçitte durdurdu. Genç adamın mutlu bir hali vardı. Müjdeyi almıştı. Bütün mağazada konuşulan bir konu vardı. Neşeli bir tarzda, "Biliyor musunuz, hazır giyimdeki kadınların suratlarından düşen bin parça!" diye söze girerek, mağazada olup bitenleri genç kıza anlatmaya başladı.

Bir ara sustu, sonra, "Ha, bu arada şunu da sorayım, Clara Prunaire'i hatırladınız mı? Söylendiğine göre patron onunla... şey işte, anlarsınız ya..." diye devam etti.

Denise'in benzi atmıştı.

"Mösyö Mouret mi?..." diye sordu.

Delikanlı kızardı. "Evet, meğer ne zevksiz biriymiş, değil mi?" dedi. "At suratlı bir kadın! Geçen yıl kırıştırdığı çamaşırcı kız hiç değilse bir parça hoştu. Neyse, bize ne, onun bileceği şey..."

Odasına giren Denise bayılacak gibiydi. Merdivenleri hızlı çıkmaktan yorulmuş olmalıydı. Pencereye dayanıp dışarı bakarken Valogne'u hatırladı. Issız sokağı, yosunlu kaldırım taşlarını andı. Orada olmak, taşranın rahat ve huzurlu havasını solumak için can atıyordu. Paris'i artık sevmiyordu; özellikle de *Kadınların Cenneti*'nden nefret ediyordu. Deloche'un anlattıklarından sonra, tanımlayamadığı bir acıyla yüreği sızlıyordu. Pencereden çekilip ağlamaya başladı. Uzun uzun ağladı. Hayat zordu, ona yeniden cesaretle sarılmak gerekiyordu.

Ertesi günün öğle yemeğinde Robineau'nun yolladığı bir siparişi almak için Eski Elbeuf'ün önünden geçerken, dükkânın kapısını açık olduğunu görüp içeri girdi. Colomban'ı dükkânda yalnızdı. Dipteki küçük salondan gelen çatal-bıçak seslerinden, Baudu'lerin yemekte oldukları anlaşılıyordu.

Tezgâhtar, "İçeri buyurun," dedi. "Onlar yemekteler."

Denise, susması için işaret yapıp onu bir köşeye çekti. "Sizinle konuşmak istiyorum," dedi. "Ne kadar kalpsizmişsiniz. Geneviève'in sizi ne kadar sevdiğini, bu yüzden ölmek üzere olduğunu hâlâ anlayamadınız mı?"

Genç kız heyecandan titriyordu. Bir akşam önceki duyguları onu yeniden sarsmıştı. Delikanlı, bu ani atak karşısında ne yapacağını, ne diyeceğini bilemiyordu. Ağzından tek söz çıkmıyordu.

"Beni dinleyin!" dedi Denise. "Geneviève sizin başka birini sevdiğinizi biliyor. Bunu bana söylerken kollarıma atılıp ağladı. Gerçekten de çok kadar perişandı. Ah, zavallı yavrucak, üstelik çok da zayıflamış. O küçücük kolları çöp gibi olmuş, bunu görmüyor musunuz? Şimdi söyleyin bakalım, onun ölümüne razı mı olacaksınız? Böyle bir şeyi kabul etmezsiniz herhalde, değil mi?"

Colomban da perişan durumdaydı. Toparlanmaya çalışarak, "Fakat hasta değil, o kadar abartmayın! Ben bir şey fark etmedim. Babası evlenmemizi istiyor..." diyebildi sonunda.

İyice öfkelenen Denise, sert bir sesle ona, yalan söylediğini, kendisinin böyle yalanlara kanmayacağını belirtti. Delikanlının ısrarı üzerine amcasının bir karar vereceğini biliyordu. Colomban'ın şaşkınlığına gelince, söyledikleri yalan değildi. O, Geneviève'in yavaş yavaş can çekişmekte olduğunun farkında bile değildi. Bu açıklama genç adam için hiç de hoş olmamıştı. Bir şeyin farkına varmadıkça kendisini suçlu hissetmiyordu.

Denise tekrar söze girerek, "Öyle bir kız için değer mi? Beş para etmeyen bir kız için!" diye sordu. "Onun kimi sevdiğinizden haberiniz bile yok. Bugüne kadar sizi üzmek istemedim. Sorularınıza cevap vermekten sürekli olarak kaçındım. Ama şimdi onun ne mal olduğunu bilmenizi isterim.

Evet, o herkesle yatıp kalkan bir orta malıdır... Sizinle de dalga geçiyor. Asla sizin olmaz ya da diğerleriyle olduğu gibi, sizinle de gelip geçici bir ilişkisi olabilir, o kadar..."

Sapsarı kesilen Colomban, sadece onu dinlemekle yetindi. Denise'in haykırırcasına ve öfkeyle söylediklerini dinledikten sonra dudakları titremeye başladı. Kendini kaybeden Denise, karşısındakini özellikle üzmek istiyormuş gibi söylenip duruyordu. Hızını alamamıştı, son bir gayretle, "Mösyö Mouret ile olan ilişkisini de duymuşsunuzdur her halde?" dedi. "Eğer duymadıysanız benden duyun!"

Sesi boğuk çıkmaya başlamış, o da Colomban kadar sararmıştı. Bir süre birbirlerine baktılar.

Sonra Colomban kekeleyerek, "Onu seviyorum," dedi.

Denise utandı. Onunla neden böyle konuşmuştu? Kendisini ilgilendiren ne vardı? Sessizce başını önüne eğdi. Şu, "seviyorum" denilen söz ta uzaklardan gelen çan sesi gibi yüreğinde yankılanıyordu. Belki de Colomban'ın hakkı vardı. Böylesi bir durumda bir başkasıyla evlenemezdi.

Başını arkya çevirince, yemek salonunun eşiğinde duran Geneviève'i fark ederek delikanlıya dönüp, "Susun!" dedi.

Ne yazık ki biraz geç kalınmıştı. Geneviève tüm konuşulanları duymuş olmalıydı. Yüzünde hiç renk kalmamıştı. Tam o sırada içeriye bir müşteri girdi. Gelen, Madam Bourdelais idi. Sağlam mallar bulduğu için Eski Elbeuf'ten ayrılmıyordu. Bir süreden beri modayı izleyen Madam de Roves alışverişini Bonheur'den yapıyordu. Madam Marty ise, artık Bonheur'e uğramıyor, karşı taraftaki vitrinleri izlemeyi tercih ediyordu. Geneviève, güçlükle birkaç adım ilerleyerek genç kadını karşıladı. Takatsiz bir sesle, "Madamın bir isteği mi var?" diye sordu.

Madam Bourdelais fanilalık kumaşları görmek istiyordu. Colomban rafların birinden bir top kumaş indirdi. Geneviève kadına kumaşı gösterdi. Her ikisi de buz gibi soğumuş

elleriyle tezgâhın ardında yan yana duruyorlardı. Bu sırada yemek odasında bulunan Baudu ve karısı da çıktılar. Madam Baudu kasaya geçip oturdu. Baudu, satışa karışmıyordu. Yeğenini gülümseyerek karşıladı, ayakta durmuş Madam Baudu'ya bakıyordu.

Madam Bourdelais kumaşları inceledikten sonra, "Bu pek hoşuma gitmedi," dedi. "Daha sağlamı yok mu, bir de ona bakayım."

Colomban başka bir top indirdi. Bir sessizlik oldu. Madam Bourdelais dikkatle kumaşı inceliyordu.

"Bunun metresi kaça?" diye sordu.

"Altı frank, Madam," dedi Geneviève.

Kadın birden kafasını kaldırdı.

"Altı frank mı? Bunun aynısını karşıda beş franga veriyorlar."

Baudu'nün yüzü gerildi. Nazik bir davranışla araya girerek, "her halde Madam yanılıyorlar," dedi. Aslında bu kumaşın metresi altı buçuk franktı. Beş franga satılması imkânsızdı. Her halde kalite farkı olmalıydı.

Kadın her şeyi bilen inatçı bir burjuva gibi direnerek, "Hayır, hayır," dedi. "Aynı kumaş, aynı kalite, belki de daha sağlam."

Tartışma tatsız bir hal almıştı. Yüzü sararmış olan Baudu, gülümseyişini bırakmamak için kendini zorluyordu. Zaten Bonheur'e olan hıncı boğazını kurutuyordu.

"Bana bir kolaylık göstermelisiniz," diyordu Madam Bourdelais. "Yoksa ben de gider başkaları gibi karşıdan alırım."

Kadının bu sözü üzerine Baudu'nün tepesi attı. Yıllardır içinde biriken hıncını bir çırpıda dışarı atar gibi, "Giderseniz gidin!" dedi yüksek sesle.

Yaralandığını hisseden Madam Bourdelais hiddetle fırladı. Arkasına bakmadan, "Evet, gidiyorum Mösyö!" dedi.

Patronun öfkesi oradakileri şaşırtmıştı. Baudu'nün kendisi bile yaptıklarına şaşırmış nefes nefese kalmıştı. Uzun zamandır biriken hıncın patlamasıyla bu sözü bilinçli söylemişti. Caddenin karşısına geçmekte olan Madam Bourdelais'yi durgun gözlerle izlediler. Kadın sanki dükkânın bütün servetini yüklemiş gibi sakin adımlarla yürüyordu. Bonheur'ün yüksek kapısından içeri girip kalabalığa karıştığını gördüklerinde hepsinin yüreğinde bir şeyler kopmuş gibiydi.

Baudu, "İşte, bir müşterimizi daha koparıp aldılar," dedi. Sonra Denise'e döndü. Onun da Bonheur'de çalışmak istediğini biliyordu:

"Seni de aldılar," dedi. "Sana kızdığımı sanma. Adamların paraları var ki, düdükleri ötüyor!"

O esnada Denise, nişanlısı Colomban'la konuştuklarını duymadığını umarak, amcakızı Geneviève'in kulağına eğilip, "Seni seviyor, biraz daha neşeli ol!" diye fısıldadı.

Genç kız, hıçkırmamak için kendini zorlayarak, "Neden yalan söylüyorsun? dedi. "Baksana, kendini asla tutamıyor, sürekli oraya bakıyor. Biliyorum, benden onu da çaldılar..."

Annesinin durduğu kasanın yanındaki küçük sıraya oturdu. Kadın, kızının yediği yeni darbenin farkına varmış olacak ki, önce Colomban'a baktı, sonra kafasını Bonheur'e doğru çevirdi. Evet, Bonheur'ün onlardan her şeyi çaldığı bir gerçekti. Babanın bütün mal varlığını, ananın can çekişen kızını, kızının on yıldır beklediği kocasını...

Bu ailenin mutsuzluğu karşısında yüreği burkulan Denise bir an için kendinden utandı. Daha kötüsünün olacağından endişeleniyordu. O uğursuz makineye elini uzatmakla, bu zavallı ailenin perişan edilmesine ister istemez kendisi de mi katkıda bulunmuştu? Yoksa kendisi de, karşı gelinmez bir gücün etkisi altında mıydı?

Baudu, cesaretli görünmeye çalışarak, "Bir müşteri kaybettik diye ölecek değiliz ya! Müşterinin biri gider, değeri gelir... Bir kapı kapanırsa diğeri açılır. Bak Denise, tam yetmiş bin frangım var. Bu para senin Mouret'nin uykularını kaçırmaya yeter," dedi. Sonra diğerlerine dönerek, "Ne diye böyle somurtup duruyorsunuz?" diye çıkıştı.

Bütün aile gözünü koca devin üzerine dikmiş, başlarına gelen felâkleti düşünüyordu. İnşaat alanındaki işler bitmek üzereydi. İskeleler sökülmüş, koca yapının bütün cephesi meydana çıkmıştı. Geniş parlak camları, beyaz duvarlarıyla aydınlık bir ışık saçıyordu. Mağaza görevlileri, kaldırımın önünde sıralanmış arabaları doldurmak için koşturup duruyorlardı. Arabaların üzerindeki sarı-kırmızı panolara vuran güneşin göz kamaştıran parıltısı Eski Babeuf'ün içine kadar yansıyordu. Soylu beyler gibi siyahlar giyinmiş olan arabacılar, atların kısacık dizginlerini tutarak ilerliyorlardı. Arabalar doldurulurken çıkan sesler bile küçük dükkânları sarsmaya yetiyordu. Tıka basa doldurulan arabalar sarsıla sarsıla yola koyuluyorlardı.

Günde iki kez gözlerinin önünden geçen bu zafer alayı karşısında Baudu'lerin canı sıkılmıştı. Düşüp bayılmamak için kendini zor tutan baba, bu kadar malın nereye gönderildiğini merak ediyordu. Kızının acısıyla yüreği yanan anne ise, nemli gözlerle bakınıp duruyordu.

IX

Yaz mevsimi yeniliklerini tanıtmak amacıyla *Kadınların Cenneti*'nde düzenlenecek ve tam üç gün sürecek olan sergi, on dört Mart Pazartesi günü yeni mağazaların açılmasıyla birlikte başlayacaktı. Dışarıda sert bir rüzgâr esiyordu. Yayaların çoğu, kışın geri geldiğini düşünüp şaşkınlıkla paltolarının yakalarını kaldırarak hızlı adımlarla ilerliyorlardı. Çevredeki küçük dükkânlarda da büyük bir telaş vardı. Yoldan geçen solgun yüzler vitrinlere bakınırken, küçük esnaf, Neuve-Saint-Augustin caddesine açılan şeref kapısının önünde sıralanan ilk arabaları saymakla meşguldü. Kiliselerin girişi kadar yüksek ve geniş olan kapının üzerindeki çiçek ve meyve kabartmalarının arasında "Sanayi ve Ticaret"i temsillen, el ele vermiş iki tanrıça kabartması göze çarpıyordu. Geniş kapıyı, güneş gibi parlayan yaldızlı bir sundurma süslüyordu. Sağ ve sol cepheler beyaza boyanmıştı ve bütün adayı kaplayıp, Monsigny ile Michodière sokaklarını kuşatıyordu. Dix-Décembre caddesinin köşesindeki bir arsayı da, otel yapılmak üzere *Emlak Bankası* satın almıştı. Kışla gibi uzayıp giden bu yapının karşısında durup başını kaldıran küçük esnaf, sırları dökülmüş aynaların ardında yığılmış çeşitli ürünleri görürlerdi. Zemin katından tavana kadar yükselen aynalar mağazanın içini olduğu gibi sokağa yansıtıyordu. Koca bir küpü andıran bu devasa mağaza gökyüzünün görünmesini bile engelliyor, buz gibi bölmeleriyle insanı üşütüyordu.

Sabahın altısı olur olmaz işbaşına geçen Mouret son emirlerini vermekle meşguldü. Tam ortada, şeref kapısının mihverinde geniş bir galeri bir uçtan diğer uca kadar uzanıp gidiyor-

du. Sağ ve sol tarafta iki galeri daha vardı ve bunlar biraz daha dardılar. Biri Monsigny, diğeri Michodière galerileriydi. Avlulara camlar takılmış, hol şekline sokulmuştu. Zeminden yükselen demir merdivenler, katların köşelerinde demir köprücüklerle yine birbirlerine bağlanmıştı. Akıllı bir genç olan mimar, modern mimariye tutkun olduğundan, yapının inşasında fazlaca taş kullanmamıştı. Yalnız bodrum katları ve kemerler için taştan yararlanmış, çatıyı ise demirden yükseltmiş, kalas ve kirişleri uyumlu sütunlarla tutturmuştu. İç bölmeler ise tuğladan yapılmıştı. Geniş alanlara yer verilmiş, hava ve ışığın kolay girmesi sağlanmıştı. Kalabalık bile olsa, bu alanda insanlar rahat rahat gezinebilirlerdi. Bu yapı, modern ticaretin müşterilere sunduğu ferah ve sağlam bir tapınağı olmuştu. Aşağıdaki merkezi galeride indirimli satışlar yapılıyor, sonra kravatlar bölümüne geçiliyordu. Eldiven ve ipekliler bölümü de buradaydı. Monsigny caddesinin üzerindeki galeri, beyaz çamaşır ve keten bez reyonları içindi. Tuhafiye, yünlüler ve kumaşlar ise Michodière caddesine bakan galerideydi. Birinci katta hazır giyim, çamaşır, atkı ve danteller ile yeni kreasyonlar bulunuyordu. Yatak takımı, halı ve perdelik kumaşlar da ikinci kattaydı. Bunlar oldukça yer kaplayan, güçlükle çekip çevrilen ürünlerdi. Açılış saatinde, otuz dokuz reyonda bin sekiz yüz görevli vadı ve bunların iki yüz kişisi kadındı. Yüksek metal sütunların altında yeni bir dünya yaratılmış gibiydi.

Bu işletmede kadınların tanrıça olarak görülmesi Mouret için neredeyse tek amaç haline gelmişti ve bu tapınak gibi binayı sanki bunun için yaptırmıştı. Onun en temel taktiği buydu; kadını önce özentilerle büyülemek, sonra arzu ve tutkularını istismar ederek kendine bağlamak... Bu amacına ulaşmak için gece gündüz kafa yoruyor, yeni arayışlar içine giriyordu. Zarif kadınların yorulmamaları için, içi kadife kaplamalı iki asansör bile yaptırmıştı. Ayrıca, müşterilere meşrubat ve bis-

küvi gibi şeyler ikram eden bir büfe açmış ve bir de okuma salonu yaptırmıştı. Zevkle döşediği salona ünlü ressamların tablolarını da astırarak, âdeta galeri havası vermişti. Mouret'nin esaslı uygulamalarından biri de, ciddi, ağırbaşlı, ve evine düşkün kadınları, çocukları aracılığıyla kendine bağlamasıydı. Gücünü ve duygularını açığa vurmaktan hiç çekinmezdi. Anneleriyle birlikte mağazaya gelen çocuklar için de reyonlar açmıştı ve onlara şeker ya da çukolata gibi şeyler ikram ederdi. Alışveriş yapan her kadına ve çocuğuna renkli balonlar verirdi. Bu iri balonların üzerinde koca harflerle mağazasının adı yazılıydı. Çocukların ellerinde uçuşan balonlar sokaklarda önemli bir reklam aracı oluyordu.

Kuşkusuz ki reklamcılık büyük bir güç kaynağıydı. Mouret de, afiş, pano, katalog duvar ilânları gibi reklam araçları için yılda üç yüz bin frank harcıyordu. Yazlık modellerin sergisiyle ilgili olarak iki yüz bin broşür sürmüştü piyasaya. Bunlardan elli binini diğer Avrupa dillerine çevirterek, başka ülkelerde de reklamını yaptırıyordu. Broşür ve kataloglarda kullanılmak üzere özel olarak siyah beyaz resimler çizdirmiş, kumaşlarından kesilmiş parçalar hazırlatmıştı. Duvarları kaplayan, gazeteleri dolduran, hatta tiyatro perdelerine kadar ulaşan ilânlarla, *Kadınların Cenneti*'ni her yerde tanıtıyordu. Özellikle de kadınların zaaflarını iyi bildiği için, reklamla onların kolayca avlanabileceğine inanıyordu.

Kadınların ucuza hiç dayanamadıklarını, ihtiyaçları olmasa bile salt kârlı bir iş yaptıklarına inandıkları için alışverişten kaçınmadıklarını gözlemlemiş, sistemini bu anlayış üzerine kurmuştu. Satılmayan malların fiyatını zamanla indiriyor, zararına bile olsa onları elden çıkarmaya bakıyordu. Satışları artırabilmek için başka bir yöntem daha bulmuş, kadının gönlünü kazanmak için "Satılan mal geri alınmaz," uygulamasına son vermişti. Reyonlardaki satış görevlilerine,

müşterileri iyi gözlemelerini, alacağı ürünle ilgili tereddütü olanlara, istediği ürünü alıp evine götürerek incelemesini, beğenmemesi halinde geri gerirmesini önermelerini öğütlüyordu. Bu durumda kadınlar bol bol alışveriş yapacaklardı. Hatta, bir iada durumunda, aynı ürüne kısmi fiyat indirimi yapılarak, tekrar satılmasını da istiyordu.

Mağazanın dekoruna çok önem verdiği için, Mouret bu konularda da rakipsiz bir üstat gibi görülüyordu. Ona göre, *Kadınların Cenneti*'nin hiçbir köşesi boş kalmamalıydı. Mağazanın her köşesi canlı olmalı, kalabalıkları kendine çekmeliydi. Çünkü ona göre, canlılık insanları kendine çeker, yeni müşteri edinmelerini sağlardı. Müşteriler onun mağazasına girmek isterken kapı önünde kalabalık oluşturmalı, itişip kakışmalıydılar. Bu kalabalığın birikmesini sağlamak için mağazanın önüne, içi ucuz ürünlerle doldurulmuş tezgâh ve sepetler koydurmuştu. Öyle ki, alım gücü zayıf olan yoksullar kapı önünde birikiyor, müşterilerin içeriye girmesini zorlaştırıyordu. Uzaktan geçenler bu kalabalıkları görünce mağazanın müşteriyle dolup dolup taştığını sanıyor, en azından ziyaret etme ihtiyacı duyuyorlardı. Oysa bu bir yanılsamaydı ve mağazanın içi çoğu zaman yarı yarıya boş oludu. Az iş yapan reyonların zayıflığını çok iş yapan galerilerdeki ürünlere yer vererek gizleme gayreti de başka bir kurnazlıkti. Yazın atkı, kazak gibi ürünler, kışın ise basma, pazen gibi kumaşlar fazla satılmadığı için, onları daha canlı tezgâhlara gönderiyor, orada sürümünü sağlıyordu. Halı ve mobilya bölümleri için de bu yöntemi uyguluyordu. Müşterilerin pek uğramadıkları bu reyonlar fazla iş yapmazlardı.

Mouret, ilhamla dolu bir insandı. İki gün sonra açılacak büyük satış sergisine cumartesi akşamı son bir kez göz attığında iç dekorunu pek klasik bulmuş ve beğenmemişti. Ona göre bir tarafta kumaşlar, diğer tarafta tuhafiye malları bulun-

malıydı. Bu düzen sayesinde müşteriler ihtiyaçlarına göre nereye gideceklerini bilirler, alışverişlerini öyle yaparlardı. Madam Hedouin'in yanında genç bir tezgâhtar olarak işe başladığı günlerde daracık dükkânın içinde bulunduğu karmaşayı görmüş, şimdi kurduğu düzeni daha o zamanlar düşünmüştü.

Mouret, büyük satışa kırk sekiz saat kala ani bir kararla her şeyin toplanması emrini vermiş, şaşkına dönen görevliler, pazar günü de dahil olmak üzere, iki geceyi mağazada geçirmek zorunda kalmışlardı. Pazartesi sabahı yapılması planlanan açılışa bir saat kalmışken, ürünlerin pek çoğu henüz yerine yerleştirilememişti. Kimse bir şey anlamıyor, herkes patronun çıldırmış olduğunu düşünüyordu.

Mouret, dehasının verdiği sakin güvenle, "Haydi, çabuk, şu giyim eşyalarını yukarı çıkarın!" emrini veriyor, "Şu Japon reyonunu orta kata taşıyın! Ha gayret çocuklar, birazdan hep beraber satışları başlatacağız," diyordu.

Bourdoncle da sabahın erken saatlerinden beri ayaktaydı. O da diğerleri gibi, yapılan işten bir şey anlamıyor, olup bitenleri şaşkınlıkla izliyordu. 'Patrona ne oldu böyle' diye soru bile soramıyordu. Böylesi heyecanlı anlarda çevresindekilerin patrondan nasıl zılgıt yediğini bilirdi. Buna rağmen dayanamayıp, "Sergiden hemen önce her şeyi böyle alt üst etmenin gereği var mıydı?" diye sormadan edemedi.

Mouret önce sadece omuzlarını silkmekle yetinerek ses çıkarmadı. Karşısındakinin ısrar ettiğini görünce bir kahkaha atıp, "Bütün müşterileri aynı köşede toplamak istemiyor muyuz?" dedi. "Ben de onu yapıyorum. Geometrik bir fikri bu. Kalabalıkları aynı yere çekiyorum, anlıyor musunuz? Eskiden bir kadın gelir, çamaşırdan hazır giyime, mantodan eteklere kadar, istediği reyonu dolaşır, sonra da yolunu bile şaşırmadan çekip giderdi. Böyle bir müşterinin bütün mağazayı görme imkânı olmaz!"

Bourdoncle araya girip, "Şimdi her şeyin yerini değiştirdiğinize göre, satıcılar müşterileri istedikleri bölümlere götürmek için yoracaklar," dedi.

Mouret kollarını açıp, "Beni ilgilendirmez," dedi. "Onlar daha gençler, yürüdükçe boyları uzar. Üstelik mağaza daha kalabalıkmış gibi görünür, müşteri de fazlalaşır. Kalabalıktan herkes birbirini ezerse, işler yoluna girer..."

Sonra gülmeye başlayıp yumuşak bir sesle, "Bakın, Bourdoncle," diyerek düşüncelerini anlatmaya başladı. "Sonuçları hep birlikte göreceğiz. Bu gidiş-gelişler esnasında müşteriler önce şuraya buraya dağılacak, kalabalığı gördükçe şaşıracaklar. Sonra mağazada birkaç kez gezinmek zorunda kalacaklar ve işlerine yarasın yaramasın, dikkatlerini çeken bir çok ürünü almak isteyecekler. Diyelim ropluk kumaş aldılar, astarlarını almamazlık edemezler. Kalabalık arasında koşuştukça mağazayı daha büyük sanacaklar. Kadınlar beğendiklerinden vazgeçmezler, bunu siz de bilirsiniz."

Bunları dinledikten sonra Bourdoncle da gülmeye başladı. Mouret, düşüncelerinin beğenilmesinden memnun bir halde, "Haydi çocuklar, iyi çalıştınız. Şimdi de ortalığa bir süpürge vurun da, her taraf temiz görünsün," dedi. Sonra başını çevirdiğinde Denise'in de orada olduğunu fark etti.

Mouret ile Bourdoncle hazır giyim bölümünün önünde duruyorlardı. Patron bu bölümde de yenilikler yapmış, mantoları orada bırakmış, eteklerle hazır giyim eşyalarını ikinci kata, mağazanın öbür ucuna taşıtmıştı. Bu bölüm yeni yapılmıştı. İşbaşı yapmak üzere gelen Denise, bu yeni düzenleme karşısında şaşırmıştı. Titrek bir sesle, "Ne oldu, başka bir yere mi taşınıyoruz?" diye sordu.

Kızın şaşkınlığı Mouret'nin çok hoşuna gitmişti. Patron böyle durumlara bayılırdı. Denise, şubat ayının ilk günlerinden beri Bonheur'de çalışıyordu. Bütün personel onu hoş ve

saygıyla karşılamıştı. Özellikle Madam Aurelie çok saygılı idi. Marguerite ile Clara da artık onu rahatsız etmiyor, bu yeni durumu kabul etmiş görünüyorlardı. Yenilgisini kabul eden Jouve Baba bile tutumunu değiştirmiş, çekingen bir tavırla, geçmişin kötü anılarını silmek ister gibi nazik davranmaya başlamıştı. Mouret'nin bir tek sözü hepsinin davranışını değiştirmeye yetmişti. Patronun onunla konuştuğunu görenler gözlerini genç kıza çeviriyorlardı. Bu genel sevimli hava içinde Denise kendini mutlu hissediyor, eski acılı günlerini unutmaya çalışıyordu. Yalnız Deloche'un memnun olmayan havasına bir anlam veremediği gibi, Pauline'in açıklanması mümkün olmayan gülüşüne de bir anlam veremiyordu.

Denise'e hayranlıkla bakmakta olan Mouret, "Ne arıyorsunuz Matmazel?" diye sordu.

Denise hafifçe kızardı. İşe tekrar başladığı günden beri Mouret'nin gösterdiği nezaket kendisini çok duygulandırıyordu. Sebebini anlamıyordu, ama Pauline kendisine sürekli patronun aşklarından bahsediyor, Clara ile olan ilişkisini, -nerede buluştuklarını, kızın eline ne kadar para sıkıştırdığını v.s- ayrıntılarına kadar anlatıyordu. Bu anlattıkları yetmezmiş gibi, patronun başka sevgilisinden, mağazada tanınan bir müşteri olan şu varlıklı Madam Desforges'ten de söz etmişti. Böyle hikâyeler Denise'in canını çok sıkıyordu. Mouret'den yine eskisi gibi korkmaya başlamış, duyduğu minnettarlığına biraz öfke karışmıştı.

Etrafına bakınan Denise, "Bütün bunlar beni çok şaşırttı," diye mırıldandı.

Mouret iyice yaklaşıp yavaş bir tonla, "Bu akşam satıştan sonra lütfen büroma uğrayınız; görüşmemiz gerekiyor," dedi.

İşe henüz başlayan genç kız, heyecandan alt üst olmuştu. Tek kelime söylemeden başını eğerek oradan uzaklaştı. Bo-

urdoncle, Mouret'nin söylediklerini işitmişti. Yalnız kaldıklarında, "Gene mi bu kız?" dedi. "Dikkat edin, bu işin sonu pek iyiye gitmeyecek gibi!"

Aldırmazmış gibi görünen Mouret, "Bırakın canım," dedi. "Bu bir eğlence! Beni alt edecek kadın daha anasından doğmadı!"

Sonra da, mağazanın açılış saati geldiğinden, hemen bölümleri dolaşarak emirler vermeye başladı. Bourdoncle etrafına bakındı. Kendi halinde biriymiş gibi görünen bu tatlı kız onu endişelendirmeye başlamıştı. Bir defasında onu kapı dışarı ederek zafer kazanmıştı. Ama işte, şimdi yine buradaydı. Artık Bourdoncle başka bir taktik uygulayacaktı. Onu ciddi bir hasım olarak görüyor, stratejisini buna göre hazırlıyordu.

Aşağıdaki Mouret'yi gördü. Patron, Saint-Augustin caddesine açılan giriş kapısında durmuş, "Benimle dalga mı geçiyorsunuz?" diye bağırıyordu. "Şu güneş şemsiyelerini kenarlara dizmenizi söylemiştim... Hâlâ yerlerinde değiller, çabuk dizin şunları!"

Kimseden bir şey duymak istemiyordu. Bir grup tezgâhtar, şemsiyeleri gösterdiği yere dizmeye başladı. Müşterilerin akın ettiğini gördüğünde bir ara mağaza kapılarını kapattırdı. Şemsiyeler dizilmeden kapılar açılmayacaktı. Yapılan bir hata, serginin bütün düzenini bozardı. Vitrin düzenleme konusunda usta olan Hutin ve Mignot da diziyi görmeye gelmişlerdi. Şaşkınlıkla başlarını eğip gerisin geriye gittiler. Bu durumdan bir şey anlamamışlardı. Onlar başka şeyin ustası idiler.

Nihayet kapılar açıldı. Müşteriler akın akın içeri girdi. Mağazalar henüz açılmadan holde büyük bir kalabalık birikmiş, kaldırımlara kadar taşmıştı.

Mouret'nin hesabı doğruydu. Bütün ev kadınları, küçük burjuva sınıfından kadın ve erkekler hep, girişteki indirimli

mallara saldırıyorlardı. Kumaşları elliyorlar, diğer malları gözden geçiriyorlardı. Yedi meteliğe keten bezi, dokuz meteliğe pamuklular satılıyordu. Otuz sekiz meteliğe satılan Orlean kumaşları cebi delik yoksulların bile ilgisini çekiyordu. Kasa civarında sepet sepet ürün birikmişti ve tam bir izdiham yaşanıyordu. Bu ucuz mallar arasında on santime danteller, beş meteliğe kurdeleler, üç meteliğe jartiyerler, eldivenler, kadın ve erkek çorapları bulmak da mümkündü. Mallar aç gözlü yığınlar tarafından kapış kapış satın alınıyordu. Havanın soğul olmasına rağmen dışarıda bekleyenler vardı ve tezgâhtarlar ürünleri yetiştirmekte zorlanıyorlardı. Bu sırada ezildiğini ileri süren şişman bir kadın avaz avaz bağırırken, iki küçük kızın ise havasızlıktan nefesleri kesilmişti.

İzdiham öğlene kadar devam etti. İtiş kakışı önlemek için, saat bire doğru müşteriler kuyruklar halinde sıraya sokuldu. Sanki bir ayaklanma olmuş da barikatlar kurulmuş gibi, sokaklardan kimse geçemiyordu. Caddeler tıkanmıştı. Tam da bu esnada Madam de Boves ile kızı Blanche karşıki kaldırımda kararsız beklerlerken, Madam Marty ve kızı Valentine onların yanma yaklaştı. Madam de Boves, "Bu ne kalabalık böyle!" dedi. "Galiba içerdekiler birbirlerini eziyorlar... Pek gelmek niyetinde değildim, zaten biraz da rahatsızdım. Bari çıkıp biraz hava alayım istedim."

"Ben de öyle yaptım," dedi Madam Marty. "Kocama söz verdim, Montmartre'da oturan görümceme uğramayı düşünüyordum. hazır buradan geçerken bir-iki metre de patiska almayım dedim. Başka yerden almaktansa buradan almak daha uygun oluyor. Öyle pek masraf edecek değilim, zaten çok şeye de ihtiyacım yok."

Kadınlar bir yandan konuşurlarken, bir yandanda kapıyı gözlüyorlardı. Onlar da kendilerini bu rüzgâra kaptırmış gibilerdi.

"Hayır, hayır!" diye mırıldandı Madam de Boves. "İçeri giremem, ezilmekten korkarım. Gelin buradan uzaklaşalım..."

Herkesin hucum ettiği mağazaya kendisi de girmek istiyordu, izdihamdan ürkmesine rağmen bu arzusunu engelleyemiyordu. Madam Marty de gevşemişti. Kızına, "Valentine, eteğimi tut!" diye seslendi. "Birbirimizi kaybetmeyelim. Hey tanrım, böylesini hiç görmemiştim. İnsanı tahrik ediyorlar. Kim bilir içerisi nasıldır?"

Kendilerini bu insan seline kaptıran kadınlar artık geri dönemezlerdi. Vadideki suları kendine çekerek kabaran ırmaklar gibi bu mağaza da, caddelerden geçenlerin yanı sıra, Paris'in her köşesinden insanları buraya çekiyordu. Bu kalabalık arasında nefes alamayacak kadar sıkışan kadınlar zorlanarak ilerleyebiliyorlardı. Ama meraklarını giderdikleri için yine de hallerinden memnun görünüyorlardı. Şık giyimli burjuvalarla, sade giyimli işçi kızlar birbirine karışmışlardı. İri memeli kadınların arasında sürüklenen birkaç erkek bile vardı. Bir süt nine, yanında getirdiği bebeği, boğulmasın diye havaya kaldırmış öyle ilerlemeye çabalıyordu. Bebek, minik elleri havada şaşkın şaşkın insan kalabalığına bakıyordu. Zayıf bir kadın, ayağına basan yanındaki kadını küfürlerle azarlıyordu.

Madam de Boves, "Galiba eteğim çözüldü," dedi.

Madam Marty susuyordu. Dışarıdaki serin hava yüzüne vurmuş olan genç kadın, kalabalık üzerinden başını uzatmış ileriye bakınıyordu. Kül rengi gözlerinin bebekleri ufalmış, sokakta dolaşan kedilerinkine benzemişti. Uykudan yeni uyanan birinin mahmurluğu vardı bu gözlerde. İçini çekerek, "Oh, nihayet!" dedi sonunda. Çünkü boğucu kalabalıktan kurtulmuş, Saint-Augustin yönüne bakan hole girmişlerdi. Burası boş denecek kadar tenha olduğu için çok şaşır-

dılar. Bu tenhalıkta bir rahatlık, bir ferahlama hissediyorlardı. Sanki kış ayları geride kalmış, ilkbahara girmişlerdi. Dışarıda dondurucu bir soğuk olmasına rağmen *Kadınların Cenneti*'ndeki galerilerde ince kumaşlar, pastel renklerden çiçekli yazlık modeller, serinletici şemsiyeler bile vardı.

Madam de Boves başını kaldırdığında heyecanla, "Bakın!" diye haykırdı.

İşaret ettiği yerde şemsiyeler sergileniyordu. Hepsi de kalkan kubbesi gibi açık duruyor ve tavan penceresinin kabartma kornişlerine kadar yükseliyordu. Sütun kemerlerinin kavislerinden, merdiven basamaklarına ve galerilerin kenar tutamaklarına kadar uzanan ve çiçek demetlerini andıran bu dekor, mağazaya çok çekici bir hava veriyordu. Duvarlar kırmızı, yeşil ve sarı renklerle süslenmişti. Bu görütü insana, Venedik Karnavalı'nda sokakları donatan süslü laternaları hatırlatıyordu. Yıldızlarla kaplı açık renkli güneş şemsiyeleri ile mavi, krem, pembe renkli Japon şemsiyeleri otuz dokuz meteliğe satılıyordu.

Madam Marty, hayranlıkla izlediği bu görüntüyle ilgili duygularını ifade edebilmek için bir kelime arıyordu. Sonunda durumu ancak, "Periler âlemi!" diye tanımlayabildi. Yeni şeylere bakınmak için yola devam ettiler.

"Kurdeleler her halde tuhafiye bölümünde..." dedi Madam Marty. "Ben bir de oraya bakmak istiyorum."

Madam de Boves, "Biz de gelelim," dedi. Sonra kızına dönerek, "Zaten mağazayı şöyle bir dolaşacaktık, değil mi Blanche?"

Fakat kadınlar eski alışkanlıklarıyla ilerledikleri içik kayboldular. Tuhafiye bölümü değiştirilmiş olduğundan, sola döndüklerinde başka bir yere, saçaklar ve kadın iç çamaşırları bölümüne geldiklerini fark ettiler. Bu bölümdeki kapalı galeriler fırın gibi sıcaktı. Dolaşa dolaşa nihayet kapıya ge-

lebildiler. Ana giriş yine çoluk çocuklu kadın müşterilerle kaynıyor ve renkli balonlar havada uçuşuyordu. Kırk bin balon hazırlanarak havaya salınmış, bütün mağaza bu balonlarla donatılmıştı.

"Burası bambaşka bir âlem," dedi Madam de Boves. "İnsan nerede olduğunu unutuyor."

Ne var ki burada fazla kalamayacaklarını anlamışlardı. Giriş ve çıkışlardaki kalabalıkta rahat edemezlerdi. O sırada şans eseri müfettiş Jouve göründü ve hemen onların yardımına koştu. Holde bekliyor, içeri giren her kadını dikkatle izliyordu. İç bölümlerin düzeniyle o görevlendirilmişti. Hırsızlığa niyet eden kadınlara göz açtırmıyor, özellikle şişman kadınlardan kuşkulanıyor ve onlara daha çok dikkat ediyordu.

"Tuhafiye bölümüne mi gitmek istiyorsunuz? Lütfen sola dönün, şapkalar bölümünün arkasına bakın!" diye seslendi.

Madam de Boves ona teşekkür ederken, Madam Marty başını arkaya çevirince birden paniğe kapıldı. Kızı Valentine ortalıkta yoktu. Kısa bir süre sonra Valentine'i Saint-Augustin caddesine bakan holün öbür ucundaki bir masa önünde görünce rahatladı. Burada, on dokuz meteliğe satılan kravat yığınları vardı. Mouret, burada da yeni bir yöntem uyguluyordu; tezgâhların önündeki satıcılar yüksek sesle ürünleri halka tanıtıyorlardı. Patron her türlü reklamı deneniyordu. Çoğu meslektaşı gibi malların sadece teşhiriyle yetinmiyor, böyle yapanlarla alay ediyordu. Bu konuda işe yarayacak özel satıcılar arar, böyle günlerde Paris'in işsiz seyyar satıcılarından faydalanırdı. Böylece tapon malları piyasaya sürüp değerlendirmiş oluyordu.

Valentin koşarak annesinin yanına gelip, "Oh, anneciğim!" dedi. "Şu kravatlara bir baksana, ne güzel! Uçlarında kuş resimleri de var."

Tezgâhtarlar malları tanıtıyor, hakiki ipek oldukları üzerine yemin billâh ediyorlardı. Söylediklerine göre, iflâs etmiş bir dokumacı bunları zararına bırakıyordu. Bir daha böyle bir fırsat bulunamazdı...

Madam Marty de tıpkı kızı gibi kravatlara hayran kalmıştı. Bir süre bakındıktan sonra, "On dokuz meteliğe mi satılıyor bunlar? İnanılır gibi değil! İki çift alayım bari, bir daha bulamam," dedi.

Madam de Boves, küçümser bakışlarla etrafını süzdü. O böyle şeylerden hoşlanmaz, çığırtkan satıcılardan uzak dururdu. Farklı bir yapıya sahip olan Madam Marty ise onun bu davranışına çok şaşırır, satıcıların kışkırtıcı sözlere kanarak, bazı şeyler almaktan kendini kurtaramazdı. Kendi kendine söylenir gibi, "Bir de şu kurdelelere bakayım, başka bir şey almam artık," dedi.

Eşarp ve eldiven bölümünden geçerlerken, Madam Marty yine dayanamamıştı. Canlı ışıklar altında rengârenk bir sergi duruyor, simetrik tarzda yerleştirilmiş ürünler göze çok hoş geliyordu. Koridoru Fransız tarzında düzenleyen tezgâhtarlar, oraya adeta bir bahçe havası vermişlerdi. Renklerin canlılığı hoş bir görünüm yaratmıştı. Tezgâhların üzerindeki açık karton kutulardan, tıka basa dolu raflardan sarkan regârenk fularlar, kızıl sardunyalar, ak papatyalar, altın sarısı kasımpatılar, mavi mine çiçekleri gibi görünüyordu. Daha yukarıda, bakır kaplar içinde başka çeşitler de vardı. Göz alıcı renkler karşı aynalardan yansıyor, bakanları kendine çekiyordu.

Kalabalıkların ilgisini çeken asıl şey, eldiven reyonu olmuştu. Sadece eldivenlerin bir araya getirilmesiyle, burada âdeta küçük bir şato yaratılmıştı. Mignot, bu şaheseri yaratmak için iki gün boyunca uğraşmıştı.

Madam Marty'nin bu eldiven şatosu önünde durduğunu görünce gülümseyerek, "Madam ne arzu ederler?" diye sordu Mignot. "İşte, size bir çift süet eldiven! Sadece bir frank yetmiş beşe. Çok kaliteli bir mal..."

Mignot, çekici konuşmasıyla tezgâhın önünde bir kalabalık toplamıştı. Aşırı pazarlıkçı kadınları kibarca geri çeviriyordu. Madam Marty'nin çağrıyı bir baş işaretiyle reddettiğini görünce, "Bunlar Tyrol eldivenleri... Bir frank yirmi beşe... Çocuklar için Turin eldivenleri de var, her renkten, her cinsten... İşlemeli, nakışlı..." diye sözlerine devam etti.

"Hayır, teşekkür ederim, ihtiyacım yok," diye cevap verdi Madam Marty.

Kadının sesindeki ikirciliği fark eden Mignot, daha atak davranıp, bu kez onun önüne işlemeli eldivenleri uzattı. Madam Marty'in direneme gücü kırılmıştı; tek kelime bile etmeden bir çift eldiven satın aldı. O esnada Madam de Boves gülerek kendisine baktığı için kızarmıştı.

"Ben de çocuk gibiyim, değil mi?" dedi. "Şu kurdeleleri de almazsam rahat edemem doğrusu..."

Terslik bu ya, tuhafiye reyonunun önü kalabalıktı ve kendilerine hizmet edecek kimseyi göremediler. On dakika kadar bekledikleri için sinirlenmişlerdi. Bu sırada yanındaki üç çocukla oyalanan Madam Bourdelais'e rastladılar. Madeleine on yaşında sevimli bir kızdı, Edmond sekiz, Lucien ise dört yaşındaydı. Çocuklar kendi aralarında kıkır kıkır gülüşüp neşeyle konuşuyorlardı. Onların neşeli hali, çoğu zaman eğlencesiz kalan kadınların da hoşuna gitmişti.

Madam Marty, "Çocuklar pek şeker şeyler, değil mi?" dedi. Sonra da, "Gelmişken şu kırmızı şemsiyelerden birini alayım bari," diye ekledi.

Kadının bir şey yapamamaktan sıkılmış gibi bir hali vardı. Salt bu yüzden on dört franklık bir şemsiye seçti. Onun

bu tarz alışverişlerini ayıplayan gözlerle seyreden Madam Bourdelais, biraz da şakalaşırcasına, "Acele davranmakla iyi etmediniz," dedi. "Biraz bekleseydiniz, bir ay sonraya aynı şemsiyeyi on franga alırdınız. Ben beklerim, kolay kolay aldanmam!"

Tutumlu bir ev kadını gibi konuşuyordu. Madem fiyatlar indirilecekti, biraz daha bekleyemez miydi? İndirimlerden faydalanmaya bakar, hatta zararına satışlardan bir şey aldığı zaman, mağazalara kâr bırakmamakla övünürdü.

"Haydi," dedi Madam Bourdelais. "Çocuklara söz verdim, yukarı çıkalım da onlara resimleri gösterelim. Biraz da dinlenmiş oluruz."

O zaman kurdeleler unutuldu. Madam Marty onların peşine takılmaya hazırdı. Fakat Madam de Boves yukarı çıkmayı reddetti. O daha çok zemin katı dolaşmak istiyordu. Kadınlar birkaç dakika sonra yukarıda buluşmaya karar verdiler. Madam Bourdelais merdiven bakınırken, yukarı katlara çıkan asansörü gördü. Çocuklarla birlikte oraya yöneldi. Madam Marty ile Valentine de, kafes gibi bu dar yere girmişlerdi. Aynalı ve kadife kaplı asansörü çok beğenmişlerdi. Kısa sürede birinci kata gelmişlerdi. Dantel bölümünde onları başka bir ziyafet bekliyordu. Büfenin önünden geçerken fırsatı kaçırmayan Madam Bourdelais, leziz meşrubatlardan içti, onlardan çocuklara da içirdi. Geniş salonda büyük bir mermer tezgâh vardı. Üzerinde meşrubat şişeleri bulunan tezgâhın her iki ucundan sular akıyordu ve görevli üç garson, bardakları yıkayıp yeniden doldurmak için yarışırcasına çalışıyordu. Burada birikenler, beleş bir şeyler içmek için sabırla bekliyorlardı. Çocukların ağızlarını bir mendille silen Madam Bourdelais, "Hey, nereye kayboldunuz?" diye seslendi.

Bu sırada Madam Marty ile kızı Valentine'i biraz ilerideki bir tezgâhın önünde görür gibi olmuştu. Anneyle kızı, eteklik kumaş yığınlarının içinde kaybolmuş gibi görünüyorlardı.

Sonunda okuma salonuna geldiler ve Madam Bourdelais, kitaplıktan aldığı resimli bir albümü Madeleine, Edmond ve Lucien'in önüne koydu. Uzun salonun kubbesi yaldızlarla süslenmişti. Her iki uçta karşılıklı şömineler vardı ve duvarlara orta değerde tablolar asılmıştı. Mağazaya açılan geniş kemerli pencerelerin önündeki sütunların arasına yerleştirilmiş olan Endülüs çinisi vazoların içinde, tavana kadar yükselen yeşil bitkiler konulmuştu. Masanın etrafında toplanmış olan sessiz kalabalığın önünde mektup kâğıtları, dergi ve gazeteler vardı. Bazı kadınlar eldivenlerini çıkarıp müessesenin damgasını taşıyan mektup kâğıtlarına bir şeyler yazmakla meşgul olurken, koltuklarına yaslanmış olan erkekler ise gazetelere bakınıyorlardı. Çoğu kişi ise hiçbir şey yapmadan bekliyordu. Burada daha çok, mağazanın bir bölümden diğerine geçen eşlerini bekleyen kocalara, bir yakınına randevu vermiş kibar kadınlara, sevgililerini gözleyen âşıklara, yoruldukça dinlenmeye gelen yaşlı ana babalara rastlanıyordu. Buradan bakılınca, çıkış kapıları da dahil olmak üzere bütün galerileri görmek mümkündü.

Madam Bourdelais etrafına bakınırken, çocukların hemen yanı başında oturup elindeki dergi sayfalarına göz gezdiren Madam Guibal'ı gördü ve "Ah, siz de mi buradaydınız? Bir an tanıyamadım..." dedi.

Bu rastlantıdan hiç de memnun olmamışa benzeyen Madam Guibal kendisini toparlayarak, aşağıdaki kalabalıktan kaçıp dinlenmek için buraya geldiğini söyledi. Madam Bourdelais, yeni bir şeyler alıp almadığını sordu. Kadın, bakışlarını bencil bir ifadeyle örtmek istercesine göz papaklarını

yarı yarıya indirerek gevşek bir sesle, "Hayır," dedi. "Geçenlerde aldığım bir şey vardı. Onu geri vermek için gelmiştim. Ama etraf öyle kalabalık ki, bir türlü tezgâha yanaşamadım. Şu yeni iade yöntemi gerçekten büyük bir kolaylık sağladı. Eskiden hiçbir şeyi geri almazlarken, şimdi bazı kolaylıklar gösteriyorlar."

Bu kadın gerçekten de aldığı ürünlerin beşte dördünü bir bahaneyle geri getiriyordu ve bu yüzden pek çok reyonda iyi karşılanmıyordu. Evinde birkaç gün alıkoyduğu malları istemeye istemeye geri alıyorlardı.

Madam Bourdelais çocuklara resimlerin konularını anlatmak için kafasını çevirdiğinde, merdivenleri gözlemekte olan kadını biraz rahatlamış gördü. O sırada Mösyö de Boves'la Vallagnosc içeri girdiler. Güya genç arkadaşına yeni mağazayı gezdirmek niyetinde olan Kont, Madam Guibal ile şöyle alelacele bir bakıştı. Onları görmezlikten gelen kadın, elindeki dergiye kapanmış gibi yaptı.

Bu sırada Mouret de, servislere son bir kez göz atmak üzere yukarı çıkmıştı. İki adamın orada olduğunu görünce, arkalarından, "Aa, Paul!" diye seslendi.

Birbirlerine ellerini uzatıp tokalaştılar. Genç adam hemen, "Kontesleri Madam de Boves bugün ziyarete gelip şeref vermediler mi?" diye sordu.

Kont büyük bir üzüntü içinde, "Ne yazık ki hayır!" diye cevap verdi. "Karım biraz rahatsız, ama öyle telaş edilecek bir şeyi yok," diye ekledi ve yeni fark etmiş gibi, şapkasını çıkarıp başını eğerek Madam Guibal'i selâmladı. Diğerlerine ise uzaktan bir el sallamakla yetindi. Madam Guibal de şaşırmış numarası yaptı. Paul gülümsedi. Nihayet meseleyi anlamıştı. Biraz önce dışarıda Kont'a rastladığını, adamın ondan kaçmak için gösterdiği kurnazlıkları, nihayet onu buraya nasıl sürüklediğini Mouret'ye alçak sesle anlattı. Kont,

Bonheur'deki sergiyi görmek gerektiğinde ısrarlıydı. İlişkileri bir yıldan beri devam ediyordu. Madam Guibal, Kont'tan para sızdırıyor, zevkini alıp keyfine bakıyordu. Bir belge bırakmamak için ona hiç mektup yazmaz, buluşma yeri olarak müzeleri, kilise veya mağazaları seçerdi.

Kont etrafı inceliyormuş gibi yapıp Madam Guibal ile meşgul olurken, genç adam, Mouret'nin kulağına eğilerek, "Bana kalırsa, aşk gecelerini her akşam bir başka otel odasında yaşıyorlar," diye fısıldadı. "Geçen ay Kont teftişe çıkmıştı. İki günde bir karısına Blois'dan, Libourne'dan, Tarbes'ten mektuplar gönderiyordu. Oysa ben onu Paris-Batignolles'te sıradan bir pansiyona girerken gördüm. Bunu yeminle söyleyebilirim. Şunun fiyakasına baksana! Kadının önünde ne pozlar takınıyor. Eski Fransa, dostum... Eski Fransa!"

Mouret, "Peki, senin şu evlenme işi ne oldu?" diye sordu.

Paul, gözlerini Kont'tan ayırmaksızın, halanın ölümünü beklediklerini söyledi. Sonra keyifle, "Şuna bakar mısın," diye tekrarladı.

Bu sırada Madam Guibal'nın yanına gitmiş olan Kont, ona bir adres gösterip eline bir kâğıt sıkıştırdı.

"İşte, kadın da, yüzündeki erdemli ifadeyle kabul ettiğini gösteriyor," dedi Paul. "Şu kızıl saçlı kadın, ilgisiz tavırlarıyla ne mal olduğunu açık ediyor. Müthiş bir kadın! Senin mağazada da ilginç şeyler dönüyor doğrusu!"

Mouret gülümseyerek, "Yoo, hayır," dedi. "Bu kadınlar bende değil, kendi evinde gibidirler."

Daha sonra şakalaşarak, "Aşk da, kırlangıçlar gibi yuva yaptığı yere mutluluk getirir," dedi.

Kuşkusuz ki burada pek çok benzer olayla karşılaşıyor, reyondan reyona dolaşıp tezgâhtar oğlanlara gönül kaptıran genç kızlara, tesadüf sonucuymuş gibi bir dostuyla karşıla-

şan kadınlar tanık oluyordu. Bunlar genellikle bir şey satın almazlar, daha çok mağazanın kalabalık görünmesine neden olurlardı.

Mouret, bir yandan konuşuyor, öte yandan da eski okul arkadaşını salonun kapısına kadar götürüyordu. Onu, birkaç koridorun görüldüğü büyük galerinin kapısında bıraktı. Arkalarında kalan salonda, kalem gıcırtıları ile gazete hışırtılarını saymazsak, genel bir sessizlik hâkimdi. Yaşlı bir adam, elindeki gazetesiyle uyukluyordu. Mösyö de Boves ise, hem bu kalabalık içinde tabloları seyrediyor, hem de göz ucuyla müstakbel damadını süzüyordu. Sessizliği sadece, çocukları eğlendirmek amacıyla bir şeyler anlatan Madam Bourdelais bozuyordu.

Reyonları dolduran kadınları gösteren Mouret, "Görüyorsun işte, onlar âdeta kendi evlerindeymişler gibi rahat hareket ediyorlar," diyerek, biraz önce söylediklerini bir kez daha yineledi.

Kalabalık içinde mantosunu kaybetme korkusuyla ilerleyen Madam Desforges, nihayet mağazaya girip büyük galeriye ulaşmış ve etrafa şöyle bir bakınmıştı. Burası garların sahanlığını andırıyordu. İki katın arası tırabzanla çevrilmiş, birbirlerine demir köprü ve basamaklarla bağlanmıştı. Geniş kavisleri olan demir merdivenler iniş ve çıkışlarda bir rahatlık sağlıyordu. İnce bir dantel gibi camekânlardan süzülen ışıklar, rüyalar âleminin büyülü havasını yansıtıyor gibiydi. Babil Kulesi'ni andırır tarzda üst üste bindirilmiş olan katlar, geniş salonları daha da görkemli hale getiriyordu. Binanın yapımında ağırlıklı olarak demir kullanılmıştı. Genç mimar, bu konstrüksiyonaonları doğal haliyle bırakarak, ona taş yapı ya da ağaç kaplama havası vermek istememiş, hatta boyamaya bile gerek görmemişti. Aşağıda mallar fazla görülmediğinden, mekânın sade görünmesine özen gösterilmişti. Ama demir ça-

tı yükseldikçe, sütun kornişlerinde zengin motiflere ağırlık verilmiş, kaba görünmemeleri için perçinlerin uçları bile çiçek şekline getirilmişti. Kiriş ve taş destekler rölyef ve heykellerle bezenmiş, yükseğe uzandıkça figüratif resimlerle süslenmişti. Dekorlarda yeşil, kırmızı, mavi renkler ağırlıktaydı. Alttaki kapalı galerilerinin tuğlaları da çeşitli renklere boyanmıştı. Mozaik ve fayanslar ayrı birer dekoratif öğe oluşturuyordu. Kırmızı kadife ile kaplanmış merdiven kenarlarındaki tırabzanlar, çelik bir zırh gibi ışıldıyordu.

Mağazadaki değişikliklerden Madam Desforges'in de haberi vardı. Ama bu coşkun hava onu yine de heyecanlandırmıştı. Aşağıdaki kalabalığın gürültüsü hâlâ devam ediyordu. Kalabalığın arasında soylular ve zengin olanların yanı sıra, küçük burjuvalar ve toplumun her kesiminden insan vardı. Siyah peçeleriyle yasta oldukları anlaşılan kadınlar, kucaklarındaki bebeklerini ezilmekten korumak için dirsekleriyle yol açmaya çalışan sütnineler, rengârenk şapkalılar, şapkasızlar, sarı ya da siyah saçlılar, galerinin bir ucundan diğer ucuna kadar uzanıyor, deniz dalgaları gibi hareket ediyordu. Kumaş toplarının ortasına gelindiğinde, bu görüntü tümüyle birbirine karışıyor vep renksizleşiyordu. Her tarafta asılmış koca koca pankartlar ve bunların üzerine pek iriçe yazılmış fiyatlar Madam Desforges'ın özellikle dikkatini çekiyordu. Bu pankartlar, çiğ renkli basmaların, parlak ipeklilerin, koyu renkteki yünlülerin, canlı Hint kumaşların arasında daha belirgin hale geliyordu. Yığın yığın kurdeleler insan boyunu aşıyor, dağ gibi yığılmış fanilalar denize uzanan kara parçaları gibi görünüyordu. Köşelere yerleştirilen aynalar mağazayı olduğundan derin ve büyük gösteriyordu. Solda ve sağdaki galerilerde teşhir edilen kar gibi beyaz çamaşırlar, benekli tuhafiyeler insanları reyonlara çekiyordu. Geçişleri sağlayan köprü ve merdivenlerden insanlar dalga

dalga akıyordu. Tavanda büyük, yaldızlı bir avize, duvarlarda bayrak gibi asılmış halılar vardı. İpekliler, dokuma bezleri, muslin kumaşlar, basmalar, pazenler, pamuklular, danteller, tüller mağazanın çeşit çeşit ürünlerinden sadece bazılarıydı. Tanrıça heykellerini hatırlatan yarı giyinik modeller, tepede asılı gibi görünen küçük demir karyolalar, üzerindeki yatak takımları, beyaz çarşaflar mağazanın büyüsünü daha da arttırıyordu.

Madam Desforges'in durgunluğunu fark eden bir satıcı, "Madam, ucuz jartiyerler istemez mi?" diye sordu. "Bu jartiyerler tamamen ipekli, sadece yirmi dokuz meteliğe..."

Kadın, satıcının sorusunu cevaplamaya gerek bile görmemişti. Diğer satıcıların da benzer teklifleriyle karşılaştıkça tahrik oluyordu. Yoluna devam etti. Albert Lhomme'un kasası sol taraftaydı ve kasiyer kendisini tanırdı. Önünde biriken hesap pusulalarına rağmen, kasiyer onu kibarca selâmladı. Arkasında çalışan Joseph sicim kutusunu yere düşürdüğünden, malları paketleyip bağlayamıyordu. Madam Desforges ipekliler reyonunun tam önünde olduğunu fark etti. Buraya gelebilmek için bile on dakika buyunca dirseğiyle kendisine yol açması gerekmişti. Kalabalık gittikçe çoğalıyor, balonlar havada kızıl bulutlar gibi uçuşuyordu. Genç kadın, uçlarındaki ipleri küçük çocukların eline verilmiş olan balonlara çarpmamak eğilerek ilerlemek zorunda kalıyordu.

Bouthemont, Madam Desforges'i fark eder etmez gülerek, "Bu izdihamda içeri nasıl girebildiniz Madam?" diye seslendi.

Mouret, tezgâh şefini birkaç kez Madam Desforges'in evine çay içmek için götürmüştü. Bouthemont daha sonraları çay içme bahanesiyle bu güzel kadına uğramayı alışkanlık haline getirmişti. Kadın ise, biraz bayağı bulmakla beraber, neşesi ve sohbeti nedeniyle ondan hoşlanmıştı. Hatta Bout-

hemont iki gün önce yine uğramış ve ona, Mouret'nin Clara ile olan ilişkisinden bahsetmişti. Bouthemont bunu söylerken hiç de kötü niyetle söylememişti. İş olsun ve biraz da gülünsün diye anlatmıştı. Madam Desforges aslında kıskançlıktan deliye dönmüş, dile düşmemek için bunu önemsemez gibi görünmüştü. Sonunda dayanamayarak, dostu Mouret'nin yeni sevgilisini görmek için bugün buraya gelmişti. Bouthemont kızın adını açıklamamış, sadece hazır giyimde çalıştığını söylemekle yetinmişti.

Satıcı bu kez, "Bizden bir şey almayacak mısınız, Madam?" diye sordu.

"Elbette alacağım," dedi kadın. "Yoksa buraya neden geleyim ki? Sabahlık dikimi için kumaşlarınız var mı?"

Madam Desforges, Bouthemont'un ağzını aramak, dostunun yeni sevgilisinin adını öğrenmek için çırpınıyor, onu mutlaka görmek istiyordu. Fakat şef hemen Favier'i çağırmıştı. Satıcı memur gelene kadar biraz daha sobet ettiler. O sırada Favier geldi ve 'Güzel Kadın' diye bilinen müşterisiyle ilgilendi. Bütün satış bölümündekilerin ilgisini çeken bu güzel sarışın kadının burada ne adı bilinirdi, ne de hayatı. Bu kez kadın çok üzgün görünüyordu; koyu bir matem havasına bürünmüştü. Kimi kaybetmişti? Kocasını mı, yoksa babasını mı? Hiç bilinmiyordu. Bu kadın, sanıldığı gibi hoppa biri değildi. Gerçekten nikâhlı bir kocası olmalıydı. İşlerin yoğunluğuna rağmen, reyonlardaki görevlilerin arasında bu tür konuşmalar oldu.

Favier, müşterisini kasaya götürüp dönerken, Hutin, "Acele etsene Favier, oyalanmasana..." diye bağırdı. "Şu kadın gelince işin bitmek bilmiyor. Ama onun sana yüz verdiği bile yok..."

Hutin bu haksız suçlamaya epeyce bozulmuştu. "Sanki ben ona yüz veriyorum da..." diye çıkıştı.

Ardından da, müşterilere daha anlayışlı davranmadığı takdirde kendisini müdüriyete şikâyet edeceğini söyleyerek onu tehdit etti. Robineau'nun yerini almak istediğinden beri bu küstah adam gerçekten çekilmez olmuştu. Arkadaşlarıyla iyi ilişkiler içinde olacağını vaat etmesine rağmen, kötü davranışları yüzünden reyondaki bütün satıcılar Favier'i destekleyerek ona cephe almışlardı.

Hutin sert bir tavırla, "Karşı gelmeyi bırak!" dedi. "Mösyö Bouthemont senden açık renkte desenli kumaşlar istedi. Dediğini yap!"

Reyonun ortasındaki yazlık ipeklilerden hole tan yeri aydınlığı yayılıyordu. Saman sarısı, açık mavi, tozpembe, gök kuşağının bütün renkleri, güneşin doğuşu gibi çevreye tatlı bir ışınk saçıyordu. Bunların arasında, bulut hafifliğinde ince kumaşlar, ağaçlardan uçuşan tüy kadar narin Hint ipeklileri, Çin bakirelerinin süt beyazı tenlerini andıran yumuşak Pekin satenleri de vardı. Ayrıca Japon taftalarını, Hint tisorlarını, hafif Fransız ipeklerini de saymak gerekirdi. Çizgili, benekli, çiçekli, küçük damalı, fantastik desenli, kenarları farbalalı etekler, kadınlara bahar parklarının rengârenk motiflerini hatırlatıyordu. Madam Desforges nihayet kararını vererek, "Ben, gül demetleriyle süslü şu XIV. Louis tarzı kumaşı alıyorum," dedi.

Favier kumaşı ölçerken, alımlı kadın, yanında duran Bouthmont'un ağzını son kez arama gayretiyle, "Ben, hazır giyim bölümüne çıkıp şu yeni moda mantolara da bir bakmak istiyorum," dedi. "Anlattığınız hikâyedeki şu kadın sarışın mıydı?"

Kadın ısrar ettikçe, bölüm şefinin huzuru kaçıyordu. Genç adam, sadece gülümsemekle yetindi. Tam o esnada Denise önlerinden geçti. Taşradan gelen Madam Boutarel'i, Merinos kumaşları bölümünde çalışan Lienard'a götürüyor-

du. Bu taşralı kadın, ev masraflarından kısarak arttırdığı parasını yılda iki kez Paris'e gelip *Kadınların Cenneti'nde* çarçur ederdi. Favier, güzel Desforges'in aldığı kumaşı kasaya götürmeye hazırlanırken, Hutin onu durdurdu.

"Senin gitmene gerek yok, Favier," dedi. "Sen boşuna uğraşma, Matmazel Baudu madamı yukarı çıkarır."

Çok şaşıran Denise, paketlerlerin hesabını üzerine almak istiyordu. Hutin'le her karşılaştığında, sanki eski bir suçu yüzüne vurulmuş gibi kızarıyordu. Ama bu kuruntudan başka bir şey değildi. Aralarında bir şey geçmemişti ki...

Madam Desforges, Bouthemont'a, kısık bır sesle, "Şu beceriksiz, şapşal kızı hâlâ burada mı çalıştırıyorlar?" diye sordu. "Hikâyenin kahramanı da bu olmasın sakın?"

Gülümser yüzlü kısım şefi gerçeği açıklamamakta kararlıydı. "Belki de," demekle yetindi.

Denise'in ardından ağır adımlarla merdivenleri çıkan Madam Desforges, insan seline kapılmamak için iki üç saniyede bir tırabzana tutunarak duruyordu. Kalabalığın uğultusunun yanı sıra, merdiven sahanlıklarında biriken insanlar da tırabzanları sarsıyordu. Sırtına kostüm, palto, sabahlık gibi giysiler giydirilerek basamalara sabitlenmiş olan plastik mankenler, zafer kazanmış askerlerin geçidini andırıyordu. Bunlardan birinin boyuna, kanlıymış gibi görünen kırmızı bir şal asılmıştı ve onun üzerine de hançere benzeyen ağaçtan bir kamış saplanmıştı.

Madam Desforges birinci kata ulaştığında, sert bir darbeyle kenara itildi ve bir-iki sendelemenin ardından olduğu yerde kalakaldı. Buradan bakılınca aşağıdaki reyonlarının yeni hali rahatça görebiliyordu. İnsanların sadece tepeleri belli oluyrdu ve sanki vücutları yok olmuştu. Aşağıdaki kalabalık bir karınca sürüsünü andırıyor, beyaz pankartlar ise ince bir çizgi halinde görünüyordu. Kurdeleler birbirleri üze-

rine yığılmıştı. Sivri bir kaya gibi yükselen fanilalık kumaşlar galeriyi ikiye bölmüştü. Tırabzanlara asılan desenli halılar ve işlemeli ipekliler bayrak gibi dalgalanıyor, kiliselerin mihrabının biriken ayin alayına benziyordu. Kadınların baygın parfüm kokuları güzelliklerini daha cazip hale getiriyordu. Onlar, tapınak gibi yükselen bu binanın birer tanrıçası gibiydiler. Okuma salonunda bululan arkadaşı Vallagnosc'un yanına gelen Mouret, bu parfüm kokusunu içine çekiyor, bundan büyük bir haz alıyordu.

"Kadınlar burada kendi evlerinde olduklarından daha rahatlar," diyerek, hep aynı sözleri tekrarlıyordu. "Biliyorum, bunların çoğu günlerini burada geçirir, pastalarını burada yer, mektuplarını burada yazarlar. Bir tek yatakları eksik..."

Mouret'nin bu sözleri Paul'u güldürüyordu. Kötümser genç adam, bez parçaları için kadınların bu kadar yaygara koparmasını budalaca buluyor, eski okul arkadaşının kendini onların arasında bu kadar mutlu hissetmesinden rahatsız oluyordu. Beyni ve kalbi bomboş bir kadın günün birinde Mouret'nin aklının başına gelmesine sebep olacak, çok şeyin gereksiz olduğunu belki de o zaman öğrenmesini sağlayacaktı. Gerçekten de tam o günlerde Octave o güzel dengeli halini kaybediyordu. Hastalarını tedavi ederken ustaca davranan operatörlerin sakinliğine sahip olan Mouret, o gün işletmesini saran tutku krizine kapılmıştı. Madam Desforges'le Denise'i merdivenden çıkarlarken gördüğünde de sesini yükselterek konuşmaya, aşırı hareketlerde bulunmaya başlamıştı. Onlar yaklaştıkça heyecanı artıyor, müşterileriyle göz göze geldikçe yüzü renkten renge giriyordu.

Bu kalabalığın arasına suçluların da sızmış olabileceği aklına gelince kollarını iki yana açarak, "Böylesi günlerde hırsızlık çok kolay olur," diye mırıldandı.

"Aklından geçen bu mu azizim?" diye sordu arkadaşı.

Bir konu bulduğu için pek memnun görünen Mouret, sinirli hareketlerle olayları ayrıntılarıyla anlatmaya başladı. Önce hırsızlığı meslek edinenlerden söz açtı. Bunlar en az tehlikeli olanlardı. Zaten onların hemen hepsini polis tanırdı. Sonra hırsızların bazılarının manyak olduğu sonucuna vardı. Zaten bir ruh hekimi de, büyük mağazaların cazibesinin kadınlar üzerinde olumsuz etkiler yaptığını, birçok kadın bu yüzden tahrik olup hırsızlığa başvurduğunu açıklamıştı. Hatta hırsızlıkta uzmanlaşmış hamile kadınlar bile vardı. Polis, bunlardan birinin Paris'teki çeşitli tezgâhlardan tam iki yüz kırk sekiz çift eldiven çaldığını tespit etmişti...

Etrafa bakınmakta olan Vallagnosc onun sözünü keserek, "Vay canına!" dedi. "Bazı kadınlar mallara ne tuhaf bakıyorlar... Çılgınlığa tutulmuş gibiler... Aç gözlüler ve utanılacak tavırları var..."

"Öyle mi?" dedi Mouret. "Burayı evleri gibi hissediyorlar dediysem, mantolarının altına ürünleri sokup götürsünler demedim ya! Üstelik bunlar çok saygın kimseler. Geçen hafta burada bir eczacının kardeşi ile bir avukatın karısını suçüstü yakalattık. Bunlara göz kulak olmak gerekiyor..."

Mouret, kurdeleler bölümünde hamile bir kadının peşine takılan Jouve'un, eli uzun bu kadını nasıl yakaladığını da anlattı. İri karnıyla kalabalıkta kendisine yol açmağa çalışan kadına yanındaki arkadaşı yardım ediyormuş. Tezgâhların önünde her durakladıklarında Jouve da onlarla birlikte duruyormuş ve hamile kadının arkadaşı, eliyle sepetleri ta dibine kadar yokluyormuş.

Mouret kendinden emin bir edayla, "Jouve'a güvenim tam!" dedi. "O oldukça, rahatım. Suçluyu gözünden tanır, onların bütün hilelerini bilir."

Sesi titredi, zoraki bir gülüşten sonra sustu. Gözünden ayırmadığı Denise ile Henriette kalabalıktan sıyrılmak için

bir hayli çabaladıktan sonra nihayet yukarı çıkabilmişlerdi. Mouret hemen başını çevirdi, müşterisini saygıyla selâmladı. Sevdiği kadını herkesin içinde zor durumda bırakmamak için, ona karşı dost gibi davranmıştı. Oysa artık her şeyin farkında olan Henriette, sevgilisinin Denise'e nasıl yakıcı gözlerle baktığını anlamakta hiçte zorlanmamıştı; merak edip görmek istediği rakibi, bu kız olmalıydı.

Hazır giyim bölümündeki satıcı kızların işleri başlarından aşkındı. Ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Kadınlardan ikisi hasta yatıyorlardı. İkinci memur Madam Frederic de, istifasını verip sessiz sedasız ayrılmıştı. Mağaza yönetimi işten çıkardıklarına ihbar süresi vermediği için, o da patrona haber vermeden işinden çıkmıştı. Onca satış telaşı varken, sabahtan beri bu macera konuşuluyordu. Mouret'nin ilgisi yüzünden işinden atılmayan Clara, Madam Frederic'in tası tarağı toplayıp böyle habersiz bir şekilde işten ayrılmasını "pek şık" bulmuştu. Marguerite, Bourdoncle'un öfkesini anlıyordu. Fakat Madam Aurelie böyle davranışları tasvip etmiyor, hiç olmazsa Madam Frederic'in işten ayrılmadan en az iki gün önceden müdüriyete haber vermesini dürüstlük kuralı olarak görüyordu. Kimseye güvenmediği için işten çıkış nedenini açıklamayan Frederic hakkında mağazada başka dedikodular da dolaşıyordu: Güya Paris'in les Halles semtinde hamam işleten zengin birini bulmuş, onunla evlenmek için işinden çıkmıştı...

Denise, Madam Desforges'e bir iskemle gösterdikten sonra, "Madam, yol için mi manto isterler?" diye sordu.

Kadın gayet nezaketsiz bir şekilde cevap vermeye hazır görünüyordu. Kuru bir tonda, "Evet," demekle yetindi.

Yeniden düzenlenen reyonun zengin, ağırbaşlı bir havası vardı. Oymalı yüksek meşe dolaplar, geniş kenarlı aynalar, müşterilerin üzerinde gezindiği kalın havlı kırmızı bir halı dekoru daha da zenginleştiriyordu.

Denise mantoları getirmeğe gittiğinde, Madam Desforges etrafına bakınırken karşıdaki aynada kendini gördü, uzun uzun seyretti. Yoksa yaşlanıyor muydu? Mouret'nin kendisini bu kızla aldatmasına göz yumamazdı. Ayna, reyonda ne varsa hepsini yansıtıyordu. Denise, aynada sadece kendi solgun yüzünü görmekteydi. Arkasında neler konuşulduğundan haberi yoktu. Clara, Marguerite'e, Madam Frederic'in gizli buluşmalarından birini anlatıyordu. Madam Frederic sabah akşam Choiseul pasajından geçip bilerek yolu uzatıyordu. Böylece kendini, Sen nehrinin sol tarafında oturuyormuş gibi gösteriyordu.

Denise mantoları getirdi, "İşte son modellerimiz. Bunların değişik renkte olanları da var," dedi.

Dört-beş manto getirmişti. Madam Desforges, beğenmemiş gibi dudaklarını büzdü. Baktığı her mantodan sonra suratını asıyordu. Ona göre, mantoları daraltan şu büzgülerin gereği yoktu. Hele şu kare omuzlar; makasla değil, sanki baltayla biçilmişlerdi. Ne çirkin şeylerdi böyle... Yolculuğa çıkmak, böyle zevksiz giyinmek demek değildi her halde...

"Bana diğerlerini de gösterin Matmazel!" dedi.

Denise mantoları katlayıp tekrar yerine astı. Sinirlendiğini, yorulduğunu belirten en küçük bir imada bulunmuyordu. Onun bu sevimli ve sabırlı hali Madam Desforges'i büsbütün çileden çıkarıyordu. Bu yüzden gözleri durmadan karşısındaki aynaya takılıyordu. Bir ara Denise'e bakarak, onunla kendisini karşılaştırdı. Mouret'nin şu anlamsız yaratığı kendisine tercih etmesini imkânsızmış gibi görüyordu. Bu kızın bir zamanlar bu mağazadaki beceriksizliklerine tanık olduğunu hatırladı. Köyünden yeni gelen bir kaz çobanı gibi aptal suratlı olan bu acemi çaylak, Mouret'nin sevgilisi olamazdı. Gerçi bugün biraz ince görünüyordu, kılık kıyafeti de düzgünceydi. Siyah robu içinde dimdik duruyordu,

ama yine de beceriksizliği suratından okunuyordu. Bu kızın yoksul, bayağı görünümüne asla katlanamıyordu.

Denise sakin bir şekilde, "Madam, eğer iserseniz size diğer modellerimizi de gösterebilirim," dedi.

Geri geldiğinde aynı sahne tekrarlanmaya başlamıştı. Bu kez mantonun kumaşının çok ağır olduğunu ve beş para etmeyeceğini söylüyordu. Madam Desforges sesini yükselterek konuşuyor, böylece şef Aurelie'nin dikkatini çekmek istiyordu. Amacı genç kızı azarlatmaktı. Ne var ki bu kez herkes Denise'in yanındaydı. İşe tekrar başlamasından beri reyondakileri kendine çekmeyi başarmıştı ve artık evindeymiş gibi rahattı. Şef Aurelie bile onun niteliklerini öğrenmeye, kendisine değer vermeye başlamıştı. Genç kızın müşterilere karşı sabırlı davranışlarını gördükçe, bunun lehte bir özellik olduğunu anlıyordu. Hiç karışmadan, sadece omuzlarını silkmekle yetindi.

Sabırlı tutumunu sürdüren Denise, kibar bir şekilde, "Ne tip bir manto istediğinizi bana söyleme lütfünde bulunur musunuz? diye sordu.

Madam Desforges kendini kaybederek, "Sizde doğru düzgün bir şey yok ki!" diye bağırmaya başladı.

Omzuna dokunan elle yerinden sıçrayan kadın sustu. Bu, yeni gelen Madam Marty idi. Alışveriş hastası olan kadının mağazada dolaşmadığı köşe kalmamıştı. Uğradığı her reyondan bir yığın şey alıyor, aldıklarını paket paket el arabasına dolduruyor, kendisine en son satış yapan tezgâhtara taşıtıyordu. Satın aldığı ürünler arasında kravatlar, eldivenler, güneş şemsiyeleri, etekler, havlular, perdeler, hatta bir lamba ve üç paspas bile vardı.

Madam Marty, "Ne o, manto mu alıyordunuz?" diye sordu.

"Yok canım!" dedi Madam Desforges. "Aman Tanrım! Burada ne tapon şeyler varmış böyle!" diye söylendi.

Madam Marty'nin dikkatini çizgili bir mantoya çekmiş, onu hiç de fena bulmamıştı. Dahası, kızı Valentine'in bile hoşuna gitmişti. Bunun üzerine Denise, Marguerite'i yardımına çağırdı. Geçen yılki modelden kurtulmak için bu güzel bir fırsattı. Marguerite, arkadaşının göz ucuyla bakışından faydalanarak, bunun özel bir fırsat olduğunu, fiyatının iki kez indirilip yüz elli franktan yüz otuz franka kadar düşürüldüğünü, bugün ise yüz on franka bırakılacağını söyledi. Bu indirim karşısında daha fazla dayanamayan Madam Marty, mantoyu hemen satın aldı. Kendisiyle beraber gelen satış memuru, eşya dolu arabayı ve kasa fişini orada bırakıp yerine döndü.

Bütün bu hengameye karşın, Madam Frederic hakkındaki dedikodular bir türlü dinmek bilmiyordu. İşe yeni başlamış genç bir kız, yanındaki Clara'ya merakla, "Sahi mi, kadının gerçekten bir dostu mu varmış?" diye sordu.

Clara ise, "Tüh be!" diye hayıflandıktan sonra, "Varmış da, bizim haberimiz yokmuş... Şu zengin hamamcıya, namuslu geçinen şu dullara bakar mısınız!" diye yakınmadan edemedi.

Marguerite mantonun faturasını yazarken, Madam Marty başını çevirip bir göz işaretiyle Clara'yı Madam Desforges'e gösterdi. Sonra da kulağına eğilip, "Haberin var mı? Mösyö Mouret'nin oynaşı buymuş!" dedi.

Henriette şaşkınlıkla önce Clara'ya, sonra Denise'e bakıp, "Yoo, uzun boylu olanı değil, şu çelimsiz küçük kız!" dedi.

Madam Marty'den bir cevap gelmeyince daha yüksek sesle, "Belki de hem büyüğü, hem küçüğü!" dedi. "Her ikisi de bayıla bayıla giderler."

Denise söylenenleri duymuştu. Kendisini yaralayan bu kadına saf ve berrak gözleriyle baktı. Patronun dışarıda sık sık buluştuğu kadın bu olmalıydı. Bir an göz göze geldiler. Kızın gözlerinde öylesine hüzünlü, sessiz ve temiz bir anlam vardı ki, Henriette bile söylenenlerden rahatsız olmuştu.

Madam Desforges yine sert bir tonla, "Mademki doğru düzgün bir malınız yok, bari beni entari ve hazır giyim bölümüne götürün! dedi.

Bunu duyan Madam Marty yüksek sesle, "Oh, ne iyi!" dedi. "Ben de sizinle gelirim, Valentine için giyimlik bir şeylere bakacaktım..."

Marguerite, elarabasını çekerek yürüyordu. Denise'in elinde ise Madam Desforges'in satın aldığı birkaç metre kumaştan başka bir şey yoktu. Entari ve hazır giyimler bölümü ikinci katın ta öbür ucundaydı ve şimdi uzun bir yürüyüş başlamıştı. Marguerite'i takip ederek kalabalık galerilerden geçiyorlardı. Genç kız, arabayı siper edinerek kendisine yol açmaya çalışıyordu. Beyaz çamaşır bölümüne geldiklerinde Madam Desforges, "Bu da ne demek oluyor? Bir şey almak için bu kadar yol mu yürünürmüş?" diye söylenmeye başladı. Madam Marty de yorgunluktan bittiğini söyledi, ama bu yorgunluğun kendisine bir idman gibi geldiğini eklemeden de edemedi. Müsrif kadın, her tezgâhın önünde durup bir şeyler satın almakla Mouret'nin dâhice sillesini yemiş oluyordu. Önce çeyizlere bakmış, Pauline'in kendisine satmak istediği gömlekleri almıştı. Marguerite, eşya dolu arabasını iterek ona yardım etti. Madam Desforges, kalabalıktan daha çabuk kurtarabilmek için Denise ile yürümeye devam ediyordu. Çocuk reyonunun önünden geçerlerken hayran oldukları şeyler gördüler, ama hiçbir şey almadılar. Sonra Madam Marty'nin zaafı tekrar depreşti. Siyah saten bir korse görünce âdeta kendinden geçti. Mevsim sonu dolayısıyla indirim yapılan kürklü yakalıklar, kolluklar ve Rus dantellerinden sofra takımı aldı. Bütün bunlar el arabasına yığılmıştı. Her duraklamadan sonra Denise hiç yakınmadan, "Bu taraftan Madam," diyordu.

Madam Desforges ise, "Bu ne budalalık! Bu gidişle oraya ulaşamayacağız. Entari ve hazır giyimleri bir araya koy-

salar olmazdı sanki! Böyle karışıklık hiç görmedim," diye yakınıp duruyordu.

Önünde yığılan malları gördükçe büyülenerek gülümseyen Madam Marty ise, kendi kendine konuşur gibi, "Aman Allahım! Kocam ne der? Haklısınız burada düzen tertip diye bir şey yok! İnsan kendisini kaybediyor, saçma sapan işler yapmak zorunda kalıyor..." diye söyleniyordu.

Mouret Paris mallarıyla doldurduğu için orta sahanlık daralmış, geçmek zorlaşmıştı. Yaldızlı çinko kupalarla, ucuz likör takımlarından başka, burada Çin ve Japon mallarına da rastlanıyordu. Bu bölümdeki ürünler çok ucuza satıldığından, bibloları, küçük rölyefleri müşteriler kapışıcasına alıyorlardı. Mouret, bu umulmadık başarı karşısında mağazayı daha da geliştirecek yenilikler düşünüyordu. Artık iyice dolan el arabasını iki satıcı ikinci kata çıkarıyordu. Madam Marty burada, altı adet fildişi düğme, ipekten yapılmış birkaç oyuncak fare ve sedef kaplama bir kibrit kutusu satın aldı.

İkinci katta koşuşturma yeniden başlamıştı. Sabahtan beri bir tezgâhtan diğerine müşteri dolaştıran Denise'in artık nereyse ayak tabanları patlayacaktı, ama yine de nezaketinden sesini çıkarmıyordu. Kadınları mobilya bölümünde beklemek zorunda kaldı. Madam Marty, bir patiska bezine takılıp kalmıştı. Daha sonra bir ütü masasına baktı; öyle ki, alıp almama karasızlığıyla elleri titriyordu. Gülümseyerek Madam Desforges'e bakıyor, daha fazla masraf etmesine engel olması için kendisine ricada bulunuyordu. Tam o esnada Madam Guibal ile karşılaştılar. Bu karşılaşma Madam Marty için bir şanstı, çünkü sonunda kendisine engel olacak birini bulmuştu. Madam Guibal, beş gün önce satın aldığı şark tarzı ağır kapı perdelerini geri vermeye gelmişti. Bu ağır yükleri taşımaktan, çam yarması gibi iri yarı, yakışıklı bir delikanlı olan satıcının kollarına kramplar girmişti. Delikanlı, iadeden hiç de hoşnut gö-

rünmüyordu, çünkü bu yüzden yüzdelik payını da yitirmişti. Kadının perdeleri biraz kullanmış olduğundan kuşkulanarak ağzını aramak için bir kaç sordu, sonra başka örnekler gösterebileceğini, ayrıca harika Şark halıları olduğunu söyledi. Ama kadın bir kraliçe edasıyla, kapı perdelerini beğenmediğini, başka bir şey almak istemediğini söylemekle yetiniyordu. Satıcı delikanlı sonuca boyun eğmek zorunda kaldı. Müşteri, kullanmış olsa da, satın aldığı malı geri verebilirdi, çünkü patron daha önce böyle bir karar almıştı.

Kadınların hep birlikte oradan uzaklaştılar. Madam Marty, kocasından çekindiği için ütü masasını boşuna aldığını söyleyerek geri vermek istiyordu. Bunun üzerine Madam Guibal devreye girerek, "Üzülme canım," dedi. "Geri gönderirsin olur biter, ben de böyle yaptım. Hiç de zor olmadı. Onu önce evinize göndertin; bir köşede birkaç gün kaldıktan sonra geri verirsiniz."

Madam Marty bu öneriyi çok beğenmişti.

"Doğrusu güzel fikir!" dedi sevinçle. "Baktım ki kocam çok kızıyor, ben de hepsini geri gönderirim."

Sonunda entari ve hazır giyim bölümüne gelmişlerdi. Denise tam da elindeki ipekli kumaşı satıcılardan birine vereceği sırada, Madam Desforges fikrini değiştirdiğini, mantolardan açık kül renginde olanını almaya karar verdiğini bildirdi. Bu yüzden de, hazır giyim bölümüne geri götürmek için Denise onu beklemek zorunda kaldı. Genç kız, şu kaprisli kadının bunu hangi amaçla yaptığını anlamakta gecikmemişti. Kendisini, reyon reyon gezdirerek küçük düşürmek, bir uşak gibi hizmetinde olduğunu herkese göstermek istiyordu. Bu kadın ne tür davranışlarda bulunursa bulunsun, Denise sinirlenip öfkelenmemeye, sabrını taşırmamaya, sessiz ve sakin kalmaya yeminli gibiydi. Kalbinin hızla çarpmasına, incinen gururuna rağmen tavrını hiç değiştirmedi.

Madam Desforges ise entarilerden de, hazır giyimden de herhangi bir şey almadan yoluna devam etti.

Bu kez de Madam Marty'nin kızı Valentine, "Anneciğim şu elbiseye bir baksana! Anneciğim bu ne güzel! Acaba bana uyar mı?" diye konuşup duruyordu.

Madam Guibal, burada da Madam Marty'ye alçak sesle kendi taktiğini açıkladı. Söylediğine göre, mağazada beğendiği bir elbiseye rastladığında hemen satın alır, sonra evde patronunu çıkartıp terzisine göndererek aynı modele göre yenisini diktirir ve onu iade ederdi.

Kızı için elbise almakta olan Madam Marty, bir yandan da, "Ne iyi düşünmüşsünüz Madamcığım! Doğrusu ne parlak buluşlarınız var..." diye mırıldandı.

Mal dolu araba, mobilya bölümündeki ütü masasının yanında bırakıldı. Arabaya o kadar eşya yüklemişlerdi ki, nerdeyse kırılmak üzereydi. Satın alınan bütün mallar kasaya götürüldü, oradan nakliye servisine yollanacaktı.

Denise'in kılavuzluğundaki kadınlar, bölümden bölüme dolaşıyorlardı. Merdiven başlarında, basamaklarda ya da galeriler boyunca yürürken, zaman zaman bir tanıdıkla karşılaşıp ayak üstü üç-beş lâf ediyorlardı. Okuma salonuna geldiklerinde, Madam Bourdelais ve üç çocuğuyla karşılaştılar. Madeleine'in kolunun altında bir entari, Edmond'un elinde bir çift ayakkabı, en küçükleri olan Lucien'in ise başında yepyeni bir kep vardı. Madam Desforges yatılı okul arkadaşını, "Aaa, sen de mi burdasın," diye gülümseyerek karşıladı.

Madam Bourdelais, "Sus, hiç sorma!" dedi. "Çok kızgınım, şimdi de çocuklarımızı kandırarak bizi avlamaya çalışıyorlar. Bilirsin, henüz aklımı peynir ekmekle yemedim. Öyle gelişigüzel masraf edenlerden de değilim, ama her gördüklerini isteyen çocuklara nasıl direnebilirim? Onları biraz gezdireyim demiştim, şimdi mağazayı boşaltmaya kalkışıyorum."

O esnada Vallagnosc ile de Boves'in yanında bulunan Mouret, gülümser bir edayla onları dinliyordu. Madam Bourdelais de onları görmüştü. Sözlerini neşeli bir tavırla bitirdi, ne var ki, anne yüreğinin istismar edildiğinden yakınarak, çocuklar üzerinden kurulan bu tuzağa öfkeliydi. Mouret itirazları gülümseyerek karşılıyor, bir yandan da zaferinden kıvanç duyuyordu. Mösyö de Boves, birtakım manevralarla Madam Guibal'a yaklaşma ustalığını nihayet göstermişti. Vallagnosc'u arkada bıraktığından memnun görünüyordu ki, genç adam onu gene yakalamıştı. Denise ise, kadınları hoş tutmak için ayakta bekliyordu. Mouret onu görmemezlikten geliyordu. Kıskanç kadınlara özgü sezgisi sayesinde, Madam Desforges'in kuşkuları artık kesinlik kazandı. Mouret, kibar bir ev sahibi edasıyla yaklaşıp iltifatlarda bulunurken, eski dostu, ihanete uğramanın acısını nasıl çıkaracağını düşünüyordu.

Madam Guibal'ın birkaç adım önünde yürüyen Mösyö de Boves ile Vallagnosc, dantel reyonuna varmışlardı. Hazır giyim eşyalarının yer aldığı reyonun yanında burası daha lüks sayılırdı. Duvarlar, oymalı dolap ve sandıklarla kaplanmıştı. Kırmızı kadifelerle kaplı sütunlara, helezonîk tarzda beyaz danteller sarılmıştı. Salonunu bir ucundan diğer ucuna kadar donatmış olan gipür danteller havada uçuşur gibiydi. Tezgâhların üzerindeki büyük karton kutulara doldurulmuş olan İspanyol ve Belçika tarzı dantel ve oyalar birbirine karışmıştı. Aynı yerde yığın halinde Valencienne yumakları da vardı. En dipte iki kadın oturmuş, mor bir şeffaf ipekli üzerindeki dantellere bakıyorlardı. Bu arada yeni bir karton kutuyu açan Deloche, içindeki Chantily dantellerini tezgâha boşalttı. Kadınlar hâlâ karasızlıkla önlerindeki dantellere bakıyorlardı.

Epeyce şaşkın görünen Vallagnosc, "Biraz önce Madamın rahatsız olduğundan bahsetmemiş miydiniz? Bakın orada, Matmazel Blanche'ın yanında oturan Kontes değil mi?" dedi.

Kont, şaşkınlıkla yerinden sıçradı, yanındaki Madam Guibal'a kaçamak gözlerle baktı.

"Aa, sahiden de burada!" dedi.

Salon gereğinden fazla sıcaktı ve müşteriler bunalıyorlardı. İnsanların yüzleri sararmış, gözlerinin feri kaçmış gibiydi. Mağazanın çekiciliği herkesi etkilemişti. Bu yumuşak yatağa herkes düşebilir, en güçlüler bile bir köşeye sıkıştırılabilirdi. Elleri kumaşlara dokundukça sarhoşluğa kapılan kadınlar kendilerinden geçiyorlardı. Az önceki karşılaşmadan çok keyif aldığı görünen Vallagnosc, şakaya vererk, "Bu kadınlar size top attıracaklar," dedi Kont'a.

Karısına beş para vermemekle övünen Mösyö de Boves, kendine güvenli bir edayla omuzlarını silkti. Kontes, hiçbir şey almadan bütün reyonları dolaştıktan sonra, kızıyla birlikte dantellerin olduğu bölümüne dönmüştü. Arzusunu gidememenin getirdiği öfkesiyle kuduruyordu. Yorgunluktan bitkin düşmesine rağmen, önündeki tezgâhta bulunan dantellere dokunmadan edemiyordu. Dantellerin cazibesi sanki parmaklarını yakıyor, sıcaklık omuzlarına kadar çıkıyordu. Sonra kızının başka şeyle meşgul olduğunu, satış memurunun ise uzaklaştığını fark eden kadın, mantosunun altına birkaç metre Alençon danteli saklamak isterken, arkasından gelen bir sesle ürperdi; elindekileri hemen geri bıraktı.

Neşeli bir şekilde, "Yakalandınız, Madam!" diye seslenmişti Vallagnosc.

Birkaç saniye kımıldamadan kalan Madam de Boves'in yüzü kireç gibi beyaza kesmişti. Bir an için tek kelime bile edemedi. Sonra, canı sıkıldığından biraz hava almak amacıyla buraya geldiğini söyledi. Kocasını Madam Guibal'la yan yana görünce, iyice toparlandı ve ikisine dikkatle baktı.

"Madam Desforges'le beraberdim, derken bu beyler geldi," gibisine bir şeyler söyledi.

Tam o esnada, Mouret ile diğer kadınlar da geldiler. Mouret, hamile kadınla arkadaşını takip eden müfettiş Jouve'ı göstererek, dantel bölümünde hırsızlık yaparken yakalanan kadınların sayısı azımsanmayacak kadar çok olduğunu söyledi. Bunu duyan Madam de Boves, kendisini bir an iki jandarmanın arasındaymış gibi hissetti. Kırk beş yaşlarında, lükse meraklı bu soylu kadın, böyle bir duruma düşüp kocasının itibarını ayaklar altına alması halinde insanların ne diyeceğini merak etti. Hiç de vicdan azabı çekmeyeceğini düşündü; hatta dantelleri mantosunun altına sokmadığına pişman oldu.

Jouve, kararını vermiş, hamile kadını suçüstü yakaladığını sanarak kapıda durdurup üstünü başını iyice aratmış, ama hiçbir şey bulamamıştı. Bu sırada diğer kadın bir fırsatını bulup kayıplara karışmıştı. Çabası boşa çıkan Jouve, hamile kadının dikkatleri özellikle üzerine toplarken, asıl hırsızlığı arkadaşının yaptığı kanaatine varmıştı. Evet, malı götüren gerçek hırsız oydu...

Mouret'nin biraz sıkılmıştı, ama olay kadınları çok güldürmüştü.

"Jouve Baba bu kez yanıldı, ama merak etmeyin, rövanşını alır!" dedi Mouret.

Vallagnosc ise sözünü esirgemeden, "Bana kalırsa, Jouve bu işlerden anlamıyor," dedi. "Aslında kabahat sizin. Ürünleri böyle göz önüne sermenin ne gereği var? Oh olsun size! Malınızı böyle çalarlar işte... Bir de uynık geçinip zavallı kadınları baştan çıkarmaya kalkıyorsunuz!"

Satışların gittikçe arttığı bir zamanda Vallagnosc'un bu sözleri tiz bir müzik notası gibi çınlamıştı. Kadınlar birbirlerinden ayrılarak, tekrar kalabalık reyonların önünden geçtiler. Saat dörde geliyordu ve alçalan güneşin ışıkları geniş pencerelerden girerek holün camlı bölmelerini aydınlatıyordu. Bir yangın kızıllığını andıran bu aydınlıkta, kalabalıkların sa-

bahtan beri kaldırdığı tozlar bir buhar bulutu gibi yükseliyordu. Ortadaki geniş galeriyi sanki bir alev kaplamıştı. Sütun başlıkları, mozaik ve fayanslar ışık huzmeleriyle parlıyor, kırmızı, yeşil renkli, yaldızlı desenlerin arasında büyülü bir görüntü yaratıyordu. Aynalar ışıldıyor, kalkan şeklinde açık duran şemsiyeler sanki düşmana meydan okuyordu. Ta dipte gölgeler arasında Zar zor seçilen en dipteki tezgâhlar, güneş ışınları altında altın yaldıza boyanmış gibi parlayan raflar, reyonlar arasında gezinen kadınlar, bu canlılığı daha da pekiştiriyordu. Mağazaya akın eden kadınlar, fethedilmiş bir ülkedelermiş gibi muzaffer bir edayla dolaşıyor, yorgunluktan bitkin düşmüş satış görevlilerini tutsakları gibi kullanıyorlardı. Kendilerini zalim bir saltanatın baskısı altında hisseden görevliler, ezildiklerini düşünüyor ve üzülüyorlardı. İri yarı ya da şişman kadınlar önlerindekileri itiyor, itilenler homurdanıp duruyor, en küçük anlaşmazlıkta bile küstahlaşıyorlardı. Sanki hepsinin başları dik, sırtları pekti. Yüksek sesle konuşarak birbirlerine karşı kaba davranıyor, evlerindeymiş gibi laubali ve şımarık tavırlarla reyonları dolaşıyorlardı. Az önce yaptığı masraflarını biraz olsun dengelemek isteyen Madam Bourdelais, çocuklarını bir kez daha büfeye götürerek bedava meşrubat içiriyordu. Müşteriler, kıtlıktan çıkmışlarcasına büfeye saldırıyorlardı. Çocuklar meşrubat içerken, büyükler de beleş Malaga şarabı içiyordu. Sabahtan beri seksen litre meşrubat, yetmiş şişe şarap içilmişti. Madam Desforges, mantoyu satın aldığı sırada kasadan bir de reklam broşürleri almıştı. Giderken, Denise'i evine davet ederek, onu Mouret ile karşılaştırmayı düşündü. Böylece onun onurunu kıracak, Mouret üzerindeki etkisini anlamaya çalışacaktı. Bu arada kalabalıktan istifade eden Mösyö de Boves, bir yolunu bulup Madam Guibal'i de alarak oradan kaybolmuştu. Kızıyla Vallagnosc'u peşine takan Madam de Boves ise, çıkış kapısında

kırmızı balonlardan birini almaya uğraşıyordu. Bu kadının satın aldığı hiçbir şey yoktu. Eli boş görünmeyi gururuna yediremediği için, en azından bedava bir balon alıp kapıcının torununa vererek, küçük kızın sevgisini kazanmak istiyordu. Kapıdaki tezgâhda kırk birinci balon veriliyordu. Paris'in dört bir yanında uçuşan binlerce kırmızı balon, *Kadınların Cenneti*'ni göklere yükseltiyordu sanki.

Saat beş olmuş, artık satışların sonuna doğru gelinmişti. Tüketim tutkunu Madam Marty ile kızı, yorgunluktan bitkin düşmelerine rağmen mağazadan bir türlü ayrılamıyor, büyük bir istekle reyonları dolaşmaya devam ediyorlardı. Mağazanın kapanış saatleri, reklamların coşkusuna kapılarak kendilerini kaybeden kadınların saati gibiydi. Gazete ilânları için ödenen altmış bin frank, duvarlara yapıştırılan on binlerce afiş, dağıtılan iki yüz bin katalogun tüm masrafları karşılanmıştı artık. Mouret sonuçtan memnundu: Buluşları kadınları hayran bırakmıştı. Fiyat kırmalar, satılan ürünleri geri almalar, aldatıcı küçük hediyeler, tekrarlanan ince buluşlar... Bunların hepsi Mouret'nin yaratıcılığını gösteriyordu.

Madam Marty bağırmaktan sesleri kısılan işportacıların tezgâhları önünden geçerken, kasalara atılan altınların şıngırtıları, depolara taşınan paketlerin gürültüleri duyuluyordu. Bir kez daha zemin katından geçti. Beyaz iç çamaşırları, eldivenler ve yünlüler bölümünü yeniden dolaştı. Sonra merdivenlerin kadife kaplı tırabzanlarına tutunarak hazır giyim eşyaları ve danteller bölümüne geri döndü. Buraları da gezdikten sonra, ikinci kata çıkarak halı ve mobilya reyonlarına da bakındı. Hutin, Favier, Mignot, Lienard, Deloche, Pauline ve nihayet Denise gibi işinin ustası satıcılar, bacaklarına karasu inemesine rağmen müşterilere hizmete devam ediyorlardı. Sabahtan beri süren yoğun hareketlilik ve bedava içkilerin verdiği çakırkeyiflik çoğu müşterinin başını döndürmeye başla-

mıştı. Aşam güneşinin kızıllığı kalabalık üzerine alev alev yansıyordu. Madam Marty, içtiği şarabın etkisiyle zamzan zaman bir çocuk saflığıyla davranmasına rağmen, gerin halini yine de gizleyemiyordu. Bütün bu renk cümbüşü ve lüks tantana karşısında tutkuları daha da kamçılanıyordu. Satın aldığı ürünlerin parasını daha sonra göndereceğini söyleyerek mağazayı terk edeceği sırada, elindeki hesap pusulasına bakarak dehşete düştü. Yüzü gerilmiş, gözleri yuvalarından fırlayacak gibi olmuştu. Çıkış kapısında yine itiş kakış vardı. Ucuz malların satıldığı tezgâhların önünde insanlar birbirini eziyorlardı. Madam Marty o kalabalıkta bir ara kızını kaybetti, sonra onu kaldırımda beklerken buldu ve dışarının soğuğunda üşümemek için sıkıca mantosuna sarılarak yoluna devam etti.

Akşam yemeğinden dönmekte olan Denise'in yanına gelen bir görevli, "Matmazel, sizi müdüriyetten istiyorlar," dedi.

Genç kız, Mouret'nin o sabah, satıştan sonra kendisiyle görüşmek istediğini söylediğini unutmuş, bürosuna uğramamıştı. Hemen onu görmeye gitti. Kısa bir selamlaşmanın ardından güler yüzle söze giren Mouret, "Sizden çok memnunuz Matmazel," dedi. "Memnuniyetimizi belirtmek için sizi buraya çağırdım. Madam Frederic'in bize haber vermeden çekip gittiğini biliyorsunuz. Yarından itibaren onun yerini siz alacaksınız. Kışım şefi oldunuz!"

Mouret'nin söylediklerini sessizce dinleyen Denise, şaşkınlıktan donakalmıştı. Sonunda titrek bir sesle, "Çok teşekkür ederim Mösyö, ama o reyonda benden daha eski ve deneyimli olanlar var," dedi.

"Bu bir şeyi değiştirmez" diye karşılık verdi patron. "İçlerinde en değerlisi, en ciddi ve çalışkan olanı sizsiniz. Ben bu grev için sizi seçtim, bundan daha doğal ne olabilir ki? Yoksa memnun olmadınız mı?"

Denise heyecandan kızardı. Bu atanma onun için büyük bir mutluluktu, ama bu beklenmedik yükselişin sakıncalarının olup olmadığını düşünmeden de edemedi. Acaba arkadaşları buna başka bir anlam verecekler miydi? Üzerinde pek sade siyah ipekli entarisi vardı ve sessizce bekliyordu. Altın sarısı saçları parıl parıl parlıyor, karşısında duran patronu tebessümle ona bakıyordu. Genç kız, şu son günlerde daha da incelmiş, dal gibi olmuştu. Ak teniyle tatlı, ama aynı zamanda vakur bir havası vardı. Bir zamanların çelimsiz hali gitmiş, yerini insanı büyüleyen bir çekicilik ve zarafet almıştı.

"Ne kadar iyisiniz efendim, ne diyeceğimi bilemiyorum," dedi.

Genç kız henüz sözünü tamamlayamadan, kapıda veznedar Lhomme göründü. Adamın bir elinde koçaman bir meşin torba vardı ve sakat koluyla da, göğsüne koca bir cüzdan sıkıştırmıştı. Arkasından gelen oğlu Albert de, kolunu koparacak kadar ağır para torbalarını taşıyordu.

Veznedar heyecanla, "Beş yüz seksen yedi bin iki yüz on frank, otuz üç santim!" diye haykırdı.

Bu söylerken adamın yumuşak ve buruşuk yüzü güneş gibi parlamıştı.

Kadınların Cenneti, o güne kadarki en yüksek cirosunu yapmıştı. Bunu herkes tahmin ettiği için, Lhomme'un ağır adımlarla hasılatı taşıdığı sırada mağazanın en ücra köşesinde bile bir hayhuy, bir patırtı kopmuştu. Veznedarın, oğluyla birlikte bu muazzam parayı zorlanarak taşıdığı gören çalışanlar, sevinç ve hayranlıklarını ancak böyle ifade edebilmişlerdi.

Mouret de, "Muazzam bir olay!" diye haykırdı sevincinden. "Benim vefakâr dostum Lhomme, yoruldunuz artık, şu yükünüzü bırakıp dinlenin biraz. Hasılatı daha sonra merkezi kasaya yollarım ben. Torbaları şu yazı masasının üzerine koyun da, hepsini bir arada görelim bari!" diye ekledi.

Genç patron, çocuklar gibi seviniyordu. Veznedar ile oğlu yüklerini masaya koydular. Bu sırada torbalardan ikisi yırtıldı ve paralar metal paralar etrafa saçıldı. Yazı masasının üstü madeni paralarla kaplanmıştı. On saatlik bir satış sonucu elde edilen bir servetti.

Lhomme ve oğlu Albert kan ter içinde kalmışlardı. Mendilleriyle terlerini kurulayarak geri çekildiler. Mouret bir an için hareketsiz kaldı. Gözleri dalmış, aklı sanki paralarda kalmıştı. Kafasını kaldırdığında, biraz uzaklaşmış olan Denise'in hâlâ orada olduğunu fark etti. Yine gülümseyerek genç kızı masaya çağırdı ve ona, avucuna sığdırabileceği kadar para vereceğini vaat etti. Bu şakanın ardında sanki gizli bir aşkın sevecenliği vardı.

"Şu torbaya bir el atın!" dedi. "Bakalım avucunuz ne kadar para sığdırabiliyorsunuz? Çekinmeyin lütfen, bana bir şey olmaz! Elleriniz zaten çok küçük, avuçlayacağınız para bin frangı bile bulmaz!"

Denise tereddütle geriledi, benliğini saran heyecanın alev gibi içine yayıldığını hissetti. Demek patron kendisini bu kadar çok seviyordu! Sonunda buna ikna olmuştu. Hazır giyim bölümüne döndüğünden beri Mouret'nin kendisini nasıl istekle izlediğini, nasıl manalı gözlerle baktığını şimdi daha iyi anlıyordu. Büyük bir heyecan duymaya başlamış, bütün duyguları alt üst olmuştu. Ama bir çift tatlı sözle kalbini kazanmak dururken, neden bir avuç para teklif ederek gururunu yaralamıştı ki?

Mouret, şakalaşmaya devam ederken aniden kapı açıldı; bugünkü müşteri sayısını bildirmek bahanesiyle Bourdoncle içeri girdi. Söylediğine göre, *Kadınların Cenneti*'ne o gün tam yetmiş bin müşteri gelmişti. Denise, patronuna bir kez daha teşekkür ettikten sonra çarçabuk dışarı çıktı.

X

Ağustos ayının ilk pazarında, haftanın normal günüymüş gibi bütün memurlar erkenden işe gelir, içeriye müşteri alınmaz ve kapalı kapılar ardında akşama kadar sayım yapılırdı.

Denise o gün, diğer satıcı kızlar gibi sabahın erken saatinde işe gitmek istememişti. Çünkü atölyelere çıkarken merdivenden kayıp ayak bileğini burkutmuştu ve Perşembe günüden beri odasında yatıyordu. Gerçi şimdi daha iyiceydi, fakat Madam Aurelie kendisini şımarttığından işe gitmekte acele etmiyordu. Ayakkabılarını zorlukla giyerek o gün işe gitmeye karar verdi. Kızların kaldığı odalar artık Monsigny caddesine bakan yeni binanın beşinci katına taşınmıştı. Bu binada, yine koridorun iki tarafına sıralanmış halde yaklaşık altmış adet oda vardı ve öncekilere göre bunlar daha geniş, daha rahattılar. Demir bir karyola, büyükçe bir dolap, ceviz ağacından bir tuvalet masası dışında, odalarda başkaca eşya bulunmuyordu. Satıcı kızların özel yaşamları da, gittikçe daha özgür bir aşka doğru eğilim gösteriyordu. Kokulu sabunlar kullanıyorlar, işlemeli ince iç çamaşırlar giyiyorlar, burjuva hayat tarzına özeniyorlardı. Aralarında çıkan tartışma ve kavgalarda savurdukları galiz sözler yine de, onların mahalle üslubundan kurtulamadıklarını gösteriyordu.

Reyon şef yardımcısı olması dolayısıyla, caddeye bakan iki pencereli büyük odalardan biri Denise'e verilmişti. Eli para gören genç kız, artık kendisi için de para harcıyor, üstüne başına özen gösterebiliyordu. Ayrıca, lükse sayılabilecek kadar kaliteli, dantellerle kaplı kırmızı bir yatak örtüsü almış,

döşemeye uygun bir halı sermişti. Tuvalet masası için mavi cam vazolar almış, içine kırmızı güller koymuştu. Ayakkabılarını giydikten sonra odasında gezinmeyi denedi, hâlâ topallıyordu. Bu yüzden duvarlara, karyola kenarlarına tutunarak ancak birkaç adım atabildi. Yavaş yavaş düzelebileceğini düşündü. O akşam için amcası yemeğe davet etmişti; haklı mazeretinden dolayı bunu kabul etmediği için kendini kusurlu bulmuyordu. Çok yavaş hareketlerle tekrar yürümeye çalıştı. Bacağını fazla yormamak için akşam erkenden yatmak niyetindeydi. Aşağı inmeye hazırlanıyordu ki, temizlikçi Madam Cabin bir mektup vermek üzere kapısını çaldı. Kadının anlamlı tebessümü yüzünden çabucak zarfı açtı Denise. Hemen iskemleye çöktü. Mektup Mouret'den geliyordu. İyileştiğine sevindiğini bildirdikten sonra, akşam kendisini yemeğe davet ediyordu. Dürüst, samimi duygularla yazılmış bu mektupta insanı endişeye sürükleyecek bir şey görmüyordu. Ama yanılmak da istemiyordu. Çünkü, *Kadınların Cenneti*'ndeki bu tür davetlerin gerçek mahiyetini iyi biliyordu. Clara da patronla akşam yemeğine gitmişti, başkaları da öyle... Patronun gözüne kestirdiği kızlar önce bu tür mektuplar alırlardı. Bu yemeklerden sonra, mağazadaki çırakları bile dalgasını geçerler, işi gırgıra alırlardı. Bunları düşününce genç kızın yüzünü bir pembelik kapladı.

Mektup ellerinin arasından kayarak dizlerine düştü. Kalbi heyecanla çarpıyordu. Göz kamaştırıcı gün ışığının süzüldüğü pencerenin önüne giderek, bir süre sessizce bekledi. Uykusunun kaçtığı geceler, bu odada kendi kendine düşünür, hayallere dalardı. Mouret'yi her gördüğünde heyecanlanıyorsa, bu artık ondan korktuğu için olamazdı. Onunla, ilk tanıştığında kapıldığı endişe sarmalı her halde aşkın ilk kıvılcımları olacaktı. Taşradan gelmiş yabanî genç kız, kalbinde filizlenen sevgi çiçeğinin ne anlama geldiğini o günlerde henüz kavraya-

mamıştı. Mantığını kullanamıyor, Mouret'yi ilk gördüğü günden beri karşısında nasıl heyecanlanıp kekelediğini hatırlıyor, bunun bir aşkın başlangıcı olduğunu hissediyordu. Acımasız bir efendi kabul ettiği, kalbinin ürküp Hutin'i düşürdüğü günlerde bile sadece onu sevdiğini şimdi daha iyi anlıyordu. Kendisini belki başka birine teslim edebilirdi, fakat bakışları karşısında ürperdiği bu kişinin dışında kimseyi sevemezdi. Bütün geçmişi gözünün önünde yeniden canlanıyordu. Eski anıları, pencerenin ışığında sanki tekrar aydınlanıyordu. İlk zamanlarki sert tutumu dışında, Tuilleries bahçesindeki ağaçların gölgesinde yaptıkları o tatlı gezinti, tekrar işe başladığı günden itibaren belirgin hale gelen arzu dolu bakışları, patrona ilişkin olarak zihninde yer eden tatlı hatıralardı.

Denise hâlâ pencereye bakıyor, içeri dolan güneş ışıkları gözlerini kamaştırıyordu. Birden kapı çalındı; genç kız, yerdeki mektubu kaparak alelacele cebine soktu. Pauline, biraz çene çalmak için reyondan kaytarmış, onun yanına gelmişti.

"Keyfin yerinde mi şekerim?" diye sordu Pauline. "Görünürlerde yoksun da..."

Çalışma saatlerinde odalara girmek yasaktı ve özellikle de iki arkadaşın bir odada yalnız kalmasına izin verilmezdi. Buyüzden Denis onu koridorun dibindeki toplantı salonuna götürmek zorunda kaldı. Bu salon, kızların akşamları birbirleriyle görüşebilmeleri ya da el işiyle meşgul olabilmeleri amacıyla yapılmıştı. Beyaz badayla boyanmış, bordürleri altın yaldızla kaplanmış olan salon, basit bir otel lobisi görünümündeydi. Bir köşesinde bir piyano, ortasında yuvarlak bir masa, bir kanepe ve birkaç tane de koltuk vardı. Beyaz kılıflarla kaplı koltuklar ve kanepe çok rahattı. Kızlar buraya daha çok, birbirlerini çekiştirmek için gelirlerdi. Eğitimleri yeterli değildi ve aralarında emekçi dayanışması ya da uyumu yoktu. Korse bölümünde şef yardımcısı olan İngiliz Miss Po-

wel sık sık buraya gelir, piyano çalardı. Bazan Chopin'den parçalar da çalan Miss Powel'i bu güzel yeteneğinden dolayı kıskanan kızlar, o salondayken buraya uğramazlardı.

Denise, "Bak, şimdi ayağım daha iyi. Artık ben de aşağıya inebilirim," dedi.

Pauline ise, şaşkınlıkla, "Ne gereği var?" dedi. "Böyle bir bahanem olsa, ben birkaç gün daha ense yapardım."

Birlikte kanepeye oturdular. Denise'in bölüm şef yardımcısı olmasından sonra, Pauline ona karşı karşı hem hayranlık duyuyor, hem de saygıda kusur etmiyordu. Bu kocaman mağazada çalışan iki yüz kadın arasında Denise'in en içten ve yakın arkadaşı Pauline idi. Arkadaşının heyecanını fark eden Pauline merakla, "Ne oldu, neyin var?" diye sordu.

Denise zoraki bir tebessümle, "Bir şeyim yok," dedi.

"Yok, yok! Bir şeyin var!" diye üsteledi Pauline. "Üzüntün yüzünden belli, gözlerin buğulanmış... Demek bana güvenin yok artık. Oysa eskiden her derdini söylerdin."

Yüreğinin sıkıntısını daha fazla zapt edemeyen Denise, bir an kendini bıraktı. Mektubu arkadaşına uzatırken, "Baksana, bana neler yazmış?" diye kekeliyordu.

Bu güne kadar kendi aralarında konuşurlarken Mouret'nin sözünü hiç etmemişlerdi. Bu suskunluk bile, endişelerinin gizli bir itirafı gibiydi. Pauline çok şeyi hissediyordu. Mektubu okuduktan sonra Denise'e sarılarak yavaşça, "Şekerim, açıkça söylememi istersen, ben her şey oldu bitti sanıyordum. Bu ani yükselişin hepimizi kuşkulandırmıştı ve senin peşinden koştuğunu herkes görüyordu," dedi. Sonra bütün içtenliğiyle Denise'i yanağından öperek, "Bu akşam yemeğe gideceksin, öyle değil mi?" diye ekledi.

Denise hiç cevap vermeden arkadaşına bakıyordu. Başını Pauline'in omzuna dayayayıp birden hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Pauline şaşkındı.

"Sakin ol, şekerim," dedi. "Kendini bu kadar hırpalayacak ne var ortada?"

Denise, "Ne kadar acı çektiğimi bir bilsen. Şu mektubu aldığımdan beri kendimde değilim. Bırak ağlayayım, belki biraz rahatlarım," dedi.

Pauline, sebebini bilmemekle beraber arkadaşına çok acıyor, onu teselli etmek istiyordu. Önce, patronun artık Clara ile ilişkisinin kalmadığını söyledi. Gerçi dışarıda bir kadınla beraber olduğun söyleniyordu, fakat bu gibi lâflar dedikodudan ibaret olabilirdi. Sonra, Mouret'nin konumundaki bir erkeği kıskanmanın çok garip olacağını belirtti. Çok varlıklı adamdı Mouret, hepsinin patronu, bu müessesenin sahibiydi.

Denise onu sessizce dinledi. Clara'nın adının geçmesi ve Madam Desforges'in ima edilmesi yüreğini burkmuştu. İşte, aşkının kanıtı tam da o anda çektiği acı değil miydi? Eğer bundan hâlâ kuşkulysa, neden bu kadar acı çekiyordu? Clara'nın çatlak sesini duyuyor, Madam Desforges'in birkaç ay önce o zengin kadınla birlikte kendisine mağazada yaptığı hakaretleri hatırladı.

"Sen olsaydın gider miydin?" diye sordu.

Pauline, "Gayet tabii! Başka türlü davranılmaz ki..." diyerek kesin bir cevap verdi.

Sonra biraz düşündü, "Ama hemen değil," dedi. "Özellikle de Bauge ile evlenmeye karar vermişken gidemezdim. Dürüst bir davranış olmazdı bu."

Bauge, çalıştığı Bon Marché mağazasından ayrılarak *Kadınların Cenneti*'nde işe başlamıştı ve Ağustos ayının ortalarına doğru sevdiği kızla evlenecekti. Bourdoncle, aynı işletmede çalışanların birbirleriyle evlenmelerine taraftar değildi; gene de bu evliliğe izin vermişti. Hatta Pauline ile Bauge düğünlerinden sonra balayı için on beş günlük bir izine ayrılmayı düşünüyorlardı.

"Görüyorsunuz ya," dedi Denise. "Bir erkek bir kızı sevdi mi, onunla evlenir. Bauge seni sevmese evlenir miydi?"

Pauline bir kahkaha attı.

"Fakat şekerim, bu aynı şey değil ki," dedi. "Bauge, benimle Bauge olduğu için evleniyor. Yani, aynı sosyal konumda olduğumuz için... Mösyö Mouret öyle mi? Mağazasında çalıştırdığı satıcı bir kızla evlenebilir mi?"

Genç kız, sorunun saçmalığı karşısında yerinden sıçradı.

"İşte, tam da bu yüzden bana bu mektubu yazmamalıydı!" diye bağırdı.

Onun bu çıkışı Pauline'i çok şaşırtmıştı. Geniş yüzünde, sevimli bakışlarında bir anne şefkati belirdi. Sonra kalkıp piyanonun başına geçerk, arkadaşını neşelendirmek için tek parmakla bir halk türküsü çaldı. Çıplak odadaki koltuk ve kanepenin beyaz kılıfları odayı daha da boş gösteriyordu. Sokaktan gelen gürültü de gittikçe yükseliyordu. Dışarıda bağırarak taze bezelye satan işportacı kadının sesi duyuluyordu. Kanepeye yığılmış olan Denise, başını kenara yaslayarak yeni bir üzüntü girdabına tutulmuştu. Hıçkırarak ağlıyor, hıçkırıklarını bastırmak için mendilini ağzına götürürüyordu.

"Gene mi başladın?" diye tatlı-sert bir şekilde çıkıştı Pauline. "Gerçekten hiç makul davranmıyorsun! Peki, beni buraya neden getirdin? Odanda kalsaydık daha iyi olmaz mıydı?"

Önünde diz çöküp, üzgün arkadaşına uzun uzun can sıkıcı nasihatler verdi. Onun yerinde olmaya can atan ne kadar genç kız vardı! Ayağına kadar gelen bu kısmeti tepmek doğrusu büyük bir aptallık olurdu. İstemiyorsa, kendisini böyle perişan edeceğine, hayır da diyebilirdi. Mağazadaki sağlam konumunu sarsacağına, biraz daha düşünse daha iyi ederdi... Onu reddederek her şeyi berbat etmenin ne gereği vardı... Zaten kendisinin başka bir gönül bağı da yoktu. O halde dehşete düşecek ne vardı?

Yavaşça mırıldandığı şakalarla arkadaşını neşelendirmeye çalıştığı sırada, koridordan gelen bir ayak sesi duydu.

Pauline hemen yerinden sıçrayarak kapıya koştu.

"Sus!" diye seslendi. "Koridorda Aurelie'yi gördüm, galiba buraya geliyor. Ben hemen kaçmalıyım. Sen de gözyaşlarını sil! Olayo herkese duyurmanın bir anlamı yok!"

Denise yalnız kaldığında güçlükle ayağa kalkabildi. Gözyaşlarını sildi. Elleri heyecandan hâlâ titriyordu. Arkadaşının açık bıraktığı piyanonun kapağını kapattı. Madam Aurelie'nin kapıya vurduğunu duyunca, kapıyı açtı.

Madam Aurelie, "Aa! Siz burada mıydınız?" diye hayretle sordu. "Ayağa kalkabildiniz mi sonunda? A yavrucuğum, yoksa acele mi ettiniz, biraz daha dikkatli olmalısınız. Ben de sizi görmeye gelip, bugün işe başlamanıza gerek yok, diyecektim."

Denise, iyileştiğine dair güvence verdi. Çalışmak, biraz hareket etmek kendisine iyi gelirdi.

"Kendimi hırpalamam, Madam," dedi. "Bana otururak çalışabileceğim bir iş verin. Örneğin, malları deftere işleyebilirim."

Beraberce reyona inmeye karar verdiler. Madam Aurelie, pek nazik bir davranışla genç kızın beline sarılmış, kendisine yaslanmasını söylemişti. Ağlamaktan kızaran gözlerini fark etmiş olmalıydı. Her halde onun da bildiği bazı şeyler vardı.

Bu beklenmedik bir başarıydı. Denise, sonunda reyonu fethetmişti. Nerdeyse on aya yakın bir süre arkadaşlarının yaptığı eziyetler altında çalıştıktan sonra, hepsinin gönlünü fethetmişti. Şimdi kendisine karşı herkes nazik ve saygılı davranıyordu. Kalpleri kazanmasında Madam Aurelie'nin gösterdiği anlayıştan çok yararlanmıştı. Dolaşan söylentilere göre, Aurelie'yi avucunun içine alan geniş mezhepli Mouret, ona gizli hizmetlerde bulunuyor, pek nazik davranıyor-

du. Aurelie'nin genç kıza bu kadar iyi ve sevecen davranmasında Mouret'nin uyarıları rol oynuyordu her halde. Fakat Denise de, düşmanlarını silâhsızlandırmak için çok çaba göstermişti. Madam Frederic'in yerine geçmesi ilk günlerde çevresindekilerin keyfini kaçırdmış, onlara kendini ayrıca bağışlatmasını gerektirmişti. Genç kadınlar bu haksızlığı çekemediklerini yüksek sesle bildirmişler, Denise'in bu konuma ulaşmak için patrona kuyruk salladığını ima etmişlerdi. Hatta genç kızı güç duruma düşürmek için çirkin ayrıntılar eklemekten bile çekinmemişlerdi. Ne var ki, bütün bu direnişlerine rağmen, Denise'in şef yardımcısı olması onları epeyce etkilemişti. Denise artık öyle bir otoriteye sahipti ki, kendisine şiddetle karşı olanları bile yola getirebilirdi. Son olarak işe alınanlar arasında yüzüne gülenler vardı. Zaten yumuşaklığı ve iyi huyuyla herkesi kendine çekiyordu. Marguerite de artık onun yanındaydı. Ama Clara hâlâ karşıydı. Zaman zaman yine "Pasaklı" sıfatını ağzından kaçırıyorsa da, reyonda kimse ona artık kulak asmıyordu. Mouret'yle yaşadığı kısa aşk macerası kadını şımartmış, bu yüzden işlerini büsbütün savsaklamasına neden olmuştu. Çenesi düşük ve kendini beğenmiş bu kız, artık terk edilmiş olmasına da pek aldırmıyordu. Aslında kıskanç biri olduğu söylenemezdi. Ama Denise söz konusu olunca durum değişiyordu. Onun şef yardımcısı olmasını bir türlü çekemiyor, bu konumu kendisinin hak ettiğini, ama bunu Denise'in engellediğini düşünerek ona diş biliyordu. Evet, Denise onun hakkını gasp etmiş, Madam Frederic'in yerini almıştı. Gerçi zorlukları yüzünden bu göevi almaya pek de gönüllü değildi, ama yine de kendisine haksızlık yapıldığını dilinden hiç düşürmüyordu. Artık nezaketi de bırakmış, Denise'den daha kıdemli olduğunu söyleyerek, bu hakkın kendisine ait olduğunu ileri sürmeye başlamıştı. Denise'i Madam Aurelie'nin ko-

lunda içeri girerken görünce, "Aa, bakın, loğusayı ayağa kaldırmışlar! diye mırıldandı.

Artık onun söylediklerine aldırmayan Marguerite, omuzlarını silkerek, "Senin bu yaptığına soğuk şaka derler!" diye karşılık verdi.

Saat dokuz olmuştu. Dışarıdaki sıcak, mavi gökyüzü sokakları ısıtıyordu. Arabalar istasyonlara yolcu götürüyor, Paris halkı, bayramlık elbiseleriyle civardaki kırlara akın ediyordu. Açık, geniş pencerelerden güneşe boğulmuş mağazada personel mal sayımına başlamıştı. Sokaktan geçenler kaldırımlarda duruyor, içerdeki hummalı faaliyete bakıyor, mağazanın kapalı olmasına hayret ediyorlardı. Katlara dağılmış olan görevlilerin paketleri tasnif ettikleri görülüyordu. Otuz dokuz reyonun hepsinde de canlı bir faaliyet vardı. Kimse bitişik reyonda ne olup bittiğiyle ilgili değildi. Raflardaki toplar indiriliyor, sayımı yapıldıktan sonra tekrar geri yerleştiriliyordu. Marguerite, Denise'e dönerek, "Neden acele ettiniz Matmazel Baudu?" diye kibarca sordu. Sonra da, "İş için dünya kadar eleman var. Dikkat edin de, tekrar ayağınızı incitmeyin!" diye ekledi.

"Bunu ben de söyledim," dedi Madam Aureli. "Buna rağmen bize yardım etmek istedi."

Kadınlar hep birden Denise'in çevresinde toplanınca, işler biraz aksamaya başladı. Ona iltifatlar ediyorlar, ayağının nasıl burkulduğunu anlatmasını istiyorlardı. Sonunda Madam Aureli onu bir masanın önüne oturttu. Denise sadece, sayılan malları deftere işleyecekti. Sayımın yapıldığı bu pazar gününde, eli kalem tutan her memura defter tutturuyorlardı. Bunların arasında müfettişler, veznedarlar, satış göevlileri, hatta çıraklar bile vardı. Daha sonra çeşitli reyonlar bu günü birlik yardımcıları aralarında paylaşarak, işi çabuk bitirirlerdi. Denise, Lhomme ile Joseph arasındaki kasanın

yanına yerleşmişti. İkisi de kâğıtların üzerine eğilmiş bir şeyleri inceliyorlardı.

Marguerite, "Kaliteli kumaştan kürk yakalı beş manto, küçük beden, iki yüz kırk franga! Aynı cinsten dört tane daha, büyük beden!" diye haykırıyordu.

İşe yeniden başlamışlardı. Marguerite'in arkasındaki üç satıcı kız, dolap ve çekmeceleri boşaltıyor, malları düzene soktuktan sonra, paketler halinde ona uzatıyorlardı. Marguerite, aldıklarını masa üzerine yığıyor, Lhomme de kayda geçiriyordu. Joseph ise ayrı bir denetim listesi hazırlıyordu. Bu esnada Madam Aurelie, üç kızın yardımıyla, Denise'in kaydettiği ipekli elbiselerin dökümünü bizzat yapıyordu. Clara, mümkün olduğu kadar az yer tutması için, uzun masada yığılan malları bir düzene sokmakla görevlendirilmişti. Ama kendini işe verdiği yoktu; malların bir kısmı daha şimdiden yere dökülmüştü.

Kışın işe alınan ufak tefek genç bir satıcı kızı köşeye sıkıştırmış olan Clara, "Söyleyin bakalım," diyordu, "Sizin aylığınıza zam yapıldı mı? Duyduğuma göre şef yardımcısına iki bin frank verilecekmiş. Yüzdelik payını da eklersek, hemen hemen yedi bini bulur..."

Ufak tefek kız, elindeki mantoları teslim ederken, aylık sekiz yüz franktan aşağıya çalışmayacağını söylüyordu. Yıllık sayımın yapıldığı günün hemen ertesinde, kimlerin aylıklarına ne kadar zam yapılacağı kararlaştırılırdı. Kısım şeflerine de, bir yıl öncesiyle karşılaştırılan kâr üzerinden aylık maaş zammı yapılırdı. Onca yoğunluğa rağmen, bu zam konusu herkesi yakından ilgilendirirdi. Madam Aurelie'nin kazancının o yıl yirmi beş bin frangı aşacağı söyleniyordu. Böylesine yüksek bir gelir elbette satıcı genç kızların yüreğini hoplatırdı... Reyonun Denise'den sonraki en usta satıcısı olan Marguerite, bu yıl dört bin beş yüz frank kazanmıştı.

Clara ise iki bin beş yüze bile ulaşamamıştı. Kızıl saçlı Clara, yeni işe giren küçük kıza, "Bana onların zammı vız gelir!" diyordu. "Babamın ölümünden sonra yapacağımı bilirim ben. Şu bücür kızın eline yedi bin frank geçmesine tahammül bile edemiyorum."

Madam Aurelie, kouşmaları duyup araya girerek, "Kızlar, susun artık! Bütün gün sizi mi dinleyeceğiz? Öf be! Çeneniz yüzünden iş göremez hale geldik!" diye sert bir şekilde uyarıda bulundu.

Daha sonra yüksek sesle, "Yedi adet Sicilya tarzı yas peçesi, yüz otuza. Üç adet kürk yakalı manto, yüz elliye... Kaydettiniz mi Matmazel Baudu?" diye seslendi.

"Evet, Madam," diye cevap verdi Denise.

Madam Aurelie'nin uyarısının ardından Clara masalara yığılan elbiseleri toplamak zorunda kaldı. Böylece biraz yer açılmıştı. Ama hemen ardından, ziyaretine gelen Mignot ile görüşmek üzere yine işine ara verdi. Mignot, kızın ulağına eğilerk, yirmi frank borç istediğini fısıldadı. Daha önce de Clara'dan otuz frank borç almış ve henüz ödememişti. Buna rağmen, ondan bir kez daha ödünç para istiyordu. Mignot, at yarışlarında müşterek bahis oynamış, ama kaybetmişti. Üstelik aldığı avansı da bir gün önceden yemişti ve Pazar gününe kadar on metelikten başka parası kalmamıştı. Clara'nın üzerinde ancak on frangı vardı, onu uzattı. Biraz çene çaldılar. Geçen hafta Bougival'de yedikleri yemekten söz ettiler. Kadınlar, Alman usulü davranarak, paylarına düşen hesabı kendileri ödemişlerdi. Bu usulden herkes memnundu, kimse kimseye yük olmuyordu.

Mignot, ihtiyacı olan yirmi frangı tamamlayabilmek için bu kez de, defter tutmakta olan Lhomme'un kulağına eğildi. Adam şaşırır gibi oldu, onun isteğini reddetmeye cesaret edemedi. Para çantasında on frank ararken, Madam Aureli-

e durumu fark edip sert bir şekilde, "şimdi kızları meşgul etmenin zamanı değil," diyerek Mignot'u kendi bölümüne yolladı. Aslında kadıncağızın derdi başkaydı. Oğluyla çok iyi arkadaş olan Mignot'nun bazı dalavereler çevirdiğini biliyor, bu karışık işlere oğlunu bulaştırmasından korkuyordu. Mignot on frangı alıp oradan uzaklaşınca, Madam Aurelie kocasına bakarak, "Seni enayi yerine koymasına nasıl göz yumabildiğini gerçekten anlıyamıyorum," dedi.

"Bir şey olmaz şekerim, bunu ondan esirgeyecek halim yok ya!" dedi adam.

Kadın, omuzlarını silkerek kocasını susturdu. Aile arasında yaşanan bu kısa tartışmayı gören satıcı kadınlar, onlara alaylı ifadelerle bakıyorlardı. Bunun üzerine Madam Aurelie, "Haydi kızlar, uyumayalım, işe devam," diyerek, onları da sert bir tarzda uyarmak ihtiyacı duydu.

Marguerite, "Yirmi palto, çift kaşmir, on sekiz frank elli..." diye seslendi.

Satıcı kız, bunu şarkı söyler gibi söylemiş, Lhomme de deftere kaydetmişti. Yıllık geliri yavaş yavaş yükselerek dokuz bin franka ulaşmasına karşın, veznedarın yine de karısının önünde başı eğikti. Becerikli bir kadın olan Madam Aurelie, eve onun kazancının üç katını getiriyordu.

İşler bir ara zorlaşır gibi olmuştu. Sayılar havada uçuşuyor, kumaş ve elbiseler masaya yağmur gibi dökülüyordu. Clara, kendisine yeni bir eğlence bulmuştu. Şimdi Joseph'e takılıyor, eşantiyon bölümündeki satıcı bir kıza tutulan delikanlıyı iğneleyip duruyordu. Yirmi sekiz yaşlarında, zayıf ve solgun bir kız olan Matmazel de Fontenailles, Madam Desforges'in çekindiği biriydi. Onu bu mağazaya satıcı olarak alması için Mouret'ye acıklı hikâyesini anlatan da Madam Desforges idi. Bu yetim kız, Fontenailles ailesinin sonuncu çocuğuydu. Aslında Poitou kentinin en asil ailesinden

olmasına karşın, ayyaş babasıyla Paris'e gelmiş ve yoksulluk içinde mazbut bir hayat sürmüştü. Genç kızın ne yazık ki eğitimi yetersizdi ve bu yüzden, ekmeğini kazanabilmek için ne öğretmenlik yapabiliyor, ne de müzik dersleri verebiliyordu. Mouret, asil sınıflara mensup olup sonradan yoksullaşmış kızları iş yerinde çalıştırmak istemez, bunların beceriksiz, çekilmez ve işe yaramaz olduklarını ileri sürerdi. Ayrıca, her yeni gelenin hemen satıcı olması da mümkün değildi. Bunun için önce bir çıraklık devresinin geçirilmesi gerekiyordu. Bu ise, zevkli olduğu kadar karışık bir meslek aşamasını gerektirirdi. Bütün bunlara rağmen, sevgilisi Madam Desforges'in ricasını kırmayıp bu kızı işe almış ve eşantiyon bölümüne yerleştirmişti. Mouret, dostlarını memnun etmek için bu tür ricaları geri çevirmezdi. Daha önce de, yine böyle bir rica üzerine iki kontesle, bir baronesi işe almıştı. Asil sınıfına mensup bu kadınlar reklam bölümünde çalışıyor, sabahtan akşama kadar paket ve zarf hazırlıyorlardı.

Matmazel de Fontenailles'in gündeliği üç franktı. Bu kazançla ancak Argenteuil sokağında bir oda tutabilmişti ve geçimini zar zor sağlıyordu. Onun üzgün, perişan halini gören Joseph'in yüreği sızlamış, zamanla kıza karşı ilgi duymaya başlamıştı. Aşkını kimseye açmayan delikanlı, hazır giyim bölümündeki kadınların takılmalarına da kızarak karşılık veriyordu. Eşantiyon bölümü, hazır giyim reyonunun tam bitişiğindeki salonda bulunuyordu. Kadınlar, Joseph'in kızı görmek için sık sık kapı önünde gezindiğini fark etmişlerdi.

Clara imalı bir şekilde gülerek, "Joseph'in keyfi yerinde," diyordu. "Gözü sürekli olarak iç çamaşır reyonuna kayıyor!"

Matmazel Fontenailles'i kadın iç çamaşırları bölümüne vermişlerdi. Orada, gelin çeyizleri arasında mal sayımına yar-

dım ediyordu. Joseph Fontenailles'in bulunduğu tezgâha göz attıkça, satıcı kızlar gülüşüyorlardı. Delikanlı heyecanlandı, biraz şaşkınlık geçirdi, başını önündeki kâğıtlara eğip bir şeylerle meşgul olmaya başladı. Marguerite, gülmemek için kendini zor tutarak, "On dört ceket, İngiliz kumaşından, orta boy... Tanesi sadece on beş franga!" diye bağırıyordu.

Marguerite'in sesi, mantoları sayan Madam Aurelie'nin sesini bastırmıştı. Kadın, bir imparatoriçe edasıyla, "Biraz daha yavaş Matmazel!" dedi. "Sağır değiliz. Vaktimizin çok değerli olduğu bir anda çocuklarla oyalanmanız da pek akıllıca bir şey değil doğrusu..."

Tam o esnada dikkatsizce davranan Clara, tezgâhın üzerine yığılı duran mantoları yerlere dökmüş, kısım şefi Madam Aurelie'yi iyice çileden çıkarmıştı.

"Size, daha dikkatli olmanız gerektiğini söylememiş miydim, Matmazel Prunaire! Artık gerçekten çok oldunuz siz!" diye bağırdı.

Mouret ile Bourdoncle de o anda kontrol için çıkagelince, salonda herkes ürperdi, mırıldanmalara kalemlerin çıkardığı gıcırtı sesi karıştı. Bu sırada Clara yere düşen elbiseleri topladı. Patron, çalışmalara engel olmadan bir süre gülümseyerek onları izledi. Mal sayımı gününde takındığı neşeli ve muzaffer tavrın yanı sıra, heyecandan dudaklarının titrediği de görülüyordu. Denise'i görünce şaşırır gibi oldu. Demek çalışmaya başlamıştı. Madam Aurelie ile gözgöze geldi. Kısa bir tereddüt geçirdikten sonra çeyiz bölümüne yöneldi.

Denise, hafif bir uğultu duyunca başını kaldırdı. Mouret'yi fark edince de, yine önündeki kâğıtlara eğildi. Malların cins ve fiyatlarını yazarken, eli sanki otomatik bir makineymiş gibi işliyordu. Şimdi kendini daha rahat ve ferah hissediyordu. İlk zamanlarda aşırı duygusallığını zapt edemez, gözlerinde biriken yaşlarını tutamazdı; sonra daha makul

olmaya çalışır, cesaretini toparlar, sarsılmaz tatlı iradesine yeniden kavuşurdu. Şimdi ışıldayan gözleri ve solgun çehresiyle kendini tamamen işine vermişti. Yüreği eziklik içinde olsa bile, onu bu iradesini kimse aşamazdı.

Saat on olmuştu ve mal sayım işi, reyonlardaki hay huy arasında hızla devam ediyordu. Her kafadan ses çıkıyor, birinin ortaya attığı bir haber hayret verici bir hızla kulaktan kulağa yayıyordu. Pauline'in boşboğazlığı sayesinde, Mouret'nin bu sabah bir mektup yazarak Denise'i akşam yemeğine davet ettiğini de duymayan kalmamıştı artık. Genç kadın, daha merdivenlerden inerken Deloche'la karşılaşmış ve heyecanla, "Tamam azizim! Oldu bu iş..." diye haykırmıştı. "Denise mektubu almış. Mouret onu bu akşam yemeğe davet ediyor."

Pauline bunları söylerken, Lienard'ın da orada olduğunun farkına varmamıştı. Deloche birden durumu anlayıp sarardı; çünkü iki arkadaş, ortak dostlarının maceraları üzerine her gün konuşuyor, Mouret'nin Denise'e vurulduğunu, bu maceranın düğümünü çözecek davetin ne zaman gerçekleşeceğini bekliyorlardı. Deloche ayrıca, Denise'e âşık olmasının bir anlam ifade etmediğini, genç kızın kimseye yüz vermediğini de biliyordu.

Pauline, "Ayağı şimdi daha iyice. Biraz sonra servise inecek. Suratını asıp durmasana! Denise'in şansı varmış, başına talih kuşu kondu!" dedi.

Bunları söyledikten sonra, aceleyle çalıştığı bölüme gitti. Söylenenleri duyan Lienard, gülümseyerek, "Ayağını burkan şu kız mı söz ediyordunuz?" diye mırıldandı. "Acele etmekte haklıymışsınız. Dün akşam kahvede onu nasıl savunduğunuzu gördüm!.."

Lienard da oradan sessizce sıvışmıştı. Yünlüler bölümüne girince, mektup hikâyesini dört-beş kişiye anlattı. Aradan on dakika bile geçmemişti ki, hikâye bütün mağazaya yayıldı.

Lienard son sözleriyle, bir gün önce Saint-Roch kahvesinde meydana gelen bir olayı anlatmak istemişti. Artık Deloche ile birbirlerinden hiç ayrılmıyorlar, içtikleri su bile ayrı gitmiyordu. Deloche, İzmir Oteli'nden ayrıldıktan sonra Hutin'in bıraktığı loş ve ucuz odaya taşınmış; kendi bölümünde ikinci adam konumuna yükselince de, hemen üç odalı bir daire tutmuştu. İki tezgâhtar, sabahları birlikte işbaşı yapar, akşamları da işten beraber çıkarlardı. Bitişik odaları aynı karanlık avluya bakardı. Avludaki dar bir kuyudan çıkan pis kokular otele kadar yükselirdi. Huyları farklı olsa da, iki arkadaş olarak iyi anlaşırlardı. Biri babasının yolladığı bolca parayı har vurup harman savururken, diğeri meteliğe kurşun atar, tutumlu olmasına rağmen kuruş bile biriktiremezdi. Tek ortak noktaları, ikisinin de beceriksiz satıcı olmalarıydı. Bu şekilde, mesleklerinde hiç ilerlemeden, kazançları da artmadan yaşayıp gidiyorlardı. Mağazadan çıktıktan sonra ikisi de vakitlerini hep aynı yerde, şu Saint-Roch kahvesinde geçiriyordu. Gündüzleri genellikle boş kalan kahveyi akşamları sekizden sonra esnaf ve memurlar dolduruyordu. Gaillon Meydanından kopan insan seli buraya akıyordu sanki. Kahvede, kulakları tırmalayan domino taşlarının şakırtısı, kahkahalar, ciyak ciyak bağırışlar, pipolardan yükselen yoğun dumana karışıyordu. Buada dahaçok, bira ve kahve içiliyordu. Hep sol köşede oturan Lienard kendine en pahalı içecekleri ısmarlarken, zavallı Deloche, bir bira bardağıyla dört saat idare etmek zorunda kalıyordu.

Bir gün yine ordayken, yakın masalardan birinde oturan Favier'nin Denise hakkında ettiği çirkin lâflar kulağına kadar gelmişti. Patronun önünden merdivenleri çıkan Denise'in eteklerini kaldırıp kırıtarak, baldırlarını patrona nasıl gösterdiğini anlatıyordu. Deloche, onun suratına bir tokat atmamak için kendini zor tutmuştu. Fakat Favier konuşma-

ya devam edip genç kızın her akşam dostuyla buluştuğunu ileri sürünce, Deloche artık kendisini tutamamış ve "Sen, yalancı pis herifin tekisin! Anladın mı? Senin bütün işin gücün yalan söylemek!" diye haykırmıştı.

Öfkeden çıldıran Deloche, bu sırada ağzından bazı gereksiz lâflar da kaçırmıştı. Konuşurken kekeliyor, sanki içini boşaltıyordu.

"Onu iyi tanırım," diyordu, "çok temiz ve iyi bir kızdır o! İçinde hiçbir kötülük yoktur. O, Mösyö Hutin'den başka kimseye yakınlık göstermedi! Evet, sadece Mösyö Hutin'e... Ama Hutin bunun farkına bile varmadı. Ona parmağının ucunu bile değdirmedi!"

Mouret'nin mektubu duyulduğunda, bu kavganın hikâyesi de iyice çarpıtılıp büyütülerek, mağazada yaygın bir eğlence konusu haline gelmişti. Lienard, bu haberi önce ipekliler bölümünde çalışan bir satıcıya ulaştırmıştı. Malların sayımı hızla devam ediyordu. Arkalıksız sandalyelere çıkmış olan Favier ile iki tezgâhtar, ipekli toplarını Hutin'e veriyorlardı. Masanın üzerinde dikilen Hutin, etiketlere bir göz attıktan sonra, üzerindeki sayıları söyleyip kumaşları yere bırakıyordu. Yerler ipeklilerle dolmuştu. Diğer çalışanlar bunları defterlere işliyor, Albert Lhomme da onlara yardım ediyordu. Geceyi bir kır meyhanesinde geçirmiş olan genç adamın yüzü, uykusuzluk ve yorgunluk nedeniyle mat ve solgun görünüyordu. Holün penceresinden sızan güneş, şeffaf bir tül gibi içeri doluyordu.

Kendini işe kaptırmış olan Bouthemont, "Şu güneş de hiç çekilmiyor, bari şu perdeleri biraz çekin!" diye seslendi.

Üst rafların birinden bir top kumaş indirmek için uzanan Favier, boğuk sesiyle, "Böyle bir havada insanı buraya kapatmak olur muymuş hiç? Şu sayım günlerinde bir kez olsun

yağmur yağdığını görmedim. Paris halkı bu güzel havanın tadını çıkarırken, biz, kürek mahkûmlarıymışız gibi burada kilitli kaldık," diye homurdanıyordu.

Kumaş topunu Hutin'e uzattı. Etikette, kumaşın normal uzunluğu ve satıştan sonra kalan oranı gösterilmekteydi.

Şef yardımcısı, "Fantastik bir ipekli, küçük damalı, hepsi yirmi bir metre, topu topu altı frank elliye..." diye bağırdı.

İpekli, yerdeki yığınların üzerine düştü, fakat o konuşmaya devam ediyordu.

Favier'e dönerek, "Demek sizi dövmek istedi, ha?" diye sordu.

"Evet, öyle! Ben bir kenara çekilmiş, sessizce biramı içiyordum. Yalanım da cezalandırılmaya çok değerdi ya... Ne diyordum? Ha, küçük hanım patrondan bir mektup almış, yemeğe davet ediliyormuş. Mağazada herkes bu meseleyi konuşuyor," dedi Favier.

"Nasıl yani, henüz yemeğe gitmemişler mi?"

Favier, şefine yeni bir top kumaş uzatarak, "hayır, ya?" diye sırıttı ve elini ateşe sokarcasına, bu eski bir hikâye diye devam etti.

Kendisini işe veren Hutin, "Yirmi beş metre daha!" diye bağırdı.

Kumaş topunu yere bırakırken, "Biliyor musunuz, şu kancık karı daha önce de kafadan kontak ihtiyar Bourras'ın evinde kalmış?" diye devam etti.

Reyondakiler bir yandan işlerine devam ederlerken, bir yandan da bu konuyu konuşup gülüşüyorlardı. Yeni bir koku almışlarcasına, burunlarını uzatıp kamburlarını çıkararak, birbirlerine kızın adını mırıldıyor, yeni yeni hikâyeler uyduruyorlardı. Bu tarz hikâyelere bayılan Bouthemont bile, konumunu da unutarak, ağzından çirkin bir laf kaçırmıştı. Yarı uyuklayan Albert ise, Denise'i iki askerle beraber

gördüğü üzerine yemin billâh ediyordu. Tam o sırada elindeki yirmi frangla aşağıya inen Mignot, bunun on frangını arkadaşı Albert'in avucuna sıkıştırdı. Ona, paralarının kıt olmasına rağmen bu akşam buluşup, ucuz bir meyhanede eğlenmeyi teklif ediyordu. Fakat mektup olayını duyduğunda öyle galiz bir küfür savurdu ki, Bouthemont müdahale etmek zorunda kalarak, "Yeter artık beyler! Bu mesele bizi neden ilgilendiriyor ki? Biz işimize bakalım. Haydi, Mösyö Hutin, işe devam!"" diye bağırdı.

Bu uyarı üzerine, "Değişik bir ipekli tarzı!" diye haykırdı Hutin. "Küçük damalı, hepsi otuz iki metre, sadece altı frank elliye..."

Kalemler yeniden yazmaya başlamıştı. Kumaş ruloları peş peşe yuvarlanıyor, taşkın bir ırmak gibi kabarıyordu. Fantezi ipeklilerin sayımı bitecek gibi değildi. Favier, kısık bir sesle, daha yığınla stok bulunduğunu mırıldandı. Bu durum müdüriyetin hiç de hoşuna gitmeyecekti. Şu dangalak Bouthemont belki de Paris'in en iyi alıcısıydı, ama satışa geldi mi ondan enayisi olamazdı. Bu durumdan son derece memnun görünen Hutin'in ağzı kulaklarına varmıştı; Favier'i dostane bakışlarla onaylıyordu. Bir zamanlar Robineau'nun ayağını kaydırmak için Bouthemont'u *Kadınların Cenneti*'ne bizzat kendisi getirmişti. Şimdi de onun yerini almak için saman altından su yürütüyor, kuyusunu kazmaya çalışıyordu. Bunu, şeflerin kulağına fısıldanan gammazlamalarla, kendini öne çıkarma gayretkeşliğiyle, sinsice ve kurnazlıkla sürdürülen kampanyalarla yapıyordu. Bununla beraber, Hutin de Favier'e dostça davranmaya başlamıştı; fakat delikanlı ondaki bu değişime pek kulak asmıyor, dudak bükerek soğuk gözlerle bakıyordu. Hutin şef yardımcısı olduğunda, Favier de onun yerine geçecekti. Sonrası kolaydı. Her ikisi de, mağazayı saran kazanç hırsı içinde bir yandan zamları konu edinirlerken, öte yandan

stokları hesaplıyorlardı. Bouthemont yalnızca bu yıl için otuz bin frank vuracaktı. Hutin, on bini ancak aşabiliyordu. Favier'in bütün kazancı ise beş bin beş yüzü bulacaktı. Tezgâhtaki işler arttıkça, satış görevlilerinin de hem konumları, hem de kazançları artıyordu.

Bouthemont birdenbire, "Şu fantezi ipeklilerin sayımı hâlâ bitmedi mi?" diye sordu. "Uf, ne sıkıcı hava! İlkbahar hep yağmurlu geçti. Siyah ipeklilerden başka bir şey satamadık!"

Geniş, güleç yüzü üzüntülü bir hal almıştı. Yerdeki yığının çoğaldığını gördükçe üzülüyordu. Hutin, zafer tınısı dolu bir sesle, "Fantezi ipekli, küçük damalı, yirmi sekiz metre, altı frank elliye..." bağırıyordu.

Onca çalışmaya rağmen raflar hâlâ doluydu. Topları indirip kaldırmaktan Favier'in kolları kopuyordu. Son topları Hutin'e uzatırken alçak sesle, "Az daha unutuyordum!" dedi. "Hazır giyimde çalışan Denise'in size tutulduğunu söylediler, doğru mu?"

Hutin birden şaşırdı. "Hadi canım sen de! Nereden çıkarıdın bunu?" dedi.

"Şu sırık gibi saf adam Deloche var ya... O anlattı... Benim de hatırladığım bazı şeyler var tabii. Bir zamanlar sizi gözlerdi..."

Şef yardımcısı olduğundan beri Hutin'in özel hayatında da yükselmeler olmuştu. Artık kenar mahalle dilberlerini bir yana bırakmış, mürebbiye, öğretmen gibi daha entelektüel kızlarla dolaşmaya başlamıştı. Bu durumundan bir hayli gurur da duyuyordu. Küçümser bir edayla, "Kadın dediğin etine dolgun olmalı, azizim!" dedi. "Ben öyle çiroz gibi kadınlardan hoşlanmam. Hem sonra patron değilim ki, önüme gelenle düşüp kalkayım!"

Sonra yeniden işine dönerek, "Ak ipekli, otuz beş metre, sekiz frank yetmiş beşe..." diye bağırdı.

Biraz ferahlamış görünen Bouthemont, "Oh, nihayet!" diyerek derin bir nefes aldı.

İkinci servisin yemek zamanını bildiren çan sesi duyuldu. Favier de yemeğe gidecekti. Arkalıksız iskemleden indi. Onun yerini başka bir tezgâhtar aldı. Döşemeyi dolduran top top kumaşların üzerinden atlamak gerekiyordu. Bütün reyonların zemini, hatta masaların etrafı bile kumaş yığınlarıyla dolmuştu. Beyaz çamaşır ve tuhafiye bölümünde karton kutuların hışırtıları, mobilya kısmında, itilen ağır eşyaların gıcırtıları duyuluyor, bütün sesler birbirine karışıyordu.

Favier kendine yol açarak, nihayet yemekhaneye varmıştı. *Kadınların Cenneti*'nin büyütülmesinden beri, yemek salonları da yenilenerek dördüncü kata almıştı. Favier koşarak, önünde giden Deloche ve Lienard'a yetişti. Onun hemen arkasından Mignot da geldi. Koridorun başına geldiklerinde, kara tahtada yazılı olan yemek listesini okuyan Mignot, "Vay canına, ya tavuk kızartması, ya koyun budu!" diye seslendi. "Beğen beğendiğini... İkinci yemek zeytinyağlı enginar. Baksana, bugün mal sayımı yapıldığı nasıl da belli oluyor. Tam bir ziyafet! Çoğu kişi, koyun budundansa tavuk kızartmasını tercih eder..." diye ekledi.

Favier sırıtarak, "Yoksa salgın bir hastalık mı var, tavukları telef etmektense bize mi yedirecekler?" dedi.

Deloche ile Lienard ona kulak asmadan tabaklarını doldurmuşlardı bile. Onlar masaya geçerlerken, servis yapan görevliye doğru uzanan Favier, "Tavuk kızartması lütfen!" diye seslendi.

Biraz beklemek zorunda kaldı, çünkü tavukları parçalamaya çalışan yamaklardan biri parmağını kesmişti. Favier, gişe önünden koca mutfağı görüyor, hayranlıkla seyrediyordu. Merkezi fırını, üzerindeki koca kazanları, raylı sistemi, dipteki makaralı zincir düzeneğiyle, devasa mutfağın muh-

teşem bir görünümü vardı. Bu kocaman kazanları dört adam zor kaldırırdı. Mutfağın kırmızı fonuyla tezat teşkil eden beyazlar içindeki aşçılar, ellerindeki koca kepçelerle, akşam yemeği için pişmekte olan et haşlamasını karıştırıyorlardı. Duvar kenarlarındaki koca ızgaralara, kızarmaya hazır sığır etleri konulmuştu. Yemek kazanlarının içine bir koyun rahatlıkla sığabilirdi. Sol tarafta genişçe bir bulaşık yıkama yeri vardı. Sağ yandaki tel dolaplara, bütün halde sığır etleri asılıydı. Patates ve soğan soyma makineleri bir değirmen tıkırtısıyla çalışıyor, aşçı yamaklarının çektikleri el arabasında yeşil sebzeler görünüyordu. Yamaklar bunları yıkamaya götürüyor olmlılardı. Favier artık sabırsızlanmıştı. "Bizim tavuk ne oldu?" diye bağırdı.

Sonra başını çevirip arkasındaki Mignot'a, "Çıraklardan biri parmağını kesmiş, bizim tavuk artık kanlı biftek gibi olur!" dedi.

Yemek kuyruğu hızla uzuyordu. İtişip kakışmalar oluyor, gülüşmeler duyuluyordu.

Servis yapan aşçı yamağı göründüğünde, Favier nihayet rahatladı. Tavuk butlarından birine elindeki çatalı batıran yamak, onu Favier'in tabağına bıraktı. Arkasından gelen Mignot da, "Tavuk lütfen," diye seslendi.

Büfeden şaraplarını da aldıktan sonra, peş peşe yemekhaneye girdiler. Yemeğe gelen herkes, tavuk yemek istiyordu. Bu duruma kısa bir sürede aşçı da alışmış olacak ki, önüne gelen herkesin tabağına tavuk budu koyuyordu.

Mağaza çalışanlarının yemek yedikleri salon oldukça genişti ve beş yüz kişiye bile rahatça servis sunulabilirdi. Favier arkadaşının karşısına geçince, "Ne o, size de mi but verdiler Mösyö Mignot?" diye gülerek sordu.

Artık herkes masalara oturmaya başlamıştı. Masalarda örtü yoktu. Tabaklar maun ağacından yapılmış masalara konur-

ken, çatlıyormuş gibi sesler çıkarıyordu. Herkes belli bir şaşkınlık içindeydi; çünkü tavuk butları herkese yetecek kadar boldu. Mignot muzipçe gülerek, "Bu tavuklar sadece buttan ibaretmiş galiba, ne kanatları, ne de boyunları var!" dedi.

Yemekler keyfle yeniyor, tabaklarda kemik parçalarından başka bir şey kalmıyordu. Yeni binaya taşınılalı beri yemekler oldukça iyi çıkıyordu. Mouret artık mutfağın ihtiyaçlarını karşılamak üzere aracılarla götürü pazarlıklara girişmiyor, her şeyi bizzat kendisi ele alıyordu. Bu işi, tıpkı reyonlarda olduğu gibi, bir şef, bir şef yardımcısı ve bir de müfettişten oluşan yeni bir organizasyonla yapıyordu. Yemek giderleri için artık daha fazla para harcayıp personelini iyice doyuruyor, onların daha iyi çalışmalarını sağlıyordu. Onun bu insancıl hesabı Bourdoncle'un hiç de hoşuna gitmiyordu.

Mignot, "Benim but pek yumuşak, pamuk gibi bir şey," dedi.

Sofradaki koca ekmek elden ele dolaşıyordu. Mignot, iri bir dilim kestikten sonra bıçağı sapına kadar ekmeğe saplâdı. Yemeğe gecikenler aceleyle salona giriyorlardı. Yorucu çalışmanın iki katma çıkardığı açlıkla, masadakiler yemeklerini sanki nefes almadan yiyorlardı. Çatal-bıçak şakırtıları, boşalan şişelerin şıngırtıları, masaya hızla bırakılan bardakların gürültüleri, salonda kötü bir yemek müziği çalınıyormuş gibi yankılanıyor, beş yüz çenenin aynı anda çalışması, değirmenlerin uğultusunu hatırlatıyordu. Dolu ağızlardan dökülen sözler de işin cabasıydı.

Bauge ile Lienard'ın arasında oturan Deloche, tam da Favier'in karşısına düşmüştü ve birbirlerine kin dolu gözlerle bakıyorlardı. Masadakiler, şu eski kavgayla ilgili olarak birbirlerinin kulaklarına bir şeyler fısıldıyorlardı. Deloche'un o an yaşamakta olduğu bir talihsizlik masadakileri güldürmüştü. Yemek masalarından hep yarı tok kalkan delikanlı,

bu gün lânet talihinin kurbanı olmuş, tabağına yine ipince bir tavuk boynundan başka bir şey düşmemişti. Arkadaşlarının kendisiyle eğlenmesine sessizce katlanan Deloche, önündeki ekmekten koca dilimler koparıp yutarak karnını doyurmaya çalışıyordu. Onun haline acıyan Bauge, "Neden gidip tabağını bir kez daha doldurmuyorsun?" diye sordu.

Deloche, 'ne gereği var' dercesine omuzlarını silkmekle yetindi. İyi kaçmazdı ki! Aksilikler hep böyle peş peşe gelirdi.

Bu sırada Mignot yanındakilere dönerek, "Artık makaracıların da bir kulüpleri var, biliyor musunuz?" dedi. "Evet, adı da, *Makara Kulübü*! Saint-Honoré caddesindeki bir şarap tüccarı onlara bir salon kiraladı. Cumartesi günleri orada toplanıyorlar!"

Makaracı demekle, tuhafiye bölümündekileri kastediyordu. Bu haber bütün masanın ilgisini çekmişti ve ağzı dolu olanlar bile konuşmaya başlamıştı. Sadece ellerindeki bir kitabı ya da gazeteyi okumaya çalışanlar sessiz kalıyorlardı. Anlatılanlara göre göre, ticaretle uğraşanların hayatları her yıl daha da iyiye gidiyordu. Şu anda çoğu iki yabancı dili, Almanca ile İngilizceyi konuşabiliyordu. Artık eskisi gibi café-concert'lerde teneke sesli şarkıcıları ıslıklamaya da gitmiyorlardı. Hayır, hayır, yirmi, otuz arkadaş bir araya geliyor ve bir kulüp kuruyorlardı. Lienard merakla, "Kumaş tacirleri gibi onların da piyanoları var mı?" diye sordu.

"Gayet tabii!" dedi Mignot. "*Makaracılar Kulübün*'nün hem piyanosu, hem de şarkıcıları var. Hatta kendi aralarında *Küçük Bavoux* diye adlandırdıkları biri şiir bile okuyormuş..."

Neşe gittikçe artıyordu. Şiir okuduğu söylenen *Küçük Bavoux*'yu şimdiden kahkahalarla alaya alıyorlardı. Ancak, bu kahkahaların altında, delikanlıya karşı gizli bir saygı besledikleri de seziliyordu.

Daha sonra çeşitli konular üzerine kouşup bir vodvil oyunundan ve bir tezgâhtarın bu oyundaki önemli rolünden söz ettiler; böylesi güzel bir tatil gününde işe kapanmış olmaktan yakındılar. Bazıları işten saat kaçta çıkacaklarını hesaplarken, bazıları da, pazar akşamları yapılan eş-dost ya da ailele ziyaretlerinden bahsetti. Masalardaki sohbet, çatal-bıçak sesleri arasında bir süre daha devam etti; beş yüz kişilik salondaki yemek kokularını dışarı salmak için pencereler açıldı. Perdeler kapalı olmasına rağmen, ağustos güneşi salonu kavuruyordu sanki.

Favier, "Böylesine güzel bir pazar gününü içeride geçirmek çok sıkıcıymış," diye bir kez daha yakındı.

Ardından akıllara, aralarında zaten hep konuştukları yıllık gelirleri, aylıklar ve alacakları zamlar gelmişti. Her kafadan bir ses çıkıyor, kimse birbirini dinlemiyordu. Garsonlar zeytinyağlı enginarı masaya getirdiklerinde, gürültü son haddine ulaştı. Servis müfettişlerine yemek konusunda daha cömert davranılmasını emredilmişti.

Favier yüksek sesle, "Yeni maceradan haberi olan var mı?" diye bağırdı.

Öte yandan, "İçinizde enginarı sevmeyen var mı? Benim tatlıyı enginara kim değişir?" diye seslenen Mignot onun sesini bastırmıştı.

Kimseden bir cevap gelmedi. Demek ki, enginarı herkes seviyormuş. Enginar, en leziz yemeklerden sayılıyordu. Yemeğin sonunda tatlı olarak meyve verildi.

Favier, sağ tarafında oturan arkadaşına dönerek bir süre daha konuştuktan sonra, herkesin duymasını istediği hikâyesini, "Azizim, kızı yemeğe davet etmişler. Bunu nasıl duymadınız?" diye bitirdi.

Söylediklerini bu kez masadaki herkese duyurmuştu. Sabahtan beri dönüp dolaşıp aynı konuya geliyordu ve bu yüz-

den de herkese gına gelmişti. Deloche hırsından titriyor ve dikkatle Favier'e bakıyordu.

O da bakışlarını Deloche'a çevirmişti. Kışkırtıcı konuşmasını, "Mouret onu elde edemediyse, pek yakında edecek... Ama bu ilk olmayacak, ilk olmayacak!" diye sürdürdü. "Kemik sevenler onu artık yüz meteliğe alabilirler!"

Fakat son sözlerini söylediği anda birden kafasını eğmek zorunda kaldı. Çünkü Deloche kendisini tutamamış ve "Al bakalım, pis yalancı! Bu bardağı suratına asılında dün fırlatmalıydım!" diye bağırıp, önündeki şarap bardağını ona doğru fırlatmıştı.

Bu olay tam bir skandal oldu. Favier'nin saçları ıslanmış, birkaç damla da yanında oturanlara sıçramıştı. Öfkeyle fırlatılan şarap bardağı masanın öbür ucuna düşmüştü. Masadaki herkes Deloche'a karşı çıktı. Kimisi, konunun onu neden bu kadar ilgilendirdiğini soruyor, kimisi, kızla yatıyor olmalı ki, onu bu kadar sahipleniyor yorumunu yapıyor, kimisi de, onun ne çılgın bir herif olduğunu söylüyor ve toplum içinde doğru hareket etmesini öğrenmesi için görgüsüz herife bir çift tokat atmak gerektiğinden söz ediyordu.

Bir süre sonra öfke dinmeye, sesler yavaşlamaya başladı. Orada bulunan müfettişlerden biri, bu rezaleti müdüriyete duyurmanın bir anlamı olmadığını söyledi. Favier ise, "Bardak yüzüme çarpsaydı, o zaman görürdünüz siz curcunayı!" demekle yetindi.

Sonunda iş de tatlıya bağlandı. Öfkesini yatıştırmak isteyen Deloche, masadaki bir şarap bardağına uzandı. Bardağın boş olduğunu fark eden çevresindekiler kahkahayı bastı. Boş kadehini beceriksizce masaya bıraktı. Biraz önce yediği enginarın yapraklarını emmeye başladı.

Mignot, "Sürahiyi Deloche'a uzatsanıza! Adam susuzluktan ölüyor..." diye takıldı.

Gülüşmeler çoğaldı. Garsonlar masa aralarında gezinerek tatlı niyetiyle şeftalileri dağıtıyorlardı. Mignot bu kez de, "Herkesin zevki bir başka oluyor! Baksanıza, Deloche da şaraplı şeftaliyi seviyor," dedi. Herkes gülerek ona hak verdi:

Genç adam başını önüne eğip hareketsiz duruyor, şakalara kulak asmıyor, yaptıklarına pişman olmuş gibi görünüyordu. Söylenenlerin hepsi doğruydu. Denise'i hangi sıfatla savunuyordu ki? Bu ahmakça davranışı kim bilir daha ne sonuçlar doğuracaktı? Niyeti sadece iyilik etmekti, ama işleri büsbütün berbat etmişti. Deloche, ahmakça davranıp onu dövebilirdi de. İşte, kötü talihi peşini bir türlü bırakmıyordu. Keşke bir an önce geberip gitseydi ne iyi olurdu. Bu ahmaklığından dolayı kalbinin sesini bile dinlemeye hakkı yoktu. Gözleri yaşardı. Patronun yazdığı mektubun mağazadaki herkesin diline düşmesine kendisi sebep olmamış mıydı? Bu meseleyi Pauline kendisine söylemiş, o da Lienard'la konuşmuştu. Keşke Pauline'i onun önünde konuşturmasaydı. Patavatsız davranışının sorumlusu kendisiydi. Yanındaki Lienard'a dönüp acılı bir sesle, "Neden bunu herkese anlattın?" diye sordu. "Çok kötü oldu," diye de ekledi.

"Ben mi anlattım?" diye hayretle karşılık verdi Lienard. "Ben, çenemi tutamayıp sadece iki kişiye söyledim. Üstelik başkalarına söylememeleri için de ısrar ettim. Dedikoduların nasıl hızla yayıldığını sen de bilirsin."

Deloche bu kez bir bardak su içerek yine herkesin gülüşmesine sebep olmuştu. Yemek sona ermiş, herkes iskemlelerine yaslanarak sohbet edip, işbaşı zilinin çalmasını beklemeye başlamıştı. Bugün özel tarife uygulandığından, kahveyi de müessese ikram ediyordu. Kahveler höpürdetiliyor, mavi bulutlar gibi yayılan sigara dumanları arasında sohbet ediliyor ve zaman zaman kahkaha sesleri duyuluyordu. Pen-

ceredeki perdeler kaymış, içeriye gün ışığı dolmaya başlamıştı. İçerideki uğultusu duvarlara öylesine yansıyordu ki, nerdeyse zilin sesini bastırıyordu. Masadan hep birlikte kalkıldı. Çıkış kapısına yönelen kalabalık koridoru tıka basa doldurdu.

Deloche, kendisi hakkında yapılan iğneli nüktelerden kaçmak için bir ara geride kalmış, Bauge bile ondan önce çıkmıştı. Oysa genç adam genellikle salondan en son çıkar ve iş esnasında pek göremediği Pauline'i kısa da olsa görmüş olurdu. Bauge yine böyle yaptı ve karşılaştığı Pauline'i bir köşeye çekerek dudaklarından öptü. O sırada yemeğe gitmekte olan Denise onları görmüş, ama hiç ses çıkarmamıştı. Ayağındaki ağrı yüzünden kız hâlâ zor yürüyordu. Baugi ile öpüştüğünü Denise'in gördüğünü fark eden Pauline kıpkırmızı kesilerek, "Ah, şekerim, kimseye bir şey söyleme, olur mu?" diye kekeledi.

Geniş omuzlu, dev yapılı Bauge bile çocuklar gibi ürkmüştü.

"Duyarlarsa halimiz duman! İkimizi de kapı dışarı ederler!" diye mırıldandı. "Gerçi nikâh günümüz de belli oldu ama bu hıyarlar öpüşmemize bile izin vermezler!" diye ekledi.

Denise ise, her zamanki olgun tavrıyla, kendisinin bir şey görmediğini söylemekle yetindi. Bauge bir an önce oradan sıvışmaya çalışırken, aheste aheste yürüyen Deloche göründü. Genç adam, özür dilemek istercesine bir şeyler geveledi, ama Denise onun ne demek istediğini anlayamadı. Sonra Pauline'e serzenişte bulunup, Lienard'ın önünde söylediklerini yüzüne vurunca işin aslını anladı. Genç kız, sabahtan beri arkasından fısıldananların ne olduğunu da böylece öğrenmişti. Demek ki, konu yine şu mektup meselesiydi. Bir an sanki çırılçıplak bırakılmış gibi bir duyguya kapılarak, ağır bir utançla ürperdi.

Pauline de üzgün bir sesle, "Lienard'ın bizi duyacak kadar yakında olduğunu bilmiyordum. Hem bunda ne gibi bir kötülük var ki? Bırakın konuşsunlar! Zaten hepsi kıskançlıktan kuduruyor!" dedi.

Onların konuşmalarına müdahale eden Denise, "Şekerim, size hiç de kırgın değilim!" dedi. "Siz sadece gerçeği söylediniz. Mektubu alan benim, cevap vermek de bana düşer..."

Deloche, üzgün bir şekilde oradan uzaklaştı. Artık iyice anlamıştı ki, Denise durumunun farkındaydı ve Mouret'nin davetine gidecekti.

Denise ve Pauline, büyük yemekhaneye bitişik küçük salonda yemeklerini yediler. Orada hizmet daha iyiydi. Sonra, reyona gidebilmesi için Pauline Denise'e yardım etti. Genç kızın ayağı daha çok ağırmaya başlamıştı.

Öğle sonrasında sayım ve kayıt işleri son hızla devam ediyordu. Sabahleyin gevşek tuttukları işi akşama bitirmek için hep birden gayrete gelmişlerdi. Sesler daha da yükseliyor, hızlı bir hareketlilik görülüyordu. Raflar boşaltılıyor, mallar yerlerde yığılıyordu. Ayak basacak yer kalmamıştı. Kumaş topları ve balya yığınları tezgâhların boyuna kadar yükseliyordu. Sanki bir ayaklanmanın ön hazırlıkları yapılıyordu. Pazar günlerinin sıkıntısından bunalıp kendini sokağa atanların kaldırımlardaki görüntüleri mağazanın aynalarına yansıyordu. Neuve-Saint-Augustin caddesine bakan taraftaki vitrin camına burunlarını dayamış saçı başı dağınık üç genç kız, mağazanın içini seyrediyordu.

Denise hazır giyim bölümüne döndüğünde, Madam Aurelie, elbise sayımı yapan Marguerite'i yalnız bıraktı. Yapılması gereken bir kontrol işi vardı. Bunun için de sakin bir köşede çalışmak gerekiyordu. Kadın, Denise'i peşine takarak eşantiyon salonuna götürürken, "Benimle gelin," dedi. "Önce bir karşılaştırma yaparız, sonra hesap çıkarırız."

Kızların kaytarmalarını önlemek amacıyla kapıyı aralık bırakınca, içeri giren şamata rahat çalışmalarına engel olmaya başladı. Geniş salonda birkaç sandalye, üç de uzun masa vardı. Eşantiyonları kesmek için bir köşede mekanik bıçaklar dizilmişti. Buraya top top kumaş getirilir, yılda altmış bin franklık kumaşın girdiği olurdu. Sabahtan akşama kadar mekanik bıçaklar ipeklileri, yünlüleri, keten bezlerini, bir orağın ekini biçmesi gibi kesip biçerdi. Daha sonra bu parçalar ya örnek olarak bir deftere yapıştırılır ya da dikilirdi. Pencerelerin kenarlarında, etiketleri mühürlemek için kullanılan baskı makinesi de vardı. Kumaşların türlerini söyleyen Denise'i gürültüden duyamayan Madam Aurelie, içeriye doğru, "Daha yavaş olun!" diye bir kaç kez bağırmak zorunda kaldı.

İlk listenin karşılaştırılması bittiğinde, Madam Aurelie genç kızı masa başında yalnız bıraktı. Denise bunların hesabını yapacaktı. Sonra tekrar çıkagelen Madam Aurelie, bu kez çamaşır bölümündeki işini bitiren Matmazel de Fontenailles'i beraberinde getirmişti. Clara'nın muziplik yapıp kızı alaya alarak, "markiz" diye bağırması bütün reyonu birbirine katmıştı. Gülüşüyorlar, Joseph'le dalga geçiyorlar, galiz kelimeler savuruyorlardı.

Zavallı kıza çok acıyan Denise, "Geri adım atmayın!" dedi. "Beni hiç de rahatsız etmiyorsunuz. Buyurun, mürekkep hokkasından alabilirsiniz, ikimize de yeter."

Eski görkemli hayatının gönül kırıklığını yaşayan Matmazel de Fontenailles bir an sersemlemiş, ne cevap vereceğini bilememiş, teşekkür bile edememişti. Yaşadığı acılar onu içkiye sürüklemiş olmalıydı ki, solgun yüzünde kül rengi lekeler belirmişti. Sadece ince ve beyaz elleri onun soylu bir sınıftan geldiğini gösteriyordu.

Bu arada gülüşmeler birden kesilmiş, çalışma temposu es-

ki homurtusunu almıştı. Mouret yine reyonları kontrol ediyordu. Birden durdu; Denise'i göremeyince bir şaşkınlık geçirdi. Bir el işaretiyle Madam Aurelie'yi yanına çağırdı. Beraberce bir köşeye çekilip yavaşça bir şeyler konuştular. Patron, muhtemelen ona bazı şeyler soruyordu. Madam Aurelie, gözleriyle eşantiyon salonunu işaret edip bir şeyler anlattı; genç kızın sabahleyin ağladığını söylemiş olmalıydı.

Mouret bir süre sessiz kaldı. sonra yüksek sesle, "Mükemmel!" dedi. "Bana listeleri gösterin!"

Kısım şefi, "Şuraya buyurun, Mösyö," dedi. "Gürültüden kaçmak için buraya sığındık."

Patron onun peşinden yan odaya kadar gitti. Ancak Clara bu manevrayı yutmamıştı. "Hemen bir yatak getirilse iyi olur," diye mırıldandı. Onu susturmak isteyen Marguerite, elbiseleri hızla fırlatmaya başladı. Şef yardımcısı iyi bir arkadaş değil miydi? Onun aşk maceraları kimseyi ilgilendirmezdi. Reyon sanki Denise'in aşklarının suç ortağı olmuştu. Satıcı kızlar daha hızlı çalışırken, Lhomme ve Joseph de bir şeye aldırmadan işlerine devam ediyorlardı. Madam Aurelie'nin taktiğini uzaktan fark eden müfettiş Jouve, patronun pezevengiymiş gibi salonun önünde bir aşağı, bir yukarı gezinmeye başlamıştı.

Şef kadın içeri girerken, "Listeleri Mösyöye verin!" dedi.

Denise listeleri uzatıp biraz öylece bekledi. İçini hafif bir heyecan kaplamış, ama hemen kendisini toparlamıştı. Matmazel Fontenailles, solgun yüzünde parlayan berrak gözlerini patrona çevirdi. Mouret bir an elindeki listeye bakar gibi yapıp genç kızı görmezlikten geldi. Bir sessizlik oldu. Madam Aurelie, Matmazel Fontenailles'ın yanına yaklaşarak hesaplarına baktı. Memnun olmadığını belirten bir tavırla, "Haydi, siz paketlere yardım edin!" dedi. "Galiba hesabınız güçlü değil, bu rakamların hepsi yanlış..."

Asil kız yerinden kalkarak, kadınların fısıltıları arasında reyona doğru yürüdü. Kızların alaycı bakışlarından rahatsız olan Joseph, okunan rakamları gelişigüzel bir şekilde yazıyordu. İmdadına yetişir gibi gelen bu yardıma fazlasıyla sevinen Clara, yine de yeni geleni hırpalamadan edemedi. Mağazadaki bütün kadınlardan nefret ederdi bu kız. Bir zamanlar "markiz" olan asil sınıfa mensup bir kadının, hizmetçiler takımından birinin aşkına karşılık vermesi budalalıktan başka neyle açıklanabilirdi ki? Clara bu aşkı bile kıskanıyordu.

Mouret, elindeki kâğıtları okuyormuş gibi yaparak, "İyi, çok iyi!" dedi.

Madam Aurelie, kitabına uydurarak bu işin içinden nasıl çıkacağını düşünüyordu. Bir süre yerinde tepinir gibi oyalandıktan sonra, mekanik bıçaklara bakmaya gitti. Budala kocasına öfkeleniyordu. Şu sersem herifin aklına, bir bahaneyle kendisini yanına çağırmak da mı gelmezdi? O budalanın böyle ciddi işlere aklı ermezdi zaten. Pınar başındayken susuzluktan ölen tiplerdendi o! Durumu kavrayıp akıllıca davranan yalnızca Marguerite olmuştu... Bir konuda fikir almak amacıyla Madam Aurelie'ye seslendi. Kısım şefi kadın, "Geliyorum," dedi.

Kendisini gözetleyen kadınlara karşı onurunu koruyup eline koz geçirdiği için halinden memnun olan Madam Aurelie, sonunda Mouret ile Denise'i baş başa bırakmayı başararak muzaffer adımlarla dışarı çıktı. Şu anda öyle mağrur bir ifadesi vardı ki, satıcı kızlar gülümsemeye bile cesaret edemezlerdi.

Mouret, elindeki kâğıtları yavaş hareketlerle masaya bırakıyor, bir yandan da karşısında oturan genç kıza bakıyordu. Elinde kalemle bekleyen Denise, gözlerini bile kıpırdatmıyordu. Yüzü biraz daha solgundu. Patron, kısık bir sesle, "Bu akşam geliyor musunuz?" diye sordu.

"Ne yazık ki gelemeyeceğim, efendim," diye cevap verdi Denise. "Kardeşlerim bu akşam amcamda toplanacaklar, onlarla birlikte yemekte olacağıma söz verdim."

"Fakat ayağınız iyi değil, hâlâ güçlükle yürüyorsunuz..."

"Zararı yok, oraya kadar yürüyebilirim. Ayağım bugün biraz daha iyice..."

Denise'in sakince verdiği bu olumsuz cevap karşısında Mouret de şaşırmıştı. Dudakları titriyordu. Ama kendisini toparlayarak, iyi yürekli patron kisvesine bürünüp, "Sizi ne kadar önemseyip değer verdiğimi görüyorsunuz..." dedi.

Denise, saygılı davranışını sürdürerek, "Bana göstermiş olduğunuz bu nezaketten dolayı çok duygulandım, Mösyö," dedi. "Davetiniz için ayrıca teşekkürlerimi sunarım. Ne yazık ki, gelemeyeceğim. Kardeşlerim beni bekliyor."

Denise anlamamakta direniyordu. Kapı açık kalmıştı ve mağazadakilerin kendisini buraya ittiğini biliyordu. Sabahleyin Pauline kendisini, "koca budala" diye dostça uyarmış, bu daveti kabul etmemesi halinde herkesin kendisiyle alay edeceğini söylemişti. Madam Aurelie de ortalıkta görünmüyordu. Marguerite, sırtı dönük duran Lhomme, Joseph, Matmazel Fontenailles... Herkes onun burnunun sürtülmesini istiyor, onu patronuna itiyordu. Çalışanların uzaktan duyulan uğultusu, kayıt altına alınan şu ürünler, tutkuları kendisine kadar ulaştıran yel gibiydi sanki...

Bir sessizlik oldu. Dışarının gürültüsü bazan, büyük ganimetlerin elde edildiği savaş meydanlarının gürültüsüymüş gibi yansıyarak Mouret'nin sözlerini bastırıyordu. Patron oldukça ısrarlı görünüyordu.

"Peki öyleyse," dedi Mouret. "Yarın gelir misiniz?"

Bu basit soru Denise'i şaşırtmıştı. Bir an kekeleyerek, "Bilmem ki, gelemem her halde..." diyebildi.

Mouret, gülümseyerek onun elini tutmak istedi. Genç kız elini çekti.

"Neden korkuyorsunuz?" die sordu.

Denise ona ışıldayan gözleriyle bakıyordu. Tatlı ve yiğitlenir bir tavırla, "Bir şeyden korktuğum yok, Mösyö," dedi. "Ama insan istediğini şeyi yapmalı, öyle değil mi? Ben de istemediğim şeyi yapmıyorum işte, hepsi bu!"

Tam susmuştu ki, bir ses duyup arkasına döndü. Kapı çok yavaş kapanmıştı. Kapıda bir aşağı, bir yukarı gezinen müfettiş Jouve böylesini uygun bulmuş olmalıydı. Kapının sessizce kapandığını kimse fark etmemişti. Yalnız Clara, yanındaki Matmazel de Fontenailles'in kulağına eğilerek, gerçeği fısıldamıştı. Kulağına fısıldanan şeylerin ardından genç kızın yüzü, ölülerin yüzü gibi sararmıştı.

Denise, aniden yerinden kalkmıştı. Mouret, yavaş ve titreyen bir sesle, "Dinleyin beni," dedi. "Sizi seviyorum... Bunu siz de epeydir biliyorsunuz. Hiçbir şeyden haberiniz yokmuş gibi, benimle böyle zalimce oyun oynamayın. Bir şeyden de korkmayın! Kaç kere sizi odama davet etmek istedim. Yalnız kalırdık. Sürgüyü itmek yeterdi. Bunu yapmak istemedim. Görüyorsunuz, burada, herkesin girip çıktığı bir odada konuşuyorum sizinle. Sizi seviyorum Denise!"

Ayakta duran genç kız, kireç gibi bembeyaz bir yüzle onu dinliyor, gözlerinin içine bakıyordu.

"Şimdi söyleyin bana, beni neden kabul etmiyorsunuz? İhtiyaçlarınız yok mu? Kardeşleriniz size ağır bir yük. Benden istediğiniz her şeyi..."

Denise, "Teşekkür ederim," diyerek onun sözünü kesti. "Bugün gereğinden fazlasını kazanıyorum," diye de ekledi.

"Ben size özgür bir hayat vaadediyorum. Varlığınızı zevk, eğlence ve lüks içinde sürdüreceğiniz bir hayat... Bir ev, bir servet!"

"Hayır, teşekkür ederim! Öyle bir hayat sıkar beni. Boş durup evde oturamam. Çocukluğumdan beri, evet on yaşımdan beri çalışıyorum, ekmeğimi hep kendim kazandım..."

Mouret, ümitsiz bir harekette daha bulundu. Karşısında ilk kez boyun eğmeyen bir kadın vardı. Diğerlerini elde etmek için bir öpücük yeterdi. Hepsi de itaatkâr cariyelermiş gibi onun heveslerine boyun eğerlerdi. Ama bu kız ise, gerekli bir sebep bile göstermeksizin onu reddediyordu. Uzun zamandır zapt ettiği arzusunu kızın bu direnci daha da kamçılıyordu. Belki de ona sunduğu şeyler yeterli değildi. Daha fazla şey sunmayı deniyor, genç kızı daha fazla zorluyordu. Denise her defasında sarsılmaz bir inatla, "Hayır," diye direniyor, teşekkür emekle yetiniyordu.

Mouret, kalbinde kopan bir feryatla sarsılmaya başlamıştı.

"Ne kadar acı çektiğimi görmüyor musunuz?" dedi. "Evet, belki de bu bir budalalıktır. Ama inanın bir çocuk gibi acı içindeyim."

Gözlerinden yaşlar dökülüyordu. Tekrar bir sessizlik oldu. Kapalı kapının ardından mal sayımının kısık uğultusu geliyordu. Bu durum, can çekişen bir zaferin sönen uğultusu gibiydi. Patronun bu hezimetine belli belirsiz bir fon müziği eşlik ediyordu sanki.

Genç kızın ellerini tutan Mouret, "Peki, ya ben istersem!" diye yakıcı bir sesle haykırdı.

Denise, ellerini çekmediği gibi, direnç de göstermedi. Gözleri solmuş, bütün gücünü yitirmişti. Ellerinden ılık bir duygu akıyor, adamın bütün vücuduna yayılarak onu tadına doyulmaz bir gevşekliğe sürüklüyordu. Aman Tanrım! diye iç geçirdi. Onu ne kadar seviyordu. Onun boynuna atılmak, kollarında kalmak ne büyük mutluluk olurdu!

"Sizi istiyorum, sizi istiyorum!" diye kendinden geçercesine tekrarlıyordu Mouret. "Bu akşam bekliyorum, evet, sizi bekliyorum, yoksa..."

Adamın tavrı gittikçe sertleşiyordu. Genç kız hafifçe bir feryat kopardı. Bileklerinin acımasıyla aklı başına gelmişti. Birden kendini toparladı. Sonra, zayıflığını aşacak ve gücünü büyütecek bir havaya büründü.

"Hayır, bırakın beni!" diye bağırdı. "Ben, kullanılıp kenara atılacak Clara gibi biri değilim. Hem sizin sevdiğiniz biri var. Evet, siz buraya gelen bir kadını seviyorsunuz. Onunla kalın, beni rahat bırakın!"

Mouret şaşkınlıktan kaskatı olmuştu. Neler söylüyor, ne istiyordu bu kız? O güne kadar oradan buradan devşirdiği kızlardan hiçbiri sevilmek istememiş, bunu sorun bile etmemişti. Mouret buna da gülüp geçebilirdi, ama kızın yumuşak ve gururlu davranışı onun kalbini tamamen alt üst etmişti.

"Mösyö," diye tekrarladı genç kız. "Lütfen şu kapıyı açınız. Burada yalnız kalmamız iyi karşılanmaz."

Mouret söyleneni yaptı. Şakakları zonkluyor, acısını nasıl gidereceğini bilmiyordu. Madam Aurelie'yi çağırttı. Mantoların istif edilmesine karşıydı. Fiyatların kırılması gerektiğini bildirdi. Bir tek ürünün bile elde kalmasını istemiyordu. Müessesenin kuralı böyleydi. Modası geçmiş bir elbiseyi ya da solmuş bir kumaşı orada tutmaktansa, yüzde altmış zararına elden çıkarmak daha doğru olurdu. O sırada kendisini arayan Bourdoncle, Jouve'un beklediği kapının önünde göründü. Jouve onun kulağına ciddyetle bir şeyler fısıldadı. Bourdoncle öfkeden kudurduğu halde, patronu rahatsız etmekten korktuğu için ses çıkarmadı. Böyle bir iş gününde Mouret'nin çelimsiz bir kızla bir odaya kapanması olacak şey değildi. Sonunda kapı açıldı ve Bourdoncle, re-

yonda fazlasıyla fantezi ipeklinin biriktiğini söyledi. Bu durum Mouret'yi biraz rahatlatmış gibiydi. Şimdi bunu bahane edıp rahatça bağırarak, biraz önce yaşadıklarının acısını bastırabilirdi. Oradan uzaklaşırken, "Şu Bouthemont'un düşündüğü bir şey mi var?" diye bağırdı. Buna artık bir son vereceğini, bir alıcının ileriyi görmeden böyle rahat davranmasına izin vermeyeceğini söyledi. İhtiyaçtan fazla mal almanın bir gereği yoktu ki!

Patronun böylesine serzenişlerine alışkın olmayan Madam Aurelie şaşkınlık içindeydi. Onun ardından üzüntüyle bakarak kendi kendine, "Acaba, nesi var bugün?" diye söylendi.

Kadınlar da şaşkınlıkla birbirlerine bakıyorlardı. Saat akşamın altısı olmuş, mal sayımının sonuna gelinmişti. Hâlâ parlaklığını koruyan yaz güneşinin koridor camlarından süzülen altın huzmeleri duvarlarda yansıyordu. Döşemelerde on altı milyonluk mal birikmiş, masa ve tezgâhlar bile görünmez olmuştu. Omuzlarına kadar malların içine gömülmüş olan tezgâhtarlar, şimdi kumaşları yeniden raflara, tezgâh ve dolaplara yerleştireceklerdi ve bu işin gece saat ona kadar süreceğini tahmin ediyorlardı.

İlk yemek servisinden dönen Madam Aurelie, mağazanın bir yıllık yılda cirosunu açıkladı. Toplamı doksan milyondu ve bu rakam, geçen yılkinden on milyon daha fazlaydı. Yalnızca fantezi ipekliler bölümünde bir düşüş vardı.

Kadın şef memnuniyetini belirterek, "Mösyö Mouret artık buna da sevinmezse, neye sevinir bilemem? Baksanıza, yukarıdaki merdiven başında pek öfkeli görünüyor," dedi.

Kızlar, Madam Aurelie'i görmeye gittiler. Genç adam, merdiven başında ayakta duruyor ve endişeli bir yüzle, yerlerde yığılı duran milyonlarca frank değerindeki ürünlere bakıyordu.

Tam o esnada Denise de izin almak için Madam Aurelie'in yanma gitti ve "Madam, bacağımdaki ağrı yüzünden zaten fazla iş göremiyorum. Bu akşam amcamın davetine gitmeme izin verir misiniz? Kardeşlerim de gelecek..." dedi.

Kızın bu sözleri herkesi şaşırtmıştı. Demek Mouret'nin davetine gitmiyordu ve ona boyun eğmemişti. Madam Aurelie bir an tereddüt etti. Nerdeyse dışarı çıkmasını bile yasaklayacaktı. Ama sonunda asık bir suratla, istemeye istemeye izin verdi. Bu arada Clara omuzlarını silkerek, "Yok canım, her halde bu işten patron vaz geçti!" dedi.

Pauline sandıkların önünde, Deloche'un yanında duruyordu ve Denise'in söylediklerini onlar da duymuştu. Delikanlının ani sevinci genç kızı kızdırdı. Bunda sevinecek ne var, diye düşünüyordu. Denise marifet mi yapmıştı sanki! İnsanın ayağına kadar gelen kısmeti tepmesine sevinmek değil, üzülmek gerekirdi. Ya Bourdoncle'a ne demeliydi? Yalnız ve sinirli adımlarla gezinen şefini kızdırmak istemiyordu. O da, şu gürültü patırtı arasında üzgün ve endişeli haliyle sarsılmaktaydı.

Denise hazırlanıp çıktı. Sancıyan bacağı yüzünden, merdivenin tırabzanından tutunarak ağır ağır yürüyordu. Hemen aşağıda bir grup toplanmış, kendi aralarında bir şeyler konuşup şakalaşıyordu. Kaba saba konuşmalar arasında Denise kendi adının da geçtiğini duydu. Onu görmedikleri için hakkında gelişigüzel konuşabiliyor, genç kızın macerasıyla ilgili bir şeyler anlatıyorlardı.

Favier, "Haydi canım, sen de!" diyordu. "Ne anasının gözüdür o. Kim bilir ne istedi ki, böyle nazlanıyor? Ben böylelerini iyi tanırım, adamın koynuna zorla girmek isterler!"

Gözlerini Hutin'e dikmişti. Delikanlı, konumunu korumak istediğinden lâfa karışmıyordu. Diğerlerinin kendisine merakla baktıklarını görünce dayanamayıp, "Bana da amma asılmıştı ha!" dedi.

Denise yüreğinden vurulmuş gibi tırabzana tutundu. Onun geldiğini görmüş olmalılardı ki, kahkahalar atarak çil yavrusu gibi dağıldılar. Belki de Hutin haklıydı. Denise, onu beğenir gibi olduğu için şimdi kendisine kızıyordu. Demek o da karaktersiz çıkmıştı. Şimdi onu çok hor görüyordu. Biraz önce kendisini taparcasına sevdiğini söyleyen bir insanın aşkını reddetmek gücünü kendisinde bulduğu halde, bir zamanlar sadece aşkını hayal ettiği şu sefil oğlanın karşısında düştüğü durumun ne kadar tuhaf olduğunu düşünerek birden heyecana kapıldı. Bu tezat durum karşısında aklı ve cesareti âdeta kararmıştı. Aceleyle holü geçti.

Müfettişlerden biri, sabahtan beri kapalı duran kapıyı açarken, bir içtepiyle kafasını kaldırdı ve Mouret'yi gördü. Az önceki yerinde, galeriye bakan merdiven başındaki büyük sahanlıkta yalnız başınaydı Mouret. Adam, mağazadaki mal sayımını unutmuş gibi görünüyordu. Gözü artık hiçbir şeyi görmüyordu sanki; zenginlik sembolü mağazasını, yıllar boyunca didinerek kurduğu şu muhteşem imparatorluğu bile... Ne dünün şaşaalı başarıları, ne geleceğin muazzam serveti umurunda değildi artık... Gözleri, umutsuz bakışlarla Denise'e takılmıştı. Genç kız kapı önünden geçerken, Mouret'nin âdeta dünyası kararmıştı.

XI

Bouthemont, Madam Desforges'in o gün verdiği ikindi çayına herkesten önce gelmişti. XVI. Louis tarzı döşenmiş aydınlık, rahat ve geniş salonun kanepe ve koltukları brokat kumaşlarla kaplanmış, kenarları parlak pirinçle süslenmişti. Yalnız olan ev sahibesi, sabırsızlıkla misafirlerini bekliyordu. Bouthemont'u karşılarken heyecanla, "Ne oldu" diye sordu.

"Ne olacak!" diye karşılık verdi genç adam. "Selâmlamak amacıyla size uğrayacağımı söylediğimde, o da, bir engel çıkmazsa geleceğini söyledi."

"Bugün Baronun da davetli olduğunu söylediniz mi kendisine?"

"Gayet tabii, Zaten bu yüzden karar vermişti ya..."

Mouret'den bahsediyorlardı. Mouret, Bouthemont ile geçen yıl iyice dost olmuş, her yere beraberinde götürebilecek kadar onu kendine yakın görmüştü. Yeni arkadaşını Henriette ile de tanıştırmıştı. Henriette ile olan ilişkisi artık fazla tat vermediğinden, bir çeşni katsın diye ona giderken arkadaşını da beraber götürüyordu. Böylece reyon şefi sadece patronun değil, aynı zamanda şen dulun da sırdaşı olmuştu. Onların ufak tefek işlerini görüyor, sohbetlerine katılıyor, bazan da aralarını buluyordu. Henriette zaman zaman öylesine kıskançlık histerilerine kapılıyor ve bunalıyordu ki, içini döktüğü Bouthemont bile şaşkınlığa ve mahcup duruma düşüyordu. Kibarlar âlemindeki konumunu yitirmek üzere olan dul kadın, artık eski görgü kurallarını bir yana bırakarak, görünüşü kurtarmaya bile ihtiyaç duymuyordu. Sitem dolu bir sesle, "Keşke gelirken onu da beraber getirseydiniz!" dedi.

Bouthemont, çocuksu bir tebessümle, "Keşke!" diye cevap verdi. "Ama benimle gelmedi. Artık beni eskisi kadar sevmiyor galiba... O olmadan da buranın tadı olmuyor!"

Bouthemont'un *Kadınların Cenneti*'ndeki durumu, son mal sayımından sonra gerçekten de epey sarsılmıştı. Mevsimin yağmurlu geçtiğini söylemesine rağmen, Mouret yine de onun bu kadar çok fantezi ipekli depolamış olmasını affetmiyordu. Hutin de şefinin bu kusuru durmadan tekrarlıyor, büyüklerinin yanında onu küçük düşürmeye çalışıyordu. Bouthemont, ayağının altındaki toprağın artık kaymakta olduğunun farkındaydı ve Mouret kendisini gözden çıkarmış gibiydi. Üstelik eski metresinden kurtulmak istediği bir sırada Bouthemont gibi bir tanığın varlığı da Mouret'nin keyfini kaçırıyor, laubalilikleri canını sıkıyordu. Bouthemont açısından, patronun bilindik taktiklerle arka planda kalıp kendisini ileri sürmesi, sonra da toplantılarda savunup koruduğunu söylemesi artık inandırıcı değildi.

Oldukça öfkeli görünen Madam Desforges, "Sonuçta beklemekten başka çare yok! O kızın saat beşte burada olacağını biliyorsunuz. Onları karşı karşıya getirip bu işin aslını öğreneceğim, kesin kararlıyım..."dedi. Sonra da, epeydir üzerinde durduğu planını açıkladı. Son olarak aldığı mantonun üzerine iyi oturmadığını söyleyerek, Madam Aurelie'den, Denise'i kendisine göndermesini rica etmişti. Genç kız mantoyu üzerine oturtmaya çalışırken, Henriette bir fırsatını bulup Mouret'yi de çağıracaktı. Gerisi kolaydı; ne yapacağını iyi biliyordu.

Karşısında oturan Bouthemont, gülen gözlerine ciddî bir anlam vermeye çalışarak ona dikkatle bakıyordu. Mürekkep gibi kara sakallı, eğlence düşkünü, zırlak ve neşeli şu Gaskonyalı delikanlı, sosyete kadınlarının hiç de sağlam pabuçlar olmadıklarına inanıyordu. Onları öfkelendirmeye

gelmezdi; yoksa Pandora'nın kutusu gibi içlerini boşaltırlardı. Oysa arkadaşlarının metresleri olan basit butik kızları kıskançlıklarını hiç bu kadar ileri götürmezlerdi.

Bouthemont, artık ne olacaksa olsun diyip bütün riskleri de göze alarak, "Bakın," dedi. "Sizi temin ederim ki, onların arasında bir şey yok. Elini, kızın eline bile değdirmedi. Bundan size ne?"

"Tam isabet!" diye bağırdı Madam Desforges. "İşte, benim üzüldüğüm nokta da bu ya... Diğerleri bana vız gelir! Hepsi birer gecelik sıradan sokak kızları... Ama onun bu kızı sevdiğini biliyorum. Elde edemediği için de, daha çok seviyor..."

Kadın daha sonra Clara'nın adını anarak, ondan nefretle söz etti. Denise'in kendisini reddetmesinden sonra, Mouret'nin yeniden, kızıl saçlı, at kafalı bu kadına döndüğünü Madam Desforges'e birileri söylemişlerdi. Belli ki Mouret bunu kafasındaki bir plana dayanarak yapmıştı. Denise'i tahrik etmek için bu kızı mağazada tutuyor ve onu hediyelere boğuyordu. Aksi halde ona tenezzül bile etmezdi. Zaten üç aydan beri aşırı zevke düşkün bir hayat sürdüğü söyleniyordu. Parasını har vurup harman savuruyor, bir tiyatro sürtüğüne koca bir konak satın alıyor, gelip geçici hevesleri için üç-dört yosmayla birden eğleniyordu.

"Bütün kabahat o sinsi mahlûkta!" dedi Henriette. "Parasını başkalarıyla yediğini de biliyorum, çünkü kızın onu istediği yok, onu reddediyor. Gerçi parası beni ilgilendirmez; meteliksiz olsaydı da severdim onu. Belki de daha çok severdim. Siz onun dostusunuz, kendisini nasıl sevdiğimi bilirsiniz."

Susunlaşan kadın, gözyaşlarını zor tutuyordu. Bir an kendisinden geçerek, ellerini karşısında oturan gence uzattı. Gerçeği söylüyordu; Mouret'yi taparcasına seviyordu.

Onun gençliğine ve başarılarına hayrandı. Bedeni, ruhu, hatta gururuyla, kendini hiçbir erkeğe böylesine adamamıştı. Onu kaybetme düşüncesi ruhunda ürpertiler yaratıyor, kırk yaşına basmış olması, yavaş yavaş yaşlandığını haber veren bir çan sesi gibi kulaklarında çınlıyordu. Kendine bazan böyle bir aşkı bir daha ne zaman bulabileceği sorusunu soruyor, bundan çok korkuyordu.

"Ben öcümü almasını bilirim!" diye mırıldandı yeniden. "Bana ihanet etmenin ne demek olduğunu göstereceğim ona!"

Bouthemont onun ellerini tutmaya devam ediyordu. Hâlâ güzel bir kadındı, ama aynı zamanda çok çetin bir mevresti. Mouret bu tiplerden hoşlanmazdı. Meseleyi tekrar düşünmeye karar verdi. Belki de kahrını çekmeğe değer, diye düşünüyordu.

Madam Desforges, onun ellerini tutmakta olduğunu fark edince, birden silkinerek geri çekildi. Kendisini biraz toparlamıştı. Yumuşak bir sesle, "Neden kendinize ayrı bir dükkân açmıyorsunuz?" diye sordu.

Bouthemont şaşırmıştı.

"Bunun için çok büyük sermaye gerekiyor," diye cevap verdi. "Geçen yıl böyle bir şeyi düşünmüştüm. Paris gibi bir yerde, büyük bir iki mağazanın daha iş yapacağına inanıyorum. Yeter ki semti iyi seçilsin... Sen'in sol tarafında Bon Marché var. Louve Mağazası ise şehrin tam merkezinde. Biz, batının varlıklı bölgesini *Kadınların Cenneti* ile tuttuk. Şimdi bir kuzey bölgesi kaldı. Clichy Meydanındaki mağazayla rekabet edebilecek büyük bir yer açılırsa iyi olur. Birkaç ay önce Opera yakınlarında çok iyi bir dükkân bulmuştum, fakat..."

"Ee, fakatı ne?"

Bouthemont bir kahkaha attı.

"Ne olacak! Düşünün, bir kere bu fikrimi babama açma budalalığında bulundum. Bana sermaye sağlamasını istedim. Toulouse'da paralı tanıdıkları var..."

Genç adam, babasının öfkesini gülerek anlatıyordu. Taşradaki küçük dükkânında sinek avlayan yaşlı adam, Paris'in büyük mağazalarına düşmandı. Ona göre, küçük esnafı mahveden bu mağazalardı. Aslında kendisinin yılda otuz bin frank kazanıyor olmasını çekemeyen ihtiyar Bouthemont, bütün parasını kimsesizler yurduna vereceğini, arkadaşlarından alacağı parayı da hayır kurumlarına bağışlayacağını söylüyor, küçük esnafı batıran büyük mağazalara kırk para bile kaptırmayacağı üzerine yemin billâh ediyordu.

Sonunda sözlerini, "Zaten böyle bir girişim için milyonlar gerekir..." diye tamamladı.

Madam Desforges, sanki bu para çok kolay bulunacakmış gibi, "Peki, para sağlanırsa bunu tekrar düşünür müydünüz?" diye sordu.

Bouthemont kadın yüzüne ciddiyetle baktı. Acaba bu kadın bütün bunları kıskançlığı nedeniyle mi söylüyordu? Sorduğu sorunun cevabını beklemeden bu kez de, "Sonuçta sizinle ne kadar ilgilendiğimi bilirsiniz," diye devam etti kadın. O sırada sokak kapısının zili çalınca, "Bu konuyu sonra konuşuruz," diyerek yerinden fırladı.

Birilerine bu durumda görülmek istemiyormuş gibi, ani bir refleksle sandalyesini geri çekti. Şık perdelerin süslediği salona bir sessizlik hâkim oldu. Salon bol yeşillikle öylesine süslenmişti ki, iki pencere arasındaki alan âdeta küçük bir ormana dönmüştü. Ayağa kalkan genç kadın, bir kulağı kapıda öylece bekliyordu. Sonra, "Tamam, o geldi," diye mırıldandı.

Hizmetçi, gelenlerin adlarını tek tek saydı: "Mösyö Mouret, Mösyö Vallagnosc..."

Ev sahibesi öfkesini zapt etmekte zorlanıyordu. Neden beraber gelmişlerdi ki? O, Mösyö Mouret'nin yalnız gelmesini istemişti ve onunla baş başa konuşacaktı. Yine de duygularını belli etmemeye çalışıp yüzüne yapay bir gülüş kondurarak, misafirlerine elini uzattı.

"Hoş geldiniz! Nerelerde kaldınız?" dedi. "Hiç göründüğünüz yok! Bunu sizin için de söylüyorum Mösyö Vallagnosc..."

Kadın, son günlerde biraz kilo almış olasını büyük bir felâket sayıyordu. Bu yüzden korsesini iyice sıkıyor, daracık siyah ipekliler giyiyordu. Siyah saçlarının süslediği güzel başı ise eski zarafetini korumaktaydı. Mouret onu bakışlarıyla kucakladıktan sonra, "Nasılsınız diye sormama gerek yok," dedi. "Taze bir gül gibi duruyorsunuz!"

Henriette sitemkâr bir edayla, "Gerçi iyiyim, hem de çok iyiyim, ama fark ettim ki, ölsem haberiniz olmayacak!" dedi.

Onu dikkatle inceliyordu. Biraz sinirli ve yorgun görmüştü. Göz kapakları uykulu, yüzü kül rengindeydi...

"İltifatınıza aynı karşılığı veremeyeceğim," dedi Henriette. "Bu akşam pekiyi görmedim sizi..."

Vallagnosc lafa karışarak, "İşleri yoğun," dedi. "Dostunuzun ne kadar çok çalıştığını bilirsiniz."

Mouret cevap vermedi. Belirsiz bir harekette bulunmuştu. O anda Bouthemont'u fark edince, dostça bir baş hareketiyle onu selâmladı. Sıkı fıkı olduğu zamanlarda onu işinin başından alarak, Henriette'ye bizzat kendisi getirirdi. Fakat şimdi durum farklıydı. Delikanlıyı bir köşeye çekerek, "Çok erken kaytardınız," dedi. "Sizin erken çıktığınızı fark ettiler, tabii çok kızdılar, biliyor musunuz?"

Bouthemont kaygılanarak, "Öyle mi?" diye mırıldandı.

"Evet, öyle! Sizinle konuşmam gerekecek. Beni bekleyin, beraber çıkarız..."

Henriette yerine oturmuş, Vallagnosc'un anlattıklarını dinliyordu. O sırada kendisine muhtemelen, Madam de Boves'in geldiği haberi verildi. Madam de Boves gözlerini Mösyö Mouret'den ayırmıyordu. Mösyö Mouret ise suskun duruyor, sanki bir şeyler arıyormuşçasına gözlerini tavanda gezdiriyordu. Madam Desforges gülümseyerek, düzenlediği ikindi çayı davetine yalnızca erkeklerin geleceğini umduğunu belirtirken, genç adam kendisini tutamayarak, "Ben, Baron Hartmann'la da burada karşılaşacağımı sanıyordum," dedi.

Henriette'nin rengi bir anda sap sarı olmuştu. Gerçi şimdi çok şeyi daha iyi anlıyor, onun sırf Baronu görmek için evine geldiğini biliyordu. Ama en azından biraz daha kibar davranarak, ilgisizliğini böyle açıktan açığa yüzüne vurmamalıydı.

Kapı açılmış, hizmetçi eşikte görünmüştü. Bir baş işaretiyle kendisini durduran hanımına alçak sesle, "Şu manto işi için Madam benden haber bekliyorlardı. İşte o hanım geldi..." diye fısıldadı.

Henriette, kıskançlığının verdiği acıyla, "Geldiyse beklesin!" dedi.

Bunu, gelen kızı ne kadar hor gördüğünü erkeklerin de duyacağı şekilde neredeyse bağırarak söylemişti.

"Kendisini Madamın odasına alabilir miyim?" diye sodu hizmetçi.

"Hayır, hayır! Kapıda beklesin..." diye çıkıştı bu kez Henriette.

Hizmetçi çıktığında, Vallgnosc'la konuşmaya devam etti. Mouret konuşulanları dalgın bir halde ve tam anlamadan dinliyordu. Onun bu hali Bouthemont'u oldukça üzüyordu. Kapı tekrar açıldı. Madam Marty ile Madam de Boves içeri girdiler.

Madam Marty, "Şu tesadüfe bakar mısınız," dedi. "Tam da arabadan iniyordum ki, kemerler altında Kontesle karşılaştım."

Madam de Boves, "Doktorum hep yürüyüş yapmamı önerirdi. Ben de, biraz yürüyerek bu güzel havadan faydalanmak istedim," dedi.

Bir el işaretiyle herkesi selâmladıktan sonra, ev sahibesi Henriette'e dönerek, "Oda hizmetçinizi mi değiştiriyorsunuz?" diye sordu.

Madam Desforges şaşırmış görünerek, "Yoo, nerden çıkardınız?" diye karşılık verdi.

"Bilmem, az önce kapıda bekleyen genç bir kız gördüm de, acaba dedim! Yüzü de pek yabancı gelmedi bana..."

Henriette gülerek onun sözünü kesti. "Mağazalardaki bütün tezgâhtar kızlar hizmetçi kılıklı görünüyorlar..." dedi. "Aslında onu bir mantonun kusurlarını düzeltmesi için çağırdım. Kendisi *Kadınların Cenneti*'nde satıcıdır..."

Mouret eski sevgilisine kuşkuyla baktı. Henriette zorlama bir mutlulukla konuşuyordu. Bu mantoyu bir hafta kadar önce *Kadınların Cenneti*'nden almıştı. Madam Marty inanmamış gibi, "Yok canım!" dedi. "Siz artık Sauveur'den giyinmiyor musunuz?"

"Evet şekerim. Fakat bu kez bir değişiklik yaptım... Birkaç ay önce satın aldığım seyahat mantosundan da çok memnun kalmıştım... Bir deneme daha yapayım dedim. Fakat bu seferki kusurlu çıktı. Mösyö Mouret, belki güceneceksiniz ama şu sizin mağazada, çuval diker gibi dikilmiş giysiler satılıyor. Darılmayın, ben düşüncelerimi çekinmeden söylerim; siz sosyete kadınlarını asla giydiremezsiniz!"

Mouret mağazasını savunma gereğini bile duymadı. Henriette'ye dikkatle bakıyor, Denise'i evine getirmeye cesaret edemeyeceğini düşünüyordu. *Kadınların Cenneti*'ni savun-

ma işi Bouthemont'a kalmıştı. Şakacı delikanlı, "Bizden giyinen bütün sosyete kadınları kıyafetleriyle övünmeye kalksalardı, hayretten dona kalırdınız!" dedi. "Bizden bir giyim ısmarlamanız halinde, Sauveur'inkilerden çok daha iyi olduğunu göreceksiniz. Üstelik size yarı fiyatına mal olur... Sizin endişeniz, 'ucuz maldır, vardır illeti, pahalıdır vardır hikmeti,' anlayışından ileri geliyor."

Madam de Boves bu kez de, "Peki, manto üzerinize iyi oturmadı mı?" diye sordu. "O kızın *Kadınların Cenneti*'ndeki satıcı kızlardan bir olduğunu şimdi hatırladım. Kızcağızın bekletildiği yer biraz karanlık..."

"Ben de görür görmez hemen tanıdım," dedi Madam Marty. "Haydi, şekerim, işinizi yapın da, kızcağızı fazla bekletmeyin."

Henriette'in hiç acelesi yoktu. Küçümser bir havayla, "Bizi rahatsız eden bir şey de, acelemiz de yok," dedi.

Kadınlar, büyük mağazalardaki elbiseler üzerine bir süre daha tartıştılar. Sonra Madam de Boves, damızlık at ahırını gezmek için kocasının ta Saint-Lo'ya kadar gittiğini anlattı. Henriette de, Franche-Comte'deki Madam Guibal'in aceleyle hasta teyzenin yanma çağrılmasını anlatıyordu. Madam Marty çok kaygılı görünüyordu. Kocasının Bonapart Lisesindeki durumu biraz sarsılmıştı. Zavallı adam, tutumlu olmayı bilmeyen karısının ihtiyaçlarına yetişmek için, parayla diploma dağıtılan şüpheli bazı özel okullarda ders vermeye başlamıştı. Evini geçindirmek için bunu yapmak zorundaydı. Artık kovulma raddesine gelen kocasının ağladığını gören Madam Marty, arkadaşı Henriette'nin yardımını ummuştu. Henriette'nin Eğitim Müdürlüklerinde pek çok tanıdığı vardı ve bu yüzden onu tek kelimeyle teselli etmişti. Mösyö Marty, son durumu öğrenmek için az sonra bizzat gelip Henriette ile görüşecek, olumlu sonuç alınmışsa ona şükranlarını sunacaktı.

Madam de Boves, "Neyiniz var Mösyö Mouret?" diye sordu. "Rahatsız görünüyorsunuz."

Vallagnosc, yine aynı alaycı ve soğuk ifadeyle, "İşleri yüzünden..." diye atıldı.

Kendisini bu kadar koyuverdiğine pişman olan Mouret, yerinden fırlayarak kadınların yanına geçti. Şimdi keyfi yerine gelmişti. Kafasında, kışın ne tür yenilikler yapacağına ilişkin sorular vardı. Sipariş verilen dantellerden bahsediyordu. Madam de Boves, Alençon dantelleri hakkında kendisinden bilgiler aldı. Fiyatları da öğrenmek istiyordu, çünkü birkaç metre almayı düşünüyordu. Şu son günlerde öylesine meteliksiz kalmıştı ki, araba kirasına verecek parası bile kalmamıştı. Vitrinlerin önünden geçerken bir şey alamadığı için hırsından âdeta hasta oluyordu. En azından iki yıllık olan manosunu değiştirmek için hayaller kuruyordu. Havalinde kraliçe gibi, en pahalı, en güzel kumaşları vücuduna sarıyor, sonra çullar içinde olduğunu görünce derisi yüzüluyormuşçasına acı çekiyordu. Giyim, kuşam arzusunu gideremediği için üzüntüsü katlanarak büyüyordu.

Hizmetçi, "Ekselansları Baron Hartmann geldiler!" diye haber verdi.

Henriette, Mouret'nin yüzünde bir rahatlama olduğunu hissetti. Mouret, onun gelmesini coşkuyla karşılamıştı. Baron, kadınları selâmladıktan sonra, tombul yüzüne kondurduğu gülümsemeyle Mouert'ye baktı.

"Yine paçavralarla mı uğraşıyorsun, dostum?" diye ironik bir soru sordu.

Bu eve sık sık gelenlerden olduğunu belirttikten sonra, "Kapıda sevimli bir hanım gördüm, kimmiş acaba?" diye sordu.

Madam Desforges kötü kötü bakarak, "Önemli biri değil," diye cevap verdi. "Bir mağazada çalışan satıcı bir kız," diye ekledi.

Hizmetçi önce çayları getirdi. Çin porselen takımlarını ortadaki sehpaya bıraktıktan sonra, bu kez sandviç ve bisküvi dolu tabaklarla döndü. Saksılardaki yeşilliklere vuran dışarının ışığı kanape ve koltukların kenar pirinçlerini parlatıyor, ipek kaplamalara yansıyarak, geniş salonda tatlı bir aydınlığın oluşmasına neden oluyordu. Kapının her açılışında, buzlu camlardan süzülen ışıkla antrenin aydınlandığı da görülüyordu. Orada bir köşede de, sabırla bekleyen gölge gibi biri vardı. Hemen köşede deri kaplı bir sıra bulunmasına rağmen, Denise gururuna yediremediği için oraya oturmuyor, ayakta bekliyordu. Genç kız, kendisine yapılan hakaretin farkındaydı. Tam yarım saattir kendisini bekletiyorlardı. Ne bir söz söylenmiş, ne bir hareket edilmişti. Gelip geçenler kendisine şöyle bir göz atmaktan başka bir şey yapmıyorlardı. Denise, salonda yankılanan sesleri duyuyor, bu ilgisizlik, kendisine tokat atılmış gibi ağır geliyordu. Aralanan kapıdan içeriye bir göz atınca Mouret'nin de orada olduğunu fark etti. Mouret de onu görmüştü.

Baron Hartmann, Mouret'ye, "Bu kız sizin satıcılarınızdan mı?" diye sordu.

Mouret, kendisini tutmaya çalışarak titreyen bir sesle, "Evet, öyle, ama hangisi olduğunu bilmiyorum," diye cevap verdi.

Madam Marty araya girerek, "Hazır giyimde çalışan şu küçük sarışın kız," dedi. "Galiba birkaç aydır da şef yardımcısı..."

Henriette, bakışlarını sevdiği adama çevirmişti.

"Ya, öyle mi?" demekle yetindi Mouret ve Paris'te bir süreden beri konuşulan, Prusya Kralı'nın onuruna verilecek yemekten bahsetti. Fakat Baron konuyu döndürüp dolaştırıp mağazadaki satış memurlarına getiriyordu. Sanki öğrenmek istediği bir şey varmış gibi, durmadan sorular soruyor-

du. Bu kızlar nasıl bir aileden gelirlermiş? Hep söylendiği gibi bozuk ahlâklı, düşük sokak kızları mıymış...

Tartışma sürüp gidiyor, Baron bu kez de, "Olur mu canım," diye itiraz ediyordu. "İçlerinde hiç terbiyeli olan birileri yok mu?"

Mouret kızları öylesine savunuyordu ki, Vallagnosc'un bile gülmesine sebep oluyordu. Patronuna yaranmak amacıyla Bouthemont da söze karışmıştı. Aralarında hafifmeşrepleri olsa da, çok dürüst ve namuslu olanları da vardı elbette. Böyleleri her yerde, her çağda olurdu. Dünya iyi ve kötü insanlarla dolu değil miydi? Zaten kadınların ahlâk seviyelerinde de bir yükselme görülüyordu. Eskiden moda mağazalarında sadece aşağı tabakadan, ne olduğu belirsiz yoksul kenar mahalle kızları çalışırlardı. Ama bugün satış memurluğu saygın mesleklerden biri oldu. Örneğin, Sevres sokağındaki orta halli birçok aile, kızlarını sırf bu meslek için yetiştiriyorlardı. Onları *Bon Marché* için hazırlıyorlardı. Sonuçta onlar iyi aile kızlarıydı. İşçi kızlar gibi zor şartlar altında yaşamıyorlardı. Yatacak ve yiyecek masraflarını ceplerinden ödemek zorunda değillerdi. Gıdaları iyi, yatakları temizdi. Böylece yaşamları güvence altında demekti. Gerçi koşulları o kadar kolay değildi, ama kötü olanı sosyal çevreydi. Dükkân sahibiyle müşteri arasında kalmış belirsiz bir tabaka... Doğru düzgün eğitimleri olmadan bol para kazanarak lükse dalan bu kadınlar, kendilerine özgü, adı konmayan sosyal bir sınıf oluşturuyorlardı. Sefalet ve kötülükleri de doğrudan doğruya bu durumlarından ileri geliyordu.

"Ben, böylesine iğrenç yaratıklar görmedim. Bazan onları tokatlayasım geliyor," diyerek söze karıştı Madam de Boves. Bunun üzerine konuşma uzamaya başladı.

Kadınlar, içlerindeki hıncı boşaltıyorlardı sanki. Onların tezgâh önündeki boğuşmalarından, para ve güzellik uğruna

birbirlerini yerlerden söz ettiler. Genç satıcı kızlara karşı ayrı bir hınçları vardı. Her halde kızların güzellik ve gençliklerini çekemiyor olmalılardı. Diğerleri ise, meteliksiz, kılık kıyafeti perişan kadınlar bile, beş paralık bir alışverişleri için, ipekliler içindeki bu hanım hanımcık kızlardan uşakmış gibi kendilerine hizmet etmelerini bekleddiklerini söylediler.

"Bırakın canım," diyerek itirazda bulundu Henriette. "Onların hepsi, mal gibi satılık sokak kızlarıdır!" diye ekledi.

Mouret, gülmemek için kendini zor tuttu. Baron, onun bu kadar kontrollü olmasına hayran kalmıştı. Ona yardım etmek amacıyla konuyu değiştirip, Prusya Kralı'nın onuruna verilecek yemeğe döndü. Yemeğin pek şatafatlı olacağı söyleniyordu. Paris'in bütün tüccarları bundan yararlanacaklardı.

Henriette artık konuşmuyor, biraz daha eziyet etmek için Denise'i hâlâ bekletiyordu. Ama Mouret'nin durumu fark ederek çekip gitmesi ihtimali aklına gelince, bu davranışını sakıncalı buldu ve isteksiz bir şekilde koltuğundan kalktı.

"Biraz izninizi isteyebilir miyim?" diye sordu.

"Ne demek şekerim," diye atıldı Madam Marty. "Sizin yerinize misafirlerinizle ben meşgul olurum..."

Çaydanlığı alıp fincanları doldurmaya başlayan Henriette, Baron'a dönerek, "Her halde biraz daha kalırsınız, değil mi?" diye sordu.

"Evet," dedi Baron. "Zaten Mösyö Mouret ile konuşacaklarım var. Sizin küçük salona geçebilir miyiz?"

Ev sahibesi dışarı çıkarken, siyah ipekli uzun entarisi, çalılar arasından sıyrılıp geçen bir yılanın hışırtısı gibi ses çıkardı. Baron, kadınları Bouthemont ve Vallagnosc'la başbaşa bırakıp Mouret'yi yanına alarak, beraberinde içeri götürdü. Bitişik odanın penceresinin önünde durup birkaç dakika boyunca ayakta lâfladılar. Alçak sesle konuşuyor, yeni bir iş konusunu görüşüyorlardı. Mouret, çoktandır üzerinde çalış-

tığı eski bir projesini gerçekleştirmek istiyordu. *Kadınların Cenneti* mağazasını, caddedeki bütün adayı kaplayacak şekilde genişletmek üzere bir tasarı hazırlamıştı. Bu ada, Monsigny caddesinden Michodière sokağına, Neuve-Saint-Augustin caddesinden Dix-Décembre caddesine kadar uzanan genişçe bir alanı kaplıyordu. Adı geçen sokaklardan sonuncusunun üzerinde, Mouret'nin henüz sahip olmadığı geniş bir arazi vardı. Bu durum onun mutlak zaferine engel oluyordu. Fetih hareketini tamamlayabilmek için, oraya da anıt gibi bir yapı dikmesi gerekiyordu. Onur Kapısı eski Paris'in pek de güneş almayan Neuve-Saint-Augustin caddesinde kaldığı sürece, yeni bir işe girmeyi gereksiz buluyordu. Mağazasını bol güneş gören tarafta yükseltmek, yüzyılın son debdebesini şu yeni açılan modern bulvarlara duyurmak istiyordu. Şehrin göbeğindeki eski Louvre Mağazasını gölgede bırakacak dev gibi gösterişli bir ticaret sarayı kurmayı öngörüyordu. *Emlak-Kredi Bankası*'nın inadı yüzünden bu tasarısı o güne kadar gerçekleşmemişti. Mouret, ilk söylediğinde ısrar ediyor, bu adada, Grand-Hôtel'le rekabet edebilecek şekilde bir bina inşaa etmek istiyordu. Planlar hardı, temelleri atmak için Dix-Décembre caddesindeki molozların kaldırılması bekleniyordu. Mouret, son bir gayretle nerdeyse Baron Hartmann'ı ikna etmek üzereydi.

"Dün, yönetim kurulu toplantısına bir kez daha katıldım. Sizin tasarınıza yine karşı çıktılar. Sonucu size bildirmek için geldim," diyordu bankacı.

Mouret sinirli bir şekilde, "Ne mantıksız insanlar!" diye gürledi. "Peki, ne diyorlar?"

"Benim dediklerimi söylüyorlar. Sizin yapacağınız cephenin süsten başka bir işlevinin olmayacağını, yeni inşaatın mağazaları beklendiği kadar büyütmeyeceğini, basit bir reklam için bir yığın masrafı göze almanın gerkmediğini belirtiyorlar."

Mouret'nin tepesi iyice atmıştı.

"Reklam mı, ne reklamı?" diye sordu. Sonra da, "Her neyse, yalnız şu kadarını söyleyeyim, bu reklam taştan yükselecek ve diğerlerine de mezar taşı olacak! İşlerimizin on katına çıkacağını anlayın artık! Yatırılan paranın hepsini iki yılda çıkaracağız. Kayıp arazi! Ne demekmiş kayıp arazi? Bu arsa bize muazzam bir para getirecekse... Müşterilerimiz, Neuve-Saint-Augustin caddesindeki kapıdan artık birbirlerini ezmeden geçecekler. İnsanların mağazamıza akın akın geleceğini siz de göreceksiniz... Beş altı arabanın rahatça geçebileceği bu geniş caddeden mağazama sel gibi müşteri akacak..."

"Bundan hiç kuşkum yok," dedi gülerek Baron. "Siz kendi tarzınızda bir şairsiniz. Tekrar ediyorum, evet bir şairsiniz. Bu beyler ise, işlerinizi daha da büyütmekle yeni bir riske gireceğinizi söylüyorlar. Biraz daha ihtiyatlı davranmanızı tavsiye ediyorlar."

"Nasıl ihtiyatlı olmam gerktiğini anlamıyorum. Rakamlar durumu ortaya koymuyor mu? Satışlarımızın her yıl arttığı yeterince açık değil mi? Önceleri, beş yüz bin franklık bir sermaye ile iki milyon franklık iş yapıyordum. Bu sermaye dört tur dönüyordu. Bir çeşit döner sermaye yani. Daha sonra dört milyon oldu. On defa dönünce de, kırk milyonluk iş yaptık. Her neyse... Son sayımında gösterdiği gibi, bugün artık ciromuz seksen milyona ulaşmış durumda. Buna rağmen sermaye artmış sayılmaz. Daha altı milyonu aşmadık. Bu da, tezgâhlarımızdaki ürünlerin on iki kezden fazla devir yapıtığını gösteriyor."

Sesini yükseltmiş olan Mouret bunları söylerken, bir yandan da sağ elinin parmaklarını ceviz kırar gibi sol avucunun içine vuruyordu.

"Biliyorum, biliyorum," diyerek onun sözünü kesen Baron, "ama bu hep böyle yükselecek demek değil," diye ekledi.

Mouret onun yüzüne safça bakarak, "Neden olmasın?" dedi. "Bunun duraklaması için hiçbir sebep yok ki... Sermaye birkaç kez dönebileceği gibi, bazı reyonda yirmi, yirmi beş kez de dönebilir... Ne zamandır bunu söyleyip duruyorum ben. Sonunda bunu daha da arttırmak için elbette bir formül bulacağız..."

"Yani Paris'in bütün kaymağını bir bardak su içir gibi yutacaksınız, öyle mi?"

"Gayet tabii!" dedi Mouret. "Paris kadınların, kadınlar da bizim değil mi?"

Baron, ellerini Mouret'nin omuzlarına koyup babacan bir edayla baktıktan sonra, "Bakın evladım," dedi. "Çok tatlı bir çocuksunuz! Sizi gönülden seviyorum. Gerçekten de size pek karşı gelinemez. Bu açıklamalarınız üzerinde ciddi olarak düşüneceğim. Bugüne kadar yüzümü kara çıkarmadınız. Umarım yine haklı çıkarsınız. Parayı sizin işletmenize yatırmak daha kârlı. Temettüler borsayı alt üst etti. Grand-Hôtel'le rekabet edecek başka bir lüks bina yapma fikri bana biraz riskli görünüyor. Gene de siz bilirsiniz..."

Mouret'nin heyecanı yatışmıştı. Barona teşekkür etti. Fakat eski coşkunsu yoktu artık. Gözlerini bitişik odanın kapısından ayıramıyordu. İçindeki tarifsiz endişeler onu sarsıyordu. O sırada iş görüşmelerinin bittiğini anlayan Vallagnosc da onlara yaklaşıyordu. Yanlarına gidip durdu. Baron eski çapkınlıklarını hatırlarcasına, "Söyle bakalım, intikam alıyorlar mı?" diye sordu.

Mouret, şaşkınlıkla anlamazlıktan gelerek, "Kimler?" dedi.

"Kadınlar tabii... Onlar artık sizden yoruldular. Oysa siz onlara daha doymadınız. Hak yerini buldu!"

Şaka yapıyordu, çünkü genç adamın aşklarından haberi olmayan kalmamıştı. Tiyatrocu yosmaya hediye edilen ko-

nak, kaldırım yosmalarına yedirilen muazzam paralar Baronu keyiflendirmişti. Bir zamanlar kendisi de aynı şeyleri yapmamış mıydı?

"Gerçekten neyi kastettiğinizi anlayamıyorum," diye tekrar etti Mouret.

"Ne demek istediğimi çok iyi anlıyorsunuz. Son söz daima kadınlarındır. Aslında ben de aynı şeyi düşünüyordum. 'Yok canım, Mouret övünüyor. O kadar güçlü değildir,' diyordum. Kadından istifade ettiniz, onu bir maden ocağı işçisi gibi sömürdünüz. Bir gün bu işin sonu gelir, ondan emdiğinizi sizden fazlasıyla çıkarır. Kendinizi sakınınız!"

Gülmeye devam ediyordu. Yanında duran Vallagnosc de, tek kelime söylemeden, sadece sırıtıyordu.

Mouret de zoraki bir gülüşle, "Aman Tanrım!" dedi. "Benim için boşuna endişe ediyorsunuz. İnsan hayatın tadını çıkarmalı. Para denilen zıkkım da yemek içindir zaten!"

"Yerden göğe kadar haklısınız," dedi Baron. "Tabi hayatın zevkini çıkarın. Size ahlâk dersi verecek değilim, ya da size yatırdığım sermaye için endişe edecek de değilim. İnsan gençliğini yaşamalı, değil mi? Özellikle de servetini her an kat be kat artıran biri... Ama para her şey demek değildir. Bu dünyada acılar da var!"

Sustu, dudaklarındaki gülümseme sanki acı bir üzüntüye dönüşmüştü. Henriette ile Mouret'nin düellosunu izlemiş, artık bu aşkın sona ermekte olduğunu anlamıştı. Yaşlı Baron, başkalarının gönül işleriyle de ilgilenirdi. Aşkın da krizleri olurdu, işte o an gelip çatmıştı. Her şeyi bildiği gibi, Denise'in hikâyesini de duymuş, kapıda bekletilen genç kızın o olduğunu anlamakta gecikmemişti.

Mouret meydan okurcasına, "Benim sözlüğümde acı çekmenin bir yeri olmadığı gibi, kimseye diyet borcum da yok!" dedi.

Baron, Mouret'ye birkaç saniye baktıktan sonra fazla ısrar etmek istemedi. Sadece "Kendinizi olduğunuzdan daha kalpsiz göstermeyin dostum," demekle yetindi.

Sonra Vallagnosc'a dönerek, "Öyle değil mi? Dünyada acılar da yok mu?" deyip işi şakaya vurdu.

"Öyle derler Mösyö," dedi Vallagnosc. "Hem de daha çok var!"

Tam o esnada odanın kapısı açıldı. Cevap vermeye hazırlanan Mouret hafifçe yerinden doğruldu. Erkeklerin üçü de başlarını kapıya çevirmişlerdi. Madam Desforges pek neşeli bir şekilde başını uzatmış, "Mösyö Mouret! Mösyö Mouret!" diye sesleniyordu.

Sonra onun yanındaki erkekleri fark edince, "Oo, beyler!" dedi. "Müsaadenizle Mösyö Mouret'yi bir dakika kaçıracağım... En azından buna katlanması lâzım, çünkü bana sattığı manto berbat çıktı. Hiç değilse kusurlarının düzeltilmesinde bize yardımcı olsun. Şu kız da budalanın teki, bir şeyden anlamıyor. Haydi dostum, sizi bekliyorum."

Mouret kararsızdı. Çekindiği bir şey vardı ve bu yüzden geri adım atmak zorunda kaldı. Baron, babacan tavrıyla ona, "Haydi dostum," dedi. "Madam, siz olmadan edemiyor!"

Mouret kadının peşinden gitti. Kapı kapandığında Vallagnosc'un alaycı kahkahası işitildi. Bütün gücünü kaybeder gibiydi. Henriette ile salondan çıktıktan sonra, yüreğini gittikçe artan bir endişe kaplamıştı. Uzaklardan her an bir hıçkırık sesi gelecekmiş gibi, kulağı kirişte bekliyordu. Genç kıza acılar çektirmek için şu kadın daha neler yapacaktı acaba? Kendisinin bile anlamakta güçlük çektiği büyük bir karşılıksız aşkı bu kıza hasretmişti. Destek olmak, onu teselli etmek istiyordu. O güne kadar hiç kimseyi böylesine derin bir bağlılıkla sevmemişti. En acı haliyle bile zevk veren bir aşktı bu. Daha önceleri bazı kadınlara karsı sevgi duyduğu-

nu sanmıştı. Gerçekten çok güzel ve pek zarif bir kadın olan Henriette'yi bile sadece gelip geçici bir gönül eğlencesi olarak görüyordu artık. Oysa böyle bir kadının sevgilisi olmak ilk başlarda kendisine gurur veriyordu. Bu ilişkiye, hoş bir gönül eğlencesi olmasının yanı sıra, çıkar ilişkilerini de düşünerek girmişti. Onunla biraraya gelince, tatmin olmuş, rahatlamış, bekârlığın verdiği özgürlüğün tadını çıkarmış olarak, kaygısız bir yürekle evine dönerdi. Oysa şimdi yüreği bazı kaygılarla çarpıyor, bir felâkete sürüklenmekten endişe ediyordu. Bu aşk, hayatını alt üst etmişti. Geceleri gözüne uyku girmiyor, yalnızlık duygusuyla kocaman yatağında kıvranıp duruyordu. Aklı fikri hep Denise'deydi. Aklından bir dakika, bir saniye bile çıkmıyordu bu kız. Henriette'nin kendisini koruyacağını sanmıştı; ne var ki şimdi kıskanç kadının bir rezalet çıkarmasından korkuyordu.

Önce, boş ve sessiz bir yatak odasından geçtiler. Sonra Madam Desforges bir kapıdan içeri girdi. Mouret onun peşinden gidiyordu. Bu geniş odanın pencerelerinde kırmızı ipekten perdeler vardı. Mermer bir tuvalet masası, üç kapılı, aynalı büyük bir dolaptan başka eşya görülmüyordu. Pencereleri avluya açılan oda pek aydınlık olmadığı için, dolabın iki yanına yerleştirilen yüksek gaz lambaları yanıyordu.

Henriette, "Bir de şimdi bakalım," dedi. "Belki artık daha iyi olur."

Mouret içeri girince, Denise'i dimdik ayakta buldu. Odanın canlı aydınlığında genç kızın yüzü solgun görünüyordu. Sırtında Keşmir bir ceket, başında siyah bir bere vardı. Düzeltilmesi gereken manto kolundaydı. Mouret'yi görür görmez kız da hafif bir ürperti geçirdi.

Henriette yavan bir sesle, "Mösyö Mouret'nin bizzat karar vermesini istiyorum," dedi. "Bana yardım ediniz Matmazel!"

Denise mantoyu Henriette'in sırtına giydirdi. İlk provada omuza iliştirdiği toplu iğneler pek yerine oturmamıştı. Henriette ayna karşısında bir-iki kez dönerek mantoyu inceliyordu. Mouret'ye bakıp, "Bu manto giyilir mi dostum?" diye sordu. "Bana açıkça söyleyin!"

Mouret sorunu kökünden çözmek için kısaca, "Bu olmadı, Matmazel ölçünüzü yeniden alsın!" dedi.

"Hayır, ben bunu istiyorum," dedi Henriette. "Buna hemen ihtiyacım var. Baksanıza, göğüs kısmı pek dar, nefes alamıyorum. Omuzlarda da potluk var..."

Sonra Denise'e dönerek kuru bir sesle, "Böyle yüzüme bakmakla mantonun kusurları düzelmez Matmazel!" dedi. "Arayın, bir şeyler bulun! Sizin işiniz bu!"

Denise sesini çıkarmadan mantoyu iğnelemeye başladı. Bu iş oldukça uzun sürdü. Bir omuzdan öbürüne geçmesi gerekiyordu. Bir ara yere diz çökerek mantonun ön kısmını biraz aşağıya çekmişti. Madam Desforges titiz bir metresin tavırlarıyla, yüzüne sert ifadeler kondurup bakınıyordu. Genç kıza bir hizmetçiymiş gibi davranmaktan âdeta zevk alıyordu. Denise'e kısa, sert ifadelerle emirler verirken, bir yandan da Mouret'ye bakıyor, onun yüzündeki ürpertileri inceliyordu.

Bazan, "Şuraya bir iğne sokun, hayır oraya değil canım, mantonun yenine..." diye çıkışıyor, bazan de, "Ne anlamaz şeysin be! Öyle değil, işte gene pot yapıyorsun. Biraz dikkat etsene, iğneyi etime batırdın!" diye kızı azarlayıp duruyordu.

Bu can sıkıcı duruma bir son vermek için Mouret müdahale etmek istedi. Aşkına karşı yapılan bu aşağılama genç adamın yüreğini hoplatıyordu. Genç kızın sakin duruşuna, sabırlı davranışına hayran kalıyor, onu dahaçok seviyordu. Genç kız, kendisini seven erkeğin karşısında böyle aşağılanmaktan ıstırap duysa da ses çıkarmıyor, titreyen elleri bunu açık etmesine rağmen, işinin gereğini gurur ve cesaretle yeri-

ne getiriyordu. Madam Desforges bir açık bulamayacağını anlayınca, bu kez başka bir yola başvurmayı düşündü. Mouret'nin sevgilisi olduğunu açık edip, genç kızı kıskançlıkla tahrik etmeyi deneyecekti. O sırada toplu iğnelerin bittiğini fark eden Henriette, gülümser bir yüzle Mouret'ye bakıp, "Dostum," dedi. "Tuvalet masasının üzerindeki siyah fildişi kutuya bir bakar mısınız? Orada toplu iğneler olacaktı. Eğer orada yoksa, şu yan odadaki şömine üzerinde, aynanın kenarındaki kutuya bir göz atıverin! Gerçi yerini siz de bilirsiniz ya, tarak ve fırçaların yanında..."

Bunu söylemekle, Mouret'nin bu odada yattığını, tarak ve fırçalara kadar her şeyin yerini bildiğini ima etmek istiyordu. Mouret bir avuç toplu iğneyle geri döndüğünde, onu oyalayıp yanında tutmak amacıyla elindeki iğneleri birer birer ve yavaşça almaya başladı. Bunu yaparken bir yandan da genç adamın gözlerinin içine bakıyordu. Sesine tatlı bir hava vererek, "Her halde kamburum yok, elinizle bir de siz yoklayın," dedi. "Şu omuzlarıma da bir dokunun, bu kadar biçimsiz mi, siz söyleyin..."

Daha da sararmış olan Denise, sesini çıkarmadan provaya başlamıştı. Mouret, prova için eğilen genç kızın süt gibi beyaz ensesine topladığı altın rengi gür saçlarını seyretmekle yetiniyor, onu sarsan ürpertilerden ne kadar acı çektiğini hissediyordu. Artık şu kadının yüzüne bile bakmayacak, Denise'i, kendisini başkalarının önünde küçük düşürmeye kalkışan, ilişkilerini gizli tutmasını bile bilmeyen bu utanmaz kadının insafına bırakmayacaktı. Öfkeden küplere biniyor, yumruklarını sıkıyor, Henriette'yi tokatlamamak için kendini zor tutuyordu. Şu kadını nasıl susturacaktı? Denise'i taparcasına sevdiğini, ondan başkasını gözü görmediğini nasıl bildirecekti? Şu anda ondan başka kimse gözünde yoktu. Bütün eski sevgilerini onun uğruna feda ediyordu. Sıradan

bir sokak kızı bile şu burjuva kadın kadar bayağı olamazdı. Aniden elini çekerek, "İnat etmeye hakkınız yok Madam!" dedi. "Bu mantonun kusurlu olduğunu ben bile söyledikten sonra, ne diye ısrar ediyorsunuz ki?"

Bu sırada gaz lambalarından biri tıslayarak söndü. Odanın sıkıcı ve nemli havasında en küçük bir ses duyulmuyordu. Dolabın aynalarına ipekli perdelerin kızıllığıyla birlikte, iki kadının gölgesi de düşüyor, tıpası açık kalan bir şişeden odaya baygın bir parfüm kokusu yayılıyordu...

Denise sonunda yerinden kalkarak, "İşte, Madam, ben ancak bu kadarını yapabildim," dedi.

Genç kız artık takatinin sonuna geldiğini hissediyordu. Prova sırasında iğneyi iki kez parmağına batırmış canını yakmıştı. Artık ne diyeceğini bilemiyordu. Kendisine komplo mu hazırlanmıştı? Yoksa patron da kadınla anlaşarak, kendisini buraya kasten mi çağırtmıştı? Öç almak amacıyla, başka kadınlar tarafından nasıl sevildiğini kanıtlamak mı istiyordu?

Bütün bu düşünceler genç kızda soğuk bir duş etkisi yapıyordu. Bu kadar cesur olma ihtiyacını hiçbir zaman hissetmemişti. Hayatının en zor günlerinde, ekmeksiz kaldığı anlarda bile cesaretini toplamak için böylesine gayret göstermemişti. Hakaret görmesi bir yana, kendisi orada değilmiş gibi, sevdiği erkeği nerdeyse bir başka kadının kolları arasında görmek onu büsbütün kahrediyordu. Henriette ise aynada kendi endamını incelemekle meşguldü.

"Benimle dalga mı geçiyorsunuz Matmazel? Şimdi eskisinden daha kötü oldu. Baksanıza, göğsümü nasıl sıkıyor... Bir sütnineye döndüm sanki," diyerek Denise'e bir kez daha çıkışmadan edemedi.

Artık sabrı tamamen tükenen Denise, elinde olmayarak, "Madam," dedi, "biraz toplucasınız... Göğüsleri de büyük... Buna ben bir şey yapamam..."

Henriette sapsarı kesilmişti, "Topluca mı, şişman mı demek istiyorsunuz?" dedi kekeleyerek. "Küstahlığın gereği yok Matmazel! Başkaları hakkında hüküm vermek size düşmez!"

Karşılıklı durmuş, birbirlerine titreyerek bakıyorlardı. Artık ne hanımefendilik vardı, ne de mağaza satıcılığı! Aralarında hiçbir fark kalmamıştı. Şu anda eşdeğerde iki kadındılar. Henriette, yırtarcasına mantoyu sırtından çıkarıp yere fırlatmıştı. Denise ise, elinde kalan birkaç iğneyi gelişigüzel bir şekilde masaya bırakıyordu.

Tekrar konuşmaya başlayan Henriette, "Beni asıl hayrete düşüren başka bir şey var," dedi. "Mağazasında çalışan herkese karşı çok katı davranan Mösyö Mouret, nasıl oluyor da sizin gibi dik kafalı birine kolayca katlanabiliyor?"

Denise kendisini toparlamasına rağmen, yine eskisi gibi sakin ve güvenli görünüyordu. Artık sesi de titremiyordu. Hiç beklemeden, "Çalışmamdan memnun olmalı ki, beni işinde tutuyor. Eğer talep ederse, sizden özür dilemeye de hazırım!"

Mouret, şaşkın bakışlarla kavgayı seyrediyor, araya girip buna nasıl son vereceğini bilemiyordu. Kadınlar arasındaki bu tarz kavgalardan nefret ederdi. Henriette, genç kızı küçük düşürmek için ona güveniyordu. Mouret'nin sessiz kaldığını görünce, içinden gelen bir arzuya kapılarak ikisini de tokatlamak istiyordu.

"Demek öyle Mösyö! Demek, bundan sonra kendi evimde sizin metreslerinizden hakaret göreceğim... Hem de pislikten çıkardığınız sokak kızlarından..." dedi.

Denise'in gözlerinden iri iki damla yaş süzüldü. Zaten kendisini zor tutuyordu ve artık bu kadarına dayanamazdı. Onun Henriette'e karşılık vermeden sessizce ve umutsuzca ağladığını gören Mouret, tereddüt etmeden genç kıza doğru

koştu. Kalbi derin bir şefkatle dolup taşıyordu. Ellerinden tutup kekeleyerek, "Hemen bu evden çıkıp gidin yavrum, bu evi de unutun!" dedi.

Henriette, şaşkınlıktan kaskatı kesilip boğulacak gibi olmuş halde onlara bakıyordu. Mouret mantoyu kıza uzatarak, "Bir dakika," dedi. "Şunu da geri götürün. Madam başka bir yerden kendisine yeni bir manto alır... Rica ederim, artık ağlamayın. Size nasıl değer verdiğimi bilirsiniz..."

Onu kapıya kadar götürdü, sonra arkasından kapıyı kapattı. Denise tek kelime söylemeden çıkmıştı. Sadece tatlı bir kızıllık yanaklarını kaplamış, gözlerine billur gibi yaşlar dolmuştu.

Nefesi kesilen Henriette mendilini çıkarmış, hıçkırmamak için dudaklarına bastırıyordu. Bütün hesapları boşa çıkmış, kurduğu tuzağa kendisi düşmüştü. İşi çok ileri götürdüğünü anlıyor, kıskançlık girdabında boğuluyordu. Böyle bir yaratık için terk edilmiş olmayı, onun önünde küçük düşürülmeyi bir türlü içine sindiremiyordu. Bu görülmemiş şey karşısında gururu inciniyordu. Şimdi kalbinden çok gururunu düşünüyordu.

Yalnız kaldıklarında, dudaklarından zahmetle çıkan bir sesle, "Sevdiğiniz kız bu muydu?" diye sordu.

Mouret hemen cevap vermedi. Pencere önünden kapıya kadar yürüyerek, içini kaplayan fırtınayı dindirmeye çalışıyordu. Sonunda pek kibar bir hareketle başını eğdi ve soğuk bir ifadeyle sadece, "Evet, Madam," diye mırıldandı.

Odanın boğucu havasında gaz lambası hâlâ tıslayarak yanıyor, ama artık dolabın aynalarına gölgeler yansımıyordu. Bomboş bir yermiş gibi, oda derin bir sessizliğe gömülmüştü. Henriette, yakın koltuklardan birine kendini attı. Mendilini dudaklarına bastırıyor, hıçkırıklar arasında sürekli olarak, "Hey tanrım, ne kadar bedbahtım!" diye söyleniyordu.

Mouret, hareketsiz kalarak bir süre ona baktı. Sonra sessizce odadan çıktı. Henriette şimdi odasında tek başına kalmıştı ve döşemeye, tuvalet masası üzerine dağılmış olan iğnelerin etine battığını hissederek, ağlayıp duruyordu.

Mouret küçük salona döndüğünde Vallagnosc'un yalnız buldu. Baron, kadınların çay içtiği salondan onların yanına doğru geliyordu. Kendisini toparlamaya çalışan Mouret, bir kanepenin üzerine yığıldı. Baron yüzüne bakınca, onun büyük bir sarsıntı geçirdiğini hemen anlayıp önüne dikildi. Bir süre hiç konuşmadan öylece birbirlerine baktılar. Mouret'nin acılarıyla eğlenen Vallagnosc iğneleyici bir sesle, "Ne o, cümbüşten mi geliyorsun?" diye sordu.

Mouret onun ne demek istediğini önce anlayamamıştı. Sonra eski konuşmalarını, hayatın çılgınlıkları, yapılan boş budalalıklar üzerine olan tartışmalarını hatırladı.

"Yaşadığımı itiraf ediyorum..." diye cevap verdi. "Şimdiye kadar hiç böyle duyarlı yaşamamıştım. Sevgili dostum, beni alaya alma, güzel günler çabuk geçer!"

Sesini alçaltti. İyice silemediği gözyaşlarının altından neşeli görünmeye çalışarak, "Evet, her şeyi biliyorsun, değil mi?" diyerek sözlerine devam etti. "İkisi de kalbimi parçalamak için geldiler. Bu da güzel bir şey. Yüreğimde açtıkları yaralar, ruhumu okşamaları kadar güzel! Bittim artık, takatim kesildi... Bilirsin ki, hayata doymak olmuyor. O istemiyor, ama ben istiyorum, bu kızı elde edeceğim!"

Vallagnosc sadece, "Ya sonra?" diye sordu.

"Sonra mı, sonrası da mı var bunun? Kızı elde edeceğim dedim ya sana, bu kadarı yetmez mi? Acı çekmekten korktuğun için kendini güçlü sanıyorsun. Bana kalırsa biraz safsın, çabuk kanan yani... Biraz çaba, biraz gayret, karşı cinse duyulan arzu, nihayet onu elde etmek... Bir dakikada bütün sefilliğin gider!"

Vallagnosc onun karamsarlığını daha da abartıyordu. Mademki para her şey demek değildi, öyleyse bu çaba, bu gayret niçindi? Onun yerinde olsa, arzu ettiği kadını milyonlarla bile elde edemeyeceğini öğrendiği gün dükkânına kilit vurup sırt üstü yatar, parmağını bile oynatmadan keyfine bakardı.

Mouret, iradesinin çok güçlü olduğuna inanarak onu ciddiyetle dinledikten sonra, "Kızı istiyorum, istediğimi de alacağım!" diye haykırdı. "Yok, eğer yine de benden kaçarsa, kendimi tedavi etmek için, yani unutmak için bak gör nasıl bir makine yapacağım. Sen, benim kullandığım dili anlamazsın, aziz dostum! Yoksa her marifetin bir iltifata tâbi olduğunu bilirdin. Harekete geçmek, yaratmak, hayatla boğuşurken yenmek ya da yenilmek! İşte budur yaşma sevinci!"

Arkadaşının söyledikleri Vallagnosc'a anlamsız geliyordu.

"Bu da kendini avutma tarzlarından biri," dedi.

"Olabilir, kendini avutmak, eziyet etmekten daha iyidir," diye karşılık verdı Mouret.

Tartışmaya, karşılıklı olarak attıkları kahkahayla son verdiler. Eski günlerini, kolejdeki tartışmalarını hatırlamışlardı. Vallagnosc, yumuşak bir sesle her şeyin boş, sıradan ve yavan olduğunu söyledi, hayatın hiçliğinden, anlamsızlığından bahsetti. İşte, ertesi gün bakanlıkta yine sıkıntıdan patlayacak, bir önceki gün olduğundan daha fazla sıkılacaktı. Üç yılda terfi ederek maaşında ancak altı yüz franklık bir artış elde edebilmişti. Artık üç bin altı yüz franga çalışıyordu. Bu parayla istediği puroları bile içemezdi. Her şey, gittikçe daha sıkıcı bir hal alıyordu. Kendi canına kıymıyorsa, cesaretsizliğinden değil, tembelliğinden, gücü, takati olmadığındandı. Mouret, Matmazel de Boves ile niçin evlenmediğini sorduğunda, Vallagnosc, halasının dünyaya kazık çakıp ölmemekte direnmesini mazeret olarak gösteriyordu. Belki ileride bu gerçekleşebilirdi; aileler anlaşmışlardı, ama

istemek ya da istememek neye yaradı ki? Eninde sonunda işler ters gider de isteği gerçekleşmezse, her şey sonuçsuz kalırdı. Örnek olarak müstakbel kayınpederini gösterdi. Adamcağız, uyuşuk sarışın Madam Guibal'la biraz gönül eğlendireyim demiş, okkanın altına gitmişti... Şimdi kadın kamçıyı eline almış, onu şaha kaldırıyordu. Ailesi onu Saint-Lo'daki damızlık ahırını gezmeğe gittiğini sanıyordu. Oysa kızıl saçlı Amazon, Versailles dolaylarındaki kiralık küçük bir evde onu yiyip bitiriyordu.

Mouret yerinden kalkarak, "Yine de senden mutluymuş," dedi.

"Bundan kuşkum yok," diye karşılık verdi Vallagnosc. "Kötü olsa biraz tuhaf kaçardı!"

Mouret kendini toparlamıştı. Bir an önce oradan kaçmayı düşünüyor, ama böyle bir izlenim yaratmak da istemiyordu. Arkadaşıyla şakalaşarak, bir fincan çay içmek için büyük salona geçti. Baron Hartmann, mantonun Madama uyup uymadığını sordu. Mouret gülerek, bu işten vazgeçtiğini söyledi. Bu esnada Madam Marty kendisine çay veriyordu ve bu cevap herkesi şaşırtmıştı. Madam de Boves, mağazaları suçlayarak hazır giyimleri dar biçip diktiklerini söylüyordu. Mouret, bir türlü yerinden kıpırdamayan Bouthemont'un yanına oturabilmişti nihayet. Kadınlar onları unutmuş gibiydi. Genç arkadaşı durumu merak edip sorular soruyor, o da meraklı sorulara cevap veriyordu. Bu konuşmada varılan karara göre, Bouthemont hizmetten çekilecekti. Sözlerine her ara verişinde çayından bir yudum alan Mouret, bu işe canının çok sıkıldığını, bir an önce burayı terk etme niyetinde olduğunu belirtti. Gerçekten de öfkeliydi, ama yapabileceği bir şey de yoktu. Basit bir personel sorunu yüzünden bu beylerle arasını bozamazdı. Bouthemont sapsarı kesilmesine rağmen, yine de Mouret'ye teşekkür etme gereğini duydu.

Madam Marty, aniden aklına gelmiş gibi, "Manto da ne mantoymuş!" diye bir laf etti.

Henriette henüz görünürlerde yoktu. Onun gecikmesi herkesin canını sıkmaya başlamıştı. Bir süre sonra nihayet gelebildi.

Madam de Boves gülerek, "Mantodan vaz mı geçtiniz?" diye sordu.

"Ne vazgeçmesi, kim söyledi bunu?"

"Az önce Mösyö Mouret söyledi. Manto işe yaramıyormuş!"

Henriette çok şaşırmıştı.

"Mösyö Mouret şaka yapmış olmalı. Manto üzerime çok güzel oturdu."

Henriette pek sakin görünüyor, tatlı tatlı gülümsüyordu. Yüzünü soğuk suyla yıkamış olmalıydı ki, pek taze görünüyordu. Paris sosyetesinin bu alımlı kadını, yüreği yanmasına ve bütün varlığı sarsılmış olmasına rağmen, acısını gizleyebilecek kadar gücünü koruyordu. Her zamanki gibi gülümseyen yüzüyle sandviç tabağını Vallagnosc'a uzattı. Onu çok iyi tanıyan Baron, dudaklarının kenarındaki hafif kırışıklığı ve gözlerindeki, kararan ama tamamen sönmeyen alevi fark etti.

Madam de Boves bir sandviç aldıktan sonra, "Herkesin zevki başka," dedi. "Ben öyle kadınlar tanırım ki, bir metre kurdele için kalkıp Louvre mağazasına kadar giderler. Bazı arkadaşlarım da, bütün alışverişlerini *Bon Marché*'den yaparlar. Ne yaparsın? Zevk meselesi..."

Madam Marty de söze karışarak, "*Bon Marché* pek taşra işi canım," dedi. "*Louvre* ise çok kalabalık..."

Kadınlar büyük mağazaları tartışmaya açmışlardı. Mouret de onlarla katılarak, haksızlık etmek istemediğini belittip, 'gerçi *Bon Marché* sağlam ve güvenilir bir kuruluş, ama *Louvre* yine de bir başka; müşterileri de pek kaliteli," dedi.

Baron gülümseyerek, "*Kadınların Cenneti*'nin hepsinden üstün olduğunu da söyleyin bari," diye takıldı.

"Gayet tabii," dedi Mouret. "Çünkü, müşteri velinimetimizdir."

Kadınlar hep birlikte onun söylediklerine katıldılar. *Kadınların Cenneti*'nde alışveriş etmek bir zevkti doğrusu... Üstelik çok rahat bir yerdi. Kendilerine gösterilen nezaket ve saygı da pek dikkate değerdi. Aslında mağazanın bütün başarısı kadınlara karşı gösterilen nezaket ve ilgiden ileri geliyordu. Henriette, sanki hiçbir şey olmamış gibi gayet rahat bir tavırla Mouret'ye bakıp, "Sırası gelmişken sorayım," dedi. "Benim himayem altındaki şu Matmazel Fontenailles ne durumda?"

Sonra Madam Marty'ye dönüp kızın durumuyla ilgili olarak, "Sözünü ettiğim matmazel bir Markiz kızıdır, şekerim. Babası zamanla yoksulluğu düşmüş biri..." diye açıklamada bulundu.

Moure ise isteksiz bir tavırla, "Eşantiyon defterine örnek modeller yapıştırarak günde üç frank kazanıyor," dedi. "Yakında onu evlendireceğim. Mağaza çalışanlarından biri ona âşık olmuş..."

"Müthiş!" diye haykırdı Madam de Boves.

Mouret ona dikkatle baktıktan sonra sakin bir sesle, "Neden olmasın Madam?" diye sordu. "Kızın mert, çalışkan bir oğlanla evlenmeye hakkı yok mu? Kaldırımlara düşüp, önüne gelene varması daha mı iyi olurdu yoksa?"

Vallagnosc araya girip, "Mouret'yi kızdırmayalım Madam. Nerdeyse Fransa'nın bütün eski ailelerine patiska satmalarını önerecek..." diyerek işi şakaya vurdu.

Mouret, "Neden olmasın? Bu, onlar için de gerçekten mutlu bir son olur!" dedi.

Bu şakalaşmayı hoş karşılayarak hep birlikte gülüştüler. Mösyö Mouret'nin, iş namusu diye nitelendirdiği özellikleri

beğenip takdir ettiği bilinirdi. Madam de Boves'in yanakları kızarmıştı. Kocasından bir türlü para sızdıramayan kadın, bunu başarmak için pek çok fedakârlıklığa hazırdı. Pişmanlık duyguları içindeki Madam Marty, zavallı kocasını düşünerek Mouret'ye hak veriyordu. Tam da bu sırada, lise öğretmeni Mösyö Marty'yi hizmetçi içeri almıştı. Adamcağız her zamankinden daha çelimsiz, daha perişan ve kılıksız görünüyordu. Ütülene ütülene incecik kalmış olan redingotu yer yer parlıyordu. Bakanlıkla konuştuğu müjdesini aldığı Madam Desforges'e teşekkürlerini sunduktan sonra, dikkatle Mouret'ye baktı. Ölesiye dertlenmiş bir insanın ürkekliği vardı bu bakışlarda. Mouret'nin kendisine seslendiğini duyunca şaşırıp irkildi.

"Öyle değil mi Mösyö? Her hedefe çalışarak varılmaz mı?" diyordu Mouret.

Hafif bir ürperti geçiren Mösyö Marty, "Çalışmak ve tutumlu olmak!" diye cevap verdi. "Tutumlu olmak da önemlidir Mösyö!"

Bu konuşmalar yapılırken, Bouthemont hiç kıpırdamadan koltuğunda oturuyordu. Mouret'nin sözleri hâlâ kulaklarındaydı. Sonunda yerinden kalkarak Henriette'nin yanına gitti, kulağına eğilip gayet yavaş bir sesle, "Haberiniz var mı? Bana kovulduğumu söyledi," dedi. "Gerçi bunu pek kibar bir tarzda bildirdi, ama yine de günün birinde bunu söylediği için çok pişman olacak... Ben mağazamın adını koydum bile: *Dört Mevsim*! Evet, adı böyle olacak. Hem de tam Opera'nın yanında..."

Henriette, gözlerini kısıp ona bakarak, "Bana güvenebilirsiniz," dedi. "Şimdi gelirim, bekleyiniz!"

Baron Hartmann'ı bir pencere köşesine çeken Henriette, ona Bouthemont'u tavsiye edip, bütün Paris'i harekete geçirecek yetenekte biri olduğunu söyledi. Hayret ettiğini gizle-

yemeyen Baron, biraz da endişe duymaya başlamıştı. Bouthemont, onun 'üstün zekâlı çocuk' diye kendisine tanıttığı dördüncü kişiydi. Baron, kendisini gülünç bulduğu halde yine de önerisini kesin bir dille reddetmedi. Aslında *Kadınları Cenneti* ile rekabet edebilecek yeni bir mağazanın açılması çok hoş olacaktı. Bankacılık alanında karşıtlarını yıldırmak için kendisi böyle rekabet etmişti. Dahası, rakiplerle mücadele ona eğlenceli geliyordu. Şimdilik konuyu inceleyeceğini söylemekle yetindi.

Henriette, yeniden Bouthemont'un yanına dönüp kulağına eğilerek, "Bu gece bu meseleyi ayrıntılarıyla konuşalım," diye fısıldadı. "Saat dokuza doğru bana gelin, unutmayın, çok önemli... Baron da bizden."

Bu sırada geniş salonda gürültü başlamış, kadınlarla şakalaşarak gülen Mouret'nin neşesi yerine gelmişti. Kendisine yöneltilen, kadınları iflasa sürüklediği yönündeki suçlamları kabul etmiyor, tam tersine, daha tutumlu olmaları için onlara destek olduğunu söylüyordu. Hatta bunu rakamlarla kanıtlamaya da hazırdı! Söylediğine göre, kadınlar her alışverişte en az yüzde otuz kazançlı çıkıyorlardı.

Eski çapkınlardan olan Baron Hartmann, onu dostluk ve hayranlıkla izlerken, Henriette'nin ise aşkta, yerlere serilircesine yenilmiş olduğunu görüyordu. Evet, bir düello daha sona ermişti ve Mouret'den, diğer sevgililerin de öcünü alacak olan kadın her halde Henriette olmayacaktı. Baron, sofadan geçerken profilini görür gibi olduğu ağırbaşlı, alçak gönüllü kızın sabrı ve sevimliliğiyle, gelecekte onun en tehlikeli rakibi olacağını düşünüyordu.

XII

Kadınların Cenneti'nin yeni cephesinin yapım çalışmaları Eylül ayının yirmi beşinde başlamıştı. Sözünde duran Baron Hartmann, Emlak-Kredi Bankası'nın son toplantısında bu işi bir sonuca bağlamıştı. Mouret, nihayet rüyasını gerçekleştiriyordu. Dix-Décembre Caddesi üzerinde yükselecek olan bu cephe, onun servetinin daha da büyümesinin bir göstergesi olacaktı sanki. İlk temel taşının konulması nedeniyle bir şenlik yapılmasını istiyordu. Bunu gerçekleştirdi, ayrıca bütün satış görevlilerine ikramiye dağıttı. Akşam verilen ziyafette kızartılmış av eti ve şampanya ikram edildi. Patronun inşaat alanındaki neşeli görünümü herkesin ilgisini çekmişti. Taşı harçla tutturmak için eline aldığı malayı nasıl sevinçle salladığını herkes görmüştü. Haftalardır kaygı içindeydi ve üzüntüsünü çevresindekilerden gizleyememişti. O günkü başarı acısını hafifletmiş, moralini yükseltmişti. Bütün gün neşeli göründü. Fakat akşam yemeğinden sonra çalışanlarıyla beraber bir kadeh şampanya içmek için yemekhaneye indiğinde aynı hararet yüreğini sarstı. Zoraki tebessümü yüzünün solgunluğunu daha da belirgin hale getiriyordu. Yine eski kaygıları nüksetmişti.

Ertesi gün, hazır giyim reyonundaki Clara Prunaire, Denise'i kızdırmak istiyordu. Clara, Colomban'ın kendisine olan aşkını fark etmişti. Baudu'lerle eğlenmek niyetindeydi. Marguerite elindeki kalemi yontarken, bir yandan da müşteri bekliyordu. Clara alçak sesle ona, "Biliyor musun, şu karşıdaki genç benim yeni sevgilim," dedi. "Onu şu loş dükkânda gördükçe içim sızlıyor. Üstelik kimsenin uğradığı da yok!"

"Yok canım!" diye karşılık verdi Marguerite. "Sandığın kadar mutsuz değil, yakında patronun kızıyla evlenecekmiş."

Clara, "Desenize bana iş çıktı. Şu oğlanı o kızın elinden alayım da görsün gününü... Kuyruk sallarsam peşimden gelir," dedi.

Söylediklerini Denise'in de duyup öfkelendiğini hissedince, onu kızdırmaya devam etti. Denise, onun bütün kusurlarını affedebilirdi, ama ölüm döşeğinde yatan amcakızı Geneviève'e karşı böyle kötü davranmasına katlanamazdı. Tam o esnada bir müşteri çıkagelmişti. Madam Aurelie zemin katına indiğinden, reyonu Denise yönetiyordu. Clara'ya, "Matmazel Prunaire, orada çene çalacağınıza şu müşteri hanımla ilgilenin!" diye seslendi.

"Ama ben çene çalmıyordum ki..." diye itiraz etti Clara.

"Lütfen susar mısınız? Hemen Madamla ilgilenin!" diye çıkıştı Denise.

Clara boyun eğmek zorunda kalmıştı. Denise sesini yükseltmese bile, bir şey isteğinde kimse direnmezdi. O tatlılığı ve sevimliliğiyle reyonu fethetmiş, tam bir otorite kurmuştu. Bir ara işlerinin başına dönen kadınların arasında sessizce dolaştı. Marguerite sürekli ucu kırılan kalemini yontuyordu. Denise'in patrona boyun eğmemesi onun çok hoşuna gidiyor, korkulu rüya görmektense uyanık yatmak daha iyidir, diye düşünüyordu.

Denise'in arkasından seslenen Pauline, "Bana kızdın mısın?" diye sordu.

Pauline de o esnada reyondan geçiyordu. Olayı duymuş, gülümseyerek alçak bir sesle konuşmuştu.

Denise, "Bazan kızmak gerekiyor," dedi. "Yöneticilik o kadar kolay değil!"

Çamaşırcı kız omuzlarını silkti.

"Bırak canım, istersen kraliçemiz bile olursun!" dedi.

Pauline, arkadaşının hareketlerine bir anlam veremiyordu. Ağustos sonunda Bauge ile evlenmişti ve gülerek, evlenmekle budalalık ettiğini söylüyordu. Bourdoncle artık ona değer vermiyor, sıradan satıcı bir kız gözüyle bakıyordu. Pauline'in hep bir huzursuzluğu vardı. Müdüriyetteki beyler, aşka, sevgiye, özellikle de kurum içindeki evlenmelere iyi gözle bakmıyorlardı ve bu yüzden bir gün kendilerini kapı dışarı edileceği korkusuyla yaşıyordu. Öyle ki, kocasıyla galerilerde tesadüfen de karşılaşsa, onu tanımazlıktan geliyordu. Tesadüf bu ya, o gün bir terslik olmuş, Jouve Baba onu kocasıyla kumaş topları arkasında çene çalarken yakalamıştı. Olayı Denise'e anlattıktan sonra, "Şu tesadüfe bak!" diyordu. "Adam av köpeği gibi koku alıp peşimden gelmiş..."

Jouve gerçekten de danteller reyonundan çıkıyordu ve boynunda, özenle taktığı beyaz kravatı vardı. Suçlu birini arar gibi burnunu uzatmış bakınıyordu. Denise'i fark edince kamburunu çıkararak oradan uzaklaştı. Pauline kurtulduk diye sevinmişti. Denise'e, "Ah şekerim, ağzının payını vermişsiniz!" diye yakınıyordu. "Söyle kuzum, başıma bir iş açarsa beni korursun, değil mi? Evet, evet, öyle şaşırmış gibi bakma bana. Senin tek kelimen bile onları ayağa kaldırır."

Kız, alelacele kendi tezgâhına döndü. Denise heyecanlanmış, onun bu dostane imâlarından duygulanmıştı. Çevresini dalkavukların sardığı bir gerçekti. Bu da kendi gücünü gösteriyordu. Madam Aureli tekrar yerine dönüp reyondakileri sakin ve işlerinin başında bulunca, bunu şef yardımcısı Denise'e borçlu olduğunu anlamıştı. Ona dostane bakışlarla gülümsedi. Biraz önce Mouret ile beraberdi. Günü gelince kendi yerini artık Denise'in alacağını biliyor ve onun adına memnun oluyordu. Artık Denise'in egemenliği başlayacaktı.

Ama Bourdoncle silâhlarını bir türlü bırakmıyordu. Genç kıza karşı açtığı gizli savaşta, kendisinin aksi mizacının da pa-

yı vardı. Bu kızın yumuşaklığından ve çekiciliğinden nefret ediyor, onu müesseseyi tehlikeye düşüren zararlı biri olarak görüyordu. Gün gelir patron bu kıza teslim olur ve onun uğruna ticarî yeteneklerini büsbütün yitirir diye endişe ediyordu. Haydan gelen huya gider örneği, kadınlardan kazandığı muazzam serveti yine bir kadın uğruna gitmiş olurdu... Bourdoncle kadınlara karşı oldukça soğuk davranır, onları küçümser, onlarla ilgili bir işletmede çalışıp ekmeğini kazandığı için mesleğini bile hor görürdü. Kadınları alışveriş esnasında daha iyi tanıdığını, içyüzlerini herkesten iyi bildiğini söylerdi. Binlerce müşterinin varlığı nedeniyle sevinçten başı döneceği yerde, onun midesi bulanıyordu. Evet, ne tuhaftır ki, kadın sevmeyen bu adamın pek çok metresi vardı ve eve gelir gelmez ilk iş olarak onlardan birine temiz sopa çekerdi. Pek tehlikeli gördüğü şu küçük satıcı kızdan artık iyice ürkmeye başlamıştı. Onun namuslu görünmesine, çıkarcı biri oladığına inanamıyordu. Belli ki bu kız rol yapıyordu; hem de usta bir vodvil oyuncusu gibi... Kendisini ilk gün Mouret'ye teslim etseydi, kuşkusuz daha ertesi gün Mouret onu unuturdu. Oysa patronu reddetmekle arzularını daha da kamçılayıp adamı çılgına çevirmiş, ipe sapa gelmez işler yapmasına neden olmuştu. Bir sokak kadını, deneyimli bir fahişe bile bu masum görünümlü kız kadar usta davranamazdı. Bourdoncle, saf ve temiz kızın berrak gözlerini, sevimli yüzünü, sade tavırlarını her görüşünde dehşete ve korkuya kapılıyordu. Onunla karştığında, bir yamyamla ya da sırlarla dolu ölümcül çehresini bakirelerin masumiyetiyle gizlemiş tuhaf biriyle karşılaşmış gibi ürperiyodu. Kuzu postuna bürünmüş bu kurdun oyununu nasıl bozmalıydı? Sürekli olarak onun açıklarını arıyor, çevirdiğine inandığı hile ve dolapları çözmeye, işlediği suçları gün ışığına çıkarmaya gayret ediyor, gizli âşıklarının olduğuna inanarak, Mouret'yi de buna inandırmaya çalışıyordu.

Bunları başarabildiği takdirde melun kızı kovduracak, böylece müessese eski düzenine kavuşmuş olacaktı.

Müfettiş Jouve'a hep aynı şeyleri söylüyor, aynı vaatlerde bulunuyordu: "Uyanık olun, Mösyö Jouve! Sizi mükâfatlandıracak olan benim!"

Ne var ki Jouve bu kez hiç de hevesli görünmüyordu. Kadınları iyi tanıyan Jouve'yu düşündüren bir nokta vardı: Günün birinde bu kızın müessesenin sahibi olma ihtimali hiç de gözden uzak tutulamazdı. Bunun hesabını yapan kurt adam, kızın yanında yer almayı daha uygun buluyordu. Kızın nefes kesen güzelliğini görüyor, şimdilik ona dokunmayı düşünmüyordu. Askerliğini yaptığı alayın komutanı olan bir albay, böyle bir kız uğruna canına kıymıştı. İlk bakışta dikkati çekmeyen, basit ve sevimli görünen böylesi yüzlerin zamanla yürekleri fethedip insanı nasıl bir felâkete sürüklediği, bilmediği olaylardan değildi.

"Hep teyakkuz halindeydim, fakat yeminle söylerim ki, hiçbir şey fark edemiyorum..." diyordu Bourdoncle'a.

Bununla beraber, yine de bazı hikâyeler dilden dile dolaşıyor, çirkin dedikodular yayılmaya devam ediyordu. Denise'e karşı gösterilen saygı ve yapılan iltifatların altında gizli bir düşmanlık da sezilmiyor değildi. Bütün mağazada hep aynı lâflar tekrarlanıyordu. Güya Denise bir zamanlar Hutin'le berabermiş, belki de hâlâ buluşuyorlarmış. Hatta Deloche da onunla yatmışmış. Onları kaç kere karanlık köşelerde kırıştırırken görmüşmüşlermiş. Biraraya gelip saatlerce konuşuyorlarmış. Bu, görülmemiş, duyulmamış bir rezaletmiş... v.s., v.s.

Bourdoncle, her gün aynı soruları soruyordu: "Ne var, ne yok, Mösyö Jouve? İpekliler bölümündeki şeften, dantel-ler bölümündeki delikanlıdan bir haber yok mu?"

Müfettiş üzgün bir tavırla, "Maalesef, henüz yeni bir şey yok, efendim," diye cevap veriyordu.

Bourdoncle, onun özellikle Deloche'la olan ilişkisinden kuşkulanıyor, bu yüzden onları yakalamayı çok istiyordu. Jouve bir sabah ikisini bodrumda gülüşürlerken bizzat görmüş, bundan bir anlam çıkarmaya çalışmıştı. Gittikçe güçlenen genç kıza iyi davranıyor, onu artık eskisi gibi hor görmüyordu. Davayı kaybedecek olursa, müessesedeki on yıllık hizmetine rağmen, Denise onu bir çırpıda tepetakla edebilirdi. Etrafındakiler de bu konuda onu sık sık uyarıyorlardı.

Bourdoncle, "Özellikle danteller bölümündeki şu delikanlıyı göz hapsinde tutun! Sık sık beraberlermiş... Onları enselerseniz bana haber verin, gerisine siz karışmayın," diyordu.

Bütün bunlar olurken, Mouret bambaşka bir sıkıntıyla kıvranıyordu. Bu kız kendisini nasıl üzerdi? Görülmüş şey miydi bu? Onun mağazaya geldiği ilk günü gözlerinin önüne getiriyordu. Kaba kunduraları, incecik siyah entarisi, yabani halleriyle tam bir köylü kızıydı. Konuşurken heyecandan kekeliyordu; bu yüzden herkes onunla alay ediyordu. Onu ilk gördüğünde kendisi de, "Ne çirkin şey!" demişti. Üstelik reyonun en beceriksiziydi. Herkesin alay ettiği, adam yerine koymadığı biriydi... Peki, ya bugün? Bugün bir bakışıyla kalbini yakıyordu. Koca patron şimdi onun önünde diz çöküyor, yerlerde sürünüyordu. Artık onu gözlerinin önünde parlayan bir ışık huzmesi gibi görüyordu. Onun nasıl gelişip değişebileceğini, kalbinde yer edip edemeyeceğini aylarca düşünmüş, bu büyük bir şehirde iffetini ne kadar süre koruyabileceğini merak etmiş, kalbini kaptırmayı düşünmeden bu oyunu yakın zamana kadar sürdürmüştü. Ama küçük kız gün geçtikçe büyümüş, müthiş güzelleşmiş ve gönül çelen bir dilber oluvermişti. Mouret belki de onu daha

ilk gördüğü günden itibaren sevmiş, ama Tuileries parkındaki kestane ağaçları altında sessizce gezinidikleri o güne dek bunu anlayamamıştı. Mouret, gerçek hayata o andan itibaren başlamış, o akşamın anıları belleğine kazınmıştı sanki. Bir köşede çember çeviren çocukların sesleri, küçük kızların cıvıl cıvıl gülüşleri, havuzun fıskiyesindeki suyun fışkırışı hâlâ kulaklarında uğulduyordu. Ağaçların serin gölgeleri altındaki yürüyüşlerini tekrar tekrar gözlerinin önüne getiriyordu. Bu ateşin zamanla daha da arttığını, yüreğini yakan bir yangın halini aldığını, bu yangının bütün benliğini sardığını hissediyordu. Nasıl olmuş da, bu kıza bu kadar bağlanabilmişti? Denise yanından geçerken eteğinin rüzgârının bile kendisini şiddetle sarstığını hissediyordu artık. Mouret, benliğini sarıp sarmalayan bu aptalca tutkudan kurtulmak için, epeyce direnmiş, uzun süre mücadele etmişti. Şu taşralı kıza böylesine bağlanacak ne vardı? Daha ayağında doğru düzgün bir kundurası bile yoktu! Onu, salt acıdığı için işe almıştı. Hiç olmazsa herkesi ayağa kaldıracak, gönülleri alt üst edecek bir güzelliği olsaydı bari! Ne gezer... Şu küçük kız, beceriksiz, görgüsüz, hiçbir anlamı olmayan bön bakışlı bir köylü kızından başka neydi ki? İlk günlerde reyonda hep bocaladığına göre, zekâsı da pek parlak olmasa gerekti!

Her öfkelenişi Mouret'nin tutkularını daha da depreştiriyor, taparcasına sevdiği birine bazan hakaret edebilen insanların kutsal dehşetine kapılmasına neden oluyordu. Bir kadında aradığı her şeyi; iyilik ve güzelliği, sadeliği, neşeyi, tatlılığı, cesareti, insanı baştan çıkaran cazibeyi onda buluyordu. Ondaki çekiciliği görmemek, görüp de kendini kaptırmamak mümkün değildi. Bu çekicilik, başedilemez bir güçle insanı etkisi altına alırdı. Onun bir gülüşüne bile vurulabilirdi insan; çünkü o gülümsediğinde, ak yüzü de aydınlanır, bütün siması gülümser, menekşe mavisi gözleri ışıldar,

yanaklarında, çenesinde bulunan sevimli gamzeleri belirirdi. Parıl parıl parlayan altın sarısı gür saçları, başını bir kraliçenin tacı gibi çevrelerdi. Bunları düşününce, Mouret yenilgisini itiraf etmek zorunda kalıyordu. Denise, güzel olduğu kadar akıllı da bir kızdı... Zekâsı sanki yaratılışından ileri geliyordu. Mağazada çalışan alt sınıfa mensup diğer kızların eğitimleri kıt, görgüleri yüzeyselken, Denise, sahte bir zarafete kaçmadan, doğal bir cazibeye ve güzelliğe sahipti. Mouret, ettiği hakaretleri bağışlaması için, bir rahip gibi iki elini kavuşturup ona yakaracağı en uygun zamanı bekliyordu.

Denise kendisini neden böyle inatla reddediyordu acaba? Mouret tekliflerini belki yirmi kez tekrarlamış, para konusunda her seferinde daha cömert davranmış ve onun mesleğinde yükselmek istediğini görerek, herhangi bir reyonda yer açılır açılmaz kendisini "şef" yapacağına söz vermişti. Denise, bunu da ısrarla reddediyordu. Onun inadı Mouret'yi çok şaşırtıyor, öfkeden kudurtuyordu. Nasıl olsa günün birinde kendisine boyun eğeceğine göre, bu inadın uzun süre böyle devam etmesi ona imkânsızmış gibi görünüyordu. Çünkü o, bir kadının iffetine izafi bir şey olarak bakıyordu. Başka bir amaç görmüyor, her şeyin bu ihtiyaçta eriyip kaybolduğuna inanıyordu. Sonunda onu evinde tutmak, dudaklarından doyasıya öpmek hayali damarlarındaki kanın daha hızlı akmasına, şakaklarının zonklamasına, varlığının sarsılmasına neden oluyordu.

Artık bütün günleri aynı şeyleri düşünmekle geçip gidiyordu. Sabahları uyandığında, mahmur gözlerinde Denise'in görüntüsü beliriyor, bürosunda evrak imzalarken bile gitmiyordu. Geceleri de onu hayal ediyor, varlığını şah damarı kadar yakın hissediyor, ama zihninde beliren imgelerde sürekli "hayır" cevabıyla karşılaşıyordu. Saat dokuz ile on arasında poliçe ve havaleleri imzalarken, biriken işleri ta-

mamlarken de, yine onun "hayır" diyerek kendisini sessizce reddettiğini duyar gibi oluyordu. Mouret, saat on olunca işletmenin on iki hissedarıyla yapılan toplantıya başkanlık ederdi. Bu toplantıda işyerinin iç sorunları tartışılır, giriş-çıkışlar incelenir, vitrin ve tezgâh düzeni gözden geçirilirdi. Denise'in hayali bu toplantılarda da hazır olur, onu rahat bırakmazdı. Rakamlarla uğraşan Mouret onun tatlı sesini duyar, en karışık malî işler arasında onun tatlı gülümseyişini görürdü. Bu toplantıdan sonra genç kızın kendisine refakat ettiğini, tezgâhların kontrollerinde yanında yürüdüğünü, öğlen sonraları ise bürosundaki koltuğunun yanında olduğunu hayal ederdi. Fransa'nın bütün yatırımcıları, sanayici ve bankacılarıyla yaptığı görüşmelerin içinde Denise de hep vardı. Kısa bir süre için bile aklından çıkacak olsa, yüreğinin sızısı hemen onu hatırlatırdı. Aniden sesi titrer, gözleri kararırdı. Paris'in en büyük satış mağazalarından birinin sahibiydi ve milyonlarca frank parası vardı. Ama Denise kendisini reddettiği sürece bütün bu servetin bir anlamı ya da önemi yoktu!

Sonunda saat akşamın beşi olur, Mouret elini bir makine çabukluğuyla kullanarak mektupları, poliçe ve havaleleri imzalamaya başlar, genç kızın hayali yine yanıbaşında belirirdi. Onu büsbütün kendisine mal ederek, gecenin yalnız veya hararetli saatlerinde bile bir başına bırakmazdı. Sanki hiçbir şey değişmemiş gibi, muazzam bir tempo ve emekle dolu dolu geçen günü, zayıf, ince bir kızın gölgesi karartabilirdi.

Mouret, ruhunun sefaletini özellikle mağazasının rutin teftişini yaparken hissediyordu. Böylesine devasa bir çarkın kurucusu ve egemeni olmasına rağmen küçük bir kız tarfından reddedilmiş olmayı içine sindiremiyor, büyük bir acıyla kıvranıyor, âdeta can çekişiyordu. Mouret bazan bu durum

karşısında kendisinden iğreniyor, acısını, içindeki yangını ve utancını gittiği her yere sürüklüyordu. Bazan de kafasında yeni tasarılar kurup imparatorluğunu daha da büyütmek istiyor, Denise'i kendisine hayran bırakıp böylece kollarına alabileceğini umuyordu.

Önce aşağıda, bodrum katındaki bantların önünde durdu. Bu bantlar yine eski yerinde, Neuve-Saint-Augustin caddesine bakan taraftaydı. Ama biraz daha genişletilip uzatılmıştı. Bandın üzerindeki mallar bir ırmak gibi akıyordu. Buraya dünyanın her köşesinden ürünler geliyordu. Paris'in bütün garlarında, dur durak bilmeden bu ürünleri müesseseye taşıyan kamyonların faaliyeti vardı. Mouret, ürünlerin mağazaya girişini gururla seyrederken, Fransa'da millî servetin sahiplerinden biri olduğunu, ülke dokumacılığının kaderini elinde tuttuğunu, ama bütün bunların, emrindeki satıcı kızlardan birinin dudaklarını satın alıp öpemesine yetmediğini düşünüyor ve kendine acıyordu.

Sonra, ürünlerin teslim alındığı servise geçti. Bu bölüm bodrum katının Mosigny caddesine bakan tarafındaydı. Yirmi masanın dizildiği bu bölüme, hava deliklerinden süzülen solgun bir ışık huzmesi düşüyordu. Bir yığın insanın çalıştığı bu kısımda kimisi sandıkları boşaltıyor, kimisi malları denetliyor, kimisi de onları mühürlüyordu. Bitişikte yürüyen bandın homurtusu diğer sesleri bastırıyordu. Mouret burayı teftiş ederken, çalışanları zaman zaman kendisini durdurarak bir şeyler danışıyor, sonra da emirlerini harfiyen yerine getiriyorlardı. Burası saten, keten, patiska bezi gibi mallarla doluydu. Bunların arasına bazan kürkler, danteller karışıyor; Paris kökenli ürünler, Doğudan gelen nadide seccade ve halılarla yan yana duruyordu. Mouret, bunların arasından yürüyor, sağa sola direktifler yağdırıyordu. Rengârenk ürünler biraz sonra ışıldayan vitrinlere dizilecek, ka-

salara para akmasını sağlayacaktı. Yeni ürünlerin gelişiyle satılışı arasından fazla zaman geçmiyordu. Fırtına gibi esen satışlar, kısa sürede onların Paris'in farlı köşelerine uçmalarını sağlıyordu. Mouret, Denise'e ipekliler, kadifeler önermiş, istediği her şeyi alabileceğini söylemişti. Ama altın sarısı saçların, menekşe mavisi gözlerin, Mouret'nin bir türlü öpemediği pembe dudakların sahibi genç kız yine kibarca "hayır," diyerek, onu bir kez daha reddetmişti.

Mouret, bodrumun diğer ucundaki gönderme servisine kadar gidip orayı da şöyle bir gözden geçirdi. Sağlı sollu sıralanmış gaz lambalarının aydınlattığı uzun bir koridoru geçtikten sonra yeraltı dükkânlarını andıran kilitli yerlere ulşılıyordu ve buralara da tuhafiye, keten, patiska, eldiven ve biblo gibi ürünlerin fazlaları konulmuştu. Daha uzakta, üç kalorifer kazanından biri bulunuyordu. Onun hemen ilerisinde ise, bir itfaiye takımı, metal muhafaza içindeki merkezî sayacı bekliyordu. Mouret, gönderme servisindeki masaların üzerini hep paket, karton ve kutularla dolu bulurdu. Sepetler birbiri ardına masalardan indirilir, gönderileceği adrese göre ayrılırdı. Kısım şefi Campion, o günkü işler hakkında ona bilgi verir, emrinde çalışan yirmi kadar işçiye paketlerin hangi semtlere gideceğini yazdırır, servis bölümlerine yerleştirilmesini sağlardı. Daha sonra bu paketler, kaldırım boyunca sıralanan arabalara taşınırlardı. Burada sıklıkla sokak adlarını, paket numaralarını bildiren sesler duyulurdu. Bu durum, demir almaya hazırlanan lüks yolcu gemilerinin kalkış hazırlıkları sırsında limana egemen olan gürültü ve heyecanı andırırdı.

Bodrumun diğer tarafından mağazaya giren mallar, birkaç saat sonra diğer servislere gönderilmiş olurdu. Mouret buradan her seferinde heyecanla geçer, mağazaya gelen mektupların sayısını sorardı. Sayılmaktan çok tartıya vuru-

lan mektupların ağırlığı seksen kiloyu bulur, Pazartesi günleri ise yüz kiloyu aşardı. Elbette patronun bu durumdan memnun olması gerekirdi. Fakat sandıklar çivilenirken çıkan gürültü onu ürkütürdü. Denise aklına geldikçe, bu muazzam müesseseyi dolaşmanın da bir anlamı kalmazdı. Mal, mülk, para, şöhret, kadın artık onun için bir anlam taşımıyor, her şeyin boş olduğunu düşünüyordu. Başına musallat olan tutku bir türlü kendisini terk etmiyordu. İktidar gücünü seyrettikçe, reyonları gördükçe, müessesesindeki çalışanlar ordusuna baktıkça, bu gücünün pek yapay olduğu kanaatine varıyordu. Avrupa'nın her yerinden siparişler yağmasına, mal sürümü artmasına, kasası parayla dolmasına rağmen mutlu değildi. Zihni karışık düşüncelerle doluydu ve kulakları "HAYIR" nidasıyla çınlıyordu.

Yukarı kata çıkarak orayı da denetledi, öneri ve talimatlarının daha fazla dikkate alınmasını söyleyip neşesiz bir şekilde diğer katlara geçti. Sonra yeniden gönderi servisine gelip makinelerin düzeniyle bizzat ilgilendi. Onların mükemmel çalışması için elinden geleni yapıyordu; çünkü bu servis gün geçtikçe önem kazanıyordu. Şu anda bu bölümün iki yüz elemana daha ihtiyacı vardı. Bunların bir kısmı paketleme, tasnif etme, talep edilen malları kayda geçme gibi işler için çalıştırılacaklardı. Taşraya ve yabancı ülkelere mektupların yazılması da gerekiyordu.

Mouret bu kez bir kat aşağı inerek merkezi kasaya uğradı. Buradaki dört görevli, dev gibi iki büyük kasayı bekliyordu. Geçen yıl buraya tam seksen milyon frank girmişti. Sonra denetim bürosuna bir göz attı, otuz beş kişinin çalıştığı muhasebe bürosuna geçerek, giren çıkan fişleri, faturaları inceledi. Tekrar merkezi çelik kasaya dönerken öfkelenip, bir işe yaramayan milyonlarının arasında hızla geçti. Genç kız ona hâlâ "hayır" diyordu, hep "hayır" diyecekti.

Bütün tezgâhlarda, satış galerilerinde, salonlarda, mağazanın her köşesinde hep bu sözcüğü duyuyordu! İpeklilerden yünlülere, beyaz çamaşırlardan dantellere kadar... İnip çıkmadığı merdiven, gidip gelmediği reyon kalmamıştı. Gözlemlerini, aklı tutulmuşçasına uzattıkça uzatıyordu. Mağaza dehşetli büyümüştü. Reyon üstüne reyon açıyordu. Her yerin yönetimini bizzat elinde tutuyor, imparatorluğunu, son kaleyi fethetmek üzere yeni endüstri dünyasına kadar büyütüyordu. Ne yaparsa yapsın, isterse dünya imparatorluğu kursun, aldığı cevap hep "hayır"dı, inadına hep "hayır!" Mağazasının personel sayısı küçük bir kenti dolduracak kadar kalabalıklaşmıştı. Bin beş yüz satış görevlisinin dışında, diğer dallarda çalışanlar da vardı. Bunların içinde kırk müfettiş, yetmiş kasiyer bulunuyordu. Mutfaklarda ise otuz iki kişi çalışmaktaydı. Reklam işleri için on kişi görevliydi. Üç yüz elli görevli masadan masaya koşuştururken, bodrumlarda, en ufak bir kıvılcıma karşı hazır bekleyen yirmi dört itfaye eri bulunuyordu. Ahırlar da çabası... Monsigny sokağındaki sarayı andıran ahırlar... Bu ahırlarda tam yüz kırk beş at yemleniyordu. At ve arabaların ünü bütün Paris'e yayılmıştı. Eskiden Gaillon Meydanının bir köşesinde sadece dört araba beklerken, şimdi bu sayı altmışın üstüne çıkmıştı. Küçük el arabaları, tek atlı arabalar, iki atın koşulduğu büyük yük arabaları... Siyahlar giymiş arabacıların sürdüğü, altın sarısı tabelalarında *Kadınların Cenneti* yazan bu arabalar, gece gündüz Paris caddelerini arşınlamaktaydılar. Hatta, zaman zaman şehrin dışına çıkıp banliyölere gittikleri bile olurdu. Biçetro kasabasının kanalları civarında, Marne ırmağı kıyılarında, Saint-Germain ormanlarının gölgelerinde bile bu arabalara rastlanırdı. Bazı güneşli günlerde kırların doğal sessizliği arabaları hızla çeken atların nal sesleriyle bozulurdu. Mouret bu arabaları Fransa'nın daha

uzak bölgelerine ulaştırmak istiyor, firmasının adını en ücra köşelere kadar yaymanın yollarını arıyordu. Son günlerde üstüne bir rehavet çöktüğü için, en sevdiği atlarını görmeye bile gitmiyordu. Denise "hayır" inadına devam ettikçe, dünyayı fethetmenin bile bir anlamı yoktu.

Akşamları Lhomme'la beraber kasa önüne geldiğinde, birikmiş fişlere şöyle bir göz atıyor, o günün cirosunu usulen kontrol ediyordu. Günlük ciro hiçbir zaman yüz bin frangın altına düşmezdi. Bazı önemli günlerinde bu rakam yedi, sekiz yüz bin frangı bulurdu. Mouret artık paradan nefret etmeye bile başlamıştı ve bu kabarık sayılar kulağında bir zafer borusu gibi çınlamıyordu.

Mouret'nin ıstırabı gün geçtikçe artıyordu. Kıskançlık da içini kemirmeye başlamıştı. Bourdoncle, bir sabah toplantıdan önce, hazır giyimdeki şu sarışın kızın kendisiyle alay ettiğini ima etmişti.

Birden rengi atan Mouret, "Nasıl olur?" diye sordu.

"Nasıl olacak, kızın burada dostları varmış!" dedi Bourdoncle.

Mouret zorla gülümsemeye çalışarak, "Artık onu düşündüğüm yok, dostum," dedi. "Söylemende sakınca yok, âşıkları kimlermiş?"

"Hutin'nin olduğu söyleniyor. Bir de danteller bölümündeki şu alık Deloche var! Benim bizzat gördüğüm bir şey yok, söylenenleri aktarıyorum sadece..."

Bir sessizlik olmuştu. Mouret, masanın üzerindeki kâğıtlara bakıyormuş gibi yaparak elinin titremesini gizlemeye çalışıyordu. Sonunda başını kaldırıp, "Kanıtlamak gerekir, elde yeterli kanıtlar var mı? Varsa getirin bana..." dedi. "Gerçi, artık beni ilgilendirmiyor, dahası o kız beni sıkmaya bile başladı. Ama yine de firmamızda böylesi kepazelikleri hoş göremeyiz!"

Bourdoncle, "Hiç merak etmeyin, yakında kanıtları getireceğim," demekle yetindi.

İşte o an Mouret bütün sakinliğini kaybetti. Bu konuşmayla cesareti kırılmış, iç huzuru diye bir şeyi kalmamıştı. Hep bir felâketle karşılaşacağı korkusunu yaşıyor, yüreğini sarsacak kötü bir haberin endişesiyle kıvranıyordu. Bir dönüşüm içindeydi, sert, aksi bir adam olmuştu. Bütün işletmeyi titretiyordu. Bir memurunu cezalandırmak istediği zaman bu işi artık Bourdoncle'a yüklemiyor, bizzat gücünü kullanarak gerçekleştirmeye çalışıyor ve böylece duygularını tatmin ediyordu. Her teftiş ve denetim işi bir kıyıma dönüşüyordu sanki. Reyonlarda görüldüğü anda, çalışanlar arasında bir panik havası esmeye başlamıştı. Kışa doğru ölü mevsim başlarken, Mouret müessesesinde genel bir temizliğe girişerek, reyonlardan kapı dışarı edilecek'lerin listesini yapıp önemli sayıda çalışanı sokağa atmaya karar vermişti. İşten atılacaklar arasında Hutin ile Deloche da vardı. Biraz düşündükten sonra, bunun uygun olmadığına karar verip vazgeçti. Delil sağlamak için ikisinin de işyerinde bulunmaları gerekiyordu. Masumlar, suçluların kurbanı oluyordu. Bu zorlama önlemler de bir işe yaramamış, rahatlamasını sağlayamamıştı. Akşam olup yalnız başına kalınca gözleri yaşardı.

Bir gün mağazada korkunç bir olay yaşandı. Müfettişlerden biri, Mignot'nun hırsızlık yaptığından kuşkulanıyordu. Tuhaf davranışlı birkaç kız onun tezgâhının önünde dolaşırken, içlerinde biri suçüstü yakalanmıştı. Kız, kalça, etek ve göğüs aralarına tam altmış çift eldiven sıkıştırıp kaçırmaya çalışmıştı. Bunun üzerine hemen bir gözetleme ekibi kurulmuş, Mignot kıskıvrak yakalanmıştı. Müfettiş, boylu poslu sarışın bir kadına Mignot'nun yadım ettiğini bizzat görmüştü. Bu kadın, Louvre mağazasının satıcılarındandı ve sonradan işsiz ka-

lıp kaldırıma düştüğünde karanlık işlere karışıp lekelenmişti. Mignot eldivenleri denemesi için yardım ederken, kadın, basit bir manevrayla bir miktar eldiveni sağına soluna saklamıştı. Bu duruma göz yuman Mignot, kadını kasaya götürmüştü. Kasada sadece bir çift eldivenin parasını ödeyen kadın, aceleyle dışarı çıkmak istemişti. O gün tesadüfen Mouret de oradaydı. O, genellikle böyle basit işlere karışmazdı, çünkü bütün önlemlere rağmen hırsızlık olaylarının önüne bir türlü geçilemediğini iyi biliyordu. Hatta bu yüzden, *Kadınlar Cenneti*'nde neredeyse her hafta bir görevli işten kovuluyordu. Fakat idare bu tür hırsızlık olaylarının dışarıda duyulmasını istemediğinden, polise haber vermezdi. O gün tersliği üstünde olan Mouret, birilerine kızmak için bir vesile arıyordu. Yüzü sapsarı kesilen ve korkudan titreyen Mignot'yu epeyce hırpaladı. Diğer satıcıların yanında ona avaz avaz bağırıyor, "Derhal polise haber verin! Kimmiş bu kadın? Gerçeği söylemezsen seni polise teslim ederim," diyordu. Mignot'yu bir kabineye götürüp soyarak, üstünü başını iyice gözden geçirmişlerdi. "İnanın benim bir şeyden haberim yok Mösyö," diyordu Mignot. "Herhangi bir müşteri işte, kendi gelmiş..."

Mouret daha da öfkelenerek, "Yalan söyleme!" deyip onun sözünü kesti. "Olur şey değil, işyerimde hırsızlık oluyor, kimse bana haber vermiyor! Ne demek yani, dağ başında mı yaşıyoruz? Soygun, talan, yağma... Nedir bu? Bundan sonra, çıkış saatlerinde ceplerinizi kontrol mü ettireyim?"

Mırıldanmalar duyuluyordu. Eldiven reyonuna alışverişe gelen birkaç kadın, bütün bu olup bitenlere şaşkınlıkla bakıyordu. Mouret'nin öfkesi dinmek bilmiyordu. "Susun! Yoksa hepinizi kapı dışarı ederim!" diye bağırıyordu.

Bu skandal üzerine koşa koşa Bourdoncle de gelmişti ve oldukça endişeli görünüyordu. Mouret'nin kulağına bir şeyler fısıldadı. İş gittikçe sarpa sarıyordu. Mignot'yu müfettiş-

lerin bürosuna götürmeye karar verdiler. Büro zemin katta, Gaillon Meydanına açılan kapının hemen yanındaydı. Hırsızlıkla suçlanan kadın da oradaydı ve korsesini giymek üzereydi. Kadın, Albert Lhomme'un adını vermişti. Kendinden geçmiş gibi görünen Mignot yeniden sorguya çekiliyordu. Hıçkırıyor, suçsuz olduğunu söylüyordu. Albert Lhomme metreslerini mağazaya gönderiyormuş ve kadınlar bazı şeyler çalıyorlarmış. Mignot ise, bu işe kendisinin de karıştırılmasından korkarak, olayı kimseye haber vermiyormuş. Mouret ile Bourdoncle, mağazada bir yığın hırsızlık olduğunu böylece öğrenmiş oldular. Satış memurları, kasaya bildirmedikleri malları çalıp büfenin yanındaki tuvalet kabinelerine, saksılardaki yeşilliklerin arasına saklıyorlardı. Bele sarılan kumaşlar, pantolon ceplerine yerleştirilen yükte hafif pahada agır şeyler bile varmış. Mignot, adları açıklanmayan, ama içlerinde Albert Lhomme'un da bulunduğu bir şebekeyle beraber on dört aydan beri bu işleri yürütüyormuş. Götürülen malın tutarını henüz kimse bilmiyordu.

Bu haber kısa sürede diğer reyonlara da yayılmıştı. Vicdan sahipleri ürperiyor, namuslular, kurunun yanında yaşın da yanacağı korkusuyla titreyip duruyordu. Albert'in müfettişler bürosunda kaybolduğunu görmüşlerdi. Babası Lhomme ise, kızarmış bir yüzle önlerinden geçmişti. Adam sıkıntısından boğulacak gibiydi. Daha sonra Madam Aurelie de çağrılmıştı. Kadın, başını dik tutmuş, balmumu heykelleri gibi mağrur gibi bir havaya bürünmüştü. Açıklamalar uzun sürmüştü, ama ayrıntıları kimse öğrenedi. Dediklerine göre, şef olan anne, oğluna öyle bir tokat atmıştı ki, oğlanın başı havada yarım daire çizmişti. Namuslu yaşlı baba olduğu yere yığılmış, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Her zaman nazik ve kibar konuşan biri olarak bilinen Mouret bu kez kendini kaybetmiş, sunturlu küfürler savuruyor, hırsızları mahkemeye vereceğine ye-

minler ediyordu. Sonra Bourdoncle'un sayesinde skandal örtbas edildı. Mignot'nun işine hemen son verilmiş, Lhomme ise iki gün sonra kapı dışarı edilmişti. Ailenin şerefi zedelenmesin diye, annesinin ricaları üzerine onun kovulması iki gün gecikmiş olmalıydı. Bu olayın yankıları birkaç gün daha sürecekti. Mouret öfkeli bakışlarla reyonları denetliyor, kimse onunla gözgöze gelmeye cesaret edemiyordu.

Karşılaştığı insanları, "Orada ne işiniz var? Sinek mi avlıyorsunuz?" ya da "Ne bakınıp duruyorsunuz öyle?" diye azarlıyor, "Haydi işinizin başına!" diyerek sağa sola emirler yağdırıyordu.

Sonunda gün geldi, kabak Hutin'in başında patladı. Şef yardımcısı olan Favier, eski arkadaşının ayağının altına karpuz kabuğu koymaya çalışıyordu ve yine eski taktiğini uygulamağa başlamıştı. Müdürlüğe gizli raporlar sunuyor, onu suçüstü yakalatmak için fırsat kolluyordu. Mouret, bir sabah ipekliler bölümünden geçerken, Favier'in bir top siyah kadifenin etiketlerini değiştirerek ucuzlattığını görüp hayretle olduğu yerde kalakaldı. Yavaşça yanına giderek, "Fiyatları neden değiştiriyorsunuz? Size bu emri kim verdi?" diye sordu.

Şef yardımcısı, bu işi Mouret'ye göstermek için özellikle yapmıştı. O anda saf bir tavırla, "Mösyö Hutin söyledi," dedi.

"Mösyö Hutin mi? Nerde şimdi Mösyö Hutin?"

Hutin aşağıdaki depodaydı. Çağrıldığında Hutin koşarak geldi. Hararetli bir tartışma başladı. Nasıl olur da Hutin kendi başına fiyatları düşürme kararı alabilirdi? Hutin de bu işe çok şaşırmış görünüyordu. Asla böyle bir emir vermediğini, böyle bir indirimden lâf olsun diye Favier'e bahsettiğini söyledi. Ne var ki, içten pazarlıklı Favier, üstünü yalanlamak zorunda kalan bir memur görüntüsü veriyordu. Ona yardım amacıyla suçu üzerine almaya da hazırdı. Bu durumda işler büsbütün berbat olmuştu.

Mouret, "Dinleyiniz Mösyö Hutin!" dedi yüksek sesle. "Böyle kendi başınıza karar vermenize asla izin veremem. Fiyatların ne olacağına yalnız biz karar veririz!"

Acı ve kırıcı sözler sarfederek satıcıların onurunu da yaralıyordu Mouret. Esasında böylè tartışmalar ayrı bir yerde, özellikle de kapalı kapılar ardında yapılırdı. Üstelik tartışma, küçük bir anlaşmazlıktan ileri gelmişti ve ortada incir çekirdeğini doldurmayacak kadar önemsiz bir konu vardı. Mouret, itiraf edemediği bir kinini kusuyor, Denise'in dostu olduğu söylenen Hutin'den hıncını alarak tatmin oluyordu sanki. Burada emirleri ancak kendisinin verebileceğini tekrarlamakla yüreğini ferahlatıyordu. Her şeyi abartıyor, fiyat indirilmesinin altında bir kötü niyetin bulunduğunu ima ediyordu.

Hutin ise hep aynı lâfları tekrarlayarak, "Mösyö, ben, indirimden öncelikle size söz etmek istiyordum," diyordu. "Bunun gerekli olduğuna inanıyorum. Bildiğiniz gibi, bu kadifelerden bugüne kadar pek satılmadı."

Moure, "Peki, Mösyö, bu işi bir daha inceleyeceğiz. Ama müessesede kalmak istiyorsanız bir daha böyle şeyler yapmaya kalkışmayınız!" diye onu sert bir şekilde uyardı ve oradan ayrıldı.

Şaşkınlık ve öfke içinde olan Hutin, Favier'den başka içini dökecek kimse bulamamıştı. Ona, yarından tezi yok, bu yontulmamış adama istifasını verip müesseseden ayrılacağını bildirdi. Sonra yüz seksen derece çark edip ayrılma fikrinden vazgeçerek, satıcısından şefine kadar herkese veryansın etti. Gözleri ışıldayan Favier, bir yandan sempatik görünmeye çalışarak ona hak veriyor, bir yandan da kendini savunuyordu. Patron da olsa, ağzının payını vermek gerekirdi, değil mi? Hem sonra, böylesine aptalca bir hikâyeden ne sonuç çıkarılabilirdi ki? Bu ıslah olmaz patronun tutturduğu yolun sonu nereye varacaktı böyle?

"Nereye varacağını ne bileyim ben?" dedi Hutin. "Hazır giyimdeki şu motor karı onu eşekten düşmüş karpuza döndürmüşse ben ne yapayım! Suç benim mi? Bak dostum, bütün mesele şundan ileri geliyor: Adam kızla yattığımı biliyor ve bunu bir türlü içine sindiremiyor. Kim bilir, belki de beni kapı dışarı ettirmek için ne dolaplar çeviriyordur o kız? Yeminle söylüyorum, pençeme düşünce gününü görecek o!

İki gün sonra, işe girmek isteyen bir kızı önermek için hazır giyim atölyesine çıkan Hutin, koridorun ucundaki açık pencerenin pervazına dirseklerini dayamış olan Denise'le Deloche'un derin bir konuşmaya daldıklarını gördü. Gençler sohbete öylesine dalmışlardı ki, geçişini görmek şöyle dursun, onu fark edip başlarını bile çevirmemişlerdi. Deloche'un ağladığını gören Hutin, bu durumdan kuşkulanmış, onları yakalatmayı tasarlamıştı. Yavaş adımlarla geri dönerken, merdiven başında Bourdoncle ve Jouve'a rastladı ve onları Denise ile Deloche'un bulundukları yere çekmek için bir hikâye uydurdu. Yangın söndürücülerden birinin çalışmadığını söylemek aklına gelmişti. Önden yürüyen Bourdoncle, onları görür görmez olduğu yerde durarak Jouve'u aşağıya, Mouret'ye yolladı. Müfettiş, böyle bir işe karışmak istememesine rağmen boyun eğmek zorunda kalmıştı.

Denise'le Deloche'un konuştukları yer, *Kadınların Cenneti*'nden kimsenin uğramadığı geniş, ferah bir köşeydi. Buraya birçok koridor ve merdivenden geçilerek gelinirdi Basık çatı katında atölyeler vardı. Kenarları çinko kaplı geniş pencereleri olan, mobilya olarak da, sadece uzun masaların ve dökümden sobaların bulunduğu bir yerdi. Kumaş, dantel, halı ve hazır giyim için ön çalışmalar bu atölyelerde yapılırdı. Eşyaların kendine özgü kokusunun sindiği, boğucu bir sıcağın olduğu bir ortamda çalışılırdı. Denise'le arkadaşının bu-

lunduğu pencere dibine ulaşmak için, sola dönüp beş-altı basamak çıkmak gerekiyordu. Arada bir, sipariş ettikleri ürünlerin dikimi için buraya müşteri kadınların gönderildiği olurdu. Soluk soluğa yukarı çıkan kadınlar, buraya ulaştıklarında kendilerini başka bir dünyaya gelmiş gibi hissederlerdi.

Denise, Deloche'un kendisini burada sık sık beklediğini bilirdi. Genç kız, şef yardımcısı olduktan sonra, reyonun siparişleri için atölyeye genellikle kendisi çıkardı. Bir günde birkaç kez çıktığı bile olurdu. Deloche onu gözetler, bir bahane uydurarak arkasından buraya koşar, hazır giyim atölyesinin kapısında onunla karşılaşınca da, sanki tesadüfmüş gibi numara yapardı. Ama Denise bu karşılaşmaların tesadüfen olmadığını bilir, onu gülümseyerek karşılardı. Koridor, su deposu boyunca uzanırdı. Küp şeklindeki sac depo, altmış bin litre su alıyordu. Çatıda ikinci bir depo daha vardı ki, oraya ancak demir bir merdivenle çıkılırdı. Deloche, sırtını bu depoya dayayarak yorgun iri vücudunu biraz dinlendirir, bir yandan da Denise'le yarenlik ederdi. Suyun sesi deponun titreşimine karışır, âdeta bir melodiye dönüşürdü. Sarı badanalı çıplak duvarlara düşen gölger, birisinin geldiğini sanan Denise'in endişelenmesine neden olurdu. Burada gülüşüp şakalaşarak, memleketlerinde geçirdikleri çocukluk yıllarını yâd ederlerdi. Bulundukları yerin aşağısında kalan merkezi galerinin geniş cam çatısını, uzaklardaki damların kayalık sahilmiş gibi görünerek sınırladığı camdan bir göle benzetirlerdi. Camdan çatıya masa örtüsüymüş gibi yansıyan gökyüzünün maviliğini, birbirini kovalayan ak bulutları keyifle seyrederlerdi.

Deloche o gün, Vallognes'dan bahsediyordu.

"Daha altı yaşındaydım. Annem beni at arabasıyla kasabadaki panayıra götürmüştü. Bilirsiniz, yol, Briquebec'ten on üç kilometre kadar sürer. Bizim oralar çok güzeldir, bilmem hiç gittiniz mi?"

Denise uzaklara bakarak, "Gitmez miyim," dedi. "Ama küçükken gitmiştim. İki yanı çayırlarla çevrilmiş düz bir yolu yok muydu? Uzaktan uzağa koyunlar, kuzular meleşirdi..."

Sonra belli belirsiz bir gülüşle, "Bizim orada da, ağaçlar arasında uzayıp giden yollarımız, bitkileri boyuma kadar uzayan, etrafı çitlerle çevrili, içinde hayvanların otladığı otlaklarımız var. Kasabamızın ortasından küçük bir çay akar, çalılıkların bulunduğu yerde suyu buz gibidir. Billur gibi tertemiz akan suyundan defalarca içmişimdir.

Deloche, "Aynı bizim köydeki gibi," dedi sevinçle. "Ya o çayırlar, herkesin kendi elleriyle yaptığı çitler, içindeki otlaklar... Her yer yemyeşildir. Ben böyle yeşili Paris'te görmedim. Hey tanrım, değirmen yolundaki o hendek kenarında ne kadar oynadım bir bilsen!"

Konuşma aralıkları uzuyor, gözleri güneşin göle benzettiği camlardaki yansımalara dalıyordu. Orada bir serap yükseliyor, kocaman ağaçları sallayan rüzgârın vınlayışını duyuyorlardı sanki.

Deloche aniden, "Hey tanrım!" diyerek kekeledi "Matmazel Denise, neden bana biraz olsun umut vermiyorsunuz? Ben ki sizi ölesiye seviyorum!.."

Gözleri yaşarmıştı. Genç kız onun sözünü kesmek istediği halde, delikanlı heyecanla sözlerini sürdürdü.

"Hayır, bırakın da size içimi bir kez daha dökeyim. Sizinle çok iyi anlaşabilirdik. Aynı memleketten olunca konuşacak çok şey bulunur..."

Genç adam, boğulur gibi oluyordu. Denise yumuşak bir sesle "Hiç de mantıklı davranmıyorsunuz," dedi. "Hani bu konudan söz etmeyecektiniz. İmkânsız! Size karşı büyük dostluk beslerim, çok iyi bir arkadaşsınız, fakat ben özgür kalmak istiyorum."

Deloche, çatallanan bir sesle, "Evet, biliyorum," dedi. "Beni sevmiyorsunuz, söyleyin bunu. Zaten sevilecek neyim var ki? Hayatımın en mutlu günü, sizinle Joinville'de ikarşılaştığımız o akşamdı. Hatırlıyor musunuz, ağaçların altında yürürken koluma girmiştiniz. Kollarınızın titrediğini hissediyordum. Hava kararıyordu. Ah, budalalık etmişim, neler düşünmüştüm o anda..."

Denise onun sözünü tekrar kesti. Kulağına Bourdoncle ve Jouve'un ayak sesleri geliyordu.

"Duyuyor musunuz, birileri geliyor?"

Deloche, onun pencereden uzaklaşmasına engel oldu.

"Yok canım," dedi. "Depodaki suyun sesi bu. Öyle tuhaf gürültü yapıyor ki, içinde sanki bir dünya uğulduyor."

Çekingen ve okşayıcı tavrıyla yakınmalarına devam ediyordu delikanlı. Bu aşk ninnilerinin arasında hayallerine dalan genç kız onu dinlemiyordu bile. Bakışları *Kadınların Cenneti*'nin çatılarında geziniyor, camlara vuran güneşin titreşimlerine dalıyordu. Küp biçimindeki koca su deposu, göklere yükselen kaba bir anıta benziyordu. Uzaklardan Paris'in uğultusu geliyordu.

Denise bir an hayallerden uzaklaşıp gerçeğe dönünce, Deloche'un bu yalnızlık içinde ellerini yakalamış olduğunu fark etti. Fakat genç adamın öylesine mahzun bir yüzü vardı ki, acıdığından elini çekmedi.

"N'olur beni bağışlayın," dedi Deloche. "Artık bitti. Dostluğumuz da biterse yaşayamam... Yeminle söylüyorum ki böyle konuşmak istemezdim. Artık durumu anlamaya ve kabullenmeye çalışıyorum."

Gözünden tekrar yaşlar dökülüyor, sesinin titrememesi için gayret gösteriyordu.

"Çünkü, sonuçta hayattaki nasibimin ne olduğunu biliyorum artık. Şans bana şimdiden sonra gülecek değil ya!

Orada da, Paris'te de, hep yenik düştüm. Dört yıldır burada çalıştığım halde reyonun en gerisinde kalan benim. Bu yüzden, benim için kaygılanmamanızı söyleyecektim. Sizi daha fazla üzmek istemem. Bir başkasını sevin, mutlu olmaya çalışın. Siz mutlu olursanız, ben de mutlu olurum."

Daha fazla devam edemedi. Verdiği sözü pekiştirmek istercesine, dudaklarını kızın eline bastırdı. Bu eli bir köle gibi öpüyordu ve onun bu perişan hali Denise'e çok dokunuyordu. Kardeşçe duygularla sadece, "Zavallı yavrucuğum benim!" diyebildi.

Aniden irkildiler. Karşılarında Mouret duruyordu.

Jouve, on dakika boyunca mağazada köşe bucak müdürü aramıştı. O sırada patron Dix-Décembre caddesindeki inşaat alanını geziyordu. Her gün burada uzun uzun kalır, çoktandır hayalini kurduğu yapının inşa çalışmalarıyla ilgilenirdi. Bourdoncle ile Jouve gözden kaybolmayı daha uygun bulmuşlardı. Deloche da kaçmıştı. Denise, orta yerde sap gibi kalmıştı. Mouret'nin karşısında dimdik duruyor, her zamankinden daha beyaz yüzündeki berrak gözleriyle ona bakıyordu.

Patron, sert bir ifadeyle, "Matmazel, beni takip ediniz!" dedi.

Genç kız onun peşinden gitti. İki kat aşağıya indiler. Hiç konuşmadan mobilya ve halılar bölümünü geçtiler. Bürosunun önüne geldiklerinde kapıyı ardına kadar açan Mouret, "Giriniz Matmazel!" dedi.

Sonra kapıyı kapatıp masasına yürüdü. Yeni bürosu, eskisine göre daha lüks döşenmiş, eski çuha perdelerin yerini yeşil kadifeler almıştı. Fildişi kakmalarla süslenmiş bir kitaplık bütün duvarı kaplıyordu. Duvarda sadece Madam Hedouin'in portresi asılıydı. Sakin yüzlü güzel kadın, altın renkli çerçevesinde gülümsüyordu.

Mouret, soğuk ve sert bir sesle, "Mağazamızda artık katlanamayacağımız bir şeyler oluyor. Burada bozuk ahlâklılara yer yoktur!" dedi.

Kesik kesik konuşuyor, içini kemiren öfkeyi frenlemeye, uygun kelimeler bulmaya çalışıyordu. Bu kızın sevdiği oğlan şu sefil çocuk muydu? Tezgâhlardaki herkesin alaya aldığı şu salak! Mağazanın en yeteneksiz, en beceriksiz çocuğu... Demek onu patronuna tercih ediyordu. Bu sersem delikanlıyı Denise'in elini öperken görmüştü. Demek Denise elini ona bırakmıştı, dayanılacak gibi değildi.

"Size karşı çok iyi davrandım Matmazel, böyle ödüllendirileceğimi hiç sanmazdım doğrusu," diyerek sözlerini sürdürdü.

Daha kapıdan girerken, Denise'in gözleri Madam Hedouin'in portresine takılmıştı. Büyük heyecanına rağmen gözünü o portreden ayıramıyordu. Buraya her girişinde bakışları portredeki o kadının bakışlarıyla karşılaşıyordu. O portreden korkmasına rağmen, kadının iyi bir insan olduğuna inanıyordu. Bu kez o portreyi kendi koruyucusuymuş gibi algıladı.

"Affedersiniz efendim, bir köşede çene çalarak vakit kaybetmekle hata ettim. Çok özür dilerim. Fakat ben onunla aynı memleketten olduğumdan..."

Mouret, bağırarak öfkesini çıkarmaya çalışıyordu sanki. "Onu derhal kovuyorum!" dedi.

Şimdi, satıcı bir kızı azarlayan müdür rolünden çıkmış, en ağır suçlamalarda bulunan bir amir pozuna girmişti. Utanmıyor muydu? Onun gibi bir kız nasıl olurdu da kendini böyle birine verirdi? Suçlamalarını daha da ileri götürdü. Hutin'i diline doladı. Duyduğuna göre, daha başka dostları da vardı. Onu öylesine itham ediyordu ki, genç kız, kendisini savunmaya fırsat bile bulamıyordu. Mouret, mağazasında tam bir te-

mizlik yapmakta kararlı görünüyordu. Firma disiplinine uymayanların kıçına tekmeyi atacaktı. Jouve'un peşinden yukarı çıkarken daha sıkı önlemler almayı tasarlayan genç adam şimdi, içini kemiren kıskançlıkla kıvranıyordu.

"Evet," dedi, "âşıklarınız varmış da, ben inanmıyordum. Sizden kuşkulanmayacak kadar da sersemmişim. Âşıklarınız arasında bir ben yokmuşum, bir tek ben..."

Denise, bu ağır ithamları sersemlemiş gibi dinliyordu. Önce anlayamamıştı. Sonra, 'Aman tanrım' diye inledi. Demek kendisini bir felâket tellalı yerine koyuyordu. Daha da ağır sözlerden sonra sessizce kapıya doğru ilerledi. Mouret kendisini durdurmak isterken, "Bırakın Mösyö, bırakın da gideyim. Söylediklerinize inanıyorsanız, burada bir saniye bile kalamam," dedi.

Mouret aceleyle kapıya atıldı. "Hiç değilse kendinizi savunun," dedi. "Bir şeyler söyleyin..."

Denise, buz gibi bir sessizlik içinde dimdik duruyordu. Mouret, gittikçe artan bir endişeyle bir yığın soru sorup onu daha fazla sıkıştırıyordu. Bu bakirenin sessiz, vakur duruşu, aşk oyununda ustalaşmış bir kadının soğuk hesaplarını çağrıştırıyordu. Kuşkular içinde kıvranarak ayaklarına kapanması, kendine daha fazla bağlaması için bu kadın artık rol yapamazdı. Mouret, kuşkuyla kıvranıyor, ona inanmak için can atıyordu.

"Aynı memleketten olduğunuzu söylediniz, belki de oradan tanışıyorsunuzdur. Aranızda bir şey geçmediğine dair bana yemin edebilir misiniz?"

Genç kız sessiz kalmakta direniyor, bir an önce gitmek istiyordu. Mouret daha fazla dayanamadı ve kendini kaybederek bir bomba gibi patladı.

"Sizi seviyorum, sizi seviyorum!" dedi. "Bana eziyet etmekten zevk mi alıyorsunuz? Artık sizden başka kimsenin gö-

zümde olmadığını biliyorsunuz. Dünyada benim için yalnızca siz varsınız. Sizi kıskanç biri sandığım için bütün zevklerimden vazgeçtim. Size, metreslerimin olduğunu söylemişlerdi, değil mi? Bakın, bugün artık kimse kalmadı, sokağa bile çıkmıyorum. Sizi o kadına tercih etmedim mi? Sizin için o kadından ayrılmadım mı? Ne yapmamı istiyorsunuz? Tekrar ona döneceğimi sanıyorsanız, yanılıyorsunuz. O, benden öcünü almak için eski çalışanlarımdan birini kandıdı. Beni batırmak niyetiyle ona bir mağaza kuruyor. Söyleyin bana, kalbinizin insafa gelmesi için ayaklarınıza mı kapanmalıyım?"

Artık öyle bir noktaya gelmişti ki, memurlarının en ufak hatasına göz yummayan, hiç yüzünden onları kapı dışarı eden Mouret, onlardan biri olan bu kıza, gitmemesi, kendisini terk etmemesi için yalvarıyordu. Kapıyı tutmuş, gitmesini engellemeye çalışıyordu. Onu affetmeye hazırdı. Yalan da söylese göz yumacaktı. Az önceki söylediklerinin hiçbiri yalan değildi. Tiyatro kulislerinden çekip aldığı bayağı kızlardan, pahalı lokantalarda tanıştığı kadınlardan tiksiniyordu artık. Clara'yı görmüyor, Madam Desforges'in evine adımını bile atmıyordu. Şimdi o evde Bouthemont hüküm sürüyor, yeni açılacak olan *Dört Mevsim* adlı mağazanın reklamları bütün Paris gazetelerinin sayfalarını kaplıyordu. Mouret'nin boğazı düğümleniyor, gözleri yaşarıyordu.

"Söyleyin bana, ayaklarınıza mı kapanayım?" diye tekrar yalvardı.

Denise, bir el işaretiyle onu susturdu. Bu adamın aşk acısı içinde kıvrandığını görüyor, kendisi de sarsılıyordu. Artık duygularını gizlemeye gerek duymadan, "Kendinizi bu kadar perişan etmenize gerek yok Mösyö," dedi. "Hakkımda dolaşan söylentilerin iftira ve yalandan ibaret olduğuna yemin ederim. Az önce karşılaştığınız şu zavallı çocuk da en azından benim kadar masumdur."

Güzel yüzü dürüstlüğün aydınlığıyla ışıldıyor, berrak gözleri karşısındakinin gözlerine bakıyordu. Mouret biraz rahatlamış gibiydi. "Peki Matmazel, size inanıyorum," dedi. "Madem onların koruyucu meleği sizsiniz, arkadaşlarınızdan hiçbirini işinden edecek de değilim. Şimdi söyleyin lütfen, madem bir sevdiğiniz yok, öyleyse beni neden reddediyorsunuz?"

Genç kızı bir huzursuzluk ve masum bir utangaçlık duygusu sarmıştı.

"Sevdiğiniz biri var, değil mi?" diye titrek bir sesle yeniden söze girdi Mouret. "Bunu bana rahatça söyleyebilirsiniz, nasıl olsa üzerinizde hiçbir hakkım yok!.."

Kıpkırmızı olan Denise'in yüreği ağzına geldi. Yalan söylemesi de mümkün değildi. Yalandan iğrenen genç kızın yüzünde gerçeğin ifadesi belirdi.

Zayıf bir sesle, "Evet," diyerek bir itirafta bulundu. "Ne olur artık bırakın da gideyim! Beni üzüyorsunuz," diye ekledi.

Şimdi acı çekme sırası Denise'e gelmişti. Ona karşı kendini savunması yetmiyormuş gibi bir de, cesaretini kıran yüreğindeki şefkat esintilerine karşı mücadele etmesi gerekiyordu. Bu konuşmayla Mouret'yi çok üzdüğünü anlamış, onu inatla reddetmesine kendisi de bir anlam verememişti. Neden onun arzularına hep karşı gelmişti? Kendisini dimdik ayakta tutan şey, bekâret konusundaki mantığı ve gururuydu. Bu, bir mutluluk içgüdüsüydü; kadınlığın iffet anlayışına boyun eğmek için değil, ihtiyaç duyduğu sakin ve mutlu bir hayata kavuşmak içindi. Kendi güzel, gönlü yüce öyle bir adamın kollarına atılmalıydı ki, onun belirgin yetenekleri karşısında ezilmemeli, ona baş kaldırma ihtiyacı duymamalı, dahası, iticilik beslememeliydi. Bu, bilinmeyen bir geleceğe atılmak demekti. Şu anki aşığı kendisini korkutuyordu.

Bu çıldırtan korku, bir erkeğe yakınlaşma duygusuyla daha da artıyordu.

Mouret, üzüntüsünü belirten bir harekette bulunmuş, yazı masasına dönmüştü. Masasındaki bazı kâğıtları karıştırdıktan sonra, "Sizi daha fazla tutmak istemem Matmazel," dedi. "Madem bizden ayrılmak niyetindesiniz..."

Denise gülümser bir yüzle, "Ama ben gitmek istemedim ki," dedi. "Eğer dürüstlüğüme güveniyorsanız kalırım. Yok, eğer... Ama dürüst kadınlara güvenmelisiniz Mösyö. Dünyada sanıldığından çok dürüst kadın var. Bundan emin olabilirsiniz..."

Denise, ister istemez gözlerini Madam Hedouin'in portresine çevirmişti. Söylendiğine göre, hem güzel, hem akıllı olan bu kadının kanı müesseseye mutluluk getirmişti. Mouret de ürpererek, genç kızın gözlerini diktiği yere baktı; çünkü onun sözlerinde ölmüş karısının sözlerini duyar gibi oluyordu. Denise de tıpkı Caroline gibi konuşmuştu. Sanki bir dirilişti bu. Mouret, kaybettiği eşinin aklıselimini ve dengesini Denise'de yeniden buluyordu sanki. Hatta tatlı sesini bile onun sesine benzetiyordu. Bu duygu onu sarsmış ve üzmüştü. Mırıldanır gibi, "Bütün varlığımla size ait olduğumu biliyorsunuz," dedi. "Beni istediğiniz gibi ele alabilirsiniz!"

Genç kız gülerek, "Tamam Mösyö," dedi. "Her ne kadar gösterişsiz de olsa, bir kadının düşünceleri de dinlenmeye değer. Özellikle de bu kadın biraz akıllıysa... Kendinizi benim ellerime bırakırsanız, sizi adam ederim."

Sade tavırlarıyla şakalaşırken öylesine çekici olmuştu ki, Mouret hafifçe gülümsemekten kendini alamadı. Bir hanımefendiyi uğurlar gibi onu kapıya kadar geçirdi.

Ertesi gün Denise kısım şefi olarak atanıyordu. İdare, hazır giyim bölümüne bir ek açmış, özellikle çocuklar için giyim reyonu kurmuştu. Oğlunun işten çıkarılmasından beri

Madam Aurelie kaygılar içinde sarsılıyor, yöneticilerin kendisine karşı soğuk davrandıklarına üzülüyordu. Bu arada genç kızın gün geçtikçe gücünün arttığı görülüyordu. Denise, yükseleceği en son basamağa ulaşmıştı. Kısım şefi olması, ona karşı olan son direnmeleri de kırmıştı. Bütün erkek ve kadın topluluklarında olduğu gibi dilleri kaşınarak biraz dedikodu yapanlar olsa da, genç kızın başarısı önünde yine de herkes saygıyla eğiliyordu. Hazır giyimde şef yardımcısı olan Marguerite, Denise'i öve öve bitiremiyordu. Kendisinin hiçbir zaman erişemeyeceği bu yüksek mevki karşısında Clara bile suspus olmuştu. Fakat Denise'e asıl zaferini erkekler karşısında kazanmıştı. Jouve bile karşısında iki büklüm oluyordu. Hutin, konumunun sarsıldığını hissederek endişeye kapılıyor, Bourdoncle ise, gücünü yitirenlerin telaşını yaşıyordu. Denise'in bürodan sakin ve güler yüzle çıkışını her görüşünde ona karşı kurduğu komploları hatırlayarak önünde eğiliyor, sanki kutsal bir korkunun altında eziliyordu. Mouret'nin çok iyiliğini görmüş, önünde de hep eğilmiş, patronu olarak adamakıllı benimsemişti. Bu kez bir kadının da güçlü olabileceğini görüyor, bir felâketin kendisini alıp götüreceğini düşünüyordu.

Denise hiç zafer sarhoşluğuna kapılmamış, bu durumu gayet sakin karşılamış, çekiciliğini yitirmemişti. Kendisine gösterilen dostlukları içten bir sevinçle karşılıyordu. O kadar sevimli ve güler yüzlüydü ki, bu nitelikleri bütün gönüllerin açılmasını sağlıyordu. Yalnız Clara'ya karşı bir tiksinti duyuyordu; çünkü bu kız bir zamanlardaki ahdini yerine getirmiş, bir gece Colomban'ı evine almıştı. Artık hep dışarıda geceleyen Colomban eve uğramıyor, Geneviève'i hasta edip yatağa düşürürken, kendisi mutlu aşk geceleri geçiriyordu. Bu konuyu diline dolayan herkes ayrı bir hikâye uyduruyordu. Macerayı tuhaf bulanlar da vardı.

Ama bu olay da Denise'in keyfini kaçıramaya yetmemişti. O, çocukları çok sever, onlarla oyalanmaya bayılırdı. Çoğu zaman elliye yakın çocuk toplanırdı başına. Âdeta bir sınıf öğretmeni gibi onlarla meşgul olur, cebinden hiç eksik etmediği şekerleri dağıtırdı.

Şimdi Mouret ile de dostça konuşmalar yapıyor, direktifler vermek, bilgi istemek, reyonları kontrol etmek gibi görevlerini yerine getirirken ona uğruyordu. Patron onu karşısında oturtuyor, yeni görüş ve önerilerini dinliyordu. Denise, gülerek bu görüşmelere, "patronu adam etme gayreti" adını veriyordu.

Kadınların Cenneti'ne dönüşünden bu yana Denise'in canını sıkıp zihnini kurcalayan bir sorun vardı. Satış görevlilerinin ihbar süresi verilmeden kapı dışarı edilmeleri canını çok sıkıyordu. Bu sistem, çalışanlara olduğu kadar müesseseye de zarar veriyordu. İlk aylarda kendisi de bu sıkıntıları yaşadığından hâlâ içi sızlıyordu. Kafasında bir yığın tasarısı vardı. Robineau'da çalışırken, aklına gelen fikirleri Normandiyalı kafasıyla daha da geliştiriyordu. Bir akşam Mouret ile Tuilleries bahçesinde gezinirken, bu düşüncelerinin ana hatlarından ona da bahsetmişti. Bir şeyin tek yönüyle meşgul olmak yerine, o şeyin asıl işlevini görüp tanımak ister, mekanizmanın daha iyi çalışması için ne gibi şeylerin gerekli olduğunu anlamaya çalışırdı.

Reyona yeni gelen kızların perişan halini gördükçe çareler arar, kafası bu sorunla meşgul olurdu. Kiminin ayakları şişer, kiminin gözleri yaşla dolardı. Yoksulluklarını ipekli giysiler altında saklamaya çalışan zavallı kızlardı bunlar. Köpeklere bile layık görülmeyen sefil bu hayat, en iyi insanı bile kötüleştirebilirdi. Mesleğin yıprattığı bu zavallıların bazıları kırk yaşını bile göremezdi. Çoğu veremden ölür, bazıları kansızlıktan gider, geri kalanı da kaldırımlara düşerdi. En şanslı

olanları ise evlenir, bir taşra kasabasının loş dükkânında ömür tüketirdi. Bu, âdil ve insani bir durum olamazdı. Büyük mağazaların her yıl verdikleri kayıplar korkunç boyutlara ulaşıyordu. Aparatın çarklarının sadece patronların çıkarlarına göre değil, çalışanların yararına da dönmesi Denise'in çok hoşuna giderdi. Sağlam bir makine isteniyorsa, sağlam bir demir kullanmalıydı. Demir kırılır, makine bozulursa, iş de dururdu ve bu, bir yığın zarar ziyan demekti. Bazan, kafasında canlandırdığı bu hayalî dev ortak pazarı patronuna anlatırdı. Bu toplumcu ortak pazarda herkesin belirli bir kâr payı olacak, herkes emeğinin karşılığını alacak ve yarınları daha güvenli olacaktı. Mouret onu büyük bir merak ve şaşkınlıkla dinler, söylediklerinin sosyalizm demek olduğunu belirterek suçlar, bunu, gerçekleşmesi mümkün olmayan hayal ürünü olarak nitelerdi. Denise ise, kalbinin derinliklerinden gelen istekleri dile getirir, haksızlıkları düzeltme arzusuyla bir şeylerin yapılması gerektiğini söylerdi. Onun bu içten duyguları, yeni ve güzel sesi Mouret'yi de etkilerdi. Genç kız, firmayı güçlendirmek için yapılması gereken değişiklikleri anlatırken, çalışanların durumlarının iyileştirilmesini de istiyordu. Bu arada çalışanları kapı dışarı etmek yerine, ölü mevsimde birkaç aylık izine çıkarıp bir denge kurmaya başlamışlardı. En sonunda, sürekli işsizlikten korumak için karşılıklı yardımlaşma sandığı, ayrıca ihtiyarlık ve hastalıklarda bakım sigortası kuruldu. Bu, yirminci yüzyılda geniş işçi yığınlarının kazanımlarının cenini olacaktı.

Aslında Denise sadece kanayan yaraları sarmayı önermekle kalmıyor, kadınlığın ince zevklerine ilişkin fikirleri de yaymayı tasarlıyordu. Eğer bu tasarısını gerçekleştirirse, veznedar Lhomme'u son derece mutlu edecekti. Uzun zamandır işyerinde bir müzik grubu oluşturmak niyetindeydi. Üç ay sonra Lhomme yüz yirmi kişilik bir orkestrayı yöne-

terek, hayatının en büyük düşünü gerçekleştirdi. Bunun onuruna *Kadınların Cenneti*'ni bütün dünyaya tanıtacak, bir konser ve balonun da dahil olduğu büyük bir şenlik düzenlendi. Gazeteler bunu hemen konu edindi, Bourdouncle, hiç de hoşlanmadığı halde, bu yeniliklere ve büyük reklam kampanyasına boyun eğmek zorunda kaldı. Daha sonra, tezgâhtarlar için iki bilardo masası, tavla ve satranç gibi gerçlerinin bulunduğu bir oyun salonu hazırlandı. Bu arada akşam kursları da açılmıştı ve İngilizce, Almanca dil derslerinin yanı sıra, dilbilgisi, aritmetik ve coğrafya gibi konularda işleniyordu. Hatta binicilik ve eskrim kursları bile vardı. Bir kitaplık kurulmuş, çalışanların okuması için on bin kitap sağlanmıştı. Ayrıca, memur ve işçileri ücretsiz muayene edecek bir müessese doktoru istihdam edilmişti. Banyo, büfe, berber solonu da unutulmamıştı. Artık hayat burada başka türlü bir gelişme gösteriyordu. İnsanlar hiç dışarı çıkmadan, bütün ihtiyaçlarını burada giderebilirlerdi. *Kadınların Cenneti* artık kendi kendine yeten bir dünya haline gelmişti. Çamur içindeki eski Paris sokaklarının ortasında gün geçtikçe bir saray büyüyor ve güneşe doğru yükseliyordu.

Denise'in fikirlerini destekleyen yeni bir hareket başlamıştı. Bourdoncle, umutsuzluk içinde yakınmalarına devam ediyor, Mouret'nin, yatağı uğruna daha çok şey vereceğini söyleyip duruyordu. Denise'in patronuna karşı gösterdiği direnişi onun başarısının temeli olmuş, gücünün bu dirençten ileri geldiğini artık herkes anlamıştı. Denise, bütün çalışanların gönlünü kazanmıştı ve bütün mağaza personeli, bu olumlu gelişmeleri ona borçlu olduğunu biliyordu. Zavallı çalışanlar, haklarını savunup koruyacak birine kavuşmuşlardı sonunda...

Denise, zarif ve inatçı başını arkaya doğru atarak şefkatli ve yılmaz görünüşüyle reyonların önünden geçerken, mağaza çalışanları gülümsüyor, onunla gurur duyuyorlardı. Mutlu

Denise, kendini, gittikçe büyüyen bu sevgi seline bırakmıştı ve bugünkü mutluluğuna bir türlü inanamıyordu. Daha dün, sırtında eski bir entari, ayağında kaba kunduralarla kasabasından gelmiş, yol yordam bilmeyen, korkunç hızla işleyen bir çarkın dönüşüne kendini kaptıran acemi ve şaşkın bir köylü kızıydı; bütün bir dünyayı öğüten değirmenlerin altında bir darı tanesi... Bugün ise artık o dünyanın ruhu, özü olmuştu. Bu zirveye yalnızca kendi çabalarıyla gelmişti. Şimdi çok önemli biriydi. Tek kelimeyle ayakları dibindeki devi harekete geçirebilir, ya da durdurabilirdi. Bununla beraber, o aslında bu tür şeyleri istememişti. Hiçbir hesabı olmadan, sadece tatlı çekiciliğiyle gönülleri fethetmişti. Neden herkes kendisine boyun eğmişti acaba? Öyle aman aman bir güzelliği de yoktu. Ama kimseye kötülük yapmamıştı. Güler yüzlüydü, yüreği temizdi. İçinde yalnız iyilik ve sevgi vardı ki, bütün gücü zaten bundan ileri geliyordu.

Gözde olduğu şu günlerdeki en büyük sevinci, Pauline'e yardım ediyor oluşuydu. Genç kadın, bir bebek beklediği için çok korkuyordu. Çünkü satıcı kadınların ikisi, hamileliklerinin yedinci ayında işten çıkarılmışlardı. İdare, bu tür şeyleri hoş karşılamıyordu. Annelik müesseseye yük gibi geldiğinden, uygun görülüyordu. Müessese içinde evlenmeye izin vardı, ama çocuk yapmaya yoktu. Pauline, başına iş açmamak için karnını korseyle sıkıyor, elinden geldiğince hamileliğini gizlemeye çalışıyordu. İşten çıkarılan iki kadından biri karnını böyle sıktığı için dünyaya ölü bir bebek getirmiş, kendi hayatını da tehlikeye atmıştı.

Bourdoncle, Pauline'i özellikle gözlüyor, teninin gün geçtikçe solduğunu, yürümede güçlük çektiğini fark ediyordu. Hatta bir sabah iç çamaşırları bölümünde Pauline'in yanındayken, paket taşıyan çıraklardan biri ona sertçe çarpmış, hamile kadın iki eliyle karnını tutup acı bir feryatla yere yığılmıştı.

Bourdoncle, genç kadını kurul toplantısında hemen sorguya çekmiş, kırlardaki temiz havaya ihtiyacı olduğunu bahane ederek kovdurmanın yollarını aramıştı. Kadına çırağın çarpmasıyla ilgili hikâye bütün firmada yayılmıştı. Bir de çocuk düşürecek olsaydı bunun yankıları çok daha kötü olurdu. Mouret bu toplantıda bulunmamıştı, ama fikrini akşam açıklayacaktı. Bu arada Denise kendisiyle görüşme fırsatını yakalamış, müessesenin çıkarlarını düşünerek, olayın fazla yayılmaması için Bourdoncle'un ağzını kapattırmıştı. Demek anneleri kışkırtıyor, genç lohusaları üzüyorlardı. O günden sonra yeni bir karar alındı: Evli olan kadınlar hamile kaldıklarında, doğuma yakın günlerini bir ebenin gözetiminde geçireceklerdi. Böylece mağazada hoş olmayan görüntüler meydana gelmeyecek, kimse rahatsız olmayacaktı.

Pauline, karnına yediği darbeden sonra revire yatırılmıştı. Ertesi gün kendisini görmeye gelen Denise bu iyi haberi verince, Pauline onu yanaklarından öperek, "Ne iyi arkadaşmışsın. Sen olmasaydın beni kapı dışarı ederlerdi," dedi.

"Merak edilecek bir şey yok, doktorla görüştüm," dedi Denise. "Bebeğe zarar gelmemiş."

Bir an için tezgâhından kaçamak yapan Bauge de yatağın öbür ucunda duruyordu. Denise'in karşısında sıkılarak, teşekkürlerini bildiriyordu. Artık genç kıza, üstün sınıftan bir hanımefendiymiş gibi davranıyordu. Bir daha onun aleyhinde bir çirkin suçlama duyarsa, bunu yapanın ağzını yırtacağını söylüyordu! Pauline, sevecen bir şekilde omuzlarını silkerek, "Ah, zavallı kocacığım, saçma sapan konuşacağına işine git ki, biz kadınlar da baş başa konuşalım..." diyerek onu işinin başına yolladı.

On iki yatağın sıralandığı uzun, aydınlık bir odadaydı revir. Pencerelerinde beyaz perdeler vardı. Hasta olan bekârlar burada tedavi ederlerdi. Fakat o gün Pauline'den başka

yatan yoktu. Genç kadının yatağı, Neuve-Saint-Augustin caddesine açılan pencerelerden birinin dibindeydi. Sakin odayı hoş bir lavanta kokusu kaplamıştı.

Pauline yastığına yaslanmış, yatağın kenarına ilişen Denise'in elini avucuna almıştı. "Demek Mouret her isteğini yerine getiriyor. Ne güzel! Ama ona karşı bu kadar katı davranman doğru değil, " dedi. Sonra da, "Madem konu açıldı, hadi gerçeği söyle! Ondan nefret mi ediyorsun?" diye sordu.

Genç kız bu beklenmedik soru karşısında birden heyecana kapılmış, hafif bir ürperti geçirmişti. Yanakları kızaran Denise, "Onu seviyorum," diyerek, sırrını ağzından kaçırıverdi.

Pauline şaşırmıştı. "Nasıl? Onu seviyor musun? Peki, öyleyse ne diye inat ediyorsun? Evet de, her şey kolaylaşsın!"

Denise yüzünü gizleye çalışarak, olumsuz anlamda bir baş hareketi yaptı. Onu sevmesine rağmen, nedendir bilinmez, yine de 'hayır' diyordu. Tuhaf bir durumdu, ama o böyle biriydi işte, kendini değiştiremezdi ya...

Pauline'in şaşkınlığı daha da artmıştı.

"Demek, bütün bunları onu evlenmeye zorlamak için mi yapıyorsun, öyle mi?" diye sordu.

Alt üst olan genç kız, aniden başını kaldırdı.

"Benimle evlenmesi mi? Yoo, hayır, böyle bir şeyi düşünmedim, yeminle söylüyorum," dedi. "Bu, aklımın köşesinden bile geçmedi. Yalandan ne kadar nefret ettiğimi bilirsin..."

Pauline tatlı bir sesle, "Elbette, biliyorum," dedi. "Evlenmek isteseydin başka türlü davranırdın. Ama bunu bir sonuca bağlamak da gerek. Mademki diğer türlüsüne yanaşmıyorsun, o halde geriye evlenmek kalıyor... Bak, mağazadaki herkes aynı kanıda. Seni nikâh memuruna götürmesi için ona baskı yaptığına inanıyorlar. Aman Allahım! Ne tuhaf kadınsın sen!"

Pauline, bunları söylediğine pişman olmuş gibi, az sonra Denise'i teselli etme ihtiyacı duydu. Çünkü Denise başını yastığına dayamış hıçkırıklarla sarsılıyor, bir yandan da buradan ayrılmak istediğini tekrarlayıp duruyordu. Aklından geçirmediği ne hikâyeler uyduruyorlardı... Eibette, bir erkek bir kadını seviyorsa onunla evlenebilirdi. Fakat kendisinin ne böyle bir talebi, ne de hesabı vardı. Herkes gibi kendisi de tasa ve sevinçle, sakin bir hayat sürmek istiyordu. Yoksa buradan hemen ayrılırdı.

Aynı anda Mouret de, içini saran sıkıntıları dağıtmak ve çalışmaları gözden geçirmek üzere reyonları dolaşıyordu. Aylar birbirini kovalıyor, dışarıdaki inşaat gittikçe ilerliyordu. Artık bir yığın dekoratör de işe koyulmuştu. Mermer, fayans, mozaik işleri hızla devam ediyor, ana girişteki sağlı sollu heykellerin son rötuşları yapılıyordu. Fakat Mouret, servetinin ve ihtişamının doruk noktasında olduğu bu anda bile mutlu değildi. Çaresiz bir hastalığın acısı yüreğini yakıyor, geçmek nedir bilmiyordu. Denise'in kendisini reddedişini her hatırlayışında, sanki yüreğine bir hançer saplanıyordu. Artık işçi ve memurlarına söyleyecek tek övgü kelimesi bulamıyor, gözyaşlarını gizlemek için insan içine çıkmak istemiyordu.

Şu anda karşısında muazzam bir anıt gibi yükselen cephe, çocukların deniz kıyılarında yaptıkları kumdan şatolar gibi görünüyordu ona. Yapı, şehrin bir ucundan diğer ucuna kadar uzansa da kalbinin boşluğunu dolduramıyordu. O boşluk ancak Denise'in 'evet' demesiyle dolabilirdi.

Çalışma odasına döndüğünde hıçkırıkmaktan nefesi tıkanır gibi oldu. Bu kızın istediği neydi? Kendisine para teklif edemiyordu artık. Öte yandan onunla evlenme düşüncesi hâlâ belirginliğe kavuşmamıştı.

XIII

Kasım ayının bir sabahı Denise reyonundaki kadınlardan birine bir talimat verirken, Baudu'lerin hizmetçisi gelip Matmazel Geneviève'in çok kötü bir gece geçirdiğini, dolayısıyla kendisini görmek istediğini söyledi. Bir süredir beri durumu gittikçe kötüleşen genç kız, artık hiç yataktan kalkmaz olmuştu. Denise merak içindeydi.

"Kendisine hemen geleceğimi söyleyin," dedi.

Geneviève'i yere seren darbe, Colomban'ın aniden ortadan kaybolmasına neden olmuştu. Önce Clara'nın kurbanı olan delikanlı birkaç geceyi dışarıda geçirmek zorunda kalmış, ardından, dürüst fakat içten pazarlıklı delikanlıların çılgınlıklarına karşı koyamayarak büsbütün ortadan kaybolmuştu. Kızın isteklerine boyun eğerek köpekler gibi sadık kalan budala genç, patronuna bir veda mektubu da yazmıştı. Mektuptaki cümleler, canına kıyacak olan birinin özeniyle seçilmiş gibiydi. Belki de, aşkını bahane ederek kurnazca hesapların peşinde koşan genç, kendisine bir yarar sağlamayan bir evlilikte ısrar etmenin artık manasız olacağını düşünmüştü. Kumaş mağazasının durumu da, Geneviève'in sağlığından daha parlak değildi. Colomban, bir budalalığı bahane ederek nişanı bozmayı uygun bulmuştu. Ama onu herkes, aşkın öldürücü darbesini yiyen bir kurban olarak görecekti.

Denise, Eski-Elbeuf mağazasına vardığında, yengesi Madam Baudu'yü yalnız buldu. Kasada oturan kadıncağızın yüzü solgun, ağlamaktan kızarmış gözleri mahzun bir dalgınlık içindeydi. Artık mağazada çalışan kimse kalmamıştı.

Hizmetçi kadın arada bir rafların şöyle bir tozunu alıyordu. Belki de onu bile dükkânda daha fazla tutamayacaklardı. Haftada iki gün çalışacak gündelikçi bir kadınla yetinmeyi düşünüyorlardı. Yerinden kımıldamayan mallar da dükkânın rutubetinden artık nemlenmeye başlamıştı.

Denise merakla, "Ne var, ne oldu? Yoksa Geneviève mi kötüleşti?" diye sordu.

Madame Baudu hemen cevap vermedi. Gözleri dolmuştu.

"Bilmem ki, bana bir şey söylemediler. Ah! Galiba artık her şey bitti," diye kekeledi.

Üzgün gözleri karanlık dükkânı köşe bucak dolaştı. Hem kızını, hem de dükkânını aynı anda kaybeder gibiydi. Rambouillet'deki evin satışından sağladıkları yetmiş bin frank rekabet yüzünden iki yılda eriyip gitmişti. Zavallı kumaş tüccarı adam, *Kadınların Cenneti*'ne karşı direnebilmek için ne büyük fedakârlıklara katlanmıştı. Rakip mağaza öyle nitelikli kumaşlar getirmişti ki, Baudu bir daha belini doğrultamayacak şekilde ezilmişti. Gün geçtikçe borçları da yığılmış, son çare olarak Michodiere sokağındaki binayı ipotek ettirmişti. Mağazanın kurucusu olan Finet, aynı zamanda karısının dedesiydi. Onun yıllar önce satın aldığı bu aile yadigârı yapıyı da ne yazık ki elden çıkarmak zorunda kalmışlardı. Madam Baudu çatallanmış bir sesle, "Şimdi babası yukarda," dedi. "İki saatte bir nöbet değiştirerek onu bekliyoruz. Birimizin burada kalması gerekiyor."

Mahalleye büsbütün küçük düşmemek için direniyorlardı; yoksa kepenkleri çoktan indirmişlerdi. Artık küf kokmaya başlayan eski kumaşların arasında üzünce dolaşan Denise, "Öyleyse ben yukarı çıkayım yenge," dedi.

"Tabii kızım, hemen çık. Bütün gece seni sordu. Belki de söylemek istediği bazı şeyler var."

Bu sırada Baudu aşağıya iniyordu. Adamın yüzü üzüntüden yeşile dönmüş, gözleri kızarmıştı. Ayaklarının ucuna basarak yürüyordu. Çok yavaş bir sesle, "Uyuyor," dedi.

Bacakları kırılmış gibi sandalyeye çöktü, çok zor bir işi bitiren birinin yorgun hareketleriyle alnındaki terleri sildi. Bir süre sessiz kaldıktan sonra Denise'e dönerek, "Birazdan görürsün," dedi. "Uykudayken iyileşmiş gibi görünüyor."

Sonra yine bir sessizlik oldu. Anne ile baba karşılıklı oturmuş, çaresizce birbirlerine bakıyorlardı. Baudu, içini döker gibi, "Kafamı kesseler inanmazdım," dedi. "O, tezgâhtarların en iyisiydi. Onu evladım gibi yetiştirmiştim. Bana gelip, 'Onu da elinden alacaklar, o da sonsuza kadar gidecek!' deselerdi, o zaman ben de, 'Olamaz böyle şey, o halde tanrı da yok demektir!' cevabını verirdim. Ama bak, işte o da gitti. Ah, zavallı çocuk! Ona bütün fikirlerimi aşılamıştım, ticaretten çok iyi anlardı... Bütün bunlar ne uğrunaydı? Bir yosma, bir manken için... Hani şu kırmızı fener sokağında bekleyen yosmalar var ya... Hayır, hayır, artık aklım hiçbir şeyi almıyor..."

İhtiyar adam başını sallararak nemli gözlerini yıllardır müşterilerin aşındırdığı rutubetli basamaklara dikti. Sesini daha da kısarak, "Size gerçeği söyleyeyim mi? Öyle anlar geliyor ki, bütün bu olup bitenlerden dolayı hep kendimi suçluyorum," dedi. "Evet, zavallı kızım yukarda ateşler içinde kıvranırken, bütün bunların benim yüzümden olduğunu artık biliyorum. Keşke onları hemen evlendirseydim! O sersem gururum yüzünden hep geciktirdim. Ah, benim de zararım büyük. Bu çocuk mükemmel bir tezgâhtardı. Onda büyük bir ticaret yeteneği vardı. Alım satımı iyi bilen namuslu, terbiyeli bir çocuktu. Ne de olsa benim yetiştirmemdi..."

Çok üzgün görünen Denise, "Amcacığım, rica ederim onu mazur görmeyin," dedi. "O, Geneviève'i hiçbir zaman

sevmedi. Evlenmelerini öne alsaydınız da yine kaçıp giderdi. Ben, bu konuyu kendisiyle konuştum, zavallı kuzinemin ne kadar acı çektiğini de söyledim. Bütün bunlara rağmen nişanlısını bırakıp gitti. Yengem de bana hak veriyor..."

Madam Baudu, tek kelime etmeden başını sallayarak onu onayladı. Bu durum karşısında yaşlı adam sanki biraz daha sarardı. Artık gözyaşlarına da engel olamıyordu. "Her halde kanı bozukmuş," dedi kekeleyerek. "Babası da karı kız peşinde koşarken geçen yıl cartayı çekmişti..."

Sonra mağazasının karanlık köşelerindeki raflara göz gezdirdi. Kaybettiği müşterilerini beklerken, kasada dimdik oturan karısına bakıp, "Tamam," dedi. "Her şeyin sonu geldi. Ticaretimizi öldürdükleri yetmezmiş gibi, şimdi de yosmalarından biri kızımızı öldürüyor," diye ekledi.

Artık kimse konuşmuyordu. Basık tavanda yankılanan arabaların tekerlek sesleri, tamburlardan çıkan cenaze marşlarını hatırlatıyordu. Can çekişen eski dükkânın dehşetli kederi, üst kattaki Geneviève'nin yerinden kalkarak eline geçirdiği bir sopayla bir yere vurmasıyla dağıldı. Baudu yerinden fırlayarak, "Çabuk çıkalım!" dedi. "Gülmeye çalış, bir şey hissetmesin..."

Merdivende gözyaşlarını silen yaşlı adam odanın kapısını açtığında, Geneviève'nin inleyen bir sesle, "Of! Yalnız kalmak istemiyorum. Beni böyle bırakmayın, yalnızlıktan çok korkuyorum..." dediği duyuldu.

Denise'in geldiğini gören kız biraz sakinleşti, onu sevinçle karşıladı.

"Oh, nihayet geldin!" dedi. "Dünden beri seni nasıl merakla bekliyordum, bir bilsen. Senin de beni unuttuğunu sanmıştım..."

Genç kızın odası çok az ışık alan bir iç avluya açılıyordu ve acınacak bir durumdaydı. Ailesi onu önce sokağa bakan

aydınlık odada yatırmıştı. Fakat *Kadınların Cenneti*'ni her an karşısında görmek moralini büsbütün bozduğundan, yine eski odasında yatması uygun bulunmuştu. Günlerdir burada yatıyordu. Öylesine zayıflamış, öylesine erimişti ki, yatağının içinde vücudunun biçimi bile fark edilmiyordu. Veremlilerde görülen ateşin sıkıntısıyla sürekli olarak kollarını oynatan genç kızın gür saçları ve minik yüzü de erimişti sanki. Paris'in eski ticaret mahzenlerinde yetişen bu nadide çiçek, ömrünün son saatlerini yaşıyordu.

Yüreği acıyla burkulan Denise, ona bakmaktan kendini alamıyordu. Gözyaşlarına engel olamayacağını düşündüğünden, konuşmuyordu da.

"Hemen geldim şekerim," diye mırıldanabildi sonunda. "Sana bir yararım dokunabilir mi? İstersen burada kalıp seni beklerim," diye ekledi.

Geneviève kesik kesik soluyor, yatak örtüsünün üzerindeki elleri titriyor, gözlerini ondan ayırmıyordu.

"Yoo, bir şeye ihtiyacım yok. Sadece seni kucaklamak istemiştim," dedi.

Gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Denise, eğilip onu öptü. Yanakları çökmüş olan kızın ateşi dudaklarını yakmıştı. Geneviève sıkı sıkıya sarılıp onu kucakladı, sonra babasına baktı.

Denise, "İstersen yanında kalırım," dedi yeniden. "Senin için bir şeyler yapabilirim belki..."

"Hayır, hayır..." diyen Geneviève, ayakta sersemlemiş gibi duran babasına bir kez daha baktı. Nihayet babası kenara çekildi. Ağır ağır merdivenlerden indi. Geneviève, Denise'in elini yakalayarak onu yatağın kenarına oturttu.

"Söyle bana, o kadınla beraber mi?" diye sordu. "Seni görmek istedim, çünkü bunu ancak sen söyleyebilirdin. Beraber yaşıyorlar, değil mi?"

Denise, mağazada duyduğu birtakım şeyleri kekeleyerek itiraf etme gereğini duydu. Kendisine askıntı olan delikanlıdan çabuk bıkan Clara, onu çoktan başından savmıştı. Ne yaptığını bilmeyen Colomban, şimdi onu derin bir üzüntü içinde izliyor, arada bir buluşmak için sadık bir köpek gibi ısrar edip duruyordu. Söylendiğine göre, Louvre mağazasında kendine yeni bir iş bulmuştu.

Ölüm döşeğinde yatan amcakızına son bir umut vermek isteyen Denise, "Madem onu bu kadar seviyorsun, sana yine dönebilir," dedi. "Sen çabuk iyileşmene bak! Colomban hatasını anlayıp senden özür diler, evlenirsiniz!" diye de ekledi.

Biraz önce anlattıklarını canı gönülden dinleyen Geneviève, bu kez Denise'i susturdu. Gücünün son sınırına gelmiş gibi yorgun bir sesle "Yo, hayır," diye fısıldadı. "Bırak artık bunları, canım kardeşim. Her şeyin bittiğini biliyorum. Babamın ağlamasına dayanamıyorum. Annemin hastalığı artmasın diye ona da açılamıyorum. Bilmediğimi sanıyorlar, oysa öleceğimi biliyorum. Seni, bunları söyleyeyim diye buraya çağırdım. Seni görmeden, son bir kez öpmeden gitmek istemedim. Aman tanrım, onun mutlu bile olmadığını düşündükçe..."

Denise, durumunun sandığı kadar kötü olmadığını söylüyor, yakında iyileşeceğine inandırmak istiyordu. Geneviève onu ikinci kez susturdu. Ölüm karşısında gizleyecek bir şeyi olmayan bir bakirenin cesaretiyle, aniden üzerindeki örtüyü attı. Karnını göstererek, "Baksana, artık her şeyin bittiği belli değil mi?" diye sordu.

Denise, bu sefil çıplaklığı bir nefes darbesiyle tahrip edecekmiş gibi titreyerek, yatağın başucundan uzaklaştı. Gerçekten de bitmiş bir bedenle karşı karşıyaydı; beklemekten yorgun düşmüş genç bir kızın çocukluk günlerine geri dönmüş bedeniyle...

Geneviève yavaşça örtüsüne bürünerek, "Gördün ya, artık bir kadın bile değilim! Böyle bir şeyi istemek günah sayılmaz mı?" dedi.

İkisi de susmuş, söyleyecek sözleri kalmamışçasına birbirlerine bakıyorlardı.

Bu sessizliği, "Hadi canım, burada fazla oyalanma, işlerin vardır..." diyen Geneviève bozdu. "Geldiğin için tekrar teşekkür ederim. Bilmek arzusuyla yanıyordum, şimdi öğrendim. Artık memnunum. Onu görürsen, kendisini bağışladığımı söyle. Elveda sevgili Denise'ciğim! Beni son bir kez daha öp!"

Denise ona sarılırken, "Neler söylüyorsun? Bak, yakında iyileşeceksin... Eski gücüne kavuşacaksın..." diyerek onu yine teselli etmek istedi.

Ama Geneviève gülümsemekle yetindi. Öleceğini biliyordu. Denise'in kapıya yöneldiğini görünce, "Dur, şu bastonla döşemeye vur da babam gelsin, yalnız kalmaktan korkuyorum," dedi.

Sonra Baudu gelip kızının başucundaki bir iskemleye oturdu. Yapay bir sevinçle Denise'e, "Yarın gelmene gerek yok. Pazara beklerim seni, öğleden sonrayı beraber geçirir, biraz sohbet ederiz," dedi.

Ertesi gün, dört saat süren korkunç bir can çekişmeden sonra, sabah saat altıda Geneviève son nefesini verdi. Cenaze töreni Cumartesi günü yapıldı. Şehri kaplayan sisli, karanlık bir havada gömüldü. Bembeyaz çarşaflarla donanmış Eski Elbeuf, sokağı beyaz bir leke gibi aydınlatımıştı. Bu karanlık günde yakılan mumlar, gökyüzünde parlayan yıldızları anımsatıyordu. İncilerle süslü tabutu, çelenkler, iri, beyaz gül demetleriyle kaplıydı. Cenaze arabasını beklemek için kaldırım kenarına konulan tabutun beyaz örtüleri, arabaların sıçrattıkları çamurla lekelenmişti.

Denise, yengesini yalnız bırakmamak için sabahın dokuzunda oraya gelmişti. Kederli kadın, ondan, kendisiyle beraber mezarlığa kadar gelmesini, amcasına göz kulak olmasını istedi. Baudu'nün sessiz üzüntüsü, sersemlemiş gibi durgun görünüşü kadını çok endişelendiriyordu. Evin bulunduğu sokak oldukça kalabalıktı. Mahallenin bütün esnafı, Baudu'lere saygılarını göstermek için orada toplanmıştı. Bu kadar kalabalığın toplanmış olmasında, Geneviève'in ölümüne neden olan *Kadınların Cenneti*'ne karşı duyulan ortak öfkenin de payı vardı kuşkusuz. Sanki bu canavarın bütün kurbanları orada toplanmış gibiydi. Bedore ile kız kardeşi, Gaillon caddesindeki manifaturacılar, kürkçü Vanpouille Kardeşler, oyuncakçı Deslignieres, mobilyacı Pior ile Rivoire, hatta çoktandır iflas edip dükkânını kapatmış olan iç çamaşırları satıcısı Matmazel Tatin ile eldivenci Quinette bile cenaze de hazır bulunmayı bir görev saymıştı.

Küçük bir hata yüzünden biraz geciken cenaze arabasını bekleyen siyahlar içindeki kalabalık *Kadınların Cenneti*'nin önünden geçerken, içeride bulunanları bir kaşık suda boğabilecek gibiydi. Vitrinlerin ardından başlarını uzatan birkaç meraklının dışında, koca mağaza olup bitenden habersizmiş gibi faaliyetine devam ediyordu.

Denise'in gözleri kardeşi Jean'ı arıyordu. Onu Bourras'ın dükkânının önünde görünce, amcasıyla yürümesini sağlamak için yanına çağırıp koluna girmesini istedi. Sırtında siyah bir redingot olan Jean, o gün çok üzgün görünüyordu. Denise, amcakızını kardeşinin bu kadar sevdiğini hiç fark etmemişti. Delikanlının gündeliği yirmi franka çıkmış, kendine güveni gelmişti.

Cenaze arabası hâlâ ortalıkta yoktu. Denise, arkasından gelen sesi bir tanıyarak geriye baktığında Bourras'ı gördü. İhtiyar adam, karşı sokakta kestane satan bir gence, "Hey

Vigouroux, biraz sonra döneceğim, dükkâna göz kulak oluver! Kimsenin geleceği yok ya, yine de gelen biri olursa, biraz sonra uğramasını söyle!" diye bağırıyordu.

O da diğerleri gibi, kederli bir halde kaldırımda bekliyordu. Denise ona üzüntüyle baktı. Zavallı adamın artık işe aldırdığı yoktu ve vitrininde, birkaç şemsiye ile bir iki bastondan başka bir şey görünmüyordu. Bourras, olduğu yerde bu kez, "Hey sefiller!" diye homurdandı. "Kızcağızın gömülmesini bile geciktiriyorlar!"

Sonunda, iki atın çektiği cenaze arabası göründü. İhtiyar Bourras, çalı gibi gür kaşlarının altındaki keskin gözleriyle Denise'e bakıyordu.

Konvoy ağır ağır yola koyuldu. Aniden duran omnibüslerin ve faytonların sessizliği arasında çamurlara bata çıka ilerlemeye başladılar. Gaillon Meydanı'ndan geçilirken kortejdekilerin gözleri bir kez daha büyük mağazanın vitrinlerine yöneldi. İki satıcı kız, kapı önüne çıkmış, geçenlere bakıyordu. Baudu, cenaze arabasının arkasında ağır ve hüzünlü adımlarla ilerliyordu. Montmartre mezarlığı oldukça uzaktı. Yürüyecek takati kalmadığı için, Denise bir arabaya binmek zorunda kalmıştı. Dix-Décembre Caddesi'ne gelindiğinde bir yavaşlama oldu. İnşaat iskeleleri geçişleri engelliyordu. Denise, yeniden ihtiyar Bourras'a baktı, adamcağızın ayakları ağrımaya başlamış, takati kesilmişti. O da, başını kaldırıp yardım ister gibi Denise'e baktı. Sonra zorlukla arabaya tırmandı.

"Şu lânet olası romatizmalar yine başladı," diye yakındı.

Cenaze arabası o sırada Trinite Meydanı'na gelmişti. Denise, ihtiyarın sızlanmalarını dinlerken, mezarlığa yaklaşıldığını da fark etti. Öndeki arabalar Blanche Sokağı'nı tırmanmaya başlamışlardı bile... Clichy Bulvarı'na vardıklarında araba biraz daha hızlandı. Mezarlık kapısına varınca

durdular. Tören birkaç dakika içinde sona ermiş, kortejdeki kalabalık mezarlığa yayılmıştı. Tabut ağır ağır mezara indirildiğinde yüzler iyice soldu, nemli gözler yaşardı. Bourras, yanında duran Denise'in kulağına eğilerek, "Sonumuz bu işte!" diye fısıldadı. "Sanki hepimiz bu yavrucakla aynı anda, aynı çukura gömülüyoruz..."

Denise, amcasıyla kardeşini bir yas arabasına bindirip oradan uzaklaştı. Bu gün onun için kara ve hüzünlü bir gündü. Jean'ın solgunluğu endişeye kapılmasına neden olmuş, bunun yeni bir aşk hikâyesi olduğunu anlayınca rahatlamıştı. Kesenin ağzını açarak ona biraz para vermek istedi, fakat delikanlı reddetti. Bu seferki iş pek ciddiye benziyordu. Kız, çok zengin bir pastacının yeğeniymiş ve bir menekşe demetini bile hediye olarak kabul etmiyormuş...

Denise, Pepe'yi amcasıyla yengesine götürmek için öğleden sonra Madam Gras'a uğradığında, kadın artık çocuğun büyüdüğünü ve ona daha fazla bakamayacağını bildirdi. Bu durum yeni bir sorun çıkarıyordu ve çocuğu bir okula vermek gerekiyordu. Kardeşini amcasına götürdüğünde, Eski Elbeuf'ün sessizliği ve hüznü Denise'in yüreğini sızlattı. Dükkânın kepenkleri inikti. Amcasıyla yengesi, daracık yemek odasının bir köşesinde büzülmüş, tasarruf etmek için gaz lambalarını bile yakmamışlardı. Kış gününün bu saatlerinde burası yarı karanlık olurdu. Ağır bir yıkıma uğrayan evlerinde bir deri, bir kemik kalmışlardı sanki. Kızlarının ölümü koyu karanlık gölgeleri daha da derinleştirmiş, rutubetin yiyip bitirdiği evin eski kirişleri yavaş yavaş çürümeye başlamıştı. Denise artık hıçkırıklarını tutamıyordu.

Aynı günün akşamı Denise'i bürosuna çağıran Mouret, yeni tasarladığı bir çocuk elbisesi modelinden bahsetmişti. Bu, Cezayir ile İskoç tarzının karışımından oluşan yeni bir modeldi. Denise yaşadıklarından öylesine etkilenmişti ki,

konuyla fazla ilgilenmedi bile. Önce Bourras'tan söz etti. Çaresizlik içinde olan adamı savunmak zorunda kaldı. Mouret, şemsiye tacirinin adını duyunca çok öfkelenmişti. "Yaşlı kaçık" diye adlandırdığı bu adamın hem kendi hayatını, hem de başkalarının hayatını mahvettiğini söyledi. Korkunç inadı yüzünden Mouret'nin başarılarını gölgeliyor, evinden çıkmamakta ısrar ederek, *Kadınların Cenneti*'ni kirleten pis kulübesinin duvarlarının yıkılmasına engel oluyordu. Her yeri ele geçiren Mouret, bu küçük kulübeyi bir türlü ele geçiremiyordu. Durum nerdeyse bir kâbusa dönüşmüştü. Denise değil de bir başkası Bourras'a arka çıksaydı, onu derhal kapı dışarı ederdi. Genç adam, şu rezil kulübeyi tekmeyle yıkmamak için kendisini zor zapt ediyordu. Bu durum onda artık marazî bir hal almıştı. Bu yıkıntının temizlenmesi gerekirdi. Bir yıl önceki tekliflerini tekrar gündeme getirdi. Yüz bin franga kadar hava parası verecekti. Bu teklif makul değil miydi? İstenilen tutarı veriyordu, karşı tarafın da anlayış göstermesi gerekmez miydi? Olmuyordu işte! Sanki bir trenin ilerlemesine engel olunmak isteniyordu.

Denise onu dinlerken başını önüne eğiyor, yaşlı adamın artık duygusal nedenlerden başka mazeretinin kalmadığını anlıyordu. Nasıl olsa Bourras çok yaşlanmıştı ve biraz daha sabırla beklenilirse iş doğal olarak çözülecekti.

Belli bir süre sessiz kaldıktan sonra, Mouret Baudu'lerden söz etti. Başlarına gelen felâkete çok üzüldüğünü söyledi. Kızlarını kaybetmeleri de onu çok üzmüştü. Aslında onlar çok namuslu, dürüst insanlardı, ama şu kara talih insanın peşini bırakmıyordu işte. Kendi kuyularını kazımalarının da gereği yoktu. Çökmüş, çürümüş bir barakada direnmenin ne âlemi vardı ki? Bu gidişle evin başlarına yıkılması işten bile değildi. Artık eski ticaret usulü geçerliliğini yitirmişti. Bunu kendilerine kaç kez söylemişti... Denise hatırlar

mıydı acaba? Kendisi aracılığıyla amcasına bir haber göndermiş, modası geçmiş gülünç antikalarda direnirse bir gün felâketle karşılaşacağını söylemişti. İşte, o felâket bugün gelip çatmış, kimse engel olamamamıştı. Bu gün duygularına kapılıp *Kadınların Cenneti*'ni kapatacak olsa, mutlaka bir başkası çıkar, yanı başında daha büyüğünü açardı. Rekabetin sonu yoktu. Anlayışlar, görüşler değişiyor, ticaret yeni boyutlar kazanıyordu.

Denise o gece sabaha kadar uyuyamadı. Kâbuslar uykusunu böldü, huzursuzluk bir türlü rahat vermedi. Yatağında çırpınıp duruyor, çocukluk günlerine sürükleniyordu. Valogne'da, bahçelerindeki küçücük kız, çalı kuşlarının daldan dala uçarak ötüşlerini hatırladıkça hıçkırıklarını tutamıyordu. Gözlerinin önünde Moure canlanıyor, söyledikleri kulaklarında çınlıyordu. Düşünce akışını frenleyemeyen Denise, sevdiği adamı, Mouret'yi tanımlamaya çalışıyordu. Onun bütün hayatını biliyordu. Aşkları bile çıkara dayanan bir insandı. Sevdiği kadınları istismar etmiş, Baron Hartmann'la ilişki kurmak için Madam Desforges'i sevmişti. Bir gecelik ilişki kurduğu kızlar ve kadınlar da vardı. O, herkesi kendisine çekmesini bilen nadir insanlardandı.

Günler, haftalar geçiyordu. Denise, hemen hemen her öğlen sonrası amcasını görmeye gidiyor, karanlık dükkânlarında onları biraz olsun neşelendirmeye çalışıyordu. Yengesi perişan durumdaydı. Kızının ölümünden beri, kafası kesilmiş tavuklar gibi kendini kaybederek çırpınıp duruyordu.

Denise bir gün Baudu'lerden çıkıp Gaillon Meydanı'na geldiğinde, acı bir feryat duydu. Kalabalık ne oluyor diye oraya koşuşuyor, ortalıkta bir panik havası esiyordu. Bastille ile Batignolles arasında gidip gelen bir arabanın tekerlekleri arasında biri kalmıştı. Kaza, Neuve-Sain-Augustin Caddesi'nin kavşağında, tam çeşmenin karşısında olmuştu. Ara-

bacı, bir yandan şahlanan atlarını zapt etmeye çalışıyor, bir yandan da öfkeyle küfürler savuruyordu. Omnibüs durmuştu. Kalabalık, yaralının etrafını sarmıştı. Kimse çağırmadığı halde, tesadüfen bir polis de gelmişti. Arabadaki yolculardan tanıklık etmelerini isteyen arabacı yerinden kalkmış, sinirli bir sesle derdini anlatmaya çalışıyordu:

"Böyle insan olur mu? Kendi evinde yürür gibi bir anda arabanın karşısına çıktı. Hemen bağırdım, ama o kendini tekerleklerin altına attı."

Arabanın yolcuları da inmiş, yaralıyı görmek için etrafında halka olmuşlardı. Bir yapı işçisi, bir boyacı, elindeki fırçasıyla koşarak geldi. Kalabalığın gürültüsünü bastıran bir sesle arabacıya, "Merak etme!" dedi. "Ben her şeyi gördüm, kendisi atladı tekerleklerin altına... Canından mı bezmiş nedir? Senin bir suçun yok!"

Her kafadan bir ses çıkıyor, olayı görenlerin çoğu, bunun bir intihar eylemi olabileceğini söylüyordu. Polis memuru zabıt tutmaya başlamıştı. Arabadan inen kadınlar, sararmış yüzleriyle, çok korktuklarını söylüyorlardı. Olan biten her şeyle yakından ilgilenen Denise, değil insanların, sokak hayvanlarının uğradığı talihsizlikler karşısında bile şefkatle davranır, onların kazaya kurban gitmelerine dayanamazdı. Kalabalığın arasından kaza yerine yaklaşınca, çamurlar içindeki baygın yaralıyı tanıyarak, "Aa! bu Mösyö Robineau!" diye bir çığlık attı.

Polis memuru, yaralıyı tanıyan birine rastladığına memnun olmuştu. Genç kızı hemen soru yağmuruna tuttu. Denise yaralının adını, mesleğini ve adresini bildirdi. Arabacının ustaca manevrası sayesinde omnibüs hemen yönünü değiştirmiş, Robineau'nun sadece bacakları tekerleklerin altında kalmıştı. Yaralının bacaklarının kırılmış olmasından endişe ediliyordu. Orada bulunanlardan dört kişi yaralıyı kaldırıp

yakındaki bir eczaneye götürdü. Polis, omnibüsün yoluna devam etmesine izin verdi. Arabacı atlarını kamçılayarak oradan uzaklaştı.

Robineau ile beraber Denise de eczaneye gitmişti. Beklenen doktor henüz gelmediğinden, yaralıya eczacı baktı, önemli bir şeyinin olmadığını söyledi. Mademki bu yakınlarda oturuyordu, en iyisi onu evine götürmekti. Adamlardan biri bir sedye bulmaya gitti. Denise, bu üzücü olayı Madam Robineau'ya haber vermenin uygun olacağını düşünüyordu. Fakat kapının önü çok kalabalık olduğundan, eve gitmek zor oldu. Bir ölüm olayında olduğu gibi, kalabalık sürekli artıyordu.

Denise, Neuve-des-Petits-Champs Caddesi'ne geldiğinde Madam Robineau'yu uzaktan tanıdı. Güzel kadın, mağazanın önünde kaldırıma çıkmış, caddeye bakıyordu. Genç kız bu durumdan faydalanarak uygun bir dille ona kazayı anlatmayı düşündü. Mağaza kalabalıktı. İçeri giren Denise, konuyu açmak için, "Biraz önce kocanızı Gaillon Meydanı'nda gördüm," dedi.

Madam Robineau çok endişeli görünüyor, durmadan caddeye bakıyordu.

"Ya, öyle mi? Ben de merak ediyordum," dedi. "Epeyce bekledim, şimdiye kadar gelmesi gerekir diye düşünüyordum. Bu sabah Mösyö Gaujean'la beraber çıkmışlardı..."

Genç kadın, her zamanki gibi güzel ve neşeliydi. Fakat gebeliğinin son haftasında bulunduğundan biraz yorgun görünüyordu. Mahzun bir tarzda Denise'e baktı. "Şekerim, sizden gizlemek istemem," dedi. "İşler hiç de iyi gitmiyor. Zavallı sevgilimin uykuları kaçtı... Bu sabah Gaujean geciken bonolar yüzünden yine kendisini üzdü. Ne iyi edip geldiz. Burada tek başıma meraktan çatlayacaktım..."

Genç kadın kapıya yaklaşmak isterken, Denise onu durdurdu. Kalabalığın uğultusunu duymuş, sedyeyi görünce Robineau'nun getirildiğini anlamıştı. Nasıl başlayacağını bilemiyordu; boğazı kurumuştu ve yutkunuyordu.

Madam Robineau'yu yatıştırmak için, "Merak etmeyin, tehlikesi yokmuş," dedi. "Evet, ben de gördüm, Mösyö Robineau'nun başına bir kaza geldi. Kendisini şimdi buraya getiriyorlar, telaşlanacak bir şey yok!"

Bembeyaz kesilen genç kadın, hiçbir şey anlayamadan onu dinliyordu. Sokak pek kalabalıktı. İntihar söylentilerini gizlemeğe çalışan Denise, "Bir kaza olmuş," diye devam etti. "Kaldırım üzerindeymiş, birden ayağı kayarak tekerleklerin altına yuvarlanmış... Fazla bir şeyi yok, sadece bacakları... Doktora haber verildi, nerdeyse gelir, merak etme şekerim."

Madam Robineau derin bir korkuya kapılmıştı. Anlamsız birkaç çığlık attı, yapacak başka bir şey bulamamıştı. Doktor geldikten sonra karar verecek, yaralı ya hastaneye götürülecek, ya da önemsizse evinde tedavi görecekti.

Robineau yavaş yavaş kendine gelmiş, etrafına bakınıyordu. Acısı fazla olmalıydı ki, en ufak bir harekette inliyordu. Karısını görür görmez gözlerinden iki damla yaş süzüldü. Genç kadın onu kucaklamış ağlıyor, sokaktaki uğultu devam ediyordu.

Nihayet Madam Robineau, "Ah, sevgilim, sevgilim," diyebildi.

Genç kadın, söyleyecek başka bir kelime bulamıyor gibiydi. Vicdan azabından kıvranan adam suçunu itiraf etmeye başladı. Karısını o iri karnıyla diz çökmüş görmek kendisine çok dokunmuştu. Kımıldamadığı zamanlar pek acısı yoktu, ama hareket edince acıdan kıvranıyordu.

"Beni bağışla canım," dedi. "Dava vekili yarın ilânların konuşulacağından bahsedince, aklımı kaçırmışım gibi ken-

dimden geçtim. Gözlerim karardı, sonra hiçbir şeyi hatırlamadım. Önümde omnibüsü görünce, aklıma birden Lhomme geldi, bir de onun kopan kolu. Kendimi tekerleklerin altına atmışım..."

Bu itiraftan sonra, Madam Robineau yavaşça döşemeye oturuverdi. Aman tanrım, demek Robineau ölmek istemişti! Bu durum karşısında çok duygulanan Denise, genç kadına daha da yaklaştı. Madam Robineau onun ellerine sarıldı. Acıdan bitkin düşen yaralı adam yine kendini kaybetmişti. İki kişi mahallenin altını üstüne getirmiş, ama şu doktor hâlâ gelmemişti. Binanın kapıcısı da dahil, herkes doktorun peşindeydi...

Gözyaşlarını tutamayan Denise sık sık, "Merak edecek bir şey yok!" diye tekrarlıyordu.

Yere oturan genç kadın yanağını kocasının sedyesine dayamış, içini boşaltıyordu:

"Ah, size derdimi bir anlatsam! Benim uğruma ölmek istedi. Bana hep aynı şeyleri söylüyordu. 'Seni zarara uğrattım, paranı gasp ettim. Bu para senindi..' diyordu. Geceleri uyuyamıyordu, uykusu kaçmıştı. Kâbus içinde uyanıyor, hep kendisini suçluyordu. Başkasının parasıyla iş yapması için insanın budala olması gerektiğini söylüyordu. Onun hep sinirli ve huzursuz olduğunu siz de bilirsiniz. Kimsenin görmediği hayallere kapılıyor, kimselerin duymadığını duyduğunu sanıyordu. Beni, sokaklara düşmüş, bir lokma ekmeğe muhtaç olmuş biri olarak düşünmeye dayanamıyordu. Oysa beni çok seviyor, hep mutlu görmek istiyordu."

Başını çevirip kocasının gözlerini açtığını görünce, "Ah, sevgilim!" diye inleri. "Bunu nasıl yaptın? Beni bu kadar hain, kötü kalpli mi sayıyordun? Ben parayı düşünür müydüm hiç? İflas etmemiz bana vız gelir! Asıl önemli olan sensin, sevgilim benim! Yeter ki sen sağ ol! Beraber olduktan sonra

asla mutsuz olmayız! Bırak her şeyimizi alsınlar, bir köşeye çekilir, onlardan uzak yaşarız!"

Alnını kocasının solgun yüzüne dayamıştı. Şimdi ikisi de susmuş, dükkân bir sessizlik içinde uyuyordu sanki. Yarı karanlıkta sokağın uğultusu duyuluyordu. Evin kapısına koşan Denise, "Doktor geliyor!" dedi sevinçle.

Kapıcı, hayat dolu genç bir adamı beraberinde getiriyordu. Doktor, yaralıyı hemen görmek istedi, kımıldatmadan onu muayene edecekti. Sol ayağı bilekten kırılmıştı. Korkulacak bir şeyi yoktu. Sedyeyi yatak odasına götürürlerken Gaujean göründü. Yaptığı son başvurudan da bir sonuç alamamış, iflas kaçınılmaz olmuştu. Bunları haber vermeye gelmişti, ama kalabalığı görünce şaşırdı. Kekeleyerek, "Ne var, ne oldu?" diye sordu.

Denise birkaç kelimeyle durumu anlattı. Adam hâlâ şaşkındı. Robineau pek zayıf bir sesle, "Gerçi size kırgın değilim, ama bunda sizin de bir parça suçunuz var," dedi.

"Öyle mi?" diye cevap verdi Gaujean. "Ne yapalım, bizden daha güçlüleri de varmış. Benim durumum da sizinkinden daha parlak sayılmaz," diye ekledi.

"Yoo, hayır," diye itiraz etti Robineau. "Bu artık güç meselesini aştı. Bourras ile Baudu gibi yaşlı insanların inatla direnmeleri belki anlaşılabilir, ama bizim gibi gençler için, işlerin yeni akışına kendimizi uydurmak gibi, denenecek daha başka yollar var. Bilmem anlatabiliyor muyum? Bir devir kapandı, artık geriye dönülmez!"

Adamı odasına götürdüler. Madam Robineau Denise'i kucaklarken, sanki iş endişelerinden kurtulmuş gibi rahat görünüyordu. Gaujean, genç kızla beraber sokağa çıktığı sırada Robineau'nun haklı olduğunu söylüyordu. *Kadınların Cenneti* ile mücadele etmek gerçekten gülünçtü. Kendisini mahvolmuş hissediyordu. Bir akşam önce Hutin'le karşılaş-

mış, Lyon'a gidecek olan genç adamı kendi lehine çevirmek için uğraşmıştı.

"Fabrikasyon üretim isabet olmuş!" dedi adam bu kez. "Başkalarının çıkarı için mücadele etmek enayilik olur. Oysa üreticiler en az masrafla daha çok üretmeye bakıyorlar. Bir zamanlar söylediklerinizi şimdi daha iyi anlıyorum, haklıymışsınız... Dokumacılık da ilerlemeyi izlemelidir. Yeni buluşlardan, yeni yöntemlerden yararlanmak gerekir. Müşteri memnun edilirse her iş yoluna girer."

Denise gülümseyerek, "Bunları gidip Mösyö Mouret'ye bizzat açıklayın. Ziyaretinizden memnun kalır. O, kimseye kin beslemez. Metre başına kendisine bir santimlik kâr bırakırsanız, bununla yetinir," diye cevap verdi.

Madam Baudu, ocak ayının güneşli bir gününün öğlen sonrasında hayata veda etti. Zaten on beş gündür dükkâna inemiyor, orayı gündelikçi bir kadın bekliyordu. Kadın, bir yığın yastık arasında oturur gibi, yatağında ölümü beklemişti. Kireç gibi yüzünde gözlerinden başka bir şey fark edilmiyordu. İnatla dimdik tuttuğu başını *Kadınların Cenneti*'ne çevirmişti. Penceresinin beyaz perdeleri arasından yalnızca orayı gözetliyordu.

Mahallenin iflas etmiş esnafı bir kez daha mezarlığa yöneldi. Aralık ayının bonolarını zorlukla ödeyen Vanpouille kardeşler de gelmişti. Mezarlıktaki herkes, tıpkı bir ay önce kızının cenazesinde olduğu gibi yine çok üzgündü ve ağır ağır ilerliyordu. Denise, bu ölümden de büyük bir acı duydu. On beş günür Pepe'yi okula yerleştirmek için uğraşmış, bu yüzden çok yorulmuştu. Jean'ın aşk serüvenleri bir türlü bitmek bilmiyor, pastacının yeğenini istemesi için ablasını sıkıştırıp duruyordu. Bu arada yengesinin ölümü işleri çatallaştırmış, birbirini izleyen felâketler her şeyin tadını kaçır-

mıştı. Mouret, Denise'e yeni tekliflerde bulunmuş, felâket geçiren dost ve akrabalarına yardım edeceğine söz vermişti. Bourras'ın sokağa düştüğü, Baudu'nün dükkânını kapatmak zorunda kaldığı haberi yayıldığında, Denise patronla uzun uzun görüşüp bu çaresizleri hiç değilse biraz ferahlatmak amacıyla bazı sözler almak istiyordu.

Bourras, dava vekilinin bir cinliği yüzünden bir gün önce evinden kapı dışarı edilmiş, Michodière Sokağı'nda, kovulduğu evin karşı kaldırımında öylece dikilmiş bekliyordu. Alacaklı senetleri Mouret'deydi. İflasından sonra bir kurul, satıştan kira şemsiye tacirinin hakkına beş yüz frank değer biçmişti. Öyle ki, inatçı ihtiyar yüz bin franga vermediği evini beş yüz franga elden çıkarmak zorunda kalmıştı. Binayı yıkacak olan amelelerle gelen mimar, onu dışarı atmak için bir komiseri de beraberinde getirmişti. Mallar satılmış, odalar boşaltılmıştı. Ama son bir merhamet duygusuyla onu o gün kovmamışlar, inatçı ihtiyarın bir geceyi daha köşesinde geçirmesine izin vermişlerdi. Artık tavan başına çökmek üzereyken komiser onu dışarı çıkarmış, ertesi geceyi çevredeki bir otelde geçirdikten sonra, sabah yine kaldırımda dikilmişti.

Denise, "Mösyö Bourras!" diye yavaşça seslendi.

Adam onu duymamıştı. Ateş gibi yanan gözlerini kulübesine saldıran amalelere dikmişti. Şu anda kazma kürekle evin cephesini yıkmaya başlamışlardı. Açık pencerelerden evin içi görülüyordu. İki yüz yıldır güneşin girmediği perişan merdivenler sonunda gün ışığıyla aydınlanmıştı. Genç kızı tanıyınca, "Aa, siz miydiniz? Şu haramilere baksanıza, nasıl da hırsla çalışıyorlar!" diye homurdandı.

Yıkılan eski binadan yükselen toz bulutuna bakan Denise'in içi hüzünle kaplanmıştı. Bir zamanlar yattığı yukarıdaki odasını hatırlamış, tavana titrek ellerle yazılmış sayıları ve Ernestine adını yeniden görür gibi olmuştu. Yoksulluk

içinde geçen buradaki günlerini hatırlarken, bütün hüznüne karşı, içinde evrensel bir merhamet duygusu da uyanmıştı. İşçiler harıl harıl çalışıyorlar, kazma kürek darbeleriyle evi bir an önce yıkmaya uğraşıyorlardı. Ev, yediği darbelerle zangır zangır titriyordu. Bourras, vahşi bir öfkeyle, "Ah, şu bina yıkılsa da altında kalasanız!" diye bağırıyordu.

O sırada korkunç bir çatırtı duyuldu, korkuya kapılan işçiler çil yavrusu gibi dağıldılar. Bina artık son darbeleri yiyordu. Tek bir bölme bile ayakta kalmamıştı. Yerler moloz yığınlarıyla dolmuştu. Sanki darbeleri böğrüne yiyormuş gibi, "Aman tanrım!" diye acıyla inliyordu ihtiyar.

Çevresine şaşkın şaşkın bakınıyor, bu işin bu kadar çabuk biteceğine bir türlü inanamıyordu. Nihayet kendisine yıllardır bir sülük gibi yapışmış olan bu köhne binadan kurtulan *Kadınların Cenneti*'nin önü açılmıştı. Mouret, son zaferinin sevinciyle kulübeyi bir sivrisinek gibi ezmişti. Denise ise ihtiyar adamın koluna girmiş, onu sakin bir şekilde oradan uzaklaştırmak istiyordu.

"Mösyö Bourras, yalnız değilsiniz. Sizi bırakmayacaklar. Uygun gördüğünüz bir tazminatı..."

Adam birden onun sözünü keserek, "Ne demek! Benim bir şeye ihtiyacım yok! Sizi gönderenlere bunu söyleyin! Bourras Baba daha gücünü yitirmedi. Çalışmasını bilir, istediği yerde kendine iş bulur," diye dikleşti.

Denise, "Ne olur kabul edin, beni üzmeyin!" diye yalvarıyordu.

Adam inatla, "Hayır, hayır!" diyordu. "Siz gençsiniz, mutlu olun! Benim başkaca bir arzum yok!"

Yaşlı adam moloz yığınlarına son bir kez baktıktan sonra yorgun adımlarla oradan uzaklaştı. Denise, kalabalık arasından görebildiği kadar onu izledi. Adamcağız Gaillon Meydanı'ndan köşeyi dönüp kayboldu.

Denise'in gözleri bir an için uzaklara daldı, üzgün bir şekilde etrafına bakındı. Sonra amcasının yanına gitti.

Baudu dükkânında yalnızdı. Eski Babeuf, bu parlak güneşli günde daha bakımsız ve karanlık görünüyordu. Gündelikçi kadın sabah akşam gelip ona yardım ediyordu. Baudu, günlerini bu yalnızlık ortasında geçiriyordu. Denise sevecen bir edayla, "Nasılsınız amcacığım?" diye sordu. "Bu kez sizi daha iyi gördüm."

"Evet, iyiyim, teşekkür ederim," diye cevap verdi amcası.

Denise onu avutacak bir konu, neşeli sözler arıyor, ama bir türlü bulamıyordu.

"Gürültüyü duydunuz mu? Ev yerle bir oldu!" diyebildi sonunda.

"Ya, öyle mi?" diye mırıldandı adam. "Ben de bir sarsıntı duydum. İşçiler damda çalışıyorlardı..."

Artık bütün bu şeylerin kendisini hiç ilgilendirmediğini anlatmak ister gibi belli belirsiz bazı hareketlerde bulunuyordu. Gözleri buğulanarak karısı Elisabeht'le kızı Geneviève'i hatırladı. Sevdikleri gelmemek üzere ebediyete intikal etmiş, ticaret de korkunç bir uçuruma yuvarlanmıştı. Kendisi tek başına kalmıştı. Ama aslında o da ölü gibiydi. Kalbi ve ruhu harabeler arasında dolaşıyor, başka yapacak iş bulamıyordu.

Denise, "Amcacığım, burada kalamazsınız. Bir karara varmanız gerekiyor," diyerek, sonunda buraya gelmesinin asıl nedenini açıkladı.

Adamcağız yürüyüşüne ara vermeden, "Haklısınız," dedi. "Ama, ne yapabilirim ki? Dükkânı satmak istedim, kimse almadı. Belki de bir gün kepenkleri indirir, çeker giderim..."

Denise bir öneride bulunmak istiyor, fakat bir türlü açıklayamıyordu.

"Peki, daha sonra ne yapacaksınız amcacığım? Nereye gidersiniz?" diye sordu.

"Bilmem," diye karşılık verdi yaşlı adam. "Her halde başımı sokacak bir delik bulurum."

Bu kez yönünü değiştirip yemek odasından camekâna doğru yürüyordu. Her seferinde üzgün gözlerle bu kirli camekâna bakıyor, bir zafer abidesi gibi yükselen *Kadınların Cenneti*'nin muazzam cephesi karşısına çıkıyordu. O zaman hemen gözlerini indiriyor, büyük bir yıkılış içindeki iç dünyasını teselli edemiyordu.

Denise, "Beni dinler misiniz, amca?" diye sözlerini sıkılarak sürdürdü. "Belki size bir iş bulunur."

Bir süre suskun kaldı, sonra, "Evet," dedi kekeleyerek, "ben aslında size bir müfettişlik görevi önermeye gelmiştim."

Baudu merakla, "Ya, nerede?" diye sordu.

"Tam karşıda, bizde yani... Yılda altı bin frank! Hiç de yorucu bir iş değil!"

Yaşlı adam, boşalmış bir zemberek gibi aniden genç kızın karşısında duruverdi. Denise'in sandığı gibi öfkelenmemişti. Tam tersine, bembeyaz kesildi. Acı bir heyecana kapılmıştı. Daha iyi anlamak istercesine, "Ne, karşıda mı? Benim karşıda çalışmamı uygun görüyorsun öyle mi?" diye kekeledi.

Denise onun heyecanını anlamıştı. İki mağaza arasında yıllarca süren mücadeleyi düşündü, Geneviève'le Madam Baudu'nün cenaze törenlerini hatırladı. *Kadınların Cenneti* Eski Babeuf'ü yerle bir etmişti. Amcasını, beyaz kravat takmış müfettişler gibi orada gezinirken düşünemiyordu. Yoo, hayır, böyle bir şey olamazdı. Yüreği acı ve isyanla burkuldu.

Mutsuz ihtiyar, titreyen ellerini ovuşturarak, "Denise, evladım, bunun olmayacak bir duaya âmin demek olduğunu sen de biliyorsun, değil mi?" diye sordu

Cesur ve duyarlı kız, bütün yaratılışının isyanıyla "Hayır, hayır! Bu size yakışmazdı. Hatta çok kötü olurdu. Beni bağışlayın!" dedi.

Yaşlı adam hedefsiz adımlarına tekrar başlamıştı. Yürüyüşü evin mezar sessizliğini daha da ürpertici hale getiriyordu.

O gece Denise yine uyuyamadı. Gücünün sınırları belliydi. Sevdiklerini rahat ettirebilmek için elinden bir şey gelmiyordu. Yok olan bir tohumun yeni hayatlar üretme sürecine seyirci kalıyor, bu mücadeleyi sonuna kadar sürdüremiyordu. Artık mücadele etmiyor, bu hayat savaşının katı kurallarına o da boyun eğiyordu. Onun sevecen ruhu, acı çeken insanlarla beraberdi. Bir zamanlar kendisini de kovmuşlar, üzmüşler, sefalete sürüklemişlerdi. Yıllardır hayat denilen çarkın dişlileri arasında kendisi de ezilip ölesiye acılar çekmemiş miydi? Kaderin neden kendisini seçtiğine bir türlü akıl erdiremiyordu. Neden onu seçmişti, onun gibi zayıf, çelimsiz bir kızı? Onun küçücük elleri neden bu canavarın çarkları arasına sıkışıyordu? Her şeyi silip süpüren güç, onu da dehşete düşürmekteydi. Oysaki o, diğerlerinin önüne geçecek, yeni bir çığır açacaktı. Her şeyi ezecek bu muhteşem mekanizmayı Mouret icat etmişti. Mouret çevreyi yıkıma boğmuş, kimini aç bırakmış, kiminin ölümüne sebep olmuştu. Fakat bütün bunlara rağmen Denise onu seviyordu. Çünkü o, büyük bir eserin yaratıcısıydı. Gücünün büyüklüğünü gördükçe onu daha çok seviyordu. Yenilenlerin kutsal yoksulluğuna oluk oluk gözyaşları dökerken bile, onu hâlâ seviyordu...

XIV

Dix-Décembre Caddesi, kireç beyazlığındaki evleri, henüz sökülmemiş tahta iskeleleriyle, parlak şubat güneşinin altında boylu boyunca uzanıyordu. Eski Saint-Roch mahallesinin nemli gölgesini kesen bu aydınlıkta arabalar bir zafer edasıyla geçiyorlardı. Michodière Caddesi ile Choiseul Caddesi arasında sanki bir ayaklanma yaşanıyordu. Bir aydan beri süren reklamlar nedeniyle coşmuş olan yığınlar, başları havada, dev mağazanın önünde bekleşiyorlardı. O pazartesi günü, Beyaz İç Çamaşırları Sergisi bir törenle açılacaktı. *Kadınların Cenneti*'nin anıtı andıran yeni bölümü halka açılıyordu.

Vitrindeki kumaşları canlı tutmak amacıyla, zemin katının dekorasyonu ciddiyetle ele alınmıştı. Binanın topraktan yükselen temel taşları deniz yeşili mermerden yapılmıştı, sütunlar ise siyah mermerdendi ve üzerleri yaldızla süslenmişti. Katlar yükseldikçe renkler daha da canlanıyordu. İlk katın frizleri mozaiklerle işlenmiş, tepe pervazı da dahil, bütün cephe çiçeklerle bezenmişti. Fransa'nın dokuma ve endüstri şehirlerinin sembolleri olan heykeller çeşitli yerlere sıralanmıştı. Giriş kapısı, bir zafer takıymış gibi hayranlık uyandırıyordu. Mozaik, fayans ve pişmiş kilden yapılan dekor, güneşte ışıl ışıl parlıyordu. Paris'in gürültüsüyle uğuldayan caddeye, fethedilen ülkelere dikilen bayraklar gibi koskoca sarı bir ilân asılmıştı ve *Kadınların Cenneti*'ndeki sergi, boyları iki metreyi bulan iri harflerle duyurulmuştu. İlanlardaki resimlerde mağaza öylesine büyümüştü ki, masallardaki devleri hatırlatır gibi, büyüklüğü neredeyse bulutlara uzanıyordu.

Caddelerdeki kalabalık giderek artmaktaydı. O güne kadar hiçbir mağaza şehri böylesine reklama boğmamıştı. *Kadınların Cenneti* bu iş için yılda altı yüz bin frank harcamıştı. Sağa sola gönderilen katalogların sayısı dört yüz bini aşmıştı. Her kat, Fransa'nın önemli şehirlerinin armalarını taşıyan flamalarla süslenmişti. Yabancı ulusların bayrakları da gönderlere çekilmişti.

Kadınların Cenneti'ne olan ilgiyi arttıran başka önemli bir neden daha vardı: İki gün önce büyük bir felâket meydana gelmiş, Bouthemont'un Opera Meydanı'nda açtığı ipekli mağazası yanıpkül olmuştu. Gazeteler bu haberin ayrıntılarıyla doluydu. Bir gaz patlaması sonucu gece meydana gelen yangın, büyük bir panik yaratmıştı. Gecelikleriyle sokağa fırlayan satıcı kızlar, pijamalarıyla fırlayan erkekler, sokağı ana baba gününe çevirmişlerdi. Kızlardan beşini omuzlarında dışarı taşıdığı için, gazeteler Bouthemont'un kahramanlığını çok övmüşlerdi. Büyük bir zarar yoktu. Mallar sigortalıydı. Bir ara Mouret de telaşlanmıştı. Eski sevgilisi Madam Desforges kendisine cephe almış, Baron Hartmann'ın aşırı işgüzarlığı biraz sinirlenmesine neden olmuştu.

Kapının üzerindeki koca saat öğlen sonrasının üçünü vurmuş, mağazada korkunç bir kalabalık birikmişti. Galerilerde ve koridorlarda binlerce kişi birbirlerini eziyordu. Dix-Décembre Caddesi arabalarla dolmuştu. Kira arabalarının arasında şahane kupalar, faytonlar göze çarpıyordu.

Kızı Blanche'la beraber Madam de Boves de oraya gelmişti ve vitrinin önünde durup içeriyi seyrediyordu. O sırada Madam Guibal ile karşılaşınca, "Bakın," dedi, "şu keten elbiseler pek ucuz, on dokuz yetmiş beşe..."

Madam Guibal, onun söylediklerini önemsemiyormuş gibi dudak büküp, "Bana kalırsa zaten daha fazlasını etmez. Paçavra gibi şeyler..." diye cevap verdikten sonra, "Hadi gi-

dip şu sergiyi bir görelim," dedi. "Galiba siz burada damadınızla buluşacaktınız, değil mi?"

Madam de Boves bu soruya cevap vermedi. Gözlerini ilerilere dikmiş, arabalardan inen müşterilere bakıyordu. Kızıl saçlı kadını yumuşak sesiyle Blanche, "Evet, öyle olacaktı," diye cevapladı. "Paul bakanlıktan çıkınca buraya gelecekti. Saat dörtte buradaki kitaplıkta buluşacağız."

Bir aylık evliydiler. Üç haftalık iznini balayı için Güney'de geçiren Vallagnosc, nihayet işine başlamıştı. Kontes gözlerini oradaki bir arabaya dikerek, "Bu gelen Madam Desforges değil mi!" diye haykırdı. Madam Guibal da, "Ah, sahi mi?" dedi. "Bana kalırsa, bütün bu olup bitenlerden sonra o hâlâ *Dört Mevsim* mağazasının yasını tutuyor olmalı..."

Gerçekten de Henriette Desforges geliyordu. Kadınları görünce, mağlubiyetini salon kadınlarına özgü görgüsünün altına gizlemeye çalışarak, "Evet, ben geldim," diye gülümsedi. "Şu sergiyi o kadar çok duydum ki, bir de ben göreyim istedim. Yoo, Mösyö Mouret ile hep iyi dostuz biz. Dediklerine göre, şu rakip firmayla ilgileniyorum diye bana biraz kırgınmış. Ama onun yaptığı bir şeyi bağışlamıyorum; şu evlilik işini canım... Tezgâhtar Joseph'le, benim himayemdeki şu Matmazel Fonttenailles'ı evlendirmiş, duymadınız mı?"

Kontes dehşete düşerek, "Ne dediniz?" diye haykırdı. "Yoksa oldubittiye mi getirdi? Ne korkunç bir şey!"

"Evet şekerim! Bunu neden yaptığını biliyorum. Bunu sırf ökçesini boğazımıza dayamak, en soylu aile kızlarının bile ancak garsonlarıyla evlenebileceklerini bize göstermek için yaptı..."

Genç kadın konuştukça açılıyordu. Dördü birden girişteki kalabalığın arasında kalmış, yavaş yavaş girişteki sele kapılmışlardı. Birbirlerini işitebilmek için artık bağıra bağıra konuşmak zorunda kalıyorlardı.

Kadınları oldukları yere mıhlayan şey, Beyaz İç Çamaşırları Sergisiydi. Önce sırsız aynalarla sınırlanmış ve mozaiklerle işlenmiş bir koridor görülüyor, ucuzluk herkesi çekiyordu. Daha sonra ise galeriler birbirini izliyordu. Beyaz çamaşırlar sergiye o kadar egemendi ki, insan kendini kutuplardaymış gibi hissediyordu. Sol taraftaki Monsigny galerisi beyaz keten ve patiskalarla, sağ taraftaki bölüm ise yatak çarşafları, peçete ve mendillere doluydu. İlerideki Michodière galerisine ise tuhafiye ve yünlüler, sedef ve düğmeler, beyaz çorap ve kravatlar yığılmıştı. Merdiven başları bile beyaz örtülerle donanmıştı. Pike ve pazenler tırabzanların kenarlarından ta ikinci kata kadar yükseliyor, insanın gözlerinin zamanla beyaza alışmasını sağlıyorlardı.

Beyaz saltanatının en güzelini ipekliler reyonu oluşturuyordu. Büyük koridordaki renkli camlardan süzülen ışıklar, hemen karşısında kurulmuş olan beyaz ipekden yapılma çadıra vuruyordu. Danteller, tüller, doğu ipeklileri, yatak çarşafları beyaz köpüklü dalgalar gibi birbirleriyle yarışıyorlardı. Bu görüntü karşısında âdeta büyülenen kadınlar kendi aralarında, "Harika! Görülmemiş şey!" diye fısıldaşıyorlardı.

Bütün müessese, beyazlar içinde kendinden geçmişti sanki. Mouret, o güne kadar böylesine enfes bir sergi yapmamıştı ve vitrin düzenleme konusundaki ustalığını şimdi daha belirgin bir tarzda gösteriyordu. Patiska ve ketenlerin duru beyazından başlayarak, fanila ve kumaşların soluk rengine kadar her nüansa rastlanıyordu. Hemen ilerideki kadifelerden, ipeklilerden, satenlerden sanki hoş bir melodi yükseliyordu. Ayak sesleri konuşmalara karışıyor, coşkuyla akan ırmaların ses ahengini anıştırıyordu.

Bu hengame arasında, "Hanımlar, burada kalamayız, daha ilerlememiz gerek," diye seslendi Madam de Boves.

Kadın mağazaya girdiği andan itibaren müfettiş Jouve

onu izliyordu. Kontes başını çevirdiğinde göz göze geldiler. Birkaç adım daha atınca, Jouve geride kalmayı ve artık onunla ilgilenmiyormuş gibi yürümeyi yeğledi.

Kasalardan birinin önünde duran Madam Guibal, "Şuraya bakın, şuraya," dedi heyecanla. "Şu menekşelerin güzelliğine bir bakın!"

Bu da Mouret'nin yeni buluşlarından biriydi. Alışveriş yapan müşterilerin yakalarına takmak üzere Nis'ten binlerce menekşe ısmarlamıştı. Dev mağaza yavaş yavaş menekşe bahçesine dönüyor, bu beyaz gelin çiçeklerinin baş döndürücü kokusuna kapılan kadınlar gülümseyerek etrafta dolaşıyorlardı.

Satış telaşı içindeki reyonlar hep aynı konudan söz ediyorlardı. Aylardır kafaları işgal eden macera henüz tazeliğini yitirmemişti. Denise'in direnişi nihayet sona ermiş, bir gün önce yeni bir söylenti yayılmıştı. Buna göre, genç kız, patronunu dinlemeden aşırı yorgunluk bahanesiyle bir dilekçe vermiş, işten ayrılıp biraz dinlenmek istediğini bildirmişti. Şimdi bu konunun nasıl sonuçlanacağına ilişkin çeşitli yorumlar yapılıyordu. Herkes bir tahminde bulunuyor, hatta onun gelecek pazar günü ayrılacağına dair yüz metelik karşılığında bahisler bile açılıyordu. Şurası bir gerçekti ki, genç kız, çok sevilen kadınların şımarıklığıyla "hayır" demekte ısrar ediyor ve gemisini ustaca yürütüyordu.

Sevdiği kadının dilekçesini aldığı zaman Mouret'nin şaşkınlıktan dili tutulmuştu. Genç kızın dilekçesinde istifa tehdidi de vardı. Ne yapacağını bilemeyen Mouret, kendini tutmak için büyük bir gayret gösteriyordu. Daha sonra, iyice düşünmesi için sevdiği kıza sekiz günlük bir süre verdiğini bildirdi. Onun böyle bir budalalık yapmasına izin veremezdi. Denise ise kararında ısrar ediyor, Beyaz Çamaşırlar Sergisi'nden hemen sonra işyerinden ayrılacağını söylüyordu.

Mouret onu mantıklı davranmaya davet ediyor, hayatını, geleceğini tehlikeye atmamasını istiyordu. Yoksa başka bir yerde iş bulmuştu da, bu yüzden mi böyle davranıyordu? Kendisine istediklerini vereceğini, aylığını arttıracağını vaat ediyordu. Zaten başka bir mağazada böyle bir iş bulaması da çok zordu. Genç kız ise başka bir yerde iş bulmadığını, biriktirdiği paralarla Valogne'a gidip bir ay kadar orada dinlenmek niyetinde olduğunu söyleyip, Mouret'nin, izninden sonra yeniden işbaşı yapması yönündeki önerisini suskunlukla karşılıyordu.

Bütün bu ikna çabalarına rağmen başarılı olamayan Mouret öfkeden küplere bindi. Yoksa bir dostuna mı gidiyordu? Bir akşam kendisine birini sevdiğini itiraf etmemiş miydi? O günden Bu itiraf o günden beri kalbine saplanmış bir hançer gibi kendisine acı veriyordu. Yoksa genç kızın inadının nedeni gerçekten bu muydu? Her şey bitmiş miydi? Patron, yüzüne bir gurur maskesi takmış, buz gibi soğuk bir sesle konuşuyordu. Madem gidişinin gerçek nedenlerini açıklamıyordu, onu burada tutamanın da artık bir anlamı kalmıyordu. Mouret'nin ısrarı Denise'i daha da perişan ediyordu. Nerdeyse onun kendisine bağırıp çağırmasını, küfre varan kaba sözler söylemesini istiyordu.

Denise bir hafta daha mağazada kalacaktı. Mouret, bu zaman zarfında buz gibi soğuk, katı bir yüzle dolaşıp durdu. Geçerken genç kızı görmezlikten geliyor, kendini tümüyle işine vermiş gibi gösteriyordu. Artık gücünün ve parasının da bir anlamı yoktu. Bu sırada kafasında yeni bir fikir belirmeye başlamıştı. Karısı Madam Hedouin'in ölümünden sonra bir daha evlenmeyeceğine dair yemin etmişti, ama hayatı bir kadınla paylaşmanın güzelliğini ve sıcaklığını düşünmeden de edmiyordu. Bir kadınla şansını denemiş, bütün servetini kadınlardan edinmişti. Bu boş inancı kendisine Bo-

urdoncle vermişti. Bir moda mağazasının sahibi, kadınların arzularına hükmedebilmek için daima bekâr kalmalıydı. Dünyasına girecek olan bir kadın kendine özgü kokusuyla havayı değiştirecek, böylece diğer kadınların çekilmelerine neden olacaktı. Mouret, bu konuda ödün vermektense ölmeyi tercih ederdi, çünkü Denise'in kendisinden öç almak istediğini hissediyor, bu yüzden ona diş biliyordu. Ama öte yandan derin bir ikilem yaşıyordu. Tekrardan cesaretini topladı. Neden korkuyordu ki? Denise öylesine makul ve sevimli bir kızdı ki, hiç endişe etmeden kendisini ona bırakabilirdi. Sürekli bir iç mücadelele boğuşuyor, bu yüzden benliği aşındırıyordu. Genç kıza evlenme teklif edip yine olumsuz cevap alırsa, işte o zaman büsbütün yıkılırdı. Gururu yarasını daha da azdırıyordu. Belki de o bir başkasını seviyordu. Sergi günü gelip çatmış, ama Mouret henüz bir karara varamamıştı.

O gün saat üçe doğru ziyaretine gelen Bourdoncle, Mouret'yi bürosunda derin derin düşünürken buldu. Patron, Bourdoncle'un içeri girdiğinin farkına bile varmamıştı. Genç adam, geldiğini bildirmek için eliyle onun omzuna hafifçe dokunmak zorunda kaldı. Mouret, gözyaşlarıyla ıslanmış yüzünü kaldırdı. Göz göze gelip derin derin bakıştılar, sonra el sıkıştılar. Bourdoncle son bir aydır belli bir değişiklik içindeydi ve artık Denise'in bir olgu olduğunu kabul edip, patronunu onunla evlendirmenin içten içe yollarını arıyordu. Bunu belki de, artık kendinden üstün olduğunu kabul ettiği bir gücün karşısında daha fazla ezilmemek için yapıyordu. Onun bu düşüncesinde belki başka bir şeyin daha rolü vardı ve bunu, eski bir umudun canlanması, yıllardır önünde boyun eğdiği Mouret'yi alt edebilme arzusuyla yapıyor olabilirdi... Firmadaki varlık mücadelesinde bu hava zaten seziliyordu. Bu çarkın dişlilerine Bourdoncle da kendi-

ni kaptırmıştı. O da, diğerleri gibi çıkarlarının peşinden koşarak, kendini, güçlülerin güçsüzleri yok edeceği bir mücadelenin içinde bulmuştu. Mouret'nin bir enayilik yapmasına engel olmak niyetinde değildi. Hatta onu bu yolda teşvik etmeyi bile düşünüyordu. Şefi, aşk sarhoşluğuyla çocuklaşmaya başlamış, genç bir kızın kollarına düşmüştü. Bu durum işletmenin yönetimini ele geçirmeyi kolaylaştırıyordu. Eski arkadaş duyarlılığıyla onun elini sıkıp, "Cesaret dostum, cesaret! Onunla evlenin de bu iş bitsin artık!" dedi.

Mouret bir an utanarak kendini toparlamaya çalışıtı. Yerinden kalkarak gür sesle, "Hayır, hayır! Bu çok saçma olur!" diye itiraz etti. Sonra da, "Gelin, mağazayı şöyle bir dolaşalım. Sanırım, satışlar iyi gidiyor... Bu günün geliri iyi olacak!" diye ekledi.

Bürodan çıkıp öğleden sonrası kontrollerine başladılar. Tezgâhların önü kalabalıktı. Bourdoncle kaçamak bakışlarla şefini süzüyor, üzgün yüzüne yansıyan endişelerden memnun görünüyordu. Satışlar büyük bir coşkuyla sürüyor, mağaza, tam hızla yol alan bir gemi gibi sarsılarak uğulduyordu. Denise'in tezgâhında da büyük bir yoğunluk vardı. Anneler yeni elbiseleri denerken, yanlarında getirdikleri çocuklar kalabalık nedeniyle nefes alamaz duruma geliyorlardı. Beyaz iç çamaşırlar tezgâhların üzerine yığılmıştı. Paltolar, pardösüler, beyaz Keşmir kumaşından elbiseler, denizci kıyafetinden asker üniformasına kadar, her çeşit ürün vardı. Henüz mevsimi olmamasına rağmen, kiliselerdeki ilk ayinle ilgili giysileri bulmak bile mümkündü. Beyaz elbiseler, duvaklar, saten terlikler orta yere yığılmıştı. Madam Bourdelais, yine üç çocuğuyla beraberdi; Madeleine, Edmond ve Lucien... En küçükleri olan Lucien, beyaz bir kadife ceketi giydirmeye çalışan Denise karşı inatla direniyor, rahat durmuyordu.

Madam Bourdelais, sakin olması için onu azarladıktan sonra, "Matmazel, yoksa bu ceket biraz dar mı?" diye sordu.

Ölçülerde pek yanılmayan Denise, "Tamam, bu uydu sayılır," dedi. "Şu ufaklığı giydirmek ne kadar da zormuş! Şimdi de büyük kıza bir manto bakalım," diye ekledi.

Denise büyük kıza manto ararken birden, "Aa, sen misin? Ne oldu, gene ne var?" diye bağırdı.

Bir hafta önce evlenmiş olan kardeşi Jean, elindeki bir paketle oraya gelmişti. Esmer güzeli, tatlı ve sevimli yüzlü bir karısı vardı. Geçen cumartesi günü *Kadınların Cenneti*'ne gelerek bir yığın alışveriş yapmıştı. Genç karı koca, Denise'le beraber Valogne'a gidecek, tam bir balayı gezisi yapacaktı. Eski anıların arasında gezinip, bir aylık bir tatilin zevkini çıkaracaklardı.

"Therese, alınması gereken bir yığın şeyi unutmuş," diye söze başladı Jean. "Aldıklarının bazıları değiştirilecek, bir kaç parça da yeni şey alınacak. Kendisinin işi olduğundan beni gönderdi. Bak, anlatayım..."

Ablası onu hemen susturdu. Arkasında duran Pepe'yi de fark etmişti.

"Aa, Pepe de mi burada? Bugün okulu vardı onun. Gitmedi mi?" diye sordu.

Jean omuzlarını silkerek, "Bak abla," dedi, "dün akşamki yemekten sonra ona acıdım. Benimle gelmek istedi. Okula yarın götürürüm. Paris'te çok kapalı kaldığı için zavallının zaten canı sıkılıyor... Kırlarda bir yerlere gider, dere tepe geziniriz diye düşündüm..."

Denise, üzüntüsüne rağmen kardeşine gülümsedi. Madam Bourdelais'yi satıcılardan birine gönderdikten sonra, bir köşeye çekilerek kardeşlerini yanma çağırdı. "Küçükler" diye adlandırdığı kardeşleri artk büyümüş, delikanlı olmuş-

lardı. On ikisine varan tombul Pepe'nin boyu ablasınınkini aşmıştı. Sessiz ve uslu bir çocuk olan Pepe'ye okul forması da pek yaraşmıştı. Sarışın, kısa saçlı, geniş omuzlu bir genç olan Jean ise artist gibi davranmayı sürdürüyor, yüzünün kadınsı güzelliğini koruyordu. Denise, bir çalıkuşu kadar narin olmasına rağmen, onların üzerindeki ana otoritesini yitirmemişti. Üstlerini başlarını düzeltiyor, kahvaltılarını hazırlıyor, Jean'ın ceketini ilikliyor, Pepe'nin tırnaklarının ve mendilinin temiz olmasına özen gösteriyor, onlara âdeta çocuklarıymış gibi davranıyordu.

Biriktirdiği paranın hemen hemen yarısı olan dört bin frangı kardeşi Jean'a vermişti ve Jean, bu parayla genç karısına güzel bir ev kurmuştu. Küçük kardeşinin masrafları da az sayılmazdı. Denise, kardeşlerine yine eskisi gibi bakmayı kendine görev sayıyordu. Zaten evlenmemeye de bu yüzden yemin etmemiş miydi?

Jean sözü alarak "Şu pakete bir baksana," dedi. "İçinde kül rengi bir palto var, Therese'in beğendiği renk..."

Delikanlı sözünü tamamlayamamıştı. Onun hareketsizliğini gören Denise başını çevirince, arkasında Mouret'nin durduğunu gördü. Genç adam, bir süredir kardeşlerine bir anne gibi davranan genç kıza bakıyordu. Geride kalan Bourdoncle da bu sahneden gözlerini ayıramamıştı. Kısa süren bir sessizlikten sonra, "Kardeşleriniz mi?" diye sordu Mouret.

Sesi soğuktu. Tavırlarında kayıtsız görünüyordu. Son günlerde Denise'e karşı hep böyle resmi davranıyordu. Denise de, ona karşı aynı soğuklukla davranmak istiyordu. Gülümsemeye bile gerek görmeden, "Evet Mösyö. Evli bir kardeşim var. Karısı alışveriş için kendisini bana yollamış," diye cevap verdi.

Mouret, üçüne de dikkatle bakıyordu.

"Ufaklık epeyce büyümüş... Onu bir akşam Tuilleries bahçesinde sizinle görmüştüm," dedi.

Adamın sesinde hafif bir titreme olmuştu. Nefesi tıkanan genç kız, kardeşinin kemerini düzeltmek bahanesiyle başını eğdi. Çocuklar ise ablalarının patronuna gülümsüyorlardı. Mouret, "Size ne kadar benziyorlar!" diye sözlerine devam etti.

"Hiç de değil!" dedi Denise. "Onlar benden daha güzeller..."

Mouret, sanki çocukların yüzlerini karşılaştırıyormuş gibi birinden diğerine bakıyordu. Birkaç adım atan genç adam, Denise'in kulağına eğilerek "Satıştan sonra, akşam bana uğrayın. Gitmeden önce sizinle görüşmek istiyorum," diye fısıldadı.

Mouret oradan uzaklaşınca, bu kez kontrolü Bourdoncle ele aldı. Moure yine kendisiyle hesaplaşmaya başlamıştı; çünkü bu randevu meselesi canını sıkmıştı. Onu kardeşleriyle beraber görünce neden böyle heyecana kapılmıştı ki? Artık iradesini kullanmak gücünden bile yoksun, mahvolmuş biri olarak görüyordu kendini. Nihayetinde genç kız kendisine tek kelimeyle veda ederek çekip giderdi, buluşmayı da nereden çıkarmıştı? Arkasından gelip kendisine yetişen Bourdoncle artık o kadar endişeli görünmüyordu.

Denise ise, Madam Bourdelais'nin yanından dönmüştü.

"Nasıl, manto uydu mu?" diye sordu.

"Evet, evet, çok güzel oturdu," diye cevap verdi Madam Bourdelais. "Bu günlük bu kadar yeter. Şu küçük yumurcaklar artık çok rahatsız etmeye başladılar," diye ekledi.

Denise, şimdi kardeşi Jean'ın isteklerine kulak verebilirdi. Onu önce reyonlara götürdü. Kafası karışan delikanlı bu alışverişi onun yardımı olmadan yapamazdı. Therese, kül rengi paltoyu aynı modelde beyaz kadife bir paltoyla değiş-

tırmesini istemişti. Genç kız, kardeşlerini de peşine takarak, elindeki paketle birlikte hazır giyim bölümüne geçti.

Tezgâhlarda açık renkli elbiseler sergilenmişti. Ceketler, paltolar, pardösüler, hafif ipek entariler, eşarp ve boy boy örtülükler görülüyordu. Müşteriler sağa sola dağılmış, ürünleri inceliyorlardı. Clara bir aydan beri ortalarda yoktu. Bir söylentiye göre müşterilerden birinin kocasıyla berabermiş. Başka bir söylentiye göre ise kaldırımlara düşmüş... Marguerite'e gelince, kızcağız memleketine dönerek Grenoble'deki mağazanın idaresini ele alacak, kendisini bekleyen kuzeniyle evlenecekti. Eskilerden kalan biri de, Madam Aurelie idi. Madam Aurelie, vücudunu zırh gibi saran siyah ipekli entarisinin içinde antik mermer heykeller gibi duruyor, etrafına emirler dağıtan imparatoriçeleri andırıyordu. Oğlu Albert'in yaptıkları onu perişan etmişti. Hayırsız evladın aileye getirdiği aşırı maddî yük olmasaydı, Madam Aurelie çoktan işinden ayrılır, yazlığına çekilip dinlenmesine bakardı. Ama doymak bilmeyen müsrif delikanlı, Rigolles köşkünü bile tehlikeye düşürmüştü ve nerdeyse onun da satışını isteyecekti... Madam Aurelie'ye Bourdoncle da artık iyi gözle bakmıyor, onun işten el çekmesinin en doğru davranış olacağını düşünüyordu. Aslında kadın da satış işleri için kendini yaşlı sayıyor, bu işle daha fazla uğraşamayacağını söylüyordu. Lhomme ailesinin yakında suyu ısınacak, müessese onlardan temizlenecekti.

Denise'in geldiğini gören Madam Aurelie, son derece nazik bir tavırla, "Aa, siz miydiniz? Hoş geldiniz!" dedi. "Paltoda bir değişiklik mi yapacaktınız? Bunlar kardeşleriniz mi? Koca delikanlı olmuşlar..."

Gururuna rağmen, Denise'in önünde neredeyse diz çökecekti kadın. Denise'in yakında işten ayrılacağı hazır giyim bölümlerinde de konuşulmuş, eski şef buna çok üzülmüştü.

O, bir zamanlar emrinde çalışan satıcı kızın kendisini koruyacağına inanıyordu. Yavaş sesle, "Duyduğuma göre bizden ayrılıyor muşsunuz, doğru mu bu?" diye sordu.

"Evet, doğru," diye cevap verdi genç kız.

Marguerite de onları dinliyordu. Yakınıyla evlenmeleri kesinleştiğinden beri kendini beğenmiş bir havaya girmişti. Denise'in yanına yaklaşarak, "Hakkınız var şekerim. İnsan her şeyden önce kendine olan saygısını yitirmemeli, öyle değil mi? Yolunuz açık olsun!" dedi.

Müşteriler yavaş yavaş kalabalıklaşmaya başlıyordu. Madam Aurelie, işinin başına dönmesi için Marguerite'i sert bir sesle uyardı. Denise geri vermek için paltoyu aldığında kadın onu engellemeye çalıştı. Hemen yardımcı kızı çağırdı. Malları kasaya taşıyacak yardımcılar, satıcı-kızların işlerini kolaylaştırırlardı. Şef, paltoyu kızın kollarına bırakarak, "Matmazelin peşinden gidin!" diye emretti.

Sonra Denise'e dönerek, "İyi düşünün," dedi. "Ayrılma kararınıza hepimiz üzülüyoruz güzelim..."

Jean ile Pepe, kadınlardan oluşan kalabalığının ortasında ablalarının peşine takılarak gelinlik bölümüne geldiler. Therese, cumartesi günü aldığı gömleklerden birkaç tane daha alınmasını istemişti. Beyaz İç Çamaşırları Sergisi öylesine kalabalıklaşmıştı ki, adım atacak yer kalmamıştı. Korseler bölümünde de büyük bir kalabalık birikmişti. Güney'den gelen Madam Boutarel bu kez kocası ve kızını da birlikte getirmişti ve kızına çeyiz düzmek için sabahtan beri galerileri arşınlıyordu. Genç kız kilot ve pantolonlara bakınırken, korse hevesine kapılan anne ortadan kaybolmuştu. Kanlı canlı bir adam olan kocası Boutarel, kızına bazı nasihatlerde bulunduktan sonra karısını aramaya koyuldu. Görevlilerden onun korse aradığını öğrenince rahatladı ve prova kabinlerinden birinin önünde durup, karısının içeriden çık-

masını bekledi. Perdeler açılıp kapanırken, kadınların süt gibi ak gerdanlarını, sütun gibi bacaklarını görebiliyordu. Karısının da burada soyunduğunu düşününce, Mösyö Boutarel öfkeden küplere bindi. Araya satıcı kızlar girip onu sakinleştirmeye çalıştılar. Ama adamın öfkesi bir türlü yatışmıyordu. Ona göre, bu perdelerin arkasında ancak kötü işler yapılabilirdi. Etrafdaki kalabalık tartışmaları gülüşerek izlerken, pancar gibi kızarmış yanaklarıyla Madam Boutarel alelacele kabinden dışarı çıktı.

Denise, kardeşlerinin koluna girerek oradan uzaklaştı. Reyonlarda çeşitli çamaşırlar sergilenmişti. Bir tezgâhta sadece korse ve kalça yastıkları yığılmıştı. Halinden çok memnun görünen Jean ablasının kolunu dürterek, "Bak, bunlar uçkurlu gömlekler... Therese'e bunlardan da almamı istedi," dedi.

Çeyiz bölümüne geldiklerinde Pauline onları gülerek karşıladı. Denise'in bir şey söylemesine fırsat vermeden, bütün mağazanın kendisini konuştuğunu belirtti. Görüldüğü kadarıyla, söylentilerden çok heyecanmışa benziyordu. Hatta çalıştığı bölümdeki satıcı kızlardan ikisinin birbirine girdiğini, biri Denise'in gideceğini, diğeri kalacağını ileri sürerek kavga ettiklerini belirtti. Ardından da, "Gitmiyorsunuz değil mi? Siz giderseniz ben ne yaparım?" dedi.

Denise ertesi günü gideceğini söyleyince, Pauline "Daha da neler, hayır!" diye müdahale ederek onun sözünü kesti. "Ben tam tersini sanıyordum. Kalacaksınız değil mi? Bebeğim de olduğuna göre, artık beni şef yardımcısı yaparsınız. Bauge de böyle düşünüyor..."

Sözlerini bitirdiğinde sanki istekleri gerçekleşmiş gibi gülümsedi. Sonra istenilen altı gömleği verdi. Jean bu kez de mendiller bölümüne geçmeleri gerektiğini söyledi. Bunu üzerine Pauline hazır giyimde bırakılan palto ve gömlekleri ta-

şıtmak için bir yardımcı çağırttı. Gelen kız, Matmazel de Fontenailles idi. Aslında Markiz olan genç kız, birkaç hafta önce mağaza çalışanlarından Joseph ile evlenmişti ve büyük lütufmuş gibi kendisine bu görev verilmişti. Kızın sırtında uzun siyah bir gömlek vardı ve yakasına sarı yünden bir marka işlenmişti.

Pauline ona, "Matmazeli takip edin," dedi.

Sonra Denise'in kulağına eğilerek, "Artık şef yardımcısı oldum; anlaştık, değil mi?" diye fısıldadı.

Denise, onaylar gibi ona gülerek karşılık verdi. Bir yanında Jean, diğer yanında Pepe ile beraber aşağıya, yünlüler bölümüne indiler. Babasının Angers'e çağırdığı Lienard buradan bir türlü ayrılmak istemiyordu. Şu anda da yakışıklı Mignot ziyaretine gelmişti ve onunla yarenlik etmekteydi. Mignot'nun yeni işi simsarlıktı ve paranın kumunu vuruyordu. Ara sıra da olsa, bir süre önce kovulduğu *Kadınların Cenneti*'ne uğramadan edemiyordu. Kuşkusuz Denise'den bahsediyor olacaklardı ki, genç kızın karşısında suspus olup önünde saygıyla eğildiler. Genç kız mağazada dolaştıkça, herkes onun ertesi gün nasıl bir tutum takınacağını merakla tartışıyordu.

Denise sırada mendiller bölümüne doğru ilerlemekteydi. Buradaki dekor harikaydı. Galeriye geldiğinde, kardeşine, "Bir kaç parça daha almak mı istiyorsun? diye sordu.

Jean elindeki paketleri işaret ederek, "Evet, galiba bunların eşi olacakmış," diye cevap verdi.

Jean ile Pepe eski çocukluk günlerinde olduğu gibi ablalarının eteğinin dibinden ayrılmıyorlardı. Paris'e ilk kez gelip trenden indikleri, yolculuktan bitkin düştükleri, koca şehirde gidecek yerleri olmadığı zamanlardaki gibi... Ablaları şimdi şu koca mağazada sanki kendi evindeymiş gibi hareket ediyordu. Bölümden bölüme rahatça dolaşan, herkesin

sevip saydığı bir şahsiyetti o artık. Çocuklar koca mağazada ürkerek adımlarla dolaşıyor, ablalarının gölgesine sığınarak çocukluk günlerini yeniden yaşıyorlardı. Mağazadakiler onları dikkatle izliyor, ciddi yüzlü, narin yapılı bu kızın peşinden koşanları işaret ederek, "Kardeşleri olmalı," diye yorum yapıyorlardı.

Denise mağazada dolaşmaya devam ederken, bir yandan da satış memuru arıyordu. Bu sırada yeniden Mouret ve Bourdoncle'a rastladı. Patron, tek kelime etmeden genç kızın karşısında durmuş, onu süzüyordu. Madam Desforges'le, Madam Guibal da oradan geçiyorlardı. Henriette Desforges, bütün bedenini saran ürpertiye aldırmayarak gözlerini Mouret'ye çevirdi. Sonra da Denise'e baktı. Onlar da kendisini görmüşlerdi. Onca itiş kakış arasında gerçekleşen bu karşılaşma, eski gönül yarlarını yeniden depreştiren son bir krşılaşmaydı sanki. Mouret hızla oradan uzaklaşırken, Denise ise kardeşleriyle birlikte reyonlardan birine saptı. Madam Desforges, Denise'in arkasından paketleri taşıyan yardımcı kızı, Matmazel de Fontenailles'i tanıyınca öfkesini tutamadı. Markizin yüzü şişmiş, üzerine gerçekten işçi kızların havası çökmüştü.

"Zavallı kızı ne hallere sokmuşlar?" diye söylendi. Ardından da, "Şu işe bakın, çıraklardan biriyle evlendirdirdikleri şu zavallı markiz şimdi de, kaldırım yosmalarının paketlerini taşımak zorunda kalıyor!" diye ekledi.

Sonra sakin olmaya çalışarak sanki önemsemiyormuş gibi, "Hadi gidip ipekliler sergisine de bir göz atalım," dedi.

İpekliler bölümü büyük bir aşk odasına benzetilmiş, Alp Dağları'nın zirvesindeki karlarla yarışırcasına beyaza boyanmıştı. Burayı, kalçalarının kadifemsi yumuşaklığı, uyluklarının ipliksi inceliği, göğüslerinin satensi parlaklığı ve diğer nüanslarıyla tapılası bir tanrıçanın süt beyazı vücudu-

na benzetmek de mümkündü. Sütunların arasına gerilen kadife kumaşlar, tezgâhlara serilen kaymak beyazlığında ipekliler ve satenler, Çin fağfuruymuş gibi gözleri kamaştırıyordu. Burada, küçük kemerlerden sarkan Sicilya ipeklilerine, sarışın Norveçli kadınların saçlarını hatırlatan altın rengi sürah kumaşlara, İtalyan ve İspanyol güzellerinin kızıl saçları gibi parlayan kadife çeşitlerine, güneş yanığı çehreleri çağrıştıran başka nadir kumaşlara rastlamak da mümkündü.

Tam o esnada Favier, elindeki bir metreyle o *Güzel Kadın* için ipeklileri ölçüyordu. Reyonun müdavimi olduğundan, zarif sarışın kadına satıcılar bu adı vermişlerdi. Buraya yıllardır gelirdi, ama onun hakkında kimse bir şey bilmezdi. Ne adını, ne hayatını, ne de adresini bilen vardı... Aslında bunu merak eden de yoktu. Ama buraya her gelişinde meraklı görevliler onun hakkında bazı varsayımlarda bulunurlardı ve bunu sırf lâf olsun diye yaparlardı. Kimisi onun zayıfladığını, kimisi kilo aldığını, kimisi de onun bu gece iyi uyumadığını, bu yüzden yorgun göründüğünü ileri sürerdi. Kadın bugün fazlasıyla neşeli görünüyordu. Favier onu kasaya kadar götürdükten sonra, "Kim bilir, belki de tekrar evlenecek!" diye biy yorumda bulundu.

Bir başkası söze girerek, "Peki, bu kadın dul mu?" diye sordu.

"Bilmem..." dedi Favier, "Hatırladınız mı, bir zamanlar yazlık bir entariyle gelmişti..."

Sözlerini yarıda kestiği için kısa bir sessizlik oldu. Sonra, "Bunlardan bize ne canım? Her gelen kadın hakkında fikir yürüteceksek olursak, işimiz var demektir!" dedi.

Hutin hâlâ düşünceliydi. İki gün önce müdüriyet dikkatini çekmiş, ayağını denk almasını söyleyerek onu uyarmıştı. Bu, büyük satıştan sonra işine son verilecek demekti. Za-

ten kendisi de uzun süredir durumunu sağlam görmüyordu. Reyondaki geleneksel mücadele sürüyordu ve bunda en büyük rolü sinsi Favier oynuyordu. Ona el altından, şef olacağı vaat edilmişti. Bunlardan haberdar olan Hutin, eski arkadaşını tokatlayacağı yerde, ona karşı saygıylı davranıyordu. Saman altından su yürüten şu soğukkanlı oğlanı bir zamanlar hizmetinde çalıştırmıştı ve ona karşı şimdi bile biraz saygısı vardı.

"Haberiniz var, değil mi? Kız kalıyormuş," dedi Favier. "Patron göz kırpmış! Ben iddiayı kaybettim. Bana bir şişe şampanyaya mal oldu bu..."

Favier'in Denise'den bahsettiğini herkes biliyordu. Hutin rüyadan uyanır gibi gerindi, "Hay kör olası şeytan!" dedi. "Ne budalaymışım meğer! Şu karıyla yatsaydım, bugün durumum bambaşka olurdu!"

Sözlerine Favier'nin güldüğünü görünce, itirafından utanarak kızardı. Bu arada Madam Desforges'le Madam Guibal'ın ağır adımlarla reyondan geçmekte olduklarını gördü.

"Bugün bir şeye ihtiyacınız yok mu Madam?" diye sordu.

"Hayır," diye karşılık verdi Henriette Desforges "Bugün sadece geziniyor, etrafa bakınmakla yetiniyorum."

Genç kadını durdurduktan sonra sesini alçalattı. Kafasında bir düşünce filizlenmişti. Kadına bir yığın iltifatta bulunduktan sonra *Kadınların Cenneti* atıp tutmaya başladı. Artık buradan bıkmıştı; böyle karışık bir yerde çalışmaktansa çekip gitmesi daha iyi olacaktı...

Madam Desforges, duyduklarından pek memnun görünüyordu. Daha önce Hutin'e bir öneride bulunmuş, *Dört Mevsim* mağazası onarıldıktan sonra onu Bouthemont'un yanma yerleştireceğini vaat etmişti. İş artık kesinleşmiş gibiydi. Madam Guibal vitrinlere bakarken, Hutin ile Madam

Desforges fısıldaşarak konuşuyorlardı. Hutin, müşterilere verilmek üzere masaya konulmuş birkaç demet menekşeyi göstererek, "Size bu menekşelerden bir demet verebilir miyim?" diye sordu.

Henriette bir adım gerileyerek, "Yoo, hayır," diye karşılık verdi, "Düğüne gidecek değilim ki..."

Anlaşmışlar gibi birbirlerine göz kırparak ayrıldılar. Madam Guibal'e bakınan Madam Desforges, karşısında Madam Marty'yi görünce hafif bir hayret çığlığı attı. Kızı Valentine'i de peşine takan Madam Marty, harcama humması içinde mağazada dolanıp duruyordu. Önce mobilya bölümünü dolaşmış, sonra beyaz lâke döşemeli genç kız odasına hayran hayran bakmış, en sonunda tuhafiye bölümüne gelmişti. Burada kalabalık o kadar yoğundu ki, herkes birbirini ezmekteydi. Yeni açılan reyonları hemen ziyaret eden Madam Marty, bir şeye ihtiyacı olmasa bile, yine de bir şeyler alırdı. Kravat reyonunun ardından açılan bu yeni bölümdeki hemen her şeye, âdeta hastalık derecesinde bir istek duyuyordu. Kuğu tüyleriyle süslü beyaz ipek terliklere, XVI. Louis tarzı, yüksek ökçeler üzerine oturtulmuş saten ayakkabı ve çizmelere hayranlıkla bakıyordu. Arkadaşlarını görünce, "Ah şekerim, neler var burda, inanamazsınız!" diye kekeledi. "Şapkalar mı istersiniz, ayakkabılar mı? Beğen beğen al! Hem kendime, hem de kızıma şapka aldım. Her şey çok güzel, öyle değil mi Valentine?..."

Atılgan genç kız heyecanla, "Duyulmuş şey değil!" dedi. "Yirmi frank elli sente bir çizme satılıyor ki, insan dayanamıyor..."

Arkalarından bir satış görevlisi geliyor, içi mal dolu bir arabayı peşi sıra sürüklüyordu.

Madam Desforges, Madam Marty'ye, "Mösyö Marty nasıllar?" diye kocasının durumunu sordu

Madam Marty bu beklenmedik soruya, "Fena değilmiş, galiba iyiymiş... Bu sabah amcam kendisine uğrayacaktı," diye ironik bir cevap verdi.

Sonra kendinden geçercesine, "Şuraya bakın!" diye bağırdı. "Ne harika şey!"

Kadınlar birkaç adım yürüdükten sonra, çiçek ve tüy satılan yeni reyonuna gelmişlerdi. Bu yeni bölüm ipeklilerle, eldivenler arasına sıkıştırılmıştı. Vitrinlerden süzülen canlı aydınlık gerçekten şahane bir görünüm yaratıyordu. Önce, dev bir meşe ağacını andıran bir çiçek buketi göze çarpıyordu. Menekşeler, inci çiçekleri, sümbüller, papatyalar da vardı bu çiçek demetinin arasında. Onun yanında yapay çiçekler duruyordu. İpekliler, kadife ve muslinler arasında ayrı bir dekor yaratmak için, uzak diyarlardan getirtilmiş kuşlar uçurulmuştu. Tam bir masal diyarıydı burası...

"Ben bir elma dalı almak istiyorum," dedi Madam Marty. "Şu minik kuş da ne tatlı şeymiş! Onu da alayım bari..."

Madam Guibal, insan selinin arasında boş durmaktan sıkılmış görünüyordu.

"Sizi alışverişinizle baş başa bırakalım," dedi sonunda. "Yukarı kata çıkıp, oralarda ne olduğuna bir bakalım?"

"Durun, ben de geleyim," diye haykırdı Madam Marty. "Orada parfüm bölümü var. Bir de oraya bakmak istiyorum..."

Bir gün öncesinden açılan bu bölüm, okuma salonunun hemen yanındaydı. Merdivenlerdeki kalabalığı gören Madam Desforges, asansörü sordu, kapının önündeki kalabalığı görünce de, onu kullanmaktan vazgeçti. Merdivenleri ağır adımlarla tırmanarak sonunda üst kata çıktılar. Büfelerin önünde öyle bir kalabalık birikmişti ki, bir görevli, bu iştahlı insanları üçer, dörder kişilik gruplar halinde sıraya soka-

rak salona almak zorunda kalmıştı. Büfenin önünden geçen kadınların burunlarına nefis kokular geliyordu. Parfümeri bölümüne geldiklerinde, piyasaya yeni sürülen kokulu sabunlardan almak için herkesin itişip kakıştığını gördüler. Mağazanın özel ürünlerinden biri olan mutluluk sabunu camlı tezgâhlar üzerine dizilmişti. Ayrıca krem kavanozları, pudra ve allık kutuları, esanslar ve tuvalet kolonyası şişeleri de görülüyordu. İnce fırçalar, fildişi taraklar, tırnak makasları, törpüler, kristal parfüm şişeleri, camlı dolaplara özenle yerleştirilmişti. Müşterilerin ilgisini en çok çeken şey ise, gümüş bir pınarın ortasında ayakta duran, etrafı çiçeklerle bezenmiş bir çoban kızıydı. Bu pınarın metal oluğundan sürekli olarak, müzikal bir yankıyla menekşe renginde bir losyon akıyor, çevreye hoş bir koku yayıyordu. Pınarın önünden geçenler, mendillerini bu losyona daldırmadan edemiyorlardı.

Madam Marty, birkaç flakon losyonla bir yığın diş macunu, birkaç parça kozmetik malzemesi aldıktan sonra, "Artık tamam, bu kadarla yetinmeliyim," " dedi içini çekerek. Ardından da, "Madam de Boves nerede, bir de ona bakalım," diye ekledi. Fakat birinci katın merdiven ağzına yaklaşınca, Japon bibloları dikkatini çekti ve hemen durakladı. Mouret, bu boş alanı doldurmak için, birkaç yıl önce ucuza kapattığı bibloları bir masa üzerine dizip sergilemişti. Koca masa âdeta bir reyon halini almıştı. Günün birinde bu buluşunun ne kadar gelişeceğini aslında Mouret bile tahmin etmemişti. Hiçbir reyon sıfırdan başlayıp bu kadar gelişmemişti. Tunçtan heykelcikler, parlak fildişi biblolar, Çin fağfurları, antika eşyalarla doluydu burası. Bu reyon, her yıl büyük kazançlar da sağlıyordu. Mouret, bu sanat eserlerini uzak diyarlardan taşımak üzere bazı özel görevliler tutmuştu. Bu görevliler, gittikleri yerlerdeki saray ve tapınakları

Mouret için soyup soğana çeviriyorlardı. Zaten açılan her reyon hemen gelişip büyüyordu. Çocuklar için açılan kitap bölümleri, kışın ölü mevsiminde bile çevredeki esnafa top attıracak kadar ilgi görüyordu. Dört yıl önce kurulan Japon bölümü, Paris'in en seçkin müşterilerini kendine çekmeyi başarmıştı.

Mouret'ye beslediği kininden dolayı hiçbir şey almamaya yeminli olan Madam Desforges bile dayanamamış, mükemmel işlenmiş eski bir fildişinin büyüsüne kendini kaptırmıştı. Bitişik masadaki bir görevliye, "Doksan franktı değil mi?" diye soduktan sonra, "Bunu benim adresime yollayın lütfen!" diye talimat veredi.

Madam Marty ile kızı, ucuza satılan ve hiçbir değeri olmayan porselenleri yoklamakla meşguldüler. Onların işlerinin çabuk bitmeyeceğini fark eden Madam Desforges, "Çok yoruldum, biraz dinleneceğim," diye seslenerek, "Biz okuma salonundayız, oraya gelirsiniz," dedi.

Fakat okuma salonu o kadar doluydu ki, kadınlar oturacak yer bulamadılar. Gazetelerlin bulunduğu uzun masayı çevreleyen sandalyelerin hepsi doluydu. Koca göbekli beyler sandalyelerine yayılıp gazetelerini okuyorlar, ayakta kalan kadınlara yer vermeyi akıllarına bile getirmiyorlardı. Madam de Boves henüz gelmemişti. Henriette sabırsızlanırken, karısıyla kaynanasını arayan Vallagnosc'u fark etti birden. Genç adam kadınları selamladıktan sonra, "Her halde dantel bölümünde olmalılar," diyerek bir tahminde bulundu. Ardından da, "Onlar oradan kolay kolay çıkamazlar, ben gidip bir bakayım," diye ekledi.

Gitmeden önce nezaket göstererek, oturmaları için kadınlara iki sandalye getirdi.

Dantel bölümündeki kalabalık daha da artmıştı. Beyaz iç çamaşırları sergisi başarıyla devam ediyordu. En zevkli ve

en pahalı parçalar buradaydı. Bu görünüm en tutumlu kadının bile aklını başından alırdı. Reyon, anıtı andıran beyaz bir kilise görünümündeydi. Tüller ve kabartmalı danteller, yukarıdan aşağı beyaz bir gök kubbe gibi sarkıyordu. Bu bulut duvağının yanında sabah güneşi bile solgun kalırdı. Sütunların çevresine Valencinnes ve Anvers dantelleri asılmıştı. Titreşen balerin etekleri yerlere kadar uzanıyor, iç açıcı beyazlığın sükûneti çevreye bambaşka bir hava veriyordu. İncecik İspanyol dantelleri, ince ilmikler üzerine genişçe işlenmiş Brüksel motifleri, daha ağır desenli Venedik dantelleri, Alençon işlemeleri ve şahane zenginlikte dinsel nitelikli Brügge dantelleri görülmeye değerdi. Güzellik tanrıçasının kutsal sandığı sanki burada açılmıştı.

Madam de Boves kızıyla beraber uzun süre bölümden bölüme gezindikten sonra, nihayet danteller bölümünün önüne gelmiş, tezgahtaki ürünlere imrenerek dokunmaya başlamıştı. Onları bir süre inceledikten sonra, Deloche'tan, kendisine Alençon işlemelerini göstermesini istedi. Deloche ona önce taklitleri göstermiş, fakat kontes başka dantelleri tercih ettiğini söylemişti. Kontes, metresi üç yüz franga satılan adi garnitürlerle yetinmezdi. Bin franklık farbalaları, yedi-sekiz yüz franga satılan mendilleri, değerli yelpazeleri de görmek istiyordu. Kısa zamanda tezgâhın üzeri küçük bir servetle dolmuştu. Bir hayli dolaşmasına rağmen kontesin peşini bırakmayan müfettiş Jouve, gözünü ondan ayırmadan kalabalık arasında nöbet tutuyordu.

Deloche'a, "İğneyle işlenmiş Fransız dantelleriniz yok mu? Onları da gösterir misiniz?" diye sordu kontes.

Bu çetin kadın, tezgâhtarı yirmi dakikadır oyalıyordu. Adamcağız ona hayır demeye bir türlü cesaret edemiyordu. Boyu posu ve sesinin tonuyla, bu endamlı kadının tam bir kraliçe havası vardı. Bununla beraber, satıcılardan dikkatli

olmaları istenmişti; çünkü geçen hafta on metre kadar Anvers dantelinin çalınmıştı. Deloche, yine de kadının etkisine dayanamayarak, Alençon işlemelerini masanın üzerine koydu. Ucuz dantellerle dolu bir kutuyu karıştıran kızı Blanche, annesine seslsnerek, "Anne baksana! Bunlardan alıp yastıklarımızı süsleyebiliriz," dedi.

Madam de Boves kızına cevap vermedi. Aniden başını çeviren kızı, dantellerin yanında bulunan annesini, mantosunun koluna Alençon oyalarını sokarken gördü. Kızı bu duruma şaşırmamıştı. İçgüdüsüne uyarak, annesini diğer gözlerden gizlemek için önüne doğru birkaç adım atmak istedi. Tam o sırada karşısında müfettiş Jouve'u gördü. Jouve, Kontes'in kulağına eğilerek gayet nazik ve yavaş bir sesle, "Lütfen peşimden gelir misiniz, madam?" diyordu.

Kadın ona itiraz ederek, "Neden gelecekmişim mösyö?" diye direndi.

Müfettiş sesinin tonunu yükseltmeden, "Lütfen peşimden gelin!" diye tekrarladı.

Kadın korkudan sersemlemiş gibi çevresine bakınıyordu. Daha sonra inadından vazgeçerek, ağırbaşlı bir tavır takınıp, kendisini yaverine teslim eden bir kraliçe edasıyla müfettişin yanında yürümeye başladı. Orada bulunan müşterilerden hiçbiri bu durumun farkında değildi. Yalnız Deloche, istenilen danteller elinde olduğu halde tezgâhına dönerken durumu anlamış ve şaşkın bir şekilde kadının arkasından bakakalmıştı. Soylu ve zengin bir kadının böyle bir şey yapması olacak şey değildi! Geride kalan Blanche, sararan bir yüzle uzaktan annesini seyrediyordu. Bir yandan onu yalnız bırakmak istemiyor, öte yandan onunla göründüğü için başına geleceklerden korkuyordu. Onların Bourdoncle'un odasına girdiklerini görünce, gidip kapının önünde oyalanarak beklemeye başladı.

Mouret'nin başından savdığı yardımcısı odasında tek başına oturuyordu. Şerefli, asîl kişilerin yaptıkları hırsızlıklarda çoğu kez doğrudan kendisi hakemlik ederdi. Bir süreden beri kontesin göz hapsinde tututulduğunu bildiğinden, onu karşısında görünce pek de şaşırmadı. Onun kumaş parçalarına karşı olan zaafını öğrenmişti, bu yüzden her türlü yanlışı yapabileceğini düşünüyordu. Öte yandan kontes patronun dostlarından biriydi ve ona karşı büyük saygı ve nezaket gösterme ihtiyacı duyuyordu.

"Madam, insanların zaaflarını çok iyi anlıyoruz ve bunları bağışlamasını biliyoruz," dedi. "Fakat siz.de, kim olduğunuzu unutarak böylesi işlere kalkışıp başınıza ne belalar açabileceğini bir düşünün lütfen! Şu dantelleri aşırırken sizi ya bir başkası görseydi..."

Kadın öfkeyle onun sözünü kesti. Daha da neler, demek kendisini hırsız yerine koyuyorlardı. O, Fransa'nın en soylu ailelerinden Kontes de Boves idi. Kocası da haralar genel müfettişi, aynı zamanda sarayın önemli adamlarından biriydi...

Bourdoncle onu ilgisiz bir tarzda dinledikten sonra, "Biliyorum Madam," diye karşılık verdi. "Sizi tanımış olmaktan ayrıca şeref duyarım. Ama önce, almış olduğunuz şu dantelleri bir çıkarın lütfen..."

Kadın büyük bir hırsla geriledi. Bırakmıyorlardı ki, konuşsun! Hakarete uğramış bir kraliçe edasıyla gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Bourdoncle'nin yerinde başka biri olsa onun bu numarasına kanar, etkisi altında kalırdı. Yavuz hırsız ev sahibini bastırır misali öyle zorlu davranıyordu ki, kendisine sürülen lekeyi temizlemek amacıyla onları dava edeceği tehdidini bile savuruyor, "Dikkat edin Mösyö!" diyordu. "Kocam bakanlığa kadar gidecektir..."

Sabrı tükenen Bourdoncle, nezaketi bir yana bırakarak, "Yeter artık!" diye bağırdı. "Üzerinizi aratmam gerekiyor!"

Kadın yine hiç oralı olmadı, kendinden emin bir halde, "Peki, aratın," dedi. "Ama bunu yaptığınız için çok mahcup olacaksınız ve müesseseniz için hiç de iyi olmayacak..."

Jouve, görevli iki kız getirmek için korse reyonuna gitmişti. Geri döndüğünde Bourdoncle'in kulağına eğilip yavaş sesle, kontesin kızının kapı önünde beklediğini söyledi. Bourdoncle, onu içeri alıp almamayı düşündü. Bu gibi hallerde ağzı sıkı biriydi ve ahlâk kurallarından şaşmamayı ilke edinmişti. Madem kızcağız bir şey çalmamıştı, buraya getirip annesinin suçuna ortak etmek iyi olmazdı. Kızının önünde bir annenin bu duruma düşmesi ayrıca yürek parçalayıcıydı.

İki erkek bitişik odaya geçerken, kızlar da Kontesin üzerini aramak için onu entarisine kadar soymuşlardı. Kolunun yenine sakladığı bin frank tutarındaki on iki metrelik Alençon dantelinin dışında, göğsüne sakladığı mendili, yelpazeyi ve kravatı da bulmuşlardı. Hemen hemen bin dört yüz franklık mal yürütmüştü Kontes Hazretleri... Madam de Boves, kimsenin ruhu duymadan, bir yıldır böyle şeyler çalıyordu. Engel olamadığı içindeki çılgın arzu yüzünden sürekli olarak bu yola başvurmuştu. Herkesin önünde adını, onurunu, kocasının mevkiini tehlikeye attığını bile düşünmeden bu çılgın tutkuya kapılmıştı. Alışkanlık haline getirdiği bu hırsızlık eylemi ona büyük bir zevk veriyordu. Tuhaf olan şuydu ki, son günlerde kocasından istediği kadar para almasına, onun ceplerini boşaltmasına rağmen, yine de çalmadan duramıyordu. Bunu, tehlikenin zevkini tatmak için yapıyor olmalıydı. Hani salt sevmek için sevenler vardır ya, onun gibi bir şeydi yaptığı... Eski günlerinin acısını çıkarmak istiyordu sanki; doyuramadığı iştahının, lükse olan düşkünlüğünün acısını...

Bourdoncle ile Jouve içeri girdiklerinde, kadın onlara, "Olur şey değil, birisi bana tuzak kurmuş olmalı! Haberim

olmadan dantelleri elbisemin yenine sokmuşlar. Tanrı adına yemin ederim ki..." diye bağırıp çağırmaya başladı.

Bir sandalyenin üzerine yığılmıştı ve yarım yamalak giydiği entarisinin kemerini bile bağlamadan iri iri gözyaşları döküyordu. Bourdoncle, kızları geri gönderdikten sonra sakince söze başlayarak, "Aile onurunuzu göz önünde tutarak, bu çirkin olayı burada kapatmak niyetindeyiz Madam," dedi. "Yalnız bunun için sizden bir talebimiz olacak: Bize, 'Kadınların Cenneti'nden dantel çaldım' diye bir kâğıt imzalayacaksınız. Orada dantellerin cinsi ve tarihi de belirtilecek. Yoksullar için iki bin frank getirdiğinizde, imzaladığınız bu belgeyi size geri vereceğim."

Kadın ok gibi yerinden fırlayıp tekrar bağırmağa başlamıştı.

"Bunu asla kabul edemem. Ölmeyi tercih ederim, ama böyle bir kâğıdı kesinlikle imzalamam!" diyordu.

"Bakın Madam, ölmenize gerek yok!.. Beni daha fazla yorarsanız, durumu polise bildirmek zorunda kalırım," dedi Bourdoncle.

İşte o anda ortalık karıştı. Kadın küfürler savurmaya, bir kadına böyle davranmanın büyük bir işkence olduğunu söylemeye başladı. Tanrıça Hera'nın güzelliğine sahip olan kadın, mahalle karılarından farksız davranışları ve hıçkırıklarıyla tüm güzelliğini kaybetmiş gibiydi. Sonra biraz sakinleşerek, adamın kararlılığını gevşetmesini umdu. Adamlara yalvarıyor, ayaklarına kapanacağını söylüyordu. Fakat adamların taş heykeller gibi kıpırdamadan durduklarını görünce tekrar sandalyeye oturdu ve istenilen şeyleri bir kâğıda yazmaya başladı. Öyle öfkeli yazıyordu ki, kalemin ucu gıcırdıyordu. *Çaldım* kelimesinin altını hırsla çizdi. Nerdeyse ince kâğıdı delecekti. Boğuk bir sesle, "İşte beyler, kaba kuvvetinize boyun eğmek zorunda kaldım," dedi.

Bourdoncle kâğıdı özenle katlayarak bir çekmeceye koydu. "Görüyorsunuz ya Madam," dedi. "Sizinki de artık diğer kâğıtlarla bir arada. Bu kâğıtları imzalamış olan kadınlar da sizin gibi, 'imza etmektense ölmeyi tercih ederiz,' demişler, ama sonunda kuzu kuzu imzalamışlardı. Bu kadınların çoğu, imzaladıkları kâğıtları geri almayı genellikle ihmal ettiler. Ben bu belgeyi sizin için yine de elimde tutacağım. İki bin franga değip değmediğini takdir etmek ise size düşüyor."

Kadın entarisinin kemerini bağlamakla meşguldü. Sanki bir borcu ödemiş gibi davranarak, eski küstahlığına geri dönmüştü. Soğuk bir sesle, "Şimdi gidebilir miyim?" diye sordu.

Bourdoncle başka bir şeyle meşguldü. Jouve'un raporu üzerine Deloche'un işten atılmasına karar vermişti. Bu satış memuru gerçekten budalanın tekiydi. Müşterilerin üzerinde hiçbir otoritesi olmadığı için, malların çalınmasına da engel olamıyordu. Madam de Boves sorusunu tekrarladı, evet anlamına gelen bir baş hareketinin ardından onlara yine öldürücü gözlerle baktı. Küfretmemek için kendini zor tutuyordu. Acınası haline bakmadan, "Sefiller!" diye bağırıp onları aşağılamaya çalışarak kapıyı şiddetle çarptı.

Annesi içerideyken, Blanche kapının önünden hiç ayrılmamıştı. İçeride nelerin olup bittiğini bilmiyordu, ama iki satıcı kızın içeri girmesi, Jouve'un sürekli giriş çıkışı kendisini ürkütmüştü. Aklından polis, jandarma, mahkeme salonu gibi şeyler geçiyordu. Sonunda bir de hapishaneye düşmek vardı. Ağzı açık, şaşkın şaşkın duruyordu. Birden karşısında kocasını gördü. Bir aydır kendisine sen demesine, yakınlık göstermesine hâlâ alışamayan genç koca Vallagnosc, onun durgun haline hayretle bakarak, "Annen nerde? Yolunuzu mu kaybettiniz?" gibi sorular sordu.

Genç kız öylesine perişandı ki, aklına söyleyebileceği bir yalan bile gelmiyordu. Sonunda kısık bir sesle, "Annem, annem mi? Hır... hırsızlık yaptı!" diye kekeledi.

"Ne! Hırsızlık mı yaptı?" diye soran genç adam, sonunda nelerin olup bittiğini anlamıştı. Karısının korkudan sararmış yüzü onu da korkutmuştu. Blanche, yine kısık bir sesle, "Dantelleri kollarının yenine soktu," diyebildi.

Delikanlı, karısının da suçlanabileceğinden endişelenerek, "Demek bunu gördün, ha!" dedi.

Yanlarından birileri geçerken susmak zorunda kalıyorlardı. Vallagnosc sıkıntı içinde bekliyordu. Elinden ne gelirdi ki? Tam Bourdoncle'un odasına girmeyi düşünürken, galeriden geçmekte olan eski okul arkadaşı Mouret'yi gördü ve karısına beklemesini söyledi. Mouret'nin kolunu girerek, kesik cümlelerle ona durumu anlattı. Mouret, üzüntüyle kıvranan arkadaşını çalışma odasına götürürken, bir yandan da, fazla telaşlanmaması gerektiğini söyleyip onu teselli etmeye çalışıyordu. Bourdoncle'un ne gibi bir işlem yaptığını henüz bilmiyordu, ama yine de endişeye kapılmasına gerek yoktu. İşin garip tarafı, sanki çoktan beri böyle bir olayın olacağını bekliyormuş gibi hiç şaşırmamıştı. Öte yandan bir tutuklanma söz konusu olmamasına rağmen, Vallagnosc bu çirkin macerayı kolay kolay hazmedemeyecekmiş gibi görünüyordu. Delikanlı, kendini bir koltuğa atıp haline acıyor, kötü kaderinden yakınıyordu. Olacak şey miydi bu? Demek bir hırsızın ailesine damat olmuştu! Enayice bir evlenmeydi bu; bari bir de kızı sevseydi... Oysa böyle bir sevgi de yoktu. Sevgisiz, manasız, salt Kont de Boves'e yaranmak için alelacele yapılan bir evlilikti bu!

Mouret, arkadaşının hasta afacan çocuklar gibi öfkeyle ağlamasını şaşkınlıkla izlerken, onun bir zamanlar her şeye kayıtsız kaldığını hatırladı. Vallagnosc, ilgi çekmek amacıy-

la en az yirmi kez hayatın saçmalığından bahsedip, zevk ve eğlencenin kötülükler manzumesinden oluştuğunu boşuna ileri sürmemiş miydi? Mouret, bir dakika bile olsa onu eğlendirmek için vaaz verir bir tonda ve dostça şakalarda bulundu. Ama Vallagnosc daha da öfkelendi. Artık hiç de eski uzlaşmacı felsefesinden yana değildi. Buna hırsla karşı çıkması aldığı burjuva terbiyesinden ileri geliyordu. Bu yüzden de kaynanasını affedemiyordu. Böylesi şeyler belki başkalarına için uygun düşerdi, ama kendisi söz konusu olunca, en azından insan sefil bir duruma düşerdi. Acı acı gülümsüyordu; şu farfaracı kadın kendisini felâkete sürüklemiş, mahvetmişti. Soyunun onuru çamurlara bulanmıştı ve adının lekelendiği bir dünyada artık konumu da sallantıdaydı...

Mouret ona acıyarak bakıp omuzlarına dokunarak, "Haydi, sakin ol!" dedi. "Şu anda sana bir yararı dokunacağını sanmadığımdan, nasihatde bulunacak da değilim. Ama şu kadarını söyleyeyim ki, kendini böyle harap edip bir rezalete neden olmaktansa, gidip Madam de Boves'e elini uzatman daha iyi olur. Hay kör şeytan! Sen ki, her türlü rezilliği bir tükürükle boğacak adamsın, şimdi ne oluyor sana böyle?"

Vallagnosce içinden gelen saflıkla, "Bak," dedi, "ben bu güne kadar hep başkalarının sorunlarıyla ilgili konuştum, ama şimdi durum farklı..."

Yerinden kalktı, okul arkadaşının az önceki önerisini uygun buldu. Beraberce galeriye dönerlerken, Madam de Boves de Bourdoncle'un odasından çıkıyordu. Kadın mağrur bir edayla damadının koluna girdi. Mouret kendisini saygıyla selâmlarken, kontesin damadına, "Benden özür dilediler, böyle yanlışlıklar olurmuş, korkunçtu doğrusu..." dediğini duydu.

Blanche da onlara yetişmiş, arkalarından yürüyordu. Kalabalıkta gözden kayboldular.

Mouret yalnız kalmıştı. Düşünceli bir şekilde ve yavaş adımlarla mağazada dolaşmaya başladı. İçini kemiren, zihnini yoran çelişkiler yumağı artık kendisine tarif edilmez bir acı veriyordu. Kafasında türlü düşünceler dolaşıyordu. Bu bedbaht kadının hırsızlık olayıla müşteri haysiyetini ayaklar altına almış olması ona, Denise'in vakur direnişi karşısında kendisinin düştüğü durumu hatırlatıyordu. Kışkırtıcı Mouret kadını bu olay sayesinde ayaklar altına nasıl almışsa, ciddiyetinden ödün vermeyen genç kız da, boğazına dayadığı ökçesiyle onu o hale getirmişti. Merdiven başında bekleyerek, aşağıda itişip kakışan kadınlara uzun uzun baktı.

Saat altıya geliyordu. Batmakta olan güneş, kapalı galerilerden çekilmeye başlamıştı. Koridorlarda solgun bir hava vardı. Yer yer gölgelerin karartısı beliriyordu. Gün henüz sona bitmemesine rağmen elektrik lambaları yanmaya başlamıştı. Reyonları diplerine kadar aydınlatan lambaların donuk karpuzları dolunaya benziyor, âdeta gün batımına meydan okuyordu. Lambaların tümü birden yanınca, kalabalıktan bir sevinç uğultusu yükselmişti ve beyaz iç çamaşırları sergisi peri masallarının tanrısal diyarına dönmüştü. Bu muazzam beyazlık, lambalardan yansıyan aydınlığa daha da bir parlaklık kazandırıyordu.

Mouret, bu aydınlık içinde, yıllardır birlikte çalıştığı kadınları izliyordu. Bir itişip kakışma, bir hay huydur sürüp gidiyordu. Reyonları âdeta yağmalayan müşteriler yavaş yavaş çekiliyorlardı. Kasaların önü kalabalıklaşmış, çil çil altınlar akmaya başlamıştı. Yolunduğunu sanan bazı müşteriler bir yandan bozguna uğramış gibi homurdanırken, bir yandan da, arzularını engelleyemeyip otel köşelerinde zevklerini tatmin edenler gibi gizli bir utangaçlıkla hallerinden memnun görünüyorlardı. Onları böylesine tüketim düşkünü yapan Mouret idi. Cazip mallar yığması, özel indirimler

yapması, iade kolaylıkları sağlaması, özellikle de yaptığı reklamlar kadınları çıldırtıyordu. Annelerin gönlünü de fethetmiş gibiydi ve onlara bir zorbanın hoyratlığıyla hükmediyordu. Yarattığı geçici hevesler yüzünden nice ocaklar sönüyordu. Kadınlar onun yaratıcı düşüncelerine yeni bir dinmiş gibi tapılıyorlardı. İnançları zayıflayan insanlar kiliseleri boşaltıyor, bu mağazalara doluşuyorlardı. İnançsız ruhlar artık bu mağazalarda teselli buluyordu. Kadınlar, eskiden bir kilise köşesinde geçirdikleri boş zamanını şimdi *Kadınların Cenneti*'nde geçiriyorlardı. Mouret mağazasına kilit vuracak olsa, mutlaka sokaklarda ayaklanma çıkar, ibadet etmeleri yasaklanan rahibelerin isyanı gibi bir şey yaşanırdı. Mouret, on yıldan beri onları lüks içinde yüzdürüyordu. Madam Marty ile kızı, üst kattaki mobilyaların arasında geziniyorlardı. Madam Bourdelais, mağazadan kopup bir türlü evine gidemiyordu. Daha sonra üç kişilik grup halinde, Vallagnosce, onun kolundaki Madam de Boves ve arkalarındaki Blanche da oraya geldiler. Kontes, sanki başından hiçbir şey geçmemiş gibi mağrur bir edayla reyonların önünde duruyor, kumaşlara bakıyordu. Mouret, kral düğününe gidiyorlarmış gibi elleri çiçek buketleriyle dolu olan müşterilerin arasındaki Madam Desforges'in menekşesiz korsajını fark etti. İçi hınçla dolu olan kıskanç kadın, Madam Guibal'la beraber eldiven bölümünde alışverişine devam ediyordu. Mouret, bir kez daha kendini bu kadınların efendisi olarak gördü. Onlar, biçilmiş ekin gibi ayaklarının dibine dökülmüşlerdi sanki.

Çevik adımlarla galerilerin önünden geçe Mouret öylesine dalgındı ki, insanlara çarptığının farkına bile varmadı. Başını kaldırdığında yeni açılan moda reyonuna geldiğini anladı. Yeni reyonun vitrini Dix-Décembre Caddesi'ne açılıyordu. Orada bir süre alnını cama dayayıp dışarıyı seyre-

derek dinlendi. Batmakta olan güneş, beyaz evlerin çatılarını kızıla boyuyor, mavi gökyüzünü yavaş yavaş saratıyordu. Uzaklardan gelen hafif bir rüzgâr bütün bulutları dağıtmıştı. *Kadınların Cenneti*'nden süzülen ışık huzmeleri sokağa yansıyordu. Opera ve Borsa meydanı tarafında üç sıra araba dizilmişti. Işık huzmeleri altındaki araba ve atlarının koşum takımları parıl parıl parlıyordu. Mağaza çırağının her seslenişinde kiralık arabalardan biri hareket ediyor, müşterilerden birini alarak hızla yola koyuluyordu. Arabalar gürültüleri, kamçı şakırtıları, yaya uğultuları arasında mağazadaki kalabalık azalıyor, müşteriler dört bir yana dağılıyordu. Kaldırımları yalayan hafif bir rüzgâr arabaların üzerinden geçerek, *Kadınların Cenneti*'nin ruhunu bütün şehre yayılıyordu sanki.

Gözleri uzaklara dalan Mouret, Paris'e egemen olmanın, kadınların gönlünü fetetmenin getirdiği coşkunun yanı sıra, benliğini saran o zaafını da fark ediyordu. Kendisini, üstün bir güce yenilmiş, iradesiz bir adam gibi hissediyordu. Tam da zafer kazandığı bir anda yenilgi duygusuna kapılmak ona hiç de makul gelmiyordu. Bir gün önce muazzam zaferler kazanan bir savaşçının ertesi gün çocuksu bir hevese boyun eğmesi gibi anlamsız bir şeydi bu. Aylardır mücadele ettiği tutkusundan vazgeçmeyeceğine dair daha bu sabah yeminler etmişti. Ama şimdi, bulunduğu zirveden başı dönerek yelkenleri suya indirip her şeyden vazgeçiyordu. İnandığı mutluluk boş, saçma bir şeydi. Kısa bir an içinde bu karara varmıştı. Ona göre, hayatında aldığı en faydalı en gerekli karar buydu.

Akşam yemeği servisinden sonra odasına çekilip beklemeye başladı. Sevgilisiyle ilk buluşmasına giden delikanlılar gibi mutluydu ve heyecandan titriyordu. Yerinde duramıyor, sürekli kapıyı gözlüyor, mağazadan gelen gürültülere

kulak kabartıyordu. Kumaşların arasında kaybolan tezgâhtarlar topları sarmakla uğraşıyorlardı. Her ayak sesinde yüreği hopluyor, derin bir heyecana kapılıyordu. Gittikçe yaklaşan ayak sesleri duyudu; günlük hasılatın bulunduğu torbaları taşıyan Lhomme'nin gelmekte olduğunu gördü. O gün ne kadar çok iş yaptıkları, adamın iki kişiyle taşıdığı para torbalarının ağırlığından belli oluyordu. Peşi sıra gelen Joseph'i başka bir çırak takip ediyordu. Sırtlarındaki torbaların ağırlığı altında iki büklüm olmuş, güç belâ yürüyorlardı. Önden yürüyen Lhomme'nin elinde banknotlarla şişmiş koca bir cüzdan, boynunu aşağıya çeken iki ağır torba vardı. Kesik kollu adam, çalışanların heyecanlı bakışları arasında, yaptığı işin önemini kavrayan bir havada, kan ter içinde soluyarak ilerliyordu. Ağır yükün altında ezildiğini fark eden eldiven ve ipekli bölümünün çalışanları ona yardım önerisinde bulunmuşlardı. Keten ve yünlüler bölümünde çalışanlar ise haince bir duyguyla, ayağının takılıp düşmesini ve taşıdığı paraların yerlere saçılmasını ummuşlardı. Adamcağız bu haliyla döner merdivenden yukarı çıkmak zorunda kalmış, köprüden geçip çatı katına kadar ulaşmıştı.

Mouret kapıyı açınca, Lhomme ve yardımcıları sendeleyerek içeri girdiler. Soluk soluğa kalmasına rağmen yine de, "Bir milyon iki yüz kırk yedi frank doksan beş santim!" diye sevinçle haykırma gücünü bulabilmişti Lhomme.

Bir milyon franklık hedefe nihayet ulaşmışlardı. Mouret'nin uzun zamandır hayalini kurduğu bir rakamdı bu. Ama patron nedense umduğunu bulamayan birinin hayal kırıklığını yaşıyor gibiydi.

"Bir milyon mu? Güzel, şuraya bırakın!" demekle yetinmişti.

Lhomme onun zaafını iyi bilirdi. Mouret, kasaya konulmadan önce paraların bir süre gözünün önünde bulunması-

nı isterdi. Milyonlarca banknot bir anda yazı masasına yığıldı ve başka bir şey görünmez oldu. Torbalardan dökülen altın, gümüş, bakır paralar küçük bir dağ gibi yükselmiş, az daha mürekkep hokkasını devirecek gibi olmuştu.

Veznedar, yaptığı büyük hizmet karşısında patronun ilgisizliğini görünce üzgün bir şekilde geri çekildi. Bu sırada Bourdoncle içeri girip heyecanla, "Bu sefer oldu, bir milyon franka ulaştık!" diye sevinçle bağırdı. Fakat Mouret'yi sıkıntılı görünce sakinleşmeye çalıştı. Bourdoncle'un bakışlarında hâlâ bir sevinç parıltısı vardı. Kısa bir suskunluktan sonra, "Karar verdiniz, değil mi?" diye sordu. Ardından da, "Doğrusu sizi kutluyorum..." diye ekledi.

Mouret aniden karşısına dikilerek, sinirli ve sert bir sesle, "Bana bak," dedi. "Çok neşeli görünüyorsun! Dişlerin keskinleşmiş ve beni artık tükendi sanıyorsun! Ama ben öyle kolay yutulacak biri değilim!" diye bağırdı.

Her şeyi anlayan bu şeytan adamın saldırısı karşısında soğukkanlılığını yitiren Bourdoncle, "Daha da neler! Şaka mı ediyorsunuz? diye kekeledi. "Size sadece hayranlık besleyen biri olarak ben..."

Mouret daha sert bir sesle, "Kes sesini, yalan söyleme!" diye haykırdı. "Beni dinle! Evlenmenin uğursuzluk getireceğini söylemek çok budalaca bir düşünceydi. Oysa evlilik, düzenli, sağlıklı ve güçlü bir yaşam demektir. Hayat için gerekli olan da budur. Evet, onunla evleniyorum, karşı gelmeniz halinde, şakam yok, hepinizi kapı dışarı ederim, herkesten önce de seni Bourdoncle! Sen de diğerleri gibi kasaya gidersin..."

Bir el hareketiyle onu dışarı gönderdi. Bourdoncle, kadının fendi karşısında yenildiğini anlamıştı. Tek kelime söylemeden dışarı çıkarken, Denise ile karşılaştı. Adam o kadar şaşırmıştı ki, yerlere kadar eğilip onu bir prensesmiş gibi selâmladı.

Mouret, Denise'in geldiğini gören Mouret, "Nihayet gelebildiniz," dedi tatlı bir sesle.

Denise, heyecanından ötürü biraz solgun görünüyordu. Bu artık son üzüntüsü olacaktı. Biraz önce karşılaştığı Deloche, firmadan kovulduğunu söylemişti. Genç kız onu firmada tutmak için çalışacağını söyleyince, talihsizliğinden yakınan genç adam buna karşı çıkmıştı. Artık bir yerde görünmek istemiyor, firmada kalmakta bir yarar görmüyordu. Mutlu insanları neden rahatsız edecekti ki? Gözlerinden yaşlar boşalan Denise, kardeşiyle vedalaşır gibi onunla vedalaşmış, kendisinin de artık her şeyi unutmak istediğini söylemişti.

Sakin bir tavırla, "Beni görmek istemişsiniz Mösyö," dedi. "Ayrılmadan önce, bemin için yaptıklarınıza ayrıca teşekkür etmek istedim..."

İçeri girdiğinde masa üzerindeki banknotları görmüş, bundan rahatsız olmuştu. Tepesinde asılı duran altın çerçeve içindeki tabloda, kızıl dudaklı Madam Hedouin, gülüşünü muhafaza ediyordu.

Mouret titrek sesiyle, "Bizden ayrılmaya hâlâ kararlı mısınız?" diye sordu.

"Evet efendim, böyle gerekiyor," diye cevap verdi genç kız.

Mouret, günlerdir sürdürdüğü soğuk tavrından sıyrılarak, onun ellerini tutup müşfik bir edayla, "Peki Denise," dedi, "sizinle evlenmek istesem buna ne derdiniz? Gitmekte yine ısrar eder misiniz?"

Genç kız, ellerini çekti; bir acıdan kurtulmak ister gibi çırpınıyordu sanki.

"Mösyö Mouret, rica ederim, susun!" dedi. "Beni daha fazla üzmeyin, bunu yapamam... Tanrı şahidimdir ki, böyle bir felâketi önlemek için buradan gitmek istiyorum..."

Denise kesik kesik konuşuyordu. Müessesedeki dedikodulardan az mı çekmişti! Şimdi herkesin gözünde tekrardan kötü kadın olmayacak mıydı? Hayır, hayır, Denise kendini güçlü hissediyordu. Onun teklifini kabul etmeyecekti.

Mouret ise ıstırap içinde, "Fakat ben istiyorum!.. Evet, ben istiyorum!" diye tekrarlayıp duruyordu.

"Hayır, imkânsız bir şey bu!" diye diretiyordu Denise. "Üstelik bakmakla yükümlü olduğum iki kardeşlerim var. Bu yüzden evlenmemeye yeminliyim. İki çocukla size gelemem ya..." dedi.

"Onlar benim de kardeşlerim olurlar. Ne olur, beni reddetmeyip bu kez evet deyin!" diye ısrar eden Mouret, bu son engelle bütün gücünü yitirmişti ve çıldırmak üzereydi. Denise, onun bütün önerisine *hayır* diyordu. Elinde kral hazinesinden daha fazla servet olan Mouret, üç binin üzerindeki çalışanının uğultusunu uzaktan duyuyordu. Masanın üzerinde yüklüce bir servet vardı, ama şimdi bu bille gözünde bir işe yaramıyordu. Bu para yığını sanki kendisiyle alay ediyor, onu derinden yaralıyordu. Şu kâğıt parçalarını tekmeleyip sokağa atmak için kendini zor tutuyordu. Utancından gözyaşlarını engellemeye çalışıyor, ama haykırmadan da edemiyordu: "Öyleyse gidin, sevdiğinizin kollarına atılın!" diyordu. "Beni bu yüzden istemiyorsunuz, değil mi? Söylemiştiniz zaten, bunu bilmeliydim. Gülünç tekliflerimle sizi daha fazla sıkmamalıydım..."

Genç kız, bu umutsuz ve üzgün adamın karşısında taş kesilmişti. Kalbi yarılacak gibiydi. Bir çocuk sevinciyle aniden genç adamın boynuna atıldı. Hıçkırıklarının arasında, "Fakat Mösyö, ben yalnız sizi sevdim, sizden başka sevdiğim yok," diye kekeledi.

Kadınların Cenneti'nden bir uğultu yükseliyor, uzaktan alkış sesleri duyuluyordu. Madam Hedouin'in portresi kızıl

dudaklarıyla gülümsemesini sürdürüyordu. Mouret'nin artık gözü hiçbir şeyi görmüyordu. Bir milyon frankın durduğu masaya öylece yığılıp kalmıştı. Sonra sevgilisini kollarına aldı, onu çılgınca göğsüne bastırdı. Ona, artık gönül rahatlığıyla Valogne'a gidebileceğini, orada bir ay kadar kalabileceğini söylüyordu. Hem böylece herkesin ağzı da kapanmış olurdu. Bir süre sonra kendisi de oraya gider, onu kollarına alıp tekrar geri dönerlerdi...

Genç bir kız olan Denise, önce annesini ardından da babasını kaybedince, iki kardeşiyle birlikte, Paris'te küçük bir kumaş mağazası işetmekte olan amcasının yanına gider. Baudu Amca'nın işleri de yolunda gitmemektedir. Paris büyük bir değişim yaşamakta, kentin göbeğine kurulan devasa mağazalar cılız rakiplerini acımasızca yutmakta, pek çok insan işsizliğe, açlığa ve sefalete sürüklenmektedir. Bu öyle bir zamandır ki, reklamın ve modanın gücüyle kadınlar için yaratılan sahte cennetlerle, tüketim çılgınca körüklenmektedir. Denise, bu mağazaların en ünlüsü olan *Kadınların Cenneti*'nde iş bularak, yaşama bir ucundan tutunmaya çalışır. Son derece ağır olan iş koşullarına bir de çalışanların kendi aralarındaki amansız rekabet eklenmiştir. Mağazanın genç, yetenekli sahibi Mouret, büyük reklam kampanyalarıyla işlerini sürekli büyütmektedir. Denise, zeki ve yetenekli ge[redacted]den kaçamaz. İlerleyen zar[redacted] büyük bir aşk başlar.

Kadınların Cenneti adlı romanında Emile Zola, hem bu aşkın, hem de tekelleşmenin, tüketim çılgınlığının sıradan insanların yaşamını nasıl etkilediğinin öyküsünü anlatır.

KİTAP
SKB 0736516 VIF

Roman

telos

ISBN 978-978-545-244-0
9 789785 452440